

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

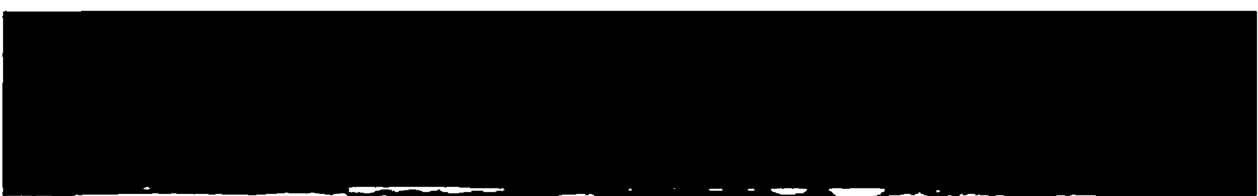
Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via http://books.google.com

67K

[redacted]

SSA

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK HET

SCHOOLWEZEN.

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

BATAAFSCH GEMEENEBEST.

TWEEDE DEEL.

Te LEYDEN bij

D. DU MORTIER EN ZOON.

M D C C C I L.

NAAMLIJST

DER

INTEEKENAAREN,

OF DE TWAALF STUKJES VAN HET TWEEDE DEEL DER

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN STAAT EN DE VERBETERING VAN HET

SCHOOLWEZEN.

IN HET

BATAAFSCH GEMEENEBEST.

Aalst, (J. v.) *Kostschoolhouder te Delft.*.

Abrahams, (de Wed. J) *Boekhandelaares te Middelburg.*

Adriani, (M. J.) *V. D. M.*, *en Departementaal Schoolopziener, te Tjallebird.*

Alphen, (Izaac van) *Kostschoolhouder te Schiedam.*

Augustini, (J. L.) *Boekhandelaar te Haarlem.*

B., (J. C. v) *te Amsterdam.*

Bakker, (Jan) *Schoolhouder te Heemskerk.*

Barends, (Theodorus) *Fransch en Nederduitsch Kostschoolhouder te Naarden.*

Bazendijk, (M.) *Fransch en Nederduitsch Kostschoolhouder te Leerdam.*

Beckers, (A. H.) *Schoolhouder te Best.*

Beekhuis, (....) *Onderwijzer in het Burger Weeshuis te Groningen.*

Beekhuis, (W.) *V. D. M., te Garijp.*
Beekman, (H. J.) *te Voorschoten.*
Berg, (A. v. d.) *Schoolhouder te Maarsdreebt.*
Bergen, (W. v.) *Boekhandelaar te Breda,* 7. Exemplaaren.
Berkenbosch, (R. P.) *Schoolhouder in de Gemeente van het Hooge en Echtent Hoogeveen.*
Berrangé, (J. C.) *te Heemstede.*
Bestebroer, (P.) *Schoolhouder te Laerbroek.*
Bloemendaal, (Cornelis) *te Aisendelft.*
Blussé (A.) en Zoon, *Boekhandelaars te Dordrecht,* 9. Exemplaaren.
Bodde, (D.) *V. D. M., te Boekulo.*
Boezel, (A.) *Schoolhouder te Bodegraven.*
Bongardt, (A. J.) *te Haarlem.*
Bono, (J.) *Schoolhouder te Tongelre.*
Boot, (G. W.) *Rector der Latijnsche Schoole, en Departementaal Schoolopziener, te Gorinchem.*
Borr, (L. van den) *Schoolhouder te Arnhem.*
Bos, (A. de) *Commies der Convoijen en Licenten te Staveren.*
Bourdon, (N. J.) *Fransch Kostschoolhouder te Vlissingen.*
Bouwmeester, (A. den) *Schoolhouder te Alphen.*
Brandenburg, (C.) *Boekhandelaar te Zaandijk,* 4. Exemplaaren.
Branderhorst, (B.) *Schoolhouder te Heerewaarden.*
Brands, (J. H.) *Boekhandelaar te Bergen op den Zoom,* 2. Exemplaaren.
Bransma, (R.) *Boekhandelaar te Sneek,* 2. Exemplaaren.
Brascamp, (E.) *Oud Custos te Twello.*
Breebaart, (Pt.) *V. D. M., te Westgraftdijk.*
Breggen, (C. v. d) *te Leyden.*
Breroo, (Hulbert) *Schoolhouder te Westzaandam.*
Brink, (J. ten) *Rector der Latijnsche Schoole, en Departementaal Schoolopziener, te Harderwijk.*

Brink-

rinkhoff, (H.) *Stads Schrijf- en Reekenmeester te Arnhem.*

Brinkman. (Jan) *Schoolhouder op het Woud, onder Bergen.*

rinkman, (Willem) *Schoolhouder te Noord-scharwoude.*

roedelet, (J. W.) *Schoolhouder te Everdingen.*

rouwer, (G.) *Boekhandelaar te Deventer,* 3. Exemplaaren.

Brouwer, (P.) P. Z., *V. D. M., te Blya.*

Brouwer, (Simon) *Schoolhouder te Grootschermer.*

Brunner, (J. J) *Fransch Kostschoolhouder te Amsterdam.*

Brunt, (Jan) *Stads Schoolhouder te Leyden.*

Brussel, (P. v.) *Schoolhouder te Amsterdam.*

Byl, (Pieter) *Schoolhouder te Huisduinen.*

Byvoet, (P. L.) *Schoolhouder in den Haag.*

Burggraaf, (P.) *Stads Schoolhouder te Amsterdam.*

Buys, (Pieter) *Schoolhouder in de Wieringerwaard.*

Clipina, (L.) *Fransch Kostschoolhouder te Amsterdam.*

Cock, (G. Th. de) *V. D. M., te Beetgum.*

Coppelman, (L. A.) *Departementaal Schoolhouder te Sneek.*

Corts, (Joh.) *Schoolhouder te Lisse.*

Corver, (P.) *Schoolhouder te Velsen.*

Coulon, (J. H.) *Med. Doct., en Lid der Commissie van Geneeskundig Toevoorzicht, in het voormalig Departement van de Eems, te Leeuwarden*

Dam, (J. v.) *Schoolhouder te Hazerswoude*

Deeleman, (P.) *Schoolhouder te Noordwijk aan Zee.*

Deeleman, (H.) *Schoolhouder aan den Rhijndijk.*

Deene, (...) *te ...*

Dekker, (D.) *Fransch Schoolhouder te Dokkum.*

Dellebarre, (J. Ph) *Fransch en Nederduitsch Schoolhouder te Leyden.*
Diggelen, (H. v.) *Schoolhouder te Zevenbergen.*
Dill, (A W) *Schoolhouder in den Haag.*
Ditmarsch, (D W.) *te Broek in Waterland.*
Doekema, (P) *Boekbandelaar te Groningen.*
Doll. (De Wed. J.) en Zoon, *Boekbandelaar te Amſterdam*, 2 Exemplaren.
Donker Curtius, (H. H.) *V. D. M.*, *te Arnhem*
Doorne, (J v.) *Fransch en Nederduitsch Schoolhouder te Maasſluis.*
Dozy, (J.) *V. D. M.*, *te Hoogcarſpel.*
Dros, (J.) *Schoolhouder te Nichtevecht.*
Dunck, (P.) *Schoolhouder te 's Heerenberg.*
Dupper, (...) *Schoolhouder te Haastrecht.*
Dyker, (W.) *Schoolhouder te Warmond.*
Ebels, (E.) *Schoolhouder te . . .*
Ebringa, (H.) *Schoolhouder te Bozum.*
Elemans, (H.) *Schoolhouder te Meegen.*
Emmelst, (M.) *Stads Schoolhouder te Deventer*
Erasmus, (A.) *Schoolhouder in den Haag.*
Esſing, (J. H. van) *Schoolhouder te Amſterdam*
Evans, (J.) *te . . . . . .*
Eyk, (A. v.) *Schoolhouder te Wilsveen.*
Eyk, (M. v.) Junior, *Schoolhouder te Mydrecht*
Felix, (B.) *Schoolhouder te Boskoop.*
Fongers, (S.) *Ondermeester te Amſterdam.*
Foppes, (Pieter) *Schoolhouder te Hindelopen.*
Gaasbeek, (G. W. v.) *te Leyden.*
Geelhoed, (D.) *Schoolhouder te Gouda.*
Gelder, (A. H. v.) *V. D. M.*, *te Amſterdam*
Gelder, (W. van) *Schoolhouder te Haamſtede.*
Geuns, (J. v.) *V. D. M.*, *en Departementaal Schoolopziener*, *te Leyden.*
Geuns, (M. v.) J Z., *V. D. M.*, *te Haarlem*
Gezelſchap (Het) Onderwijzers, onder de Spreuk *Die der Jeugd tot nut wil weezen, Moet ge-*

doz

dom voortoordeel vreezen, *te Leeuwarden*, 2. Exemplaaren.

Ghele, (H.) *te Haarlem.*

Giebe, (H. J.) *Commies der Posterijën*, *te Graave.*

Goede, (W.) *V. D. M.*, *en Departementaal Schoolopziener*, *te Rotterdam.*

Goot, (G. v. d) *V. D. M.*, *te Noordscharwoude.*

Gosfenberg, (H. J.) *Stads Schoolhouder te Oldenzaal.*

Graaf, (D. de) *Fransch en Nederduitsch Kostschoolhouder te Gorinchem.*

Gregoire, (Philippe) *Schoolhouder te Amsterdam.*

Groen, (Jan) *Schoolhouder te Hoogwoud.*

Groenewoud, (Jan) *te Koedijk.*

Groot (De Wed. J. de) en Zoon, *Boekhandelaars te Delft*, 3. Exemplaaren.

Groot, (J. de) *Schoolhouder te Gorinchem.*

Groot, (Pieter de) *Schoolhouder in de Beemster.*

H . ., (v . .) *te Leyden.*

Haar, (S. ter) *Fransch Kostschoolhouder te Amsterdam.*

Haarlem (De Commissie der Schoolen van het Departement) der Bataafsche Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen.*

Haas, (W. de) *Schoolhouder te Werkendam.*

Hahn, (Mr. J. G. H.) *in den Haag.*

Halewyn, (J. v.) *Schoolhouder te Benthuizen.*

Hammendorp, (Huibert) *Schoolhouder te Rotterdam.*

Haring, (E.) *Custos te Appeldoorn.*

Harrebomé, (A.) *Schoolhouder te Heemstede.*

Harreman, (Arie) *Schoolhouder te Maasland.*

Hartgrink, (J.) *Custos te Geesteren.*

Hattum, (L. van) *Schoolhouder te Schoonrewoerd.*

Heer, (Gerrit de) *te Alkmaar.*

Heining, (J. W.) *Schoolhouder te Oldenzaal*, 2. Exemplaaren.

Heldewier, (D. M. G.) *te Leyden.*
Hey, (J. v. d.) *Boekbandelaar te Amsterdam.*
Hoffers, (J. P.) *in den Bosch.*
Hoogwegen, (Hendrik) *te Schoreldam.*
Hornstra, (L.) *Schoolhouder op de Joure.*
Horst, (W. J. v. d.) *te Bennebroek.*
Houten, (J. v.) *Schoolhouder te Gouda.*
Huber, (J. L.) *te Franeker.*
Huët, (S. F.) *V. D. M., en Departementaal Schoolopziener, te Vlissingen.*
Instituut, (Het) onder de Zinspreuk: *Tot een goed einde, te Alkmaar.*
Iterson, (F. H. v.) *Stads Kostschoolhouder te Schoonhoven.*
Iterson, (J E. v.) *Fransch en Nederduitsch Kostschoolhouder, te Alphen.*
Jager, (. . . de) *Schoolhouder te Reeuwijk.*
Jacobs, (Isak) *Schoolhouder te Opeinde.*
Jansen, (H) *Boekhandelaar te Deutichem.*
Jong, (D. de) *Schoolhouder te Hoogweere.*
Jong, (E. de) *Fransch en Nederduitsch Kostschoolhouder te Woerden.*
Jong, (R. de) *Schoolhouder te Dockum.*
Jongh, (A. de) *Schoolhouder te Rotterdam.*
Jordaan, (B. J.) *Schoolhouder te Hengeloo.*
Kampman, (A.) *Boekhandelaar te Haarlem.*
Kaptein, (J.) *Fransch en Nederduitsch Schoolhouder te Maassluis.*
Kaptein, (P) *Schoolhouder te Heukelom.*
Karssenbergh, (L. A.) *Boekhandelaar te Deventer.*
Kassel, (P. v.) *Schoolhouder te Oostvoorn.*
Kate, (J. ten) *V. D. M., te Noordbroek.*
Keel, (De Wed. W. A.) *Boekhandelaarster te Middelburg*, 2. Exemplaaren.
Kempen, (Brest van) *J. U. Stud. te Leyden.*
Klein, (J.) *Schoolhouder te . . .*
Kloos, (. . .) *te*

Klop-

Klopper, (F. de) *te Leyden.*
Klots, (W.) *te Spaarndam.*
Knap, (Jan) *Schoolhouder te Broek in Waterland.*
Knossers, (Arnoldus) *Ondermeester in het Weeshuis te Dordrecht.*
Knyf, (J.) *Schoolhouder te Nieuwkoop.*
Kommens, (B.) *Ondermeester te Rotterdam.*
Koning, (C. de) L. Z., *te Haarlem.*
Koning, (D.) B. Z., *Boekhandelaar te Goes*, 7 Exemplaaren.
Koorevaard, (L.) *Schoolhouder te Papendrecht.*
Koppel, (J. v. d.) *Fransch Kostschoolhouder te Almkerk.*
Kroes, (Willem) *te Oostzaandam.*
Kuipers, (J.) *Eerste Onderwijzer bij de Departements Leer- en Kweekschool, te Groningen.*
Kwantes, (Jan) *Schoolhouder te Kwadijk.*
Kwantes, (J.) *Schoolhouder te Twisk.*
Lantinga, (L.) *Schoolhouder te Wolvega.*
Lee, (P. van) *te Haarlem.*
Lee, (P. van der) *Schoolhouder te Rijpwetering.*
Leesgezelschap (Het) *Concordia, te Gouda.*
——— ——— ——— *Tot onderlinge Verlichting en Verbetering, te Leeuwarden.*
——— ——— ——— *te Catwijk.*
Lemke, (H.) *V. D. M., te Bornbergum.*
Leyden (F. van) van Westbarendrecht, *te Leyden.*
Leyds, (Joh.) *Fransch en Nederduitsch Schoolhouder te Leyden.*
Linden, (Pieter van der) *Stads Nederduitsch Schoolhouder te Brielle.*
Lokhorst, (J. van) *V. D. M., te Geervliet.*
Maatschappij (De Bataafsche) *Tot Nut van 't Algemeen*
Maree, (J.) *Schoolhouder te Koudekerk.*

Marken, (Pieter van) *Schoolhouder te Calantsoog*
Marsſum, (Het Departement) der Bataaffche Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen* 2. Exemplaaren.
Meerland, (Jacob van) *in de Zandpoort.*
Mets, (Jan) *Schoolhouder te Castricum.*
Mets, (Willem) *Schoolhouder te Limmen.*
Mey, (J. v. d.) *Schoolhouder te Ouddorp,* Exemplaaren.
Meyer, (Joh. Corn. van der) *Stads Schoolhouder te Zierikzee.*
Meyere, (H. H. de) *Boekhandelaar te Zalt-Bommel*
Middelburg, (Het Departement) der Bataaffche Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen* 2. Exemplaaren.
Mink, (Pieter) *Schoolhouder te Warmenhuyzen*
Moeleman, (De Wed. ...) *Boekhandelaarſte te Arnhem.*
Moeleman, (J. H.) Junior, *Boekhandelaar te Arnhem*, 2. Exemplaaren
Molkman, (C.) *Boekhandelaar te Alkmaar* 3. Exemplaaren.
Moret, (L.) *Schoolhouder te Geervliet.*
Muntjewerf, (G.) *Schoolhouder te Uitgeest.*
Muyden, (Pieter) *Schoolhouder te Zoetermeer*
Muyt, (P.) *Ondermeester te Gouda.*
Nagel, (Jan) Junior, *te Utrecht.*
Najer, (C.) *Schoolhouder te Wormerveer.*
Niewolt, (H.) *V. D. M. te Warrega.*
Noome, (G.) *te Koog, aan de Zaan.*
Noordaa, (S. v. d.) *V. D. M., en Departementaal Schoolopziener, te Dinther.*
Nyhof, (P.) *Boekhandelaar te Arnhem*, 2. Exemplaaren.
Olyuſ.na, (W. J.) *Schoolhouder te Augustynsg*
Ommeren, (N. van) *Schoolhouder te Bakel.*

Onin

Onink, (J. H.) *Stads Schoolhouder te Amsterdam.*
Ooms, (Joh.) *Boekhandelaar te Middelburg*, 2 Exemplaaren.
Oosthoek, (H.) *Schoolhouder te Charlois.*
Oostveen, (J. van) *Fransch Kostschoolhouder te Amsterdam.*
Orden, (Gerrit van) *te Zaandam.*
Ossenberg, (A. A. v.) *V. D. M.*, *en Departementaal Schoolopziener*, *te Woudrichem.*
Otjes, (Pieter) *Schoolhouder te Purmerland.*
Ouding, (A. J.) *Schoolhouder te Leeuwarden.*
Overfluis, (F.) *Boekhandelaar te Goes*, 3. Exemplaaren
Paauw, (Hk.) *Schoolhouder te Blokzijl.*
Paddenburg en Zoon, (G. T. v) *Boekhandelaars te Utrecht*, 4. Exemplaaren.
Peelen, (Barend) *te Weesp.*
Peereboom en Zoon, (B.) *Boekhandelaars te Purmerend*, 5 Exemplaaren.
Pelletier, (H.) *Schoolhouder te Asperen.*
Penraad, (J. H.) *Ondermeester te Barneveld.*
Philips, (H. C) *Schoolhouder te Almelo.*
Pittoni, (J U.) *Fransch*, *Hoog- en Nederduitsch Kostschoolhouder te Bodegraven.*
Pleyte, (Floris). *V. D. M.*, *te Dreyschor.*
Poelman en Zoon, (C.) *Boekhandelaars te Delft*, 5. Exemplaaren.
Polderman, (A.) *Schoolhouder te Vlaardingen.*
Postmus, (Sjouke S.) *Tweede Onderwijzer in de Stads School te Leeuwarden.*
Princen, (P. J.) *te Haarlem.*
Pronk, (Jan) *Schoolhouder aan de Helder.*
Prosman, (Arend) *Schoolhouder te Voorhout.*
Quakkelsteyn, (P.) *Boekhandelaar te Zaandam.*
Raad (De) van Binnenlandsche Zaaken der Bataafsche Republiek, 20. Exemplaaren.
Raad, (Hendrik de) *Schoolhouder te Rugge.*

Ram, (H.) *Schoolhouder aan den Mijdrecht-schen Hoeff.*

Reiche, (G. H.) *V. D. M., te Leyden.*

Resinger, (A.) *Fransch Schoolhouder te ...*

Richt, (Hendrik) *in de Vogelesang.*

Röeder, (J. C.) *Stads Schoolhouder en Fransc. Kostschoolhouder te Eyndhoven.*

Roemer, (J.) *V. D. M., te Leyden.*

Roest, (Pieter) *Eerste Ondermeester bij* A. Prins *te Zierikzee.*

Roetman, (J.) *Schoolhouder te 's Gravenzande*

Romar, (D) *Boekhandelaar te Franeker* 4 Exemplaaren.

Romswinckel, (Mr. J.) *te Leyden.*

Roodenburg, (M.) *Schoolhouder te Diemen.*

Roozee, (Pieter) *Schoolhouder te Boekel.*

Saar, (D. du) *Boekhandelaar te Leyden.*

Sanders, (W.) *V. D. M., en Departementaal Schoolopziener, te Vollenhoven.*

Sart, (A. du) *Eerste Klerk ter Thesaurie Extraordinair, te Amsterdam.*

Sart, (J. du) *Ondermeester bij* J. J. Brunner *te Amsterdam.*

Saubert, (F.) *Fransch Schoolhouder te Leyden.*

Schelkes, (F. B.) *Schoolhouder te Nijmegen.*

Scheltens, (W.) *V. D. M., te Oosterbesselen.*

Schenk, (Dirk) *Schoolhouder te Benningbroek.*

Schneither, (J. J.) *Fransch Kostschoolhouder te Leyden.*

Schoemaker, (R.) *Schoolhouder te Westgraftdijk*

Schouten, (Adrianus) *te ...*

Schouten, (Gabriël) *Stads Schoolhouder te Haarlem.*

Schuller, (H. C.) *Ondermeester bij* G van Vaerik, *Fransch Kostschoolhouder te Amsterdam.*

Siegenbeck, (M.) *Hoogleeraar in de Nederduitsche Welspreekendheid aan 's Lands Hooge Schoole te Leyden.*

Sloot

Slodt, (D. v. d.) *Schoolhouder te Aarlanderveen.*

Smeth, (Pieter de) *Schoolhouder te Huiswaard.*

Smit, (J.) *Schoolhouder in de Diakonie-schoole te Groningen.*

Smit, (J.) *Schoolhouder te Groningen.*

Smit, (Klaas) *Schoolhouder te Oude Niedorp.*

Smit, (Reindert) *Schoolhouder te Graft.*

Smit, (Willem) *te Assendelft.*

Smolders, (J.) *Schoolhouder te Leyden.*

Snel, (G. H.) *Stads Schoolhouder te Lochem.*

Snel, (P.) *Schoolhouder te Berkenwoude.*

Soeters, (A.) *Custos te Vorgten.*

Solingen, (C. van) *Schoolhouder te Jaarsveld.*

Speelman, (Mr. O. J.) *Heer der Heerlijkheden Heeswijk en Dinther.*

Spoelstra, (B.) *Schoolhouder, en Departementaal Schoolopziener, in den Haag,* 2. Exemplaaren.

Spoor, (Cornelis) *Stads Schoolhouder te Haarlem.*

Stant, (T.) *Schoolhouder te Bergen.*

Steengh, (W. v. d.) Junior, *te Leyden.*

Stolk, (J.) *te* ....

Storck, (J. E.) *te Oldenzaal.*

Swaag, (W. van den) *V. D. M., te Oosterbaule.*

Swart, (Pieter) *te Assendelft.*

Sweben, (H.) *Boekhandelaar te Schiedam,* 3. Exemplaaren.

Sypesteyn, (G.) *Schoolhouder te Noorden.*

Sypesteyn, (W.) *te Assendelft.*

Terveen (De Wed. J. v.) en Zoon, *Boekhandelaars te Utrecht,* 4 Exemplaaren.

Thierry en Mensing, *Boekhandelaars in den Haag,* 6. Exemplaaren

Timmer, (C.) *Boekhandelaar te Amsterdam,* 7. Exemplaaren

Timmerman, (Johannes) *Fransch en Nederduitsch Kostschoolhouder te Barneveld.*

Toekes, (Fokke) *Schoolhouder te Ternaard.*
Top, (W. P. C.) *te Leyden.*
Tibbe, (J.) *Schoolhouder te Ouwerkerk aan den Amstel.*
Uyttenhoven, (A.) *V. D. M.*, *en Departementaal Schoolopziener, te Brouwershaven.*
Valk, (A.) *Schoolhouder te Amsterdam.*
Vallenduuk, (Abraham) *te Haarlem.*
Varik, (G. van) *Fransch Kostschoolhouder te Amsterdam.*
Veen, (Hendrik) *Schoolhouder te Zuidschermer.*
Veen, (Dirk van der) *Stads Schoolhouder te Haarlem.*
Veenhuyzen, (...) *in het Graafschap Zutphen.*
Venker, (Andries) *Onderwijzer in de Departementsschoole der Bataafsche Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen, *te Leyden.*
Verblaauw, (W.) *Boekhandelaar te Gouda.*
Verlaat, (C. van) *Schoolhouder te Alblasserdam.*
Verloop, (Dirk) *Schoolhouder te Catwijk aan den Rhijn.*
Vertuin, (D. G.) *Schoolhouder te Leeuwarden.*
Vervoorn, (Q.) *Schoolhouder te Hardinxveld.*
Vieweg, (J. C.) *Boekhandelaar te Nijmegen*, 3. Exemplaaren.
Vis, (D.) *Boekhandelaar te Rotterdam*, 4. Exemplaaren.
Vis, (J.) *Schoolhouder te Slooten.*
Visser, (C.) *Boekhandelaar te Medemblik.*
Visser, (H. W. C. A.) *V. D. M.*, *te Warns.*
Vletter, (C. de) *Onderwijzer in de Departementsschoole der Bataafsche Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen, *te Rotterdam.*
Vliet, (H. v.) *Schoolhouder te Monniekendam.*
Vlissingen. (Het Departement) der Bataafsche Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen.*

Voor

Voorhelm Schneevoogt, (G.) *te Haarlem*, 2. Exemplaaren.

Voorhout, (Frans) *te Alkmaar.*

Voorn, (Jan) *Schoolhouder te Langeraar.*

Vos, (Kryn de) *te Schiedam.*

Vries, (J. de) *Schoolhouder te Rhenen.*

Vriesman, (Corn.) *Schoolhouder te Schermerhorn.*

Vuyst, (Pieter) *Schoolhouder te Egmond aan Zee.*

Waal, (J. de) *Schoolhouder te Engelen.*

Waenders, (G.) *te Haaxbergen.*

Wagenmaker, (Corn.) *Schoolhouder te Egmond op den Hoeff.*

Walgers, (....) *Schoolhouder in den Bosch.*

Warrenaar, (Cornelis) *Schoolhouder te Ilpendam.*

Warrenaar, (Jacob) *Schoolhouder te Watergang.*

Wechel, (H. te) *Custos en Schoolhouder te Olst.*

Weemen, (B. van) *V. D. M.*, *en Departementaal Schoolopziener, te Leeuwarden.*

Weetering, (C. v. d) *Schoolhouder te Rhijnzaterwoude.*

Weezel, (S G.) *Schoolhouder te Wassenaar.*

Weil, (W. van der) *Stads Schoolhouder te Amsterdam.*

Wenzel, (J.) *Schoolhouder te Elst, in de Betuwe.*

Wertz, (C.) *Kostschoolhouder, en Departementaal Schoolopziener, te Amsterdam.*

Wiarda, (P.) *Boekhandelaar te Leeuwarden*, 4. Exemplaaren.

Wiel, (C. v. d.) *Schoolhouder te Nieuwveen.*

Wit, (Klaas de) *Schoolhouder te Zwaag.*

Wit, (P. de) *Schoolhouder te Hoogcarspel*, 2. Exemplaaren.

Wittenrood, (H.) *Fransch Kostschoolhouder te Voorburg.*

Woelderen, (H. W. van) *V. D. M., en Departementaal Schoolopziener, te 's Heerenberg.*

Wormerveer, (Het Departement) der Bataafsche Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen.*

Wyk, (J. v.) Roelandsz., *Onderwijzer in de Leerschool des Amsterdamschen Eersten Departements der Bataafsche Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen

Wyn, (Jan) *Schoolhouder te Wieringen.*

Yzerman, (P. H.) *Onderwijzer in de Leerschool des Amsterdamschen Eersten Departements der Bataafsche Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen.

Zaalberg, (J. C.) *Fransch Schoolhouder te Leyden.*

Zandwyk, (C. v.) *Schoolhouder te Hellevoetsluis*

Zee, (Fredrik) *Schoolhouder in de Wijde Wormer.*

Zevenhuizen, (P) *Stads Schoolhouder te Hoorn.*

Zoete, (H. de) *Schoolhouder te Loosduinen.*

Zwaan, (Jan) *Schoolhouder te Leyderdorp.*

Zwart, (J. de) *Schoolhouder te Oudenhoorn.*

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

BATAAFSCH GEMEENEBEST.

II. DEEL I. STUK.

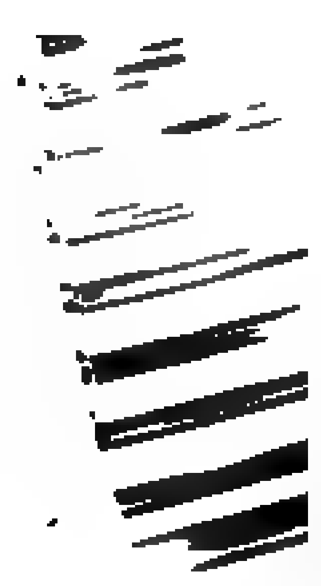
(*Januarij* 1802.)

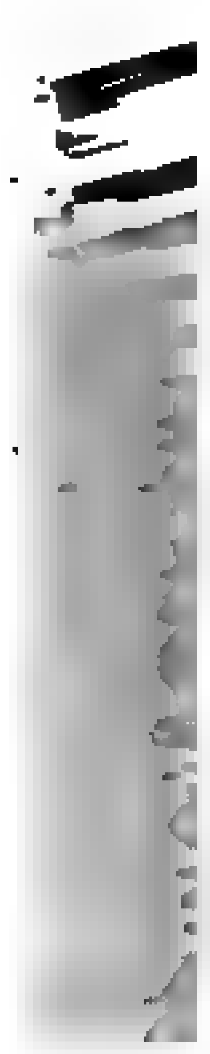

Te LEYDEN bij

D. DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCII.

BOEKBEOORDEELINGEN.

Grondbeginselen van de Opvoeding en het Onderwijs voor Ouders, Leermeesters en Opvoeders, door A. H. NIEMEYER, *uit het* Hoogduitsch *vertaald* door J. TEISSÉDRE L'ANGE. III. St. *Te* Haarlem *bij* F. BOHN. 1801. XVI. en 200. bl. IV. Stuk. 264. bl. gr. 8vo. Prijs *f* 3:5:0.

Het gunstig gevoelen, bij de lezing van de twee eerste stukken dezes werks opgevat, waarvan wij bij onze beöordeeling van dezelven blijken gaven, noopte ons, om het thands aangekondigde vervolg daadlijk bij der hand te nemen, en in zijne waarde kenbaar te maken. Bij het doorlezen van hetzelve zijn wij in dat gevoelen zoodanig versterkt geworden, dat wij het eenen NIEMEYER waardig, en voor ieder, die eenige betrekking tot de opvoeding en het onderwijs van kinderen heeft, onmisbaar durven verklaren. Zekerlijk niet alles, wat in deze beide stuk-

ken voorkomt, zal aan ieder even gewigtig voorkomen. In een werk van dien aard, dat den geheelen kring van opvoeding en onderwijs omvat, is zulks ook niet te verwachten. Niettemin zal het niemand berouwen ook dat geen gelezen te hebben, wat hij als tot hem niet betreklijk zou meenen te kunnen overslaan, daar het voorzeker veel voor hem zal behelzen, waar van hij, met oordeelkundige toepassing, een nuttig gebruik zal kunnen maken.

Het derde Stuk zal men ons wel veroorloven voorbijtegaan, als alleen voor de huislijke opvoeding geschreven, en dus tot zoogenaamde gouverneurs en gouvernantes gericht, om ons des te langer optehouden bij het vierde, dat het Schoolonderwijs behandelt. Merklijk zou de geachte Vertaler dit gedeelte hebben kunnen bekorten, (men vergunne ons slechts dit weinige over het III Stuk te zeggen) door in het oog te houden, dat de gewoonte in *Duitschland*, dat Jongelingen, die zich tot den Predikdienst schikken, na het verlaten der Hooge School, eerst eenigen tijd zich met de opvoeding der jeugd in aanzienlijke huizen bezig houden, hier allerzeldsaamst plaats heeft: terwijl hij, daar eene andere gewoonte in ons Vaderland vrij algemeen is, om tot dit werk *Franschen*, *Duitschers*, *Zwitsers* of andere vreemdelingen te gebruiken, deswegens de eene en andere nuttige aanmerking had kunnen bijvoegen, zoo om de ouders aantemoedigen, om, waar het mogelijk is

en

en alles gelijk ſtaat, aan Vaderlanders de voorkeuze te geven, als om hen raadgevingen aan de hand te geven, ten einde, vreemdelingen moetende kiezen, eene verſtandige keuze te doen.

Ter dezer gelegenheid kunnen wij ook niet afzijn in bedenking te geven, of Jongelingen, die hun geheel leven aan het Schoolonderwijs wenſchen toetewijden, en een zoogenaamde Franſche School opterichten, zich niet het best tot deze hunne beſtemming zouden voorbereiden, door vooraf eenige jaren als gouverneur in een aanzienlijken kring werkſaam te wezen. Deze voorbereiding toch zou hen een beſchaafden omgang met kinderen leren, en hen de nuttigſte kundigheden bijzetten, die zij vervolgends op hunne kweekelingen konden voordplanten. Bij een rijperen ouderdom zouden zij ook eene rijpere ondervinding voegen, en dus veele verdienſten vooruit hebben boven die jeugdige onderwijzers, die als het ware met hunne leerlingen nog groeijen moeten, en noch kinderkennis, noch ervarenis bezitten.

Dan, haasten wij ons, om het vierde Stuk te leren kennen. Dit bepaalt zich dan tot het onderwijs in openbare ſcholen en opvoedingsgeſtichten. Na vooraf de verplichting van het beſtuur, om over dit onderwerp hare zorg te laten gaan, aangedrongen te hebben, beſchrijft NIEMEYER de vereischten van welingerichte Scholen, en deze bepalen zich tot de onderwijzers, tot het plan van on-

derwijs, tot het getal en den rang der leerlingen, tot de uitwendige inrichtingen, (of liever tot het onderwijs, de schoolgebouwen en schoolboeken), tot de bevordering van de lighaamlijke en zedelijke vorming te gelijk met de beschaving des verstands, tot alles wat de nijverheid en zedelijkheid bevordert, en eindelijk tot de hulpmiddelen, dienstig tot instandhouding en bloeij der scholen. Een schat van opmerkingen en raadgevingen is in dit gedeelte vervat, waar door het zich der lezing en overdenking van alle onderwijzers, en allen, die tot de jeugd in eenige betrekking staan, ten sterksten aanbeveelt. Intusschen moet men gedurig in het oog houden, dat NIEMEYER voor het *Duitsche* schoolwezen schrijvende, waar andere gebreken heerschen dan in het onze, uit hoofde van eene andere inrichting, veelen zijner aanmerkingen alleen op *Duitsche* scholen toepasselijk zijn. Echter met eenige wijziging bevat het weinig, dat ook niet op ons schoolwezen kan toegepast worden. De laatste afdeeling gaat over de bijzondere soorten van openbare stichtingen tot opvoeding en onderwijs. En daar onder betrekt de Schrijver de scholen op het land, de burgerscholen, de scholen voor jonge dochters, de militaire scholen, de geleerde scholen, en de opvoedings-instituten.

Daar het te breed zoude uitlopen, ieder dezer hoofdstukken in de onderverdeelingen te volgen, zullen wij, om de waarde dezes

werks

werks des te beter te doen kennen, hieromtrent eene uitzondering op de burgerscholen maken. Dezen verdeelt de Schrijver in lagere en handwerks-scholen, in scholen voor de beschaafde standen, in handel-scholen en konst-scholen. Van ieder derzelven beschrijft hij de stof en den vorm van het onderwijs. Onder dezen hebben ons zijne aanmerkingen nopens de Handel-scholen (een inrichting, die in ons Vaderland, dat toch onder de handeldrijvende staten behoort, helaas! nog geheel onbekend is) zoodanig getroffen, dat wij ons niet kunnen weêrhouden dit gedeelte af te schrijven. Vooraf echter moeten wij erkennen, dat eene gehele overneming van het plan des Schrijvers ons eenigsins bezwaarlijk ter uitvoering voorkomt, dewijl zij, die met de nodige kundigheden tot dit onderwijs voorzien zijn, liever zelven in den handel dan in het onderwijs van jongelingen een middel van bestaan zullen zoeken: doch hier tegen staat ook, dat de *mercantile* en *pædagogische* geest twee zeer verschillende hoedanigheden zijn, en dat zij, die alleen met den laatsten bezield zijn, zich welligt tot dezen arbeid zullen laten vinden, wanneer dezelve edelmoedig naar verdiensten beloond wordt, en deze dus voor hen een onbezorgd bestaan oplevert. — Ziet hier de bedoelde afdeeling §. 396. en 397.

„ §. 396. Men begint over het algemeen
„ inte zien, dat de koopman, wanneer hij
„ niet op een zeer lagen trap zal blijven
„ staan,

„ ſtaan, of alles aan het geluk, en niets aan
„ zijn verſtand zal te danken hebben, zijn
„ beroep niet bloot werktuiglijk drijven,
„ maar met een opgeklaard verſtand ook een
„ voorraad van kundigheden verbinden moet.
„ 1) Juist dezen verwerft hij zich in zijne
„ leerjaren het minst, daar hij in dezelve
„ meest alleen tot bloot werktuiglijk werk
„ gebruikt wordt. 2) Het zal hem deswe-
„ gens reeds goed te ſtade komen, wanneer
„ hij op ene wélingerichte burgerſchool
„ (§. 394. 395.) opgevoed is. Dan er zal
„ voor hem nog beter gezorgd worden door
„ eigenlijke handel-ſcholen, aan welke de
„ toekomſtige fabrikant en landhuishoudkun-
„ dige, als ook de kunſtenaar met voordeel
„ deel kan nemen. Met de eerſte beginſe-
„ len behoorde zulk ene ſchool zich nauw-
„ lijks te moeten inlaten en het onderricht
„ te veronderſtellen, dat tot in het elfde of
„ twaalfde jaar gegeven moet worden Ook
„ dan nog zal zeer veel, waartoe de grond
„ gelegd is, voortgezet moeten worden, en
„ daar bij dat te verrichten vallen, wat
„ §. 355. van elke hogere burgerſchool ge-
„ vorderd is. Dat daar bij onder de weten-
„ ſchappen de aardrijkskunde, inzonderheid
„ ook met opzicht tot de voortbrengſelen
„ en den handel der landen, de zedekunde
„ voor het burgerlijke en vooral koopmans-
„ leven, waarin eerlijkheid, trouw, woord-
„ houden, nauwgezetheid, orde, tevreden-
„ heid met een matigen winst, als hoofd-
„ deugden des koopmans worden voorge-
„ dra-

„ dragen, en onder de kunſten, die van
„ ſchoon ſchrijven, ene gantsch bijzondere
„ opmerkzaamheid en naar evenredigheid
„ meer tijd dan in andere ſcholen verdie-
„ nen, volgt uit de beſtemming dezer leer-
„ lingen van zelve.

„ *Aanm.* 1) De door Profesſor BUSCH
„ geſtichte en door hem te ſamen met EBE-
„ LING, BRODHAGEN en NORMANN
„ vele jaren voortgezette, maar nu verval-
„ vallen Hamburger Handel-Akademie is
„ de moeder van alle dergelijke inſtituten in
„ Duitschland. Hare oudſte dochter is de
„ Maagdenburgſche Handelſchool, die nog
„ tegenwoordig onder deszelfs waardige ver-
„ zorgers en den werkzamen en kundigen
„ KRUZE in bloei is. In Berlin is ook een
„ Handel-inſtituut, maar het welk minder
„ een opvoedings-ſtichting, dan een ſchool
„ is, onder de goede leiding van den opzich-
„ ter SCHULZ. Dergelijke inſtituten zijn
„ met afwisſelend gevolg in Krefeld door
„ SCHEHL opgericht en door ROGNART
„ voortgezet; in Neurenburg door LRUCHS;
„ in Elberfeld door WEISSENSTEIN. Ook
„ in Hanover, Erfurt, Wenen, Dusſel-
„ dorp, Hamburg en Offenbach zijn derge-
„ lijken te vinden.

„ 2) De tegenbedenking, „ dat jonge
„ lieden, die op een handelſchool geweest
„ zijn, ligt geloven, der zake reeds kundig
„ te zijn, voor zij in de leerjaren komen,
„ en van daar ingebeelde knapen worden,"
„ zal wegvallen, wanneer men op zulk ene

„ school alles slechts bij wijze van voorbe-
„ reiding behandelt, en inzonderheid aan de
„ zielsvermogens, door wel gekozen onder-
„ werpen, zulk ene richting geeft, die in
„ het vervolg dat gene met verstand leert
„ doen, wat anderen bloot werktuiglijk
„ verrichten. Dit zal hen dan ook in ze-
„ kerheid stellen tegen het gevaar, van niet
„ dan blote kooplieden te worden. Want
„ de blote koopman blijft, gelijk reeds
„ meermalen is aangemerkt geworden, des
„ te meer in de beschaafdheid van verstand
„ en karakter ten achteren, hoe meer de
„ zielsvermogens bij hem gene andere strek-
„ king krijgen, dan die tot winst. Van
„ daar is de koopmansgeest en koopmans-
„ toon onder waarlijk beschaafde lieden te
„ recht in kwaad gerucht gekomen, waar-
„ van de schuld niet op den in zich zelven
„ zo nuttigen, zo achtingswaardigen, zo
„ onontbeerlijken stand, maar alleen op de
„ slechte opvoeding en vorming van dezen
„ stand nederkomt.

„ Daar uit verklaart het zich van zelve,
„ dat bij hem, die niet dan koopman is,
„ buiten de schranderheid van den winzuch-
„ tigen geest, zo dikwerf ene volkomen be-
„ perking van het verstand en van daar ene
„ meer onwetende dan hooggevoelende on-
„ verschilligheid jegens alle zodanige voor-
„ rechten van den mensch, die geen geld-
„ winst aanbrengen, gevonden wordt; dat
„ zij alleen ene bewonderende verering je-
„ gens grote kapitalisten, daar en tegen ene
„ ruwe

„ ruwe geringſchatting voor geleerdheid en
„ kunſten aan den dag legt; zich onnozele,
„ ſtoutweg uitgeſproken, oordeelvellingen
„ over werken van den geest of zielsbegaafd-
„ heden veroorlooft, waar hem het betalen
„ 'er van ene bevoegdheid tot oordelen
„ ſchijnt te geven; dat zijne vertering meer
„ den hoogmoedigen en grootſchen, dan
„ den ſmaakvollen man verraadt; dat zijne
„ ſpaarzaamheid eigenzinnige orde, en zijn
„ godsdienst ten hoogſten een geregeld te
„ kerk gaan, mildheid jegens de predikanten
„ en huisſelijke godsdienſtige afzondering
„ voor enige uren is. Z. v. H. A.

„ §. 397. Het onderſcheidende van het
„ onderricht in handelſcholen beſtaat deels
„ in de mededeling van zulke kundigheden,
„ die met den handel in ene onmiddelijke
„ betrekking ſtaan; deels in het bijbrengen
„ van bekwaamheden, die voor den koop-
„ man onontbeerlijk zijn, wanneer hij zich
„ enigermate boven het gewone verheffen
„ zal. Tot de kundigheden behoren 1) ken-
„ nis der koopwaren; welke kennis, door
„ een bij het ſchool voorhanden zijnde ka-
„ binet van koopwaren in het klein, zo veel
„ mogelijk aanſchouwelijk behoort gemaakt
„ te worden. 2) Handelkunde der verſchil-
„ lende ſoorten van koophandel, als com-
„ misſie-, expeditie-handel, rederij of
„ vrachthandel, van asſureren, geldkoers
„ en wisſelhandel der verſchillende banken
„ en zo voort. 3) Geſchiedenis van den
„ handel. 4) Kennis van talen, inzonder-

„ held ook in betrekking als koopman, na-
„ melijk der Franſche, Engelſche, (Hoog-
„ duitſche) en Italiaanſche talen. Tot dat
„ gene, waarin de toekomſtige koopman
„ oefening en vaardigheid krijgen moet, be-
„ hoort 1) het koopmans - rekenen, en
„ wanneer de tijd het toelaat, de werkda-
„ dige wiskunst voor kooplieden, 2) prak-
„ tisch onderricht in het boekhouden en het
„ bij gisſing berekenen, of der waarde van
„ zekere hoeveelheid van enigerhande koop-
„ waar, of der hoeveelheid zelve dezer koop-
„ waar, 3) oefening in het ſchrijven van
„ de moedertaal en het Fransch, inzonder-
„ heid met opzicht tot de handelcorrespon-
„ dentie, 4) het gewennen aan deze en
„ gene kleine koopmansbezigheden, wan-
„ neer de plaats, waar de handelſchool is,
„ die buiten twijfel altijd ene aanzienlijke
„ handelplaats behoorde te zijn, daar toe
„ gelegenheid geeft. Is de handelſchool te-
„ vens een opvoedings - inſtituut, zo zal het
„ een hoofdoogmerk blijven moeten, dat
„ alle verwenning verhoed en de levenswij-
„ ze en ondergeſchiktheid ten minſten ene
„ voorbereiding worde tot dat gene, wat
„ de leerling in zijnen volgenden ſtand on-
„ dervinden of te weten komen zal. Z. v.
„ M. A."

Hoe veel nuts zou eene zodanige inrichting den aankomenden koopman of fabrikeur aanbrengen! Hoe ver weg te ſtellen boven het nutloos en ſchadelijk verkwisten van

van veele jaren op de comptoiren, waar jongelingen niet zelden bij hun besten leertijd ook hunne onschuld verliezen! En zelfs deze bezigheid, hoe weinig betekenende ook in de meeste gevallen, zou kunnen blijven voordgaan, zo men dit onderwijs slechts tot den avond bepaalde, wanneer de jonge lieden misschien wel gemist zouden kunnen worden

Nu blijft ons nog overig een enkel woord te zeggen ter verdediging onzer aanmerking in de beoordeeling van dit werk, te vinden I. D. I. St. bl. 84. aldaar merkten wij het volgende aan:

,, De Vertaler heeft de moeite genomen,
,, om de schikking der deelen te verande-
,, ren, en het geen de Schrijver de eerste,
,, tweede en vijfde afdeling noemt, in het
,, verwacht wordende derde deel te plaat-
,, sen. Wij kunnen niet zeggen, dat deze
,, verschikking ons bevallen heeft. Zij ont-
,, neemt aan de uitgegeven stukken die dui-
,, delijkheid en bruikbaarheid, welke wij 'er
,, in wenschten, daar de lezer gedurig naar
,, het aanhangsel verwezen wordt, zelfs zon-
,, der bijvoeging tot welk een einde; of het
,, is, om nadere opheldering te bekomen,
,, of wel de Schrijvers te vinden, die nadere
,, inlichting over dat onderwerp hebben ge-
,, geven. Dit geldt zoo veel te meer, daar
,, dit derde stuk nog niet is uitgegeven.
,, Maar, al ware het, dat het gelijktijdig
,, was uitgekomen, dan geloven wij, voor
,, zoo ver wij uit de korte opgave van des-

„heid ook in betrekking als koopman, namelijk der Fransche, Engelsche, (Hoogduitsche) en Italiaansche talen. Tot dat gene, waarin de toekomstige koopman oefening en vaardigheid krijgen moet, behoort 1) het koopmans-rekenen, en wanneer de tijd het toelaat, de werkdadige wiskunst voor kooplieden, 2) praktisch onderricht in het boekhouden en het bij gissing berekenen, of der waarde van zekere hoeveelheid van enigerhande koopwaar, of der hoeveelheid zelve dezer koopwaar, 3) oefening in het schrijven van de moedertaal en het Fransch, inzonderheid met opzicht tot de handelcorrespondentie, 4) het gewennen aan deze en gene kleine koopmansbezigheden, wanneer de plaats, waar de handelschool is, die buiten twijfel altijd eene aanzienlijke handelplaats behoorde te zijn, daar toe gelegenheid geeft. Is de handelschool tevens een opvoedings-instituut, zo zal het een hoofdoogmerk blijven moeten, dat alle verwenning verhoed en de levenswijze en ondergeschiktheid ten minsten ene voorbereiding worde tot dat gene, wat de leerling in zijnen volgenden stand ondervinden of te weten komen zal. Z. v. M. A."

Hoe veel nuts zou eene zodanige inrichting den aankomenden koopman of fabrikeur aanbrengen! Hoe ver weg te stellen boven het nutloos en schadelijk verkwisten

van

van veele jaren op de comptoiren, waar jongelingen niet zelden bij hun besten leertijd ook hunne onschuld verliezen! En zelfs deze bezigheid, hoe weinig betekenende ook in de meeste gevallen, zou kunnen blijven voordgaan, zo men dit onderwijs slechts tot den avond bepaalde, wanneer de jonge lieden misschien wel gemist zouden kunnen worden

Nu blijft ons nog overig een enkel woord te zeggen ter verdediging onzer aanmerking in de beoordeeling van dit werk, te vinden I. D. I. St. bl. 84. aldaar merkten wij het volgende aan:

„ De Vertaler heeft de moeite genomen,
„ om de schikking der deelen te verande-
„ ren, en het geen de Schrijver de eerste,
„ tweede en vijfde afdeling noemt, in het
„ verwacht wordende derde deel te plaat-
„ sen. Wij kunnen niet zeggen, dat deze
„ verschikking ons bevallen heeft. Zij ont-
„ neemt aan de uitgegeven stukken die dui-
„ delijkheid en bruikbaarheid, welke wij 'er
„ in wenschten, daar de lezer gedurig naar
„ het aanhangsel verwezen wordt, zelfs zon-
„ der bijvoeging tot welk een einde; of het
„ is, om nadere opheldering te bekomen,
„ of wel de Schrijvers te vinden, die nadere
„ inlichting over dat onderwerp hebben ge-
„ geven. Dit geldt zoo veel te meer, daar
„ dit derde stuk nog niet is uitgegeven.
„ Maar, al ware het, dat het gelijktijdig
„ was uitgekomen, dan geloven wij, voor
„ zoo ver wij uit de korte opgave van des-

„ zelfs inhoud kunnen oordeelen, dat wij
„ den nog ieder zouden aanprijzen, om dit
„ stuk het eerst te lezen; dewijl eene ver-
„ wijzing naar het geen men reeds gelezen
„ heeft, en waar van natuurlijk veel in het
„ geheugen ligt, veel meer toebrengt tot de
„ opheldering en het gemak, dan, naar het
„ geen men nog lezen moet. Weinige lie-
„ den toch hebben lust om, als het ware,
„ twee boeken te gelijk te lezen."

Tegen deze bedenking voert de geächte Vertaler het voorbeeld van den Schrijver zelven aan, die in de laatste uitgave dezelfde verschikking gemaakt heeft: doch deze beroeping zelve is ons zeer duister voorgekomen. „ NIEMEYER plaatst," zegt de Vertaler, „ het stuk „ over de opvoeding zelve vooraan" (dit heeft de Vertaler ook gedaan) „ laat daar „ op dat over het onderwijs volgen" (ook die schikking heeft de Vertaler behouden) „ handelt voorts over al dat geen, wat ik in „ het III. Stuk beloofd heb." (hier behoorde met een enkel woord de inhoud van dat III. Stuk, of anders, dat dit in het tegenwoordige III Deel vervat is, herinnerd te worden) „ en eindigt met de openbare opvoeding en „ het openbaar onderwijs," hier behoorde ook de herinnering, dat dit te vinden is in het IV. Deel dezes werks. Nu al eens toegegeven, dat deze verschikking dit werk in natuurlijker orde brengt, blijft echter onze gemaakte bedenking in haar geheel, dat de gedurige verwijzing naar het aanhangsel, waar van ook deze beide deelen vol zijn,

zoo-

zonder bepaling van §. of plaats, of tot welk een einde, of het is om nadere inlichting te bekomen, of wel Schrijvers te vinden, die nadere inlichting over dat onderwerp hebben gegeven, veel aan de duidelijkheid en bruikbaarheid van het uitgegevene ontneemt. En vertrouwden wij niet, dat wij in dat aanhangsel terugwijzingen zullen vinden, tot welk een gedeelte van het uitgegevene iedere opheldering behoort, dan voorzeker zouden wij de moeite moeten beklagen, die aan hetzelve zal te koste gelegd worden. Of zo het aanhangsel *voornamelijk dient ter aanwijzing van de bronnen*, waaruit men verder kan putten, gelijk de Vertaler voorspelt, dan erkennen wij, dat veel verwijzingen in deze deelen, ons veel meer van hetzelve doen verwachten, dan wij er volgends deze toezegging, werklijk in zullen aantreffen. — Wij beroepen ons zelfs hier op de boven ingevoegde §. 396. 397. en durven wel vragen, of de daar bijgevoegde verwijzing naar het aanhangsel, niet iets meerder, zo al niet iets anders, in hetzelve doet voornit zien, dan eene opgave van *bronnen*, waar uit men verder kan putten. Gaarne intusschen willen wij ons oordeel wegens dit alles opschorten, tot wij het aanhangsel zelve, dat wij met verlangen te gemoet zien, onder het oog krijgen.

GUMAL *en* LINA, *eene geschiedenis tot nut en vermaak der Jeugd, inzonderheid dienende om hen de eerste en voornaamste grondwaarheden van den Godsdienst in te prenten*, *door* K. F. LOSSIUS, II. Deel, *bevattende eene inleiding in de waarheden van den kristlijken Godsdienst.* 353. bl. III. Deel, *bevattende het onderwijs in de voornaamste waarheden van den kristlijken Godsdienst.* 275. bl. 8vo. Amst. *bij* VAN VLIET *en* VAN DER HEY. 1801. Prijs *f* 3:8:0.

Dank hebbe den werkſamen Vertaler voor den ongemenen ſpoed, waar mede hij ons het vervolg van dit uitmuntend werkje geleverd heeft. Met geen minder genoegen, als wij bij het eerſte ondervonden, doorlazen wij ook deze beide deeltjes. Waarlijk het kan niet misſen, of zij, die dit werkje lezen, verſtaan en daar bij gevoelen, 't geen ieder welgeſteld hart daar bij moet ontwaren, zullen het niet ligt uit de hand leggen, voor het

het geheel doorlezen te hebben, — het kan niet misſen, of zij zullen den kristlijken godsdienst leeren hoogſchatten, beminnen, ja zelfs op hem verlieven.

Daar de geſchiedenis, die hier voorkomt, ſlechts inkleding is, terwijl het onderwijs in den godsdienst de hoofdzaak uitmaakt, achten wij het genoeg alleen van deze te zeggen, dat het kleine gezelſchap van vijf perſonen, in het eerſte deel beſchreven, door toevallige omſtandigheden zoodanig aangroeit, dat het bij het einde des werks reeds eene kleine maatſchappij uitmaakt, waarvan men eene ſpoedige vergroting door het huwelijk van vier paar menſchen vooruitziet; en dat deze toevallige omſtandigheden en andere gebeurtenisſen telkens zoo gepast aangevoerd worden, dat zij de aangenaamſte afwisſeling maaken en de leeslust, vooral bij jonge lieden, zeer leevendig moeten houden.

En wat het onderwijs in den Godsdienst zelve aangaat, hier van vervat het tweede deel de geſchiedenis van den Godsdienst, terwijl het derde de waarheden voordraagt. In het eerstgenoemde vindt men dus de geſchiedenis des Joodſchen volks, van de vroegſte tijden af, en die van JESUS, als ook een eenvoudige en overtuigende voordragt van de bewijzen voor hare waarheid. In het laatſte — het treffendst voorſtel van de leeringen des kristendoms, die in het algemeen bij deszelfs belijderen zijn aangenomen, en waar door het, althands zoo ver

wij inzien, geschikt is om door kinderen van verschillende Godsdienstbegrippen, of liever tot welk een kerkgenootschap hunne Ouderen ook behoren, gelezen te worden. Zekerlijk zullen sommigen hier en daar wel iets aantreffen, dat van de bij hen aangenomen voordragt eenigsins verschilt. Maar daar men van den eenen kant zoo iets in een werk over de waarheden van JESUS Godsdienst, door wien ook geschreven, altijd verwachten moet, zoo kan men van den anderen kant, zulk eene plaats ligtlijk of ongemerkt laten voorbij gaan, of wel geheel overslaan, iets, 't welk dit werkje zeer wel kan lijden, daar toch die plaatzen zeer weinig zullen zijn.

Om den lezer wederom een proefje van de behandeling der onderwerpen te geven, laten wij hier volgen de voorbereiding tot den doop voor hen, die nu reeds genoegsaam in den Godsdienst onderwezen waren. Tot meerdere duidlijkheid, moeten wij vooraf eene korte verklaring van de hier in voorkomende personen geven. BERNHARD is een der onderwijzers — CHILUM een Negervorst, vader van GUMAL: WIDDAM mede een Neger. AGATHA en PALMUR zijn Europeërs. En nu zegt de Schrijver

„ Dus doende bespeurde BERNHARD, „ van dag tot dag, de heilzame uitwerkse„ len van het Godsdienstig onderwijs in het „ verstand en hart dezer kristelijke kweek„ lin-

„ lingen. Menigmaal, wanneer hij zich met
„ hen in gesprek over eenige waarheden
„ van denzelven inliet, bewonderde hij niet
„ alleen de vaardigheid, waar mede zij zij-
„ ne vragen beandwoordden, en zag daar
„ uit, hoe wel zij derzelver zin en betee-
„ kenis begrepen hadden; maar hij bespeur-
„ de tevens, dat zij deze leerstellingen, met
„ ware hartlijkheid en verkleefdheid, aange-
„ nomen, en met innige overtuiging erkend
„ en geloofd hadden.

„ Na eene dier onderzoekingen, welke
„ BERNHARD, op verzoek van den grijs-
„ aard, op zekeren morgen, naar de Gods-
„ dienstige kundigheden zijner leerlingen,
„ gedaan, en, tot zijn grootste genoegen,
„ voleindigd had, trad de grijsaard, die tot
„ dus ver hun leermeester geweest was, met
„ al de waardigheid, welke zijn edel ka-
„ rakter en eerwaardige ouderdom hem bij-
„ zetteden, voor de vergadering op, en
„ leide de plegtige belijdenis af, dat hij,
„ naar zijn eigen overtuiging omtrent de
„ waarheden van den kristlijken Godsdienst,
„ ook deze zijne kweeklingen in dezelven
„ onderrigt had, en nu geen hartlijker
„ wensch in zijnen boezem koesterde, dan
„ dien, dat zij de erkende waarheid ook tot
„ aan hunnen dood getrouw blijven, en hun
„ gansche leven, overëenkomstig de grond-
„ stellingen van dezen Godsdienst van JE-
„ ZUS, doorbrengen mogten. Hij herin-
„ nerde hen daarbij aan het geluk, waar in

„ zij zich, als echte vereerers van God en
„ JEZUS, konden verheugen, wanneer zij
„ bij zijne leere bleven, en hun gansche ge-
„ drag daar naar inrigtten; met welk eene
„ gemoedsrust en weltevredenheid zij dan
„ hun leven op aarde, bij de zaligste over-
„ tuiging van Gods vadermin, bij het vast
„ en zeker vertrouwen op, en bij eene wa-
„ re kinderlijke genegenheid jegens Hem,
„ zouden doorbrengen; welke genoegens zij,
„ in den gezelligen omgang met elkander,
„ genieten zouden, wanneer zij elkander,
„ naar JEZUS doel en wil, onderling regt
„ hartlijk beminden, en zich, in alle be-
„ trekkingen huns levens, deugdzaam en
„ regtschapen betoonden; met welk eene
„ vrolijke hoop zij dan eens de wereld ver-
„ laten, en een nog veel grooter geluk te
„ gemoet zien konden, dat JEZUS hun be-
„ loofd, en in eene betere wereld bereid
„ had.

„ Hier op vroeg hij hen, met eenen blik,
„ die het binnenste hunner ziel scheen uit
„ te vorschen: of zij zulks doen, of zij JE-
„ ZUS leer getrouwlijk belijden en opvol-
„ gen, hun geheele leven, overeenkomstig
„ dezelve, inrigten, en, zoo doende, in
„ de daad, belijders en navolgers van JE-
„ ZUS worden wilden?

„ Ja, vader! dat willen wij! — riep
„ CHILUM, met innige ontroering — nam
„ zijne beide kinderen, GUMAL en LINA,
„ bij de hand, voerde hen aan des grijsaards

„ voeten, wierp zich op zijne kniën ter
„ aarde, hief zijn aangezigt en zijne beide
„ handen ten hemel, en sprak, met de in-
„ nigste overtuiging: Alwetende! gij, die
„ het hart kent! wij wijden ons aan uwe
„ vereëring toe! wij willen zoodanig leven,
„ gelijk uw zoon JEZUS ons geleerd heeft!
„ In denzelfden oogenblik volgden WID-
„ DAN en de beide negers het voorbeeld
„ van hunnen vorst; ook zij wierpen zich
„ aan zijne zijde neder, en verklaarden zich,
„ plegtig en vrijmoedig, voor vereërers van
„ God en hunnen Heer JEZUS.
„ Alle de omstanders werden, bij dit too-
„ neel, innig getroffen en ontroerd. AGA-
„ THA weende luid, vouwde hare handen,
„ zag, met eenen weemoedigen blik, ten
„ hemel, en bad: schep mij een rein hart,
„ ô God! en vernieuw in het binnenste van
„ mij eenen vasten geest! — Bij deze uit-
„ roeping zonk zij insgelijks, met PALMUR,
„ op hare kniën.
„ Daar stond de grijsaard. Onuitspreek-
„ lijke vreugd doortintelde zijnen boezem,
„ en zijne oogen staarden eenige oogenblik-
„ ken op dit zielroerend tooneel. Toen
„ hief hij zijn gelaat en zijne handen ten
„ hemel, terwijl tranen van vreugde zijne
„ wangen besproeiden. Slechts weinige
„ woorden kon hij uit het volle hart per-
„ sen, maar zij drukten de innigste dank-
„ baarheid jegens God uit. Vader in den
„ hemel! — sprak hij, — dat is uw werk!

,, Voleindig hetzelve ook aan hen. Maak
,, hen, door uwen geest, meer en meer be-
,, kwaam tot leden van uw Rijk. Laat hen
,, waardige vereerers en navolgers van uwen
,, zoon JEZUS op deze aarde worden, als
,, uwe kinderen, die gij ter zaligheid be-
,, ſtemd hebt.

,, BERNHARD, die, tot dus ver, met
,, de hartlijkſte deelneming, aan des grijs-
,, aards zijde geſtaan had, boog zich thands,
,, met uitgeſpreidde armen, tot CHILUM
,, neder, beurde hem op van de aarde, en
,, drukte hem, met eene broederlijke om-
,, helzing, aan zijne borst.

,, Thands verzamelden zich ook de kin-
,, deren en negers rondom hem. Hij ge-
,, leidde ze tot den grijsaard, en bad, in
,, hunnen naam, dat hij hen toch ook nu
,, plegtig, door den doop, in het kristen-
,, dom wilde inlijven.

,, Reeds lang, — zeide de grijsaard, —
,, heb ik dien dag, met vrolijk verlangen te
,, gemoet gezien, en welhaast zal ook deze
,, mijne vreugd vervuld worden. Dat zal
,, niet alleen voor U, maar voor ons allen,
,, een feestdag worden. Laten wij ons,
,, op eene waardige wijze, daarop voorbe-
,, reiden.

,, Van dien tijd af was het geheele ge-
,, zelſchap op het ijverigſte bezig, om ſchik-
,, kingen tot de plegtige handeling te ma-
,, ken, die JEZUS, voor zijne vereerers,
,, ingeſteld heeft, om hen tot eene getrou-

,, we

„ we belijdenis en ſtipte navolging van zijne
„ leer te verpligten."

Voor het overige moet al het goede, 't welk wij van het eerſte deel dezes werks en deszelfs vertaling gezegd hebben, ook op deze beide deelen toegepast worden; ſchoon wij ook ten aanzien van dezen de reeds gemaakte aanmerking herinnerd willen hebben, dat het werkje hier en daar mondlinge opheldering voor jeugdige lezers behoeft, en dat deze iets meer dan kinderen, en reeds eenigſins aan het lezen van goede boeken gewoon moeten zijn, om het regte nut uit hetzelve te trekken.

De Zedeleer der Kindschheid, of verzameling van zedekundige vaerzen, naar het begrip der Kinderen ingerigt, uit het Fransch van CH. O. MOREL, (Vindé), *naar den vijfden verbeterden en vermeerderden druk, in* Nederduitsche Vaerzen *overgebragt door* BARBAZ. *Te* Amsteldam *bij de* Wed. J DOLL. 1801. 105. bl. 8vo. Prijs *f* 0 : 18 : 0.

Gedichten voor Kinderen te vervaardigen, is geen gemaklijk werk: het *poeta nascitur, non fit*, geldt hier in den volsten nadruk. Buiten J. LUIKEN onder de ouderen, en VAN ALPHEN onder de nieuweren, kunnen wij geenen opnoemen, die, onzes inziens, aan de vereischten daar van zoo wel beandwoorden. Men moet de taal des harten, en wel voor kinderen, kunnen spreken, en tevens moet de uitdruk, zoo ligt, zoo natuurlijk, zoo eenvoudig zijn, dat het kind, ware hij een NIEUWLAND, zelve zoo gedicht zou hebben. Wie toch vindt dit alles niet in de meeste kinderverzen van VAN ALPHEN? Dan onder dit mogilijke is de taak,

taak, die de Burger BARBAZ hier op zich genomen heeft, in het overbrengen van vierregelige fransche verzen, in nederduitsche afdeelingen van dezelfde lengte, nog wel de ongemaklijkste. En de uitkomst bewijst, dat hij voor dezelve niet geheel was opgewassen. Eenige coupletten mogen dragelijk zijn uitgevallen, verre de meesten zijn stotend, gewrongen, en sommigen zelfs voor bejaarden onverstaanbaar. Wij beklagen de kleinen, die gedrongen zullen worden, om ze van buiten te leeren en op te zeggen. Men leze maar eens deze afdeelingen:

De mensch is God verpligt, die 't all' hem heeft gegeven
Zijn' oudren, aan wier zorg hij zijn geluk beveelt;
Zijn' medemenschen ook, zo hij met hen wil leven:
Dit wijst uw pligten aan, en hoe zij zijn verdeeld.

Te regt merkt de Vertaler op, dat de *Fransche* verzen gerijmd proza bevatten: maar is dan *dit proza* verstaanbaar? Bijna nooit gebruikt men in proza het woord *verpligt zijn*, zonder den dativus met het voorzetsel *aan*, en zonder den accusativus. *Iets verpligt zijn aan iemand.* Indien nu eens een kind voor dien accusativus nam *zijn' oudeten*, *zijn' medemenschen*; zou dit in hetzelve niet te verschonen zijn, daar het uitlatingsteken zoo wel den accusativus als den dativus kan aanduiden? — En dan de 3de regel, hoe lam is dat *ook*, *zo hij met hen wil leven?*

Zoo valt ons ook in het oog de volgende afdeeling:

Hij, die ons zielijk zwak wil leiden door de reden,
En onze deugd waardeert, doemt onze *ondeugendheden*,
Meêr deugden zijn voor hem de fchoonfte *huldiging*,
En *min ondeugendheên* de waardigfte *offering*.

Zou men in proza ook zoo fchrijven?

Daar wij het werkje van den Burger MOREL hebben leeren kennen en waardeeren, fluiten wij met den wensch, dat het fpoedig een anderen gefchikter overzetter moge aantreffen.

Magazijn van Spreekwoorden, opgehelderd door voorbeelden en vertellingen, tot een Leesboek voor de Jeugd. II. Deel. *te* Amst. *bij* W. VAN VLIET. 1801. *met* Pl. 213. bl. 8vo. Prijs *f* 0 : 18 : 9.

Dat het Bataafsch Publiek op waardige, nuttige geschriften prijs weet te stellen, blijkt uit het gunstig vertier van dit werkje, 't welk den uitgever heeft aangemoedigd, om met den meesten spoed dit tweede deeltje uittegeven, en zelfs, zonder den prijs te verhogen, met twee vrij lieve plaatjes te versieren. Als zoodanig is het een zeer geschikt leesboekje voor de jeugd, dat de gewigtigste, nuttigste leeringen en waarheden voor dezelve bevat, en geschikt is om haar verstand met nutte kundigheden te verrijken, het oordeel opteschcherpen, en het hart te vormen. — Innusschen hadden wij, ten aanzien van den titel, wel gewenscht, dat men bij *spreekwoorden* ook *zedespreuken* gevoegd had. Immers veele Spreuken, aan het hoofd der verhalen geplaatst, zijn in ons Vaderland als geene

 spreek-

spreekwoorden bekend. Ook zouden wij den uitgever verzocht willen hebben, om, zo hij tot de uitgave van een derde deeltje besluit, er drie algemene titels bijtevoegen, ten dienste van hen, die aan kinderen een geschenk willen doen. Een boekgeschenk van twee of drie deelen, is in het algemeen te groot en te kostbaar: en een I. of II. Deel te ontvangen, is reeds voor kinderen niet aangenaam. Eindelijk, daar wij tot het grievendst leedwezen, het allerschanden ligtvaardigst misbruik van spreekwoorden, door jongen zoo wel als ouden, maar al te dikwijls hebben ondervonden, zoo door de verkeerde toepassing van waare spreuken, als door het smeeden van nieuwen, wenschten wij, dat men zich opzettelijk verledigde, om in denzelfden smaak, als het tegenwoordig werkje, ook dezen eens te behandelen. Een voorbeeld van zoodanige eene behandeling, vinden wij reeds in dit Deeltje, over de spreuk, *het heeft zoo moeten wezen*, die waarlijk uitmuntend is, en bij welke gelegenheid een brief wordt aangevoerd, die wij dadelijk tot een proefje van de behandeling en vertaling zullen laten volgen. Om uit de menigte, die hier zou kunnen gelden, slechts eenige weinigen te noemen, die ons het eerst voor den geest komen: *gedwongen eed is God leed*, een uitvlucht voor den meineed. — *Een leugen om best wil is geen zonde*; een voor onwaarheid spreeken. — *Is een beetje goed*,

voel

veel kan geen kwaad, een voor onmatigheid. — *Eens-weelde is ook altijd geen armoede*, een voor verkwisting. — *Die tot een ezel geboren is, zal geen koetspaard sterven*, een voor ouders, om niet te ligtzinnig over den aanleg hunner kinderen te vonnisfen. — *De jeugd moet er uit*, een voor jongens baldadigheden. — *Een haastig mensch is geen verrader*, een voor de drift van toorn. Er is bijna geene zedelijke verkeerdheid, voor welke men geen dekmantel zoekt in fpreekwoorden; en het valfche van dezelve, of in het gebruik of in de toepasfing, benevens alle de fchadelijke gevolgen hier van voor zedelijkheid en geluk aantewijzen, oordeelen wij een der gewigtigfte diensten aan kinderen en goede maar eenvoudige menfchen. Zie hier den beloofden brief tot eene proeve:

„ Is God fteeds goedertieren? — Op den „ zevenden der vorige maand ftaat mijn zoon, „ met nog twee menfchen buiten hem, ge- „ rust in een vertrek mijner woning. In dit „ vertrek komt de deur der kamer van de „ dienstboden uit, en ftaat juist op de klink. „ De bediende ftoot dezelve open met een „ geladen fnaphaan. Op het zelfde oogen- „ blik gaat het fchot af, en al de hagel „ vliegt den dertienjaarigen knaap zoo vlak „ in het hart, dat hij met de woorden: *mijn* „ *God*, GEORG! *wat doet gij!* dood ter „ aarde valt, en ik, op het zelfde oogen- „ blik daar, alleen het zielloos lijk van mij-

 „ nen

„ een [illegible] in mijne armen sluiten, en op zijne verbleekte lippen den afscheidskus drukken kan. Is dat goedertierenheid? — Straf, onverdiende — te wreede straf is het! — Goedertierenheid straft slechts vaderlijk, trap-gewijze en naar mate men grooter of geringer kwaaddoener is — dit echter is hier het geval niet! want het was een goed jongeling, en hij bezat het beste hart, geheel liefderijk gezind jegens God, menschen en dieren. Toen zijn verstand zich begon te ontwikkelen, ontvloeiden zijn oog reeds, ondanks zich zelven, heete tranen, als hij van het lijden van JEZUS maar hoorde spreken. Hij was spaarzaam en milddadig. De dienstboden hadden hem bijzonder lief. Niets evenaarde zijne vreugd, wanneer hij anderen kinderen genoegen verschaffen kon. Zijnen hond, die van ouderdom stierf, paste hij, tot aan deszelfs dood, eigenhandig, met de uiterste zorgvuldigheid op, en begroef hem weenende. Met weemoedigheid sprak hij van den smartlijken dood, die eene, in de Kerk verdwaalde, zwaluwe zou moeten sterven: en onbeschrijflijk groot was zijne blijdschap, toen dit diertje, even als of het zijnen redder kende, zich vlak voor hem plaatste, zich door hem grijpen en in vrijheid brengen liet. Dus was het hart mijns zoons gesteld. Daar beneven poogde hij zich overal toe nuttig te maken en van dienst te zijn; zoo dat de staat niet alleen een goed,

„ maar

„ maar ook een nuttig burger in hem ver„ wachten mogt. Waarom moest hij nu „ juist het slagtoffer der onvoorzigtigheid „ van eenen bedienden worden? Slechts op „ eene geringe andere rigting van het geweer „ kwam het aan: en het schot had hem „ niet getroffen. Neen, dien dood had hij „ geenszins verdiend, hij, wien, behalve „ dit, van zijne jeugd af, alle kleine ramp„ spoedige toevallen, in vergelijking met „ zijne broeders en zusters, of alleen, of „ ten minste voornaamlijk troffen, en die „ dus tot ongeluk schijnt geboren te zijn „ geweest. En ik zelf, ik weet, dat ik een „ mensch, en gevolglijk niet zonder feilen „ ben; maar ik ben mij ook bewust, en „ kan den kring van menschen, waar in ik „ verkeer, met een onverschrokken gelaat, „ ten getuigen roepen, of ik mijne pligten „ tracht te vervullen, en gevolglijk Gode „ te behagen, en zijnen naasten te dienen. „ Ook ik heb derhalve dit onherstelbaar ver„ lies niet verdiend. De straf is te hard; „ zij staat in geene evenredigheid tot onze „ bedrijven. Want had God mij de keus ge„ laten, of ik, de overige dagen van mijn „ leven, bij water en brood kommerlijk „ doorleven, dan mijnen zoon verliezen „ wilde; ik had het eerste gekozen. En dit „ ware ook de keus mijns zoons geweest; „ zoo lief hadden wij elkander. Op zulk „ eene wijze van elkander te moeten schei„ den, was voor ons het wreedste lot, dat

„ ik mij ooit verbeelden kan. God was ni
„ goedertieren: hij handelde wreed!" —
„ Zoo raasde mijn beangstigd hart, d
„ God verschriklijk was."
„ Maar is dit ongeluk dan uit geen oo
„ punt te beschouwen, waar in hetzel
„ evenwel doorslaande blijken van Gods go
„ dertierenheid oplevert? — Ja, welk een
„ wreede straf dit toeval ook schijnen m
„ ge, bij eene meer bedaarde beschouwi
„ nogthands, vertoont zich duidlijk Go
„ goedheid jegens den ontzielden, zijne o
„ ders en den moordenaar zelfs. Dat c
„ toekomende zaligheid de voorkeur bove
„ het leven op aarde verdiene, gevoelt i
„ der kristen. Men wenscht zich dikwe
„ aan het oord van derzelver genot. A
„ leenlijk de weg daar heen, de dood baa
„ ons schrik. Goedheid van God is h
„ dus, wanneer iemand, zonder dat hij
„ verschrikkingen des doods ondergaat,
„ de blijde eeuwigheid verplaatst wordt. E
„ dit is hier het geval. De ontzielde wi
„ niet, dat hij sterven moest, alvorens h
„ reeds daadlijk stierf. Niet eer zag hij de
„ moordenaar en het moordgeweer, d
„ toen het schot viel: en slag en val w
„ een. Het onvermoedde schot, waar to
„ hij geene gelegenheid gegeven had, ont
„ zielde hem plotsling: en zeker stierf h
„ zalig. Zijn hart was nog onbedorven
„ hij leefde nog in de jaren der onschul
„ En te midden der beoefening van de

„ voornaamſten kinderpligt, als ware het,
„ liet hij het leven. Tot eene bijna onver-
„ ſchillige en zeer onſchuldige kleinigheid,
„ had hij juist niet alleen mijne, maar ook
„ zijns moeders toeſtemming ingewonnen;
„ en blijmoedig, dat hij naar zijnen wensch,
„ zijn hair mogt laten ſnijden, huppelde hij
„ de kamer in, waar de zoo nabij zijnde
„ dood hem verbeidde. Stervend zeide hij:
„ mijn God! en hij vloekte den moorde-
„ naar niet; enkel op zijne daad maakte
„ hij hem opmerkzaam. Gelukkig is mijn
„ zoon dus, zonder de verſchrikkingen des
„ doods, in de blijde eeuwigheid verplaatst.
„ En kon ik hem te rug roepen, ik zou
„ het, na dat hij eens overwonnen heeft,
„ om zijnen wil niet doen, offchoon mijn
„ hart, misſchien mijn ganſche leven door,
„ dit verlies daaglijks beweenen zal. Het
„ was goedheid van de zijde Gods, en geen
„ ſtraf, dat hij zijne aardſche loopbaan zoo
„ vroeg, en op deze wijze, moest eindi-
„ gen."

„ De overgang in de eeuwigheid is altijd
„ een zware ſtap; en alles, wat dien ſtap
„ verligt, is goedheid van God. Godlijke
„ goedheid is het dus voor ouders, wan-
„ neer God eenigen der hunnen ſpoedig en
„ gelukkig, voor hen, in de eeuwigheid
„ verplaatst; naardien dit het afſcheid van
„ eene plaats ligter maakt, zoo men eeni-
„ gen hunner, die men hier ongeerne ach-
„ ter laat, aan het oord, waar men heen

„ spoedt, wedervindt. Goedheid Gods in
„ het dus ook voor mij en mijne gade,
„ dat God een van onze drie kinderen, die
„ wij even zeer beminden, op eene zoo
„ gemaklijke wijze, voor ons, afgeroepen
„ heeft. Want, zonder eene hereeniging
„ met de onzen toch, kunnen wij ons gee-
„ ne zaligheid voorstellen. En tusschen,
„ zonder dezelve, eeuwig te leven, of ver-
„ nietigd te worden, kiest mijn gevoel het
„ laatste. Thands vinden wij, binnen kort,
„ een van onze liefdepanden weder, wan-
„ neer wij de beide overigen, naar den
„ loop der natuur, hier voor een veertig
„ jaar te rug laten, en eenen zoo langen
„ tijd ontberen moeten. Zeker bloedt, te
„ midden dezer scheiding, ons treurig hart:
„ maar wat ouderen bloedt het hart niet,
„ als zij hunnen zoon, ook ter bevorde-
„ ring van zijn geluk, naar vreemde oor-
„ den zenden! Het was Godlijke goedheid,
„ dat hij ons deze wonde sloeg. Iets zeer
„ buitengewoons moest het zijn, dat den
„ gevoelloozen dader alleen op zich zelven
„ kon opmerkzaam maken. Gewone zacht-
„ heid of gestrengheid werkten niet op zijn
„ ruw gemoed, en reeds voor lang had ik
„ hem laten gaan, zo ik het niet onverant-
„ woordlijk gerekend had, eenen jongeling,
„ onverbeterd, der wereld te rug te geven,
„ dien ik, in de uiterste armoede, van de
„ straat had opgenapt. o Gij moordenaar
„ mijns zoo hartlijk beminden zoons! gij

„ moogt

„ moogt uw bedrijf nog tegenwoordig als
„ weinig beduidend beschouwen, daar gij,
„ zelfs op den dag der moord, nog onge-
„ voelig vragen kondet, of de oude bok
„ reeds dood was? zwaar zal de menigte
„ van zuchten en tranen der ouders, bloed-
„ verwanten en vrienden over uwe daad,
„ zoo niet eer, ten minste aan het einde
„ uwer dagen, uw geweten drukken. Want
„ gij zijt en blijft toch steeds de '— wel
„ niet opzetlijke, maar ook niet onschul-
„ dige — neen, ten uiterste onvoorzigtige
„ moordenaar van uwen U zoo genegen
„ vriend, die zoo menigmaal voor U bad,
„ wanneer ik de grootste redenen had, om
„ U weg te jagen. Waar mede toch kunt
„ gij uwe onvoorzigtigheid voor U zelven
„ verontschuldigen? in het noodlottig uur
„ hadt gij in het geheel geene roeping, om
„ het geweer te gebruiken. En welk ver-
„ standig mensch stoot, met eenen geladen
„ snaphaan, deuren open? Om uwe lomp-
„ heid te ontwijken, koos mijn zoon de
„ plaats, waar het schot hem trof. En
„ waart gij hem, met uwen tabaksrook en
„ andere morsigheden niet ondraaglijk ge-
„ worden, hij zou bij U vertoefd hebben,
„ tot zijns broeders hairen gesneden wa-
„ ren, en het schot had hem niet getrof-
„ fen. Gij blijft 'er, wel is waar, nog bij,
„ dat gij het geweer omgestoten hebt. Dan,
„ zoo weinig dit ook, gesteld, het ware
„ eens zoo, (offschoon zulks, volgends de

„ plaats, de omstandigheden en de uitspraak
„ van den getuigen, niet waar kan wezen,)
„ U verontschuldigen kon, terwijl het ge-
„ weer doch zoo stond, dat gij het zaagt
„ en dus niet omstooten moest, daar gij
„ geen kind zijt, maar een jongeling van
„ agttien jaar, zoo zeker zal Uw geweten
„ het U niet altijd verbergen, hoe zeer gij
„ U misgrepen hebt. En goedertierenheid
„ van God is het ook voor U, dat, door
„ deze grove onvoorzigtigheid, uw gewe-
„ ten ontwaken, en U op uwe daden op-
„ lettend maken moet."

Zedelijk Onderwijs voor Schoolkinderen, door J. P. JUNGST. *Te* Zutphen *bij* H. C. A. THIEME. 1801 28 bl. 8vo. Prijs *f* 0 : 2 : 0.

Juist een Schoolboekje naar onzen wensch! Klein, en zindelijk uitgevoerd, wat het uitwendige; — eenvoudig, duidelijk en algemeen nuttig, wat den inhoud betreft. In vragen en andwoorden behandelt hetzelve de voornaamste kinderpligten: beiden zijn kort en bevatlijk. Zoo rasch ik van vragen en andwoorden spreek, zullen, geloof ik, veele onderwijzers reeds gretig worden. Zij wenschen toch het liefst vraagboekjes: want daar bij behoeven zij zelven niet te werken. Intusschen, indien men dit boekje op de gewone wijze gebruikte, zou het weinig nut doen. De zedekunde toch is geene wetenschap van het geheugen, maar van het hart en van het oordeel Weinige vragen zijn er in dit boekje, die door kinderen, zonder het andwoord geleerd te hebben, niet beandwoord kunnen worden, zo zij maar in zoodanig een licht geplaatst worden, als de maat hunner bevatting vereischt. Eene enkele lezing van dit boekje is genoeg, om juist te kunnen andwoorden. Maar na dit andwoord komt eerst de beurt aan

den onderwijzer, om het nader opteheldderen, en daar toe gebruik te maken van die zedelijke verhalen voor kinderen, hoedanigen 'er reeds in menigte voor handen zijn. Voor anderen kan hij ook eenige vragen als raadfels, bij den aanvang der schooltijd, opgeven, welken zij bij het einde van denzelven schriftdijk of mondling beandwoorden. Het volgende strekke ten proeve.

„ Vr. Hoe noemt men menschen, die
„ niets verzwijgen kunnen?
„ Antw. Praatzuchtige menschen.
„ Vr. Doet de praatzucht kwaad?
„ Antw. Ja, men wordt er door gehaat:
„ en brengt daar door somtijds onënigheden
„ tusschen goede vrienden.
„ Vr. Maar wat zult gij doen, als iemand
„ u op het een of ander wil uitvragen?
„ Antw. Dan zal ik mij althans van de
„ praatzugt wachten.
„ Vr. Wat mogen de kinderen wel ver-
„ tellen?
„ Antw. Het goede dat zij van anderen
„ weten.
„ Vr. Mogen zij nooit het kwade ver-
„ halen?
„ Antw. Ja, het kwaad dat zij zelve ge-
„ daan hebben.
„ Vr. Is het niet beter dat te verzwijgen?
„ Antw. Neen, het is beter zulks aan
„ ouders of meesters te verhaalen, wijl het
„ anders nog erger gevolgen kan hebben.
„ Vr. Men wordt dan echter gestraft?
„ Antw.

„ Antw. Als men zijn kwaad openhartig
„ belijdt, zal men te eerder vergeving krij-
„ gen.

„ Vr. Kunnen kinderen, als zij met hun-
„ ne ouders of alleen, bij andere menschen
„ zijn, ook nog in andere opzigten misdoen?

„ Antw. Ja, enige kinderen hebben de
„ slegte gewoonte om, als zij in de huizen
„ van andere menschen komen, overal rond
„ te lopen, alles aan te grijpen, waar door
„ zij sommige dingen wel eens zeer be-
„ derven.

„ Vr. En hoe gaat het somtijds in de tui-
„ nen?

„ Antw. Hier lopen slegte kinderen som-
„ tijds overal door en plukken het geen zij
„ vinden.

„ Vr. Staat het lelijk, als een kind overal
„ aan gaat plukken?

„ Antw. Ja, dit gelijkt naar roofzucht,
„ en zulke kinderen schijnen zo hongerig,
„ als of zij in hunne huizen geen eten
„ kregen.

„ Vr. En hoe zien de eigenaars der tui-
„ nen zulks aan?

„ Antw. Met veel verdriets, zo dat zij
„ op zulke gasten niet gezet zijn.

„ Vr. Gaat de boosheid van kinderen
„ somtijds nog verder?

„ Antw. Ja, eenigen zijn zo baldadig,
„ dat zij, in het bederven van tuinhuizen,
„ uitplukken van plantsoenen, en diergelij-
„ ke dingen meer, vermaak vinden.

„ Vr. Hoe kan men toch vermaak hebben

„ in iets te bederven, zonder dat men er
„ enig nut van heeft?

„ Antw. Zo ver gaat de dwaasheid, en
„ somtijds nog verder, wanneer kinderen
„ vermaak in wreedheid vinden.

„ Vr. Vermaak in wreedheid! Is dat mo-
„ gelijk?

„ Antw. Ja; want enige kinderen hebben
„ lust om onschuldige dieren te plagen, en
„ dezelve op allerlei wijze pijn aan te doen.

„ Vr. Wat is er van zulke kinderen te
„ vrezen?

„ Antw. Dat zij ondeugende en wrede
„ menschen zullen worden."

Intusschen herhalen wij hier de les, die op de keerzijde voor den aanvang van het werkje geplaatst is.

„ Ouders! wilt gij gemeenschappelijk en
„ ernstig met den Leermeester uwer kin-
„ deren aan hunne vorming werken, en
„ wenscht gij, dat de kinderen het goede,
„ hetwelk zij in de school gehoord hebben,
„ uitoefenen, zorgt dan ten minsten daar-
„ voor, dat hun in huis niet het tegendeel
„ geleerd worde."

De nieuwste Geschiedenissen van den Bijbel, of het leven van JESUS, door den Schrijver der *vroegste Geschiedenissen van den Bijbel;* zijnde daarvan het III. *Deel.* Amst. *bij* J. R. POSTER. 1801. VIII. en 296. bl. gr. 12mo. Prijs *f* 0 : 16 : 0.

Dit deeltje is een vervolg op de *vroegste Geschiedenissen van den Bijbel*, welken wij in een vroeger Stukje reeds beoordeelden, en staat door nog één gevolgd te worden. Hetzelve bevat de merkwaardigste lotgevallen en gesprekken van JESUS, tot omtrend het einde zijnes levens. HESS en HEZEL zijn de voornaamste bronnen, waaruit de Schrijver geput heeft, en dit alleen moet ons reeds een gunstig gevoelen van hetzelve doen opvatten. En hierin zal men zich waarlijk bij het doorlezen niet bedrogen vinden. Althands wij voor ons hebben in hetzelve nog meer genoegen gevonden, dan bij het lezen van het eerstgenoemde werkje. De toon, waar op de kinderen spreken en tot hen gesproken wordt, is, bij alle de eenvoudigheid en duidelijkheid, veel waardiger en deftiger; en daalt minder tot het lage, dan in het andere. De leeringen en toepassingen, die de

Schrijver telkens van de leeringen en voorschriften van JESUS maakt, zijn juist voor kinderen berekend, en tevens allernuttigst. Daar dit werkje door jonger kinderen verstaan en met nut kan gelezen worden dan het laatstvoorgaande, zouden wij dit laten voorafgaan, en vervolgends hen GUMAL *en* LINA in handen geven, wanneer zij nog meer nut uit hetzelve zullen trekken.

Ter staving van ons oordeel voegen wij hier bij een gedeelte van *de tiende Vertelling*; (liever hadden wij het woord *gesprek* gekozen: kinderen moeten zich stoten, als alles hun als *vertelling* wordt voorgedragen.)

„ DE KINDEREN. Wij bidden u, dat gij ons nu het zesde hoofddeel uit *Mattheus* gelieft te laaten leezen, en het ons te verklaaren.

„ ONDERWIJZER. WAAROM dat niet, als gijlieden opmerkzaam zijn wilt? *Willem* zal dan een begin maaken.

„ WILLEM. HEBT *acht, dat gij uwe aalmoes niet doet voor de menschen, om van hun gezien te worden, anders hebt gij geenen loon bij uwen Vader, die in de hemelen is. Wanneer gij dan aalmoes doet, zoo laat voor u niet trompetten, zoo als de geveinsden in de synagogen, en op de straaten doen, opdat zij van de menschen geëerd mogen worden. Voorwaar zeg ik u, zij hebben hunnen loon weg.* Wien meende JESUS hier wel met de geveinsden; misschien wel den fariseeuwschen Jood?

„ ON-

„ ONDERWIJZER. Wien anders dan
„ dezen? Zoo als hij in alle dingen over-
„ dreeven was, en meer wilde doen, dan
„ van hem gevorderd werd, zoo deed hij
„ ook hier. Als hij, bij voorbeeld, uit de
„ Synagoge ging, wierp hij met een groot
„ geraas eenige ſtukken geld in de offerkist,
„ die bij den ingang geſteld was; of hij liet
„ het openlijk uitroepen en bekend maaken,
„ dat de armen bij hem zouden komen: wijl
„ door hem geld zoude uitgedeeld worden.
„ Wat dunkt u van zulk een geeven?
„ WILLEM. Niet veel. Want daar wordt
„ het minſte goed te wege gebragt, de on-
„ deugende hoop loopt toe, ontvangt en
„ verſpilt het. De ſchaamachtige huiszit-
„ tende arme, die het wel meest noodig
„ had, en het best zoude beſteeden, blijft
„ terug, en lijdt gebrek.

„ ONDERWIJZER. Waarom deeden
„ deze Jooden zulks? Welligt uit een hart-
„ lijk medelijden omtrend de armen?

„ WILLEM. In het geheel niet, want
„ de Heer JESUS zegt: dat zij het deeden,
„ opdat zij van de menſchen zouden gepree-
„ zen worden, opdat zij hen als goede men-
„ ſchen zouden roemen.

„ ONDERWIJZER. Is deze dan de
„ rechte beweeggrond?

„ WILLEM. Neen. Wij moeten an-
„ deren goeddoen, wijl het onze pligt is,
„ en deswegens geenen dank, geenen lof
„ verwachten, als wij, het gene wij doen
„ kunnen, behalven dat moeten doen.

„ ONDERWIJZER. WAT zegt JESUS
„ van dezulken, die enkel uit pronkerij
„ goed doen?

„ WILLEM. DAT zij hunnen loon weg
„ hebben.

„ ONDERWIJZER. HET roemen der
„ eenvoudige lieden was het eenige, dat zij
„ van hetzelve hadden, maar GOD, die
„ hunne gemoederen kende, zou hen des-
„ wegens niet hooger achten, noch bemin-
„ nen. Op welk eene wijze behoorden wij
„ dan onze weldaaden aantebrengen? In het
„ derde vers.

„ WILLEM. MAAR *als gij aalmoes*
„ *doet, zoo laat uwe linkehand niet weeten,*
„ *wat uwe rechtehand doet.* Wat wil dat
„ zeggen?

„ ONDERWIJZER. Wij zullen eens ſtel-
„ len, dat de beide handen oogen hadden;
„ als gij nu iets met de rechtehand zoudet
„ willen doen, het gene de linkehand niet
„ mogt zien, hoe zoudt gij dan moeten
„ doen?

„ WILLEM. ZEKERLIJK zeer in het
„ geheim, zeer ſtil

„ ONDERWIJZER. ALS wij nu den ar-
„ men zouden weldoen, hoe moesten wij
„ het verrichten?

„ WILLEM. ZEER heimelijk, zeer in
„ ſtilte.

„ ONDERWIJZER. ZOO, dat hij, die
„ altijd om en bij ons was, zoo als onze
„ linkehand bij ons is, niet ééns bemerken
„ moest wat wij deeden. Om te toonen,
„ dat

„ dat wij het niet uit pronkerij, maar uit „ waare christelijke liefde doen, is het be„ ter dat wij hem helpen, zonder veel ge„ ruisch, wel eerst door den derden of vier„ den man. Echter zou iemand het dan „ weten, en wie?

„ WILLEM. OPDAT *uwe aalmoes in* „ *het verborgen zij, en uw Vader, die in* „ *het verborgen ziet, zal het u in het open*„ *baar vergelden.*

„ ONDERWIJZER. MAAR moeten wij „ daarom den armen geeven, opdat de goe„ de GOD het ons dubbel zoude vergelden?

„ WILLEM. NEEN, maar uit waare „ liefde tot GOD; die zulks wil, en ons in „ zulke omstandigheden gesteld heeft, dat „ wij het kunnen doen, uit hartlijk mede„ lijden met ellendigen.

„ ONDERWIJZER. EVENWEL meent „ JESUS, dat de goede GOD het ons op „ veelerlei andere wijze weder zoude laaten „ welgaan. Gelukkig, zegt Hij, zijn de „ barmhartigen, want hun zal barmhartig„ heid geschieden. Als wij waarlijk mede„ lijden met ellendigen hebben, hoe zullen „ wij dan onze weldaaden inrichten?

„ WILLEM. ZOO, dat wij ook werke„ lijk hunne ellende verligten."

Intusschen hadden wij de vertaling eenigsins vloeijender gewenscht.

MENGELWERK.

OVER DE LEERWIJZE IN HET REKENEN.

Bekend is het, dat genoegſaam op alle Scholen in ons Vaderland onderwijs in de Rekenkunde wordt gegeven. Natuurlijk veronderſtelt dit, dat ook alle onderwijzers zelven in die wetenſchap ervaren zijn. Wij willen deze onderſtelling wel aannemen, doch niemand zal dan ook ontkennen, dat om anderen en vôoral kinderen in deze kunst te onderwijzen, eene bijzondere geſchiktheid vereischt wordt. En hier ſchuilt wel het meeste gebrek. De minsten weten tot de geringe bevatting van kinderen af te dalen, of denken om eenige orde: hoe veelvuldig is het gebruik van bijna onverſtaanbare, althans vôor kinderen ongeſchikte Rekenboeken, volgends dezen pijnigt men de kinderen met een langwijlige, ſtroeve, verdrietige voordragt en ingewikkelde opgaven, — opgaven, die geene de minste betrekking tot de voorvallen des dagelijkſchen levens hebben. En wat is het gevolg? — dat de meeste kinderen het rekenen als den ver-

verdrietigsten, moeijlijksten arbeid beschouwen, en, ofschoon zij op de school eenige vorderingen gemaakt hebben, weinig gebruik hebben van deze moeilijk geleerde kunst in het werksaam leven.

Dit in aanmerking nemende, hebben wij wel eene proeve willen wagen, om eenige aanwijzing van eene duidelijker en bevatlijker leerwijze in deze zoo nuttige kunst te geven, naar welke de onderwijzers, bij eenig nadenken en opmerken hunne leerlingen kunnen onderrichten. Wij zullen dezelve in lessen afdeelen en ons voorstellen, als of wij kinderen voor ons hadden.

Eerste Les.

Lieve Kinderen! Eer wij met het Rekenen een aanvang maken, en ik u nopens deze edele en nuttige kunst iets kan zeggen, moeten wij eerst de getallen leren lezen of uitspreken. Gij zult zekerlijk reeds in boeken of op papieren bemerkt hebben, dat dikwijls veele cijffers of nummers achter elkanderen volgen. Bij voorbeeld

5783910522654001481732544 20.

Alle deze cijffers kunt gij nauwlijks met een vinger bedekken. Wie kan nu zeggen, hoe veel dat is, of hoe zij heeten? Niemand kan het mij zeggen, niet waar? — Nu, dat neem ik u ook niet kwalijk. Ik weet zelfs nog wel, hoe ik, toen ik nog in

de school ging, en nog niet kon rekenen, voor zulk een lange reij van cijffers grilde, die ik als een onoplosbaar raadsel beschouwde en zelfs geloofde, dat kon geen mensch weten. Maar nu moet ik mij zelven uitlagchen, als ik 'er nog aan denk; laat nu iemand den gehelen grond van dit vertrek met cijffers vol schrijven, en ik zal ze hem in een oogenblik voorlezen. Als gij nu maar een weinig acht wilt geven, zult gij ook, en spoediger, dan gij vermoedt, de gehele kunst verstaan. Ziet, dit is er van de zaak. Als ik u voorschrijf 356. — Zeg mij, FREDERIK, wat is dat?

FRED. Ja, dat kan ik niet lezen.

OND. Gij behoeft het ook niet te lezen, gij moet mij maar zeggen wat het is. Is het een letter, een woord, een figuur, een beeld, of zoo iets?

FR. Neen, het is een getal.

OND Nu, een getal: merkt wel op, wat FREDERIK gezegd heeft. Als ik nu schrijf: 3. wat is dat, hoe heet men dat ding, WILLEM?

WILLEM. Wel, ook een getal.

OND. Regt, ook een getal. Nu willen wij eene andere proef nemen. Ik schrijf *b*. Wat is dat; is dat ook een getal?

WILL. Een letter.

OND. Goed; en als ik schrijf, *broeder*, is dat ook een letter?

WILL. Neen; dat is een woord.

OND. Regt; dat is een woord, want hier zijn verscheiden letters bij een gevoegd.

Denkt

Denkt nu aan het voorgaande: gelijk het met de letters en woorden is, zoo is het ook met de getalen gelegen. Zoo weinig het woord *broeder* uit één letter bestaat, even zoo weinig kunt gij 365. *een getal* noemen. Het is onderscheiden, en wel uit drie getalen saamgevoegd; en daarom heten de Rekenmeesters dit een reij van getalen, of getal-reeks. En al waren het slechts twee getalen, die op elkanderen volgen, gelijk 23. zoo noemt men het een getal-reeks. Zulk een getal-reeks kan ik verlengen zoo veel ik wil, als ik 'er maar nieuwe cijffers bijvoeg, ik kan haar ook verkorten zoo veel ik wil, door 'er aftenemen.

Als gij nu, kinderen, het geen ik tot hier toe gezegd heb, wel begrepen hebt, dan zult gij zelven reeds mij kunnen zeggen, hoe veele getalen 'er eigenlijk zijn. Indien gij slechts in uwe gedachten van 1. af begint, kunt gij 'er ligt opkomen (*).

PIETER. Ik heb het reeds, geloof ik. Ik denk van 1. tot 9. komen geen twee getalmerken te pas. En daar gij gezegd hebt, dat zelfs twee reeds een getal-reeks maken, zoo is 10. reeds een getal-reeks. Dus van 1. tot 9. zijn het getalen, en 'er zijn dus 9. getalen, en die heet en schrijft men aldus: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. (†).

OND.

(*) Ik veronderstel dat de kinderen reeds zo ver zijn gevorderd, anders kan de Onderwijzer het hun voordoen.

(†) Wegens de 0. in de volgende les.

OND. Gij hebt gelijk, PIET, ik zie, dat gij acht geeft en nadenkt; als gij zoo voordgaat, zult gij veel zelve vinden, waar over gij u verblijden zult. Dus zijn 'er maar 9. getalmerken, en wanneer ik de grootste getal-reeks schrijf of voor mij heb, zullen 'er alleen dezen in voorkomen.

Maar nu zult gij gaarne het geheim willen weten, om zoo grote getalen uittespreken. Goed, lieve kinderen, ik wil het u zeggen. Zekerlijk kunt gij wel twee getalmerken uitspreken, 23,37,48,59,12,17,78,85 93. Ik vertrouw zelfs meer van u: gij zult zelfs wel drie getalen kunnen uitspreken. PIET, lees eens, 359.

PIET. Drie honderd negen en vijftig.

OND. Dat ziet gij is niet moeilijk. Gij leert het, zonder dat men het u zegt, door dagelijksche oeffening. Maar zoudt gij mij wel kunnen geloven, dat gij, als gij zoo drie getalen kunt lezen, reeds den sleutel tot het gantsche geheim hebt? maar één klein puntje is 'er nog, dat ik u te ontdekken heb, en dan is alles geëindigd. Hoort mij dan nog een weinig met opmerksaamheid. — PIETER, hoe leest gij dat? 359.

PIET. Drie honderd negen en vijftig.

OND. Zeer goed! Hoe heet dan nu dat eerste getal in die reij?

PIET. Drie.

OND. Maar gij leest toch *drie honderd*: merkt dat wel op, drie honderd. En hoe heet het tweede getal?

PIET. Vijf.

OND.

OND. Maar gij ſpreekt het toch uit, en zeer juist, *vijftig*. Daar kunt gij nu, lieve kinderen, duidelijk zien, dat alles daarop aankomt, in welk een rang een getal ſtaat. Ik heb gezegd, dat men ſlechts drie getalen behoeft te kunnen lezen, om de grootſte getal reeks te kunnen uitſpreken. Nu neemt men bij zulke drie getalen de volgende orde in acht, dat dit, welk het voorſte is, met *honderd*, het tweede daar aan volgende, met *tien*, en het laatſte, zoo als het aanduidt, moet uitgeſproken worden. En, daar dit gebruik nu eenmaal is ingevoerd, zoo kan ik zelfs de grootſte ſom door eenige weinige getalen, zeer gemaklijk uitdrukken. Ik heb b. v. drie honderd negen en vijftig guldens, zou ik dan even zoo veele punten of ſtreepjes ſchrijven? of zou ik ſchrijven *drie honderd negen en vijftig?* Dat zou veel te wijdlopig zijn. Ik ſchrijf liever 359. Dit zijn drie getalmerken: de eerſte van dezen 3. ſpreek ik uit, wijl zij van achteren af de derde is, al waren 'er zoo veele honderden, en zeg *drie honderd:* de tweede 5. die van achteren af de tweede is, noem ik als zoo veele tienen, vijfmaal tien heet *vijftig:* het laatſte blijft zoo als het is. En nu kan ik zeggen, als of het 'er geſchreven ſtond: *driehonderd vijftig en negen*, of *negen en vijftig*.

Nu verder. Wanneer gij een getal-reeks, onverſchillig hoe groot, wilt lezen, zoo onthoudt dan wel, wat ik u van de drie getalen gezegd heb. Begint van achteren, dat is van de regter naar de linkerhand, telkens

bij drie getalen te tellen. Na de eerſte drie getalmerken moet gij een (,) zetten, zoo dat zij tusſchen de derde en vierde nummer ſtaat. Telt van daar af wederom drie getalmerken, en plaatst dan achter dit tweede drietal van boven een (˙), zoo dat het tusſchen het zesde en zevende getalmerk komt. Gaat dan weder drie getalen verder en zet achter het derde een (,), gelijk boven, en wanneer gij dan andermaal drie getalen geteld hebt, zoo plaatst wederom achter het derde boven aan, twee punten (:). Gaat zoo gedurig voord, altijd achter het eerſte drietal een (,) en achter het tweede drietal van boven drie of meer punten plaatſende (⁝) — bij voorbeeld:

5427184532675482375514

daar mede gaa ik dus te werk: 514. zijn drie getalmerken, ik zet dus achter de 5. een (,) van onderen: dan verder; 375. zijn wederom drie getalen, ik plaats dus achter 3. boven aan een (˙). Vervolgends 482. wederom drie getalen, dus achter 4. een (,), dan vind ik 675. andermaal drie, ik plaats dus achter 6. boven aan (:), om dat ik te voren ſlechts één punt had; enz. en dan ziet het 'er zoo uit:

5,427⁝184,532:675,482˙375,514.

Maar nu vraagt gij, wat beduiden die comma's of ſchrapjes en punten? Ieder drietal

tal ſpreekt men uit als of het alleen ſtond; maar dat ſtreepje of die comma 'er achter, beduidt, dat gij 'er nog *duizend* moet bij uitſpreken: dus (5,) heet, niet *vijf*, maar *vijf duizend*. Een punt (·) betekent *millioen*: twee (:) *billioen*; drie (⁝) *trillioen*; vier (∷) *quadrillioen* enz. Gevolglijk 427 ⁝ heet, vier honderd zeven en twintig trillioenen. Nu wil ik u zelve het voorbeeld vóór zeggen: *Vijf duizend vier honderd zeven en twintig trillioenen; honderd vier en tachtig duizend vijf honderd twee en dertig billioenen; zes honderd vijf en zeventig duizend vier honderd twee en tachtig millioenen, drie honderd vijf en zeventig duizend vijf honderd en veertien.*

NB. Dit moet men met andere voorbeelden herhalen en wel zoo lang, dat de kinderen niet alleen in ſtaat zijn een *voorgeſchreven* getal-reeks uitteſpreken, maar eene *genoemde* getal-reeks, hoe groot ook, te ſchrijven. De meergevordenden kan men ook onderrichten, dat men de woorden *millioen*, *billioen*, enz. uit vreemde talen heeft overgenomen, om de lastige en verwarrende herhaling van het duizendmaal duizend en het duizend-duizendmaal duizend te vermijden.

Tweede Les.

OND. Nu, Kinderen, weder aan het rekenen. Ik weet niet, waarom ik zo gaarne reken. Ik geloof, als men het eens kent, dat men het dan altijd doet. Althands zoo gaat het mij. De boer bragt daar zoo even 10. zakken aardappelen aan mijn vrouw; hij eischte zes en dertig ſtuivers voor iedere zak: en gij gelooft toch wel, dat ik uit mijn hoofd reeds kon uitrekenen, hoe veel geld hem dus toekwam. Dan aanſtonds nam ik mijn krijdje en rekende het mijn vrouw op de tafel voor, zoo als het behoorde Ik dacht. wat de ogen zien, is het zekerst. — Maar, om voordtegaan. JAKOB, kunt gij dat lezen? 53987256.

JAKOB *het krijd nemende, maakt de commas en punten en leest*, drie en vijftig millioenen negen honderd zeven en tachtig duizend twee honderd zes en vijftig.

OND Goed, zeer goed! Kunt gij het allen zoo? Ik hoop het, daar ik de eerſte les de gehele voorgaande week met u herhaald heb PIET, wil ik u ook een voorbeeld voorſchrijven?

PIET. Gaarne, Meester.

OND. Neen, wij willen het anders maken: dit kent gij reeds, weet ik. Schrijft gij eens (PIETER *wil ſchrijven*) wacht, houd u ſtil. Ik zal u zeggen, wat gij ſchrijven zult.

PIET. Wat dan, Meester?

OND. Schrijf gij eens, drie honderd en zeven.

PIET. (*Schrijft* 37. *en wil het terſtond weder uitvegen.*)

OND Neen, neen, veeg niet uit. WILLEM, hoe heet dat?

WILL. Zeven en dertig.

OND. Goed. Maar ik wilde dat PIETER *drie honderd en zeven* zou ſchrijven; en nu ſchrijft hij, dat geen mensch 'er iets anders uit lezen kan dan *zeven en dertig*. Het moet hier ergens aan haperen. — PIET, als gij het getal 3. met *honderd* zult uitſpreken en *drie honderd* zeggen, in welk eene orde moet dan 3. ſtaan? Het hoeveelſte getal moet het dan wezen?

PIET. Wel, als ik van achteren af tel, moet het de derde, maar onder drie bijeengevoegde getalmerken, de eerſte van voren zijn.

OND. Bekijk nu eens uw getal-reeks. Drie honderd moest het uitmaken, en gij hebt maar twee cijffers. Bemerkt gij de fout?

PIET. Ja, gewis.

OND. Kunt gij ze ook verbeteren?

PIET. Dat weet ik niet. Wat ik 'er ook bijvoeg, 'er komt te veel uit, 317, 371, 337. Och! 't is alles mis.

OND. Wel, ik kan mij niet houden van 't lagchen. Het is mij lief, dat het u net gaat, zoo als het mij ging. Maar, hoe ſtellen wij het nu?

PIET. Zeg gij maar, hoe ik het schrijven moet.

OND. Dat geloof ik; namaken is geene kunst. Maar daar mede zijt gij niet geholpen Begrijpt gij mij wel? Ik wilde het gaarne zoo maken, dat ik niet telkens, zoo dikwijls hetzelfde geval u voorkomt, het behoefde te herhalen. — Maar wacht; daar valt mij iets in. PIET, herinner u eens aan de vorige les; hoe veel, zeidet gij toen, dat 'er getalen waren?

PIET. Negen: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

OND. Zijt gij hier zoo vast op, dat gij het op de proef durft laten aankomen?

PIET. Waarom niet?

OND. Geef wel acht; de overigen zullen u uitlagchen, als gij geen woord kunt houden. — Gij hebt het wel, gij hebt de éénvoudige tekens om te tellen geschreven, en dit zijn de getalen. Maar, laat ik nu ook eens schrijven: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 0, 8, 9. hoe veel zijn 'er nu?

PIET. Ja, nu zijn 'er tien.

OND. Kunt gij zeggen, dat ik 'er een nieuw getal bij heb uitgevonden? Hebt gij ze niet allen reeds te voren gezien?

PIET. Ja, voorzeker.

OND. Hoe komt het dan, dat ik tien tekens heb, en gij, PIET, maar negen: welk hebt gij weg gelaten?

PIET. Wel dat. (*hij wijst op* 0.)

WILL. 0, Nul is nul, en blijft nul, en niets is geen getal.

OND.

OND. Zoo, gij weet dan reeds, wat dat teeken (o) beduidt.

WILL. Ja, het is een niet; en niets kan toch nooit een getal maken

OND. Daar hebt gij volkomen gelijk in. Sakkerloot, wat zoudt gij aan een zak vol nullen hebben.

WILL. Volstrekt niets.

OND. Echter moet ik u zeggen, dat een nul mij zoo lief is, als een getal kan wezen. Kom, wij willen eens een grapje hebben. Gij, drie, PIET, WILLEM en JAKOB, doet mij eens een klein pleisier. Gij PIET, en gij WILLEM, zult zeker uw Meester geen nul weigeren: geeft er mij ieder één. (*Ieder schrijft een* (o) *op een stukje papier en geeft het hem*) Zie, JAKOB, dat is toch een armzalig geschenk: — twee nullen van PIETER en WILLEM: — zoo zouden gierigaarts iemand behandelen, evenwel ik heb niet meer van hen begeerd, en ik kan door die twee nullen nog rijk worden: maar gij, gij zijt toch een regt goede jongen, gij moest 'er mij maar één nommertje bij geven. Ik verzoek het u vriendlijk. (JAKOB *schrijft* (1) *op een papiertje en geeft het hem*) zoo, hartlijk dank. Hoe rijk ben ik nu! Ziet eens, hoe veel gij mij vereerd hebt! (*Hij legt de drie papiertjes in deze orde:* 1 o o) Hoe veel is dat PIET!

PIET. Honderd!

OND. En gij hebt mij maar een nul gegeven. Het verdient echter dank. JAKOB

 heeft

heeft mij 1. gegeven; niet waar? dat is meer dan 0, evenwel zijn mij uwe nullen zoo lief, of nog liever dan zijn één. Zo gij mij eens allen nullen hadt gegeven, hoe veel zou ik dan gehad hebben?

PIET. Niets.

OND. En, zo gij mij ieder 1. hadt geſchonken, hoe veel ware het dan?

PIET. Drie.

OND. Goed; maar zoo heb ik 100. Wie zou dus een nul verachten? Had ik een zak vol, en ſlechts een 1. daarbij, — ô, welk een ſchàt zou ik hebben! — Nul is zekerlijk geen getal, maar men kan ze niet misſen, als men wil rekenen. — Eens wilden de getalen de nul verachten en uit hun gezelſchap verſtoten. „Wat doet gij onder ons," „zeide 1. tot 0., gij zijt immers niets, en „minder, dan niets: pakje weg, ſcheerje!" Toen andwoordde de nul zeer beſcheiden; „ik weet het, dat ik niets, ja veel minder „ben, dan gij zijt. Doch, verhef u niet te „hoog; als ik toch naast u ſta, zijt gij meer „dan te voren." — En hierin had de 0. volkomen gelijk: want als ik ſchrijf 1., is het maar *één:* doch voeg ik 'er een 0. bij (10.), dan is het *tien* Het is hiermede juist zoo gelegen, als of de landheer de boeren wilde verachten, die zijne akkers bebouwen. — Onthoudt nu wel, waar gij een nul ziet, daar moet gij denken dat een ander getal had behoren te ſtaan.

WILL. Wel dan kon de nul ook wel weg: zij heet en is toch niets.

OND.

OND. Meent gij dat? — dan hebt gij geheel mis. Laten wij eens weder het voorgaand voorbeeld nemen. Schrijf eens *driehonderd en zeven.* Of wacht, PIET heeft reeds geschreven 37. — dit is valsch. Zonder o. kunt gij het onmogelijk schrijven. Ik heb het u reeds gezegd: wil men het getal 3. als *driehonderd* uitspreken, dan moet het van achteren af het derde zijn: nu is *zeven* hier het eerste getal. Hoe maak ik het nu, dat 3. het derde wordt? — Als ik schrijven wil, PIET, *driehonderd zeven- en twintig*, hoe doe ik dat?

PIET. (*Schrijft* 327.)

OND. Zeer goed Ziet, daar staat 2. als *twintig* in het midden. — Maar, welk getalmerk ontbreekt 'er bij *driehonderd en zeven?*

PIET. Het tiental, twintig, dertig, veertig, vijftig, enz.

OND Hoe moet ik mij nu hierin helpen? Wel, ik zet een o. in de plaats, niet, om dat zij iets geldt, maar op dat 3. in den derden rang kome, waar ik de getallen als honderden uitspreek Zo ik de o weg liet, omdat zij niets is, zou 3. altijd het tweede getal blijven en nooit een honderd kunnen worden. Verstaat gij het nu?

Allen andwoorden ja

OND. Schrijf dan nu, PIETER, driehonderd en zeven.

PIET. Dat maak ik zoo: 307.

OND. Volmaakt goed. Het is alleen om

ieder getal in zijne orde te krijgen, en op dat ieder ſta, waar het ſtaan moet, en beteekene, wat het moet beteekenen, dat men de nul gebruikt. Bij voorbeeld, 1. is één, maar een o. 'er bij, wordt het (10) tien. Die nul plaatst de 1. een rang voorwaards, waar hij tien heet, en nog een o. 'er bij, ſchrijf ik 100. Die twee nullen plaatſen de één twee klasſen voorwaards, op dat zij het derde getal worde, waar zij honderd heet. Wederom: als ik wil ſchrijven *zeventig*, heb ik het getal 7.. nodig, maar dat alléén maakt nog geen zeventig; maar voeg ik 'er een o. bij (70), dan is het 'er. Wil ik ſchrijven *negenhonderd en dertig*, dan zet ik:

Negenhonderd der tig.
9 · 3 0

de nul maakt de 3. in de tweede klasſe tot zoo veele tienen, en de 9. in de derde tot zoo veel honderden.

Nog een zwaar voorbeeld: ik wil eens ſchrijven, *zeshonderd vijfduizend en één.* Dat zal hoofdbreken kosten Nu, wij willen het eens beproeven. Kijkt met aandacht.

Zeshonderd is het eerſte, dus moet ik eerst een 6. zetten; ik bemerk echter dat het honderden geldt; dus moet zij van drie het eerſte getal zijn: dus 6 . .

Vijftig; ô dat is gemaklijk: wie kan geen vijftig zetten? Dus plaats ik de 5. naast de 6. Dewijl zij echter met tien, als vijftig, moet ge-

gelezen worden, en dus in de tweede-klasse staan, en dewijl 'er vervolgends van enkelvoudige getalen niet meer gesproken wordt, zet ik achter de 5. een 0. en dus 650. — Dit heet nu zeshonderd en vijftig; maar dit moet als zeshonderd en vijftigduizend worden uitgesproken. Geen zwarigheid; daar behoef ik mijn hoofd niet om te breken; ik heb slechts achter de 0. een (,) te zetten, en dan wordt het 650,

Maar nu komt 'er nog een *één*; en als ik een comma wil zetten, dan moeten 'er drie getalen voorafgaan: waar plaats ik nu die *één*. *Eén*, merkt wel op, is juist het laatste getal. Vóór hetzelve gaan geene tienen of honderden; dus moet ik twee nullen schrijven, eer ik 1. zet, dus 001.

Nu wil ik zien, of ik het goed heb: 650,001. Juist.

Dit zullen wij nu wederom agt dagen vervolgen, tot dat gij het volkomen begrepen hebt. Denkt slechts vlijtig om de nullen.

(*Het vervolg hierna.*)

SCHOOLBERICHTEN.

SCHOOLBERICHT

van December 1801.

VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN.

De tweede gewone Vergadering der Departementale Schoolbeſturen op den tijd, bepaald bij het eerſte Artikel van het Reglement voor dezelve*, gehouden zijnde, zijn in dezelve VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN van bekwaamheid afgegeven, door dat van *de Eems*, aan LEONARDUS HUGIUS COPPELMAN, bijzonder Schoolonderwijzer te *Groningen*, en beroepen tot Schoolmeester in de School van het Departement *Sneek* der Bataafſche Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen*; JOHANNES GROEN, bijzonder Schoolonderwijzer te *Groningen*; *en* HENDRIK LUICHJES, beroepen Schoolmeester te *Scharmer*; door dat van *Texel*, aan WILLEM BRINKMAN, beroepen School-onderwijzer te *Noordſcharwoude*; JACOB KONING, Schoolonderwijzer te *Noordwijkerhout*; en PIETER MINK, Schoolmeester te *Warmenhuizen*; door dat van *de Delf*,

Delf, aan PIETER BARNOUW, Schoolhouder aan den *Kruisweg*, onder het Ambacht *Bleiswijk*; ELIAS DE JONG, Schoolhouder te *Woerden*; ADRIANUS VAN MEEUWEN, Ondermeester te *Rotterdam*; en JAN OOSTENRIJK, Ondermeester te *Schoonhoven*; door dat van *de Dommel*, aan JAN JACOB VAN ASPEREN, fungerend Ondermeester te *Raamsdonk*.

OPENGEVALLEN OF VERVULDE SCHOOLMEESTERSPLAATSEN.

In het Departement van DE EEMS.

SCHARMER. De alhier op den 8sten Oct. l. l. van *Helpen* beroepen Schoolmeester, HENDRIK LUICHJES, zal eerlang dien post aanvaarden; als hebbende dezelve van het Departementaal Schoolbestuur in deszelfs laatstgehouden Vergadering een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT van bekwaamheid ontfangen.

LEEGKERK. Alhier is tot Schoolmeester beroepen MARTEN RYKHART, woonende te *Groningen*, en is, na voorafgaand examen voor het Departementaal Schoolbestuur, aan deze Gemeente-school toegewezen.

VLAGTWEDDE. De alhier plaats hebbende vacature is, na afgelegd examen voor het Departementaal Schoolbestuur, vervuld geworden door WUBBE HENDRIKS ALVERINGH, inwooner van deze plaats.

 In

In het Departement van DEN OUDEN IJSSEL.

OUDEGA en COLDERWOLDE, IDSKENHUIZEN, en KORTEZWAAG. } Alhier is in de waarneming van den Schooldienst provis. voorzien.

HEERENVEEN is vacant geworden door het bedanken van DAVID DEKKER, beroepen tot Conrector aan de Latijnsche Scholen en Fransch Kostschoolhouder te *Dockum*. — Het tractement, tot dus verre van den Schoolmeester genoten, is ƒ 300, zonder vrije wooning. Ligt in 't Schooldistrict van M. J. ADRIANI, te *Tjallebird*.

Alhier werd op den 8sten Dec. l. l., tot groot genoegen der toehoorers over de aanzienelijke vorderingen der leerlingen, binnen den tijd van drie jaren door bovengemelden verdienstelijken Onderwijzer bewerkt, het examen derzelve gehouden in de Gereformeerde Kerk, in 't bijzijn van het Gemeentebestuur van *Schoterland*, en den Schoolopziener van dit District; worderde deze plechtigheid geopend door den Voorzitter der plaatselijke School-Commissie, D. F. V. GIFFEN, met eene redevoering, handelende *over de waarde van den mensch*.

CALLENBERG. De alhier tot Schoolonderwijzer benoemde SAAKE KLAASEN is, na voorafgaand examen door het Departementaal Schoolbestuur, tot het geven van onderwijs aan deze plaats toegelaten.

In

In het Departement van TEXEL.

AARDSWOUD. Door den vrijwilligen afstand van S. SENTES, zal alhier de post van Schoolmeester, Koster en Voorzanger, tegen den 1sten Febr. aanstaande komen te vaceren, op een tractement van *f* 125. als Schoolmeester uit de Dorpskas, en van *f* 50. als Koster en Voorzanger van Kerkmeesteren; de emolumenten bedragen *f* 25; en het getal der Schoolkinderen is 40 tot 50. Ligt in 't Schooldistrict van J. CLARISSE, te *Enkhuizen.*

NIBBIXWOUDE. Door het Departementaal Schoolbestuur is aan de Gemeenteschool alhier toegewezen, na voorafgaand examen, ADELAAR DE WIT, tot dus verre Schoolmeester te *Schardam*, en beroepen naar *Holijsloot.*

NOORDSCHARWOUDE zal eerlang vervuld zijn door WILLEM BRINKMAN, als hebbende dezelve van het Departementaal Schoolbestuur een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT van bekwaamheid ontfangen.

SCHARDAM en ETERSHEM. Het vaste tractement, verbonden aan de alhier vacante Schoolmeestersplaats, is *f* 60 van *Schardam*, en *f* 50 van *Etershem*, zijnde het getal der Schoolkinderen in den zomer 20, doch in den winter veel minder. Ligt in 't Schooldistrict van J. CLARISSE, te *Enkhuizen.*

WORMER WESTEINDE staat vervuld te worden door het beroep van PIETER

RYKES, Schoolmeester te *Oostknollendam*, die door het Departementaal Schoolbestuur aan deze plaats is toegewezen.

DE VOGELEZANG. De alhier op den 28. Nov. l. l. beroepen Schoolmeester HENDRIK RICHT, heeft op den 7. December l. l. dadelijk dien post aanvaard, als voorzien van een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT van bekwaamheid. (Zie Schoolbericht van *November*. Art. *Voll. Getuigschr.*)

HILVERSUM is vacant.

NEDERHORST DEN BERG. Alhier is tot Schoolmeester beroepen J. G. R. VAN DEN BERG, Schoolmeester te *Heikoop*; en door het Departementaal Schoolbestuur aan deze Gemeenteschool toegewezen.

WAVERVEEN, WAVEREN, BOTSHOLL en RUIGE WILNISSE. De alhier beroepen Schoolmeester van *Wormer*, H. GROET, is, na afgelegd examen, door het Departementaal Schoolbestuur tot den post van openbaar Onderwijzer in deze Gemeenteschool toegelaten.

In het Departement van SCHELDE en MAAS.

DOMBURG is vacant door het vertrek van den Schoolmeester JOH. DAN. MULLER. Ligt in 't Schooldistrict van A. VAN DEINSE, te *Middelburg*.

INHOUD.

BOEKBEOORDEELINGEN.

A. H. NIEMEYER, *Grondbeginselen van de Opvoeding.* III. en IV. Stukken. Bl. 1.

K. F. LOSSIUS, *Gamal en Lina*, II. en III. Deelen. . . . . . . bl. 16.

CH. G. MOREL, (Vindé), *de Zedeleer der Kindschheid.* . . . . bl. 24.

Magaz. van Spreekwoorden, II. Deel. bl. 27.

J. P. JUNGST, *Zedelijk Onderwijs voor Schoolkinderen.* . . . . . . bl. 37.

R. C. LOSSIUS, *De nieuwste Geschiedenissen van den Bijbel.* Het III. Deel van de *vroegste Geschiedenissen van den Bijbel.* . . . . . , . . . bl. 41.

MENGELWERK.

Over de Leerwijze in het rekenen. Bl. 46.

SCHOOLBERICHTEN.

Schoolbericht van December 1801. Bl. 62.

Ingevolge een BERICHT, op den 30. December l. l. daar van uitgegeven, hetwelk in alle Boekwinkels *voor niet* te bekomen, en bij de *Boekzaal*, *Letteroefening* en *Bibliotheek* voor de maand December 1801. gevoegd is, kan tot den 15. Februarij aanstaanden, op de *twaalf* Stukjes, welke van dit Maandwerk in het jaar 1802. geregeld zullen uitkomen, en van welken dit het *eerste* is, ingetekend worden. — Terwijl men het Publiek kan berichten, dat door den RAAD VAN BINNENLANDSCHE ZAAKEN, even als door den AGENT VAN NATIONALE OPVOEDING, aan den *Redacteur* van dit Tijdschrift, alles zal bezorgd worden, hetgeen hetzelve voor de *Onderwijzers der Jeugd* belangrijk en nuttig kan doen zijn.

De Prijs van ieder Stukje is bij intekening slechts *vier en een halve* Stuiver, doch buiten intekening *zes* Stuivers.

Van de zes Stukjes, welke het eerste Deel van dit Werk uitmaken, zijn nog eenige Exemplaren te bekomen.

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

BATAAFSCH GEMEENEBEST.

II. DEEL II. STUK.

(*Februarij* 1802.)

Te LEYDEN *bij*

D. DU MORTIER EN ZOON.

M D C C C I I.

SCHOOLVERORDENINGEN.

De RAAD van BINNENLANDSCHE ZAKEN der BATAAFSCHE REPUBLIEK, brengt hier mede ter kennis van alle belanghebbenden, dat het Staats-Bewind, op voorstel van denzelven Raad, den 4den Februarij l. l., besloten heeft, alle Ontfangers van Nationale, Gewestelijke of andere Comptoiren, waar uit Tractementen aan Schoolmeesters, Kosters en Voorzangers worden betaald, te gelasten, om met voorsz. betalingen te blijven voortgaan, tot tijd en wijlen daaromtrent nader zal worden gedisponeerd.

Ter Ordonnantie van den Raad voornoemd.

WENCKEBACH.

In den Hage,
den 5. Februarij
1802.

BOEKBEOORDEELINGEN.

Levensregelen, uit de beste oude en nieuwe Schrijvers bijeen verzameld, door PHILIPPINE EREGINE KNIGGE. Zutphen *bij* C. A. THIEME. 1801. XVII. en 145. bl. 12mo. Prijs *f* 0 : 12 : 0.

Onder de menigte geſchriften, voor kinderen geſchikt, troffen wij nog geen aan, dat zoo veel opmerking verdient, als het aangekondigde. Wij aarzelen niet, om het voor alle opvoeders en onderwijzers onmisbaar te verklaren. Het behoort hun handboek te zijn — de bron, waar uit zij telkens putten, en die zij niet ſchielijk zullen ledigen.

Met oordeel en ſmaak vindt men hier een aantal zedeſpreuken, uit oude en nieuwe zede ſchrijvers bijeen gebragt, en onder zekere hoofden gerangſchikt: terwijl de zedeſpreuken, juist door hunne verſchillende lengte tot verſchillende einden kunnen gebezigd worden. Zie hier de afdeelingen: I. *Opvoeding*, *geest*, *on-*

onderricht en voorbeeld. II. *Over de gewoonte, het bekoorlijke der nieuwheid en de meening.* III *Over wetten, geregtigheid, belediging en onderdrukking.* IV. *Over bezadigdheid, voorzigtigheid en standvastigheid.* V. *Over toorn en wraak.* VI. *Over eergierigheid, gierigheid, hoogmoed en verkwisting.* VII. *Over nijd en laster.* VIII. *Over hoop, vrees, onrust en wantrouwen.* IX. *Over de beheersching onzer hartstochten.* X. *Over ijdelheid, dwaasheid en gemaaktheid.* XI. *Over de menschlijke kennis, derzelver nut en ongenoegsaamheid.* XII. *Over geluk en ongeluk, tevredenheid en ootmoed.* XIII. *Over de vriendschap.* — Tot een proefje volgen hier eenige korte spreuken, uit verschillende afdeelingen gekozen.

„ Veele kwaade dingen geschieden alleen
„ uit gewoonte, derhalven zal ons eene
„ goede gewoonte even zoo gemaklijk wor-
„ den als eene kwade."

„ De voorbeelden ontschuldigen geene ge-
„ breken. De ondeugd kan zich op geenen
„ ouderdom beroepen."

„ Zoo veele hoofden zoo veele zinnen;
„ door de grootste zorgvuldigheid en het
„ voorzichtigste gedrag, kan men zelfs aan
„ allen niet behagen."

„ Het is een grondregel der voorzichtig-
„ heid, de dingen te verlaten, eer de din-
„ gen het ons doen."

„ Eene wraakzuchtige gemoedsgesteldheid

„ is niet alleen aan anderen, maar ook aan
„ zich zelven lastig."

„ Die geenen verdraagen het minste van
„ allen beleedigingen, die het meeste ge-
„ neigd zijn dezelven aan te doen."

„ Door de wraak ſtelt zich de mensch
„ aan zijnen vijand gelijk; maar door de ver-
„ ſchooning van zijn misdrijf verheft hij
„ zich boven hem."

„ Een onrecht te verſchoonen is eene
„ daad van braafheid; en te kunnen bena-
„ deelen, maar het niet te doen, verdient
„ den grootſten roem."

„ Wie rijkdom verliest, verliest veel; wie
„ eenen vriend verliest, verliest meer; doch
„ die moed verliest, verliest alles."

„ Het kost meer, beleedigingen te wree-
„ ken, dan die te verdraagen."

„ Dwaalen is menſchelijk, verſchoonen
„ Godlijk. Twist ontſtaat alleen uit hoog-
„ moed."

„ Onder alle menſchelijke handelingen
„ bereikt de hoogmoed het zeldzaamſte zijn
„ doel; want terwijl hij naar eere en roem
„ ſtreeft, wordt hij veracht en beſpot."

„ Gierige menſchen hebben het geld het
„ minste noodig, en begeeren hetzelve het
„ meeste; een verkwister, die hetzelve het
„ meeste behoeft, acht het het minste.

„ De milddaadigheid maakt vijanden tot
„ vrienden, maar de hoogmoed vrienden
„ tot vijanden. Het genot, niet het bezit,
„ maakt gelukkig."

„ Het

„ Het is niet de hoogte, tot dewelke de „ menschen verheven worden, welke hun „ duizelig maakt, maar het verachtelijk ne- „ derzien op die, welke minder dan zij zijn."

„ Die geene heeft het meeste, die het „ minste begeert. De wijze, zegt Sir P. „ SIDNEY, heeft weinig noodig, dewijl „ hij niet veel begeert."

„ De grootste slaaf van alle slaven, is „ die welke niemand dan zich zelven dient."

„ Hoogmoed, gepaard met veele deugden, „ verstikt die allen."

„ De wijze zal niets meer wenschen, dan „ het geen hij met redelijkheid verwerven, „ met matigheid genieten, met blijmoedig- „ heid uitgeven; en waar van hij te vrede „ leven kan."

„ Zelfs de grootste mensch op aarde, kan „ den geringsten even zoo zeer nodig heb- „ ben, als deeze hem behoeft."

„ De lofwaardige eergierigheid is wijs te „ zijn, en de grootste wijsheid, goed te „ wezen. Wij mogen zoo eergierig zijn, „ als wij willen, indien wij naar het beste „ streeven."

Intusschen, zal men het werkje regt en doelmatig gebruiken, dan wordt hier toe eene zekere maate van oordeel vereischt, zonder welke wij het niet gaarne in de handen van een onderwijzer of leerling zouden geven. Immers, zeer veele spreuken zijn bepaald voor bejaarden geschikt, sommigen zijn voor kinderen onverstaanbaar, anderen

weder zouden welligt aanleiding tot valſche grondſtellingen geven, en door verkeerde toepasſingen zeer verderflijk of voor de zeden of voor de toeneming in kennis worden. Dan met deze voorbehoedſelen kunnen deze ſpreuken tot een aantal verſchillende einden dienen: dus zijn de korteren geſchikt voor ſchrijfvoorbeelden, de langeren om gedicteerd te worden: En hoe veelen, buiten dien, kunnen aanleiding geven tot een nuttig onderhoud, 't zij tot opheldering der ſpreuk, 't zij tot ſtaving van hare waarheid door voorbeelden.

Indien dit werkje het geluk van een tweeden druk beleeft, 't geen het waarlijk verdient, dan hopen wij dat eene nauwkeuriger naziening der proeven hetzelve zal zuiveren van de fouten, die in hetzelve gevonden worden, en van welken eenigen wel eens den zin onverſtaanbaar maken; en niet minder dat de vertaler zich de moeite zal getroosten, om nog eens zijn arbeid natezien, als wanneer hij ſommige duisterheden in de overzetting best zal weten te verhelpen. Veel zal deszelfs gebruik 'er ook bij winnen, wanneer hij een alphabetisch register van de onderwerpen, over welken de ſpreuken handelen, 'er achter voegt.

Goedman, of de Kindervriend. Tweede Stuk. *Te* Leyden *bij* D. DU MORTIER EN ZOON. 1801. 12mo. 206 bl. Prijs *f* 0 : 14 : 0.

Met volle ruimte herhalen wij hier den lof, dien wij aan het I. Stuk van dit nuttig kinderwerkje gaven. Uit de opgave der onderwerpen, die wij hier laten volgen, zal men zien, dát dit deeltje niet minder belangrijk is dan het eerste, terwijl wij de behandeling van dezelven alleszins voor kinderen geschikt vonden. Zie hier de lijst der behandelde onderwerpen:

64. *Het water.* 65. *Vervolg.* 66. *IJs: vloeibare ligchaamen, over 't algemeen.* 67. *Nut en nadeel van het water.* 68. *Bergen, dal en effen land.* 69. *Aardbeving.* 70 *Vuurbrakende bergen.* 71. *De echo, of de weêrgalm.* 72. *Gedaante en grootte van den aardbol.* 73. *Dagelijksche beweging van de aarde.* 74. *Jaarlijksche beweging van de aarde.* 75. *De zon.* 76. *Verdeeling van den tijd in jaaren, maanden, weken, dagen en uren.* 77. *De maan.* 78. *Zons- en maans-verduistering.* 79 *Planeeten en komeeten.* 80. *De hemel en de wereld* 81. *Elk jaargetij heeft zijn bijzonder goeds.* 82. *Oppervlakte der*

aarde: Landkaart. 83. *Landen: Regeeringsvorm.* 84. *Vervolg.* 85. *Vervolg.* 86. *Vervolg.* 87. *Vervolg.* 88 *Verschillende taalen der menschen.* 89. *Wetten en straffen* 90. *Verscheidenheid der standen.* 91. *Verscheidene bezigheden en bedrijven.* 92. *Maagschappen.* 93. *Huislijke verbindtenisfen en levenswijze.* 94 *De Predikant en de Arts.* 95. *De Advokaat.* 96. *Boeken: Schrijfkunst.* 97. *De Kruidenier.* 98. *De Post.* 99. *Wij behoeven de hulp van vele menschen, die voor ons arbeiden.* 100. *Menschen, die voor het onderhoud van het menschlijk leven arbeiden.* 101. *Menschen, die voor de kleeding arbeiden.* 102. *Menschen, die voor de woning arbeiden.* 103. *Menschen, die het gereedschap vervaardigen.* 104. *Vervolg.* 105. *Het geld.* 106. *Getal, maat en gewigt.* 107. *Vervolg.* 108. *De rekenkonst.* 109. *Spraak en schrift.* 110 *De Boerenstand.* 111. *Dienstboden: Daghuurders.* 112. *De Soldaat.* 113. *De Oorlog.* 114. *Duurte en hongersnood.* 115. *Er is meer goeds, dan kwaads in de wereld.* 116. *God.* 117. *Godsdienstige Genootschappen.*

Tot een proefje diene de 115. §. *Er is meer goeds, dan kwaads in de wereld.*

„ Offchoon ik u, ging Goedman voord, „ tot hiertoe van allerlei ellende en nood „ verhaald heb; zoo moet gij echter daarom „ niet gelooven, dat de menschen op de „ aarde leven om geplaagd te worden. Neen! „ ik

„ ik heb u reeds meermalen gezegd, dat,
„ eigenlijk, niets, aan en op zich zelven,
„ goed of kwaad is: het komt altoos daar
„ op aan, hoe men zich de zaken voorſtelle,
„ en hoe men ze gebruikt. Om dit duide-
„ lijker te maken, wil ik u iets verhalen.

„ Frans, een boekbinder in *W*...., was
„ met zijne lotgevallen altoos wel te vre-
„ de, en had de gelukkige begaafdheid, om
„ alle zaken van de goede zijde te beſchou-
„ wen. Zijne vrouw, Kaatje, dacht ge-
„ heel anders, en ſtelde zich altoos alles
„ zeer erg en gevaarlijk voor, klaagde gedu-
„ rig over de ſlechte tijden en over het vele
„ kwaad in de wereld, zuchtte en weende
„ in haar leven veel meer, dan zij lachte of
„ vrolijk was. Toen zij nu eens haar da-
„ gelijksch klaaglied aanhief; zoo vraagde
„ haar man haar: Waar dan dat vele kwaad
„ in de wereld ware? Hij, voor zijnen per-
„ ſoon, zag veel meer goeds, dan kwaads.

„ *De Vrouw:* Ach, lieve hemel! veel
„ meer goeds, dan kwaads? 't Is immers
„ een gemeen ſpreekwoord: Men hoort al-
„ toos wat nieuws, maar zelden wat goeds.

„ *De Man:* Wanneer dus het kwade iets
„ nieuws is; zoo bewijst dit immers, dat
„ het goede iets ouds of dagelijks en gewoons
„ is, en even daarom niet als wat nieuws
„ verhaald wordt.

„ *De Vrouw:* Hebben wij niet tweemaal
„ den rampzaligen oorlog beleefd?

„ *De Man:* Gij meent dus, dat de vrede
„ beter is, dan de oorlog? — dat meen ik

„ ook. Zes- en veertig jaren hebt gij nu in
„ in de wereld geleefd. De ongelukkige
„ oorlog heeft, in het geheel, agt ja en ge-
„ duurd: zie daar! Dus hebt gij immers
„ veel meer goede, dan kwade jaren be-
„ leefd. Heb ik niet wel gerekend?

„ *De Vrouw:* Hebben wij niet die ver-
„ fchriklijke duurte gehad?

„ *De Man:* Hoe lang heeft dan die dure
„ tijd geduurd?

„ *De Vrouw:* Bijkans twee jaren: is dat
„ niet lang genoeg?

„ *De Man:* Wij hebben echter, ten tijde
„ van die duurte, nog alle dagen ons genoe-
„ gen gegeten. „ En, nu reken eens, hoe
„ veel goedkoope jaren gij wel beleefd
„ hebt.

„ *De Vrouw:* Is dat niet kwaad, dat wij
„ zoo veel muizen in huis hebben? Ik ge-
„ loof, zij hebben mij bijkans een fchepel
„ koorn opgegeten

„ *De Man:* Zekerlijk is dat flim! maar
„ 't is echter ook zeer goed, dat er nog vijf-
„ en dertig fchepels koorn op den zolder
„ liggen, die de muizen niet opgegeten
„ hebben.

„ *De Vrouw:* Denk maar eens aan het on-
„ geluk, toen het onweder bij buurman Ni-
„ kolaas infloeg, en het huis afbrandde!

„ *De Man:* Ik denk er wel aan; maar
„ ook tevens aan het geluk, dat er, bij dat
„ zelfde onweêr, een vruchtbaren regen
„ viel, die het land zekerlijk vele duizend
„ zakken koorn aanbragt. Waarachtig, dit

„ was

„ was meer waardig, dan vijfhonderd van
„ zulke hutten, gelijk de afgebrandde
„ was.

„ *De Vrouw:* Daar heeft mij die kwade
„ Mie gisteren met de boter bedrogen;
„ houdt gij dit ook niet voor kwaad?

„ *De Man:* Ja zekerlijk houde ik het voor
„ kwaad, en gij ook! — En juist dat is
„ zeer goed. — Dat wij het bedriegen voor
„ iets kwaads houden, en eens slechte bo-
„ ter gekocht hebben, is toch veel beter,
„ dan, wanneer wij goede boter gekocht
„ hadden, en het bedriegen voor iets goeds
„ hielden.

„ *De Vrouw:* 't Is echter toch eene ware
„ ellende, dat er zoo vele arme menschen
„ in de wereld zijn, die hun genoegen niet
„ eens kunnen eten!

„ *De Man:* Gij denkt dus, dat het iets
„ kwaads is, wanneer men zijn genoegen
„ niet kan eten, en, daar en tegen, dat het
„ iets goeds is, wanneer men zoo veel
„ heeft, dat men zijn genoegen eten kan? —
„ Nu ja, dat denk ik ook! — Tel nu eens!
„ gij zult zekerlijk vinden, dat er veel meer
„ lieden in onze stad zijn, die hun genoe-
„ gen dagelijks eten, dan zoodanigen, die
„ hun genoegen niet kunnen eten. Dus is
„ het toch waar, wat ik zeg: *dat er veel*
„ *meer goeds, dan kwaad in de waereld is.*

„ Wien geeft gij nu gelijk, kinderen, of
„ den man, of de vrouw? — De kinderen
„ traden allen op des mans zijde. Dat is
„ mij lief, zeide Goedman. Om u bij

 „ dit

„ dit gevoelen te doen blijven, wil ik u
„ nog twee goede lesfen geven.

„ Ten eerften, die bekende les: Niets in
„ de wereld is volftrekt goed, en niets vol-
„ ftrekt kwaad; maar alles wordt voor den
„ mensch nuttig of fchadelijk, naar mate
„ hetzelve door hem goed of kwalijk ge-
„ bruikt wordt.

„ Ten tweeden: Wanneer ook wezenlijk
„ eenige dingen in de waereld gebeuren,
„ waardoor den mensch fchade veroorzaakt
„ wordt; zoo heeft de mensch daarom de
„ rede ontfangen, dat hij zich voor zulk
„ kwaad wachten, of geledene fchade we-
„ der herftellen kunne."

Daar het genoegfaam alle onderwerpen behandelt, die onder de aandacht van kinderen in het gemeen vallen, en van ieder derzelven juist zoo veel zegt, als voor hen gefchikt is, en wel met die duidelijkheid en beknoptheid, welke voor hen vereischt wordt, durven wij het als een algemeen leesboekje op de Scholen aanprijzen, dat hen van alle wetenswaardige zaken een algemeen denkbeeld zal geven.

Fabelen en Vertellingen voor de Jeugd, door J. J. EBERT. Te *Haarlem* bij F. BOHN. 8vo. x. en 216. bl. *met een plaat.* Prijs *f* 1 : 2 : 0.

Wij meenen de beste aanprijzing van dit nuttig werkje te geven, door de bedoeling des Schrijvers met hetzelve kortlijk voortedragen. De Hoogleeraar EBERT, het gebrek aan geschikte fabelen voor de jeugd ondervindende, besloot zelven handen aan het werk te slaan, en eene verzameling van dezelven te leveren. Hij heeft dezelve in twee afdeelingen gesplitst, waarvan de eerste die fabelen en vertellingen behelst, welker zedeleer bijzonder voor de vroegste jeugd geschikt is. In de tweede afdeeling zijn dezulke geplaatst, welke, ja, de vatbaarheid van kinderen niet te boven gaan, doch waar van echter het zedelijke doel meer gemunt is op volwassene personen. Korte en meer uitvoerige verhalen deed hij elkanderen afwisselen, om dit werkje tot veelerleie einden te doen dienen. De kortsten moesten de kinderen eerst voorlezen of horen lezen, en dan wederom wat uitvoeriger verhalen. Van de langere verhalen daarentegen een

kort uittrekſel maken. — De onderwerpen zijn de volgende: 1. *De geſtrafte nijd.* 2. *Het jonge en oude hert.* 3. *De zwaan en de paauw.* 4. *De oude zwaluw en hare jongen.* 5. *De goudvink en het winterkoningje.* 6. *De canarievogels.* 7. *De oude en jonge uilen.* 8. *Spits en mops.* 9. *De oude en jonge vos.* 10. *Ferdinand en Hendrik, of het ſchadelijke van te veele loftuitingen* 11. *De wolf en de herder.* 12. *Nadeelige uitwerkſelen der volgzucht.* 13. *De kever en de glinstervlieg.* 14. *De gevolgen der hoogmoed.* 15. *De geduldige ourang-outang en de ongeduldige baviaan.* 16. *De veldrot of de geſtrafte gierigheid en ondankbaarheid.* 17. *De geſtrafte moedwil.* 18. *Nuttige gevolgen der beleefdheid.* 19. *De geſtrenge, en de toegevende gouverneur.* 20. *De geſtrafte ſnoeplust.* 21. *Middelen tegen de eigenzinnigheid der kinderen.* 22. *De beloonde weldadigheid* 23. *De geſtrafte bedilzucht.* 24. *De oude muis en hare jongen.* 25. *Noodzaaklijkheid van de kunst, om op zijn tijd te leeren zwijgen.* — Deze allen behooren tot de eerſte afdeeling; onder de tweede vindt men de volgenden: 26. *De gevolgen der onvergenoegdheid.* 27. *De moor en de blanke.* 28. *De beide eikeboomen.* 29 *De hoogmoedige hengst.* 30. *De paauw en de hen.* 31. *De waarde der tranen.* 32. *De eik en de afgunſtige ſtruiken.* 33. *De eigenaar van den tuin en de musſchen.* 34. *Slecht en goed gebruik van den rijkdom.* 35. *Het geluk der nederigen.* 36. *De baron van Kiliaan.* 37. *De beloonde dienstvaardigheid.*

heid 38. *De indringende huiskrekel.* 39. *De vledermuis.* 40 *De beer en zijn leider.* 41. *De verbodene kruisbesfeboom* 42. *Treurige gevolgen eener belachelijke trotschheid.* 43. *Gelukkige gevolgen van een ongelukkig toeval.*

Uit deze opgave bemerkt men reeds, dat de vertellingen de fabelen afwisselen. Daar de laatsten in onze kinderboekjes zeldsamer zijn dan de eersten, zullen wij een paar van dezen hier invoegen, om over de behandeling des Schrijvers te kunnen oordeelen.

„ 7. DE OUDE EN JONGE UILEN.

„ Een paar jonge uilen, die zig niet wei-
„ nig op hunne schranderheid lieten voor-
„ staan, vraagden eens de ouden, die met
„ hun op den zelfden toren huisvestten,
„ waarom de oudvaderlijke en alleen op
„ vooroordeelen gegronde gewoonte, om
„ bij dag te slaapen, en bij den nagt rond
„ te vliegen, nog niet afgeschaft wierd, daar
„ men dog uit het voorbeeld der meeste an-
„ dere vogelen zien konde, dat het wijzer
„ en raadzaamer ware, den nagt den slaap
„ toe te wijden en den dag der noodige be-
„ zigheden en der opspooring van den nood-
„ druft des levens?

„ „ Goede kinderen! antwoordde een der
„ „ oudste uilen, deeze vraag haddet gij
„ „ uzelven al lang kunnen beantwoorden,
„ „ wanneer gij slechts het merkbaar on-
„ „ derscheid tusschen ons en andere voge-
„ „ len met meer naauwkeurigheid, als gij

 „ „ schijnt

schijnt gedaan te hebben, haddet willen onderzoeken. Gij weet immers dat onze oogen gansch anders gesteld zijn dan die der overige vogelen, en het heldere daglicht niet kunnen verdragen. De dieren welke wij ter onzer voeding gebruiken, laaten zig ook, ten tijde van hunnen slaap, beter vangen, dan bij den dag, wanneer zij ons door hunne vlugt ligter ontsnappen zouden, en behalven dit alles zijn wij, wanneer de zon alle voorwerpen zigtbaar maakt, voor de vervolging onzer vijanden zeer blootgesteld, te meer daar wij hun uit hoofde van onze aanmerkelijke grootte en bijzondere gestalte schielijk in de oogen vallen."

„Gekheid! Gekheid! riepen de jonge neuswijze uiltjes, dit is de taal van onze grootmoeders en overgrootmoeders, die voor ons niet meer te pas komt. Dat wij over dag niet goed zien, dat is aan de gesteldheid onzer oogen niet te wijten, maar aan onze eenvoudige gewoonte, wanneer wij ons van de jeugd af aan gewenden, om de oogen over dag te gebruiken, en dezelve des nagts te laaten rusten, zo zouden wij ook bij dag even goed zien kunnen als andere vogels, want wie weet niet hoe groot de kragt der gewoonte is? Over dag ontdekt men ook eene veel grootere menigte van de dieren, welke tot ons onderhoud dienen dan bij nagt,

„ wan-

„ „ wanneer de meesten in hunne ſchuil-
„ „ hoeken verborgen zijn, en wat de ver-
„ „ volgingen van onze vijanden betreft,
„ „ wij hebben die 's nagts zo wel als bij
„ „ dag te vreezen, terwijl die vijanden,
„ „ overvloedig bekend met onze dwaaze
„ „ gewoonte, ons niet bij dag, maar bij
„ „ den nagt opzoeken. Wij willen u thans
„ „ eens toonen, moedertjelief! wat men
„ „ doen kan, als men ſlegts moed en kragt
„ „ genoeg heeft, om oude vooroordeelen
„ „ af te leggen."

„ Met deeze woorden verlieten zij eens-
„ klaps het gezelſchap der oude uilen, zon-
„ der zig aan derzelver herhaalde voorſtel-
„ lingen te kreunen, en vlogen op den mid-
„ dag in den helderſten zonneſchijn uit. Op
„ den zolder des torens dien zij bewoon-
„ den, tot welken ſlegts weinig licht kon
„ doordringen, hadden zij, 't is waar, ook
„ bij dag hunne oogen taamlijk wel gebrui-
„ ken kunnen; maar zo dra zij in het helder
„ daglicht kwamen, wierden dezelve der-
„ maate verblind, dat zij volſtrekt niets meer
„ zien konden. Zij ſtietten dus overal met
„ hunne koppen tegen de hooge muuren en
„ den toren, en waren buiten ſtaat, om
„ hunne vijanden en vervolgers te erkennen
„ en te ontvlugten. In plaatze van buit te
„ haalen, wierden zij zelven wel haast de
„ buit van eenen jager, die hen met geringe
„ moeite allen met éénen ſchot ter neder
„ velde."

* * *

„ Zo gaat het zeer dikwerf de onervarene
„ jeugd, die zig wijzer waant te zijn dan
„ lieden van jaaren."

„ 16. DE VELDROT, OF DE GESTRAF-
„ TE GIERIGHEID EN ONDANK-
„ BAARHEID.

„ Een veldrot, welke (gelijk veele men-
„ schen.) de dwaasheid bezat, om zijn
„ grootste genoegen te vinden in het samen-
„ haalen van grooten voorraad, zonder dat
„ hij het hart had, om 'er iets van weg te
„ geeven, hoe veel hij ook bij een gebragt
„ had, wierd op zekeren tijd, door zijne
„ oude moeder, welke, bij gebrek van krag-
„ ten, niet veel voorraad van koren en an-
„ dere vrugten voor den winter had kunnen
„ opdoen (*), verzogt om eene kleine ver-
„ vul-

„ (*) Terwijl alle mijne jonge lezers mis-
„ schien niet genoeg bekend zijn met de natuur-
„ lijke historie van den veldrot, zullen zij het
„ niet overtollig achten, wanneer ik 'er zo veel
„ van bij brenge, als nodig is voor de zulken
„ die verlangen om deezen fabel wél te ver-
„ staan.

„ De veldrot, welke onder het geslagt der
„ rotten behoort, en ook veele overeenkomst
„ heeft met de gewoone huisrot, hoewel hij
„ grooter is, onderscheidt zig van de dieren
„ van zijne soorte bijzonder door ruime wan-
„ gen,

„ vulling van haaren nooddruft, daar hij „ voor geen huisgezin, maar alleen voor „ zigzelven te zorgen had.

„ De verfoeilijke gierigaart, die onaangedaan bleef bij de beschrijving welke zijne moeder hem gaf van haaren nood, „ weigerde niet alleen haare bede haar in „ te willigen, maar had nog daar en boven „ de onbeschaamdheid, om, ter zijner verschooning 'er bij te voegen, dat hij niet „ éénen korrel van zijn saamgeschaarde graan, „ kon weg geeven zonder zig zelven bloot „ te stellen aan 't gevaar om van honger te „ sterven, hebbende wel in den zomer en „ herfst, dag en nagt gewerkt, om regt veel

„ te-

„ gen, gevormd door eene slappe huid, waar „ mede beide kinnebakken omgeeven zijn. Deeze wangen of zakken zijn de veldrotten gewoon te vullen met koren, eykels, nooten, „ en andere vrugten, om die in hunne onderaardsche wooningen te sleepen, welke zij voor „ zig uitgraaven onder de boomen of eenige „ andere geschikte plaats en die zij gemeenlijk in vier onderscheidene vakken verdeelen. „ De eene afdeeling maakt hunne woonkamer „ uit, eene andere dient ter bewaaring van den „ opgelegden voorraad, de derde tot opkweeking van hunne jongen, en de vierde gebruiken zij tot eene schuilplaats. Zij sleepen somwijlen zo veel koren en andere vrugten bij „ één, dat men meermaalen in het hol van „ eenen enkelen veldrot, een schepel daar van „ gevonden hebbe."

„ tegen den winter op te leggen, dog zijn-
„ de door het natte herfstweer van het
„ grootste gedeelte van zijnen voorraad be-
„ roofd geworden. Dog ried hij haar, dat
„ zij haare buuren, die doorgaans spaarzaam
„ waren, en eenen goeden voorraad verza-
„ meld hadden, om een weinig ondersteu-
„ ning zou vraagen.

„ Uit nood moest de oude moeder van
„ den gierigen veldrot deezen raad volgen,
„ en tot de buuren haaren toevlugt neemen,
„ welke ook niet weigerden, om haar in
„ haare behoefte te ondersteunen, hoewel
„ zij zeer verwonderd waren over het ge-
„ drag van haaren zoon, met naame over de
„ wijze, waarop hij zijne hardvogtigheid en
„ laagheid had gepoogd te verontschuldigen,
„ terwijl zij van den aart en menigte zijns
„ voorraads naauwkeurig onderregt waren.
„ Zij besloten dus eenparig, om hem deeze
„ schandlijke gierigheid jegens zijne moeder
„ nadruklijk betaald te zetten.

„ Na behoorlijke afspraak moest een van
„ de oudste rotten voorafgaan, de overigen
„ van verre volgen, en zig in den omtrek
„ der wooning van den jongen gierigaart
„ versteeken.

„ De oude rot hield zig als of zijn voor-
„ raad geheel opgeteerd was, en bad dus
„ het jonge dier, om hem een gedeelte van
„ den zijnen toe te staan, met belofte van
„ hem in soortgelijke gevallen den zelfden
„ dienst weder te willen bewijzen.

„ Dog

„ Dog de gierigaart gaf ook hier een wei-
„ gerend antwoord, erkennende wel, daar
„ het de oude rot reeds wist, dat hij in
„ den voorleden zomer eenen rijken oogst
„ gehad had, dog met bijvoeging, dat al
„ het bijéén geschaarde graan in zijn volge-
„ laden magazijn vogtig geworden en ganschi-
„ lijk bedorven was.

„ „ Waar hebt gij dan," vraagde hem
„ de oude rot, „ het vogtige koren gelaa-
„ „ ten?"

„ „ Ik heb het in mijne voorraadschuur
„ „ laaten liggen," antwoorde de andere,
„ „ om dat ik geen tijd had, om het 'er
„ „ uit te haalen, en het der moeite niet
„ „ waardig was, om 'er andere hulp toe
„ „ te vraagen."

„ „ Eijlieve! Vriend!" hernam de oude,
„ „ hoe is 't mogelijk dat een zo goed huis-
„ „ verzorger als gij zijt, zig aan zulk een
„ „ verzuim schuldig maaken, en eenen zo
„ „ aanzienlijken voorraad van koren kon
„ „ verderven laaten? Vogtig graan moet
„ „ zo spoedig als mogelijk is, aan de vrije
„ „ lucht blootgesteld worden. Laaten wij
„ „ dus, zonder uitstel, hier toe de noo-
„ „ dige schikkingen maaken, ik zelf wil u
„ „ in deeze bezigheid niet alleen getrouw-
„ „ lijk mijnen bijstand bieden, maar ook
„ „ nog eenige goede vrienden ter hulp nee-
„ „ men."

„ De jonge rot wierd door dit aanbod
„ van den ouden in groote verlegenheid ge-

„ bragt, en wilde den voorslag volstrekt
„ niet aanneemen Dog daar op een gegee-
„ ven teken van den ouden de overige zig
„ schuil houdende rotten voor 't licht kwa-
„ men, zo wierd hij met geweld genood-
„ zaakt om zijn groot magazijn door de
„ nieuwe aankomelingen te laaten openen
„ en uithaalen. Men vond daar in het
„ schoonste drooge graan, en andere vrug-
„ ten, in zulke eene menigte, dat meer
„ dan twintig rotten, eenen geheelen win-
„ ter door, daar van hadden leeven kunnen.
„ „ Laag en ondankbaar schepsel!" rie-
„ pen de ongenodigde gasten den bezitter
„ van dit koren-magazijn toe: „ bij eenen
„ „ zo grooten voorraad van levensmidde-
„ „ len, hebt gij geene zwaarigheid ge-
„ „ maakt, niet alleen eenen ouden vriend
„ „ van uwen vader, op zijn verzoek om
„ „ eene geringe ondersteuning, een weige-
„ „ rend antwoord te geeven, maar, wat
„ „ meer is, haar, aan welke gij uw leven
„ „ te danken hebt, eenen geringen voor-
„ „ raad ter vervulling van haaren nooddruft
„ „ te onthouden, en haar hier door in ge-
„ „ vaar te brengen om van honger om te
„ „ koomen, terwijl zij niet eens kon rond
„ „ loopen om te bedelen? Zulk eene ver-
„ „ foeilijke gierigheid, gruuwlijke wreed-
„ „ heid, en ondankbaarheid, moet stren-
„ „ gelijk gestraft worden!"
„ Thans vulde elk der aanwezige rotten
„ zijne ruime wangen, en droeg het graan

„ en

„ en de overige vrugten weg. Eerst verzorgde men de oude moeder van den gierigaart, die eenen zo goeden voorraad bekwam, dat zij den ganschen winter door op haar gemak 'er van leven konde. Vervolgends deelde men ook iets mede aan andere oude en kranke rotten, die geenen grooten voorraad hadden, en het overige behielden zij, die het magazijn geledigd hadden, voor hunne moeite. Den eigenaar zelven wierd van zijne aanzienlijke oplage niet meer gelaaten, als ongeveer de behoefte van eene enkele week vorderde. Men stoorde zig niet aan zijn bidden en smeeken, maar gaf hem op zijne weemoedige herinnering, dat hij nu van honger zou moeten omkoomen, vrij koeltjes den raad, welken hij zijner moeder had gegeeven, om naamlijk buuren en bekenden om eenige ondersteuning in zijne behoefte aan te spreeken."

* * *

„ Deeze viervoetige gierigaart is gewis niet te beklaagen; maar nog minder medelijden zouden de twee-beenige gierigaarts verdienen, wanneer hunne laagheid en ondankbaarheid jegens anderen op eene soortgelijke wijze gestraft wierd."

Mogelijk zal men deze fabelen te lang oordeelen; zekerlijk, het gewoon vereischte in

een fabel in aanmerking nemende, zijn zij te lang; doch niet, daar zij voor kinderen geschikt zijn, en de Schrijver tevens zijne jonge lezers met de geschiedenis der voorwerpen bekend wil maken. Intusschen ontkennen wij niet, dat dit werkje over het algemeen voor jonge kinderen, althands beneden de 12. jaren, niet zeer bevatlijk zal wezen. Doch het verdient als een prijsje uitgedeeld te worden, dewijl het dan een eigendom des kinds zijnde, gelezen kan worden, als zijne bevatting rijp genoeg is om het te verstaan, als wanneer het de gewigtigste waarheden aan hetzelve zal herinneren, en voorzeker zeer veel nuts stichten.

La

Levensbeschrijvingen van beroemde Kinderen, of voorbeelden voor de Jeugd, om te dienen tot een Leesboek, en tot onderwijs voor Kinderen, door A. F. J. FREVILLE. *Uit het Fransch.* III. Deel, *met* Pl. 12mo. 302. bl. Prijs *f* 1 : 10 : 0.

Indien dit het eenige deeltje van dit verdienstlijk werkje ware, zouden wij geen ogenblik aarzelen om het ter lezing aan alle kinderen aanteprijzen, als zijnde juist geschikt om hunne jeugdige harten in eene blakende drift tot deugd en wijsheid te ontvonken. Het meestal ongelukkig einde der voortreffelijke kinderen in de beide voorgaande deeltjes, deed ons bij derzelver lezing eenige behoedsaamheid aanprijzen. Dan deze aanmerking zou ons bij dit deel niet zijn ingevallen, daar de Schrijver zich thands alleen tot enkele bijzonderheden uit het leven van kinderen bepaalt. De inhoud van dit deel, dien wij hier laten volgen, zal deze aanmerking bevestigen.

XXVI. *De jonge* ÆMILIUS, *welke bij uitnemendheid genoemd is geworden* het voorbeeld *voor kinderen.* — PRIJSWAARDIGE VOOR-

BEELDEN VAN WAARE OUDERLIEFDE, LIEFDE TOT DE LETTEROEFFENINGEN, ENZ. I. *Naarstigheid van Alexander, toen hij nog een kind was.* II. *Lofreden op den zoon van Quinctilianus, door zijnen Vader.* III. *Antwoord van enen Leerling van Zeno aan zijnen Vader.* IV. *Æneas, welke zijnen Vader Anchisus op zijne schouders wegdraagt.* V. *Edele poging van den Zoon van Croesus, toen hij het gevaar zag, waar in zijn Vader verkeerde.* VI *Uitmuntende trek van den jongen Scipio, in den veldslag bij Tesis.* VII *Voortreflijke daad van den jongen Marlius.* VIII. CORIOLANUS *legt zijne wapenen neder op het gezicht van Veturia zijne Moeder.* IX. *De Dochter van Terentia, welke hare Moeder in de gevangenis met de borst heeft gevoed.* X. *Tegenwoordigheid van geest in eenen jeugdigen Engelschman, welke door een rover werd aangetast.* XI. *Lodewijk van Bourbon sterft ogenblikkelijk van aandoening, terwijl hij het graf van zijnen Vader laat openen, en deszelfs lijk beschouwt.* XII. *Uitmuntend antwoord van Cato, toen hij nog een kind was, omtrend zijnen broeder.* XIII. *Een kwekeling in de krijgskundige kweekschool, welke de gaaf van matigheid buitengemeen bezat.* XIV. *Laatste woorden van den jongen Ivan, door zijn Vader met een stok doodlijk getroffen, in een ogenblik van ziedenden toorn.* XV. *Geschiedenis van den jongen Caumont.* XVI. *Menschlievenheid van den jongen Montbrisson.* XVII. *Zij zijn zo zeer te beklagen, dat zij de Zon niet zien*

zien kunnen. Een gezegde van een jong kind: XVIII. *De twee jonge Zwitsers, Augustinus en Celas.* XIX *Joseph Christiaan* XX *De moedige kinderen* XXI. *De twee jonge schoolmakkers.* XXII. *Correggio brengende een zwaaren last grof geld bij zijne Moeder:* XXIII. *Stoutmoedigheid van Gustaaf Adolph, toen hij vijf jaren oud was.* XXIV. *Heldhaftige moed van den jongen Rostslaus, toen hij negen jaren oud was.* XXV. *Leeft Farennetje nog?* XXVI. *Zachtzinnigheid, fijn oordeel, wijsheid en vroege kunde van Peiresc.* XXVII. *Het kind van Vaugirard.* XXVIII. *Het zeggen van een jong kind: Moeder lief! laat ons de Pigeonniers gaan zien.* XXIX. *Verstaat gij wel? Het is Lolo, die u zoo zeer bemint en u dat zegt.* XXX. *Ach mijn lieve Vader! Wij zullen beide te gelijk sterven.* — VROEGKUNDIGE SCHRIJVERS EN KUNSTENAARS. — *Willem de Lisle. Michiel de Montagne. Renatus Descartes. Karel Maria de la Condamine. Valentijn Duval. Joseph Sauveur Clairaut. D'Acqain. De kinderen in het bosch.*

Met aandoening lazen wij het leven en de charakterschets van den jongen AEMILIUS, niet uit hoofde van de gewigtige bijzonderheden van hetzelve, ten dezen aanzien staat hij met veele andere kinderen gelijk, maar om het edele en beminnelijke van zijn charakter. Schoon de characterschets van dit gadeloos kind, veele kenmerken van hoge waarschijnlijkheid voert, willen wij echter

de mogelijkheid niet ontkennen van eenige opsiering door de hand der ouderlijke liefde, niettemin ook dan nog, als louter denkbeeldig beschouwd, durven wij dezelve een bekoorlijk tafreel van bijna volmaakte kinderlijke deugd noemen. Gewis, geen kind kan dezelve horen of lezen, of, zo het niet geheel verbasterd is, moet het de edelste zucht ter navolging gevoelen: te meer, daar zij juist eene deugd voorstelt, die in den kring der kinderjaren voegt, en nergens buiten denzelven gaat. Daar wij hier van uit hoofde der uitgebreidheid niets kunnen overnemen, bepalen wij ons tot de twee volgende anecdotes, die ons boven geveld oordeel zullen bekrachtigen.

„ X. *Tegenwoordigheid van geest in enen*
„ *jeugdigen Engelschman, welke door*
„ *rovers werd aangetast.*

„ De Zoon van een rijken landpachter in
„ een van de landstreken van Engeland, *James Broune* geheten, had de gewoonte om
„ gedurig in de naburige stad voor zijnen
„ Vader dat gene te gaan kopen, wat 'er
„ voor de huishouding nodig was. Dewijl
„ 'er in dien tijd zich vele rovers in dien
„ omtrek ophielden, was dit kind, 't welk,
„ schoon nog maar twaalf jaren oud, met
„ veel meer voorzichtigheid te werk ging,
„ dan men doorgaans bij kinderen van die
„ jaren aantreft, altoos wel op zijne hoede
„ tegen de gevaren, welken het lopen

„ mocht:

„ mocht: waarom het vooral al het goud
„ en zilver geld, 't welk het bij zich had,
„ zo veel verbergde, als mooglijk was, en
„ op weg nooit anders gebruik maakte, dan
„ van de minste geldsoorten, welke aldaar
„ in omloop waren.

„ Op een schoonen morgen in de herfst
„ had hij zich op weg begeven, en naauw-
„ lijks een Engelsche mijl afgelegd, of een
„ van die Engelsche rovers, wel gekleed
„ zijnde, kwam op hem aangereden, zette
„ hem de pistool op de borst, en eischte
„ hem de beurs af, onder bedreiging van
„ hem te zullen doorschieten, zo hij de
„ overgaaf weigerde. De jeugdige reiziger
„ scheen in 't eerst zeer bedremmeld, als
„ of hij geen woord kon voortbrengen. Hij
„ trad achter uit, begon te schreeuwen, en
„ weigerde volstrekt zijne beurs overtegeven.
„ De rover drong 'er wederom op aan, en
„ dreigde hem op nieuw. *James Browne*
„ hield zich toen, of de vrees hem over-
„ mande, stak de hand in zijne zak, waar
„ in hij het koperen geld had, en wierp
„ een goede hand vol van dat geld over ene
„ kleine sloot, terwijl hij tot den rover
„ zeide: dewijl gij mij mijn geld afneemt,
„ neem dan ook de moeite van het te gaan
„ oprapen.

„ De schelmen denken juist niet altijd op
„ alles. Deze rover, welke in 't geheel
„ geen kwaad vermoeden had op zulk een
„ jong mensch, 't welk alleen was en gene
„ sterkte bezat, klom van zijn paard af, en

 „ liep

„ Hep met veel drift het voornoemde geld
„ oprapen. Terwijl hij hier mede druk be-
„ zig was, floop *James Broune* na het
„ paard, fleeg 'er in een ogenblik op, zette
„ het in de galop, en vloog zo heen, ter-
„ wijl de verbaasde rover het moest aan-
„ zien. Door zulke tegenwoordigheid van
„ geest, juist wanneer het te pas kwam,
„ wist die jonge Engelschman niet alleen
„ zijn leven te fparen: maar ook zich een
„ fchoon paard eigen te maken met het va-
„ lies van den rover, terwijl het daar voor
„ door hem gefpilde geld niet meer dan
„ twaalf Engelfche fchellingen bedroeg."

„ XVIII. *De twee jonge Zwitfers, Au-*
„ *gustinus, en Colas.*

„ Twee kleine kinderen van enen Zwit-
„ ferfchen arbeider liepen op zekeren tijd
„ fpelende elkander over de fneeuw achter
„ na. Het was op het laatst van October,
„ omtrend vier uuren na den middag. Niet
„ verre van de geringe hut van hunne Ou-
„ ders was een dennenbosch, 't welk zeer
„ groot en uitgeftrekt was. Zonder dat zij
„ op de gevolgen dachten liepen zij het
„ bosch in, altoos vooruit, zo lang tot dat
„ de duisternis hen eensklaps overviel. Zij
„ wilden toen te rug keren: maar geraakten
„ van het fpoor af, en konden hunne wo-
„ ning niet wedervinden

„ De Vader wachtte te vergeefsch op de
„ terugkomst van zijne kinderen. Hij begon
„ zich

„ zich allengskens meer en meer ongerust
„ te maken over hun lot. Hij vermoedde
„ niet zonder reden, dat zij in het bosch
„ verdwaald waren geraakt. Hij ging na
„ enigen van zijne buuren, en bewoog hen
„ om met hem het bosch in te gaan om te
„ zien, of hij zo zijne lieve kinderen kon
„ wedervinden. Men zocht aan alle kan-
„ ten, en sloeg alle wegen in. Men riep
„ ze geduurig bij hunne naamen: maar alles
„ was te vergeefsch: men kreeg geen ant-
„ woord: men zag ze niet opdagen.

„ Eindelijk en ten laatsten stak men ze-
„ kere lange hartsachtige houten aan, en
„ liep zo met dat licht geheel het bosch
„ overal door. 'Er verliepen volkomen
„ drie uuren met angstvallig en vergeefsch
„ zoeken, terwijl men geen plaatsje van
„ het bosch onbezocht liet en gene moeite
„ spaarde Eindelijk ontdekte men de twee
„ jonge Zwitsers, welke gerust lagen te sla-
„ pen in ene holte met bladen door hen
„ opgevuld, leggende de een genoegsaam
„ op den anderen, om zo elkander te ver-
„ warmen.

„ Het gene het alleraandoenlijkste was in
„ deze omstandigheid, bestond hier in, dat
„ de oudste, welke den naam van *Augusti-*
„ *nus* droeg, zijnde negen jaren oud, zijn
„ rok had uitgedaan, en zijnen jongeren
„ broeder, *Colas* geheten, welke maar zes
„ jaren oud was, had aangedaan, zo dat
„ die oudste toen bijna niets aan had; ter-

„ wijl hij verder zich, zo goed hij k
„ over zijn broertje had uitgeſtrekt,
„ deszelfs lichaamtje te verwarmen, en
„ kleinen te bewaren met gevaar van
„ eigen leven, wegens de ſtrenge koude
„ de vorst.

Met leedwezen hebben wij op de
der vroegtijdige Schrijvers de namen van
GROOT en A. M. SCHUURMAN gen
Minder vergeeflijk vinden wij dit in
Nederduitſchen Vertaler dan in den *Franſc*
Schrijver.

MENGELWERK.

OVER DE LEERWIJZE IN HET REKENEN.

(Vervolg van II. D. I. St bl. 61.)

Derde Les.

OND. Heden hebben wij weder maandag, kinderen, en ik heb u van het begin af beloofd, dat ik telkens met de nieuwe week ook wat nieuws met u zou aanvangen. Als men toch agt dagen hetzelfde doet, denk ik, dat het reeds genoeg is. Wij willen dan nu verder gaan. Zijt gij 'er mede te vreden?

Allen. Ja, Meester.

OND. Maar zegt mij nu eens, wat hebt gij tot hier toe geleerd? Wat kent gij thands?

PIET. Wel, wij kunnen getalen lezen en schrijven.

OND. Gij hebt regt. En dat gij zulks kent, dit is reeds een groot voordeel: want alles, wat gij nu nog te leeren hebt, zal zoo veel te gemaklijker gaan. Wanneer gij verder

 komt,

komt, zult gij u dikwerf verheugen over het geen gij in deze veertien dagen geleerd hebt; dikwijls zult gij u verwonderen, hoe wel gij het kunt gebruiken. — Nu, de grond is dan gelegd, dat wij met het rekenen kunnen beginnen. Ik vrees maar, dat ik u alles niet duidelijk genoeg zal kunnen maken; doch ik zal doen, wat ik kan. — Ei, wat mompelt gij daar, PIETER met WILLEM? mag ik het niet weten?

PIET. Ja, het is, om dat gij zegt, dat wij met rekenen zullen *beginnen*.

OND. Ja. En waarom is dat niet regt?

PIET. Wel, wij meenden, dat wij reeds *begonnen waren*.

OND. Ja, dat is het. Wat henker! denkt gij, dat ik niet weet, wat ik zeg? Nog eens herhaal ik het, en geloof mijn woord: thands zullen wij eerst met rekenen beginnen. — Hoor, PIET; als de timmerman een huis zal bouwen, wat heeft hij daar toe nodig?

PIET. Hout.

OND. Van waar krijgt hij dat?

PIET. Uit het bosch: daar vindt men eijken en dennen.

OND. Nu, die eijken of dennen in het bosch moeten omvergehakt worden, anders kan men ze niet gebruiken.

PIET. Voorzeker.

OND. En als zij omgehakt zijn, kan men 'er dan reeds een huis van bouwen?

PIET. Dat heb ik nog nooit gezien, dat zoo gehele eijken of dennen, zoo als zij in het

het bosch waren, in een huis geplaatst werden.

ONDR. Ik ook niet. Eerst moeten 'er nog de takken afgekapt worden; en dan wordt de ſtam tot balken of planken gezaagd. Dan voegt de timmerman ze te ſamen, de een regt, de ander dwars, anderen kruisling en zoo voord. En als alles gereed is, ziet het 'er geheel anders uit dan voorheenen. En als iemand het huis in zijne muuren voltooijd ziet, kan hij zich nauwlijks verbeelden, dat het hout weinig tijds te voren nog bomen in het bosch geweest zijn. Maar dat heeft de bouwmeester door zijn vlijt, nadenken en kunſtig ſamenvoegen zoo bijéén gebragt. En evenwel is het toch hetzelfde hout uit het bosch. — Ziet, dit wilde ik u nu maar zeggen. Het is met het rekenen, als met het bouwen. De timmerman handelt met het hout, en de rekenaar met de getalen. Als de houthakker een boom velt, de houtzager dien tot balken zaagt, en de timmerman hem beſchaaft, blijft het evenwel een boom. Maar al die arbeid is nog geen huisbouwen. Juist zoo wanneer ik eene reij van getalen voor mij heb, en ik maak ſchrapjes en punten tusſchen die getalen, zoo veel ik wil, blijft het toch altijd dezelfde reij. Ik verander niets daar in; ik maak 'er niet iets nieuws uit. Dus is dat nog geen rekenen. Maar als de timmerman den balk doorzaagt, gaten daar in maakt, waar in weder andere balken pasſen,

fen, en hij plaatst deze balken op en in elkanderen, dat heet bouwen. Even zoo, wanneer ik één, twee of meer reijen van getalen voor mij heb, en plaats die getalen, de een na den anderen, zoo bijéén en in één, dat ik 'er eene geheel andere of nieuwe getalreeks uit voordbreng; dat heet eerst *rekenen*. Deze nieuwe getalreeks, die 'er uit voordkomt, gelijkt in niets naar de vorige getalreijen, en toch is zij hetzelfde, wat dezen vorigen waren. Dit alles zult gij eerst regt leeren verstaan, als wij daadlijk rekenen. — En wat hebben wij nu tot hier toe gedaan? gij, PIET, zeg het mij eens, op timmermans manier.

PIET. Boomen geveld en tot balken gezaagd.

OND. Ja, en nu komt de tijd van bouwen, of van het rekenen aan. Doch gelijk men bij het bouwen verschillende werktuigen nodig heeft, als om te schaven, gaten te beitelen enz., zoo is het ook met het rekenen. Hier kan men alles ook niet op eenerlei manier afdoen. Wacht: ik zal het u nog duidlijker maken. Daar valt mij iets in. Het is thands tijd dat de boer zijn koren laat dorschen; daar heeft hij de gehele rekenkunst bij nodig, en hij moet nu eens op deze, dan op eene andere manier rekenen. Wanneer de dorschers hun werk verricht hebben, wil hij gaarne weten, hoe veel koren 'er uitgekomen is: hoe meer, hoe liever. Naar mate hij tot zijn gebruik

nodig heeft, zendt hij van zijn voorraad naar de molen; maar dan heeft hij zoo veel koren niet meer, als te voren. Wil hij nu weten, hoe veel hij op zijn zolder overig houdt, dan moet hij op eene geheel andere manier rekenen, dan toen hij voorheenen alles te ſamen rekende. Dat begrijpt gij wel. Komt het meel van de molen terug, dan weet hij hoe veel meel 'er uit ieder ſchepel komt, en dus kan hij vooruit berekenen, hoe veel zakken meel uit zijn gehelen voorraad gemalen kunnen worden. Maar dit geſchiedt weder op eene andere wijze. Nu nog eene andere: hij weet niet, hoe lang hij zal leven: hij kan ſchielijk ſterven; dan moeten zijne kinderen den voorraad koren onder elkanderen deelen. Daar moeten zij rekenen, 't zij 'er veel, 't zij 'er weinig overſchiet. Dit alles wil ik nu, het een na het ander, leeren. Want men is niet braaf, zoo lang men niet kan rekenen, dewijl men dan iemand ligt zou kunnen bedriegen en te kort doen. Luistert nu opmerkſaam toe.

Ik wil weten, hoe veel koren ik op mijn zolder bijéén heb. Dat is het eerſte. Nu, dit leert ieder zijn eigen verſtand, hoe hij het moet aanleggen. Ik ſchrijf iederen dag op, hoe veel de dorſchers uitgedorscht en naar de zolder gedragen hebben. Dit duurt, ſtel ik, negen dagen. Nu behoef ik ſlechts het uitgedorschte van alle die dagen bijééntevoegen, dan weet ik, hoe veel het geheel is. Deze wijze van rekenen heet men met

een latijnsch woord *addeeren*. Reeds dikwijls heeft het mij verdroten, dat wij, *Nederlanders*, de *Latijnen* zoo veel eer geven. Wat mij betreft, ik kan het niet veranderen, ſchoon men even goed kan zeggen: *optellen*, of *ſamentellen*. Dit woord zal ik eens op het bord opſchrijven. — Wanneer ik nu vier ſchepels, wil ik ſtellen, naar de molen zend, om gemalen te worden, dan wil ik toch weten, hoe veel ik, na dat die 4. ſchepels weg zijn, overhoude. Dat is het tweede. Hier mag ik niet addeeren; want ik weet vooruit, dat die ſchepels 'er afgenomen zijn, en dus, dat ik minder heb, dan te voren. Hoe veel 'er te voren was, weet ik. Van die hoeveelheid nu, die 'er te voren was, ik wil eens ſtellen 19. ſchepels, moet ik 4. ſchepels, die naar de molen gaan, aftrekken. Wat nu nog overig blijft, is mijn zuivere voorraad van koren. Deze wijze van rekenen heet — ik kan het niet helpen, maar ik moet u hier een weinigje latijn leeren — *ſubſtraheeren*. Men zou even zoo goed kunnen zeggen, *aftrekken*.

Het derde is; wanneer ik vier ſchepels koren op de molen heb, en uit één daar van is een zeker getal maten meel gekomen, en ik weten wil, hoe veel maten ik uit de vier ſchepels zou kunnen krijgen. Hier mag ik niet addeeren, ook niet ſubſtraheeren; maar ik moet de maten meel van het eerſte ſchepel viermaal nemen, dewijl ik vier ſchepels koren heb,

heb, en ieder van dezelven even zoo veel maten meel geeft, als het eerste. Dit heet men *multipliceeren*, of, in het *Nederduitsch*, *vermenigvuldigen*.

Als ik eindelijk sterf, moeten mijne kinderen mijne bezittingen en het koren, dat ik nalaat, onder elkanderen deelen. Ieder krijgt dan zoo veel hem toekomt, de een zoo veel als de andere. Zoo veele kinderen 'er zijn, zoo veele deelen moet men maken. Stelt, 'er zijn drie kinderen en twaalf schepels koorn; zoo deel ik de twaalf in drie; of ik moet, gelijk men zegt, 12. met 3. *divideeren*.

Weet gij nu, PIETER, de vier *speciën* in het rekenen — al wederom een *latijnsch* woord, nu, dat zal het laatste zijn — te noemen. Lees slechts, wat op het bord staat.

PIET. *Addeeren*, *substraheeren*, *multipliceeren*, *divideeren*.

OND. Juist. Als nu iemand wilde multipliceeren, waar hij moest substraheeren, of addeeren, waar hij moest multipliceeren, zou hij 'er net mede uitkomen, als of een onverstandige timmermans jongen met een klein hakbijltje een boom wilde vellen. — Nu moet gij wel letten op een zeker woordje, dat men bij ieder van deze wijze van rekenen gebruikt. Gij hebt wel eens anderen zien rekenen, en daar bij gehoord, of *en*, of *maal*, of *van*, of *in*. Met *en* addeert men; met *van* substraheert men; met *maal* mul-

multipliceert men, en met *in* divideert men: dat wil zeggen: *en* voegt de getalen bijéén; *van* trekt van een getal af, of neemt weg het geen weg moet; *maal* vermeerdert het getal met zich zelven, zoo veel het zijn moet; *in* zoekt, hoe dikwijls een kleiner getal in een grooter vervat zij. — Ik merk het reeds; dit is in uwe oren, als zaagsel in den mond. Ik wil 'er dan nu maar van zwijgen; als wij 'er aan komen, zal het zich van zelven leeren, als gij maar acht geeft.

Wij willen dan liever tot de zaak zelve komen, op dat gij wat te doen hebt. Nu wakker: wij gaan addeeren.

Plaatst u allen op eene reij. — Zoo: PIETER, tel nu, hoe veel gij zijt.

PIET. Twaalf.

OND. Wat hebt gij nu gedaan?

PIET. Ik heb geteld, hoe veel 'er van ons zijn.

OND. En hoe hebt gij dat gedaan?

PIET. Ik ben van één begonnen, en heb voordgeteld, tot ik aan de laatste was.

OND. Hebt gij bij den tweeden ook weder *één* gezegd?

PIET. Neen.

OND. Waarom niet?

PIET. Om dat ik reeds één had.

OND. En die één, bij de eerste één gevoegd, — dat maakt —

PIET. Twee.

OND. En nog één bij twee — maakt —

PIET.

PIET. Drie.

OND. En weder één bij drie — maakt —

PIET. Vier.

OND. En zoo telde gij voord; telkens één bij het vorige getal voegende; en zoo werdt het gedurig één meer, tot aan elf; en toen was het, elf en één 'er bij maakt twaalf. Zie, nu hebt gij geäddeerd, dat is, gij hebt 'er twaalf, de een na den anderen, bijéén gevoegd. Dus doet men dikwijls iets, en weet niet, wat men doet. Zoo dikwijls gij iets telt, addeert gij. En hoe dikwijls hebt gij de huizen op den weg, de duiven op het flag, of de beesten in de weijde geteld? — Daar hebt gij altijd geäddeerd; zekerlijk flechts één en één, en weder één, en nog eens één. Dat leert gij, kinderen, zoo van zelven, wanneer gij het van anderen hoort. En dus kunt gij reeds addeeren. Maar zacht! . . . Het gaat hier, als met kleene kinderen, die beginnen te lopen: op den gelijken grond gaat het gemaklijk voord; maar komen zij aan eenen groten fteen, of een heuveltje, of een kuiltje, dan kunnen zij niet verder. Gelooft mij, kinderen, de kunst moet *geleerd* worden. Welaan, PIETER, daar is een handvol erwten, tel eens vaardig, hoe veel 'er zijn.

PIET. Een, twee, drie, vier enz

OND. Hoe gemaklijk gaat dit! Op den gelijken grond kunt gij dapper omfpringen. — Maar nu willen wij ze eens bijééntellen, zoo als ze mij in de hand komen. Vijf — en zes — maakt . . . zeg fchielijk.

PIET. Vijf en zes maakt . . . maakt . . . maakt (*Hij telt op de vingers.*)

OND. Heb ik het niet gezegd? — Vijf en zes — dat is de ſteen, die in den weg legt — daar ſtaat men ſtil; gij moet een ſprong doen, waar mede gij 3, 4, 5, 6. ſchreden in één maakt. — Nu zult gij het reeds op uwe vingers weten.

PIET. Vijf en zes is elf.

OND. Nu verder, elf en drie, WILLEM, ſpreek . . .

WILL. Maakt . . twaalf . . . dert. . . . veertien.

OND. Veertien en . . zes . . JAKOB . . . fluks.

JAC. Maakt (*hij telt op de vingers*) twintig.

OND. Ja, dat moet men leeren; en hoe meer en naarstiger gij zulks doet, zoo veel te ſchielijker krijgt gij het weg. Want, zoo als ik reeds gezegd heb, als men optelt, telt men niet altijd één en één, en weder één, maar men moet over flootjes en flooten ſpringen. En, als men het eens kent, ô dan gaat het voord als de wind. Even zoo ſchierlijk als gij nu, één en één is twee kunt zeggen, even zoo vaardig moet gij 8 en 9, 6 en 7, 3 en 5 kunnen bijeenvoegen en zeggen, hoe veel zij maken, zonder de vingers te gebruiken, of ſchrapjes te maken. Foeij, dat doet geen rekenmeester. Mij zal het niet verdrieten u te helpen, tot dat gij 'er eene vaardigheid in hebt verkregen. Doch gij moet ook mijn raad volgen, dien ik u thans

wil

wil geven. Ziet, als gij daar zoo ledig bij elkanderen zit, terwijl ik met anderen bezig ben, dan kunt gij den tijd aangenaam doorbrengen, wanneer gij elkanderen vraagt; zes en drie, hoe veel is dat: zes en agt, hoe veel? of wat u invalt. Telt dan op de vingers, of maakt ſchrapjes, tot dat gij het gewoon zijt. Dan zullen wij naderhand zoo veel te raſſer vorderingen maken.

Kunt gij eens zulke eenvoudige getalen addeeren, dan behoeft gij voor de grootſte getalreekſen niet te ſchrikken. Alleen moet gij wel opmerken, hoe men hier in te werk gaat, op dat alles in orde geſchiede — Ik heb, b. v. in den vorigen herfst de appelen geteld, die ik van mijne boomen kreeg: maar van den eenen boom kwam zoo veel niet als van den anderen. Het onderſcheid in de boomen is groot. De eene boom gaf 236, de andere 160, de derde ſlechts 95. appels. Waren ze allen op één boom gewasſchen, zoo had ik ze bij de reij af kunnen tellen. Maar nu zijn het drie verſchillende ſommen van appels van drie verſchillende bomen. Hoe veel maken zij nu met elkanderen, wanneer ik ze bijéén tel. Om dit nu te weten, neem ik eene leij of ſtukje papier en ſchrijf het getal der appels van iederen boom. Maar hoe moet ik dit ſchrijven: dat is de hoofdvraag. Rasch zult gij het bevatten. — Daar het drie bijzondere boomen zijn, en drie verſchillende getalen van appels, zoo moet ieder getal afzonder-

lijk ſtaan. Goed: ik wil het eens dus ſchrijven: — 236 160 95. — Ja, wat kan ik op die wijze uitrichten. Ik moet immers die drie ſommen tot eene brengen. Als de metſelaar uit veele ſteenen een toren wil maken, die, als hij gebouwd is, ſlechts één ſteen gelijkt, plaatst hij dan altijd de ſteenen naast elkanderen. Och, dan kwam 'er nooit een toren. Hij plaatst den eenen ſteen op den anderen: zoo wordt het gedurig hoger, en eindelijk — een toren. Wel nu, zoo wil ik het ook eens maken en de drie getalen boven elkanderen plaatſen, dan kan ik alles ordenlijk te ſamentellen. Nu, PIETER, als gij mij wel begrepen hebt, moet gij reeds in ſtaat zijn, om de drie getalen appelen op te tellen. Beproef het eens.

PIET. Ik wil het zien. (*Hij ſchrijft*)

236
160
95

OND. Sakkerloot, ſakkerloot, geheel mis. Wel, mijn goede jongen, gij zoudt mij geweldig in de war helpen. Nooit kunnen mijne appels zulk een getal uitmaken, als gij 'er zoudt uitbrengen. Hoe goed is het toch, als men geleerd heeft getalen te lezen. Maar gij hebt het geleerd, doch ſchijnt 'er thands niet aan te denken. Bezin u toch wel. Hoe veel getalen heeft de eerſte reeks?

PIET. Drie.

OND. En de tweede?

PIET. Ook drie, Meester.

OND. En de derde?

PIET. Slechts twee, Meester.

OND. En die twee en die een, in de eerste en tweede getalreeks, met wat moeten die uitgesproken worden?

PIET. Met honderden, dewijl zij in de reij het derde getal maken.

OND. En de 9. in de derde reij, met hoe veel moet die uitgesproken worden?

PIET. Met tien, dewijl zij het tweede getal in de reij is.

OND. Zie nu eens, hoe kunt gij dan een getal van de tweede orde onder dat van de derde plaatsen? Wat zou daar uit komen, wanneer gij de tienen tot de honderden telle? — Maar door misslagen leert men. Merkt toch wel, kinderen, bij het rekenen moet alles op een hairtje overeenstemmen: niet het minste mag ontbreken. De getalen in dezelfde klasse moeten netjes onder elkanderen staan. Hoe moet het derhalven geschreven worden?

PIET (*Schrijft*)

236
160
95

OND. Zoo is het goed. Nu verder. Als ... de sommen in die orde onder elkanderen ... t hebt, haalt dan een streep daar onder, ... van wederzijden buiten de grootste ge... ...ks uitkomt, dus

236
160
95

want

want onder die ſtreep moet de nieuwe
die er uit komt, geplaatst worden. Nu
gij tot het werk zelve, en ik tel de ge
van iedere klasſe bij elkanderen. V
regterhand begin ik, altijd van het on
getal, en dus zeg ik, *vijf* en *zes* (wa
nul geldt in het tellen niets) *vijf*
maakt elf. Nu komt 'er weder eene
righeid. Elf moet ik met twee nu
ſchrijven, en hoe zet ik die onder de ſ
Andwoord. Wanneer ik de getalen v
zelfde klasſe opgeteld heb, en de ſom
zij uitmaken, beſtaat uit twee of drie
len, zoo mag ik echter niet meer da
onder de ſtreep zetten. Dus moet gij
getal 11. voor een ogenblik voorſ
als op de leij geſchreven, en nu neer
de eerſte nummer van de regterhand,
1. en plaatst die onder de ſtreep. I
dere 1. houdt gij in gedachten en te
zelve bij het getal der volgende klasſe.
vijf en zes maakt elf. — Zet 1, jonc
ſtreep, en wel onder de eerſte getale
de regterhand af

1

en zeg, *Een, ik houd één.*

Nu tot de volgende klasſe: 9 en
die gij gehouden hebt, maken *tien*, en
16, en 3 maakt 19. Zet negen onc
ſtreep en wel onder de klasſe, waar u
komt, en houdt één.

91

Nu tot de laatste klasse: 1. en 1. gehouden, is twee, en 2. maakt vier. Dit ook netjes onder de streep.

491.

Dat zijn nu juist de appels, die ik van mijne drie bomen geplukt heb. Is het nu zoo niet, gelijk ik u voorheenen gezegd heb, dat 'er een geheel nieuw getal uit gekomen is, dat wel aan de vorigen niet gelijk is, maar evenwel juist dat geen is, wat in de drie bijzondere getalen gelegen was? En daarom is het gerekend.

(Het vervolg in het volgende Stuk.)

SCHOOLBERICHTEN.

SCHOOLBERICHT

van Januarij 1802.

OPENGEVALLEN OF VERVULDE SCHOOLMEESTERSPLAATSEN.

In het Departement van DE EEMS.

NUYS is vacant geworden door het vertrek van JOCHUM HALBES BEETSMA. Het tractement is *f* 66:10; de Schoolgelden van 20 tot 30 kinderen zijn 4 duiten 's weeks. Er is geene vrije wooning, doch ontfangt de Schoolmeester daar voor *f* 14. In den zomer wordt er geen School gehouden. Ligt in 't Schooldistrict van J. H. NIEUWOLD, te *Warga.*

SCHARMER. De alhier beroepen Schoolonderwijzer HENDRIK LUICHJES, heeft den 18. Januarij l. l. zijnen post aanvaard. (Zie *Schoolber.* van Dec. l. l.)

KANTES. Door het overlijden van P. BENKES is de School alhier vacant geworden;

den; zijnde echter in de provisioneele waarneming van den Schooldienst voorzien, door dezelve optedragen aan J. H. GREMMIUS. Ligt in 't Schooldistrict van H. WESTER, in de *Oude Pekel-A.*

In het Departement van DEN OUDEN IJSSEL.

HIERDEN. Tot Schoolmeester alhier is benoemd JAN VAN RULDER, Ondermeester bij den openbaren Schoolonderwijzer VERBEEK te *Harderwijk*; zullende dezelve worden geëxamineerd in de eerstvolgende Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur.

In het Departement van TEXEL.

OOSTEREND OP TEXEL. Alhier overleden zijnde de Schoolmeester C. LUYTZ, wordt de Schooldienst provisioneel waargenomen door J. DE BOER; zijnde de tijd van de vervulling der vacature bepaald op 1. Maart aanstaande. De jaarwedde, uit 's Eilands kas betaald wordende, is *f* 118, waar bij komt vrije wooning, en emolumenten als Voorlezer, Koster en Doodgraver. Ligt in 't Schooldistrict van J. CLARISSE, te *Enkhuizen.*

OOSTKNOLLENDAM. Aan den alhier beroepen Schoolmeester JAN SCHERER, tot dus verre Ondermeester op de

Koog, is, na voorafgaand examen van het Departementaal Schoolbestuur, voor eenen bepaalden tijd de provisioneele waarneming van den Schooldienst opgedragen.

HOLIJSLOOT. De op den 25. October l. l. alhier verkoren Schoolonderwijzer ADELAAR DE WIT, zijn ontslag van de Municipaliteit alhier verzocht hebbende, als zijnde, voor de aanvaarding van zijn post, beroepen te *Nibbixwoude*, (zie *Schoolber.* van Dec. l. l.) is hem dit op eene vereerende wijze verleend; waar op uit de vorige Nominatie beroepen is KLAAS BUYS van *Oosterleek*, aan wien, na voorafgaand examen van het Departementaal Schoolbestuur, de provisioneele waarneming van den Schooldienst voor zekeren bepaalden tijd is opgedragen.

OOSTZAAN NOORDEINDE, blijft als nog vacant.

SCHOOL-

SCHOOLBERICHT

van Februarij 1802.

OPENGEVALLEN OF VERVULDE SCHOOLMEESTERSPLAATSEN.

In het Departement van DE EEMS.

BOLSWARD is vacant geworden door het overlijden van den kundigen en verdienstelijken Onderwijzer TAEKE DOOYTZES. De Schooldienst wordt waargenomen door FREERK ANTONIDES. De Sollicitanten zijn tegen den 5. Maart opgeroepen. Het jaarlijksch tractement is *f* 300. de Schoolpenningen bedragen *f* 170. tot *f* 200.; doch 'er is geene vrije wooning noch andere emolumenten. 'Er wordt School gehouden van 9—11, 1—3, 5—7. uren, uitgezonderd des namiddags en avonds op Woensdag en Saturdag. — Ligt in 't Schooldistrict van B. VAN WEEMEN te *Leeuwarden*.

In het Departement van TEXEL.

AARDSWOUD. Alhier is uit vijf Sollicitanten tot Schoolonderwijzer benoemd WILLEM PYPER, Schoolmeester te *Hobrede*, zullende dezelve den Schooldienst provisioneel waarnemen, en zich vervolgens moeten laten examineren in de maand Maart aanstaande, door het Departementaal Schoolbestuur.

NIBBIXWOUDE. Op den 15. December l. l. is de alhier benoemde Schoolmeester ADELAAR DE WIT, na afgelegd examen voor het Departementaal Schoolbestuur, door de Municipaliteit tot Schoolmeester aangesteld.

OOSTERLEEK is vacant geworden door 't vertrek van KLAAS BUYS naar *Holijsloot*. Het tractement is *f* 80. de emolumenten bedragen ongeveer *f* 50. voorts is er vrije wooning. De waarneming van den Schooldienst is tot de maand Junij aanstaande opgedragen aan JAN BEST van *Westwoud*. — Ligt in 't Schooldistrict van J. CLARISSE te *Enkhuizen*.

HUISWAARD, een Gehucht, liggende onder de jurisdictie van *Alkmaar* en *Koedijk*. P. DE SMETH, tot de provisionele waarneming van den Schooldienst reeds sedert voorleden jaar alhier geëmploijeerd zijnde, is thands tot Schoolmeester benoemd, onder voorwaarde van in de eerstkomende

vers

vergadering van het Departementaal Schoolbestuur examen afteleggen.

ETERSHEM en SCHARDAM. Alhier is uit drie Sollicitanten, zijnde HERMAN LANGEVOORDT, JAN BEST en WILLEM DE GRAAF, Schoolonderwijzers te *Akerslooterwoude*, *Westwoud* en *Enkhuizen*, de eerstgemelde benoemd tot Schoolmeester, onder verband van afteleggen examen voor het Departementaal Schoolbestuur, in deszelfs eerstkomende vergadering.

OOSTZAAN. Door de administrative Municipaliteit is alhier tot Schoolmeester in het Noorderschool benoemd PAULUS BLOEMER, tot dus verre Onderwijzer in het Zuiderschool; zullende dezelve op de aanstaande Schoolbestuurers-vergadering worden geëxamineerd.

NAARDEN is vacant geworden door het ontslag van J. DE BRUIN als Schoolmeester, wegens ouderdom en ligchaamsgebreken, op een pensioen van *f* 250. zijnde het vast tractement, aan den post van Stads Schoolmeester en Voorzanger verbonden. De te beroepen Onderwijzer zal genieten een tractement van *f* 100. en vrije woning, doch na het overlijden van den gepensioneerden, in beide voorsz. posten invallen, onder het genot van het tractement van *f* 250. in plaats van *f* 100. Tot den laatsten Februarij kunnen zich de Sollicitanten aangeven. — Ligt in het Schooldistrict van H. H. DONKER CURTIUS te *Muiderberg*.

HILVERSUM is als nog vacant, wordende de Schooldienst waargenomen door D. DE LIEFDE, in qualiteit van Ondermeester. — Ligt in 't zelfde Schooldistrict.

In het Departement van SCHELDE en MAAS.

OUDE TONGE is vacant door het overlijden van LEENDERT KLUYTMAN, op den 6. Januarij l. l. Tot half Meij eerstkomende, zal de School, ten behoeve der Weduwe, door den Ondermeester worden waargenomen. — Ligt in 't Schooldistrict van A. UYTTENHOOVEN te *Brouwershaven*.

SCHOOLNIEUWS.

De Hoofdschool in de *Wildervank*, een vermaard Dorp in den zevenden Ring, te klein zijnde, om er de talrijke menigte Scholieren, van 200. en daar boven, behoorlijk te kunnen plaatsen, om er wel onderweezen te worden, hebben de Kerkvoogden dier Plaats dezelve onlangs, niet alleen aanmerklijk vergroot; maar ook, door nuttige inrichtingen, tot gemak en gerijf van Onderwijzers en Leerlingen, zeer verbeterd. De Schoolonderwijzer, A. H. STAAL, gaf mij hier van schriftelijk bericht, en tevens van zijn voorneemen, om op den 24. December 1801, nevens zijne Kweekelingen, over de verbetering en verfraaijing van hun Schoolgebouw, bij wijze van inwijding, openlijk hunne vreugde aan den dag te leggen: geevende voorts zijnen wensch te kennen, om mij hier bij tegenswoordig te zien. Gewillig voldeed ik aan zijn verlangen: en nu liet de bekwaame Schoolleeraar zijne Leerlingen eerst proeven geeven van hunne bekwaamheden, in het Spellen, Leezen, Schrijven, Cijferen, Zingen enz., en toen wierden door hen toepaslijke versen gezon-

gen; 't welk alles door de aanwezende ouders met blijken van goedkeuring vereerd wierd. Eindelijk wierd deze plegtigheid door *mij* met aanfpraaken en opwekkingen befloo-ten: eerst aan de groote fchaar Kinderen, die, met eerbiedige ftilte en de oplettendfte aandacht toeluisterden; toen aan den Leermeester, en voorts aan de hier bij tegenswoordig zijnde Ouders.

H. WESTER,

Schoolopziener in het Departement van de Eems.

BERICHT wegens de oprichting eener School, door het Departement tot Nut van 't Algemeen te *Haarlem, en het eerste openbaar Examen der Kinderen, welke daarin worden onderwezen.*

Uit het Mengelwerk van het II. Stuk der Bijdragen tot het Schoolwezen, bl. 89. is reeds gebleken, dat er bij het Haarlemsch Departement *tot Nut van 't Algemeen*, eene Kweekschool voor Schoolmeesters bestaat.

Dit Kweekschool, reeds in 1795. opgericht, is thans vereenigd met eene Leerschool voor Burger-kinderen, waaraan, bij de goede inrichting onzer Armen-scholen, het meest gebrek was.

Bij het overlijden van den Onderwijzer der Kweekschool, JOH. TE VELTRUP, — aan welken braven en in meer dan een opzicht verdienstelijken Man, het Departement met dankbaarheid gedenkt, — nam het de nodige middelen bij de hand, en opende eene inteekening ter vestiging en in stand houding van zoodanig eene Departements-School, met de Kweekschool voor Schoolmeesters in zoo verre vereenigd, dat de kinderen op de eerste en de kwekelingen der

der laatſte, eenen en denzelfden Onderwijzer hebben, en de meest bekwame van dezelven op de Departements-School door de praktijk kunnen beoefenen de theorie van het Onderwijs, hun in de Kweekſchool gegeven, en dus tot goede Onderwijzers dadelijk kunnen opgeleid worden.

Deze Inteekening kwam dan ook, in weerwil der ongunstige tijdsomſtandigheden, (dank zij den goeden wil en der zucht tot weldoen van derzelver begunstigers!) gelukkig tot ſtand. Men berekende den te beroepen Onderwijzer van een ordentelijk beſtaan te kunnen verzekeren, en vond onder die genen, welke zich aanboden, zijnen Man in P. J. PRINCE van *Schiedam*.

Deze, na bekomen admisſie, alhier gevestigd, opende de Departements-School op den 1. Mai des vorigen jaars en beantwoordde aan de gunstige verwachting, die men van hem had opgevat, volkomen. De School, om meer dan ééne reden, op 60 kinderen berekend, was zeer ſpoedig vol, en kort na de oprichting er van konden er zelfs verſcheide Lieden voor hunne kinderen geen plaats meer krijgen: zoodat het Departement thans het genoegen heeft dezelve in eenen zeer goeden en bloeijenden ſtaat te zien.

De Commisſie, aan welke het toezicht over de gemelde School, door het Departement werd toevertrouwd, beſtaande uit deszelfs Leden A. LOOSJES PZ, G. VAN DER PAUW, AZ. C. DE KONING, LZ.

J. TEIS-

J. TEISSEDRE L'ANGE en M. BODISCO, wenschte aan de Leden des Departements en de Ouders, wier kinderen op deszelfs School worden onderwezen, blijken te geven van de vorderingen, door deze in het afgelopen eerste half jaar gemaakt, en besloot dus op den 16. December l. l. een openbaar Examen te houden, waarbij de Leden van het Departement, de Ouders en de Begunstigers van het Instituut werden genoodigd.

Dit plegtig Onderzoek werd gedaan door den Onderwijzer, ten overstaan van de Commissie en zonder dat met de kinderen ten aanzien der opgaven afspraak was gemaakt.

Terwijl het eerste en laatste schrift der kinderen van iedere Classe ten toon gelegd was, liep het onderzoek over het Spellen en Lezen, gelijk ook over de Leesteekenen, Tijdperken, Geldspecien en Getalmerken, als mede over de Beginselen der Nederduitsche Taalkunde, waar bij tevens *Partes* werden gemaakt en verkeerd geschreven volzinnen verbeterd.

Voorts werden de meergevorderden ook ondervraagd over de eerste beginselen der Aardrijkskunde, de Kaart van Europa en die van ons Vaderland.

De kinderen waren naar hunne verdiensten gerangschikt en in drie Classen verdeeld, in welker hoogste, bij de Prijs-uitdeeling, op den 18. December, gegeven zijn 2 Prijzen, namelijk STEENSTRA's *Meetkunde* en AENEAE's *Rekenkunde:* in de middenste

5, als het *Natuurkundig Schoolboek* van BUYS; TEN OEVER en VERWEY *over de beste wijze, op welke men den Schepper uit zijne werken kan leeren kennen; de Volksliedjes der Maatschappij; Hendrik en Anna* en WESTER *Vaderlandsche Historie*: in de laagste Clasfe mede 5, als *Charlotte Smith Buitenwandelingen*, EBERTS *Fabelen*, *Aangenaam Kinderschool*, MARTINET'S *Kleine Katechismus der Natuur*, en SALTZMANN'S *Stichtende en Vermakende Leeraar*.

De Voorzitter der Commisfie A. LOOSJES PZ. opende de plegtige bijeenkomst ter uitdeeling dezer Prijzen met eene korte, hartelijke en geheel op den kinder-toon gestemde Aanfpraak, wier hoofd-inhoud strekte ter aanbeveling van *oplettendheid* en het aantonen der voordeelen daarvan en der nadeelen van *onoplettendheid* voor kinderen; welke Aanfpraak hij besloot met de volgende Vertelling:

DE
TWEE ZANDVOORTSCHE
JONGENS.

Eene Vertelling.

Op *Zandvoort* woonde een Weduwvrouw,
Die een paar Jongens hadt;
De een hiette KLAAS, en de ander JAAP.
De vrouw ging veel na Stad.

En

En ging die goede Weduwvrouw
Met haare Visch na Steê;
Dan nam zij altijd, beurt om beurt,
Eén van de Jongens meê.

Klaas, was een losse wilde knaap;
Ging honderdmaal na Stad;
Maar zonder dat hij immer dacht
Aan Rij-spoor of aan Pad;

Zo min, al hing hij in de mand,
Op zijne moeders rug. —
Dan sprong hij sprinkhaans — kikkers aan;
Dan ving hij vlieg of mug.

Van al de klanten, die de vrouw
In *Haarlem* visch verkogt,
Wist hij 'er in de *Zijlstraat* één,
En nog één op de *Krogt*;

Maar anders wist hij daar niet van.
Hij kende ook munt noch kruis;
En zo hij eens een boodschap deedt,
Dan was 't meestal abuis.

Hij bragt voor turven dikwijls hout;
Voor boter, koek of stroop;
In 't kort, in 't hoofd van deezen Klaas
Lag alles overhoop.

Maar JAAP, die heel opmerkzaam was,
Kende ieder pad en spoor,
Ging dikwijls, d' allernaasten weg,
Aan al de boeren voor.

Hij wist, schier op een stroobreed na,
Elk' afstand van de Stad,
En hoe de juiste strekking was
Van ieder duin of pad.

En, in de Stad, was ieder straat,
Elk steegje hem bekend,
Daar hij zijn moeders klanten zelfs
Bij naam en toenaam kent.

't Geld kent hij, als een wisselaar;
't Komt altijd richtig uit.
Al is het dat hij Pietjes (*) vangt,
Nooit hapert 'er een Duit.

Zijn Moeder hadt hem daarom lief,
En zelfs de Dominé
Van 't dorp gaf JAAP zo mondling maar
Dikwerf een boodschap meê.

KLAAS gaf zijn Moeder veel verdriet,
Zijn Meester, een goed man,
Zei tot de Moeder menigmaal:
„ Och! KLAAS weet nergens van."

Doch

(*) Het achtste deel van een Zeeuwschen Rijksdaalder.

Doch wat gebeurt? De Weduwvrouw
Werdt ziek; kon niet na Stad.
Wel nu! Gelukkig, dat de vrouw
Twee frisfche jongens hadt.

Hoe loopt ftraks JAAP, voor dag voor dauw,
Na d' afflag op het ftrand,
En koopt twee fneefen fchellevisch,
Wijl KLAAS nog lanterfant.

Elk van hun neemt een mand; maar KLAAS
Volgt JAAP met loome fchreên,
Die, hem vooruit, reeds visch verkoopt
Aan 't *Rechthuis* te *Overveen*.

En in de Stad weet KLAAS geen raad,
Daar JAAP, alom bekend
Bij Moeders klanten, in het rond
De visch met voordeel vent.

JAAP's mand is leêg tot aan den boôm;
Hij telt zijn geld al na;
Maar KLAAS verkogt één fchelvisch flechts,
Verkogt dien nog met fchaê.

JAAP neemt de visch, die over is;
KLAAS flungelt agter aan.
JAAP helpt die visch nog aan de man, —
En nu na huis gegaan.

Doch, daar het laat en donker wordt,
Is KLAAS benaauwd en bang;
Hij houdt zich aan zijn' broêr haast vast;
Wat valt de weg hem lang.

Maar JAAP, met heel den weg bekend,
Die al de paadjes weet,
Gaat, zingende, duin op duin af,
Wijl KLAAS schier etter zweet.

Hoe kunt gij zingen? Zing toch niet:
Zegt KLAAS. Hoe vinden wij
Den weg na *Zandvoort?* Broederlief!
Wijs toch den weg aan mij.

Hoor, sprak toen JAAP, wees maar gerust.
Bekommer u maar niet.
Kijk rechtuit over deeze duin;
Ziet Gij daar *Zandvoort* niet?

Maar, vroeg toen KLAAS, hoe weet gij 't zo?
Wij scheelen nog een jaar. —
En Gij weet heel veel meeêr, dan ik,
Gij zijt voor alles klaar.

Hoor, broêr! 'k verstaa een' kleine kunst,
Voert JAAP hem minzaam toe,
Weet Gij, waarin die kunst bestaat;
Ik let op 't geen ik doe.

Het

Het eenstemmig gevoelen van de aanwezenden veroorlooft de Commissie, aan den Onderwijzer hier openlijk den welverdienden lof te geven wegens zijne kunde, geschiktheid tot onderwijzen en goede behandeling der kinderen, en aan deze, over het geheel, van wélaangewenden vlijt en prijswaardige vordering, en het was voor haar een wezenlijk genot te deelen in het strelend en op veler gelaat uitgedrukt genoegen, 't welk elke nuttige poging tot heil der lieve jeugd aan een wél geplaatst hart geven moet.

Uit naam der Commissie

J. TEISSEDRE L'ANGE,

Secretaris.

INHOUD.

SCHOOLVERORDENINGEN.

Bekendmaking van den Raad van Binnenlandsche Zaken der Bataafsche Republiek. . . . . Bladz. 3.

BOEKBEOORDEELINGEN.

PH. FREG. KNIGGE, *Levensregelen.* bl. 4.

GOEDMAN, *of de Kindervriend.* II. St. bl. 9.

J. J. EBERT, *Fabelen en Vertellingen.* bl. 15.

A. F. J. FREVILLE, *Levensbeschrijvingen van beroemde Kinderen.* III. Deel. bl. 27.

MENGELWERK.

Over de Leerwijze in het Rekenen. (Vervolg van II. D. I. St. bl. 61.) Bl. 35.

SCHOOLBERICHTEN.

Schoolbericht van Januarij 1802. Bl. 50.

——————— *Februarij* 1802. bl. 53.

Schoolnieuws. Inwijding van het verbeterde Schoolhuis in de Wildervank. bl. 57.

Bericht wegens de oprichting eener Departements School te Haarlem, *en het eerst openbaar Examen der Kinderen.* bl. 59.

BIJDRAGEN
BETREKKELIJK DEN
STAAT
EN DE
VERBETERING
VAN HET
SCHOOLWEZEN
IN HET
BATAAFSCH GEMEENEBEST.

II. DEEL III. STUK.

(*Maart* 1802.)

Te LEYDEN bij
D. DU MORTIER EN ZOON.
MDCCCII.

BOEKBEOORDEELINGEN.

Geſprekken van een Landman met zijne Kinderen over de grondwaarheden van den Godsdienst, tot eene huislijke voorbereiding op uitvoeriger onderwijs. Gevolgd naar het Hoogduitsch van S. MUTSCHELLE. Groningen *bij* W. ZUIDEMA. 1800. 8vo. 288. bl. Prijs *f* 1 : 2 : 0.

Te regt merkt de uitgever van dit nuttig werkje in zijn voorbericht, op; „ wie eenigſins bekend is met de geſteldheid der huishoudingen ten platten lande, die weet, dat 'er doorgaands zeer weinig werks gemaakt wordt van het onderwijs der kinderen. De weinigſte (minste) ouders bezitten de daartoe vereischte kennis en lust, en zij, die 'er zich nog ſomtijds mede bezig houden, doen het gemeenlijk op eene verkeerde, meer ſchadelijke, dan voordeelige wijze. Het gevolg hier van is, dat de jeugd, in meer gevorderde jaren aan het onderwijs van de openlijke gods-

„ dienstleeraars toevertrouwd, eene onvat„ baarheid en onverschilligheid toont om„ trend de gewigtigste belangen des men„ schen, welke den gemoedlijken leeraar „ niet min bedroeven, dan verbazen." — Al dit zelfde kan met volle ruimte ook op de huishoudingen van den zoogenaamden gemeenen man in de steden toegepast worden. — Om nu in dit verzuim te voorzien, ondernam bij de vertaling van het aangekondigde werkje, waar in geene dan algemeene waarheden van den Godsdienst worden behandeld, over welken bij de onderscheidene kerkgenootschappen der Christenen eenstemmig gedacht wordt, en die, als voorbereidselen tot elks bijzonder leerstelsel moeten gekend en aangenomen worden.

De onderwerpen, die hier door een eenvoudigen landman met zijne kinderen in tien gesprekken behandeld worden, zijn de volgende: *God, de Vader en Schepper van alles; Gods onderhouding en voorzorg; een deugdsame levenswandel; het leven der ziel na den dood des ligchaams; het gebed; de boetvaardigheid en bekeering; Jesus Christus; de voornaamste drijfveeren onzer daaden en het hoogste goed van den mensch.* Deze allen worden op een eenvoudigen en dikwijls hartroerenden toon voorgedragen, juist geschikt om zoo wel te treffen als te overtuigen: terwijl de vertaling allen lof verdient, en ons het werkje in alle zijne oorspronglijke schoonheid levert.

Intusschen hadden wij gaarne eene andere schik-

fchikking der onderwerpen gezien, waar door dat geen, wat het befchouwend gedeelte van den godsdienst betreft, afgezonderd bleef van het beöeffenend, en de *afd.* over een *deugdfamen levenswandel* bij die over *het gebed* en *de bekeering* gevoegd werden: terwijl het geheel met de afdeeling over *Jefus Kristus* gevoeglijk had kunnen befloten worden — De laatfte afdeeling toch, hoe zeer ook door den Schrijver gefchikt om, als het ware, ten grondflage van het reeds opgetrokken gebouw te dienen, zou men. met weglating van het geen in dezelve voor kinderen onverftaanbaar is, met die *over een deugdfamen levenswandel* hebben kunnen ineenfmelten.

Over het geheel moeten wij aanmerken, dat het werkje, zoo als het ligt, aan landlieden of burgers van den lageren ftand der maatfchappij, wat duister zal voorkomen, daar het nog te ver af is van dien toon, welke door hen verftaan wordt. Zeer veel is 'er in, hetwelk voor hen nadere opheldering zou behoeven Van hen tot hunne kinderen befluitende, volgt het van zelve, dat deze op de enkele voorlezing 'er nog minder van zouden begrijpen. In de gefprekken zelven meenen wij ook eenige onbeftaanbaarheden in de redenen der kinderen opgemerkt te hebben, die nu eens waarlijk kinderlijk eenvoudig, maar dan eens boven hunne jaren uitermate fchrander zijn; zoo dat dit verfchil dikwijls op zes jaren gefteld kan worden. 't Zij men dan dit werkje voor huisgezinnen, 't zij voor fcholen fchikke — in

in beiden kan het een onbegrijpelijk nut ſtichten; zo namelijk de voorlezer een man zij, genoeg ervaren om aan alles, wat hij meent voor kinderen niet regt duidelijk te zijn, het vereischte licht te geven — of liever het geen hij onverklaarbaar oordeelt geheel weg te laten; of, wanneer hij, zijne zwakheid in dit opzigt gevoelende, daar toe een leeraar van den godsdienst of een ander geoeffend man verzoekt; — dan, ja dan, herhalen wij het, verdient dit werkje de ſterkſte aanprijzing. Maar valt het ongelukkig in de hand van onervarene, ongeoeffende menſchen, dan beklagen wij den tijd en de moeite aan de doorlezing beſteed, daar toch het lezen van het geen men niet verſtaat, meestal gevolgd wordt van eene zekere afkeer van alle beoeffening van een zoodanig onderwerp.

Daar wij onderſtellen dat het voor onze Lezers wel het gewigtigst zal zijn te weten, hoe onze Schrijver over JESUS KRISTUS handelt; zij het genoeg te berichten, dat hij, behalven algemene aanmerkingen over de godlijkheid zijner leer en zending, zijne daaden en lotgevallen, ook den Heiland in eenige bijzonderheden leert kennen, waar toe hij de eenvoudige voorlezing van eenige uitgezochte plaatzen des Nieuwen Testaments verkiest, dezelve, waar het nodig is, met een enkel woord ophelderende; en de kinderen zelven daar over, volgends hun natuurlijk gevoel, laat ſpreken: tot eene proeve hier van ſtrekke het volgende ten beſluite:

» Va-

„ *Vader Jacob.* Laat ons eens zien, ik
„ zal u nog een paar plaatſen voorleezen:
„ Onder zijne leerlingen was één, die
„ een heimlijken wrok in zijn hart koeſter-
„ de en eindelijk tot het boos opzet kwam,
„ om den heiligen *Jeſus* aan deszelfs vijan-
„ den over te leveren. Dit alles wist hij
„ vooräf, evenwel bejegende hij dien Ver-
„ raader ſteeds minzaam en zagtmoedig.
„ Eindelijk kwam de Booswigt, met een
„ groote ſchaare gewapende manſchappen,
„ om zijnen Leermeeſter gevangen te nee-
„ men. — Hoort nu, hoe het verder ging:
„ *Matth* XXVI: 48–50 *Luk* XXII: 48.
„ *Ende die hem verriet hadde haer een teec-*
„ *ken gegeven, ſeggende, Dien ick ſal*
„ *kuſſen, dezelve is 't, grijpt hem.*
„ *Ende terſtont komende tot Jeſum,*
„ *ſeijde hij, Weest gegroet Rabbi: ende*
„ *hij kuste hem.*
„ *Maer Jeſus ſeijde tot hem, Vrient,*
„ *waertoe zijt gij hier? — Juda, ver-*
„ *raet gij den Sone des menſchen met*
„ *eenen kus?*
„ Ziet eens, Kinderen! ſtraks hoordet
„ gij, hoe *Jeſus* zijnen vriend Lazarus be-
„ minde; maar, wat dunkt u, is zijne zagt-
„ moedigheid jegens deezen Verraader, dien
„ hij zelfs nog zijnen *Vriend* noemt, niet
„ even zoo beminnenswaardig?
„ *P.* Och, Vaderlief! geeft ons toch dit
„ Boek, opdat wij dit alles en wat 'er nog
„ meer in ſtaat, mogen leezen.
„ *V. J.* Heb nog maar een weinig geduld

„ en oefen u, gelijk ik reeds gezegd heb, „ met vlijt in uwe Schoolboeken; daardoor „ zult gij u recht voorbereiden, om dit „ Boek zoo veel te beter te verstaan. — Nu „ nog ééne plaats, waarmede wij thands „ een einde zullen maaken. Dezelve heeft „ mij dikwijls met de innigste weemoedig- „ heid vervuld en eene zagte treurigheid in „ mij verwekt, die ik voor geen vermaak „ van de Wereld wilde verruilen. Hoort „ eens!

„ *Joh.* XIX: 25—27.

„ *Ende bij het kruijs Jesu* (dat is: waar- „ aan Jesus met spijkers vastgeklonken „ was, om 'er den pijnlijksten dood aan „ te sterven) *stonden zijne moeder, en* „ *de zijns moeders zuster, Maria Clope* „ [*wijf*] *ende Maria Magdalene.*

„ *Jesus nu ziende* [*zijne*] *moeder ende* „ *den discipel, dien hij liefhadde, daer* „ *bij staende, seijde tot zijne moeder,* „ *Vrouwe, siet uw' sone.*

„ *Daerna seijde hij tot den discipel,* „ *Siet uwe moeder. Ende van die ure* „ *aen nam haer de discipel in zijn* „ [*huijs*]."

„ Kinderen! — zeide Jakob voords, ter- „ wijl hem een manlijke traan ontrolde — „ wat dunkt u van zulk eenen Zoon? — „ van eenen Zoon, die, terwijl hij met „ den smartelijksten dood worstelt en hem „ op het gezigt zijner Moeder, die in traa- „ nen smolt, het harte bersten moest, — „ die het nu nog tot zijne laatste heilzaame

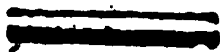
„ daad

„ daad kieſt, om voor zijne Moeder te zor-
„ gen en haar eenen Zoon in zijne plaats te
„ verſchaffen, die liefderijk genoeg is, haar
„ in haaren ouderdom voor gebrek te be-
„ waaren?

„ *P.* (ſnikkende) Vader! — ik kan 't...
„ niet zeggen, — hoe lief ik nu — *Jeſus*
„ hebbe.

„ *H.* (wien ook de traanen langs de wan-
„ gen biggelden) Vader! ik heb u van har-
„ te lief, — maar nu bemin ik dien goeden
„ *Jeſus* even zoo.

„ *V. J.* Als gij, in tijdvervolg, nog meer
„ van hem vernomen en hem nog beter ken-
„ nen geleerd zult hebben, dan zult gij hem
„ nog veel hooger ſchatten, nog veel meer
„ lief hebben, dan mij, of eenig ander
„ mensch, en u aan hem, als uwen Hei-
„ land, geheel toevertrouwen. In zijn gant-
„ ſche leven ſtraalt zoo veel grootmoedig-
„ heid en ſchoonheid, zoo veel verheven-
„ heid en zagtheid, zoo veel buitengemeens
„ en aanlokkends door, dat men erkennen
„ moet: „ Zo 'er ooit iemand, tot heil en
„ zegen voor het Menſchdom van God op
„ aarde gezonden is, dan moet het Jeſus ge-
„ weest zijn; en zo hij zelf dit verklaard
„ heeft, dan moeten wij hem, op zijn
„ woord, gelooven." Wij hebben nog
„ wel anderen gronden voor ons geloof,
„ maar voor deeze reis hebt gij genoeg ge-
„ leerd. Laat ons nu naar huis wandelen."

Leerzaam en vermaaklijk onderhoud tusschen een Vader en zijne Kinderen, door H. ESSENBERG GERRITSZ. *met* Platen. *Te* Amst. *bij* C. FOCK 1801. 141 bl. Prijs *f* 1 : 5 : 0.

Onder de menigte Kinderboekjes, die in ons Vaderland van tijd tot tijd zijn uitgekomen, treft men zeer weinige *oorspronglijken* aan. De meesten, en vooral de zoodanigen, die vertelsels en verhalen vervatten, zijn overzettingen uit het Hoogduitsch. Hier echter hebben wij het genoegen den Lezer een oorspronglijk Vaderlandsch werkje aantebieden. De Burger ESSENBERG de meeste kinderwerkjes te omslachtig en te geleerd vindende, beproefde het zelf de hand aan het werk te slaan en meer eenvoudige verhalen te leveren; en, wij mogen 'er bijvoegen, ook *meer vaderlandsche*; daar toch de meeste kinderwerkjes, uit vreemde talen overgenomen, hoe ook vergoten, nog een smaakje van het oorspronglijk vreemde blijven behouden. Niet ongelukkig heeft hij in deze proef geslaagd: de meeste zijner vertelsels zijn doelmatig, eenvoudig, juist voor kinderen geschikt en tevens onderhoudend:

dend: terwijl zij allen den een of anderen pligt aanprijzen.

De afdeelingen, volgends de letters van het abc. geſchikt, en die altijd een pligt met de daar tegen overgeſtelde verkeerdheid bevatten, zijn de volgende; *arbeidſaamheid en ledigheid; bedaardheid en haastigheid; dankbaarheid en ondankbaarheid; eensgezindheid en tweedrachtigheid; fierheid en laagheid; gehoorzaamheid en ongehoorzaamheid; hulp- en onhulpſaamheid* (liever *hulpvaardigheid en norschheid*) *inſchiklijkheid en onverdraagſaamheid; kloekmoedigheid en lafhartigheid; leergierigheid en onachtſaamheid; matigheid en onmatigheid; nederigheid en hoogmoedigheid; opregtheid en valschheid; plichtsbetrachting en plichtverzuim; regelmatigheid en onregelmatigheid,* (dit zijn de regte woorden niet, om orde in het gedrag te beteekenen) *ſtilzwijgendheid en praatachtigheid* (beter praatzucht) *trouwigheid en ontrouwigheid* (beter *trouwheid en ongetrouwheid*, van het bijvoeglijke *getrouw*) *voorzichtigheid en onvoorzichtigheid; waarheid en onwaarheid; zachtmoedigheid en wreedheid.* Ieder dezer afdeelingen wordt met een versje beſloten, en is voords het werkje verſierd met 6. lieve plaatjes.

Na dit niet ongunstig bericht zullen onze Lezers dit werkje mogelijk reeds tot een leesboekje of prijsje voor kinderen beſtemmen. Ook wij zouden het hier voor zeer geſchikt oordeelen; dan nog liever zagen

wij het de opvoeders zelven ter hand nemen om het den kinderen voortelezen, daar de menigte misſlagen tegen de eerſte regels der taalkunde, die dit werkje ontſieren, het bedenkelijk maken, om het hun zelven in handen te geven. Immers, daar het zoo moeijlijk valt, den kinderen de toepasſing van de regelen der taalkennis te leren, en het lezen van goede boekjes dezen arbeid voor hen zeer verligt, ja meestal even zoo veel toebrengt om hen *regelmatig* te leren ſchrijven, als het leren en beoefenen der regels, moet men ten hoogſten bedacht zijn om hen niets te laten lezen, dan het geen vrij is van taalfouten. Wij kiezen, om den Lezer met dit, anders lief, werkje nader bekend te maken, de afdeeling *Inſchiklijkheid en onverdraagſaamheid.*

„ Ernestus, die zyne Kinderen (gelyk
„ ik reeds gezegd hebbe) zo veel hem doenlyk
„ was, in alle hunne handelingen naarging
„ (naging), had zedert eenige (n) tyd opge-
„ merkt, dat zy niet zoo goed als voorheen,
„ met elkanderen over een kwaamen, (kwa-
„ men) den de) eenen een) wilden (wil-
„ de) voor den anderen niets *inſchikken*, (:)
„ by voorbeeld (,) wanneer Mietje eens
„ verkoos, om te huis te blyven, en in de ka-
„ mer het een of ander ter uitſpanning te ver-
„ richten en aan Kootje en Heintje ver-
„ zocht om by haar te blyven, dan wilden die
„ het niet doen, zeggende, dat het nu tyd was,
„ om na (naar) den Tuin te gaan. Heintje
„ op

„ op een' andere (n) tyd verzoekenden (de),
„ om de Tuinpaden te Schoffelen en Harken,
„ zoo wilde KOOTJE hiertoe niet besluiten,
„ alzoo het volgens de voorwaarde die zy te
„ saamen (sa) gemaakt hadden, zyn werk was.
„ KOOTJE vervolgens weer iets van HEIN-
„ TJE of MIETJE vraagende, wisten die
„ het altoos (altijd) onder het eene of andere
„ voorwendzel te weigeren; in 't kort zy wer-
„ den *Onverdraagzaam* onder elkanderen,
„ niet de minste *inschiklykheid* jegens den
„ anderen willende gebruiken; hier uit ont-
„ stonden van tyd tot tyd veele kibbelingen,
„ die al hooger en hooger liepen en daag-
„ lyks vermeerderden; ERNESTUS hier
„ in willende voorzien, riep hen op zeke-
„ ren tyd tot zich, op het geliefde plaatsje
„ onder den *Olmboom*, alwaar hy hen naar
„ (na) eenige voorafgaande gesprekken, het
„ volgende verhaal deedt (deed):

„ Lieve kinderen! in mynen jongen tyd,
heb ik drie jonge Heeren gekend, met
naame ARIAAN, BERNARD en COR-
NELIUS, zy verschilden alle maar een
jaar in ouderdom, zo dat toen ARIAAN
15, BERNARD 14, CORNELIUS 13
jaaren oud was. De twee oudsten wa-
ren van een driftig gestel, in alle zaaken,
altoos zeer voortvaarende, doch door
hunne driftigheid bezagen zy veeltyds
dat geene hetwelk hun om te verrichten
gegeven wierd, maar oppervlakkig, en
werkten daar door zomtyds verkeerd, of
vol fouten, waar door zy dan genood-

 „ zaakt

„ zaakt waaren (waren) weêr van voor (en)
„ af aan te beginnen.

„ CORNELIUS was van een heel ande-
„ ren aart, hy zag het werk dat hem gege-
„ ven wierd van 't begin tot het einde aan-
„ dachtig in — begaf 'er zich met bedaard-
„ heid aan, en had dus gewoonlyk noch
„ eerder zyn werk gereed, dan zyne broe-
„ ders.

„ De twee oudste (n) waaren (waren)
„ voor den jongsten gants niet *inschiklyk*, zy
„ noemden hem een talm; (,) die nergens toe
„ bekwaam was; hy integendeel schikte het
„ gebrek, het welke zy hadden, geduldig in,
„ en verbeeterde menigmaal de fouten die
„ zy door haare (hunne) drift begaan had-
„ den; niettegenstaande dit alles bleven zy
„ jegens hem even *Onverdraagzaam*.

„ Nu gebeurden (de) het op een zekeren
„ tyd, dat de Vader dezer jonge Heeren een
„ geschrift had, bestaande uit verscheiden
„ bladzyden, waar van drie afschriften moes-
„ ten worden geschreeven, (.) den (De)
„ ouden (de) Heer gaf dit geschrift aan zy-
„ ne Zoonen en gelasten (te) hen hier aan
„ daaglyks, elk in het byzonder een uur te
„ schryven, belovende aan hem die het eerste
„ zonder fouten, een afschrift gereed had,
„ *Gellerts Fabelen* in eene (n) fraaie (n) band
„ gebonden, ter belooning te zullen geeven.

„ De oudste der jonge Heeren (die reeds
„ op een Comptoir was) moest des mor-
„ gens van zeven tot agt uuren — de mid-
„ delste van negen tot tien uuren, en de

„ jong-

„ jongste van elf tot twaalf uuren schrijven;
„ nu was het werk van dien aart, dat 'er
„ blad moest worden gehouden: dat is: dat
„ op de Copiën evenveel regels en woor-
„ den moesten staan, als op het Origineel, (;)
„ ook was het Papier met kruisvouwen ge-
„ vouwen, en de Vader had hun elk een
„ boek Papier gegeven.

„ Met drift begaf zig ARIAAN den eer-
„ sten morgen aan het werk, maar geen
„ behoorlyk acht geslagen hebbende, hoe-
„ danig het Papier gevouwen moest worden,
„ zo vouwden (de) hij de twee eerste vellen
„ verkeerd, en maakten (te) het Papier on-
„ bruikbaar, voor dat werk, (:) het derde vel
„ goed gevouwen hebbende, geraakten (te) hy
„ aan het schryven, doch niet aan de orde
„ denkende, bemerkte hy, doch te laat, dat
„ hy veel plaats overhield, (:) dit vel was
„ dus ook bedorven, (.) hierop (Hierop)
„ nam hy een ander, doch nu schreef hy we-
„ derom veel te wyd, zo dat dit vel Papier
„ ook in den asch was; eindelyk nam hy
„ het vyfde vel, schreef een bladzyde af,
„ die nu goed uit kwam, doch nu was het
„ acht uuren en dus moest hy voor dien
„ dag uitscheiden.

„ Het uur van BERNARD gekomen
„ zynde, wedervoer hem byna het zelfde.

„ Doch CORNELIUS onderzogt eerst be-
„ daard, op welke wyze het Papier was ge-
„ vouwen, daar na, telden (de) hy de regels
„ en maakten (te) 'er eene behoorlyke verdee-
„ ling van, (:) nu viel het hem gemakkelyk

 „ om

„ om blad te houden, en fchoon hy niet zo „ fchielyk fchreef als zyne Broeders, maar „ zich langzaam fpoeden (fpoedde), had „ hy het genoegen, de (n) eerfte (n) „ morgen drie bladzyde (n) af te fchryven.

„ Toen zy nu des middags by elkander „ kwaamen (kwamen) verhaalden zy hun „ wedervaaren, en ARIAAN en BERNARD „ waren zeer verwonderd dat CORNELIUS „ hen alzo (al zo) verre voor uit was, (.) „ CORNELIUS had de infchiklykheid, om „ hen niet alleen te onderrichten hoe hy het „ had aangelegen (legd), maar, daar te bo„ven aantebieden (om) zyn werk te laaten „ zien, ja, zelfs te verzoeken dat zy nu le„digen tyd hebbende, zo verre zouden Schry„ven, als hy was, (:) dit namen zy greetig „ aan, en waaren (waren) vervolgends ge„noodzaakt (daar zy telkens fouten maak„ten en dan weder van voor of aan moesten „ beginnen,) daaglyks van de *Infchiklykheid* „ van CORNELIUS gebruik te maaken.

„ Daar zy ondertusfchen zo veel Papier be„dorven, kwaamen (kwamen) zy op het „ laatst te kort, doch CORNELIUS had de „ goedheid hen van zyn Papier mede te deelen.

„ Dan, wat gebeurt 'er; toen zy omtrent „ op de helft van het werk waaren (waren), „ had CORNELIUS op een tyd het onge„luk niettegenftaande zyne voorzichtigheid „ den *Inktkoker* om te ftooten, waardoor, „ drie vellen befchreeven Papier bemorst „ wierden. — Met Traanen in de oogen gaf „ hy zyn ongeluk aan zyne Broeders te

„ ken-

„ kennen, doch deeze in plaats van mede-
„ lyden met hem te hebben, belachten hem,
„ en schoon hy hen verzogt dat zy het ori-
„ gineel hem ter hand wilde (n) stellen,
„ op dat hy hen weder konde inhaalen, zo
„ weigerde (n) zy het volstrekt (,) en
„ toen hy aanhield met verzoeken, wierden
„ zy eindelyk zo *Onverdraagzaam* jegens
„ hem, dat zy hem dreigden te slaan.

„ CORNELIUS hield hier op af, en ver-
„ dubbelde zynen vlyt, zoo dat hy hen in
„ korten tyd weder inhaalden (haalde),
„ het genoegen genoot, het eerste met zyn
„ werk gereed te zyn — en van den ou-
„ den Heer de (n) gestelde (n) prys ont-
„ ving (.) Ziet Kinderen, hadden nu ARI-
„ AAN en BERNARD even *inschiklyk* ge-
„ weest als CORNELIUS, dan hadden zy
„ zekerlyk met hun drieën de (n) prys ge-
„ deeld, of misschien wel elk een' beloo-
„ ning ontvangen, daar nu hunne *Onver-
„ draagzaamheid*, hen van 't genot der be-
„ looning beroofden (de).

„ De Kinderen van ERNESTUS bezeften uit
„ dit verhaal, het nut der *Inschiklykheid* (,)
„ en hy had het genoegen om te bespeuren,
„ dat zy naar (na) dien tyd zich 'er op toe lei-
„ den om de *Onverdraagzaamheid* uit hun
„ midden te weeren en op allerlei wyze *In-
„ schiklyk* jegens den anderen te zyn."

„ *Inschiklykheid* waar die heeft plaats,
„ Daar blyven Kind'ren beste maats;
„ Doch die niets kan verdraagen,
„ Die brengt met twisten door den tyd;
„ En gaat zich zelven plaagen
„ Met lastige *Onverdraagzaamheid*.

Zonderlinge Levensgevallen van Jan Weltevreden. In zamenspraaken tusschen een Meester en zijne Leerlingen. Door H. ESSENBERG GERRITSZ. Amst. *bij* J. TIEL. 59. bl. Prijs *f* o : 6 : o.

Eindelijk zien wij ook een Nederlandschen ROBINSON CRUSOE in JAN WELTEVREDEN, dien wij verwachten, dat bij onze jeugd met geene mindere graagte dan den Engelschen en den Hoogduitschen van CAMPE ontvangen zal worden, en uit hoofde van zijn lagen prijs in meer handen zal kunnen komen. JAN WELTEVREDEN een Delvenaar van geboorte, gaat op zijn twaalfde jaar naar Oostindiën, lijdt schipbreuk en ontkomt alleen op een onbewoond eiland. Hier weet hij met behulp van het geen hij nog redt van het wrak van het gestrande schip, den tijd van 12. jaren zijn leven te onderhouden. Zeer aangenaam en leerzaam is zoodanig eene vertelling voor de jeugd, die hier uit kan zien, hoe veel men aan de maatschappij verschuldigd is, en hoe veele zaken de mensch zich zelven kan aanschaffen. Intusschen is ons JAN

WEL-

WELTEVREDEN wat al te verſtandig en te ſterk, voor zijn ouderdom, voorgekomen: de Schrijver had hem ouder dan 12. jaren moeten ſtellen. Ook in dit werkje hebben wij met ſmart dezelfde menigte van taalfouten als in het voorgaande opgemerkt, dat anders een zeer onderhoudend leesboekje voor kinderen kan wezen.

JESUS, *een voorbeeld voor de Jeugd.* — *De gevolgen der losbandigheid; twee Redevoeringen door* C. ROOGE. *Te* Leyden *bij* D. DU MORTIER EN ZOON. 1800. 12mo. 35. en 43. bl. Prijs *f* 0 : 8 : 0.

Beide Redevoeringen zijn gehouden voor kinderen, op de *Leydſche* Departementsſchool onderwezen wordende, bij de maandlijkſche Vergaderingen van hetzelve Departement. De eerſte verhandelt de bekende geſchiedenis van het achterblijven van JESUS in den tempel, waar in de Schrijver deze orde houdt, dat hij iedere bijzonderheid in hare omſtandigheden verhaald hebbende, hier van een toepasſelijk gebruik maakt voor zijne jeugdige hoorers. Hooren wij den ſpreker

zelven, daar hij deze leeringen in het ſlot zijner redevoering ſamentrekt.

„ En nu, Kinderen, zijn wij ten einde „ van den ons voorgeſtelden weg: nu nog „ kortlijk het afgelegde pad overgezien. — „ Is het mij gelukt, uwe aandacht levendig „ te houden en uw gevoel optewekken; dan „ zijt gij voorzeker in nieuwe aandrift ont- „ vonkt, om uwen Schepper in de dagen „ uwer jongelingſchap te leeren kennen en „ te vereeren; dan zult gij u nauwkeurig „ wachten, om uwe Ouders in eenige angst „ of verlegenheid te ſtorten; dan zult gij, „ blakende in leerzucht, alle gelegenheden „ tot vordering in kennis ijverig waarne- „ men; dan zult gij, bij het behalen van „ den hoogſten lof, uwe zedigheid bewaren „ en uwe Ouders met beſtendige achting en „ minzaamheid bejegenen; ja wat meer is, „ ook dan, wanneer gij noch lof of vergel- „ ding verwacht, uit gevoel van pligt on- „ vermoeid blijven voordſtreven; dan zult „ gij uwe hoogſte voortreffelijkheid ſtellen „ in eene beſtendige gehoorzaamheid aan „ uwe liefhebbende Ouderen: dan zult gij „ eindelijk, welk eene hoogte in wijsheid „ en deugd gij ook moogt bereiken, nimmer „ blijven ſtilſtaan; maar u onvermoeid be- „ vlijtigen, om geſtadig te vorderen, u meer „ en meer te volmaken, en dus aan het „ doel uwes Scheppers te beändwoorden. — „ Daar is het einde van onzen weg. ô Mogt „ ik u allen reeds daar zien: de kroon der

„ ver-

„ vergelding hangt daar: — goedkeuring en
„ liefde bij alle brave, verſtandige men-
„ ſchen, en bij uwen Hemelſchen Vader! —
„ JESUS wandelde dien weg, JESUS behaalde
„ die kroon: zij zal u ook geworden, wilt
„ gij hem ſlechts volgen: ô mogt ik u allen
„ eens met die kroon zien pronken!"

De andere redevoering, bij eene ſoortgelijke gelegenheid gehouden, behandelt *de gelijkenis van den verloren Zoon* op dezelfde wijze, en bedoelt eigenlijk de kinderen de gevaarlijke gevolgen te leeren kennen van de drift om zelf zijn eigen meester te willen zijn — eene drift, die over het algemeen reeds zeer vroeg bij de kinderen ontwaakt. Ook het ſlot van deze leert ons de nuttige leeringen kennen, die de Schrijver uit dit verdichtſel getrokken heeft.

„ Ziet daar ons dan tot het einde gena-
„ derd! Hoe veel hebben wij nu uit deze
„ uitmuntende geſchiedenis geleerd? Laat ik
„ u dit nog, met één woord, voor den
„ geest brengen, en dan beſluiten. — Hoe
„ levendig bij u allen de drift ook moge
„ zijn, om uw eigen meester te worden,
„ zijt gij, door uwe jeugd, onkunde, ge-
„ brek aan ondervinding, en uwe vatbaar-
„ heid voor verleidingen, hier toe volſtrekt
„ niet geſchikt. Talloze en dikwijls onher-
„ ſtelbare rampen zoudt gij u op den hals
„ halen, indien uwe ouders dwaas genoeg
„ waren, om u in alles meester te laten.

 „ God

„ God vuurig te danken, dat hij u in uwe
„ ouderen zulke ervaren leidslieden op uwen
„ levensweg schonk.; en hunne lessen en
„ vermaningen getrouwlijk en met alle op-
„ regtheid uwes harten te volgen; dit is een
„ uwer eerste en belangrijkste pligten. Hebt
„ gij echter, door jeugdige losheid, u van
„ dezen goeden weg laten aftrekken, keert
„ daadlijk terug. Verzwijgt, verglimpt uw
„ misdrijf nooit. Uw berouw en besluit ter
„ verbetering zij opregt. Deze openhartig-
„ heid en opregtheid zijn de eenige wegen
„ tot waar herstel. Zonder dezen, graaft
„ gij u zelven, als het ware, een kuil,
„ waarin gij vroeg of laat onherstelbaar neêr-
„ stort. Hebt gij u integendeel altijd van
„ uw pligt gekweten, wacht u dan, van
„ ooit met wangunst te aanschouwen, wan-
„ neer uw berouwhebbende broeder ver-
„ schoond, ja zelfs voor zijn edel berouw
„ beloond wordt. Nijd en wangunst van
„ broeders en zusters zijn allerrampzaligste,
„ allerverachtelijkste ondeugden, die in het
„ huislijk leven een hel stichten. Deelt
„ dan goedhartig in elkanders vreugde en
„ droefheid. Op deze wijze zult gij de
„ wellust uwer ouderen en eens brave, en
„ tevens beminlijke menschen, worden, en
„ voor u zelven het wezenlijkst en duur-
„ zaamst geluk verwerven, — ja, het geen
„ dit alles overtreft, Gods zegen zal uw ge-
„ luk in al uw leven volmaken; want

Waar

„ *Waar liefde woont, gebiedt de Heer den zegen;*
„ *Daar woont bij zelf, daar wordt zijn heil ver-*
„ *En 't leven tot in eeuwigheid.*" (*kregen*

Beide Redevoeringen maken een zeer geschikt leesboekje op Scholen uit, en kunnen ook voor prijsjes tot aanmoediging dienen, daar haare duidelijkheid en eenvoudigheid haar voor de minstgeoeffenden verstaanbaar maakt.

Het Leven van den Apostel Paulus. Ten dienste van de Jeugd geschikt tot een Leesboek. Amst. *bij* J. R. POSTER. 1801. 8vo. 64. bl. Prijs *f* 0 : 4 : 0.

In vijftien hoofdstukken wordt hier de levensgeschiedenis van den groten Apostel verhaald, en ieder derzelven met aanmerkingen tot leering besloten. Om de kinderen eenig denkbeeld van de merkwaardige lotgevallen diens edelen mans te geven, is dit boekje zeer geschikt. Voor het overige is het verhaal voor kinderen wat droog en weinig belangrijk, en zijn veele der leeringen voor hunnen leeftijd niet bereekend. Wij zouden dit met voorbeelden kunnen staven, indien de ruimte ons zulks niet verbood. Wij vin-

den ons verplicht hier eene aanmerking in het algemeen bij te voegen. Moeilijk is het de lotgevallen van menschen en vooral van mannen uit den Bijbel, voor kinderen zoodanig te verhalen, dat zij 'er belang en nut tevens in vinden. HULSHOF heeft hier door zijn JOSEPH een algemeen navolgendswaardig voorbeeld gegeven — niet wat den vorm der gesprekken betreft, dit is iets willekeurigs — maar wat de wijze van verhalen aangaat, door zijn geschiedenis met zoodanige aanmerkingen te doorweven, die de kinderen verscheiden kundigheden leeren, en hun verschillende deugden beminlijk maken. Ieder die geen kans ziet, om hem te volgen, wage het ook niet Bijbelsche Geschiedenissen voor kinderen te verhalen.

Brieven en Geschiedenissen voor de Nederlandsche Jeugd, *met* Pl. 12mo. 151. bl. Prijs *f* 0 : 16 : 0.

Wij zouden van dit werkje geen woord reppen, als wel vertrouwende dat de smaak van het lezend publiek te gezond is, om zich met dit prul bezig te houden, ware het niet, dat wij vreesden dat het uitlokkende

van

van den titel, den druk en het papier den een of anderen eenvoudigen mogt verleiden om zijn geld voor hetzelve weg te smijten. — Het geheele werkje is afgedeeld in twaalf maanden, en ieder van dezen in afdelingen, die elk een brief en geschiedenis bevatten. En wat moet het leeren? Liefde tot de vrijheid, haat aan de Aristocraten en dwingelanden. Maar welk eene liefde, welk een haat, welk eene vrijheid. Volkomen in den zin, waar in zij ten tijde van ROBESPIERRE in Frankrijk (het boek is uit het Fransch vertaald,) verstaan werden. — Om nu niet te reppen van de onwaardige wijze waar op personen en geschiedenissen uit het Nieuwe Testament behandeld worden, zullen wij alleen de onderwerpen der plaatjes opgeven. Dit zal genoeg zijn om een walg van het geheel te verwekken. I. Plaat. Een tuin; een bejaard man wijst een jongeling op bloemen: en deze zegt hij „ zijn afbeeldsels (*) „ van oprijzende Aristocraten, die, als zij „ niet naar de stem van het vaderland willen „ horen, op het schavot hun leven zullen „ eindigen.". II. Plaat. Een Landgezicht, „ met twee stootende Stieren, en deze zijn „ de tijrannen alleen in verschil van beest- „ achtige drift onderscheiden." III. Plaat. Een Club: een redenaar op een spreekstoel, met

(*) Wij zijn nog onzeker of *de bloemen*, dan wel *de daar onder schuilende Scorpioenen* de afbeeldsels zijn.

met deze woorden: „ de Patriotten hebben „ de welsprekendheid niet van noden dan in „ hunne armen." IV. Plaat. Een zaal, verbeeldende een gezelschap van Koningen en Keizers, met den Paus aan een tafel samenspannende om het menschdom te verwoesten. Van onderen: „ afgrijslijk mons„ ter! Foederalismus! vijand van de vrij„ heid!" — En dit voor kinderen!!!

Verzameling van' Leerzame Fransche Opstellen voor de Jeugd, benevens een Woordenboek, waarin de meeste woorden en spreekwijzen zeer gemaklijk te vinden zijn. Zutphen *bij* H. C. A. THIEME. 1799. 200. bl. Prijs *f* 0 : 18 : 0.

Verzameling van Leerzaame Opstellen, tot een School- en Leesboek voor de Jeugd. Uit het Fransch. *Bij* denz. 1801. 248. bl. Prijs *f* 0 : 18 : 0.

Schoon wij in ons bestek geene leerboekjes over eenige vreemde taal begrepen hebben, vinden wij ons echter verpligt ten aanzien van dezen, eene uitzondering te maken. Het eerste bevat in vier hoofdafdeelingen: 1. Spreekwoorden, Grondbeginselen en uitgezochte Gedachten; 2. Zedekundige Verhalen, Geschiedenissen en Gesprek-

ſprekken; 3. Anecdoten en Fragmenten uit de oude Geſchiedenis; en 4. eenige Fabelen van LA FONTAINE.

Allen zijn met veel oordeel uit de beste Hoogduitſche en Franſche Schrijvers getrokken. Achter iedere afdeeling is een woordenlijst gevoegd van de moeijlijkſte woorden, en daar deze niet alphabetisch is, is dezelve ook zoodanig afgedeeld, dat de woorden, bij ieder verhaal of anecdote behorende, afzonderlijk ſtaan; zoo dat ieder ſtukje zijn afzonderlijk woordenlijstje heeft. Zoo veel wij hebben kunnen nagaan, heeft men zeer oordeelkundig juist die woorden gekozen, welken eenigſins zeldſamer voorkomen en 'er zoodanig eene vertaling bijgevoegd, die juist voor dat ſtukje in dien ſamenhang voegt, ſchoon men bij veelen ook niet verzuimd heeft de algemeenere betekenisſen optegeven.

Het andere werkje is eene waarlijk voortreffelijke vertaling van het bovengemelde, dat op zich zelve tot een aangenaam en leerzaam boekje voor kinderen kan ſtrekken, maar hoofdzaaklijk geſchikt is, om weder in het Fransch overgebragt te worden: kunnende dan de leerling door vergelijking van zijn werk met het oorſpronglijk Franſche zelve, het best over de waarde van zijn arbeid en zijne vorderingen oordeelen. Gelijk wij deze leerwijze voor iedere vreemde taal de beste oordeelen om tot den geest der taal doortedringen; zo durven wij ook deze leerboekjes met opzigt tot de Franſche, tot dit doelwit als zeer geſchikt aanprijzen.

MENGELWERK.

OVER DE LEERWIJZE IN HET REKENEN.

(Vervolg van II. D, II. St. bl. 49.)

OND. Het verheugt mij, kinderen, dat weder eene nieuwe week begint. Wat! het geduld hadt gij bijna verloren, dat ik u de geheele voorgaande week dag aan dag zoo veele rijen van getalen liet onder elkanderen zetten. Ik kan het u niet kwalijk nemen, want mij zelven hing het reeds de keel uit, zoo als men zegt. Dan, zoo is het; wanneer gij kleenen denkt, dat gij veel geduld moet nemen, dan moeten uwe onderwijzers nog veel meer hebben. Hij moet eene en dezelfde zaak lang en veelmalen met u verhandelen, want uwe hoofden zijn niet allen gelijk. De een leert gemaklijker dan de ander, en als de een het reeds begrepen heeft, moet men het voor den anderen nog dikwijls herhalen, op dat hij het ook versta. Als ik slechts van iemand uwer vermoedde, dat hij de regels, die men bij het op

optellen moet in acht nemen, nog niet regt begrepen had, zou ik zelfs thands niet verder kunnen gaan. Want, kinderen, het is een gulden regel: wat men ook leert, zoo moet men in den beginne nauwkeurig acht geven en over dat geen, wat aan eenigen gemaklijk voorkomt, niet luchtig heenen ſtappen; of alles is verbruid. De gulden heeft twintig ſtuivers: die de eerſte ſtuiver niet beſpaart, zal voorzeker de gulden niet krijgen. Zoo is het ook in het leeren.

Hoe wonderlijk kan zich alles ſchikken. Juist ter ſnede valt mij daar het voorbeeld van de gulden in. Deze zal nu eens de brug zijn, waar over wij zullen gaan, om onzen weg te vervolgen.

Dus twintig ſtuivers maken een gulden. Dat weet gij allen.

MAARTEN. Ik nog niet.

OND. Gij? Ziet eens, men kan toch niet te naauwkeurig zijn. Daar had ik juist gedacht, dat 'er niemand onder u was, die zulks niet wist. Ik zal voordaan bij de gemeenſte en bekendſte dingen zelven wat zorgvuldiger zijn. Want zoo gaat het dikwijls: men meent, zoo iets weet gij allen en het is niet nodig het te verklaren.

Nu allen hebt gij het thands gehoord: twintig ſtuivers maken eene gulden.

Gulden — ſtuivers — het een zoo wel als het andere is — wat? WILLEM?

WILL. Geld.

OND. Regt. Wanneer iemand uw Vader

 een

een gulden ſchuldig is, kan bij hem dan ook met een ſtuiver betalen?

WILL. Neen.

OND. De ſtuiver is toch zoo wel geld, als de gulden.

WILL. Ja, maar wat minder.

OND. Ik zie het al, men zou u beter tot het handelen met geld kunnen gebruiken dan MAARTEN. De ſtuiver is zeker minder dan de gulden: want ik moet al een hoopje ſtuivers hebben, als het een gulden zal worden. — Geld, kinderen, heten alle munten, waar mede men in een land iets betaalt. Maar het is gemaklijk dat men verſcheiden ſoorten van munten heeft; daar door kan men kopen, verkopen, betalen, rekenen enz. Men heeft groter en kleiner ſoorten van munten, van de kleinere moet men, natuurlijk, een zeker aantal hebben, zullen zij een groter uitmaken. Heb ik niet genoeg van de kleinere ſoorten, dan kan ik verder niets maken: ik moet het daarbij laten: dat is zoo het gebruik in de wereld. En, zoo als het met geld is, is het met alles, wat men meet en weegt Men heeft groter ſoorten van gewigt en kleiner; men heeft groter ſoorten van maten en ook kleiner. En dat is van oudsher reeds in ieder land bepaald, hoe veel men van de kleinere ſoorten moet hebben, zullen zij een groter uitmaken.

Wilt gij nu rekenen, en rekenen leren, dan moet gij weten, hoe het gebruik is in uw vaderland, anders kunt gij niet vorderen. Die het rekenen niet geleerd heeft, komt

komt zekerlijk allengskens door ondervinding en verkeering tot die kennis; dan het gaat langſaam en moeijlijk. Beter is het die konst vroegtijdig te leeren; dan behoeft men niet, eerst door ſchade of ſchande, wijs te worden. Nu, ik wil het u leeren, en juist zoo veel, als u nodig is; want ik zou niet gaarne van u horen, dat ik u te veel gevergd had. Maar gij moet ook onthouden, wat ik u zeg. — Weet gij nu nog MAARTEN, hoe veele ſtuivers in een gulden gaan?

MAART. Ja, twintig.

OND. En wanneer het nu zoo uitkomt, dat men niet bij geheele ſtuivers kan rekenen; dan telt men — weet gij het WILLEM?

WILL. Bij halve ſtuivers

OND. Geheel mis; men ſchrijft in eene rekening geene halve ſtuivers; ook kan het meer, of minder, en echter nog geen heele ſtuiver zijn; hoe maakt men het dan? Merkt wel op, kinderen, dan rekent men bij penningen, waar van 'er zestien in een ſtuiver gaan.

In het wegen rekent men bij centenaars, ponden, oncen, loden, engelſen, aazen. Een centenaar doet 100. ponden, 1. pond 16. oncen, 1. once 2. looden, en 20. engelſen, 1. engels 32. aazen.

Bij het meten is het onderſcheiden, of het droge of vloeibare waren zijn. De wijn en brandewijn meet men bij voeders, of vaten, aamen, ankers, ſtopen, mingelen, pinten. Een voeder houdt 6. aamen, 1. aam

4. ankers, 1. anker 16. ſtoopen, 1 ſtoop 2. mingelen, 1. mingele 2. pinten. Bij droge waren gebruikt men lasten, waar van één 27. mudden maakt — ſchepels, waar van 4. in eene mudde gaan — maten, waar van ruim 21. een ſchepel maken, welke maten wederom in halve, kwartiertjes en halve kwartiertjes verdeeld worden. Dan ten aanzien van deze maten heeft eene grote ongelijkheid in ons vaderland plaats; ook niet alle droge waren worden bij zoodanige maten verkocht; de eene ſtad verſchilt hier in ook veel van de andere, vooral ten aanzien van de kleinere maten; ſommigen die in de eene ſtad gebruikt worden, zijn in eene andere geheel onbekend. — Als men de langte van een ligchaam meet, geſchiedt zulks met eene roede, op welke de voeten ſtaan opgetekend: twaalf duimen telt men in een voet. Dan ook hier in is verſchil.

WILL. Ik wilde dit alles gaarne optekenen, als het den Meester beliefde het nog eens te herhaalen.

OND. Daar zult gij wel aan doen. Gij anderen, wilt gij ook niet doen als WILLEM?

Allen. Gaarne.

OND. Nu dan wil ik het u op het bord voorſchrijven, dan kan ieder het op een papier afſchrijven (*De Onderwijzer ſchrijft het hun op het bord voor*).

Straks zullen wij zien, waarom iemand, die rekent, zulks weten moet. — Een voorbeeld van het eenvoudigſte. Ik heb gisteren 12, van daag 8. ſtuivers uitgegeven, dat maakt

maakt ſamen 20. Nu is het geen gebruik, dat als ik deze getalen bij eenvoeg, ik dan ſchrijf 20. ſtuivers: het is veel korter, als ik ſchrijf 1. gulden. JAN, wanneer uw vader u om tabak zendt, zegt hij dan, JAN, koop mij 32. looden tabak? Dat zou dwaas zijn. Wat zegt hij nu?

JAN. Een pond.

OND. Goed. Het nut hier van zult gij zien, als wij verſcheiden ſommen van geld, gewigt en maat optellen. Bij voorbeeld. Ik heb heden honderd gulden ontvangen. Ben ik nu niet rijk? Maar, ik kan dat geld niet behouden, andere lieden moeten ook geld van mij hebben. Doch, dit is niets, zoo lang ik maar zoo veel ontvang, dat ik betalen kan. Nu wil de kledermaker, de ſchoenmaker en de vleeschhouwer ook geld van mij hebben. En, daar ik het heb, wil ik hen ook niet laten wachten; dat zou niet eerlijk zijn. Den kledermaker ben ik ſchuldig 19. gl. 17. ſtuiv. 8. penn. den ſchoenmaker 4. gl. 12. ſtuiv. 2. penn. den vleeschhouwer 8. gl. 11. ſtuiv. 2. penn. Hoe veel geld heb ik nu nodig, om die lieden te betalen? Hoe veel gaat van de 100. gl. af? Dat wil ik weten, wanneer ik de drie posten ſamen optel. Geeft nu wel acht, hoe men dit maakt. Natuurlijk geldt hier de eerſte regel der optelling: men moet namelijk de verſchillende getalreekſen netjes onder elkanderen ſtellen, en, in dit geval, inzonderheid, naar hunne verſchil-

lende ſoorten, een ieder naauwkeurig van het andere afgezonderd, zoo dat men 'er omtrend een vinger kan tusſchen leggen. De ſchuld is dus

	gl.	ſt.	penn.
den kledermaker	19	17	8
den ſchoenmaker	4	12	2
den vleeschhouwer	8	11	2

Nu, WILLEM, tel dat op. De ſtreep heb ik 'er reeds onder gezet. Want dat verſtaat zich van zelve, moet altijd zoo wezen.

WILL. Waar moet ik nu beginnen?

OND. Heden! dat leert u uw eigen verſtand. — St — Luistert opmerkſaam! Toen gij als een kind in de ſchool kwaamt, waar mede zijt gij begonnen te leeren? Wat leerde men u eerst kennen, de letters of woorden?

WILL. De letters.

OND. Uit letters, als men ze ſamen voegt, worden woorden, en die dezen wil lezen, moet boven alles de letters kennen. Juist zoo is het met dit en alle andere voorbeelden. Bij het kleenſte moet men altijd beginnen; om dat uit een aantal ſtukken van het kleinere ſoort eindelijk een geheel van het grotere ſoort geboren wordt. Wanneer gij, bij voorbeeld, 16. penningen hebt, maken zij reeds een ſtuiver. Van de ſtuivers klimt men op tot de guldens. Begin nu.

WILL.

WILL. Twee en twee is vier, en agt is twaalf.

OND. Goed: die twaalf moeten juist daar onder, onder de ſtreep geplaatst worden.

WILL. Een en twee is 3 en 7. is tien; ik zet 0. en houd 1. Eén en één is twee, en één is drie en één is vier.

OND. Houd op, eer gij verder gaat. Zie veertig ſtuivers hebt gij reeds. En wat heb ik daar even gezegd. Is het gebruiklijk, dat men 40. ſtuivers zet of zegt? Hoe is het beter?

WILL. Twee guldens.

OND. Daar ziet gij nu, hoe veel het bij het rekenen bekort, als men weet, het geen ik op het bord heb geſchreven. Twintig ſtuivers maken eene gulden — en 40. maken 2: dus weg met de 40. onder de ſtreep. Ik voeg bij de klasſe der guldens 2. in plaats van 40. ſtuiv. onder de klasſe der ſtuivers. Ik ſchrijf, (0) of (1) Nu verder.

WILL. Twee en 8. is tien en 4. is 14. en 9. is 23. Ik zet 3, houd 2. — twee en een is drie.

OND. Hoe veel gaat nu van mijn honderd guldens af.

WILL. gl.	ſt.	penn.
33	8	12.

OND. Nu gij, PIETER, wij willen eens in het pakhuis van een rijk koopman gaan. Welk eene menigte balen en vaten! Men ſtaat verwonderd, van waar die menigte komt, en waar hij ze zal laten en aan den

man brengen. Nu dat is zijn zaak. In die balen is koffij, in dat vat is zuiker, in dat weder rijst. Juist krijgt hij daar vier vaten. Hij wil weten, hoe veel ponden zij houden, om daar naar de vragt te berekenen. Wij ftellen nu eens

	cent.	pond.
Vat A. weegt	5	64
Vat B. weegt	4	80
Vat C. weegt	4	76
Vat D. weegt	8	91
		311

tel het nu op PIETER. Waar moet men beginnen?

PIET. Bij de ponden.

OND. Gij hebt gelijk. Ga nu voord.

PIET. 1. en 6. is 7. en 4. is 11. één ik houd één. 1. en 9. is 10. en 7. is 17. en 8. is 25. en 6. is 31. maakt famen 311. ponden.

OND. Wilt gij dit op die wijze zetten?

PIET. Met geen gedachten. 311. ponden maken 3. *centenaars* en nog iets meer.

OND En die *centenaars* komen nu eerst, niet waar?

PIET. Ja. Nu wil ik die drie centenaars bij de anderen voegen, en de 11. overgebleven ponden laten ftaan,

OND. Regt zoo.

PIET. 3. en 8. is 11. en 4. maakt 15. en 4. is 19. en 5. is 24.

OND.

OND. Hoe veel gewigt moet dus de koopman betaalen.

	cent.	pond.
PIET.	24	11.

OND. Zoo gaat het nu ook met de overige berekeningen. Ik ben thands zeer over u voldaan. Als gij zoo voordgaat, en gedurig vlijtig acht geeft, zullen wij weldra verder komen. Stelt het vooral niet te zwaar. Gij ziet reeds, hoe gemaklijk alles gaat, als het met het leeren maar regt ernst is. Nu hebt gij uw best gedaan, en daarom wil ik tot uitſpanning nog een ſpel met u maken. Het uur is toch nog niet geſlagen. Ga. JAN, haal eens een hand vol erwten uit die zak, die daar ſtaat Goed. Maak nu zoo veel hoopjes als gij wilt, gij behoeft juist de hoopjes niet allen even groot te maken: neem tot ieder zoo veele erwten als gij wilt.

JAN. Daar is één.

OND. Goed. — Gij moet de erwten tellen, hoe veel ieder hoopje maakt.

JAN. Zoo. (*Hij telt: de anderen zien opmerkſaam toe; intusſchen neemt de Onderwijzer een hand vol erwten uit zijn zak en telt, de handen op den rug houdende, zoo veel in de andere hand, als* JAN *tot ieder hoopje telt*) Zijn 'er nu genoeg?

OND. Gij kunt ophouden, als gij wilt. Laat het dan nu maar genoeg zijn. Hoe veele hoopjes hebt gij?

JAN. Vijf.

OND. En gij weet, hoe veel erwten in ieder hoopje zijn.

JAN. Ja.

OND. Hoe veel maken zij famen?

JAN. Dat zal ik tellen.

10
10
10
10
10
———
50.

OND. Leggen die 50. allen op een hoop?

JAN. Neen: 'er zijn vijf hoopjes.

OND. Zie, daar heb ik ze allen in één hoop. En ik heb toch de uwen niet aangeraakt. (*Hij doet zijne hand open.*)

JAN. Dat geloof ik niet.

OND. Gij kunt het natellen.

JAN. (*Hij telt.*) Er zijn 'er ook 50. Hoe is dat toegegaan? (*Zij kijken allen verwonderd.*)

PIET. Mag ik het ook eens doen?

OND. Gij zoudt wel achter het geheim willen komen.

PIET. (*Hij glimlacht en maakt hoopjes.*). Dat kan wel. Maar ik zal het anders doen.

OND. (*Hij doet als de voorige keer.*) Die flimme PIETER!

PIET.

PIET. Nu zal ik ophouden. Daar zijn 7. hoopjes; die maken ſamen

6
7
5
10
9
8
3
———
48.

OND. Daar zijn ze. (*Hij doet zijne hand open.*)

PIET. Waarachtig! ook 48. Nu weet ik het niet. Ik dacht, om dat JAN tot ieder hoopje even veel had genomen, ik zal het anders doen en ongelijke hoopjes maken. Maar ik zie, het is hetzelfde.

WILL. Gij domooren! Verſtaat gij het dan niet? Het is immers hetzelfde of de erwten in meerdere hoopjes, of op één hoop leggen. Maakt zoo veele hoopjes gij wilt, en zoo ongelijk, als gij wilt; wanneer gij ze tot éêne hoop brengt, kunnen 'er niet meer noch minder zijn, dan 'er zouden zijn, wanneer gij ze volgends de hoopjes telde.

OND. Waarlijk, WILLEM zou haast Schoolmeester kunnen zijn.

PIET. Maar wie gaf den Onderwijzer juist zoo veele erwten in de hand.

OND. Wel, PIETER, dat is geene to-

verij. Zie, ik had ook erwten in mijn zak, en zoo veel gij op één hoopje teldet, zoo veel telde ik achter mijn rug in de hand. Ik wilde u juist dat geen beduiden, wat WILLEM u zoo aanſtonds gezegd heeft. Wanneer bij voorb. 48. erwten in zeven hoopjes op de tafel leggen, en het ééne 6. het andere 7. houdt enz. en ik maak daar uit ééne hoop, zullen 'er zeker in die eene hoop zoo veele erwten zijn, als 'er eerst in de zeven hoopjes waren. Begrijpt gij dat?

Allen. Ja, Meester.

OND. Nu, zoo is het ook met optellen. Alle de getalen, die boven de ſtreep ſtaan, moet gij u als afzonderlijke hoopjes voorſtellen, waar van het eene groter is dan het andere; deze hoopjes ſtrijkt gij ſamen, als gij optelt, en dan wordt het onder de ſtreep ééne hoop. Dat moet op een haair uitkomen. In het getal onder de ſtreep moet niet één meer of minder zijn, dan in de getalen boven dezelve. Is dat niet zoo, dan is het fout. Dan, dwalen is menschlijk. De beste rekenmeester kan zich ligt ééns vergisſen. Daarom behoeft zich niemand te ſchamen zijne rekening natezien, of zij wel uitkomt. Want, vond een ander de fout, dat zou ſchande zijn. Men kan het zelfs twee- en driemaal herhalen, en evenwel twee- of driemaal feilen. Dus is men op die wijze van zijne zaak niet zeker. Daarom hebben oude rekenmeesters geraden, dat men op zijne rekening eene proeve moet maken, en ons ook gezegd, hoe men bij

iedere

iedere soort van berekening die proef moet maken, op dat men zeker zij, van wel gerekend te hebben. In de hoofdzaak is het geene grote kunst, die veel hoofdbrekens vereischt, het gezond verstand moet het ieder leeren. Zulks wil ik u daadlijk bij het optellen bewijzen. De som is rigtig; wanneer het getal onder de streep niet een meer of minder heeft, dan de getalen boven dezelve. Legt daar 5. hoopjes erwten. De erwten die daar in 5. hoopjes bijeen geteld leggen, zijn 36. Nu wil ik even zoo veel op één hoopje leggen: daar heb ik 5. verschillende hoopjes tot één opgeteld. Geef nu wel acht, WILLEM! Zeg mij een getal, welk gij wilt: dat zal juist de maatstaf zijn, waar mede wij meten willen.

WILL. Zes.

OND. Goed. Maak nu uit uwe 5. hoopjes weder andere hoopjes, zoo dat gij tot ieder 6. erwten neemt. — Hoe veel hoopjes hebt gij nu?

WILL. Zes.

OND. Nu wil ik uit die eene hoop ook zulke hoopjes, ieder van zes erwten maken. — Hoe veel zijn 'er hier?

WILL. Ook zes.

OND. Juist. En meer kan ik niet maken; want de erwten zijn op. Gij hebt 6. en ik heb 6. hoopjes. Is het nu niet juist zoo, dat de een zoo veel erwten heeft, als de andere.

WILL. Ja.

OND. Neem gij een ander getal, PIETER!

PIET. Agt.

OND. Maak nu ook andere hoopjes en neem tot ieder 8. erwten. — Hoe veel hoopjes hebt gij?

PIET. Ja, daar ontbreekt iets.

OND. Laat dat zijn. Zeg flechts, hoe veele hoopjes.

PIET. Vier.

OND. En zijn 'er nog eenigen over?

PIET. Ja, nog vier.

OND. Nu wil ik mijne hoop ook zoo verdeelen. — En juist heb ik ook 4. hoopjes en 4. fchieten 'er over, juist zoo als bij u. — Ziet gij, dat komt, om dat wij beiden juist even veel erwten hebben; Gij, PIETER, in 5. hoopjes, en ik in één hoop. Wanneer ik nu eene fom heb opgeteld en niet gemist, dan moet het juist zoo uitkomen, als ik u met de erwten getoond heb. Wanneer ik een getal neme, en dat eerst in het getal boven de ftreep deel, en vervolgends onder de ftreep, moet het 'er of geheel ingaan, zoo wel boven als onder, of het geen overblijft, moet boven en beneden volkomen even veel zijn. Onder alle getalen is 9. wel het gefchiktfte, en men is daar mede, om dat het het grootfte is, het fpoedigfte gereed. Doch men kan het met ieder getal even goed doen. Wij willen het volgende tot een voorbeeld geven.

1805	
337	
211	4
——	—
2353	4

Nu

Nu deel ik eerst de 9. in de getalen boven de ſtreep, zoo dat ik altijd 9. en 9. ſamentel, en de getalen, waar mede ik afgedaan heb, uitwisch. Men neemt de getalen natuurlijk zoo, als zij het best daar toe geſchikt zijn, als; 8 en 1. is 9. — agt en één uitgeveegd! — 7. en 2. is 9. dezen ook uitgewischt! 5. en 3 is 8. en 1. is 9. — dezen ook doorgehaald. Blijft over 3. en 1. of 4. Nu maak ik het met het getal onder de ſtreep juist even eens; 5. en 3. is 8. en 1. van de 2. is 9. blijft over 3. en 1. of 4. Nu is het juist opgeteld; anders zou het rest met elkanderen niet overeenſtemmen.

Dit kunt gij nu zelven tot uwe uitſpanning voordzetten.

(Het vervolg in het volgende Stuk.)

SCHOOLBERICHTEN.

SCHOOLBERICHT

van Maart 1802.

VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN.

In eene buitengewone Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur van *Schelde en Maas*, gehouden den 17. Februarij l. l., is, na afgelegd Examen, een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT van bekwaamheid afgegeven aan PETRUS BERNARDUS DE MEULMEESTER, beroepen Schoolmeester te *Domburg*. Hetzelfde heeft plaats gehad bij het Departementaal Schoolbestuur van den *Rhijn*, in deszelfs gewone Vergadering, op den 9. Maart l. l. gehouden te *Arnhem*, omtrent PIETER DRUNK, openbaar Schoolonderwijzer te *'s Heerenberg*; bij dat van *Texel*, in deszelfs gewone Vergadering op den 9. Maart l. l., gehouden te *Haarlem*, omtrent PIETER DE RIDDER, Schoolonderwijzer te *Wester-blokker*, en PIETER VEEN, JAC. Z., Ondermeester bij G. SCHOUTEN, Onderwijzer in eene der Stads Armschoolen te *Haarlem*, en PIETER ZEVENHUIZEN, School-

Schoolmeester in de Stads- en Diaconie-School te *Hoorn*, genomineerd te *Bolsward*, en in dat van de *Delf*, in deszelfs gewone Vergadering, op den 10. Maart l. l., gehouden in den *Haag*, omtrent JAN VAN DAM, Schoolhouder te *Hazerswoude*, en HUIBERT HAMMENDORP, beroepen Schoolonderwijzer in de Ambachten van *Beukelsdijk en Oost- en West-Blommersdijk, genaamd Cool.*

OPENGEVALLEN OF VERVULDE SCHOOLMEESTERSPLAATSEN.

In het Departement van DE EEMS.

COLLUM. Alhier is de tweede School vacant geworden door het overlijden van T. ABRAHAMI. De emolumenten, aan den post verbonden, zijn *f* 100. uit de ontfangst in het collect, door de Ingezetenen tot nog toe hier toe afgezonderd; voorts *f* 80. uit het Rectoraat, vrije wooning en Schoolgeld. Ligt in 't Schooldistrict van J. H. NIEUWOLD, te *Warrega.*

In het Departement van DEN OUDEN IJSSEL.

HEERENVEEN is nog vacant.

STEGGERDA is vacant geworden, doordien F. ZANDSTRA zijnen post aldaar heeft nedergelegd. Behalven vrije wooning is het tractement *f* 70. en bedragen de emolumen-

ten van Schoolgeld als anderſins na genoeg *f* 25. Het getal der Leerlingen is des winters 50, en des zomers 24. Ligt in 't Schooldiſtrict van M. J. ADRIANI, te *Tjallebird.*

DALEN is vacant geworden door het overlijden van den Plaatslijken Schoolonderwijzer J. R. BROEKHOF. Het jaarlijksch tractement is *f* 50. uit 's Lands kas, en een ſtuiver 's weeks van elk leerling, zijnde des winters 50. tot 70. in getal, terwijl des zomers tot hier toe geen onderwijs is gegeven. Ligt in 't Schooldiſtrict van J. W. A. MULLER, te *Olst.*

ANCUM is vacant geworden door het beroep van den gewezen Onderwijzer alhier, L. OLDEMAN, in diezelfde hoedanigheid na *Wierden.* De proviſionele waarneming van den Schooldienst is opgedragen aan JANNES GROTENHUIS, van *Ommen.* Het jaarlijksch tractement is *f* 50. uit 's Lands kas, en een ſtuiver 's weeks Schoolgeld van elk Leerling, zijnde derzelver getal in den winter 70. tot 80. en in den zomer 20. tot 30. Ligt in 't zelfde Schooldiſtrict.

In het Departement van DEN RHIJN.

ZEDDAM. Ingevolge eene ſpeciale authoriſatie van den Raad van Binnenlandſche zaken, is alhier door het Gemeentebeſtuur der Stad en des Ampts *'s Heerenbergh*, tot proviſionelen Schoolonderwijzer benoemd JAN SMITS, tot dat de oudſte zoon der weduwe van den overleden Schoolmeester

de

de volledige bekwaamheid zal verkregen hebben, zijnde voorschreven JAN SMITS in de laatstgehouden gewone Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur van den *Rhijn*, na afgelegd examen, tot de waarneming van dien post bekwaam geoordeeld.

In het Departement van DEN AMSTEL.

De Municipaliteit van *Nieuwer Amstel* aan de Onderwijzers in de vier Bijscholen, onder derzelver rechtsgebied gelegen, eene jaarwedde hebbende toegelegd; en alzo voorschreven Bijscholen als nu openbare Gemeente-Scholen geworden zijnde; hebben zich de daar in fungerende Onderwijzers in de laatstgehouden Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur van den *Amstel* doen examineren; ten gevolge waarvan de beroepen Schoolonderwijzer op het *Jan Hansjes Pad*, bij *Amsterdam*, WILLEM NIEUWENHUYS, en de beroepen Schoolmeester op den *Overtoomschen weg*, bij de *Overhaal*, PIERRE PASCAL COTTRIAUX, onder verband van nader examen binnen zekere bepaalde tijden. tot het geven van onderwijs in gemelde Scholen zijn toegelaten, liggende dezelve onder het Schooldistrict van C. WERTZ, te *Amsterdam*; terwijl de beroepen Schoolonderwijzer in de *Nes* en de *Zwaluwenbuurt*, BERNARDUS VELDMAN, als zeer veele blijken van geschiktheid en goedwilligheid gegeven hebbende, zonder verdere voorwaarde is toege-

 la-

laten; zijnde eindelijk de School op het *Rustenburger Pad*, bij *Amsterdam*, gevende een jaarlijksch tractement van *f* 60. zonder verdere emolumenten, vacant; liggende deze beide laatste Scholen in het Schooldistrict van A. SIMONS, te *Thamen*.

In het Departement van TEXEL.

OOSTEREND OP TEXEL. (Zie Schoolbericht van Januarij l. l.) Wegens het gering aantal van aldaar opgekomen Sollicitanten, vooral van zulken die ook in de Stuurmanskonst ervaren waren, is de tijd der benoeming verlengd tot 1. April aanstaande; zullende de Kerkenraad en Kerkmeesteren der Hervormde Gemeente het vaste tractement met *f* 53. verhogen, zo de beroepene tot hun Kerkgenootschap mogt behoren, en de vereischte bekwaamheid bezitten. Ligt in 't Schooldistrict van J. CLARISSE, te *Enkhuizen*.

AARDSWOUD. Tot openbaren Schoolonderwijzer alhier benoemd zijnde WILLEM PIJPER, Schoolmeester te *Hobrede*, is aan denzelven de provisionele waarneming van dien post opgedragen, zullende dezelve in de aanstaande maand Junij door het Departementaal Schoolbestuur worden geëxamineerd; wordende hier door

HOBREDE vacant, alwaar het tractement bedraagt *f* 50. behalven vrije wooning en het Schoolgeld. Ligt in 't Schooldistrict van P. BEETS, P. Z., te *Zaandam*.

AKER-

AKERSLOTERWOUDE is vacant geworden door het vertrek van HARMEN LANGEVOORD naar *Etershem*, bedragende het tractement behalven Schoolgeld *f* 75. Ligt in 't zelfde Schooldistrict.

HUISWAARD,
ETERSHEM EN SCHARDAM, en
OOSTZAAN NOORDERSCHOOL.
De alhier, blijkens het Schoolbericht van Februarij l. l., respectivelijk benoemde Schoolonderwijzers, PIETER DE SMETH, HARMEN LANGEVOORD en PAULUS BLOEMER, zijn in de laatste Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur, onder verschillende voorwaarden, tot het geven van onderwijs in de respective Gemeente-Scholen toegelaten; terwijl hetzelfde plaats heeft gehad omtrend den te

OOSTZAAN in het ZUIDERSCHOOL beroepenen Schoolmeester PIETER AVIS.

ZUNDERDORP is vacant geworden door den vrijwilligen afstand van ARIS GRAAF, zijnde het tractement behalven het Schoolgeld *f* 110. Ligt in 't zelfde Schooldistrict.

NAARDEN is als nog vacant; zullende echter na den 20 Maart alhier eene Nominatie worden geformeerd.

HILVERSUM is nog vacant, dienende echter tot naricht van Sollicitanten, dat uit hoofde van plaatshebbende omstandigheden, voor als nog aldaar geen beroep zal geschieden, noch Sollicitanten daar toe worden uitgenodigd.

VINKEVEEN is vacant door vrijwilli-

gen afftand van C. VYZELAAR, hebbende die School 70. tot 80. Kinderen, en eene jaarwedde van *f* 105. welke uit de Dorpskas betaald worden; met de emolumenten van den kerkdienst bedraagt het inkomen *f* 250. Ligt in 't Schooldiftrict van K. SIMONS, te *Thamen*.

In het Departement van DE DELF.

BEUKELSDIJK en OOST en WEST BLOMMERSDIJK, genaamd COOL. Tot dus verre beftond alhier geen openbaar Schoolonderwijzer; dan de Schoolopziener W. GOEDE, op den zogenaamden *Binnenweg*, onder dezen Ambachte gelegen, in den Burger HUIBERT HAMMENDORP, die aldaar een bijzonder School hield, eenen zeer bekwamen man gevonden hebbende; droeg dezelve aan de Municipaliteit dezer Ambachten voor, om gemelden bijzonderen Schoolonderwijzer, met toelage van eenige vaste jaarwedde, tot openbaren Onderwijzer in deze Gemeente te benoemen. Dit voorftel vond bij deze, voor de bevordering van een welingericht Schoolonderwijs zo welgezinde en ijverige Municipaliteit, een zo gunstig onthaal, als de plaatfelijke omftandigheden gedoogden. Trouwens, ten gevolge daar van, werd bij haar befloten, om bij provifie voor den tijd van een jaar, uit de gemeentekas aftezonderen eene fomma van *f* 150. tot tractement van den openbaren Onderwijzer; met voornemen, om hier

tot

toe in ſtaat zijnde, daar mede jaarlijks te blijven voortgaan; en om tot dien post, onder verband van examen, en toezicht van den Schoolopziener W. GOEDE, te benoemen bovengemelden HUIBERT HAMMENDORP; welke dien ten gevolge in de laatst gehouden gewone Vergadering van het Departementaal Schoolbeſtuur is geëxamineerd, en van hetzelve een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT van bekwaamheid heeft ontfangen.

In het Departement van SCHELDE en MAAS.

DIRKSLAND. De door het overlijden van ANTHONIJ SCHRAVELAAR vacant gewordene Schoolmeestersplaats, wordt *ad interim* waargenomen door den ſedert twee jaren alhier fungerenden Ondermeester CORN. BRIMAN. Ligt in het Schooldiſtrict van A. UYTTENHOVEN, te *Brouwershaven*.

SCHOOLNIEUWS.

Ingevolge het vereerend beſluit van den Agent van Nationale Opvoeding van den 31. October 1801, te vinden in het 6de Stuk der *Bijdragen* van dat jaar bl. 113, is door

den Departementalen Schoolopziener, J. TEISSÉDRE L'ANGE, in eene buitengewone vergadering van het Plaatselijk Schoolbestuur te *Spaarndam*, gehouden den 4den Maart l. l., in tegenwoordigheid van den Kerkenraad der Hervormde Nederduitsche Gemeente, aan den openbaren Schoolonderwijzer aldaar, JAN KWANTES PZ., uit naam en van wegens gemelden Agent ter hand gesteld een zindelijk gebonden Exemplaar van het werk van A. H. NIEMEYER, betijteld: *Grondbeginselen van Opvoeding en Onderwijs*, bestaande uit vier deelen, en voorzien van een gepast voorschrift. Gemelde Schoolopziener deed bij die gelegenheid aan de Vergadering en aan den Schoolmeester eene ter zake dienende aanspraak, welke door den Schout en Secretaris PELTENBURG, en door den Schoolonderwijzer KWANTES werd beantwoord, betuigende deze laatste zijne dankbaarheid voor het, hem vereerend, geschenk, en voorts den Schoolopziener voorn. verzoekende, dat dezelve van deze gevoelens geliefde de tolk te zijn bij den Raad van Binnenlandsche Zaken, met verklaring, dat dit bewijs van genoegen over het geen hij tot hier toe had verricht, ten nutte van de Spaarndamsche School, hem zou aanzetten, om verder daar in met allen ijver voorttegaan.

Den

Den Haag den 29. Januarij.

Op den 9. dezer, heeft alhier plaats gehad een plegtig Examen der Leerlingen van den Kostschoolhouder J. H. STECHWEY, en zulks in tegenwoordigheid van de Ouderen dier Leerlingen, en veele andere aanzienlijke Personen.

Hetzelve wierd geopend door den gemelden Onderwijzer, met eene Verhandeling *over de nuttigheid der openbare Examens*; als bijzonder dienstig zijnde, om eenen gepasten naarijver aantekweken; hetwelk gevolgd wierd van eene schets der gewoone manier van onderwijzen in deze School, en de wijze op welke men de ondervragingen zoude doen.

Beginnende daar na de Leerlingen ieder in hunne classen, beurtelings te ondervragen en te onderzoeken.

In het *Spellen* en *Lezen* der Nederduitsche en Fransche talen; zoo ook het vertalen, weêrkeerig, uit en in die talen; hetwelk met veel naauwkeurigheid verrigt wierd.

De *Schrijfkunst* betreffende: hierin toonden veele van hun goede vorderingen gemaakt te hebben.

De *Tekenkunde*: hier van wierden veele goede afgewerkte Stukjes vertoond; zoo als Tekeningen naar Pleisterbeelden, Landschappen, benevens eenige afgetekende en verkleinde Landkaarten.

In de *Rekenkunst* toonden de Leerlingen goede gronden te bezitten: bijna allen werkten met buitengewone vaardigheid, en wisten zich van eenige kunstgreepen der Rekenkunde te bedienen: de andwoorden, op een aantal vragen, gaven blijken van goede bevatting: zij wisten de getalen in de Latijnsche en gewone Caracters te schrijven en voldeeden wel in de Decimaalrekening, Worteltrekking, enz.

Ten opzichte der *Tijdrekenkunde*, kwamen eenige fraaie oplossingen voor; gelijk ook het onderzoek in de beginselen der *Meetkunst* ten genoegen afliep.

De *Aardrijkskunde*: hier in wierd in het algemeen uitgemunt; een aantal vragen wierden met vlugheid en oordeel beandwoord; zij gaven hier bij eene beschrijving van het thands aangenomen vijfde gedeelte der Aarde, *Australien*, waar van de door hen vervaardigde kaarten vertoond wierden. Een kaart door hunnen Meester uitgevonden en vervaardigd, die de kunsttermen der Aardglobe bevat, toonden zij algemeen wel te verstaan.

Gelijk zij ook in het behandelen der *Aard-* en *Hemelglobe* bijzonder genoegen gaven.

Eenige vragen over de *Natuurkunde* beändwoord zijnde, wierd het examen besloten

ten met het behandelen der *Algemeene Geschiedenis* en eene *Levensbeschrijving* van verscheide beroemde mannen der oudheid.

Na dat deze Jongelingen, in het algemeen, door de juistheid der andwoorden en der oplossingen eene algemeene voldoening verschaft hadden, wierden zij door eene geschikte promotie in hunne classen geplaatst, en met prijzen vereerd en aangemoedigd.

De voornaamste prijs, zijnde een fraaije Aardglobe, wierd toegewezen aan *C. S. W. van Hogendorp*; de tweede, zijnde *Wagenaar's Vad. Hist.* verkort, aan *C. P. Weymar Schultz*; de derde aan *W. J. Greenleaf*; en de vierde aan *J. A. van den Bosch*; terwijl ook de navolgenden met eereprijzen beschonken wierden: als *E. B. van den Bosch*, *J. P. Paravicini de Capelli*, *M. van Roijen*, *E. Paravicini de Capelli*, *R. Spoelstra*, *J. C. Byleveld*, *J. B. van Eijk* en *C. C. van der Hoek*.

Hier op deed de eerstbekroonde dier Jongelingen, in hun aller naam, een geschikte aanspraak en gevoelige dankbetuiging; welke door den Onderwijzer gepast beandwoord wierd; terwijl de tegenwoordig zijnde personen den Meester over dit zoo wel uitgevallen werk den verdienden lof gaven en hem hartelijk geluk wenschten; waarmede de plegtigheid een einde nam.

In het algemeen wierd onder dit Examen opgemerkt, dat de Leerlingen geen onder-

ſcheid maakten, door wien zij ondervraagd wierden; zijnde zij veelmalen, en wel op voorname poincten, ondervraagd geworden, door twee der tegenwoordig zijnde perſonen, Leden zijnde van het Departementaal Schoolbeſtuur van *de Delf*, welke betuigden wel voldaan te zijn; bijzonder over den ijver der Leerlingen, en de betoonde verkleefdheid derzelven aan hunnen Meester.

Lochem den 26. Februarij 1802.

Gisteren wierd door 't Gemeente-Bestuur dezer Stad, met eenige daar toe verzogte kundige Burgers, het jaarlijks onderzoek naar de vorderingen der Leerlingen in 't Nederduitsche School alhier, begonnen, en dezen morgen voortgezet en ten einde gebragt.

Bij welk Examen wederom bleek, dat de onvermoeide pogingen van den kundigen School-Onderwijzer, G. H. SNEL, met de beste gevolgen zijn bekroond geworden; als hebbende alle de Leerlingen, ten getale van 228. blijken gegeven van hunne goede vorderingen, terwijl een groot aantal derzelven, die in onderscheiden clasfen uitstekende vorderingen gemaakt hadden, dien ten gevolge door 't Gemeente-Bestuur met eeregeschenken ter beloning hunner naarstigheid en ter verdere aanmoediging, beschonken wierden. Welke uitdeeling van premien, dezen middag, in de Kerk, met de meeste plegtigheid, onder het uitspreken van gepaste aanspraaken, fraaij Orgel-muziek en gezang, ten genoegen van een groot aantal toehoorders, zo van hier als elders te saam gekomen, geschied, en in de beste order afgelopen is.

Het volgende Stuk, voor welks mededeeling wij den geëerden Zender onzen hartlijken dank betuigen, hebben wij gemeend te moeten plaatsen, en als een loflijk blijk van den ijver van het Utrechtsch Gemeente-Bestuur voor de bevordering van een welingericht Schoolonderwijs, en ter voorlichting en aansporing aan andere Gemeente-Bestuuren, die in deze hoogstbelangrijke zaak tot hier toe nog werkloos zijn gebleven.

INSTRUCTIE voor de Curatoren van de bijzondere Schoolen der Stad Utrecht.

I.

De Curatoren der bijzondere Schoolen der Stad Utrecht, zullen oplettend zijn, dat binnen die Stad en haare Vrijheid, geene persoonen, nóch als Schoolhouders, nóch als Schoolhouderessen, nóch onder eenigen anderen titel, eenig School-onderwijs, hoe ook genaamd, geeven, dan op bekomen toestemming van het Gemeente-Bestuur, en, wat de Schoolhouders inzonderheid betreft, niet dan na voldaan te hebben aan de voorwaarden, daar toe vereischt in Art. 12. der Publicatie van het Uitvoerend Bewind der Bataafsche Republiek van den 15. Junij 1801.

[redacted]

2.

ie geen volledig bewijs van bekwaam-, door eenig Departementaal Schoolbe-r geteekend, kunnen vertoonen, en ech-een bijzonder School in deeze Stad ſchen op te richten, zullen door de bo-gemelde Curatoren op dezelfde wijze en ends hetzelfde plan, gelijk dit door de artementaale Schoolbeſtuuren geſchied, xamineerd worden, na alvorens betaald hebben ƒ 7 : 0 : 0. voor de reis, dat zich voor dit Collegie van Curatoren aan examen onderwerpen.

3.

Deeze gelden mogen Curatoren beſteeden, zij om eenen Schoolleeraar, dien men bijſtand mogt nodig oordeelen, zijne eite en tijdverzuim eenigzins te vergoe-, 't zij tot zulke andere einden, als zij en goedvinden.

4.

ij zullen verplicht zijn, om alle midde-van overtuiging en aanmoediging aante-den ter verbetering van het bijzonder erwijs en weering der misbruiken, uit unde of vooroordeel geſproten.

ij zullen het gebruik van ſchadelijke of oodene Schoolboeken, Kaarten, Prenten, des noods door tusſchenkomst van het gerlijk Beſtuur, krachtdadiglijk beletten. zullen op het zedenlijk gedrag der On-vijzers een wakend oog houden, ten e, bij aldien zij door kwaade voorbeel-aan de jeugd ſlechte indrukken geven,

hunne Acte van Admisfie worde ingetrokken. Voords zullen zij, tweemaal des jaars, een beknopt verslag van den staat van het bijzonder Schoolwezen in deeze Stad zenden aan den Departementaalen School-opziener van het District, waaronder zij behooren.

5

Ten einde aan het laatste gedeelte van het vorige Artikel des te beter te kunnen voldoen, behooren zij, ten minsten tweemaal in 't jaar, alle de bijzondere Schoolen in deeze Stad en haare Vrijheid te bezoeken, en mogen dat werk onderling verdeelen.

6.

Niet te min wordt aan alle de Curatoren op het ernstigst aanbevolen, om, door het meermaal herhaalen hunner Schoolbezoeken, vooral dáár, waar zij dit meest nuttig en nodig achten, zich bij het Vaderland en de Jeugd verdienstelijk te maken.

7.

Bij het doen deezer Schoolbezoeken zullen de Curatoren, of zal de Curatòr, in hunne, of zijne tegenwoordigheid, den Meester onderwijs doen geven aan kinderen in alle classen en van allerleije vorderingen, ten einde over de manier en inrichting van hetzelve onderwijs te kunnen oordeelen; voords zal men opletten, of de Meesters zich wel toeleggen op de verbeterde manier van Schoolinrichting en onderwijzing, thands in de openbaare Schoolen ingevoerd, en op alles, wat hier verder van belang zal worden geoordeeld. Na het aflopen van dit

School-

Schoolbezoek, zal men den Onderwijzer in perſoon en afzonderlijk onderhouden over alles, wat men in zijn onderwijs en Schoolinrichting heeft opgemerkt, en hem, naar bevinding van zaaken, den behoorlijken lof geven, onderrichten, vermanen of beſtraffen Van dit alles zal men behoorlijke aanteekening houden, en daar van rapport doen in de vergadering van Curatoren.

8.

Op deeze wijze zullen Curatoren het onderwijs in de bijzondere Schoolen zoo na mooglijk brengen tot die volkomenheid, welke de Publicatie van het Uitvoerend Bewind der Bataafſche Republiek van den 15. Junij 1801. bedoelt; hunne werkzaamheden, zoo veel de omſtandigheden toelaten, naar den geest dier Publicatie inrichten, het Reglement voor de *openbaare* Schoolen binnen de Bataafſche Republiek, ook in de *bijzondere* zoo veel mooglijk doen volgen, en inzonderheid hunne aandacht wijden aan de verbetering van het Nationaal en Godsdienſtig gezang.

9.

Zij zullen aan alle Schoolleeraars dien raad en die onderrichting mededeelen, welke deezen mogten verlangen, de bekwaamſten en welwillendſten derzelven vooral onderſcheiden, en door allerleije aanmoedigingen derzelver ijver aanvuuren en beloonen.

10.

Ter bevordering van het laatſte, en ter ſtraffe van alle onwillige weerſtreevers van

 de

de maatregelen van het Gemeente - Bestuur ter verbetering der Schoolen, gelijk mede tot alles, wat die verbetering zou kunnen begunstigen, zullen zij ten allen tijde zoodanige voorstellen bij dat Bestuur mogen doen, als zij zullen goedvinden.

11.

Tot hetzelfde einde zullen zij met den Schoolopziener van dit District, wanneer zij dit nuttig of nodig achten, in correspondentie treden, als mede met de Regenten van deezer Stads Aelmoesseniersкamer, als Opzieners over de Parochiescholen, en met de Regenten van het deezer Stads Kinderhuis, als verzorgers van de School in hetzelve Gesticht.

12.

Inzonderheid zullen de Curatoren der bijzondere Schoolen al, wat in hun vermogen is, toebrengen, dat het onderwijs in dezelve zoodanig worde ingericht, dat het, door ontwikkeling van de verstandlijke vermogens der kinderen, geschikt zij, om hen tot redenlijke wezens te vormen, en wijders om in hunne harten inteprenten de kennis en het gevoel van dat alles, wat zij aan het Opperwezen, aan de Maatschappij, aan hunne Ouders en Meesters verplicht zijn. In de schoolboeken en leerwijze zullen zij dus doen vermijden al, wat zou kunnen strekken ter ondermijning van goede zeden en van den eerbied voor het Opperwezen; doch tevens uit de Schoolen weeren al het leerstellige, dat door de onderscheidene

Kerk-

Kerkgenootſchappen verſchillend begreepen wordt.

13.

Zoo dikwijls er in deeze Stad een nieuwe School geſticht of een oude herſteld kan worden, zullen de Curatoren in dezelve zoo veel mooglijk ruimte, licht en luchtigheid doen in acht nemen.

14.

Ook zullen zij de politieke inrichting deezer Stad, welke den eenen Schoolleeraar verbiedt in het gezicht van den anderen te woonen, bij elke oprichting van een nieuwe School of bij elke verhuizing van eenen Schoolleeraar, handhaven.

15.

Het doen aankweeken van bekwaame Schoolleeraars, en het uitbreiden van kundigheden onder de ouden, wordt hun ten ſterkſten aanbevolen.

16.

Het regelen der vacantiën op Christelijke en Burgerlijke Feestdagen wordt aan de Curatoren volkomen overgelaten.

17.

Van alle vacatures in hun Collegie zullen zij het Gemeente - Beſtuur deezer Stad daadlijk kennis geven, ten einde, volgends Art. 19. der gemelde Publicatie van 15. Junij 1801, den Agent van Nationale Opvoeding daarvan te berichten; en eindelijk het gezegde Beſtuur dienen van conſideratien en advijs op alle ſtukken, tot hun werk behorende, en in hunne handen geſteld zijnde.

INHOUD.

BOEKBEOORDEELINGEN.

S. MUTSCHELLE, *Gesprekken van een Landman met zijne Kinderen over de Grondwaarheden van den Godsdienst.* . . . . . Bladz. 3.

H. ESSENBERG GERRITSZ. *Leerzaam en vermaaklijk onderhoud.* . bl. 10.

——— ——— ——— ——— *Zonderlinge levensgevallen van Jan Welterreden.* . . . . . bl. 18.

C. ROGGE, *Jesus een voorbeeld voor de Jeugd. — De gevolgen der losbandigheid.* . . . . . . bl. 19.

Het Leven van den Apostel Paulus. bl. 23.

Brieven en Geschiedenissen voor de Nederlandsche Jeugd. . . . bl. 24.

Verzameling van Fransche Opstellen. — Verzameling van Leerzame Opstellen. bl. 26.

MENGELWERK.

Over de Leerwijze in het Rekenen. (Vervolg van II. D. II. St. bl. 49.) Bladz. 28.

SCHOOLBERICHTEN.

Schoolbericht van Maart 1802. Bladz. 44.

Schoolnieuws. . . . . bl. 51.

Schoolonderzoek in den Haag. . bl. 53.

——— ——— *te Lochem.* . bl. 57.

Instructie voor de Curatoren van de bijzondere Scholen der Stad Utrecht. bl. 58.

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

BATAAFSCH GEMEENEBEST.

II. DEEL IV. STUK.

(*April* 1802.)

Te LEYDEN bij

D. DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCII.

SCHOOLVERORDENINGEN.

EXTRACT uit het REGISTER *der Besluiten van den* RAAD *van* BINNENLANDSCHE ZAKEN *der Bataafsche Republiek.*

Woensdag den 17den *Maart* 1802.

De Burger *J. H. van der Palm*, overeenkomstig het tweede point van des Raads Besluit van den 4den dezer No. 13, geproduceerd hebbende eene Concept-Missive aan het Staats-Bewind, houdende een algemeen verslag van den staat van het openbaar Lager School-Onderwijs binnen ons Vaderland, de gegrondheid der hoop op verbetering van hetzelve, en de middelen daartoe vereischt wordende;

Is dezelve door den Raad goedgekeurd en gearresteerd; zijnde dezelve te vinden in het Register der Missives dezer maand, sub N°. 48.

En is wijders beſloten, dezelve te doen drukken, en een Exemplaar dier Misſive te zenden aan ieder der reſpective Departementale Schoolbeſturen en Schoolopzieners, gelijk mede aan den Redacteur der *Bijdragen tot den ſtaat en de verbetering van het Schoolwezen*, ten einde in het eerstvolgend Nummer dier *Bijdragen* geplaatst te worden.

En zal, benevens zodanig Exemplaar, Extract dezes aan de voorſz. Collegiën en Perſonen worden toegezonden, tot derzelver informatie reſpectivelijk.

Accordeert met voorſz. Register

(*was get.*)

WENCKEBACH.

In

In den Haag, den 17den Maart 1802.

De Raad van Binnenlandſche Zaken der Bataafſche Republiek

aan

Het Staats-Bewind derzelve Republiek.

BURGERS!

In de laatst verloopen maanden December en Januarij zijn ter onzer Vergadering ingekomen onderſcheiden Rapporten der reſpective Departementale School-beſtuuren, voortgevloeid uit derzelver bijeenkomsten, in het laatst des voorleden jaars gehouden; en welke Rapporten inzonderheid behelsden Verſlag van den Staat van het openbaar lager Schoolwezen binnen ieder Departement, en elk Schooldiſtrict, voor zoo verre namelijk deze Staat kon worden opgemaakt uit de bijzondere berichten en perſoonlijke kennis der Schoolonderwijzers, daartoe op onderſcheiden Plaatſen, door de geheele Republiek, ſamengeroepen, en uit de ſchriftelijke opgaven, door dezelve aan hunne Schoolopzieners reſpectivelijk ter hand geſteld.

Na alle deze Rapporten behoorlijk te hebben geëxamineerd, hebben wij gemeend daaruit een algemeen bericht, omtrent den tegenwoordigen toeſtand van het openbaar lager Schoolwezen in ons Vaderland, te moeten opmaken en ter uwer kennis brengen, welk bericht dienvolgens den inhoud van deze Misſive zal uitmaken. Wij erkennen gaarne met de verdienſtelijke Mannen, die door het Uitvoerend Bewind, bij Beſluit van den 22 Augustus l. l., tot School-opzieners en Leden der Departementale Schoolbeſtuuren zijn aangeſteld, dat dit algemeen Verſlag, uit hoofde van het kort tijdsverloop ſedert het in werking brengen der nieuwe Schoolverordeningen, en van het ongunstig jaarſaiſoen, 't welk naauwlijks eenige opzettelijke School-bezoeken gedoogde, die volledigheid niet zal kunnen bezitten, welke men daaraan wel wenschte te geven; doch, daar wij niet te min verzekerd zijn genoegzame *data* te bezitten, om in het ſchetſen der groote trekken van ons tafreel ons aan geene merkelijke misvattingen bloot te ſtellen, hebben wij geoordeeld met het inzenden van dit Verſlag niet te moeten toeven tot aan het bekomen van naauwkeuriger berichten, maar daartoe al aanſtonds over te gaan; en zulks om de navolgende reden:

In de Publicatien van 15 Junij en 22 Augustus des vorigen jaars, houdende verordeningen omtrent het openbaar lager Schoolwezen, zullen, uit kracht der ſedert dien tijd ingevoerde Staatsregeling, noodwendig ver-

veranderingen moeten gemaakt worden: want, behalven dat daarbij de oude verdeeling in Departementen en Ringen ten grondſlag is gelegd, en geenzins voorzien geworden de voortduurende betaling aan Kerkelijke Bedienden, waardoor alles, wat tot de oprichting van zeker Schoolfonds betrekking heeft, grootendeels is vervallen, zo is daarbij ook gerekend op eene meerdere afhankelijkheid van Departementale en Gemeentelijke Beſtuuren, en eene meerdere concentratie van alle belangen in den boezem van het Algemeen Bewind, dan overeenkomstig is met den geest en de bepalingen der tegenwoordige Staatsregeling. Er zal dus op nieuw moeten bepaald worden, niet of het openbaar onderwijs als een voorwerp van algemeene aangelegenheid zal blijven beſchouwd worden, maar hoedanig de zorg van het Staats-Bewind voor hetzelve, overeenkomstig de heerſchende orden van zaken, zal moeten gewijzigd zijn, en welk aandeel daarvan aan de beſchikking der Departementale Beſtuuren moet worden overgelaten, welke dwangmiddelen voorts omtrent hetzelve van wegens het Algemeen Beſtuur des Lands behooren ingevoerd, welke onderſtanden en aanmoedigingen uit 's Lands Kasſe, ten behoeve van hetzelve verleend te worden. Om welk alles behoorlijk te beoordeelen vooraf dient geweten te worden, aan welke hoofdgebreken het openbaar Schoolwezen deszelfs verval te wijten heeft; welke uitzichten men op eene wezenlijke verbetering met

grond kan koesteren; en welke middelen eindelijk tot bereiking van dit oogmerk kunnen en moeten in 't werk gesteld worden.

En daar dit alles met genoegzame zekerheid kan opgemaakt worden uit het algemeen Verslag, het welk wij thans in staat zijn te produceren, hebben wij gemeend hetzelve, als een voorlooper onzer eerstdaags aan Ul. te doene Voorstellen, nopens het Bataafsche Schoolwezen, zonder verwijl ter uwer Vergadering te moeten inzenden, thans alleen nog omtrent hetzelve remarquérende, dat het hoofdzakelijk en alleen de zoogenoemde *Land-Scholen* betreft, daar wij omtrent het openbaar onderwijs in de Stedelijke Scholen nog niet in staat zijn genoegzame bescheiden te geven, en het de Land-Scholen voornamelijk zijn, welke de zorg der Hooge Overheid onmiddelijk vereischen.

Drie hoofdstellingen maken het resultaat uit van ons onderzoek en de bij ons ingekomen Rapporten, en onder deze kunnen wij alle belangrijke bijzonderheden gevoeglijk rangschikken.

Vooreerst: dat het openbaar lager Schoolwezen eene verbetering en hervorming dringend behoeft.

Ten tweeden: dat het voor eene wezenlijke verbetering vatbaar is, en deze niet langer onder de harssenschimmige ontwerpen moet geteld worden. En

Ten

Ten derden : dat alleen door eene verſtandige, maar nadrukkelijke medewerking van het Gouvernement, deze verbetering kan bereikt worden.

De *eerſte* dezer hoofdſtellingen zal wel geen uitdrukkelijk betoog noodig hebben; indien 'er iets is, waaromtrent eene algemeene overtuiging heerscht, het is de ſlechte en jammerlijke ſtaat van verre de meeste Dorps-Scholen; en het is aan dit algemeen aangenomen gevoelen, dat de pogingen van het Vertegenwoordigend Ligchaam en Uitvoerend Bewind tot hervorming der Vaderlandſche Scholen, haren oorſprong verſchuldigd waren. En inderdaad, men behoeft zich ſlechts voorteſtellen, welke Perſonen zich doorgaans tot het geven van dit onderwijs aanboden; welke hunne opleiding tot dien post was; welke voorbeelden zij vóór zich hadden; welke de belooning van hunnen arbeid, en hunne aanmoedigingen in denzelven waren; welke de graad hunner afhankelijkheid was, hier van kerkelijke heerschzucht, daar van de grilligheid hunner aanſtellers, bij wie ſommige hunner te voren als huisbedienden hadden ingewoond, en elders van de bekrompenheid en de vooroordeelen der Ouders, wier Kinderen bij hen ter Schole gaan. Men behoeft zich ſlechts voorteſtellen het gering belang, 't welk van wegens de Lands-Regéring in het onderwijs der Jeugd geſteld wierd, het gebrek aan aanzien der Onderwijzers, ja! de ſoort van

verachting op dezen ſtand gelegd, om zich reeds vooraf de allerongunſtigſte denkbeelden van het openbaar Schoolwezen te vormen, denkbeelden, waarin men door de ondervinding zich niet dan al te zeer bevestigd ziet. Wij willen daarom deze eerſte hoofdſtelling niet uitvoeriger ontwikkelen, noch U een algemeen tafreel der Land-Scholen, gelijk zij doorgaans zijn, ophangen: Wij willen liever eenige bijzonderheden opnoemen, waaruit Gijl. den aart en den trap des bederfs met meer zekerheid zult onderkennen.

Toen, in de bijeenkomsten der School-onderwijzers, aan deze, door de Schoolopzieners, achtervolgens een nieuw Reglement van Orden voor de Scholen, de gronden eener verbeterde leermethode werden voorgelegd, toonden verre de meeste daar mede geheel onbekend te zijn, geen denkbeeld te hebben van een onderwijs, geſchikt om de redelijke vermogens der Jeugd te ontwikkelen, en, hoezeer alle, dien het niet aan verſtand ontbrak, de gemakkelijkheid en voortreffelijkheid dezer nieuwe leerwijze boven de oude terſtond inzagen en erkenden, bleek het echter duidelijk, dat zij tot op dat oogenblik alleen eene werktuiglijke en ſlaafſche manier hadden gevolgd.

In een zeer groot aantal Scholen in deze Republiek ſtaat geduurende het aanmerkelijkst gedeelte van het jaar het onderwijs ganſchelijk ſtil, en wordt ſlechts gegeven in de wintermaanden, wanneer, uit hoofde van

de kortheid der dagen, en onbruikbaarheid der wegen, de Kinderen uit afgelegen woningen van hetzelve geen gebruik kunnen maken. Het middel, 't welk men in ſommige ſtreken hier tegen in 't werk ſtelt, is misſchien niet minder erg dan de kwaal zelve: een boeren-knaap uit de nabijheid, die een weinig ſlecht lezen en ſchrijven kan, wordt tot Onderwijzer verheven, krijgt voor het ganſche ſaiſoen tien a twaalf guldens, of iets meer voor zijne belooning, en heeft beurtelings bij de ingezetenen van het gehucht de kost en inwoning. Hoe het, bij zulk een gebroken, of jammerlijk onderwijs met de vordering der leerlingen en hunne vorming tot Menſchen gelegen zij, zal niet noodig zijn aan te toonen. Behalven dat het alleen des winters ſchoolhouden natuurlijk aanleiding geeft, dat anderſins goede en bekwamere Meesters des zomers zich aan ander werk overgeven, daar aan langzamerhand meer zich vasthechten, en eindelijk hunne School voor een louter bijwerk houden, 't geen zij, niet om de zaak, maar enkel om het gering voordeel, niet geheel laten varen.

Groot en rechtmatig zijn alom de klagten over de ſoberheid van het beſtaan der Onderwijzers, 't welk bijkans nergens geëvenredigd is aan den arbeid, nergens geſchikt, om bekwame jonge lieden tot dezen belangrijken post aan te moedigen. Maar in ſommige ſtreken is dit beſtaan inderdaad kommerlijk en armoedig: vele huisgezinnen van School-onderwijzers lijden in deze duure

tijden gebrek, of verteren het weinige, dat zij in beter dagen en bij ruimer inkomsten ſamen bragten. Andere ziet men, ten einde in het te kort hunner gewone winsten te voorzien, daghuurders werk verrichten, en bijkans allen worden nedergedrukt onder het gewigt hunner rampen.

Vele hebben de verzwaring van deze rampen te danken aan hun, bij wie zij beſcherming moesten vinden, aan de Gemeentebeſtuuren hunner Plaatſen, dikwerf ſamengeſteld uit dweepzieke, onkundige en onbarmhartige wezens. En hier moeten wij openlijk klagten inbrengen, inzonderheid tegen die van Bataafsch-Braband, en die gedeelten van het Departement van de Dommel, welke tot Gelderland behooren. Wij zwijgen van de willekeurige remotiën, waardoor zoo vele eerlijke en afgeleefde Onderwijzers aan den dijk gejaagd en tot den bedelſtaf gebragt zijn, terwijl men derzelver plaatſen met opgeraapte wezens en vreemdelingen heeft vervuld; maar wij ſpreken thans alleen van de onrechtvaardige beſnoeijingen, die men aan de inkomſten van anderen heeft toegebragt, door het ontnemen van woningen en vruchtgebruiken onder allerlei voorwendſels, en vooral, door de zoogenoemde corporeele diensten, een gedeelte uitmakende van het beſtaan, waarop zij beroepen waren, aan meer begunstigde voorwerpen te geven; terwijl alle klagten over zoodanig eene handelwijze bij de Provinciale of Departementale Beſtuuren, om redenen, welke

ke ligt te bevroeden zijn, geenen ingang konden vinden.

Dat de meeste Schoolvertrekken ten Platten Lande de noodige ruimte en luchtigheid missen, welke tot een geregeld onderwijs zoo zeer vereischt worden, is algemeen bekend, maar minder bekend is het, dat in sommige, binnen eene ruimte van tien of twaalf vierkante voeten, bij eene lage verdieping, 70, 80 en meer kinderen zich onderling door hunnen adem verpesten, dat in vele geene open stookplaats wordt gevonden, en dat in andere noch de Meester, noch de Leerlingen de onkosten der brandstoffen kunnen dragen, terwijl men onvermogend is, of voorgeeft te zijn, om eene uitgave van *f* 18 à *f* 20, daartoe vereischt, op eene andere wijze te vinden. Op dat wij thans zwijgen van de onreinheid, die in deze bedompte verblijven heerscht, van het gebrek, niet slechts aan geriefelijkheden, maar aan eerste noodwendigheden, waarvan wij proeven zouden kunnen bijbrengen, die schaamte ons doet verzwijgen.

Vele dezer gebreken zouden, door welwillende medewerking van de zijde der Ingezetenen of Gemeente-Bestuuren, te overwinnen zijn, maar vinden juist daar de oorzaak van derzelver bestaan of voortduuring. Deze menschen, daar zij zelve geen ander dan slecht onderwijs immer hebben genoten, daar zij, bij eene verwaarloosde opvoeding, geleerd hebben op den Schoolmeester met verachting neder te zien, begéren niet, dat

hunne Kinderen beter zouden leeren, dan zij zelve deden, en dommen Godsdienstijver parende bij eene domme zucht voor het oude, beijveren zij zich slechts, om aan alle verbetering onoverkomelijke hinderpalen in den weg te stellen.

En hierin, dat wij dit ten laatsten nog aanroeren, hierin slagen zij boven mate, ook op Plaatsen, daar men bekwame Onderwijzers en welingerichte Scholen heeft. Men zoekt alsdan een Persoon op, door dweepzucht en onverstand bekend; het Gemeentebestuur duldt dat hij eene zoogenoemde *Bijschool* opricht, en de Ouders zenden gretiglijk hunne Kinderen, waar zij voor domheid en partijzucht worden opgekweekt, terwijl de brave openbare Onderwijzer zich van zijn wettig bestaan ziet beroofd. Dit kwaad kende men bijkans niet voor den jaare 1795: het is daaruit oorsprongelijk, dat het Dorpsbestuur, zonder hooger toezicht, in handen van menschen is gekomen, die, nimmer geleerd hebbende, wat beleid, wat rechten van den Burgerstaat zijn, zich al wat hun goeddunkt meenen te kunnen veroorloven.

Wij sparen uwe aandacht, Burgers! eene meenigte andere bijzonderheden, die wij nog zouden kunnen aanhalen, en meenen genoeg gezegd te hebben, om Ul. te doen zien, in welk een trap en mate het openbaar Schoolwezen in deze Republiek verbetering en hervorming dringend behoeft.

Wij gaan dus liever over tot onze *tweede hoofd-*

hoofdstelling, dat namelijk, bij dezen ellendigen staat van het Schoolwezen, nogthans eene wezenlijke verbetering en hervorming van hetzelve mogelijk en uitvoerlijk is.

Hoe wonderspreukig dit ook schijnen moge, en hoe zeer het hier boven opgegevene veeleer schijnt te bewijzen, dat alle pogingen tot herstel van een zoo diep verval vruchteloos zullen zijn, meenen wij echter, tot staving van ons gevoelen, wederom zoodanige bijzonderheden te kunnen aanvoeren, die de zaak zelve boven alle redelijke twijffeling zullen verheffen.

Voorëerst: Offchoon het getal van waarlijk bekwame School-leeraars, in vergelijking met dat der ongeschikte, indedaad gering is, is het echter, op zich zelven beschouwd, vrij aanzienlijk. Uit onderscheiden Oorden der Republiek hebben wij berichten ontvangen, dat de meenigte van kundige en waardige Onderwijzers de verwachting der School-opzieners en School-besturen verre overtrof. Dit getal is in de laatste Jaren aanmerkelijk vermeerderd, en wij mogen het als een vrucht der jongste School-verordeningen beschouwen, dat in drie Zittingen der Departementale School-besturen, zedert de maand September des vorigen Jaars gehouden, aan een twintigtal Personen, na afgenomen streng examen, getuigschriften hebben kunnen afgegeven worden van volledige bekwaamheid en bevoegdheid, om, zonder nader onderzoek, alom in dit Gemeenebest openbaar on-

 der-

derwijs te geven. Waarbij wij bovendien moeten aanmerken, dat het aankweken van geſchikte Onderwijzers, uit deszelfs aart, indien het ſlechts niet aan aanmoedigingen ontbreekt, in eene ſteeds vermeerderde evenredigheid voortgaat, daar het voorbeeld van ſommigen anderen ter navolging opwekt, en de bekwame Leeraar verſcheiden bekwame Kwekelingen en Ondermeesters vormt, die op hun beurt openbare Schoolonderwijzers worden. 'Er is derhalven in 't minst geene vreeze, dat men, bij het aanwenden der noodige middelen, op den duur gebrek zou hebben aan voorwerpen voor het Onderwijs geſchikt. Twee bekwame Onderwijzers voorzien, binnen weinige Jaaren, eene ganſche Landſtreek rondom zich, van kundige Meesters en bloeijende Schoolen. Dit is geen bloot gezegde, het is eene daadzaak, waarvan het bewijs ook aan ſommige Leden uwer Vergadering niet onbekend kan wezen.

Ten tweeden: de verbetering van het Schoolwezen is overal, waar dezelve plaats heeft, aan zoodanige oorzaken toe te ſchrijven, dat men uit dezelve tot de mogelijkheid van een meer algemeen herſtel veilig beſluiten mag. Zeer groot en onvergetelijk zijn de diensten, door de BATAAFSCHE MAATSCHAPPIJ TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN aan ons Nederlandsch Schoolwezen toegebragt: de geſchriften, op haaren last vervaardigd en door haar uitgegeven hebben de weldenkende Natie wakker gemaakt, en zijn in handen van brave

On-

Onderwijzers gefchikte Leer- en Leesboeken voor de Scholen geworden. Hare ijverige Leden hebben alom, waar zulks gefchieden kon, in en bij de plaatfen hunner woning, de Scholen beginnen te hervormen; en de Departements-Onderwijs- en Kweekfcholen, in vele Steden opgericht, hebben met onweerfprekelijke daadzaken getoond, wat men voor de maatfchappij van eene heilzame School-verbetering te wachten heeft. Deze Maatfchappij blijft in haren edelen arbeid voortgaan, en daar zij alleen, zonder bijftand van het Beftuur, ja! geduurende een geruimen tijd verdrukt en vervolgd, zoo veel heeft kunnen verrichten, wat kan men niet van haar verwachten, wanneer het Gouvernement hare oogmerken aan de hand gaat, en hare werkzaamheden met kracht en wijsheid onderfteunt?

Eene andere oorzaak van den verbeterden ftaat der Scholen, in fommige dorpen en grootere ftreken, is het ruimer beftaan der Onderwijzers. Overal, waar aan dezen post een genoegzaam inkomen voor een ordentelijk Burger-huisgezin ten Platten Lande is vastgemaakt, kan men bekwame Onderwijzers vinden, die hun beroep met ijver en met eere waarnemen. Verbetering van de inkomften der Schoolmeesteren is dus een onfeilbaar middel tot herftel van het Schoolwezen, een middel, 't geen wel aan zwarigheden, maar echter niet aan zoo groote zwarigheden onderhevig is, als men zich meestal verbeeldt; daar fommige plaatfen hetzelve

niet meer behoeven, andere de genoegzame bronnen daartoe in zich zelve bezitten; en de behoefte der Onderwijzers in armelijke streken zoo gering is, dat een kleine bijslag voor hun eene gewigtige vermeerdering uitmaakt.

Het herstel der Scholen ten Platten Lande staat ook bijkans overal in verband met de zorg der Gemeente-Bestuuren voor dezelve. Waar deze zich de zaak aantrekken, daar ziet men alle hindernissen langzamerhand verdwijnen: de Scholen worden van het noodige voorzien, de Schoolvertrekken verbeterd, het inkomen des Leeraars verhoogd, en hij in zijne werkzaamheden nagegaan en aangemoedigd, en zulks op plaatsen, waar het vermogen der ingezetenen en der dorps-kas veel geringer is dan op anderen, waar men voorgeeft tot zulke uitgaven buiten staat te zijn. Hervorming der Gemeente-Bestuuren ten Platten Lande, eene zaak, waarvan de volstrekte noodwendigheid zich allerwege doet gevoelen, zal dus ook van zelve herstel van het Schoolwezen ten gevolge hebben.

Eene *derde* soort van bijzonderheden, ten betoge der uitvoerlijkheid van eene wezenlijke Schoolverbetering, heeft wederom hare betrekking tot de thans in dienst zijnde Schoolmeesters. Bij deze had men, niet zonder eenigen grond, afkeer van zoogenoemde nieuwigheden in hunne Scholen, onwil en bij velen zelfs onbeschaafden tegenstand kunnen verwachten. Doch het tegendeel

deel hiervan, behoudens eenige niet noemenswaardige uitzonderingen, heeft de ondervinding aan den dag gelegd. De bereidwilligheid, waarmede de Onderwijzers, uit alle oorden der Republiek, op de enkele uitnoodiging der Schoolopzieners, ter hun aangewezen plaatſe zijn verſchenen, om opgave te doen van den ſtaat hunner Scholen, en een nieuw Reglement voor de inrichting derzelve, en voor hun Onderwijs te ontvangen; deze bereidwilligheid ſtrekt tot een proef van 't geen wij ſtraks zeiden. En de wijze, waarop zij de onderrichtingen en vermaningen der School-opzieners ontvingen, de zwarigheden zelve die zij inbragten, toonden duidelijk, dat zij met eene behoorlijke handleiding gaarne alles wilden beproeven, wat hunne vermogens toelieten, dat zij andere leerboeken wilden invoeren, de gebreken hunner manier van onderwijzen verbeteren, en zelfs aan den tegenſtand der Ouders van hunne Leerlingen het hoofd bieden, zoo zij ſlechts verzekerd waren gehandhaafd te worden in hunne ondernemingen, en op eenige verbetering van hun lot konden hopen.

Het is deze gunſtige geſteldheid der meeste Onderwijzers, ook der zoodanige, van wie zich weinig meer dan goede wil laat beloven, langzamerhand voorbereid door de verzekering, dat eenmaal Wetten op het Onderwijs zouden gemaakt worden, en verder opgewekt door den menschkundigen en zachtzinnigen ijver der School-opzieners,

die wel niet eene plotſelijke herſchepping van het Schoolwezen, maar eene langzame, doch zekere en merkbare verbetering van hetzelve aan den Menſchenvriend in het verſchiet vertoont.

Wij voegen hier, *in de vierde plaats* bij, dat de invoering van een meer redelijk Onderwijs op de Scholen, gebouwd op beginſels van beſchaving en ontwikkeling der verſtandelijke vermogens, niet zoo moeijelijk is, als men het zich oppervlakkig verbeeldt; de nieuwe leerwijze prijst zich aan door eenvoudigheid en gemakkelijkheid; zij houdt den lust des Onderwijzers gaande; zij ſpaart den tijd, door een aantal Leerlingen gelijkelijk, tot aller merkelijk voordeel, het zelfde onderwijs mede te deelen; zij bevordert de orden en ſtilte, en laat zich eindelijk, naar de meerdere of mindere kunde van den Leeraar, in een grooter of geringer trap van volkomenheid aanwenden. Het is wederom de ondervinding, die ons dit doet ſtaande houden. Nergens heeft men de verbetering gewild en dadelijk begonnen, of zij is met een gelukkigen uitſlag bekroond, en de Onderwijzers zelve, gelijk wij ſtraks reeds zeiden, voor zoo verre zij ſlechts eenige geſchiktheid voor hunnen post bezaten, hoezeer met deze methode te voren onbekend, hebben aan dezelve het getuigenis van uitvoerlijkheid en voortreffelijkheid boven de oude gegeven; zij hebben de verdere onderrichting der School-opzieners ingeroepen, en alleen gevorderd tegen den kwaden wil

van

van Ouders of de onverschilligheid der Gemeente-Besturen, door het gezach en de uitvoering der Wet, gehandhaafd te worden. Gereedelijk echter bekennen wij, dat sommige der thans gevestigde Onderwijzers, het zij door gevorderden ouderdom of diep ingewortelde gewoonte, het zij door volslagen gebrek aan alle vereischte bekwaamheden, nimmer zich met eene betere manier gemeenzaam zullen kunnen maken, en naauwlijks iets meer, dan eene nalating der allergrofste gebreken, zullen kunnen presteren: Doch behalven dat ook dit reeds eenige verbetering is, en zelfs de geringste vorderingen van belang zijn in alles, wat het onderwijs der Jeugd betreft, zoo moet men ook iets aan den tijd overlaten, en van de voortgaande uitwerking der maatregelen van een verlicht Gouvernement, ook van dit kwaad, een billijk herstel verwachten.

Wij achten hier ons betoog van de uitvoerlijkheid der Schoolverbetering te kunnen eindigen; hetzelve was gebouwd, 1°. op het aangroeijend getal van bekwame Onderwijzers in ons Vaderland; 2°. op de beschouwing der oorzaken, waaraan de aanvankelijke verbetering der Scholen op vele Plaatsen is toe te schrijven; 3o. op de bereidwilligheid der tegenwoordige School-leeraaren, om naar vermogen het hunne toe te brengen tot bekoming van herstel: en eindelijk 4°. op de natuurlijke gemakkelijkheid der verbeterde leerwijze voor allen, die zich slechts met eenigen ijver op dezelve toeleggen.

Ons is derhalven alleen overig het ontwikkelen van onze

Derde hoofdstelling; dat alleen door eene verstandige, doch nadrukkelijke medewerking, van de zijde des Gouvernements, de bedoelde verbetering kan bereikt worden.

Ten einde met bescheidenheid omtrent de pretieuse aandacht uwer Vergadering te werk te gaan, zullen wij hier wederom zeer kort zijn, te meer, daar de zaak zelve klaar, en aan weinig twijffel bij den onbevooroordeelden onderhevig is.

Van welk een invloed de wijze en krachtdadige medewerking van het Staats-bestuur is op het herstel van 't Schoolwezen, is alreeds in het korte tijds-verloop, sedert het emanéren der Publicatie van den 15. Junij des vorigen jaars, uit de werking der daarbij verordende maatregelen gebleken, en zou buiten twijffel nog veel sterker zijn in 't oog geloopen, indien niet de sints dien tijd voorgevallen Staats-verandering onzekerheid omtrent de voortduuring der onder de laatstvoorgaande Constitutie gemaakte bestellingen over het algemeen had veroorzaakt, eene onzekerheid, die en School-bestuurers en Gemeenten, en Onderwijzers, zonder daarom het voorgestelde doel geheel uit het oog te verliezen, nogthans in derzelver ijver heeft belemmerd, en de aangevangen werkzaamheden vertraagd. Doch het is niet de nuttigheid der medewerking van het Gouvernement, het is de volstrekte noodzakelijkheid der-

derzelve ter invoering eener wezenlijke verbetering, die wij hier moeten aantoonen.

En hier vragen wij gerustelijk ieder der zake kundigen af, of 'er eenige mogelijkheid van herſtel in dezen zij, zonder eenparigheid en volkomen gelijkvormigheid der beſtellingen over de ganſche uitgeſtrektheid der Republiek. Wij onderzoeken hier niet, in hoe verre zoodanige uniformiteit omtrent andere, omtrent alle voorwerpen van Algemeene Policie, voor de vastheid van ons tegenwoordig Staatsgebouw noodzakelijk, en als de beste waarborg derzelve moet geacht worden; Wij pasſen dit thans alleen toe op het Schoolwezen. Zoo lang hierin verſcheidenheid van maatregelen heerscht; zoo lang men in de eene ſtreek aan redelijke Schoolwetten onderworpen, in de andere daarvan ontſlagen is; zoo lang zal men klagten, tegenwerking en ſlaauwe behartiging ontmoeten; men zal zich wanen verongelijkt te zijn, en al wat naar wederinvoering van het oude haakt, zal niet ophouden pogingen tot verandering aan te wenden. Maar zoo rasch alom dezelfde Wet heerscht, ziet een ieder zich de noodzakelijkheid opgelegd; niemand vindt heul bij zijnen nabuur; men onderwerpt zich gemakkelijker aan 't geen men weet onvermijdelijk te zijn, vooral wanneer uitzichten van meer voordeel of aanzien daar mede verbonden zijn; ja! indien men ſlechts met een rustigen tred voortgaat, volgt op een kortſtondig misnoegen van weinigen, welhaast algemeene tevredenheid.

't Geen wij van de eenparigheid in het onderwijs en de inrichting der Scholen zeiden, is insgelijks waar van het toezicht over dezelve. Alle Opzieners der Scholen en Schoolbestuuren moeten aan dezelfde Instructie verbonden zijn, dezelfde magt, uit de Wet voortvloeijende, bezitten, dezelfde regelmaat hunner werkzaamheden volgen, en in denzelfden geest arbeiden, of men zal zich overstroomd zien van hindernissen, die bij een éénvormig Bestuur zich van zelve uit den weg ruimen.

Dan, om deze eenparigheid te verkrijgen of te behouden, is de medewerking van het Hoogst Bestuur des Lands van onvermijdbare noodzakelijkheid. Indien het, wij zullen niet zeggen aan een Gemeente-Bestuur of Kerkelijk Collegie, maar zelfs indien het aan een Departements-Bestuur is overgelaten, of 'er voor de verbetering van het Schoolwezen binnen deszelfs ressort al, dan niet, zal gezorgd worden, of de inrichting van het onderwijs en het toezicht over de Scholen, op deze, dan wel op eene andere wijze zal plaats hebben, dan zal het natuurlijk gevolg zijn, dat men daaromtrent in onderscheiden Departementen verschillend denkt en handelt, en dat die Bestuuren, welke zich de zaak met ernst en ijver aantrekken, door de onverschilligheid of verwaarloozing van anderen zich de handen zullen gebonden, en het misnoegen onder hunne ingezenen opgewekt zien, zoo zij zich, om deze en andere redenen, al niet genoodzaakt

vin-

vinden, hunne bedoeling geheel te laten varen. Wij zouden hier wederom daadzaken ten bewijze kunnen aanvoeren, indien wij Ulieder tijd niet wilden sparen. Alleen dus door algemeen werkende Wetten, omtrent het onderwijs, de inrichting en het toezicht der Scholen, Wetten, waarvan wel de uitvoering, maar geenfins het al of niet nakomen, aan de bijzondere Geconstitueerde Magten is opgedragen; hier door alleen kan het herstel van ons diep vervallen Schoolwezen worden te weeg gebragt.

Daarenboven, tot bereiking van dit einde wordt al het gezach der Hooge Overheid vereischt. Niet dat de zaak, die wij bedoelen, met geweld zou behoeven te worden doorgedreven, en daardoor een luide kreet van te onvredenheid opgewekt, als dan zou het bedenkelijk worden dezelve te beginnen, immers zonder alle de gevolgen 'er van te voren berekend te hebben. Maar, daar het Schoolwezen, bij de als nog heerschende Politike en Kerkelijke Partijschap, waarmede hetzelve veelal gerekend wordt in verband te staan, uit zoo verschillende oogpunten wordt beschouwd, en men dus bezwaarlijk vermoeden kan, dat door eene algemeene, vrijwillige toestemming de verbetering van hetzelve immer kan tot stand komen, wordt 'er noodwendig gezach vereischt, niet om de Ingezetenen des Lands een dwangjuk opteleggen, maar om de Onderwijzers der Jeugd, eensdeels, tot eene getrouwer waarneming hunner Posten te verpligten, en an-

dersdeels, dezelve te dekken tegen de voor hun onaangename gevolgen, welke het vooroordeel en de kwaadwilligheid, om hunne gehoorzaamheid aan de Wet, hun mogten berokkenen. De opgeroepen Onderwijzers zelve betuigden zich aan alle voorſchriften der Wet gaarne te onderwerpen, indien zij 'er ſlechts ſtellig toe gelast wierden, en indien men zorgde, dat zij niet door andere, aan deze Wetten niet onderworpen, Perſonen in hun wettig beſtaan wierden benadeeld. Het is dus enkel als 't ware de vertooning van gezach, het is vastheid van het Gouvernement in het handhaven van heilzame maatregelen, 't geen ten dezen gevorderd wordt, maar zonder 't welk ook alle pogingen der Menſchen-vrienden, en loffelijkſte Maatſchappijen, of in rook zullen verdwijnen, of ſlechts eene zeer bepaalde nuttigheid zullen aanbrengen.

Eindelijk eene wezenlijke verbetering der Scholen vordert verbetering van het uit- en inwendige der School-vertrekken, en van het lot en beſtaan der School-onderwijzers.

Wij hebben reeds gezegd, dat hiertoe op vele Plaatſen, Plaatſelijke Fondſen toereikende zouden zijn, het zij daartoe de gewone Dorps-Inkomſten genoegzaam waren, het zij men matige, en niet drukkende lasten van de Ingezetenen vorderde; en waarom zoude ook in het eene Gewest het openbaar Onderwijs door de Ingezetenen worden bekostigd, en in het andere, in even welvarende ſtreken, de Ingezetenen daartoe niets bij-

bijbrengen? Hoe dit zij, altijd zal het Beſtuur des Lands zich hieraan moeten laten gelegen liggen, zonder 't welk geen Gemeente-Beſtuur tot nieuwe betalingen, of het heffen van nieuwe lasten, hoe noodzakelijk dan ook, beſluiten zal. Daarenboven, 'er zal ook van 's Lands wege eene meerdere toelage tot bevordering van het Onderwijs moeten gegeven worden, vooral in de behoeftige Land-Departementen, waar het Schoolwezen in den ellendigſten ſtaat is. Doch 'er behoeven hiertoe geene groote Sommen te worden afgezonderd; indien Jaarlijks aan de Departementale Beſtuuren, op de begrooting van derzelver huishoudelijke behoeften eene matige Som voor de verbetering van het Schoolwezen wierd geleden, indien het gebruik dezer penningen naar een verſtandig Plan werd geregeld, en men niet op eenmaal in alles poogde te voorzien, maar beginnende met de allerverdienſtelijkſte en allerbehoeftigſte, langzamerhand voortging, dan voorzeker zou men met eene niet zeer groote uitgave, groote behoeften vervullen, den ijver der Onderwijzeren op de krachtigſte wijze aanmoedigen, vermogende Gemeenten tot aanzienlijke bijdragen aanſporen; en aldus aan de ganſche Natie toonen, hoe een verlicht en Vaderlandlievend Gouvernement het herſtel van het Onderwijs der Jeugd ſlechts ernſtig behoeft te willen, om het ook met der daad tot ſtand te brengen.

Het is dus hier alleen de vraag, of de zaak zelve in zoo groot eene mate de zorg

[redacted]

en bemoeijing der Hooge Overheid verdient, als wij dit zoo even voorſtelden, en hier over moeten wij ten ſlot nog een enkel woord aanmerken.

De verbetering van het Schoolwezen is reeds dadelijk, onder de vorige Regeering, door het Vertegenwoordigend Ligchaam en Uitvoerend Bewind ondernomen: eene Landswet deswegen is in volkomen werking, en verſpreidt reeds alom een heilzamen invloed. De zaak is dus niet meer nieuw, en eene geheele, of ſlechts voor een aanmerkelijk gedeelte eene verandering van maatregelen, zou, door dweepzucht en onverſtand in de hand te werken, door den ijver van alle waardige Menſchenvrienden, die in zoo grooten getale met dit belangrijk werk zich bezig houden, geheel uit te blusſchen, de beſchaving en verlichting onzer Natie ten minſten het vierde gedeelte eener Eeuw achter uitzetten, en de beste gelegenheid doen verloren gaan, om iets met vrucht te beginnen.

En welk eene vertooning zou dan dit Land aan het oog van deszelfs Nabuuren aanbieden: overal beijvert men zich, om het eerst of elementair onderwijs op een redelijken en vasten voet te brengen. Sedert de wijsgeerige Keizer Joſef het voorbeeld aan alle verlichte Regenten en Beſtuuren heeft gegeven, arbeidt men, zoo wel in het Roomsch-Catholijk als Protestantsch gedeelte van Duitschland aan de vorming der jeugd door wel ingerichte Scholen: het Fransch Gouvernement heeft dit ſedert lang als het voorwerp der

eer-

eerſte zorgen van een Republikeinsch Beſtuur beſchouwd, en tot in het Noorden van Europa werkt de geest van eenen BASEDOW, van SALZMANN en NIEMEYER.

Men vreeze niet, dat langs dezen weg de geringere Volks-ſtanden voor hun eigen geluk, en voor de rust der Maatſchappij, te zeer zullen ontwikkeld, en met voor hun nutteloze Wetenſchappen bekend gemaakt worden; inderdaad wij zijn er niet aan toe, om hier voor beducht te zijn. Reeds is de onkunde der arbeidende claſſe in volſlagen onevenredigheid gekomen met de meergevorderde kennis van den middelſtand; een verſchijnſel, 't welk zorgelijk genoeg is, en waar van men de jammerlijke uitwerkſels gezien heeft in die tijdperken der Revolutie, waar in de intrigue zich van dit werktuig met zoo veel vrucht heeft bediend.

Men wende het oog naar het Platte Land, en overwege de gevolgen van de ſlechte opvoeding der landlieden, ook voor den Staat; men beſchouwe, hoe geheel geene denkbeelden van betamelijke ondergeſchiktheid daar heerſchende zijn; hoe Gemeente-Beſtuuren en Ingezetenen door hunne vooroordeelen en ſtijfhoofdigheid alles in de war geſtuurd, en aan de ſchroomelijkſte onrechtvaardigheden zich hebben ſchuldig gemaakt, zonder gevoel of nadenken; men beoordeele hunne gevoelens van eer en trouw, van de heiligheid des eeds uit hunne opbrengst in de geldheffingen en andere bijzonderheden, en men zal zien, welk belang de Staat heeft bij het beter on-

 der-

derwijs der Dorpelingen en der arbeidende classe: men zal zich niet langer bekommeren, dat deze menschen voor hunnen stand te wijs zullen worden, en voor hun geluk te veel kundigheden verkrijgen.

Dat dan vrij een wijs en Republikeinsch Bestuur zich overgeve aan de zachte bewegingen eener menschlievende Wijsbegeerte, die voor de verstandelijke behoeften van dat gedeelte der Maatschappij, 't welk alles alleen van de zorg des Bestuurs verwachten moet, met dringende vertogen pleit; dat het zich langs dezen weg van de dankbaarheid des Nageslachts en het geluk des Vaderlands verzekere.

Wij, Burgers! hebben geöordeeld ook deze consideratien aan U te moeten voorstellen, het is op grond derzelve, dat wij eerlang aan Ul. eene Voordragt meenen te doen, omtrent de veranderingen, welke in de Publicatie van 15. Junij en 22. Augustus des vorigen jaars, uit hoofde der tegenwoordige orden van zaken, behooren gemaakt te worden, met behouding echter van de algemene bedoeling en den geest dier Wetten.

Waarmede

Heil en Eerbied.

(*was gepar.*)

J. F LEEMANS vt.

(*onderstond*)

Ter ordonnantie van den Raad voorn.

(*was get.*)

WENCKEBACH.

BOEK-

BOEKBEOORDEELINGEN.

1. *Nieuw Prenteboek voor Kinderen.* No. VI. Prijs *f* 2 : 6 : 0. *buiten inteekening.*

2. *Volledige Verklaring tot* No. I. *van het Nieuw Prenteboek voor Kinderen.* Zutphen *bij* H. C. A. THIEME. 1801. 82. bl. 4[to]. Prijs *f* 2 : 0 : 0.

Dit gedeelte van het Prenteboek voor Kinderen, op dezelfde wijze voordgaande, met de algemeen verworven goedkeuring te verdienen, levert ons in vijf platen de volgende afbeeldingen. De eerste, voor de *Insekten* en *Planten* geschikt, vertoont ons den *Agamemnon*, een *Indischen*, den *Cerbera*, een *Kaapschen*, en den *Bijenvlinder*, een *Zwitserschen* Vlinder, waar van de eerste inzonderheid de aandacht trekt door zijne grootte en afstekende kleuren: onder de planten treft men eene keurige afbeelding aan van de *Keukenschel* en de *Belladonna*. De tweede afdeeling bevat alleen onder de visschen den *Karper*, die ons in zijn geheel,

aan de buik opengeſneden en in geraamte wordt voorgeſteld. Intusſchen misſen wij in den opengeſnedenen de letter *f.* die het hart moest aanduiden, hoe zeer anders deze afbeelding zeer nauwkeurig is. De derde vertoont ons van de Heidenſche godheden *Mars* en *Minerva*, en van de Natiën *Armeniſche Mannen* en *Vrouwen*, onder de laatſten is eene in bruidsgewaad. De vierde voor *Fabrieken en Ambachten* beſtemd, ſtelt ons de Koolenbranderij voor, van den eerſten aanvang af tot den brand toe. Eindelijk heeft men tot *de Natuurtooneelen* eene afbeelding van den *Veſuvius* verkozen, zeer geſchikt om de jeugd een denkbeeld van dit ontzettend tooneel te geven. — Behalven de korte beſchrijvingen van alle deze voorwerpen in vijf talen, vindt men ook hier weder uitvoeriger ophelderingen achter aangevoegd, door den Burger FOKKE vervaardigd. Om nu niet van alles te gewagen wat in deze nadere ophelderingen de aandacht vestigt, willen wij alleen doen opmerken, dat deze geachte Schrijver alvorens *den Karper* te beſchrijven, ons eerst in het algemeen met de natuurlijke Hiſtorie der Visſchen bekend maakt. In deze geeft hij op, de kenmerken, die deze dieren van alle anderen onderſcheiden, ſpoort hunne zintuigen na, en verhaalt ons de wijze der voordteeling. Nu tot *den Karper* overgaande, vergeet hij niet van de vruchtbaarheid dezer Visſchen te gewagen, wier kuit wel eens 2,371,000 eijeren bevat. Onder andere bijzonderheden trof ons ook deze

deze nopens deszelfs ademhaling, die wij niet kunnen nalaten hier overtenemen.

„ In de Karpers is het getal der ſtukken, „ die ter ademhaaling dienen, ongelooflijk „ groot. Men telt daartoe naamlijk, 4386 „ beenige en 69 vleeſige, dat is ſpieren. De „ ſlag-aders der kieuwen geeven, behalven „ heure hoofdtakken, 4320 takken uit, ie- „ der van welken, wederzijds, op het plat „ der plaatjens eene menigte van dwarsſche „ hairtakjens verſpreidt, welker getal dus „ dat der takken ver te boven gaat. Daar „ zijn zo veele zenuwen als ſlagaderen, de „ aderen verſchillen alleen daarin, dat zij „ enkele buisjens zijn, zich niet in hairtak- „ jens verſpreidende; men ziet derhalven, „ dat de menigte der gemelde ſtukken tot „ de ademhaaling behoorende, indien men „ elk takjen bijzonder neemt, wel tot het „ verbaazende getal van twintig duizend zou- „ de beloopen."

Lezenswaardig is ook de geſchiedenis van de Godheden *Mars* en *Minerva*, waar in de Schrijver niet minder zijne uitgeſtrekte geleerdheid, op eene voor onkundigen zeer bevatlijke wijze, ten toon ſpreidt. Hij volgt deze Goden in alle hunne naams- en gedaante-verwisſelingen, bij verſchillende volken, van de vroegſte tot latere tijden, waardoor het voor ieder duidelijk wordt, hoe de afgoderij zich van het eene volk tot het andere voordgeplant hebbe. — Op het artikel

van de *Armeniërs* treft men aan eene naauwkeurige geographiſche en natuurkundige beſchrijving van derzelver vaderland; en niet minder omſtandig is de beſchrijving van de *Koolenbranderij*, een vaderlandſche trafiek, waar toe hem het uitmuntend werk van J. F. MARTINET over dit onderwerp de ſtof geleverd heeft. — Onder de ophelderingen nopens den *Veſuvius*, vonden wij deze aanſpraak, den berg in den mond gelegd, en in een latijnsch opſchrift te *Portici*, een nabijgelegen dorp, te lezen, de moeite der overneming overwaardig; waarom wij het hier laten volgen.

„ Nakomelingen, Nakomelingen, hier
„ hebt gij belang bij, de eene dag geeft
„ licht aan den anderen, deze aan den vol-
„ genden, geeft acht! Indien de Geſchiede-
„ nis geen Fabel is, zo heeft *Veſuvius*,
„ twintig maal, ſedert dat de Zon gefor-
„ meerd was, uitgevlamd, altoos tot ver-
„ ſchrikkelijke verwoesting van de traagen
„ en wankelbaaren. Op dat hij hier na on-
„ gewaarſchouwden niet verraſſe, geef ik
„ dit bericht. Deze Berg heeft eene baar-
„ moeder, bezwangerd met Jooden-lijm,
„ Aluin, Yzer, Zwavel, Goud, Zilver,
„ Salpeter en Fonteinen van Water. Vroeg
„ of laat zal dezelve vuur vatten, en, in
„ de Zee uitbreekende, verlost worden;
„ doch niet zonder voorafgaande braakin-
„ gen. Hij heeft de ſtuipen, en geeft de
„ ſtuipen aan den grond rondomme. Hij

„ rookt,

„ rookt, hij vlamt. Hij ſchiet voor uit. Hij
„ ſchudt den geheelen Dampkring. Hij
„ brult verſchrikkelijk. Hij loeit. Hij don-
„ dert. Hij drijft de Nabuurſchap uit het
„ Land. Bergt u dan, terwijl gij nog kunt.
„ Nu, nu is hij in arbeid. Hij berst uit.
„ Hij braakt een ſtroom van vuur, de ſtroom
„ loopt zeer ſnel neder, en laat geen' tijd
„ over, om te vlugten; als hij u achter-
„ haalt, het is gedaan met u, gij zijt ver-
„ looren!

„ In het Jaar van onze Zaligmaaking,
„ 1635. den 17. December, PHILIPPUS IV.
„ Koning, en *Emanuël Fonſeca*, Onder-
„ Koning zijnde, werd dit, tot een verhaal
„ van de ongevallen van voorige tijden, en
„ een geſchikt middel voor de toekomende,
„ met zo veel heuschheid als magnificentie
„ opgericht. Als het gevreesd werd is het
„ ontvlooden, als het veronachtzaamd werd,
„ heeft het de achteloozen en gierigen ver-
„ nield, wier zorge voor huis en goed die
„ voor het leven overtrof.

„ Gij derhalven, indiën ge wijs zijt, luis-
„ tert naar de ſtem die tot u roept; be-
„ moeit u met geen huis, bemoeit u met
„ geen goed, maakt haast, vlucht!

„ ANTONIO SUAREZ MESSIA,

„ *Marquis van Vico. Landvoogd*
„ *der Wegen.*"

N°. 2. is eene eerste proeve van des Schrijvers gedane belofte, reeds bij een vorig stukje gedaan, om ons nadere ophelderingen te leveren van die onderwerpen, welken in de prentbeschrijvingen te kort verhandeld waren. Dus vindt men dan hier de bijvoegsels, tot de beschrijvingen behorende van de Prenten, in N°. 1. van dit werk. Doch, en dit geeft aan dit werk eene nieuwe waarde, bij iedere nieuwe hoofdafdeeling treft men aan eene algemeene beschrijving van de soorten, eer hij tot de bijzondere voorwerpen komt. Dus vangt hij hier aan met een algemeene beschrijving van het *Plantenrijk*, waarin hij eerst de algemeene achting, in welke de plantkunde reeds van de vroegste tijden af gestaan heeft, gedenkt, en vervolgends van de verdeeling der planten en derzelver verschillend nut en gebruik spreekt; onder welk laatste wij echter een der gewigtigste einden, waartoe de planten bestemd zijn, de voeding van mensch en dier, vergeten zien.

Eene algemeene beschouwing van het ontstaan, de voeding, de voordplanting en den dood der planten — en eene beknopte geschiedenis van de Kruidkunde besluiten dit algemeen verslag: waarna hij tot eene nadere beschrijving van het *Verkensbrood* en de *Wolfsmelk* overgaat.

Op dezelfde wijze, tot eene inleiding voor de *Insecten*, levert ons de kundige FOKKE een algemeen overzicht van alles, wat bij dezelven opmerkenswaardig is, en leert ons alles kennen, wat bij dezelven over het al-

ge-

gemeen de aandacht verdient: waarin wij bijzonderheden hebben gevonden, die dit bericht alleraangenaamst en ten uiterſten belangrijk voor bejaarden zoo wel als jeugdige lezers maken. Wie ſtaat niet verbaasd, als hij leest dat de Heer LYONNET, een houtrups, ter lengte van nog geen vier duimen, ontleed hebbende, in dezelve, behalven de zenuwen, luchtpijpen en overige ingewanden, bijna 4,160. ſpieren ontdekte; dat 'er diertjes zijn, zeven- en twintig millioenen maalen kleiner dan een kaasmijt! — Bij het verſlag der voordteeling gaat de Schrijver het vooroordeel te keer, als of ſommige Inſecten uit verrotting zouden kunnen ontſtaan; en vergeet niet de alle verbeelding te boven gaande vruchtbaarheid dezer diertjes en derzelver merkwaardige gedaanteverwisſelingen naauwkeurig te beſchrijven. — De hierop volgende beſchrijving van den Vlinder, *de Agamemnon*, geeft hem aanleiding om over dien ouden Griekſchen Vorst iets te zeggen.

Des Schrijvers algemeene aanmerkingen *over de viervoetige dieren*, mede ter inleiding dienende tot bijzondere beſchrijvingen, kenmerken zich op dezelfde wijze, door juist die algemeene bijzonderheden zeer oordeelkundig te kiezen, die zoo leerrijk als belangrijk tevens zijn. Waarna deze afdeeling beſloten wordt met nadere ophelderingen nopens *het Rhee*, *het wilde Zwijn*, *het Konijn*, *de Eekhoorn*, *de Dwerghaan*, *de Marmot*.

Eenige bijzonderheden nopens de *Siam-*

mers en den Koning van *Ava*, en nadere ophelderingen wegens de Godheden *Apollo* en *Diana*, vullen het vierde vak: zoo ook — iets over de *boekbinderij*, waarin voor alles opmerking verdient hetgeen de Schrijver verhaalt nopens de handelwijze der ouden in het papierbereiden, of liever het bereiden van de ſtoffen, waarop men ſchreef, en het inbinden of ſamenvoegen der bladen; — en iets over de merkwaardige heete bron op het Eiland *Ysland*, — dienen voor het vijfde en laatſte vak.

Van alle deze ophelderingen en bijvoegſels kunnen wij echter niet zeggen, dat zij voor *kinderen* geſchikt zijn. Sommigen althands kunnen hun niet in handen gegeven worden, en zijn zelfs voor het gros van bejaarde lezers niet berekend. De Burger FOKKE ſchijnt zich even hetzelfde beſchaafd en geoeffend publiek voorteſtellen, voor het welk hij tot hier toe geſchreven heeft: en voor deze ſoort van lezers is voorzeker alles, wat in dit werk vervat is, belangrijk. Dan, daar dit werk, door de bijvoeging van deze nadere ophelderingen, ook voor die ſoort van lezers beſtemd is, is dit thands veeleer eene aanprijzing dan eene berisping. Daar bij, de menigte en afwisſeling van onderwerpen in dit mengelwerk maakt niet minder, dat ieder als het ware, ook de jeugd, hier zijne gading kan vinden; en ieder, jong of oud, vast 'er iets in vindt, voor hem verſtaanbaar en gewigtig: terwijl de ongeleerde tevens een oppervlakkig denkbeeld van ſom-

mige

nige geleerde kundigheden krijgt, die, zo al niet voor hem bijzonder noodzaaklijk, echter aangenaam en fraaij zijn om te weten. Intusſchen, daar de oorſpronglijke aanleg en verdeeling van het werk zelve een hinderpaal is om in *eenig* der vastgeſtelde vakken een volledig ſamenſtel te leveren, hoe veel minder dan in *allen*, gelijk de orde zou vorderen, raden wij den Schrijver om op denzelfden voet, als hij tot hier toe gedaan heeft, over ieder onderwerp juist die bijzonderheden te kiezen, welken voor *de jeugd*, en voor *ongeleerden*, in den uitgeſtrektſten zin, bevatlijk, gewigtig, en uitlokkend voor hunne leeslust zijn, en inzonderheid, om door zijne nadere ophelderingen de afbeeldingen zelven nog iets meerder toetelichten, dan in de korte beſchrijvingen geſchied is.

Lettergeschenkjen voor de leerlievende Jeugd, door A. FOKKE Simonsz, *opgedragen aan de Nederlandsche Kinderen. met plaatjens. Te* Amst. *bij* J. R. POSTER. 118. bl. in 12mo. Prijs *f* 0 : 12 : 0.

Hoe zeer wij eenigsins huiverig zijn, om, in het algemeen, met den Schrijver in zijne opdragt, tot kinderen te zeggen: *Uwe uitspraak* (over de waarde van een voor hen geschreven boekje) *zal mijn richtsnoer weezen; immers in uwen mond is de waarheid:* zouden wij echter niet aarzelen dit hem natezeggen, indien alle voor hen geschreven werkjes in waarde en wijze van behandeling het zijne evenaarden. Voor zoo veel wij weten, dit de eersteling van dezen verdienstlijken Schrijver zijnde, dat in den eigenlijken kindertoon gesteld is, durven wij wel verklaren, dat hij dien zeer wel gevat heeft, en wij kunnen niet nalaten te wenschen, dat hij zich opgewekt vinde om ons met nog meer zulke geschenkjens te verrijken. Echter zij het ons vergund aantemerken, dat hij zich wacht voor kinderlijke *platheden*, om het dus te noemen, die uit het spraakgebrek voord-

voordkomen, zoo als *Toosje* voor *Koosje:* want dan vindt men ligt in dit gebrek iets mooijs, even gelijk veele dwaze ouders in het gemaakt brouwen of lispen hunner kinderen.

Dit boekje is in het klein, het geen het voorig beoordeelde in het groot is; het is geheel befchrijving van de daar in voorkomende plaatjens, die alle zinnebeeldig zijn, welke befchrijving wederom aanleiding tot zeer leerrijke aanmerkingen en treffende gefprekken geeft. Dit ontwerp vinden wij voor kinderen zoo belangrijk, als uitlokkend. Maar dan wenschten wij ook, dat de plaatjens *niets minder vervatten*, dan de befchrijving, — *duidelijk voorftelden*, 't geen deze vermeldt, — en dat zij, of door bekwame meesters hiertoe opzetlijk vervaardigd, of dat althands zoodanige gekozen werden, die voor kinderen pasfen. Dit getuigenis kunnen wij althands van alle deze plaatjens niet geven. Zo ons geheugen ons niet bedriegt, hebben wij ze meer gezien; en de Franfche en Nederduitfche opfchriften onder dezelven ftemmen met elkanderen niet overeen. Om ons maar tot het eerfte te bepalen: dit ftelt voor *het Fortuin*, *een rijkgekleede aap*, en in het verfchiet eenige *Venetiaanfche gondels:* hoe toch ftemmen deze laatften met de eerfte beelden overeen? Onder leest men in het Nederduitsch: *Natuur komt boven*, en in het Fransch: *La fortune ne fait point le merite:* het geen eigenlijk zegt, *het fortuin maakt de verdienfte niet uit;* of, *geeft geene verdienften*.

Om over de verdienften van dit aangenaam gefchenkjen des te beter te kunnen beordeelen, laten wij hier de befchrijving van het Fortuin volgen.

,, ONDERWIJZER. Hoort. Die vrouw is het *Fortuin*, het goed of kwaad lot dat de menfchen zo dagelijks overkomt. Weetje? Bij voorbeeld, gij hebt een mooi huis, mooije kléderen, lekker en goed eeten en drinken; en dat kind, dat daar ginder op de fluis (als je hier uit het raam ziet, kunt ge het zien,) zit te bédelen, dat heeft geen huis, is half naakt, en eet roggenbrood, drinkt water, als hij het eens krijgen kan, en dikwijls niets! dat kind is evenwel net een mensch als gij, 'er is geen hair onderfcheid, en als *Toon* en *Karel* met dat jongetjen in één water baadden en ontkleed waren, zou niemand oppervlakkig kunnen raaden, wie het heertjen of de bedelaar ware. — Denkt u dat ook niet?

,, ANTHONIE. Ja, als we naakt waren, wie zou ons dan aanzien dat we hier in dit mooije huis woonden — of dat we op dien brug om een duit bedelden — en of we arm of rijk waren.

,, ONDERWIJZER. Ziet ge, dat is 't dat ik zeggen wil; maar daar 'er dan waarlijk geen wezenlijk en natuurlijk onderfcheid tusfchen de menfchen is, waarom zijn alle menfchen niet arm of rijk?

,, KAREL. Om dat de eene mensch

,, moog-

„ mooglijk meer werkt, en daarom meer
„ geld wint.

„ ONDERWIJZER. Neen, jongen lief!
„ dat is juist de reden niet. 'Er zijn wel
„ menſchen die van den vroegen ochtend
„ tot den laaten avond arbeiden, en even-
„ wel niet rijk worden, ja zelfs kwalijk zo
„ veel winnen, om niet van gebrek omte-
„ komen, en weêr anderen, die, zonder
„ dat ze iets doen, geld winnen, alleen met
„ door hun geld, geduurig geld te doen win-
„ nen. Maar nu wil ik u zeggen, dat,
„ juist om dat men die vraag niet altijd ge-
„ makkelijk beändwoorden kan, de oude
„ volken, Grieken en Romeinen, gemeend
„ hebben, dat 'er een ſoort van godin of
„ bovenmenſchelijk wezen ware, het welk
„ de ſchatten en voordeelen, willekeurig,
„ of liever blindelings, en met een' doek
„ voor de oogen, onder de menſchen uit-
„ deelde; dat wezen, of die godin, noem-
„ den ze de goede *Fortuin*, of het geluk,
„ en bouwden zelfs tempelen tot heur éer.
„ Nu, die godin der ouden ziet ge hier op
„ dit prentjen afgebeeld, zij heeft een
„ ſcheepsſtuur in de hand, om dat de mees-
„ te voordeelen en rijkdommen, van ouds,
„ over zee en door koophandel en zeevaart
„ verkreegen worden; gij ziet dat heur kleed
„ met een hollen plooi, even als een zeil
„ waar in de wind ſpeelt, opwaait, dat be-
„ duidt den voorſpoed en den ſtaat van ie-
„ mand, dien het alles, zo als men zegt,
„ *voor den wind gaat*. Men verbeeldde de

„ *Fortuin* ook nog wel anders, naamlijk,
„ geheel naakt, en geblinddoekt, ſtaande
„ op een ronde kloot, en de lange hairen
„ over het hoofd, omgeſlagen en vooruit-
„ waaijende, met de rechter hand, geld,
„ kostbaarheden, enz. en met de linker,
„ zweepen, koorden, ſtrikken, enz. uitdee-
„ lende, en dat verbeeldde eigentlijk aller-
„ lei lot, zo wel goed als kwaad. — Gij
„ ziet, de *Fortuin*, of het goede geluk,
„ houdt hier een' leelijken aap onder heur
„ beſcherming, en die heeft ze rijk gekleed,
„ en zelfs met veel gouden ſieraaden en
„ kleinoodiën behangen. — Zoudt ge dat
„ mooije bakkesjen, met zijn tanden en rui-
„ ge wangen, en zo fraai opgeſchikt, als
„ het u eens ontmoette, niet gaarne een
„ zoentjen willen geeven?

„ ANTHONIE. Wel foei! dien leelijken
„ ruigen baviaan!

„ TOOSJE. O heer! ik kan 'er van gril-
„ len.

„ KAREL. Neen, daar zou ik ook niet
„ veel zin in hebben; ik zou bang weezen
„ dat hij mij bijten zou.

„ ONDERWIJZER. Wel nu, leer dan
„ daaruit, dat, al heeft het geluk een ſlegt
„ en kwalijk opgevoed mensch rijk gemaakt,
„ en in grooten ſtaat geſteld, men toch al-
„ tijd zien kan dat hij van gemeene af-
„ komst is: of liever, dat hij een gemeene
„ en onbeſchaafde opvoeding genooten heeft.
„ Die aap beduidt dus een lomp, ruuw
„ mensch, dat rijk en magtig geworden is,

„ en

„ en door het geluk begunstigd wordt; maar „ die, hoe fraai hij zig ook kleede, en „ welke gemaakte manieren hij ook aanneeme, „ altijd hier of daar in, of zelfs wel „ doorgaands, laat blijken, dat hij ononderweezen, „ en ruuw in zijn doen en spreeken „ is."

Intusschen kunnen wij, ondanks onze aanmerkingen op de plaatjens, die ook bij de beoordeeling van dit werkje niet in rekening moeten komen, dit geschenkjen aan de leesgierige jeugd niet slechts als vermaaklijk, maar als allernuttigst ter lezing aanprijzen.

MAURITS *en* AUGUSTA, *of de Kinderen zoo als zij behoorden te zijn. Een Leesboek voor Ouders en Kinderen.* Uit het *Hoogduitsch* door P. G. WITSEN GEYSBEEK. Te *Zutphen* bij H. C. A. THIEME. 1801. gr. 8vo. VII. en 201. bl. Prijs *f* 1 : 16 : 0.

Slechts weinige Romans zijn tot hier toe voor de jeugd geschreven, hoe zeer wij aan korte verhalen geen gebrek hebben, en waarlijk,

lijk, wij verheugen ons deswegens. De besten, de onschadelijkften hebben toch dit algemeen gebrek, dat zij de verbeelding te vroeg ontwikkelen en in eene denkbeeldige, waereld laten omzwerven, die de kinderen over het algemeen valsche begrippen inboezemt, en het getal der onbezonnenheden en onvoorzigtigheden, waar toe de vurigheid der jeugd hen van zelve geleidt, maar al te veel vermenigvuldigen. Intusschen durven wij dezen Roman wel der jeugd ter lezing in handen geven. Hij schetst ons een ideaal van twee waarlijk beminnelijke kinderen, en stelt ons hun gedrag voor in verschillende omstandigheden, waar in kinderen kunnen komen. En dit gedrag is waarlijk in alle opzigten zoo edel, zoo kiesch, zoo voortreffelijk, in omstandigheden, die in der daad netelig zijn, en waar in de meeste kinderen zouden struikelen, dat wij wel durven getuigen, dat deze Roman volledig aan zijn titel beandwoordt, en ons kinderen schetst, *zoo als zij behoorden te zijn.*

MENGELWERK.

OVER DE LEERWIJZE IN HET REKENEN.

(Vervolg van II. D. III. St. bl. 43.)

OND. Nimmer, kinderen, zal ik het afscheid vergeten, dat dertien uwer medeleerlingen eergisteren van ons namen. Waarlijk het viel hun regt zwaar. Zij weenden zelfs bittere tranen en konden geen woord uitbrengen. Dien goeden JACOB! Hem was het regt ernst. Wat denkt gij, zou ik mij bedriegen, dat zij mij bemind hebben — dat het hun aangenaam was in de ſchool te komen — dat zij gaarne in uw gezelſchap leerden?

PIET. JACOB heeft mij daar onder weg gezegd en alles bevestigd, wat de meester daar vraagt.

OND. Het doet mij in mijn hart goed als mijne Schoolieren met mij zoo te vreden zijn, en zoo veel tot een eeuwig aandenken met zich uit de ſchool medenemen. Maar ik moet ook van den anderen kant erkennen,

nen, dat zij goede, vlijtige en gehoorzame scholieren waren. Zo gij ook niet zoodanig wildet worden, zou ik mij hun verlies dubbel beklagen. — Maar; wij moesten rekenen, en ik spreek van mijne oude scholieren. — Dan ook goed, wij kunnen dit ook gebruiken. Dus dertien kinderen zijn eergisteren vertrokken: wel nu JAN, zijt gij thands in getal vermeerderd of verminderd?

JAN. Verminderd.

OND. Zeer natuurlijk. Maar nu wil ik u nog eens vragen: *hoe veel zijt gij nog?* — Kunt gij ons dat zeggen? En hoe zult gij hier mede voordkomen?

JAN. Wel, 'er zijn nu dertien minder.

OND. Goed. Maar let op het geen ik vraag: ik wil niet weten, hoe veel gij thands verminderd zijt; maar hoe veel 'er van u nog overig zijn, daar die dertien weg zijn.

JAN. Hoe kan ik dat weten?

OND. Recht: dit kan ik u niet kwalijk nemen. — PIET, gij zult ons uit den droom kunnen helpen; ik zie het aan uwe ogen: gij weet iets.

PIET. Ja, dertien zijn weg, en als ik nu tellen moet, hoe veel 'er van ons nog overig zijn, dan behoor ik eerst —

OND. Houd nog eens stil, PIET, 'er valt mij iets anders in. — JAN, kunt gij mij zeggen, wie van ons beiden langer is, ik of de Keizer van *Rusland*?

JAN. Neen, dat kan ik niet.

OND. Waarom niet?

JAN. Om dat ik hem nooit gezien heb.

OND.

OND. Let wel op, JAN, en onthoud dit. Zoo dra gij zeggen wilt, wie van ons beiden, de Keizer of ik, langer zij, moet gij ook *beiden* gezien hebben. Nu zoudt gij moeten zeggen, hoe veele ſchoolieren ik nog heb? — Dat dertien weg zijn, weet gij zoo goed, als gij *mij* kent. Maar het ſcheelt nog aan den Keizer. Verſtaat gij wel, wat ik meen? — Wanneer gij berekenen zult, hoe veele ſcholieren 'er nog zijn, na dat dertien vertrokken zijn, zoo behoort hier toe nog iets.

JAN. Och! Hoe ben ik zoo eenvoudig! — Een marter is dezen nacht in ons kippehok gekomen en heeft 5. hoenders vermoord. Daar heb ik het reeds uitgerekend. „ Moe„ der, zeide ik, agt hoenders hebt gij ge„ had; vijf zijn 'er dood, dus hebt gij 'er „ nog drie." Wil mij nu de Meester maar zeggen, hoe veele ſcholieren 'er in het geheel geweest zijn

OND. Honderd en vijf.

JAN. (*Hij telt op de vingers.*) Honderd en vijf, . . vier . . . drie . . . twee . . .

OND. Wat doet gij daar JAN?

JAN. Ik tel dertien op de vingeren.

OND. Foeij! dat duurt te lang.

JAN. Ik kan het niet beter.

OND. Nu toch zult ge het beter leeren. Wilt gij?

SIJMEN. Ik kan al rekenen.

OND. Gij?

SIJM. Ja, ja! ik wil 'er daadlijk eene proef van geven.

OND. Zoo, zoo! Laat eens zien.

SIJM. (*Schrijft op het bord*) 105
13
———
118

daar heb ik het al.

OND. (*De kinderen lagchen hem uit.*) Gij moet hem daarom niet uitlagchen, jongens! Neen, goede SIJMEN, gij hebt uwe dingen wel goed gedaan; slechts eene fout hebt gij gemaakt. Hoort eens kinderen, als gij van den schoenmaker schoenen verlangt, en hij brengt u laarzen, neemt gij die aan?

SIJM. Ik wel, maar mijn Vader niet.

OND. Maar, wanneer zij evenwel goed gemaakt zijn?

SIJM. Hij neemt ze toch niet: zij zijn hem te duur. De kleine jonge, zegt hij, draagt nog geene laarzen.

OND. Dus laarzen zijn geene schoenen.

SIJM. Neen.

OND. En wat hebt gij zoo even gezegd, dat gij kendet?

SIJM. Ik kan rekenen.

OND. Dat is waar; maar wat heb ik u reeds in den beginne van het rekenen gezegd? Heb ik u niet het voorbeeld van den Timmerman, met zijne verschillende beitels voorgesteld en u gezegd, dat men niet alles op dezelfde wijze kan berekenen. Nu hier aan moet gij thands denken. Gij, SIJMEN, kunt thands *optellen*, of allerleie getallen tot eene som bij elkanderen voegen. Deze wijze van rekenen nu, geldt als dan, wanneer de

de getalen, of de zaken, die door de getalen aangeduid worden tot elkanderen behoren, en te famen in één hoop moeten komen. Doch herinner u nu eens de zaak, waar mede wij thands bezig zijn: 'er waren honderd en vijf fcholieren, dertien zijn 'er vertrokken — en let nu op de vraag, hoe veel zijn 'er dus nog overig? Hier vraag ik geheel anders, dan wij tot hier toe gedaan hebben. Te voren vroegen wij, hoe veel maakt dit met elkanderen? en wij moesten het eene getal bij het andere voegen en zeggen, 2. en 3, 4. en 7. enz. anders waren wij 'er niet gekomen. Thands is het een groot verfchil. Nu vragen wij, hoe veel zijn 'er nog overig? Bij het optellen komt altijd eene *fom* onder de ftreep: hier moet het een *rest* of overfchot zijn. Stelt eens, ten 9. uuren des morgens komt gij allen, ieder uit zijn huis, in de fchool bij een: dat maakt een hoop, eene *fom* uit Maar als de klok 12. heeft geflagen, gaan de meesten uwer weder heenen en eenigen blijven fomtijds nog achter; deze zijn — niet de hoop, niet de *fom* — maar *de rest* of het overfchot van den hoop, die te voren bij elkanderen was. Hoort nu, en overdenkt de vraag ter dege; 'er waren honderd en vijf fchoolkinderen, dertien zijn vertrokken, hoe veel blijven 'er nu nog overig? Honderd en vijf — dat is het eerfte, het grote getal; van dit gaan dertien af: kan het eerfte getal nu nog groter worden? SIJMEN, andwoord.

SIJM. Neen het moet kleiner worden.

OND. Zie nu hier; bij uwe berekening, ſtaat onder de ſtreep 118 — dit is meer dan 105. — dit is dus valsch. —— Honderd en vijf moet kleiner worden. Hoe veel is dat nu te groot?

PIET. Dertien.

OND. Hoe veel moet ik dan wegnemen?

PIET. Dertien.

OND. En moet ik dan zeggen: 5. en 3?

PIET. Dan werd het nog groter.

OND. Moet ik niet het kleiner getal 13, van het groter 105. aftrekken? Want 13. zijn vertrokken en kunnen 'er dus niet bijgevoegd worden. 'Er moet een getal uitkomen, dat aanwijst, hoe veel ſchoolkinderen 'er nu nog zijn,

SIJM. Ik wil toch wel eens zien, hoe men dat moet aanleggen.

OND. Dat is juist zulk eene grote kunst niet, gij zult het daadlijk zien. Thands moeten wij dan, om het u in één woord te zeggen, *aftrekken*, *ſubſtraheeren*; dat wil zeggen, het eene getal van het andere aftrekken. En deze wijze van rekenen komt dikwijls voor. Liever wilde ik altijd *addeeren*, dan *ſubſtraheeren.* Wanneer het b. v. tijd is, om het ſchoolgeld te ontfangen, addeer ik alle dagen, en telkens komt 'er iets in mijn zak. Maar wanneer 'er geene ſpijs of drank meer in huis is, dan moet ik *ſubſtraheeren*, mijn hoop geld verminderen, die gedurig minder wordt. En gij hebt verſtand genoeg, om nu te bemerken, wanneer en waar ik *ſubſtraheeren* moet, naamlijk: wanneer

neer de zaak, waar van geſproken wordt, zich zoodanig verandert, dat zij minder, kleiner wordt, dan zij voorheenen was en zelfs zoodanig, dat 'er niets meer overig blijft, daar moet ik *ſubſtraheeren.* Als ik 105. ſchoolkinderen heb, en 'er komen 7. nieuwen bij, en ik wil weten, hoe veel ik nu heb? Hoe moet ik het dan maken?

PIET. Ik moet 105. en 7. *addeeren.*

OND. Juist. Maar, als ik 105. ſchoolkinderen heb en 13. daar van vertrekken en ik wil weten, hoe veel ik nog overhoud: dan wordt 105. voorzeker niet groter, maar kleiner. En wat moet ik dan doen?

PIET. *Subſtraheeren.*

OND. Zeer natuurlijk. — 105. en 7. *hoe veel maakt dat ſamen?* — 105. en 13. 'er af, *hoe veel blijft 'er overig?* — Hoe groot is niet het onderſcheid tusſchen deze vragen? niet waar? Daar uit ziet gij immers duidelijk, dat men in het eene geval geheel anders moet handelen dan in het andere. Wanneer — ja, ik wil het u nog eens herhalen, want ik ſtel 'er veel belang in, dat gij het in den grond begrijpt — wanneer uwe moeder aardappelen kookt, gooit zij ze, de eene hand vol na de andere in den ketel, tot dat hij vol is: dat is geäddeerd. Maar zijn ze gekookt, dan gaat het aan een *ſubſtraheeren;* dan tasten vader, moeder, kinderen en dienstboden in den ſchotel, de hoop wordt gedurig kleiner en kleiner, en eindelijk blijft 'er nog een kleine *rest* over. Verſtaat gij mij nu?

ALLE. Ja, wel.

OND. Dus kunnen wij tot de zaak zelve.... maar zacht, 'er is nog iets, dat ik u vooraf moet zeggen. Bij het *substraheeren* heeft men altijd met *twee* getalen te doen. Het een moet groter zijn dan het andere. Het grotere is dat geen, *van 't welk gesubstraheerd wordt*, en dit wordt boven gesteld. Het kleinere is dat, *welk men substraheert* of aftrekt, en wordt onder het eerste in behoorlijke orde geplaatst. En — dit verstaat zich van zelve — meerdere getalreijen dan twee kan ik niet gebruiken.

PIET. Neemt gij dan maar eens geld uit uw zak, Meester?

OND. Wat wilt gij hier mede zeggen?

PIET. Juist dat geen, 't welk gij zegt; men kan bij het substraheeren niet meer dan twee getalreijen gebruiken. Wanneer gij geld krijgt, dan hebt gij dit van de grote som gesubstraheerd. En dit doet gij zeker *dikwijls*. Hier uit komen verschillende getalreijen, die ik van de geheele som moet aftrekken. Ik kan het maar zoo niet uitdrukken, als ik het meen.

OND. Gij hebt genoeg gezegd: ik versta u reeds. En om u en allen in eens uit den droom te helpen, willen wij daadlijk beginnen. Het bijgebragte zal ons juist tot een voorbeeld dienen. Het geld, dat ik met Nieuwjaar in mijn kas had, bedroeg 137. gulden; daar van heb ik uitgegeven:

In

	gl.
In Januarij	20
In Februarij	18
In Maart	35
In April	22

Hoe veel geld heb ik nu nog in mijn kas? Dat openbaart zich daadlijk, als ik het geld, dat ik 'er uit genomen heb, aftrek of *subſtraheer* van het geld, dat ik in mijn kas had, of 137. gl. Dan ik mag bij het aftrekken ſlechts twee getalreekſen gebruiken en ik heb toch op vier verſchillende tijden geld gekregen. Dat maakt bij u de zwarigheid: is het zoo niet, PIET?

PIET. Ja.

OND. Nu, zeg mij als gij in een bosch gaat en hout zoekt en zoo veel bijeen brengt, dat gij alles niet in eens kunt dragen, hoe maakt gij het dan?

PIET. Ik ga tweemaal, en als dat niet genoeg is, dan driemaal

OND. Zou men het hier ook zoo niet kunnen doen en viermaal aftrekken, dat is, dezelfde wijze van rekenen viermalen herhalen?

PIET. Ja, ja, dat zou men kunnen doen.

OND. Zonder hindernis. Maar, wacht: uw Vader, als die hout zamelt, draagt hij dan ook zulk een klein boschje naar huis, als gij? Schaamt hij zich niet, uw hoopje in vier keeren overtebrengen?

PIET. Voorzeker; hij is ſterker, dan ik ben.

OND. Hoe doet hij dan?

PIET. Hij pakt alles in één bosch ſamen, en draagt het weg.

JAN. Als wij wat beter nagedacht hadden, PIET! behoefden wij ons nu niet te ſchamen: ik zie reeds waar het heen moet: het is zeer gemaklijk.

OND. ô! Dat is u geene ſchande. Neen, juist daarom heb ik u lief, dat gij zoo openhartig met mij ſpreekt. — Nu, JAN, waar moet het dan op uitkomen.

JAN. Ik kan het uitgegeven geld bijéén optellen, dit maakt ſamen een getal, dat ik dan van het eerſte moet aftrekken.

OND. Zeer juist, en dat geſchiedt ſpoediger, dan wanneer ik viermalen aftrek. Nu, hoe veel bedraagt nu het uitgegeven geld te ſamen, SIJMEN?

SIJM. (*Na eenigen tijd opgeteld te hebben.*) Vijf- en negentig guldens zijn uitgegeven.

OND. Wat moet ik dus aftrekken?

SIJM. 95. van 137. gl.

(*Het vervolg in het volgende Stuk.*)

SCHOOLBERICHTEN.

SCHOOLBERICHT

van April 1802.

VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN.

In de gewoone Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur van de *Eems*, in de maand Maart l. l. gehouden te *Groningen*, zijn, na afgelegd Examen, VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN van bekwaamheid afgegeven aan REINTJE NAMNES VAN DER BAAN, provisionelen Schoolmeester te *Stavoren*; JAN BOLHUIS, Schoolmeester te *Aduard*; BEREND VAN DYK, Schoolmeester te *Wehe*; KORNELIS GREIN, eersten, en JAN RYKENS, tweeden Ondermeester bij H. WESTER, tot dus verre Schoolmeester bij het middelste verlaat in de *Oude Pekel-A*; JAN HAVINGA GRIMMIUS, provisionelen Schoolmeester te *Kantens*; HENDRIK THIES NYENBANDRING, toen Ondermeester op de *Leek*, doch beroepen tot Schoolmeester te *Helpman*; JAN PIETER SMIT, Schoolmeester te *Onderdendam*; SJOERD SYTZES TYEMA, School-

meester te *Harlingen*; GEERT ARENDS VEENDORP, Schoolmeester bij het middelste verlaat in de *Oude Pekel-A*; en WOLKERT NISSCHER, Schoolmeester te *Middelstum*; — gelijk mede door het Departementaal Schoolbestuur van de *Dommel*, vergaderd geweest zijnde in *den Bosch*, aan CORNELIS VAN DER HEYDEN, beroepen Schoolmeester te *Baardwijk*; FILIPPUS KLEIN, Fransch Schoolhouder te *Grave*; en WILLEM JAN KUYK, laatst Ondermeester te *Werkendam*.

OPENGEVALLEN OF VERVULDE SCHOOLMEESTERSPLAATSEN.

In het Departement van DE EEMS.

GOINGA, LIONS, WELSRYP en BOLSWARD, zijn nog vacant. Liggen in 't Schooldistrict van B. VAN WEEMEN, te *Leeuwarden*.

HELPMAN. De alhier beroepen Schoolmeester, H. T. NYENBANDRING, heeft, na afgelegd Examen voor het Departementaal Schoolbestuur, en verkregen VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT van bekwaamheid, dezen post aanvaard.

In het Departement van DEN OUDEN IJSSEL.

HEERENVEEN. Ingevolge speciale authorisatie van den Raad van Binnenlandsche

Za-

Zaken, is alhier door den Schoolopziener, M. J. ADRIANI, de provisionele waarneming van den Schooldienst opgedragen aan FREDERIK ZANDSTRA, laatst Schoolmeester te *Steggerda*. Ligt in 't Schooldistrict van M. J. ADRIANI, te *Tjallebird*.

NUNSPEET onder *Ermelo*, zal vacant worden door het beroep van den Schoolmeester H. VAN DIEVEREN naar *Goor*. De vacante plaats, verbonden met dien van Koster, Voorzanger enz., geeft vrije wooning met een tuin, benevens 30 schepels rogge, en het Schoolgeld, omstreeks *f* 150 's jaars bedragende. Ligt in 't Schooldistrict van J. TEN BRINK, te *Harderwijk*.

GOOR. De door overlijden opengevallen Schoolmeestersplaats alhier is vervuld door het beroep van H. VAN DIEVEREN, thans Schoolmeester te *Nunspeet*.

In het Departement van TEXEL.

HOBREDE. Alhier is door het Gemeentebestuur van *Oosthuizen*, *Hobrede*, *Quadijk* enz. uit eene Nominatie van twee personen, zijnde CORNELIS HALF, Ondermeester te *Noordscharwoude*, en WILLEM GRAAF, Ondermeester te *Hoorn*, beroepen de eerstgenoemde.

UITGEEST is vacant geworden door den vrijwilligen afstand van GERRIT MUNTJEWERF. Ligt in 't Schooldistrict van P. BEETS PZ., te *Zaandam*.

GRAFT NOORDEINDE is vacant door

 het

het vertrek van WILLEM MILKES naar *Hoorn*, als Onderwijzer in het Roomsche Weeshuis.

ZUNDERDORP. Alhier is op den 1sten April eene Nominatie geformeerd, om daar uit op tweeden Paaschdag eene verkiezing te doen; zijnde daar op geplaatst CORNELIS WILLEM VAN DER LAAN, van *Amsterdam*, JACOBUS HOEK, Schoolonderwijzer in den *Ilp*, en CORNELIS SCHOLTEN, Schoolonderwijzer te *Assendelft*.

NAARDEN. Uit een drietal Schoolmeesters, allen voorzien van een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT, zijnde T. BARENDS, Ondermeester in het Fransch Kostschool te *Tsselmonde*, J. VAN DAM, Schoolmeester te *Hazerswoude*, en P. DE RIDDER, Schoolmeester te *Westerblokker*, is alhier op den 5 April l. l. beroepen de eerstgenoemde.

In het Departement van DE DOMMEL.

BAARDWYK. Tot openbaren Schoolonderwijzer is alhier benoemd CORNELIS VAN DER HEYDEN, die in de laatst gehouden Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur is geëxamineerd, van hetzelve een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT van bekwaamheid heeft ontfangen, en met Meij zijnen post staat te aanvaarden.

NUNEN. Alhier is, na afgelegd Examen voor het Departementaal Schoolbestuur, tot openbaren Onderwijzer door het Gemeen-

meente-bestuur aangesteld RUDOLPHUS SMITS.

OUDENBOSCH. De alhier vacerende School wordt provisioneel waargenomen door M. HUIBREGTS; zullende dezelve niet vervuld worden, voor en aleer 'er een Schoolopziener in de plaats van den overledenen A. VAN CRIMPEN zal zijn aangesteld.

In het Departement van SCHELDE en MAAS.

NIEUW HELVOET is vacant door het overlijden van ANDRIES DE GROOT, zijnde 'er provisioneel in de waarneming van den Schooldienst voorzien. Ligt in 't Schooldistrict van A. UYTTENHOOVEN, te *Brouwershaven.*

Bijvoegsel, behoorende tot de SCHOOL-VERORDENINGEN, *bladz.* 30.

Door het STAATS-BEWIND is bij besluit van den 23. Maart l. l. de Burger JAN VAN GEUNS, woonende te *Leyden*, aangesteld tot Departementaal Schoolopziener, in de plaats van den Burger JAN DE KRUYFF, als door deszelfs aanstelling tot Lid van den Raad van Binnenlandsche Zaken, van dien post ontslagen; hebbende de Burger JAN VAN GEUNS denzelven aanvaard.

De Leden van het Gezelfchap,
onder de Zinfpreuk: Leeslust,
te Hoorn,

aan

Hunne Ambtgenooten in de Bataaffche Republiek.

GEACHTE VRIENDEN!

Wij zagen met zeer veel genoegen in het derde en vierde Stuk der *Bijdragen betrekkelijk het Schoolwezen*, de opwekkingen van de Gezelfchappen, binnen *Amfteldam* en *Leeuwarden* reeds beftaande, om mede zulk eene famenkomst, welke ftrekken kan, en om zich zelven meer te bekwaamen, en om tot meerder nut van het opkomend geflacht te verftrekken, opterichten: — thands kunnen wij Ul. berichten, dat zoodanig een Genootfchap alhier is tot ftand gebragt, welks bedoeling niets anders is, dan om onze verkreegene kinderkennis en kundigheden te vermeerderen, en het onderwijs aan de jeugd meer ftreelend en nuttig te maaken.

Ons Gezelfchap beftaat thands uit agt Leden, waarvan zes fungeerende, en twee geweezene Schoolhouders binnen *Hoorn* zijn; de-

dezelve vergaderen alle veertien dagen eens, bij beurten aan de huizen der Leden.

De posten van President en Secretaris worden, (gelijk te *Leeuwarden*) bij afwisseling voor vier bijëenkomsten waargenomen, als mede de tijd der werkzaamheden bepaald.

De volgende vraagen zijn thands opgegeeven om te beändwoorden:

1. Is het nuttig, dat de kinderen in de Schoolen Clasficaal verdeeld en onderweezen worden?
2. Zoude men, bij het leeren der letters, de kinderen reeds aan het denken kunnen helpen?
3. Waar moet onze aandacht bijzonder op gevestigd zijn, bij het onderwijs in het spellen?
4. Wat moet den kinderen, bij het leezen, vooral onder de aandacht gebragt worden?

Die geenen, welken lust hebben tot het Schoolwezen, en van ons Gezelschap Lid begeeren te zijn, kunnen zich bij den Ondergetekenden vervoegen.

Na Ul. de beste zegeningen te hebben toegewenscht, noemen wij ons,

De Leden van het Gezelschap,
onder de Zinspreuk: *Leeslust.*

En uit derzelver naam,

HOORN, P. ZEVENHUIZEN,
22. van Sprokkelm. 1802. *Secretaris.*

INHOUD.

SCHOOLVERORDENINGEN.

Extract uit het Register der Besluiten van van den Raad van Binnenlandsche Zaken. . . . . Bladz. 3.

De Raad van Binnenlandsche Zaken aan het Staatsbewind. . . . . . . bl. 5.

BOEKBEOORDEELINGEN.

1. *Nieuw Prenteboek voor Kinderen*, No. VI. . . . . bl. 31.

2. *Volledige Verklaring tot* N°. 1. *van het zelve werk.* . . . . bl. 31.

A. FOKKE Simonz., *Lettergeschenkjes voor de leerlievende Jeugd.* . bl. 40.

MAURITS *en* AUGUSTA, *of de Kinderen zoo als zij behoorden te zijn.* . bl. 45.

MENGELWERK.

Over de Leerwijze in het Rekenen. (Vervolg van II. D. III. St. bl. 43.) bl. 47.

SCHOOLBERICHTEN.

Schoolbericht van April 1802. . bl. 57.

Bijvoegsel, behoorende tot de Schoolverordeningen. . . . . bl. 61.

De Leden van het Gezelschap, onder de Zinspreuk: Leeslust, *te* Hoorn, *aan hunne Ambtgenooten.* . . . . bl. 62.

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

BATAAFSCH GEMEENEBEST.

II. DEEL V. STUK.

(*Meij* 1802.)

Te LEYDEN bij

D. DU MORTIER EN ZOON.

M D C C C I I.

SCHOOLVERORDENINGEN.

Op voorſtel van den *Raad van Binnenlandſche Zaken*, is door het *Staats-Bewind* bij beſluit van den 3. Meij jongstl gereſolveerd, Theſaurier Generaal en Raden van Finantien aan te ſchrijven en te gelasten, om de Collecteurs of Gaarders der Gemeene Middelen, welke tevens als Schoolmeesters mogten fungeren, ten ſpoedigſten te gelasten, die beide posten gecombineerd te blijven waarnemen, met waarſchuwing, dat alle zodanige Gaarders, welke zonder genoegzaame redenen, door den *Raad van Binnenlandſche Zaken* als zodanig erkend, zouden mogen goedvinden affſtand van hunne Schoolmeesters-posten te doen, dadelijk zullen gerekend worden daardoor tevens te hebben affſtand gedaan van hunne Posten als Collecteurs of Gaarders der Gemeene Middelen.

WENCKEBACH.

BOEKBEOORDEELINGEN.

Technologiſche Wandelingen of Geſprekken van een Vader met zijne Kinderen, over eenige der belangrijkſte Uitvindingen, van GOTTFRIED GROSSE. (*Uit het* Hoogduitsch.) 1ſte Stuk. Zutphen *bij* H. C. A. THIEME 1801. 8vo. 170. Bl. Prijs *f* 0 : 16 : 0.

Dit belangrijk werkje ſtelt ons voor een Vader, zijne kinderen bij het doen van eenige wandelingen onderhoudende; onder dezen leidt hij hunne opmerkſaamheid op de hen omringende voorwerpen, en dit geeft aanleiding om over derzelver ſamenſtelling en uitvinding te ſpreken. Dus is ook dit werkje in zoodanige *wandelingen* afgedeeld. In dezelve worden negen onderwerpen behandeld, als: *de windmolen*, *het ijzer*, *het glas*, *de verrekijker*, *de ſchrijfkunst*, *het papier*, *de boekdrukkunst*, *de klokken*, *de uurwerken*. Uit deze opgave bemerkt men reeds dat dit werkje geen eigenlijk gezegd leerboekje uitmaakt.

maakt, maar tot de leesboeken behoort, ſchoon onder dezen tot de belangrijkſten en aangenaamſten. Daar reeds, durven wij zeggen, van de zijde des harten, voor de kinderen genoegſaam gezorgd is, door eene menigte zedelijke verhalen, waar-onder zeer uitmuntende worden gevonden, is het ons aangenaam te zien, dat men ook daarop begint te denken, om hun verſtand met de nuttigſte en belangrijkſte kundigheden te verrijken, en wel zonder dat het bekomen van deze ſchatten hen veele moeite of inſpanning behoeft te kosten. En het is ook in dit opzigt, dat wij het gebruik van dit boekje ten ſterkſte durven aanprijzen Het leert hen van de gemelde onderwerpen juist dat geen kennen, wat voor hen belangrijk en voor hunne vatbaarheid geſchikt is. Zelfs bejaarden zullen het met genoegen lezen.

Wenschlijk ware het dat men zoodanig een werkje ook voor de ſchooljeugd vervaardigde; (want dit is alleen geſchikt voor huisgezinnen en boekgeſchenkjes) ſchoon dan de inrichting eenigſins anders behoorde te wezen. Men moest dan minder voor het onderhoudende en vervrolijkende, door geſprekken, die van het hoofdonderwerp geheel vreemd zijn — meer voor het nuttige en leerrijke, door de aandacht geheel en alleen tot het hoofdonderwerp te bepálen, zorg dragen Ja wij twijfelen, of de vorm van geſprekken hier zelfs wel gebezigd zou kunnen worden. Het onderwerp zelf, de weetlust der kinderen wekkende en bevredi-

gende, kan hen genoegſaam tot lezing en beoeffening aanprikkelen. Korte afdeelingen, van iedere kunst de geſchiedenis der uitvinding; — de hulpmiddelen, waar van men zich vóór dezelve bediende — het nut dier uitvinding — en eindelijk de beſchrijving van de kunst zelve, — voordragende — dezen zouden zulk een leerboekje voor de jeugd allergewigtigst maken. Inzonderheid behoorde men zich toeteleggen om aan de verdiensten van onze Vaderlanders in de vinding der kunsten regt te laten wedervaren. Alles wat tot hunne geſchiedenis betrekking heeft, moet met vlijt opgeſpoord worden. Hier mag men wel wat breedvoerig zijn, zoo om de eer onzes Vaderlands te handhaven, dat reeds lang onder den laster zucht van ten dezen aanzien bij Buitenlanders ver te kort te ſchieten, als om de jeugd door hun voorbeeld aanteprikkelen, hen te leeren tot welk eene hoogte oeffening hen brengen kan, en dus met andere natien te doen wedijveren. Langs dien weg leert men hen vroegtijdig eer ſtellen in dit land geboren te zijn en bemoedigt hen om tot vermeerdering van deszelfs luister medetewerken. — Kon men nog in zoodanige werkjes plaatjes voegen, al waren het houtſneden, in den ſmaak van de ambachten van JAN LUIKEN, de bewerking der kunst zelve voorſtellende, en bij ieder werktuig aanwijzingen, 't zij letters of getallen, waar door men de verklaring van hetzelve kon vinden —— wij oordeelen dat 'er niets te wenſchen zou overblijven.

Dan,

Dan, wij zouden door deze afweiding, voor welke wij echter geene verſchoning zullen verzoeken, daar wij vertrouwen dat wel iets in dezelve zal gevonden worden, het geen in het vervolg kan te ſtade komen, — bijna vergeten iets aantevoeren uit het gemelde werkje, zoo ter voldoening van de nieuwsgierigheid, om het nader te kennen, als ter ſtaving van ons gunstig oordeel over hetzelve. Ons oog valt hier op de geſchiedenis der verrekijkers en haare uitvinding, voornaamlijk, om dat de eer van ons Vaderland hierin betrokken is. Dus wordt ons dezelve verhaald:

„ *Vader.* Nog minder wisten zy van verrekykers. De eerſten zyn, zo veel men weet, voor omtrent twee honderd jaaren, te Middelburg in Zeeland uitgevonden. Johan Lipperſein, een brillemaaker, zette uit nieuwsgierigheid, twee glazen in een buis, het eene hol en het andere bol, om te zien, hoe de voorwerpen door deeze zo verſchillende glazen zig wel vertoonden. Hy zag daarmede naar den weêrhaan van den naasten toren, maar hoe verwonderde hy zig, toen hy denzelven zeer duidelyk en geheel naby zag. — Hy riep vol vreugd alle voorbygangers binnen in zyn winkel, en allen, groot en klein, moesten eens naar den weêrhaan kyken. Gy kunt u voorſtellen welk een opzigt en geroep dit in Middelburg maakte, en hoe de Nederlander

„ zig over zyne onverwagte ontdekking ver-
„ heugd hebbe. Schielyk begaven zig ook
„ voornaame perſoonen derwaarts, om het
„ wonderwerktuig te bezigtigen. Meester
„ Lipperſein moest meer dergelyke maaken,
„ en zy werden hem als ſtukken van groote
„ zeldzaamheid rykelyk betaald De Staa-
„ ten Generaal of de Raad van Staate kog-
„ ten zelfs zulk een verrekyker. Dit was
„ in het jaar 1608. Maar het is nog niet
„ geheel uitgemaakt of juist deeze Lipper-
„ ſein het eerst op den inval gekomen zy,
„ om twee glazen in een buis te plaatſen,
„ dan of hy nog een voorganger hierin ge-
„ had hebbe. Anderen verhaalen deeze zelf-
„ de geſchiedenis van een' anderen brille-
„ maaker, Zacharias Janſen, die ook te Mid-
„ delburg en wel in den zelfden tijd geleefd
„ heeft. Uit alle berigten, die men met
„ moeite heeft byeengezameld, blykt, dat
„ de verrekykers te Middelburg en wel in
„ het begin der 17de eeuw zyn uitgevon-
„ den, en door voortgezette proeven tot
„ ſtand gekomen.

„ *Willem.* Eene ſchoone uitvinding! Die
„ het niet wist, zoude gelooven, dat dezel-
„ ve van een doorgeleerd man afkomſtig
„ was, want de brillemaakers baas was tog
„ geen geleerde.

„ *Vader.* Het geluk van uitvinder te wor-
„ den, valt niet altyd den geleerden ten
„ deel, en is niet immer de vrugt van lang
„ en diep nadenken. Toevallen en proef-
„ neemingen zyn het, welke aanleiding gee-

„ ven

„ ven tot nieuwe, dikwerf verwonderens-
„ waardige ontdekkingen. Ondertusſchen
„ was er een geleerde, die de uitvinding
„ van den Zeeuwſchen brillemaaker ſchie-
„ lyk nabootste en nog meer verbeterde.
„ Deeze was Galilaei, Hoogleeraar in de
„ wiskunde aan de venetiaanſche hooge-
„ ſchool te Padua. Toen hy in May 1609
„ een reis naar Venetien deed, werdt hem
„ in deeze beroemde ſtad van de uitvinding
„ des nederlandſchen brillemaakers verhaald.
„ Wel! dagt hy, zulk een werktuig kan
„ goed zyn, om de ſtarren en planeeten aan
„ den hemel te beſchouwen. Hy was van
„ blijdſchap als buiten zig zelven, en liet
„ zig door zyne vrienden niet langer daar
„ ophouden, maar reisde aanſtonds naar Pa-
„ dua te rug, om zelf zulk een wonderwerk-
„ tuig uit te vorſchen en te vervaardigen.
„ Hy konde er niet gerust om ſlaapen, en
„ eindelyk verzinde hy, hoe de hollandſche
„ of nederlandſche verrekyker wel moest
„ zamengeſteld weezen.

„ Nauwlyks was de zon opgegaan, of hy
„ liet zig een paar oude orgelpypen van een
„ orgelmaaker brengen, waarvan hy tot zyn
„ genoegen en naar zyn zin, een verreky-
„ ker maakte. Vol verrukking begaf hy zig
„ aanſtonds weder naar Venetien, klom op
„ den beroemden Marcus toren, vergezeld
„ van de raadsheeren of hoogen raad des ge-
„ meenebests, en beproefde zyn eigen uit-
„ gevonden werktuig. Allen waren verrukt,
„ toen zy de menigte afgelegene voorwer-

„ pen, welke zy daar konden overzien, zo
„ naby en duidelyk voor oogen hadden.
„ De hoogleeraar werdt met lofredenen over-
„ laaden, en de Doge of Regent des ge-
„ meenebests werdt zo zeer met den man
„ ingenomen, dat hy hem, kort daarna,
„ toen decze hem een verrekyker tot een
„ geſchenk overreikte, een driedubbele jaar-
„ wedde toeſtond.

„ *Piet.* Dat was braaf Zoo iets moet
„ beloond worden, en al had hy hem ook
„ een vierdubbeld jaargeld toegelegd, het
„ ware niet te veel geweest.

„ *Willem.* Die heeft het dan beter ge-
„ maakt dan de afſchuwelyke Keizer Tibe-
„ rius, die de verſtandigen liet ombrengen
„ en de dommen verſchoonde, waaronder
„ hy wel de eerſte mag geweest zyn.

„ *Piet.* Nu zal de geleerde *Galilaei* waar-
„ ſchynlyk de ſtarren vlytig beſchouwd heb-
„ ben met zyn werktuig?

„ *Vader.* Dat heeft hy voorzeker gedaan,
„ ſchoon zyn verrekyker hier toe nog niet
„ te best geſchikt was. Terwyl intusſchen
„ de zaak in geheel Europa met regt groot
„ opzien ja verwondering verwekte, wer-
„ den er ſchielyk meer kunſtenaars en ge-
„ leerden gevonden, die de zaak met groo-
„ ten yver overdagten, en al betere en be-
„ tere verrekykers vervaardigden, zo wel
„ om de voorwerpen op de aarde, als de
„ hemelſche lichaamen te beſchouwen. *Kep-*
„ *ler*, een beroemd wiskunſtenaar te Wee-
„ nen, die nog heden ten dage met groote

„ ag-

„ agting genoemd wordt, bewees het eer-
„ ste, hoe het komt, dat de verrekykers
„ alles zo naby en groot voorstelden, en
„ deed voorslagen tot verbetering derzelve.
„ Veelen volgden zyn voorbeeld, tot dat
„ de verrekykers zo verbeterd werden, en
„ volkomen gemaakt, als wy ze thans be-
„ zitten.

„ *Willem.* Is uw verrekyker zulk eene,
„ als *Galilaei* gemaakt heeft, of eene zo als
„ *Kepler* heeft uitgevonden?

„ *Vader.* Geene van beiden. Hy is eene
„ zo genoemde *Dollandsche* kyker, welke
„ ik uit Engeland bekomen heb, waar de
„ uitvinder *Dolland* woonde, en alwaar zy
„ nog tegenwoordig het fraaiste gemaakt
„ worden.

„ (*De Meester komt het wandelend ge-*
„ *zelschap tegen.*)

„ *Kaatje.* O gy hebt zo veel verzuimd,
„ beste meester, wy hebben door vaders
„ verrekyker gezien. Dat was wat onge-
„ meens!

„ *Piet.* Nog wel een half uur waart gy
„ van ons af, en wy konden u reeds zien
„ en duidelyk onderkennen

„ *Meester.* Ik ken uw vaders verrekyker
„ reeds, lieve kinders, zy is van *Dolland*
„ en kleurt niet. Het is eene zo genoemde
„ *acromatische* kyker.

„ *Willem.* Wat wilt gy daarmede zeg-
„ gen, zy kleurt niet?

„ *Meester.* Zy stelt ons alles zonder

„ vreemde kleuren voor oogen, zo als de
„ voorwerpen inderdaad zyn.

„ *Piet.* Doen dat dan niet alle andere
„ verrekykers?

„ *Vader.* Neen, myn zoon. Het gebrek
„ aan alle verrekykers was sedert derzelver
„ uitvinding, namelyk, van het jaar 1608
„ tot 1756, dus geduurende een tyd van
„ 147 jaaren, dat zy alle voorwerpen, wel-
„ ke men daarmede beschouwde, met een
„ kleurigen en bonten rand voorstelden.

„ *Kaatje.* Wel! dat was wel mooi!

„ *Vader.* Was dat mooi? hoe kunt gy
„ dat zeggen? Men wil tog gaarne ieder
„ ding zodanig zien, als het inderdaad is.
„ Zoudt gy my wel gaarne met een groen-
„ agtig aangezigt willen zien? Ik denk het
„ niet. Een geleerde [welke deeze *Dolland*
„ in Engeland was] was de eerste, wien
„ het gelukte, zulk eene niet kleurende ver-
„ rekyker, waarna men reeds meer dan
„ honderd jaaren verlangd had, te vervaar-
„ digen. Zoodanig eene is de myne. Hy
„ heeft daardoor aan de uitvinding der ver-
„ rekykers den grootsten luister bygezet,
„ en zynen naam beroemd gemaakt.

„ *Meester.* De spiegelteleskoopen stellen
„ de voorwerpen ook ongekleurd voor,
„ maar ik heb nog geen gelegenheid gehad
„ er een te zien. Zy moeten er van eene
„ ongemeene grootte en zeer volkomen ver-
„ vaardigd worden.

„ *Willem.* Welk een werktuig is een spie-
„ gelteleskoop, vader?

„ *Va-*

„ *Vader*. Ik kan u dit in korte woorden
„ niet zeggen, ten minſten zoudt gy de be-
„ ſchryving niet verſtaan. Maar om er u
„ eenig begrip van te geeven, zal ik u ſlegts
„ zeggen, dat in een ſpiegelteleskoop niet
„ ſlegts zulke glazen, maar onder anderen
„ ook een of twee hol geſleepene metaalen
„ ſpiegels geplaatst zyn. Men kan zulk een
„ werktuig juist niet gemaklyk met zig draa-
„ gen, maar het beter op zyn kamer ge-
„ bruiken, alwaar het met zyn voet op de
„ tafel gezet wordt. In vroegere tyden wer-
„ den er ſpiegelteleskoopen, zo in Duitsch-
„ land als in Engeland van zulk eene ver-
„ vaarlyke grootte gemaakt, dat een hol-
„ ſpiegel eenige honderd ponden woog en
„ eenige voeten middenlyns had, maar de
„ werkingen zyn ook verbaazende.

„ *Piet*. Zulk een werktuig kan men tog
„ niet voor zig op de tafel zetten?

„ *Vader*. Dat ſpreekt van zelve, hier
„ toe wordt een byzonder gebouw vereischt,
„ welks dak even gelyk by een windmolen,
„ kan bewogen of gedraaid worden, zo dat
„ men het werktuig dan naar de maan, dan
„ naar deeze of geene ſtar kan rigten, en
„ deeze hemelſche lichaamen beſchouwen."

Burgheim onder zijne Kinderen, of nieuwe ſamenſpraken en vertellingen voor Kinderen van agt tot veertien jaaren, over de natuur en het menschlijk leven. Het Hoogduitsch *van* G. W. MUNDT *vrij gevolgd. Met* Platen. Amſt. *bij* M. SCHALEKAMP. 1801. 8vo. 223. Bl. Prijs *f* 1 : 5 : 0.

Ook dit werkje onderſcheidt zich van alle andere Leesboekjes niet alleen, door het onderhoudende van den ſtijl, maar de gewigtige en voor kinderen allernuttigſte zaken die het vervat. Men treft alhier over dezelfde onderwerpen, die ook in andere leer- en leesboekjes verhandeld zijn, bijzonderheden aan, die niet alleen de leeslust van kinderen, maar zelfs van bejaarden zullen opwekken. Tevens heeft de Schrijver zorg gedragen, om zoodanig eene afwisſeling in de afdeelingen in 't oog te houden, waardoor de aandacht der kinderen gedurig leevendig wordt gehouden. Intusſchen moet men bij het gebruik bedacht zijn, dat juist niet alle kinderen geſchikt zijn, om het te lezen en het voortreffelijke van hetzelve te gevoelen.

De

De toon die in hetzelve heerscht, maakt het voor kinderen uit den meer beschaafden en geoeffenden kring het meest berekend.

Eene naauwkeurige opgave van den inhoud zal ons gunstig gevoelen regtvaardigen. Het eerste gesprek over *de aarde*, geeft de kinderen eenig denkbeeld van de gedaante van onzen bol en eindigt met een niet onaardig kinderspelletje, waar in ieder een stad noemt van waar hij komt, eene waar hij naar toe reist, eene zaak, die hij daar verricht, alles beginnende met dezelfde letter van den naam, dien hij zich zelven geeft: b. v. de vader zegt: ik heet *Vader*, kom van *Versailles*, ben een *Virtuoos*, reis naar *Venetien*. — Dan volgt eene ontmoeting van een blinden met zijn hond — juist geschikt om de kinderen te leeren, hoe de ondeugd zich zelve in dit leven straft. Hierop het onderwerp *de aarde* weder opvattende, wordt den kinderen een begrip gegeven van haare wenteling om de zon en de zekerheid hier van voor hunne bevatting zeer duidelijk gemaakt. *De gevangen vogel* dient tot een vermaaklijke afwisseling, tevens den plicht van menschlijkheid jegens dieren aanprijzende. Een ongeluk eenen jongen overgekomen, daar een wagen van een berg afrollende, hem getroffen had, geeft aanleiding om in het volgend gesprek over de schijnbare nadeelen en de wezenlijke voordeelen der bergen te spreken. Dit onderwerp wordt afgebroken door eene beschrijving van het *menschlijk oog*, waar toe het ongeluk des jongelings, dat zijn oog

getroffen had, aanleiding geeft; en vervolgends weder voordgezet in een geſprek over *den oorſprong der beeken en rivieren.* Het *uitgemalen meir* geeft ſtof tot een geſprek over den hoogstmogelijken ouderdom van menſchen en dieren, en het onſchatbaar nut van het water en de zee. *Het kerkhof*, de eenige afdeeling, die wij anders behandeld gewenscht hadden, daar de toeſpelingen op het licht der maan maar al te geſchikt zijn om den eerſten druppel van het ontſenuwend ſentimenteel vergift in jeugdige harten te ſtorten, kan toch de kinderen aan die waarheid herinneren, dat zij ſterflijk zijn — eene waarheid, waar aan zij, ſchoon zeer ſpaarzaam, echter nu en dan herinnerd mogen worden. Veel gewigtiger en leerrijker is het volgend geſprek, *over de jaargetijden* en derzelver oorſprong handelende, dat den kinderen den jaarlijkſchen loop der aarde om de zon en de daaruit voordvloeijende afwisſeling van jaargetijden zoo duidelijk en bevatlijk voorſtelt, als wij het nog nergens hebben aangetroffen. Het daar bij gevoegd plaatje ſtrekt om dit nog nader optehelderen, en is ook daar toe zeer geſchikt. Tot afwisſeling van dit eenigſins afgetrokken onderwerp ſtrekt *het ſpook*, de kinderen met de werking van den *Phosphorus* bekend makende. Nu weder treft men twee allerbelangrijkſte geſprekken over het nut der menigte en verſcheidenheid in het dierenrijk, als ook over de gewigtige voordeelen der ſtromende wateren.

Zeer vermaaklijk voor kinderen, en zelfs zeer

zeer belangrijk voor bejaarden, zal de daarop volgende reis naar de maan zijn, waarin hun geleerd wordt, hoe onze aarde 'er uit ziet, naar mate men zich verder van haar in de hoogte verwijdert, hoe zij zich van de maan gezien zou vertonen, en eindelijk hoe het op de maan zelve gesteld zij. Dit onderwerp wordt maar eens afgebroken door een kleine afdeeling *de rekenschap*, betrekking hebbende op eene gewoonte in sommige oorden van *Duitschland*, die wij hier zullen overnemen, dewijl wij hartlijk wenschen, dat die zelfde ook in ons Vaderland, vooral in eenigsins talrijke huisgezinnen, algemeen ingevoerd moge worden.

„ Het was Saturdag avond. DOMINÉ
„ zat met de zijnen aan het soupé, en gaf
„ juist den sleutel van den kelder aan MIEN-
„ TJE, om een flesch van den ouden Rhijn-
„ schen wijn te haalen, die hem voor eeni-
„ ge jaaren door een' goed vriend geschon-
„ ken was. 'Er kwam zelden wijn op zijne
„ tafel; doch als die kwam, was hij goed,
„ en dan goldt het gemeenlijk hier of daar,
„ een Familie-feest, of de verjaaring van
„ een groot man, bij voorbeeld FRANK-
„ LIN, of het wederzien van een' verren
„ vriend, of het een of ander vrolijk oo-
„ genblik. Ditmaal goldt het NETJE; zij
„ legde heure huislijke regeering neder, en
„ werdt door de gantsche Familie tot verand-
„ woording gevorderd, en deze viel zo eer-
„ vol voor haar uit, dat men, bij gebrek

„ van pauken, trompetten en kanon, tot
„ het glasenklinken zijn toevlugt nam. —
„ Het was bij deze Familie het gebruik, dat
„ elk der Dogters (zo als men het noem-
„ de) heur week had; zij moest dan, zo
„ veel heure jaaren en kragten toelieten,
„ het huishouden bestuuren, doch van alles
„ eerst het advies van Moeder vraagen.
„ Heur zaak bestond dan in de keuken en
„ tafel in orde te schikken, bij het kooken
„ het toevoorzicht te hebben, het gebraad
„ naar te zien, en al wat hetzelve smaak-
„ lijk kon maaken, zindelijk en knapjes te
„ bezorgen; vervolgends de dienstboden hun
„ daaglijks werk en bezigheeden aan te wij-
„ zen, voor de netheid en orde in het huis
„ te zorgen; doch ieder doodvonnis, bij
„ voorbeeld zoo 'er een kappoen of hoen
„ onthoofd moest worden, dit moest Moe-
„ der eerst onderschrijven, en dogter was
„ maar de uitvoerster van het vonnis. —
„ Moeder bleef souverein, zij alleen had
„ den sleutel tot de schatkamer, en alle mor-
„ gen hield zij met de Dogter conferentie,
„ waarin zij de inlichting tot alle geheime
„ plannen ontving, en de orde van den dag
„ geregeld werdt. Hoe meer de Moeder
„ met de geschiktheid en dienstijver van de
„ Dogter te vreden was, des te meer ver-
„ wijderde zig heur magt, en zij hield slegts
„ om de twee of drie dagen conferentie;
„ evenwel behield zij de beslissing over ge-
„ wigtige voorvallen voor zig. Egter moest
„ de Dogter ook, onder deze bezigheeden,

„ heure

„ heure Godsdienstpligten waarneemen, alle „ onderrigtingen dienaangaande aanhooren, „ alle onderwijs in de Historie- en Natuurkunde bijwoonen. Saturdag avond, bij „ het soupé, moest de Dogter, wier week „ het geweest ware, heur ampt nederleggen, en rekenschap geven; ieder lid der „ Familie had, als dan, het recht, zijne „ klagten vrijmoedig in te brengen, echter „ op gronden steunende; zelfs de dienstboden werden gehoord, indien zij over eenig „ onrecht te klaagen hadden; de Moeder „ wilde niet enkel staatdames, maar huisvrouwen van heur dogters maaken, en de „ Vader had de vaste stelling: gewoonte „ aan huisselijke orde, brengt ook gewoonte aan staatsörde voort. HEM DIE DE „ WET EENS HUISGEZINS HEILIG WARE, DIEN WAREN OOK DE WETTEN „ EENER GROOTERE FAMILIE HEILIG; ZOO DAT DIE DEN VADER „ ZIJNS HUISGEZINS ACHT, DIE „ ACHT OOK DEN VADER VAN EEN „ GROOTER HUISGEZIN — DEN REGENT.

„ De halstarrigheid der kinderen is de onnatuurlijkste wetschennis, en maar alleen „ in verwilderde huishoudens mooglijk; waar „ de heilige band tusschen Vader en Kind „ verscheurd is, daar is ook de heilige band „ tusschen Regenten en Onderdaanen zo „ zwak, dat zij dikwerf door de hand van „ een' boosdoener vernield wordt. — Hierin „ vond onze DOMINÉ een hoofdgrond,

„ voor de wijze van inrichting van zijn huis-
„ houden: de Vader, de Souverein en God
„ hingen zo te ſamen, dat de mensch, met
„ dezen, alles verëerde, of alles vergat; en
„ hij ſprak nimmer zonder levendigheid van
„ een jong Regent, die de achting zijner
„ Familie en de deugd met zig op den eeren-
„ ſtoel genomen had. Daarom zogt onze
„ DOMINÉ bij den zijnen altoos ernst met
„ goedheid te verbinden. — De oordeelen
„ over NETJES huishouding, vielen deze
„ keer zo voordeelig voor haar uit (waaraan
„ mooglijk de overheerlijk gebakken Panne-
„ koeken, die zo even gebeneficeerd wa-
„ ren, welligt ook niet weinig hielpen) dat
„ 'er, buiten een aangebrande ſoep, weinig
„ klaagers ten voorſchijn kwamen; en juist
„ daarom liet Vader de vlesch haalen. Nu
„ werd het MIENTJES beurt om te regee-
„ ren. — Het discoers nà het ſoupé moest
„ NETJE kiezen, zij verzogt het Geſprek
„ over de Maan te vervolgen."

Het laatſte ſtukje *menschlijkheid jegens de dierlijke ſchepping*, kan door kinderen niet te veel gelezen worden, daar helaas! wreedheid jegens dieren ook een algemeen gebrek onzer vaderlandſche jeugd is. Ten afſchrik kan de volgende anecdote dienen, met welks overneeming wij deze beoordeeling beſluiten.

„ KAREL. In *Abo*, dat is de Hoofdſtad
„ van Finland, werd voor eenige jaaren een
„ hond overreeden, en kroop, ſchoon reeds

„ ſter-

„ ſtervende, voor de deur eens Leêrkoo-
„ pers; deze had een' Zoon van 15 jaaren,
„ dat was een onbermhartige jongen. Eerst
„ wierp hij het arme dier met ſteenen, toen
„ wierp hij hem een pot met kookend
„ water over het lijf. Dit zag een Raads-
„ heer, die regt tegen hem over woonde;
„ deze droeg den volgenden morgen dit ge-
„ val in den Raad voor, en de Raad be-
„ ſloot deze gruuwzaamheid exemplaarlijk
„ te ſtraffen; want de jeugd in Finland was
„ ook, over 't algemeen, zeer kwaadäartig;
„ zij ſpijkerde levendige musſchen aan de
„ muur, ſpitste de levendige kikvorſchen,
„ en verheugde zig dan niet weinig in het
„ martelên dezer dieren. Dus werd de knaap
„ op den eerſten Marktdag aan een paal ge-
„ bonden, met een' brief voor de borst,
„ waarop deze woorden te leezen ſtonden:
„ *Bloeddorstig Onmensch!*" De Scherprech-
„ ter moest hem eenige ſlagen op den rug
„ geeven, waar bij men hem zeide: Jonge-
„ ling! wilt gij eenmaal in uw ſterfuur van
„ den Heer van het geſchapene bermhartig-
„ heid verwerven, zo erbarm u eerst over
„ uwe lijdende medeſchepſelen. Wees berm-
„ hartig, zo als uw Vader in den Hemel
„ bermhartig is!"

Aanwijzing van de geschiktste en tevens best uitvoerlijke middelen om de losheid in grondbeginselen en zeden te stuiten, en den eerbied voor den openbaaren Godsdienst en deszelfs gezag te herstellen. Uitgegeven door de Bataafsche Maatschappij: tot Nut van 't Algemeen. Amst. *bij* C. DE VRIES enz. 8vo. 208. bl.

Dit Stukje bevat twee Verhandelingen — de eene van den Eerw. J. CLARISSE, de andere van den Eerw. H. W. VAN DER PLOEG. Daar de vraag, die in deze verhandelingen beandwoord wordt, ook hare betrekking heeft tot het zedebederf, onder *de kinderen* van minvermogenden heerschende, geeft hare beandwoording natuurlijk aanleiding tot eenige voorslagen ter verbetering van het schoolonderwijs, als zijnde dit mede een der krachtdadigste middelen ter stuiting van dit kwaad. En het is ook hierom, dat wij van deze voortreffelijke verhandelingen in ons maandwerk gewagen; daar anders de hoofdbedoeling van dezelve buiten onzen kring legt.

De

De Eerw. CLARISSE wijdt het derde deel zijner Verhandeling geheel aan de beschouwing der middelen om het zedenbederf onder kinderen van minvermogenden te stuiten. En onder dezen rekent hij vooreerst de tusschenkomst des Bestuurs om de ouderen van zoodanige kinderen te verpligten om hen ter school te zenden. — Ten anderen, dat de kinderen den gehelen dag, etens tijd uitgezonderd, tot 's avonds 7. uuren in de school bleven. Dus doende, waren zij altijd onder opzigt en in bezigheid. Echter wil hij de kinderen niet al dien tijd met letteroeffening vermoeijen: neen, hij wisselt om de twee uuren den schoolarbeid met de uitspanningen af, die een uur duuren. De kinderen van geälimenteerden wil hij ook den etenstijd overhouden en op algemene kosten in de school laten eten, waartoe hij inzonderheid de *Rumfordse Soupe* aanprijst. — Ten derden behoorden op algemeene kosten fabrieken aangelegd te worden, waarin de kinderen van geälimenteerden *moesten*, en die van minvermogenden *konden* werken, voor zoo veel zij van den schooltijd over hadden: hier bij voegt hij ook kweekscholen voor zeevaart en krijgsdienst. Eindelijk, om ook den zondag niet te verbeuzelen, slaat hij zondags-scholen voor, die hij op de volgende wijze inricht. De kinderen komen eerst bij den Meester, die na het doen van eene met de gelegenheid overeenkomstige aanspraak, de kinderen ter kerk geleidt. Daar

na gaan de kinderen, onder het geleide van meester en ondermeesters ter kerk, en wel ieder waar hij behoort. In de ſchool ordenlijk terug gekeerd, hebben zij een uur ſpeeltijd. Daar na worden zij over het gehoorde in de kerk onderhouden. 's Namiddags gaan zij weder ter kerk, of worden door den meester in de gronden der geloofs- en zedeleer onderwezen. — 's Avonds mogen zij zich naar hun lust vermaken; doch nooit zonder opzigt. — Wij onthouden ons van eenige bedenking op het uitvoerlijke van deze voorſtellen te maken, zoo om dat wij verwachten, dat zij van zelven in den geest onzer lezers zullen oprijzen, als om dat wij door dezelve te opperen, het ijvervuur, dat ter verwinning van zwarigheden vereischt wordt, niet willen uitbluſſchen, daar wij wel durven verklaren niets hartlijker te wenſchen, dan eenmaal te zien, ondanks deze zwarigheden, dat zoodanige ontwerpen niet meer tot de vrome wenſchen behooren.

De EerW. VAN DER PLOEG zijne verhandeling in twee deelen ſplitzende, waar van het eerſte de ſtuiting van losheid in zeden en beginſelen, het andere het herſtel van den godsdienst bedoelt, geeft als een hoofdmiddel tot bereiking van het eerstgenoemde doelop, het bevorderen van doelmatige volksſcholen door de geheele Republiek, en wel zoodanig ingericht, dat zij voor de geheele natie geſchikt zijn. Wegens Godsdienst en Zedekunde, zekerlijk het bedenklijkst be-

zwaar

zwaar tegen deze eenvormigheid, verklaart hij zich voor het onderwijs in de eeuwige grondwetten der rede en der natuur — de algemeene zedeleer aller menschen — en voor het onderwijs van JESUS, over God, voorzienigheid, onsterflijkheid en zijne daarop gebouwde reine zedeleer. Van zoodanig eene nationaale school geeft hij vervolgens een uitvoerig plan, hierop neerkomende.

Na deze twee hoofdoogmerken van alle schoolonderwijs, de opvoeding ter deugd, en de bevordering van de maatschaplijke welvaart, ten grondslage gelegd te hebben, beschouwt hij de verlichting des verstands en de veredeling des harten als de naaste middelen tot dezelven. Daar toe nu wordt vereischt het onderwijs in die wetenschappen, die voor iederen burger onontbeerlijk zijn. De zorg voor de school draagt hij op aan eene bijzondere commissie, wier werkzaamheden zeer naauwkeurig voorgeschreven worden. De orde op de school bepaalt tot het onderwijs vier uuren daags voor de kleinen; den overigen tijd spelen zij, maar onder opzigt, op eene daar toe geschikte en bij de school gelegen plaats, zoo veel mogelijk in de open lucht. De ouderen worden slechts twee uuren daags onderwezen; en worden tevens tot den arbeid opgeleid in zoogenaamde werk- of industrie-scholen, die met de volkscholen verbonden zijn. Hier op volgen eenige schoolwetten, die de aandacht grootlijks verdienen. — Het tweede middel, dat ons

eenigſins duister in de voordragt is voorgekomen, ſtelt voor, om het volk van de vroegſte jeugd af met deze waarheden bekend te maken, het onderwijs en de opvoeding der menſchen is het hoogst en verheven oogmerk van hun beſtaan; derzelver doel is, hen opteleiden tot die deugd, welke overal en altijd uit pligt leert handelen, om dat het regt is. — Het derde middel is de jeugd reeds in de ſcholen opteleiden tot den verſchillenden ſtand, dien zij eens in de maatſchappij zal vervullen en waar toe zij beſtemd is; dus ſcholen voor den koophandel — krijgsdienst, zeevaart, handwerken en — voor meisjes. — Tot een vierde middel ſtelt hij voor de zorg voor de werkjes die der jeugd tot uitſpanning in de hand worden gegeven, als ook voor andere algemeen nuttige geſchriften. Het vijfde en zesde middel gaan wij voorbij, als tot het ſchoolonderwijs geene betrekking hebbende.

Tot het andere hoofddeel zijner verhandeling overgaande, ſtelt hij dit als het groote middel tot herſtel van den openbaren Godsdienst voor, „ het invoeren van ſcholen „ waarin geene ſectenleer voorkomt, maar „ de grond gelegd wordt om daar op „ bouwen — het gezag" (dit moet waarſchijnlijk zijn *ontzag*) „ en den eerbied voor „ eene inrichting, gelijk de openlijke bijeen„ komst der Christenen kon zijn. En de „ grond is niets anders dan het leeren „ de eerſte beginſelen van den natuurlij

„ Godsdienst (*) aan de meestgevorderde
„ schoolkinderen." Hier onder rekent hij
de leer van God, eener voorzienigheid, en
van de onsterflijkheid der ziel. „ Weten-
„ de" zegt hij, „ wat deze woorden betee-
„ kenen, dan zal het onmogelijk zijn om de
„ religie der menschen aan 't wankelen te
„ brengen en uit te roeijen. Dan zullen
„ JESUS godlijke leer en zijne onwaardeer-
„ bare verdiensten niet meer veracht wor-
„ den. — De hoofdreden immers, waarom
„ heden ten dage zoo veel gespot en ge-
„ lacht wordt over zaken van den godsdienst,
„ is zeker deze: zij weten niet wat zij
„ doen."

Ten slotte voegen wij hier nog bij dezen voorslag. „ Zoude niet," vraagt de Schrijver, „ op het platte land en in veele steden
„ het leeraarambt kunnen verbonden wor-
„ den met de waarneming der burgerscho-
„ len, dat is, met den post om (na het eer-
„ ste onderwijs der kinderen in de gewone
„ scholen) het jonge geslacht op bekwame
„ tijden te onderrichten in die kundigheden,
„ welke behoren tot het groote geheel eener
„ ware volksverlichting? — Een man, die
„ wel gestudeerd heeft en dien het arbeiden
„ ge-

(*) „ Men kan zulks ook even goed christe-
„ lijken godsdienst noemen, gelijk dit boven ont-
„ wikkeld is (*de opgave der bladzijde is hier*
„ *een drukfout, die wij dus niet overnemen*) en
„ dus daar mede de leer des Bijbels verbinden."
Aant. van den Schrijver.

„ gewoonte is, gelijk het betaamt, die kan
„ met onze Schoolmeesters, — Rectoren
„ en Professoren, zeer wel alle dagen drie
„ à vier uuren besteden tot deze zaak en
„ tijd genoeg overhouden, om zijn predik-
„ ämbt, naar eisch, waartenemen. Hij kan
„ te gelijk voor eigen studie (door eene juis-
„ te tijdverdeeling) en zelf voor die uit-
„ spanning, welke hij behoeft, zorg-dra-
„ gen."

Wij bevelen alle deze hulpmiddelen tot bevordering van een welgeordend schoolonderwijs aan de bijzondere aandacht van allen, die ieder in zijn kring, in de gelegenheid zijn om zoodanige ontwerpen ter uitvoer te brengen: dat zij alles proeven, het goede behouden en in werking brengen.

MEN-

MENGELWERK.

OVER DE LEER-WIJZE IN HET REKENEN.

(Vervolg en Slot van II. D. IV. St. bl. 56.)

OND. Deze 95. en 137. zet ik, als bij het optellen, onder elkanderen. Wat moet boven ſtaan?

JAN. 137. als het grootſte.

OND. Ik ſchrijf dus 137
95

maak onder het laatſte getal een ſtreep, om het overblijvende afgezonderd te plaatſen, dus: 137
95
———

en zeg, van de linke hand beginnende, 5. van 7 blijft 2., (onder de ſtreep) 9. van 13. blijft 4., mede onder de ſtreep: en nu is het geſubſtraheerd.

137
95
———
42

Van 137. gl. die ik in mijn kas had, heb ik dus, na 95. gl. uitgegeven te hebben, nog 42. gl over. Verstaat gij dit allen?

ALLEN Ja, Meester!

OND. Nu, SIJMEN, gaat het nu niet anders, dan gij eerst meendet?

SIJM. Ja, waarlijk, Meester. Doch nu kan ik ook even vaardig substraheeren als addeeren.

OND. Ja, op de vingers.

SIJM. Neen, zonder vingers te gebruiken. In een oogenblik ben ik gereed Hoe veel leerlingen zijn 'er geweest? — 105. — van dezen zijn 13. vertrokken; goed:

	105
3. van 5. blijft 2., 1. van 10. blijft 9.	13
Nu zijn 'er nog 92. kinderen.	92.

OND. Dat laat zich horen. Maar nu, wilt gij tot tijdverdrijf nog iets met elkanderen rekenen, of wil ik iets opgeven?

PIET. Het is beter, als de Meester ons iets opgeeft.

OND. Mij is het aangenaam: ik wil u opgeven, zoo lang gij zelve wilt. Luistert dan. Een gezelschap kooplieden (eene compagnieschap) heeft van buitenlandsche kooplui eene som van 62,532. gl. te vorderen, maar door een bankroet van een derzelven verliest het 5,421. gl., hoe veel heeft het dan nu nog te vorderen?

JAN. Wat is dat, een bankroet?

OND. Dat is, als een koopman, of in den stijl der kooplui, *een huis* zijne schulden

den niet kan betalen, gestadig op crediet neemt en op crediet geeft, tot dat het stuit, en alle, die hem op crediet gegeven hebben, bedrogen zijn.

PIET. Dat is slecht. Doch ik kan het zonder beven schrijven: want het gaat mij niet aan. Hoe groot is het bankroet?

OND. 5421. gl.

JAN. Geef acht, PIET, gij moet eerst de groote som weten, van welke iets afgaat.

PIET. Gij hebt gelijk; doch het is nog tijd. Hier staat zij:

62532
af 5421

1. van 2. blijft 1., 2. van 3. blijft 1., 4. van 5. blijft 1., 5. van 2. blijft . . . blijft . . , blijft . . .

OND. Ja, blijft, als PIETER.

PIET. Dat is wonderlijk: dat spijt mij. 5. van 2., neen, dat kan niet.

OND. Waarom niet? Denkt gij allen zoo?

ALLEN. Ja.

OND. Nu, waar hapert het dan?

PIET. 5. is grooter dan 2.

OND. Ja, ziet, dit geval komt bij het aftrekken dikwijls voor. Ik heb u reeds gezegd, dat het bovenste getal groter moet zijn, dan het onderste, anders kan men niet aftrekken. Doch, offchoon het bovenste getal groter zij, gebeurt het toch wel eens, dat een nommer in het benedengetal groter is dan dat, waar onder het staat, gelijk hier 5. onder 2. Doch de zaak is ras verholpen.

 Hoe

Hoe goed is het toch, als men, het geen men zelf niet heeft, bij zijne buuren kan leenen. Dus is hier het getal 2. niet groot genoeg om 'er 5. van aftetrekken. Nu ga ik bij mijn buurman de 6., en leen van hem zoo veel ik nodig heb. Dan, hier moet gij twee zaken in het oog houden: vooreerst, ieder geleend getal geldt 10., dezen voeg ik bij het getal, dat te klein is, en dan trek ik af, dus zeg ik hier 5. van 12.; ten anderen moet gij niet vergeten deze lening met een punt boven het getal, van hetwelk geleend wordt, opteteekenen. Moet ik tweemaal leenen, dan zet ik twee punten enz., en nu 5. van 12. blijft . . .

PIET. Blijft 7.

OND. Dit onder de streep. Van het laatste getal 6. hebt gij niets meer aftetrekken, ik zet het dus onder de streep. Maar, daar ik aan het puntje boven de 6. zie, dat er één ontleend is, moet ik 'er die 1. van aftrekken, en, in plaats van 6., 5. schrijven.

62,532
5,421

57,111

PIET. Wat moet en kan men niet leeren! Hoe lief is het mij, dat men zich zoo helpen kan! Nu zal ik nooit weêr zoo schielijk zeggen, dat ik de kunst versta; misschien steekt 'er nog meer achter.

OND. Nog veel, mijn goede PIET. Maar gij, JAN, blijft zoo onverschillig.

JAN.

JAN. Ik heb toch opmerkſaam toegezien en toegehoord.

OND. Kan ik het dan ook met u eens beproeven?

JAN. Ik zal mijn best doen.

OND. Hoor dan en ſchrijf. — Wanneer de grote Heeren oorlog voeren, is het toch ongelukkig voor die arme menſchen, die zoo onſchuldig omkomen. Hoe veele duiſende tranen hebben moeders en kinderen reeds vergoten, die hun man en vader nooit weêr zagen. God beware ons lang bij den tegenwoordigen vrede.

SIJM. Komen dan alle die ſoldaten niet weder t'huis?

OND. Op verre na niet, ſomtijds ſlechts weinigen, ſomtijds geenen. Veelen ſterven door allerleie ziekten; veelen deſerteeren; maar het bedroefdſte van allen, de meesten worden dood geſchoten, of zoo gevaarlijk gewond, dat zij ſterven of al hun leven ongelukkig blijven. Nu gebeurde het in den vorigen oorlog, dat de Keizer met 70000. man tegen de *Franſchen* te veld trok; de laatſten zegepraalden, en gaven zoodanig een neêrlaag aan de Keizerlijken, dat ſlechts 11,560. van het ſlachtveld terugkeerden. Reken nu ſchielijk, PIET, hoe veel 'er in en door de handen der *Franſchen* gebleven zijn.

PIET. Laat ik mij eerst regt bezinnen. Zoo veel ſoldaten, als daar geſchreven ſtaan (70,000.) zijn te veld getrokken, en nu moet ik uitrekenen, hoe veel 'er overgebleven zijn.

OND. Neen, geef wel acht, ik heb reeds gezegd, 11,560 zijn teruggekeerd en dus overgebleven. Dat behoeft *nu* niet uitgerekend te worden; maar de vraag is thands, hoe veel zijn 'er in den slag omgekomen of in 's vijands handen gevallen?

PIET. Kan ik dat door het aftrekken weten?

OND. Waarom niet?

PIET. Tot hier toe was het, hoe veel geld, hoe veel schoolkinderen bleven 'er over? En daar uit is een rest voordgekomen

OND. Dus brengt u dit in de war, dat ik vraag, hoe veele soldaten 'er omgekomen zijn? Dit moet u niet hinderen. Denk maar zelve na: als ik aftrek, komt onder de streep altijd het *rest*, dat van de grotere som, na aftrek van de kleinere, overblijft. Trek ik nu van 70,000. 11,560, zoo komt door deze aftrekking zoo wel een *rest*, als door eene andere. Maar nu, die naar *Wenen* zijn teruggekeerd, kunnen het rest niet zijn: want hun getal bedraagt 11,560. Even weinig die geenen, welken op het slagveld kwamen; dezen waren 70,000 Maar het *rest*, dat 'er uitkomt, moet het getal van hen aanwijzen, die op het slagveld bleven of in 's vijands handen vielen. De vraag komt eenvoudig hierop neêr, 70,000 man gingen in het veld, 11,560. keerden terug: hoe veel zijn 'er nu minder, dan voorheen: of, hoe veel is het getal der terugkeerende kleener dan van hen, die te veld trokken? Immers, juist zoo veel, als

als in den slag bleven. De som nu, die 'er uitkomt, als ik 11,560. van 70,000. aftrek, wijst juist het getal aan, dat zij minder zijn geworden. Beproef het nu, PIET.

PIET. Ik moet dus van de 70,000. *Keizerlijken* zoo veelen aftrekken, als de *Franschen* 'er afgetrokken hebben.

OND. Juist. Nu zoudt gij van 70.000. naar beneden kunnen tellen tot 11,560.; maar hoe lang zou dat duuren, als gij eerst zoo veele schrapjes wildet maken, en die bij elkanderen tellen? Veel spoediger gaat het, als gij 11,560. van de 70,000. aftrekt; wat dan overig blijft, is juist zoo veel als 'er meer geweest zijn; die zijn 'er nu niet meer; zij zijn in den slag gebleven.

PIET. Nu zie ik de zaak beter in. Dus o. van o. blijft o., 6. van o. — o. is niets, kan 'er dus geen 6. van aftrekken, nu moet ik lenen.

OND. Zekerlijk.

PIET. Maar waar?

OND. Bij zijn buurman.

PIET. Dat is ook een o. en daar weder een: die kunnen mij niets geven.

OND. Dan moet ik gaan bij hem, die mij iets kan geven.

PIET. Maar mag ik van de 7. nemen?

OND. Zeer wel. Zet 'er maar een punt boven.

PIET Dus 6. van 10. blijft 4., 5. van o...

OND. Wel opgemerkt. Wederom iets nieuws. Die o. boven de 5. en de 1. neemen deel aan de leening. Wanneer zoo eeni-

ge nullen achter elkanderen staan, en van de eerste is iets geleend, en dat geleende aan de volgende overgedragen, zoo neemt ieder zijn tol daar van, en ieder van haar moet men, zonder nog eens te lenen, voor 9. laten doorgaan.

PIET. Dat is regt aardig! Hoe veel is hier niet optemerken! — Dus 5. van 9.

OND. Ja, ja.

PIET. Blijft 4.; 1. van 9?

OND. Ja.

PIET. Blijft 8.; 1. van . . . niet 7. — maar nu 6?

OND. Zeer goed.

PIET. Blijft 5. Zoo is het dan

70,000
11,560
————
58,440

OND. 58,440. was de manschap grooter, toen zij te veld trok: dezen zijn dus gebleven. — En dit zult gij nog duidelijker zien, als gij de omgekomene 58,440. famentelt met de 11,560., waar uit weder het getal der geheele armée, 70,000. zal voordkomen. En dit is ook juist de proef, of men regt afgetrokken heeft.

11,560
58,440
————
70,000

* * *

OND. Nu, kinderen, is het tijd, dat wij een ſtap verder gaan. Doch het geen ons thands zal voorkomen, zal zoo veel hoofdbrekens niet kosten. Echter moet gij wel acht geven, en dan zal, als gij ſlechts een paar proeven ziet, u alles duidelijk wezen. Nu, PIETER, let op. Het vermogen, dat mijn geſtorven buurman heeft nagelaten, bedraagt, volgends *inventaris*, 723 : 18 : 0, daartegen bedragen de ſchulden 519 : 18 : 8; hoe veel blijft 'er nu voor zijne kinderen over?

PIET. Als de meester de goedheid had, om het mij nog eens ordenlijk voorteſtellen, dan wil ik het opteekenen.

	gl.	ſt.	pen.
Vermogen	723	: 18	: 0
Schulden	519	: 18	: 8

Schulden, die betaald moeten worden, gaan van het vermogen af, dezen moeten 'er dus afgetrokken worden, gevolglijk zeg ik 8. van . . . daar ſtaat bij het vermogen geen penning; misſchien moet ik die 8. nu maar onder de ſtreep zetten?

OND. Volſtrekt niet. Bedenk u wel; onder de ſtreep komt alleen het *rest* van het vermogen, dat na aftrek der ſchulden overblijft, hoe kunt gij dus iets van de ſchulden daar bijvoegen. Dat gaat niet. Gij moet u verbeelden, dat boven 8. een 0. ſtaat.

PIET. Moet ik dan een ſtuiver lenen?

OND. Zekerlijk; en wat zult gij 'er mede doen?

PIET. Haar tot penningen maken. Een ſtuiver geldt 16. penningen; dus 8. van 16. blijft 8. — Nu verder: 8. van 17. blijft 9, 1. van.... ja, dat gaat niet; dat had ik reeds kunnen zien.

OND. Ja, van *niets* kunt gij geen 1, aftrekken.

PIET. Ik moet dus een gulden leenen; een gl. doet twintig ſtuivers; deze gevoegd bij de 17. maken 37. hier van afgetrokken 8. van 17. blijft 9. 1. van 2. blijft 1.

OND. Vergeet niet het punt boven de 3. te zetten, om dat gij een gl. geleend hebt.

PIET. Regt! 9. van 12. blijft 3. 1. van 1. rest 0. 5. van 7. blijft 2. 'Er ſchiet voor de kinderen niet veel over.

723 - 18 - 0
519 - 18 - 8

203 - 19 - 8.

OND. Zeer goed, onthoudt dit kinderen. Gij SIJMEN, wilt gij ook niet een voorbeeld hebben.

SIJM. Ja, maar als ik mis heb, moet men mij niet uitlagchen.

OND. Neen, vooral niet: ik verbied het u allen, of gij zoudt mij boos maken. Maak u nu gereed. In eene ijzerſmelterij worden 8. centen oud ijzer in den oven geworpen; maar

maar door het smelten gaan 'er 70. ℔ af, hoe veel goed ijzer komt 'er nu uit.

SIJM. Laat ik mij wel bezinnen: aan oud ijzer zijn 'er 3. cent. daar van moet ik 70 ℔. aftrekken; ik mag dus de 70. niet onder de 3. zetten, maar ik wil het zoo doen.

cent.	℔.
3	
	70

Maar nu heb ik geene ℔. van welke ik de 70 kan aftrekken.

OND. Weet gij niet hoe veel ℔. een centener houdt?

SIJM. Ja, honderd.

OND. Nu dan hebt gij voorraads genoeg om van te lenen.

SIJM. Dan zal ik 'er een centener, dat maakt 100. ℔. afnemen en zetten die boven de 70.

Cent.	℔.
3	100
	70

0. van 0. blijft 0., 7. van 10. blijft 3. Er is dus nog

cent.	℔.
2	30.

OND. SIJMEN, ik bewonder uwe vlugheid. Dezen dag nog zal ik bij uw Vader komen en hem van zijn goeden, vlijtigen

SIJMEN vertellen, en hem zeggen, d:
verdient, dat hij u regt lief heeft. ô
veele vreugde geven zulke kinderen aan
ne ouderen, en welke genoeglijke oger
ken hebt gij mij verschaft. — Ik vert
thands, dat gij nu alle opgaven van die
zult kunnen oplossen. Alleen oeffening
breekt u nog, waar door gij alleen d
hoorlijke vaardigheid kunt erlangen.
eene zaak is 'er over, waar over ik ſl
met een woord heb geſproken. Dat
naamlijk bij het rekenen zoo zeker gaa
altijd weten kan of en waar men g
heeft, en zijn misſlag zoo gemaklijk he
len. Dit wil ik u inzonderheid bij h
trekken toonen. Als ik een ſtok in de
ſteek en breek 'er een ſtuk af en ze
weder aan het ſtuk, dat in den grond i
bleven, dan is de ſtok weder in zijn ge
Zoo als ik, na aftrekking, het overgeb
ne en het getal waar door ik aftrek, ſa
voeg, dan moet 'er het bovenſte getal,
hetwelk afgetrokken is, weder uitko
Gebeurt dit, dan ben ik zeker, dat ik
en goed heb afgetrokken; even zoo
als wanneer ik van 12. ſtuiv. 6. uitge
hebbende en nog 6. overhoudende, da
gantſche ſom weerom heb, als iemand
6. ſtuiv. geeft. Zoo als gij, van de l
opgave, de erfenis der kinderen 203-1
ſamentelt met de ſchulden, 519 - 1
krijgt gij daadlijk het geheele verm
723 - 18 - 0. Is dat nu niet eene voort
lijke kunst, waar men niet misſen kan,
der te weten, waar men gefeild heeft!

hoe veel zou menig een wel willen geven, zo hij, gelijk bij het rekenen, een begane misslag zoo rasch en zoo zeker kon verbeteren. Wanneer wij toch in andere zaken gemist hebben, moeten wij het meestal laten, zoo als het is; of wij moeten ons grotere moeite en kosten getroosten, die wij hadden kunnen uitwinnen, en dus worden wij niet dan door schade wijs. Maar wie bij het rekenen onachtsaam is, die maakt zeker ook fouten en heeft ook dubbele moeite: doch de herstelling is toch altijd gemaklijker en zekerer. Leert dan daar uit, hoe goed, hoe nodig het zij, dat wij ons geheel leven als bedachtsame rekenmeesters handelen. Ik wil zeggen, dat wij bij alle onze voornemens, ontwerpen en daaden zoo voorzigtig en aan de regelen van bedachtsaamheid zoo getrouw zijn, gelijk wij, bij het rekenen, de regelen der kunst in acht nemen: want

Vóór gedaan en *na* bedacht,
Heeft menig in 't verdriet gebragt.

Daar 'er, te gelijk dat dit II. *Deel* V. *Stuk* onzer BIJDRAGEN het licht ziet, bij de Uitgevers derzelven een Rekenboek voor eerstbeginnenden wordt uitgegeven, 't welk deze wetenschap zoo bevatlijk voordraagt, dat zij ook door de eenvoudigsten begrepen en geleerd kan worden; — en ook het geen wij tot hier toe gezegd hebben, een genoegsame aanwijzing is voor de leerwijze omtrend de twee andere speciën; — menen wij hier gevoeglijk te kunnen besluiten.

OVER HET SPELEN.

EENE REDEVOERING VOOR KINDEREN,

DOOR

C. ROGGE,

gehouden ter Vergadering van het Departement Leyden *der Maatschappij:* tot nut van 't Algemeen; *den* 27. *April* 1802.

ZEER GEËERDE TOEHOORDERS!

Zeer aangenaam is het, ons met uwe tegenwoordigheid vereerd te zien. Wij zeggen u dank voor dit bewijs uwer oplettendheid. En even dit zelfde blijk van heuschheid staat ons borg, dat gij den spreker met geduld en toegevendheid zult horen, indien hij, tot kinderen moetende spreken, ook eens alleen voor hen spreekt. Echter eene eenigsins meer dan gewone aandacht durf ik u dezen avond verzoeken — niet om het gewigt des onderwerps, of de keurige wijze van behandeling — maar, om dat het mogelijk is, dat, ondanks mijne pogingen, om mij duidelijk en bepaald uittedrukken, deze kleinen mij *niet*, of *verkeerd* begrijpen, en het geen zij van hier medenemen, zeer verkeerd t'huisbrengen: — iets, dat, ten aanzien

zien van mijn onderwerp, onder de belangrijke misvattingen zou behooren, en het door mij bedoelde goede jammerlijk bederven. — En nu maar aanstonds aan mijne taak.

* * *

LIEVE KINDEREN!

Zelden heb ik meer gezweet, om een stof te vinden, die voor u geschikt was, dan toen ik mij tot dit uur bereidde. Als gij, toen ik laatst tot u sprak, aandachtig hebt geluisterd, en nog zoo iets onthouden, dan geheugt u zeker wel, dat ik tot mijne taak genomen had, het een en ander uit de Vaderlandsche Geschiedenis te behandelen. Hiertoe poogde ik mij ook gereed te maken. Dan, hoe ongelukkig slaagde ik! Welk een tijdperk ik ook doorbladerde, alles hing van moorden en doodslaan aan elkanderen. — En dit voor kinderen! — en wel tegen den nacht! — en wel nu de kleenste en onkundigste onder u weet, en zekerlijk zich mede verheugt, dat het overal vrede is! Neen, kinderen, al had ik dan ook voor dezen avond voor de beurt moeten bedanken, wilde ik u het verdriet niet aandoen, om u een groot uur te doen wriemelen, gapen, met handen of voeten spelen, uit louere zelfsverveling, en het ogenblik zegenen, dat ik maar *amen* zeg. Maar wat dan gekozen, dat uwe aandacht kan bezig houden, en wel na dat gij (met uwe ooren zamlijk) tot tweemalen toe zoo heerlijk ont-

 haaid

haald zijt? Daar zat ik. Doch, daar ik wel eens meer zoo gezeten heb, en mij dan altijd nog wel het een of ander inviel, zoo was ik nu ook gelukkig genoeg om een onderwerp te vinden, dat, zo ik u wel ken, ook de ſlaaprigſten onder u zal opwekken, en, gelukt het mij ſlechts om mijn ſtuk dragelijk te behandelen, levendig houden. En waar over zal ik nu ſpreken, denkt gij: raadt eens: *over het ſpelen.*

„ ô, Dat is goed!" zegt gij: — en hoort nu verder, wat ik 'er over zal zeggen; ja, wie weet, of gij wel ooit iets zoodanigs gehoord hebt; ik zal ſpreken *over het nut van het ſpelen.* „ Het nut van het ſpelen! Ja, „ nu zullen wij wel luisteren; en dat bij den „ aanvang onzer vacantie, wanneer wij 'er „ daadlijk gebruik van kunnen maken!" Nu, kinderen, houdt uw woord; luistert, denkt na, en behoudt het goede.

I. Gewoonlijk, kinderen, begint iemand de behandeling van zijn onderwerp met eene verklaring van hetzelve. Want een hoorder behoort wel eerst de zaak zelve te kennen, waar van geſproken wordt, eer hij begrijpen kan, wat 'er over gezegd wordt. Nu, gelukkig, hier behoef ik niet langwijlig te wezen. Wat ſpelen is, weet gij zeker allen. En ik wil ook maar alleen ſpreken van dat ſpelen, welk gij kent, *van kinderſpelen.* Evenwel moet ik hier eene aanmerking maken. Schoon de onkundigſte onder u mij zeer wel zal verſtaan, als ik van ſpelen ſpreek, moet ik u echter zeggen, dat ik mij dikwijls verbaasd heb, van den eenen kant

over

over de onhandigheid, de volſtrekte ongeſchiktheid van ſommigen uwer om te ſpelen; en van den anderen kant over de onuitputbare vindingskracht van anderen, om in hunne ſpelen afwisſeling en verſcheidenheid te brengen, en het duren achtereen uittehouden. Niet zelden heb ik daarin gelegenheid gevonden om opmerkingen te maken, die de uitkomst vrij wel bevestigd heeft. En dikwijls heb ik gewenscht, dat 'er., althands voor ſommige kinderen, ſcholen werden gevonden, waarin zij leerden, en ook anders niets, dan, ſpelen.

Dan, dit daar gelaten, gij brandt zeker al van verlangen, om toch iets over het nut van het ſpelen te horen. Welaan dan, ik zal uw wensch voldoen.

Tot een eerſte punt ſtel ik dan *het nut voor het ligchaam*. Hier zult gij veel op goed geloof moeten aannemen, om dat gij van de natuur van uw ligchaam nog weinig kennis hebt. Ik wil het u echter zoo duidelijk mogelijk maken. Het ſpelen ontwikkelt uwe krachten. Hoe meer gij uwe leden gebruikt, hoe ſterker zij worden. Begrijpt gij dit wel? Is over het algeheel uw regterhand en arm niet ſterker dan uw linker? En van waar komt dit, denkt gij? Omdat de Schepper in het eene lid meer kracht dan in het andere gelegd heeft? Neen, kinderen, alleen, om dat gij haar meer gebruikt en oeffent. Alle ſpelen dan, die ſterke oeffening en gebruik der leden vereiſchen, als lopen, ſpringen, worstelen, klimmen, werpen, dienen om u ſterker te maken en uwe leden krach-

ten te geven. —— Bij de verſterking komt nu ook de vlugheid. Hoe meer gij uwe leden beweegt, hoe geſchikter zij tot alle ſnelle bewegingen worden. Hebt gij niet wel eens matrozen in de mast zien klimmen; zelfs jongens klimmen in het wand als katten; welke laatſten ook, als het met klimmen te doen was, van nature goede matrozen zouden zijn? Of zo niet; hebt gij dan niet op de kermisſen wel eens zien gochelen? Met open mond kijkt gij, hoe die man zijne kunſten verricht; gij denkt, dat het toveren is; het is echter alleen de gezwindheid zijner handen, door langdurige oeffening verkregen, die hem tot die kunstjes in ſtaat ſtelt, en zelfs al toont hij u, hoe hij doet, kunt gij het hem nog niet nadoen, alleen om dat uwe handen en vingers zoo vlug niet zijn. — Bij deze vermeerdering in ſterkte en vlugheid voeg ik de gezondheid. De natuur van uw ligchaam vordert beweging; ſtil zijn is alleen voor u genoeg om ziek te worden. In een tijdperk, waarin alles in u groeijt, moet gij beweging hebben, op dat uwe leden des te beter ontwikkelen. Alle ſpelen dus, die ligchaamsbeweging vorderen, zijn voor u gezond. Gij ziet immers wel, dat die claſſe van menſchen, welken, om hun brood te winnen, ſterke beweging moeten maken, veel gezonder en ſterker zijn, dan die den gantſchen dag een ſtilzittend leven leiden. Die menſchen zijn evenwel van dezelfde ſtof als alle anderen. Het geheim zit alleen in de meerdere beweging.

Tot een tweede punt ſtel ik, dat het ſpelen

nuttig is voor den geest. Hier heeft het-
le plaats, als met het ligchaam 's Men-
n zielsvermogens zijn ten dezen aanzien
dezelfde natuur als de vermogens des
haams. Zij ook hebben oeffening en ge-
k nodig, om zich te ontwikkelen en in
kte toetenemen. Zommige fpelen vorde-
een fterk geheugen: anderen vereifchen
tleg: bij anderen weder is vinding en
leel nodig. En zelfs zijn 'er fpelen, die
kundigheden vermeerderen. Bij ieder
, waar bij tellen of rekenen te pas
s, moet gij onthouden: bij ieder, waar
gij een ander een kans moet afzien, moet
overleggen; iedere fpelende bezigheid,
u eenig werk geeft, kunt gij zonder
leg of oordeel niet verrichten. Maar
ook van fpelen, die uwe kundighe-
vermeerderen. Ja, kinderen, men kan
s fpelende leeren. Lezen kan fpelende
d worden, met kaartjes of dobbelftee-
gebruiken, om de kennis der letteren
en: ontelbare fpelletjes zijn 'er, om
tot het rekenen optewekken: tot de
ning der aardrijkskunde zijn verfchil-
pelen uitgedacht: onder anderen ken
dat eene navolging is van het wel-
gansjesfpel. De Vaderlandfche Ge-
is kunt gij leeren door het zooge-
ftorijfpel, dat mede een navolging
et zoo even gemelde, of door het
dsch Loterijfpel. Om u eenig denk-
de meetkunde te geven, zijn 'er
ndedoosjes met drie-, vier-, vijf- en
en andere meetkundige figuren,

 met

met welke tot een geheel te vormen, gij verſchillende zielsvermogens kunt bezig houden. Van jaar tot jaar komen 'er nieuwen uit, als wilde men de orde eens omkeeren en u juist zoo veel en zoo lang laten ſpelen, als gij voorheen arbeidde, en het leeren ſlechts voor de ſpeeluren bewaren. Alle deze ſpelen, ten gepasten tijde gebezigd en onder het opzigt van een bekwaam onderwijzer, kunnen u van zeer veel nut zijn en u in veele wetenſchappen doen vorderen, alt hads eenig denkbeeld van dezelven geven.

Tot een derde punt ſtel ik, dat het ſpelen *nuttig is voor uw hart*. Het leert u verſcheiden deugden en vormt u zoodanig, dat gij regt beminnelijke jongens en meisjes wordt. Onbedenkelijk nuttig is het voor u, dat gij altijd vrolijk en leevendig zijt. In een vrolijk hart huisvesten geene ondeugden. Vrolijkheid doet u uw arbeid met gemak en ſpoed verrichten. Er is niets, wat men van een vrolijk kind niet kan verkrijgen. Maar zou ik u nu wel behoeven te bewijzen, dat het ſpelen uw hart vervrolijkt. Als gij 'er geene vreugd van hadt, zoudt gij het zoo gaarne niet doen. Als ik *Piet* twee knikkers geef en zeg, „loop ſpelen;" en *Karel* een boek en zeg, „leer uw les;" ben ik zeker, twee zeer verſchillende gezigten te zullen zien, en wie van hen het vrolijkst gelaat zet, kunt gij zonder ſchilderij wel raaden. — Het ſpelen leert vlijt en nijverheid, en luie, trage kinderen moet men met ſpelen aan den arbeid krijgen. Hoe dikwijls heb ik u niet het zweet langs het aangezicht zien druipen, en

en nog hoorde ik u niet van vermoeidheid klagen; gestadig wildet gij al meer spelen, en, zo men het niet verhinderde, zoo lang, tot gij ademloos 'er bij neervielt. Zekerlijk zoudt gij 'er weinig zin in hebben, als een ander, al ware het uw vader, eischte, om u in gedwongen arbeid zoo aftematten; evenwel heb ik toch ook opgemerkt, dat zelfs de traagsten onder u, als men maar de regte kunst verstaat, om hen optewekken, zeer gewillig zijn, om voor hunne ouders of goede vrienden ligchaamlijken arbeid, zelfs tot vermoeijens toe, te verrichten. — Bij die werksaamheid voeg ik het geduld, dat eigenlijk eene met aanhoudende vlijt voordgezette werksaamheid is. Geduld, kinderen, is u zoo nodig als brood. Zonder hetzelve kunt gij niets leeren. En juist hier in oeffenen u uwe spelen. Ziet *Klaartje* eens voor haar pop naaijen, om toch het kind in de kleeren te steken. Over één stuk zal zij een gehelen dag zitten; met verbaasdheid roepen de ouders; „ hoe heeft het kind het geduld om het doen!" Nu *Willem* geeft haar ook niets toe, s hij aan zijn kaartenhuis zit, of zijn stal en arden in orde maakt. Een venster, een ıoorsteen, een trap, een hoofdstel of een edje te vervaardigen, houdt hem uren bezig, of 'er zijn geheel toekomstig geluk van ing. Misschien denken hier ouders; „ ja spelen hebben de kinderen wel geduld, r tot het leeren, — dat ziet men wel an-! " Genoeg, vrienden, dat zij reeds ge. hebben: van u en de onderwijzers zal ıfhangen, hoe en waarop zij het eens

zullen oeffenen. — Eindelijk 'er is nog eene deugd, zonder welke kinderen nooit met eenige aangenaamheid kunnen ſpelen en die zij wel gedrongen zijn in acht te nemen, willen zij door hunne makkers niet uit den kring gedreven worden; en deze is toegevendheid. Die altijd op zijne zinnelijkheid gezet ſtaan blijft, en zich naar anderen niet wil ſchikken, moet zich het verdriet getroosten, dat eindelijk niemand meer met hem wil ſpelen en ieder hem alleen laat ſtaan. En alleen te ſpelen, wie heeft daar lust in! Gezelligheid is de ziel der ſpeelvermaken.

Nu zal ik 'er maar niets meer bijvoegen, om u van het nut van het ſpelen te overtuigen. Ik denk dat het aangevoerde voor u reeds genoeg is: want veel zoudt gij niet kunnen dragen; ook is deze waarheid van dien aart, dat gij mij wel op mijn woord geloofd zoudt hebben, al had ik niets betoogd of bewezen. Evenwel eenig betoog was nodig, om u een klaarder denkbeeld van de zaak te geven en u te doen bezeffen, waar toe het ſpelen al goed was. Ik hoop nu ook, dat gij mij wel begrepen en de onderſcheiden zaken nog in uw geheugen hebt. Het ſpelen dan, zeide ik, is nuttig voor de gezondheid en verſterking des ligchaams, voor de ontwikkeling en volmaking van uwe geestvermogens en voor de vorming van uw hart, en dus, dit beſluit is volkomen richtig, om ſterk, gezond, verſtandig en deugdſaam te worden, moet men druk ſpelen.

(Het vervolg in het volgende Stukje.)

SCHOOLBERICHTEN.

SCHOOLBERICHT

van Meij 1802.

VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN.

Door het Departementaal Schoolbestuur van *de Delf* zijn in eene buitengewone Vergadering, gehouden in *den Haag* den 21. April l. l., na voorafgaand examen, VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN van bekwaamheid afgegeven aan WILLEM GROENENDIJK, thans Ondermeester in eene der Stads Scholen te *Delft*, en KRIJN DE VOS, Schoolmeester in het Weeshuis te *Schiedam*.

OPENGEVALLEN OF VERVULDE SCHOOLMEESTERSPLAATSEN.

In het Departement van DE EEMS.

GOINGA. Alhier is door den Raad der Gemeente beroepen H. J. SMIDTS, Schoolonderwijzer te *Offengawier*, zullende dezel-

ve in de eerstvolgende Vergadering van het Departementaal Schoolbeſtuur worden geëxamineerd; zijnde denzelven voorts vergund om proviſioneel van den 1ſten Meij af de School waar te nemen.

HENNAARD. Door bemiddeling van den Schoolopziener dezes Diſtricts, is de weleer alhier gefungeerd hebbende, doch vervolgens afgeſtelde Schoolmeester LUBBRONK, weder op den vorigen voet in dien post herſteld.

LIONS is nog vacant. Ligt in het Schooldiſtrict van B. VAN WEEMEN, te *Leeuwarden*.

WELSRIJP. De Proviſioneele waarneming der alhier vacante School, is op voorwaarde van examen, opgedragen aan P. MAUTA. Ligt in 't zelfde Schooldiſtrict.

BOLSWARD. Uit een getal van zeven Sollicitanten heeft de Raad der Gemeente een drietal gevormd, beſtaande uit de Burgers P. ZEVENHUIZEN, L. J. TEYEMA en J. P. HORNSTRA, Schoolonderwijzers te *Hoorn*, *Harlingen* en *Sloten*, alle voorzien van VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN van bekwaamheid, en daar uit gekozen den eerstgenoemden, die binnen weinige weken zijnen post aanvaarden zal.

OFFENGAWIER is vacant door 't vertrek van H. J. SMIDTS na *Goinga*. Welligt echter wordt ten gevolge van eene deswegen te maken ſchikking, de School niet weder vervuld, maar op eene andere wijze in de belangens der Jeugd voorzien.

WITMARSUM. De alhier vacante School pro-

provifioneel waargenomen woordende door PIEKE PIETERS, is opgedragen, onder verband van Examen voor het Departementaal Schoolbeftuur, aan O. J. VEENING, Schoolonderwijzer te *Genfloot*.

ADUARD. De Schoolmeester alhier, J. VAN BOLHUIS, naar *Kantes* beroepen zijnde, is deze plaats vacant geworden. Het tractement is *f* 144. vrije woning en een zeer goed Schoolvertrek. Het getal der kinderen is 30. in den winter, 40—70. in den zomer. Ligt in 't Schooldiftrict van H. D. GUYOT, te *Groningen*.

KANTES Alhier is beroepen J. VAN BOLHUIS, Schoolmeester te *Aduard*.

In het Departement van DEN OUDEN IJSSEL.

HEERENVEEN. Alhier is op den 20. April l. l. onder verband van examen, tot Schoolmeester benoemd JAN PEETING, thans Schoolmeester en Secretaris der Municipaliteit te *Wormerveer*.

STEGGERDA. Alhier is op den 30. April l. l. onder verband van examen, de opengevallen Schoolmeestersplaats opgedragen aan FOKKE ROELOFS DE BOER, thans Schoolmeester te *Kamperdijk*

ANCUM is nog vacant. Ligt in 't Schooldiftrict van J. W. A. MULLER, te *Olst*.

DALEN is nog vacant, doch de provifioneele waarneming van den Schooldienst alhier opgedragen aan N. BROEKHOF, een

zoon van den overledenen Onderwijzer. Ligt in 't zelfde Schooldistrict.

LEMELE, in het Schoutampt *Ommen*, is vacant geworden door het overlijden van den plaatselijken Schoolonderwijzer HENDRIK WARMLINK; het jaarlijksch tractement is *f* 50 uit 's Lands kas, voorts vrije wooning, en een stuiver 's weeks Schoolgeld van elk leerling, zijnde 's winters omtrent 40 in getal, terwijl tot hier toe zomers geen onderwijs wierd gegeven. De provisionele waarneming van den Schooldienst is opgedragen aan HENDRIK OBBEVELMAN, een ingezeten van dezelve Buurschap. Ligt in 't zelfde Schooldistrict.

OSSENZYL is vacant geworden door den vrijwilligen afstand van LAMBERT JACOBS, zijnde provisioneel in de waarneming van den Schooldienst voorzien. Het jaarlijks tractement is door het Gemeente-Bestuur, op voorstel van den Schoolopziener, van *f* 31:6 verhoogd tot *f* 75, boven het Schoolgeld, zijnde 10 stuivers van ieder kind in 't vierendeel jaars, waar voor de Schooldienst nu zal worden waargenomen van den 1. Meij tot den 14. Junij, en van den 1. September tot den 1. Meij. Zo ras er zich Sollicitanten hebben opgedaan, zal men tot eene beroeping overgaan. Ligt in 't Schooldistrict van W. SANDERS, te *Vollenhoven*.

In het Departement van DEN RHIJN.

HARDINXVELD is vacant geworden. Het tractement is *f* 128, voortspruitende uit

eenen

eenen omflag over de Landerijen. Voorts heeft de Onderwijzer als Koster en Voorzanger vrije wooning in een huis aan de Kerk toebehoorende. Ligt in 't Schooldistrict van G. W. BOOT, te *Gorinchem*.

HEIKOOP. Uit een negental is alhier benoemd R. FREEM, openbaar Schoolonderwijzer te *Zijderveld*, en heeft dezelve dien post, na afgelegd examen voor het Departementaal Schoolbestuur, aanvaard.

ZIJDERVELD. Door het vertrek van R. FREEM naar *Heikoop*, is de School alhier vacant geworden. Het jaarlijksch tractement van den Schoolmeester uit de Kerkekas is *f* 80, uit de Quotisatiepenningen *f* 12, uit de Polderrekening *f* 6 : 10, uit het Dorpscomptoir *f* 2, voor Brood en Wijn bij het Avondmaal *f* 16 : 14, voor het noteren der Collecten *f* 2 : 10, voor 't schoon houden der Kerk enz. *f* 3, voor Brandhout bij het doen der Armenrekening *f* 0 : 18, dus in 't geheel *f* 123 : 2. Het getal der Scholieren in den winter is 60 en 's zomers 25, de schrijvers betalen 5 en de overigen 3 stuivers Schoolgeld in ieder maand. Voorts geniet de Schoolmeester vrije woning. — De Sollicitanten zijn uitgenodigd tegen woensdag den 26. Meij, des namiddags ten twee uuren te *Zijderveld*. Ligt in 't Schooldistrict van C. W. WESTERBAEN, te *Utrecht*.

DOETINCHEM. Door het overlijden van THOMAS SAGTLEVEN is alhier eene Schoolmeestersplaats vacant geworden; tot wier provisionele waarneming is aangesteld

GERRIT JAN HÜSSELS. Het jaarlijksch tractement is *f* 200; de emolumenten zijn gering, gelijk ook de Schoolgelden, die niet door de kinderen der burgeren, maar der buitenlieden betaald worden. Ligt in 't Schooldistrict van H. W. VAN WOELDEREN, te *'s Heerenbergh.*

In het Departement van DEN AMSTEL.

RUSTENBURGER PAD, *onder* NIEUWERAMSTEL. Alhier is tot Onderwijzer benoemd P. J. HULST, voorheen Onderwijzer te *Amsterdam.*

In het Departement van TEXEL.

EDAM is vacant geworden door het overlijden van KLAAS PAAUW. Het tractement is *f* 100. en verdere emolumenten. Ligt in 't Schooldistrict van P. BEETS, PZ. te *Zaandam.*

AKERSLOTERWOUDE is als nog vacant. Ligt in 't zelfde Schooldistrict.

GRAFT NOORDEINDE. Uit de voorheen opgeven Nominatie is alhier benoemd WILLEM GRAAF, Ondermeester te *Hoorn.*

UITGEEST. Uit eene Nominatie, bestaande uit de Schoolonderwijzers PIETER RIJKES, van *Wormer*, CORNELIS MUNTJEWERF, van *Marken binnen*, en JACOB HOEK, van *Ilp*, is de eerstgemelde beroepen.

WORMER is vacant geworden door het vertrek van PIETER RIJKES naar *Uitgeest.* Het tractement is *f*. 150. en verdere emolumen-

men-

menten. Ligt in 't Schooldistrict van P. BERTS, P. Z. te *Zaandam*.

WORMERVEER is vacant geworden door het vertrek van J. PEETING naar het *Heerenveen*. Het tractement is *f* 50. en verdere emolumenten. Ligt in 't zelfde Schooldistrict.

BUIKSLOOT is vacant geworden door het vertrek van JACOB MENGER. Het tractement is *f* 50. Ligt in 't zelfde Schooldistrict.

ZUNDERDORP. Alhier is uit de te voren opgegeven Nominatie beroepen WILLEM VAN DER LAAN, van *Amsterdam*.

VINKEVEEN en PROOTSDYE. Alhier is door het Gemeentebestuur uit eene Nominatie gekozen ELDERT NIEUWKERK, voorheen Ondermeester in de openbare School te *Loenen*.

In het Departement van DE DELF.

NIEUWERBRUG. De reeds voor eenigen tijd alhier benoemde Schoolonderwijzer CHRISTIAAN VAN DER WAL, in eene buitengewone Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur, onlangs geëxamineerd zijnde, is door hetzelve aan deze Gemeente toegewezen.

BERKENWOUDE en DE ACHTERBROEK door vrijwilligen afstand van PIETER SNEL, vacant geworden zijnde, heeft de Municipaliteit, tot openbaar onderwijzer der Jeugd, in deszelfs plaats benoemd

ARIE SNEL, dewelke onlangs in een buitengewoone Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur geëxamineerd zijnde, door hetzelve aan deze plaats is toegewezen.

PAPECOP en DIEMERBROEK vacant geworden zijnde door het overlijden van JOHAN GREGORIUS VAN DEN BROEK, is uit een aantal Sollicitanten, ter vervulling dier vacature benoemd DIRK BAAR, welke in de naastvolgende gewone Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur zal geëxamineerd worden.

In het Departement van SCHELDE en MAAS.

VLISSINGEN. De Raad dezer Gemeente, bezield met een edelaartige zucht ter bevordering van het Onderwijs der Jeugd, en ter aanmoediging van bekwame Schoolonderwijzers, heeft onlangs hier van een lofwaardig blijk en opwekkend voorbeeld ter navolging aan andere Gemeentè - Besturen gegeven. Het heeft namelijk denzelven goed gedacht nu onlangs voor Stads rekening een Tractement van Drie Honderd Guldens benevens vrije wooning en verdere emolumenten vast te stellen, ten einde eenen allezins bekwamen Nederduitschen Onderwijzer te bekomen, en ingevolge van derzelver last en meening nodigt het Committé van Publiek Onderwijs zoodanige daartoe genegen Schoolmeesters uit, die een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT van bekwaamheid en bewijzen van goed gedrag kunnen

nen vertonen, en die genoegzaam ervaren zijn, om hunne Leerlingen in de eerste beginselen der Aardrijks- en Geschied-kunde, en andere kundigheden te onderrichten, om zich voor of op den 17. Julij aanstaande bij Requeste aan den Stads Raad te vervoegen — ligt in 't Schooldistrict van S. T. HUËT, te *Vlissingen.*

SCHOOLNIEUWS.

De eerstvolgende gewone vergadering van het Departementaal Schoolbestuur van *de Dommel*, zal met voorkennis en toestemming van den *Raad van Binnenlandsche Zaken*, in de maand Junij aanstaande, eene week later, dan bij de wet bepaald is, gehouden worden.

WENCKEBACH.

VOLLENHOVEN. Na gehouden examen der Kinderen in de Stads- en Landschool, is op den 26. April l. l. de uitdeling der Prijzen openlijk in de Kerk geschied, en deze plegtigheid geöpend door den Secretaris der Plaatselijke School-Commissie A. HYNER, met eene Redevoering *over de Zedelijke Opvoeding der Kinderen.* Een afwisse-

lend toepasfelijk accoord Choorgezang, door het orgel beftuurd, vermeerderde het genoegen der Toehoorders, en de vreugde der Kinderen.

W. SANDERS, *Schoolopziener.*

Bericht aangaande de plegtige uitdeeling van Prijzen aan 35. Leerlingen der Nederduitfche Scholen binnen Weesp, *op den* 12. *Meij* 1802.

Op den 14. en 15. der verloopen maand April, heeft het Plaatfelijk Schoolbeftuur binnen deze Stad, het eerfte halfjaars Examen der Nederduitfche Schooljeugd gehouden, niet alleen in de School van den Gemeente-Onderwijzer C. TERWOGT, maar ook in die van de Burgers A. VAN AALST en J. H. DE KLERK. — Dit Examen in allen opzichten de verwagting overtroffen hebbende, heeft op den 12. Meij l.l. eene plegtige uitdeeling van eereprijzen aan de verdienstelijkfte Leerlingen, in de Kerk der Hervormden plaats gehad. — De Voorzitter van het Plaatfelijk Schoolbeftuur de Burger B. PEELER, deed eene Redevoering: *over het nuttige en belangrijke der tegenwoordige inrichtingen in de Nederduitfche Scholen:* welke met het grootst genoegen werd aangehoord, en het voordeel der nieuwe inrichtingen boven de oude zeer nadrukkelijk be-

betoogde. Een uitmuntend Orgelſpel vervong van tijd tot tijd den ſpreeker. Eindelijk werden 71 Leerlingen tot hoogere claſſen bevorderd, en aan 35. door de hand des Voorzitters, eereprijzen ter hand geſteld, waar voor door een viertal jongelingen, op eene gepaste wijze, in aller naam, werd bedankt.

De Redenaar weder den ſpreekſtoel beklommen hebbende, deed zoodanige aanſpraken als de plegtigheid van den dag vorderde, gaf aan de verdienstlijke Onderwijzers den zoo wel verdienden lof; en moedigde hen en allen die aan de verbetering van het Schoolwezen arbeiden, aan tot een voordduurend getrouw nakomen van hunnen pligt. Waarmede deze, zoo zichtbaar tot algemeen genoegen afgeloopen plegtigheid, eindigde.

H. H. DONKER CURTIUS,
Schoolopziener.

Door het Gemeentebeſtuur van *Berghem*, zijn 20 Guldens tot het aankopen van eereprijzen geäccordeerd.

v. d. NOORDAA, *Schoolopziener.*

MARSSUM *den* 12. *Maij* 1802.

Het Departement MARSSUM *der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, was reeds zedert het jaar 1798. werkzaam tot heil van eenige Scholen, wier Onderwijzers *Honoraire Leden* der Maatschappij waren, en had het genoegen, dat zijne pogingen niet geheel vruchteloos bleven. Van tijd tot tijd werd er een afzonderlijk Schoolonderzoek gehouden en eenige eereprijsjens uitgedeeld. In het afgelopen jaar geschiedde er voor de eerstemaal een openbaar onderzoek en uitdeling van eereprijzen aan de Schoolkinderen van *Marssum* en *Blessum*, in de Kerk der Hervormden te *Marssum*, bij welke gelegenheid de Voorzitter MANGER eene Redevoering (*) deed, zijnde deze plegtigheid toen tot genoegen afgelopen.

In het begin van dit jaar mogt het Departement zich verblijden over de goedkeuring, welke deszelfs pogingen wegdroegen bij den Schoolopziener van dezen Ring B. VAN WEEMEN, door welks medewerking het Departement zich in staat gesteld ziet, om met

(*) Welke gedrukt is, en waar van wij in het vervolg in dit ons Tijdschrift verslag zullen doen.

met des te beteren uitslag zijne begonnen taak voort te zetten en vruchten van zijne werkzaamheden te plukken.

Diensvolgends is dan ook weder op *Maandag den* 10. *Maij* 1802. bij gelegenheid der gewoone Departementsvergadering een openbaar Schoolonderzoek en Prijsuitdeling aan de Leerlingen te *Marssum* geschiedt, na dat de Voorzitter P. GOSLIGA eene Redevoering gedaan had, *over de noodzakelijkheid van de beschaving onzer vermogens, en de middelen daar toe dienende.* Zijnde 'er uitgedeeld *zes* prijzen van verdiensten, *zes* van naarstigheid en *zes* ter aanmoediging in het schrijven, leezen en spellen, hebbende de hoogste der Leerlingen JORIS DUIFF in aller naam bedankt

Het Departement kan niet voorbij om zijn wezenlijk genoegen open te leggen over den ijver van den Schoolopziener VAN WERMEN en over deszelfs bereidvaardigheid om de pogingen van *Marssums* Departement te ondersteunen, welke zich ook verbonden heeft om niet anders dan in overeenstemming met Hem te handelen. De Onderwijzer J. G. SMITS, gaf bij voortduring zijne bereidwilligheid en lust tot vordering in de beste wijze van onderricht te kennen, terwijl de kinderen zonder onderscheid ten sterksten voldaan en aangemoedigd schijnen door de bemoeijingen van het Departement.

I N H O U D.

SCHOOLVERORDENINGEN.

Aanschrijving aan de Schoolonderwijzers, die tevens Gaarders der Gemeene Middelen zijn. . . . . Bladz. 3.

BOEKBEOORDEELINGEN.

G. GROSSE, *Technologische Wandelingen.* 1ste Stuk. . . . . . . Bl. 4.

G. W. MUNDT, *Burgheim onder zijne Kinderen.* . . . . bl. 14.

J. CLARISSE en H. W. VAN DER PLOEG. *Over de middelen tegen de losheid in grondbeginselen en zeden, en tot herstel van den eerbied voor den Godsdienst.* bl. 22.

MENGELWERK.

Over de Leerwijze in het Rekenen. (Vervolg en Slot van II. D. IV. St. bl. 56.) Bl. 29.

C. ROGGE, *over het Spelen.* . . bl. 42.

SCHOOLBERICHTEN.

Schoolbericht van Meij 1802. — *Volledige Getuigschriften.* . . . . . Bl. 51.

Opengevallen of vervulde Schoolmeestersplaatsen. . . . . ibid.

Schoolnieuws. — *Bericht nopens de gewone Vergadering des Schoolbestuurs van het Departement* de Dommel. . . bl. 59.

Prijsuitdeeling te Vollenhoven. . ibid.

——— ——— *te* Weesp. . . bl. 60.

Bericht wegens Berghem. . . . bl. 61.

Prijsuitdeeling te Marssum. . . bl. 62.

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

BATAAFSCH GEMEENEBEST.

II. DEEL VI. STUK.

(*Junij* 1802.)

Te LEYDEN *bij*

D. DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCII.

BOEKBEOORDEELINGEN.

Eerste Beginselen der Rekenkunde, voorgesteld in vragen en andwoorden, ten dienste der Schoolen, door JAN BRUNT, *Stads Schoolhouder te Leyden.* 1ste Stukje. *Te* Leyden *bij* D. DU MORTIER EN ZOON. 1802. 8vo. 58. bl. Prijs *f* 0 : 2 : 8.

Eindelijk ziet dan eens een onderwijs in de Rekenkunde het licht, dat eigenlijk voor kinderen geschikt is, en bij hetwelk zij niet geheel van de meerdere of mindere bekwaamheid des onderwijzers afhangen, om eenig denkbeeld van deze wetenschap te verkrijgen. Waarlijk hij, die kennis draagt van de meest aangenomen leerwijze in de Rekenkunde op de scholen, en gelegenheid gehad heeft om optemerken, hoe geheel werktuiglijk en onoordeelkundig deze wetenschap behandeld wordt en de gevolgen daar van voor de jeugd in verder gevorderden leeftijd nate-

gaan, zal bij het lezen van dit werkje de Natie met hetzelve hartlijk geluk wenſchen. Hetzelve leert de kinderen niet ſlechts werktuigelijk rekenen, maar brengt de redenen en gronden van iedere bewerking zoo duidelijk aan hun verſtand, dat een geringe mate van vatbaarheid reeds voldoende is, om dezelven te begrijpen. Niet ſlechts onderwijzers, maar zelfs ouders, ſchoon maar zeer matig in de rekenkunde ervaren, zullen het verſtaan en kunnen het voor hunne kinderen met het beste gevolg bezigen. Bij zoodanig eene leerwijze, als in dit boekje gevolgd is, kan het niet miſſen of de kinderen zullen niet alleen met het geheugen, maar ook met oordeel leeren rekenen, en dus niet verlegen ſtaan, als hun eene opgave voorkomt, die niet in het boekje ſtaat.

In zes leſſen worden in dit eerſte ſtukje de zoogenaamde *Specien* behandeld. Nog twee ſtukjes, nagenoeg van dezelfde grootte zullen volgen, in welken *de toepaſſing der vier hoofdregelen, de regel van drieën in geheele getallen*, benevens *de gewoone en tiendeelige breuken* en *de regel van drieën in 's gebroken*, op gelijke wijze behandeld zullen worden. En daar de prijs van dit werkje zeer laag geſteld is, zal men met weinig koſten een volledig ſamenſtel van deze wetenſchap verkrijgen.

Tot eene proeve laten wij hier volgen het onderwijs in de vermenigvuldiging met drie getallen.

„ 20. *Maar wanneer nu de vermenigvul-*
„ *diger uit meer aan één getalmerk beſtaat,*
„ *hoe gaat men dan te werk?*

„ Dan vermenigvuldigt men het vermenig-
„ vuldigtal eerst geheel met de eenheden,
„ daarna met de tienheden, vervolgens met
„ de honderdheden en verdere waardijën van
„ den vermenigvuldiger; en ſchrijft de pro-
„ ducten onder elkander, welke vervolgens
„ opgeteld zijnde, het begeerde product ge-
„ ven.

„ 21. *Wat moet men bij het onder elkander*
„ *ſchrijven dezer* producten *in acht nemen?*

„ Dat men telkens een letter naar de lin-
„ kehand vooruit ſpringt.

„ 22. *Wat wil dat zeggen?*

„ Dat wil zeggen, dat het tweede *product*
„ het welk uit de vermenigvuldiging der
„ *tienheden* van den vermenigvuldiger voort-
„ komt, zodanig onder het *eerſte product*
„ geſchreven moet worden, dat de agterſte
„ letter van hetzelve, onder de tweede let-
„ ter van het eerſte product welke tienheden
„ zijn, komt te ſtaan — En wederom de
„ agterſte letter van het *derde product*, dat
„ uit de vermenigvuldiging der *honderdheden*
„ van den vermenigvuldiger te voorſchijn
„ komt, onder de tweede letter van het *twee-*
„ *de product*, welke honderdheden zijn, ko-
„ men moet; en zo vervolgens.

„ 23. *Maar waarom dat?*

„ Om dat de agterſte letter van het *eerſte*
„ *product* eenheden; die van het *tweede pro-*
„ *duct* tienheden; en die van het *derde pro-*

„ dus honderdheden zijn; enz. — En in de „ optelling eenheden onder eenheden en „ tienheden onder tienheden enz. moeten „ komen.

„ 24. *Hoe moet ik dan 1246 met 325 vermenigvuldigen?*

„ Gij ſchrijft als voren de getallen onder elkander, begint de vermenigvuldiging met de eenheden van den vermenigvuldiger, en zegt: 5 maal 6 is 30; 0 ik houd er 3, 5 maal 4 is 20 en 3 die ik gehouden heb maken 23, gij ſchrijft de 3 en houdt de 2. — Vervolgens 5 maal 2 is 10, en 2 die ik gehouden heb zijn 12, dus 2 ik houd 1; 5 maal 1 is 5 en 1 is 6. — Zo dat het product van 5 maal 1246 gelijk aan 6230 eenheden is.

1246
325
——

1246
325
——
6230

„ 25. *Maar nu heb ik het getal 1246 nog maar 5 maal: ik moet het immers 325 maal hebben?*

„ Dat is ook zo, maar gij hebt het eerst 5 maal genomen, en nu moet gij het 2 maal tien of 20 malen, en dan nog weer 3 honderdmaal neemen, en tellen dan alle deze producten bij elkanderen op.

„ 26. *Dan moet ik nu, om het vermenigvuldigtal 20 maal te hebben, hetzelve met de 2 tienheden vermenigvuldigen, niet waar?*

„ Ja, en dan zegt gij, 2 maal 6 is 12 tienheden, gij ſchrijft de 2, en houdt 1 honderdheid.

„ 27. *Waar*

„ 27. *Waar moet ik die 2 tienheden* 1246
„ *nu schrijven?* 325
„ Onder de tienheden van het eer- ———
„ ste product, zo als hier nevens, en 6230
„ dus onder de 3. 2
ik houd 1 honderdh.

„ 28. *Maar waarom moet ik de 2 niet on-*
„ *der de agterste letter van het eerste product*
„ *schrijven, en maken daardoor dat de ge-*
„ *tallen van agteren gelijk komen?*

„ Om dat de 12, welke uit de vermenig-
„ vuldiging van de agterste letter van 't ver-
„ menigvuldigtal, met de 2 tienheden van
„ den vermenigvuldiger, voortkomt, tienhe-
„ den zijn; want 6 maal twee tienheden, of
„ 20 maal 6 eenheden, maken 12 tienheden
„ uit. — Derhalven moet gij ook de 2 on-
„ der de tienheden van 't eerste product
„ schrijven, en dus een letter naar de lin-
„ kehand voor uit springen, en de honderd-
„ heden welke gij gehouden hebt, weer bij
„ de volgende honderdheden optellen.

„ 29 *Wat is nu het product dat uit* 1246
„ *de vermenigvuldiging der tienheden* 325
„ *voortkomt?* ———
„ Dat is, zo als hiernevens, 2492 6230
„ tienheden. 2492

„ 30. *Nu moet ik het vermenigvuldigtal*
„ *nog met de 3 honderdheden vermenigvuldi-*
„ *gen, niet waar?* 1246
„ Ja, en de vermenigvuldiging op 325
„ bovengemelde wijze doende, bekomt ———
„ gij voor 't product 3738 honderd- 6230
„ heden; waar van weder de agterste 2492
„ letter onder de tweede letter van 3738

„ agteren, en dus onder de honderdheden
„ van het tweede product geschreven wordt;
„ zo als hier nevens.

„ 31. *Dus springt men dan ook weder een*
„ *letter na de linkehand vooruit?*

„ Dat is ook zo, want 6 maal 3 honderd-
„ heden maken 18 honderdheden uit, en
„ daarom moet ook de 8 onder de tweede
„ letter van 't tweede product of onder de
„ 9 dat ook honderdheden zijn, geschre-
„ ven worden.

„ 32. *Is nu het werk gedaan?*

„ Nog niet, gij moet nu alle deze pro-
„ ducten bij elkander tellen, en dan is de
„ som het begeerde product.

„ 33. *Waarom moet ik die producten nu*
„ *nog samentellen?*

„ Om dat 6230 eenheden het product is
„ van 5 maal 1246; — 2492 tienheden dat
„ van 2 maal 10 of 20 maal 1246, en 3738
„ honderdheden het product van 300 maal
„ 1246; derhalven moet gij alle deze produc-
„ ten samentellen om het product van 325
„ maal 1246. te bekomen.

1246
325

6230 product van 5 maal 1246.
2492 product van 20 maal ——
3738 product van 300 maal ——

404950 product van 325 maal 1246.

„ 34 *Maar moet ik agter de producten die*
„ *uit het vermenigvuldigde der tienheden en*

„ *hon-*

„ *honderdheden voortkom'n, geene null:n*
„ *voegen, om de eenhedèn en tienheden aan-*
„ *tetonen; en dus agter 2492 tienheden ééne*
„ *o schrijven om de eenh'den, en agter 3738*
„ *honderdheden 2 nullen, om de ledige plaat-*
„ *sen der eenheden en tienhed:n te vullen?*
„ Gij zoudt dit kunnen doen, doch het
„ is onnodig; de nullen kunnen achter de
„ producten weggelaten worden; wijl zij
„ toch in het optellen der producten niets
„ toe- of afdoen, zo als hier onder blijkt;
„ maar zouden zelfs door ze agter te voe-
„ gen, aanleiding tot verwaring kunnen
„ geeven.

1246	1246
325	325
6230	6230
24920	2492
373800	3738
404950	404950

Hartlijk wenschen wij, dat dit leerboekje welhaast algemeen in alle scholen van ons Vaderland ingevoerd worde, ten einde eene oordeelkundige kennis van eene wetenschap, die voor iederen burger, van dit land inzonderheid, onmisbaar is, algemeen verspreid worde.

No. 1. *Rekenboek voor de Schoolen in ons Vaderland; bijzonderlijk geschikt voor die geenen, waar in volgends eene verbeterde leerwijze wordt onderricht gegeven. Opgesteld door eenen Onderwijzer in een dier Schoolen.* 8vo. 112 bl. Prijs *f* 0:8:0.

No. 2. *Andwoorden op de Rekenkundige Vragen van het Rekenboek voor de Schoolen.* Amst. *bij* J. VAN DER HEY. 1802. 8vo. 48 bl. Prijs *f* 0:4:0.

Ook deze beide werkjes verdienen dezelfde aanprijzing, om in alle Scholen van ons Vaderland gebezigd te worden, schoon het gebruik van dezelve van het boven aangekondigde werkje eenigsins behoort te verschillen. Zij bevatten geensins eene verklaring van de verschillende rekenkundige bewerkingen; zij veronderstellen die reeds als den kinderen bekend, of althands hun onderwezen wordende: maar zij behelzen slechts opgaven van bewerkingen. Deze opgaven zijn hier in onderscheiden van die, welken wij ook in andere Rekenboeken aantreffen.

dat

dat zij zich tot zoodanige voorſtellen bepalen, die meestal voor kinderen het best geſchikt zijn. Hoe zeer wij nu ook met den Schrijver niet inſtemmen, dat de wijze der bewerking alleen door oeffening en het mondling onderwijs geleerd kan worden, en dus alle verklaringen deswegens overtollig zijn, verheugen wij ons echter een werkje aan te treffen, dat, bij het voorgaande gevoegd, een uitmuntend geheel uitmaakt, dewijl het zoodanige opgaven bevat, als wij in het voorgaande misſen, dat alleen getallen voorſtelt.

Na de inleiding, waar in de verklaring voorkomt van alle teekens die men in de rekenkunde gebruikt, als ß f. ſt. £ vl. enz. volgen de telling, optelling, aftrekking, vermenigvuldiging en deeling. Dan worden het geld, de maaten en gewigten verklaard, en vervolgends de vier hoofdregelen daar op toegepast. Voords worden de kinderen geoeffend in het kennen der deelers van ſommige deelbaare getallen; waar na de Schrijver overgaat tot de tientallige breuken, derzelver telling, waar bij eene tafel van de Franſche maten en gewigten gevoegd is; derzelver optelling, aftrekking, vermenigvuldiging en deeling. En nu worden de gewoone breuken, derzelver telling, verkleining, herleiding, optelling enz. behandeld; als ook voorbeelden gegeven, om gewoone breuken tot tientallige en omgekeerd, te brengen, waarop ook wederom de vermenigvuldiging en deeling van wederkeerige tien-

tallige breuken volgen. Eindelijk besluit hij met eenige voorstellen, die op alle de voorafgaande regelen betrekking hebben. Bij geene opgave wordt het *facit* gevoegd: dit moet men zoeken in N°. 2., terwijl ook dan in bij iedere § eene aanwijzing gevoegd is, waar men de verklaring der bewerking van de daar in vervat zijnde voorbeelden in het werk van AENHAB kan vinden.

Uit deze opgave ziet men, dat dit werkje op zich zelven een geheel uitmaakt, terwijl de Schrijver ons nog een ander stukje toezegt, waar in hij evenzeens voorstellen over *de evenredigheden*, *den regel van drieën* en deszelfs toepassing op de *intrest-*, *cas-* en *bankrekening* zal opgeven.

Om nu den lezer in staat te stellen ter beoordeeling of de Schrijver deszelfs doel getroffen hebbe, met zoodanige voorstellen te geven, die voor kinderen uitlokkend zijn, laten wij dezen uit de optelling volgen.

9e. „ Agt jongens werpen met een' koot
„ op eene rij duiten, de eerste werpt
„ 'er 6, de tweede 8, de derde 9, de
„ vierde 7, de vijfde 7, de zesde 8,
„ de zevende 5*, en de agtste de rest,
„ zijnde 6, om; hoe veele duiten zou-
„ den 'er nu wel hebben opgestaan?

10e. „ Als gij eens met 9 van uwe Mak-
„ kers knikkerdet, en van *Jan* 6, van
„ *Willem* 4, van *Pieter* 9, van *Hen-*
„ *drik* 6, van *Jacobus* 9, van *Baltus* 7,
„ van *Roeland* 4, van *Lodewijk* 5*,
„ en

„ en van *Anthonij* 8 Knikkers wont;
„ hoe veel zoud gij 'er dan in het ge-
„ heel gewonnen hebben?

„ *Roeland*, een ijverige Jongen, wil
„ eens berekenen hoe veele sommen
„ hij in den tijd van 12 weeken op-
„ gelost heeft, hij ziet dat hij in de
„ eerste week 5, in de tweede 8, in
„ de derde 6, in de vierde 7, in de
„ vijfde 9, in de zesde 4, in de ze-
„ vende 8, in de agtste 9, in de ne-
„ gende 3, in de tiende 4, in de elfde
„ 7*, en in de twaalfde 6 sommen
„ heeft opgelost; hoe veel zal hij 'er
„ nu in het geheel gemaakt hebben?

„ Hoe veele slagen doet de Klok wel
„ van 's middags één tot 's avonds ne-
„ gen Uuren, heel en half slag?

„ Dertien Jongens hebben elk een ze-
„ ker getal Appelen, de eerste, vijfde
„ en negende hebben 'er elk 8; de
„ tweede, zevende en dertiende elk 6,
„ de agtste, tiende en twaalfde elk
„ 9*; de derde, vierde en elfde elk
„ 7, deze willen zij te samen leggen;
„ hoe veele Appelen zal dit nu wel
„ uitmaaken?"

„ In eene Kamer staan 12 Tafels, aan
„ de 1e. 5e en 9e zitten 28 Men-
„ schen, aan de 2e 6e. en 10e. 33*
„ Menschen, aan de 3e. 7e. en 11e.
„ 31 Menschen, en aan de overigen

„ 12 Menfchen, hoe veele Menfchen
„ zijn 'er wel in die Kamer?
10e. „ Tien Jongens krijgen van hunne ou-
„ ders eenige duiten De eerfte krijgt
„ 'er 17; de tweede 24; de derde 54;
„ de vierde 28; de vijfde 43; de zes-
„ de 19; de zevende 49; de agtfte
„ 53*; de negende 43 en de tiende 15.
„ Deze duiten leggen zij te fàmen,
„ vraage hoe veel zij 'er nu bezitten?
11e. „ Twaalf jonge Juffrouwen koopen Pee-
„ ren. De eerfte koopt 28 Peeren voor
„ 14 duiten; de tweede 25 Peeren voor
„ 13 duiten; de derde 33 Peeren voor
„ 17 duiten; de vierde 23 Peeren voor
„ 11 duiten; de vijfde 45 Peeren voor
„ 24 duiten; de zesde 37 Peeren voor
„ 19 duiten; de zevende 27 Peeren voor
„ 15 duiten; de agtfte 39 Peeren voor
„ 21 duiten; de negende 35 Peeren voor
„ 17 duiten; de tiende 23* Peeren voor
„ 11* duiten; de elfde 15 Peeren voor
„ 8 duiten; en de twaalfde 23 Peeren
„ voor 15 duiten. Hoe veele duiten
„ hadden zij nu wel te famen befteed,
„ en hoe veele Peeren hadden zij ge-
„ kocht?"

Wij wenfchen ook ten aanzien van dit werkje, dat het algemeen op de Schoolen gebezigd worde; fchoon wij het den kinderen zelven liever niet in handen zouden geven. De voorftellen verliezen al het nieuwe, het uitlokkende, het treffende, wanneer het

het kind ze zelf leest: de meester moet naar de vatbaarheid zijner ſchoolieren eene keuze uit dit boekje doen, het alleen voor zich zelven houden, de voorſtellen, die hij hier uit ontleent, zoo veel mogelijk uit zijn hoofd doen, en zelfs de aangenaamſte bewaren voor hen, die zich het vlijtigst beijveren. Als dan, vertrouwen wij, zal dit werkje niet alleen de rekenkunde bevorderen, maar ook zeer veel toebrengen, om de lust tot hare beoeffening immer meer te verlevendigen.

Bevatlijk Onderwijs in de Nederlandſche Spel- en Taalkunde voor de Schooljeugd, door H. WESTER. Groningen *bij* J. OOMKENS. 8vo. 92 bl. Prijs *f* 0 : 4 : 0.

Schoon dit werkje reeds in 1797. in het licht verſcheen, en thans in veele Scholen gebezigd wordt, oordeelen wij ons verpligt het in zijne waarde te leeren kennen, ten einde het dien algemeenen bijval vinde bij het onderwijs der jeugd, dien het wezenlijk verdient.

Het doel des Schrijvers, bij de ſamenſtel-

 ling

ling van dit werkje, was, gelijk hij in
Voorbericht ons meldt: „ om, in een Sch
„ boekje, de noodigste beginselen onzer N
„ derlandsche spel- en taalkunde, op e
„ eenvoudiger en bevatlyker wyze voo
„ draagen, dan in eene meer regelmaa
„ spraakkunst geschieden kan.
„ Ik wilde, zegt hij, de Jeugd eene hand
„ ding geeven; om, op eene gemaklyke
„ ze, onze Moedertaal zonder grove en
„ stootlyke feilen te leeren schryven; en h
„ zonder veel hoofdbreeken, op den
„ helpen ter verdere beoefening.
„ Om, zoo veel mogelyk, myn oogm
„ te bereiken, heb ik dikwerf, niet zon
„ veel moeite, een ongebaand pad bew
„ deld.
„ De menigvuldige spraakkunstwoord
„ fyne onderscheidingen, en diepzinnige
„ redeneering van regels zyn, zo veel
„ doenlyk was, vermyd: van eenige
„ voornaamste taaldeelen, de naamvall
„ enz kon ik echter niet voorby eenig
„ wag te maaken.
„ Doorgaans heb ik my van eene men
„ voorbeelde bediend; om dat ik proef
„ dervindelyk overtuigd ben, dat door
„ zelve een groot deel der spraakkunst
„ gemaklyker en spoediger begreepen wo
„ dan door de bondigste beredeneering.
„ Voorts heb ik getracht, om zulke vo
„ beelden te ontwerpen, en zoodanig
„ te werken, als, naar myne gedachten,
„ de onërvaarene jeugd, gemaklykst kun

„

„ geleezen en begreepen worden: en die te-
„ vens geschiktst waren, om, behalven haar
„ hoofddoel, naamlyk het aanleeren onzer
„ moedertaal, ook nog eenig ander nut te
„ kunnen veroorzaaken: waar door dan ook
„ het *drooge*, dat er in de taal-oefening is,
„ niet weinig verleevendigd en veraange-
„ naamd wordt."

Aan dit oogmerk heeft hij volledig beand-
woord, wordende in negen- en dertig §§.
de volgende onderwerpen behandeld:

Nederduitsch a. b. c. — Van het gebruik der letters. — Van de onderscheiding der letters. — Van het gebruik der zelfklinkers. — Van de onderscheidene klinker-spelling. — Van woorden in welke de enkele klinkerspelling noodzaaklijk is. — Onderscheidene spelling van gelykluidende woorden van verschillende betekenis. — Van de Tweeklanken. — Van het gebruik der Medeklinkers, en wel vooreerst van de verdubbeling *van sommige derzelver. — Van de overeenstemmende medeklinkers in het* begin *van een woord. — Van de overeenstemmende medeklinkers* achter *of in 't* midden *der lettergreepen. — Uitzondering van* v *en* z*, met welke men geen lettergreep sluit. — Van de uitheemsche letteren. — Van* ti *en* ph *in vreemde woorden. — Van de spelling met* dt. *— Nadere opheldering hier van door nieuwe voorbeelden. — Van de werkwoorden, die dan eens met* d, *en dan met* t *sluiten. — Van de spelling*

ling met dd *en* tt. — *Noodige kennis van eenige woorden, en een en ander taaleigen.* — *Wat een zelfstandig naamwoord is.* — *Van de* geslachten *der zelfstandige naamwoorden.* — *Gebruik van* hy, zy, het, hem, haar. — *Van de* naamvallen. — *Wat verder getoond moet worden.* — *Tafel van de naamvallen in de woordjes* de, een, myn, *enz.* — *Het onderscheiden gebruik van* de, des, der, den, het. — *Herhaaling van 't voorgaande in één voorbeeld.* — *Onderscheiden gebruik van* een, eens, eene, eenen, eener. — *Onderscheiden gebruik van* myn, myns, myne, mynen, myner. — *Onderscheiden gebruik van* uw, uws, uwe, uwen, uwer. — *Onderscheid tusschen* u *en* uw. — *Van de overige woordjes.* — *Het gebruik van de woordjes* zelf, zelve, *enz. toegelicht.* — *Verdere* kenmerken *van de* naamvallen. — *Onderscheid tusschen* hun, hen, *en* haar. — *Buiging van* byvoeglyke *naamwoorden.* — *Woorden die in beteekenis verschillen, maar echter dikwerf verward worden.* — *Over de* zin- *en* scheidtekenen. — Rust *en* stemleiding *in het lezen.*

Hoe zeer sommigen ook van den Schrijver zullen verschillen ten aanzien van eenige bijzonderheden, en ook eenige keurigheden in de spelling wel achterwege hadden kunnen blijven, daar toch dit werkje voor eerstbeginnenden geschikt is, durven wij het gebruik van hetzelve als beknopt, en, volgends het oogmerk, volledig, in alle scholen

len aanprijzen: kunnende het zelfs daar, waar BOLHUIS gebruikt wordt, voor de lagere, en zelfs ook voor de hogere claſſen dienen, daar het bijzonderheden omtrent de ſpelling vervat, die in BOLHUIS geen plaats hebben kunnen vinden.

Nuttige en Vermaaklijke School tot onderwijs van Kinderen in de ſteden en ten plattenlande. 4. ſtukjes. 8vo. Prijs *f* 1:4:0.

Iets over het eerſte onderwijs der Jeugd en het regt gebruik van de Nuttige en Vermaaklijke School. 8vo. Prijs *f* 0:6:0.

Dit werkje, reeds in 1795 en volgende jaren uitgekomen, heeft, in weerwil van de dikte en prijs, een tweeden druk mogen beleven. En waarlijk, het verdient ook volkomen den bijval, dien de natie aan hetzelve ſchijnt gegeven te hebben. Zoo wel in ſcholen als huisgezinnen kan het met veel nut gebezigd worden.

Het *Iets* bevat des Schrijvers gevoelen nopens het eerſte onderwijs der jeugd in het lezen en het rekenen. Het eerſte wil hij, ge-

gelijk meer anderen, zonder ſpellen onderwezen hebben, en begint daadlijk met éénſijllabige woorden voorteſtellen, en vervolgends de letters in hetzelve aantewijzen. Beide wetenſchappen worden voor de kinderen bevatlijk gemaakt door zoodanige zinlijke voorſtellingen, als voor het kind het meest berekend zijn. Dit *Iets* moet men ook vooral lezen, om het regt gebruik van het werkje zelve te kennen.

Het werkje zelve bevat kortere en langere vertellingen, bijzonderheden uit de natuurlijke geſchiedenis en andere wetenſchappen. Zij zijn gedrukt met romeinſche, gebogen, ouddnitſche en ſchrijfletters: in de ſtukjes heeft eene opklimming plaats, naar de vatbaarheid en vorderingen der leerlingen. — Met één woord, al beſchouwt men het bloot lijk als leesboekje, dan nog durven wij de onderwijzers hetzelve aanprijzen, daar het dan in de ſchoolbibliotheek eene geſchikte plaats kan bekleden.

Redevoering, bij gelegenheid van het openbaar Schoolonderzoek en de Prijsuitdeeling door het Departement Marſum *der Maatſchappij:* tot nut van 't Algemeen, *op den* 5. *van Bloeimaand* 1801, *uitgeſproken door den Voorzitter* H. MANGER. gr. 8vo. VI. en 18. bl. *Te* Franeker *bij* J. VERWEY en verder alom. Prijs *f* 0:4:0.

Volgends onze belofte in het V. Stukje bl. 62. van ons Tijdſchrift, kondigen wij hier deze redevoering aan. Het hoofddoel van dezelve is niet ſlechts het nuttige, maar ook het noodzaaklijke aantewijzen, dat de Maatſchappij: *tot nut van 't Algemeen*, meer en meer zorg draagt vóór eene rechte inrichting der landſcholen, en de ouders op allerleie wijzen aanmoedigt, om hunne kinderen vroegtijdig aan dezelve toetevertrouwen.

Met veel genoegen hebben wij deze redevoering gelezen, en dezelve, de gelegenheid des tijds in aanmerking nemende, die geen uitvoerig betoog gehengde, zeer wel beandwoordende aan het oogmerk gevonden.

Alleen hadden wij, zo al niet in de redevoering, dan in het voorbericht, eene korte opgave gewenscht van de geſchiktſte middelen om het ſchoolonderwijs ten platten lande te verbeteren, welken door de Maatſchappij, buiten het geen zij reeds in het algemeen verricht heeft en nog doet, beproefd en in het werk geſteld zouden kunnen worden. Wij geloven, dat de Maatſchappij maar al te wel van den deerniswaardigen toeſtand van het land-ſchoolwezen overtuigd is, en het haar ook aan geen ijver ontbreekt, om met het hoogst Beſtuur, dat zoo vaderlijk voor hetzelve zorgt, mede te werken; maar onkunde van de geſchiktſte en krachtigst werkende middelen, weerhoudt veele pogingen. Wij wenſchen, dat deze wenk deskundigen moge aanſporen, om hier op eens opzetlijk de aandacht te vestigen.

MENGELWERK.

OVER HET SPELEN,

EENE REDEVOERING VOOR KINDEREN,

DOOR

C. ROGGE,

gehouden ter Vergadering van het Departement Leyden *der Maatschappij:* tot nut van 't Algemeen; *den* 27. *April* 1802.

(Vervolg en Slot van het V. Stuk, bl. 50.)

II. „Of wij nu ook spelen zullen," hoor ik u, dunkt mij, reeds zeggen; „ van den „ morgen tot den avond! Hoe jammer is „ het dat de vacantie zoo kort is! Ja, wel „ jammer, dat Schoolbestuurders dat zoo „ niet bedacht hebben! anders hadden zij „ ons wel drie weeken gegeven". — Ik geloof niet kinderen, dat gij dit op het slot van mijne redevoering zult zeggen, als gij maar aandachtig hoort.

Luistert; ik heb in mijn leven een banket-

bakker gekend, die de gewoonte had, om als hij nieuwe dienstboden kreeg, die eerst eens degelijk te onthalen. Hij gaf keus, wat zij uit zijn winkel lustten; en dan liet hij hen aan warm banket zoo lang ſmullen, tot zij verzadigd waren. Zelfs noodigde hij hen dan zeer ſterk, om tog iets te proeven. Het gewoon gevolg van deze overdaad was, dat zij zulk een walg van alle zoetigheid kregen, dat hij wel verzekerd was, dat zij uit zijn winkel niet zouden ſnoepen. En dit te beletten was juist het oogmerk. Zoo, kinderen, zou het u ook gaan, als men u volle ruimte tot ſpelen liet. Gij zoudt eindelijk zoodanig afgemat en uitgeput raken, dat gij een walg van het ſpelen zoudt krijgen. Ô Ik heb zoo dikwijls kinderen in dien toeſtand aangetroffen, en vol verdriet en zelfsverveeling, half ſchreijend horen roepen; „ ik weet niet wat ik ſpelen zal!" Mij valt daar in, van een ſtouten jongen gelezen te hebben, die wel eens de gewoonte had, om, als hij geheel uitgeſpeeld en alleen was, op den grond te gaan liggen en de buurt bij elkanderen te ſchreeuwen; en als men dan zeer verlegen bij hem kwam, om hem te helpen, was het andwoord; „ mij „ ſcheelt niets; ik ſchreeuw alleen, om dat „ ik niet weet, wat ik ſpelen zal." — Het ergſte van allen is nog, dat de lust tot leeren dan nog veel minder is, dan tot ſpelen, zoo dat zulk een zich tot den pijnlijkſten ſtaat gedoemd ziet, dien, van niets te kunnen doen. — Maar, dit is nog niet alles;

om

om die voordeelen van het ſpelen te trekken, welken ik u geſchetst heb, is het gantsch niet onverſchillig, hoe lang, wanneer, hoe en wat gij ſpeelt. Eten en drinken, kinderen, is gezond: zonder dat kan men zelfs niet leven: maar als gij nu hieruit beſloot: dan zal ik zoo veel eten, als ik maar in mijn lijf kan krijgen; zoudt gij zeer ſchielijk ziek worden en ſterven. Juist, zoo is het hier met de zaak gelegen, en daarom verzoek ik nu uwe aandacht, even zeer als op het voorgaande ſtuk, daar ik u eenige raadgevingen wil mededeelen, door welkers inachtneming het ſpelen voor u regt nuttig kan worden.

Mijn eerſte punt is dan; *den juisten tijd tot het ſpelen te bepalen.* En als ik dien over het algemeen op een vierde van uwen dag bepaal, zult gij mij zeker niet zuur aanzien, dat ik den tijd te kort neem. Stelt eens uw dag op veertien uuren: de helft neem ik hier van af voor letterarbeid; en de andere helft worde verdeeld om te eten, te kleden en wat meer tot uw ligchaam vereischt wordt; en dan, om te ſpelen. Maar dan ook moet de tijd tot oeffening, zonder een ogenblik verlies, naauwkeurig beſteed worden, of ik zou het van de ſpeeluren afkorten Gij begrijpt echter van zelve, dat ik dit ſlechts naar eene ruwe berekening ſtel, en dat uwe jaaren en omſtandigheden, zelfs uwe ſex, uitzonderingen maken Meisjes ſpelen over het algemeen minder dan de jongens; een kind van 6. jaaren mag en

moet meer ſpelen, dan een van twaalf. Gij moet dus nu niet van uwe ouders een bepaalden ſpeeltijd gaan vragen, gelijk een arbeidsman zijn ſchoftijd neemt, maar de beſliſſing hier van aan hun overlaten. Dit is zeker, dat uw ſpeeltijd, met uw leertijd vergeleken, altijd veel korter moet zijn en nooit meer dan een derde van denzelven bedragen; deze verdeeling in acht nemende, verkrijgt gij eene aangename afwisſeling, en het ſpelen bezielt u met nieuwe lust tot letteroefſeningen.

Zeer gepast behoort hier bij tot een tweede punt, dat gij in acht neemt, *wanneer gij ſpeelt*. Alle aangenaamheid van het ſpelen beſtaat in de afwisſeling; en het grote doel van hetzelve is, u met des te beter gevolg te doen leeren: even zoo als iemand, die een zwakke maag heeft, voor het eten wel eens iets gebruikt tot prikkeling der eetlust en tot eene goede ſpijsverteering. Speelt dan nooit, dan wanneer gij door inſpanning vermoeid zijt, en nooit zoo lang, tot dat gij tot inſpanning ongeſchikt wordt. Gij hebt wel eens met bogen geſpeeld, die door hun veerkracht iets ver kunnen afſchieten. Als gij daar mede gehele dagen ſpeelt en niets doet dan ſchieten, wordt eindelijk de veerkracht zoodanig verlamd, dat gij 'er geen gebruik meer van kunt maken. Zoo ook integendeel, als gij hen ontſpant en een geruimen tijd ongebruikt laat, hoe veel moeite hebt gij dan, om hen weder te ſpannen! — Waar is het dus, dat de boog niet

[redacted]

altijd moet geſpannen ſtaan, maar ook even waar, dat hij niet ontſpannen moet blijven. Kinderen die nooit ingeſpannen zijn, die zich niet toeleggen, om iets nuttigs te leeren, behoeven geene uitſpanning. Deze is het loon alleen voor hen, die door nuttigen arbeid vermoeid zijn, en zoodanig eene verademing nodig hebben.

Hier bij behoort, en dit is mijne derde voorwaarde, dat gij, even zoo weinig als gij lekkernijen tot verzadigens toe eet, ook zoo min *tot eene gehele vermoeijing ſpeelt*. Gij moet altijd met graagte uitſcheiden. Dit niet in 't oog houdende, worden ſpelen gevaarlijk, zoo wel voor den geest als voor het ligchaam. Zoo gezond de beweging is voor kinderen, zoo gevaarlijk is ook die trap van vermoeijing, dat het zweet van alle kanten van het ligchaam ſtroomt. Dit alleen is genoeg, om hun doodlijke ziekten op den hals te haalen, behalven nog de bijna onvermijdlijke gevaren, die uit verkouwingen, 't zij door ontbloting van het ligchaam of het ſchielijk koud drinken, voordvloeijen. En hoe zeer ſtelt gij u hier aan bloot, wanneer gij met zulk een bezweet ligchaam gaat ſtil zitten, om uwe letteroeffeningen weder aantevangen. Hoe verſtrooid is dan ook de geest, hoe verward het geheele hoofd. Hebt gij niet menigmalen bemerkt, dat gij, na zoo onmatig geſpeeld te hebben, en tot uwe lesſen terug keerende, bijna niets begreept, van het geen gij laast, of het geen de meester tot u ſprak. De uren, tot onder-

[redacted]

derwijs gefchikt, gingen dus geheel en onherftelbaar voor u verloren, en dit alleen, om dat gij in uw fpelen geen maat had gehouden. Dus verkeerdet gij het geen tot uw welzijn beftemd was, en gefchikt om u genoegen te geven, door het fchandelijkst misbruik, tot uw verderf.

Nu kom ik tot een allergewigtigst punt, waar toe ik uwe bijzonderfte aandacht verzoek, en dit betreft *de keus der fpelen*. Weinigen zijn 'er, die u onbepaald verboden moeten worden; weinigen zijn 'er ook, die men u onbepaald kan veroorloven. Spelen, waar het lot alleen beflischt, zou ik verbieden. Zij brengen niets toe tot den welftand van ziel en ligchaam: integendeel fommigen zijn daar voor zelfs fchadelijk; en inzonderheid vuren zij de fchadelijkfte driften aan, als nijd, wangunst, vreugde over eens anders droefheid, hebzucht, gierigheid, winzucht en dergelijke ondeugende neigingen. Waarlijk deze driften al fpelende in u optewekken, is de hoogfte onvoorzichtigheid; zij komen altijd nog te vroeg, als zij door andere oorzaken voordgebragt worden. Echter heeft dit ook zijne uitzonderingen. Er zijn kans-fpelen, die niet wel dan door veele kinderen te gelijk gefpeeld kunnen worden, waar bij de kans minder afwisfelend is, waar door men zelfs nuttige kundigheden kan aanleren, gelijk het *Vaderlandsch Historie-* en *Loterijfpel*, als ook het *Geographisch Spel*; zoodanigen zijn ook, waar eenigfins rekenen bij te pas komt. Alle deze

deze ſpelen hebben zulke nadeelige gevolgen niet; althands; zo bejaarden met u willen medeſpelen, kunt gij 'er veel nut uit trekken, en verdienen zij zelfs aanprijzing. — Zoo zal men misſchien oordeelen, dat ſommige ligchaamsoeffeningen tot ſpel u moeten verboden worden. Ik ook oordeel het wedlopen, het klimmen, ſpringen, worstelen voor u ſchadelijk en zelfs gevaarlijk, als het zonder eenig opzigt geſchiedt. Maar, onder een verſtandig toezigt en beſtuuring, zijn zij bij mij niet ſlechts geoorloofd, maar zelfs zoo nuttig, dat zoodanige lichaamsoeffeningen bij mij nog hoger waarde hebben dan veele andere ſpelen; en ter ſtaving van dat gevoelen, zou ik u met zeer veel geleerdheid kunnen voor den dag komen, indien ik niet wist, dat gij, zonder dat, even goed ſpringen kunt. — Dus deze ſoort van ſpelen en dergelijken meer kan men u niet onbepaald verbieden, om dat 'er zoo veele uitzonderingen zijn. — Zoo ook zijn 'er weinige ſpelen, die u onbepaald kunnen aangeprezen worden. Alles hangt hier van zeer veele bijzondere omſtandigheden af. Zelfs ligchaamsoeffeningen kan men u niet onbepaald veroorloven, al ziet men geen gevaar in dezelven, om dat gij u onmatig aan dezelven zoudt kunnen overgeven, en daar door, als ook door onbeſuisde wildheid en onvoorzigtigheid, u verſcheiden ziekten op den hals haalen. Zelfs ſpelen, die alleen voor den geest zijn, en waar bij men alle bepaling voor overtollig zou houden, zou-

den, voor sommigen uwer, schadelijke gevolgen kunnen voorbrengen, indien zij naar hunne bijzondere omstandigheden niet gewijzigd werden. Het best voor u is, dat bejaarden voor u kiezen, en zoo veel mogelijk het opzigt over uwe spelen houden; onder deze bepaling, zullen 'er zeer weinige spelen zijn, die volstrekt verdienen geheel uitgemonsterd te worden. En, onder deze bepaling, durf ik u wel eenige regels voor uwe keuze geven.

Spelen dan, die de ontwikkeling uwer vermogens bevorderen, verdienen bij mij altijd de voorkeus boven zoodanigen, waar van men alleen zeggen kan, dat zij bezig houden. Papiertjes te versnipperen, alleen om het vermaak te hebben van een schaar te gebruiken, moge sommigen uwer een geruimen tijd zoet en stil houden: anderen, die knikkeren of paardje spelen, doen van iets nuttigers, schoon deze laatsten het ons, bejaarden, lastiger maken, dan de eersten. — Maar onder deze vermogens verdienen die van den geest de voorkeus, boven die van het ligchaam. Gesteld eens, dat gij u alleen toelegdet om grof, zwaar en sterk te worden en gij verzuimdet alle beschaving van den geest; wat zoudt gij worden? De ezels en paarden der maatschappij, die alleen tot nut en vermaak van zoodanigen werken, die zeer schrander van deze voordelen zich weten te bedienen, terwijl zij voor zich zelven geen nut van hunne krachten trekken. Hebt gij niet wel eens zien vechten? Wie

won

won het? De ſterkſte? Niet altijd. De gauwſte dan? ja die gemeenlijk. Met één woord, ligchaamsſterkte is den mensch van weinig voordeel, zo zij niet door een ſchranderen geest beſtuurd wordt. Dan eerst alleen maakt zij ons niet ſlechts nuttig, maar ook gewigtig voor anderen, en boven alles nuttig voor ons zelven. De volmaking van den geest is dan de voorkeuze waardig; en zoo zijn ook de ſpelen te achten, die deze volmaking bevorderen. Kiest dan bij uitzondering alle zoodanigen, die eenig vermogen van uwen geest kunnen ontwikkelen, of u gewigtige kundigheden leeren. Hoe veel zou ik 'er u niet kunnen opnoemen; daar men niet alleen in ons land, maar ook in andere gewesten zich toelegt, om geſtadig iets nieuws voor u uittedenken. Ik zal alleen maar zeggen, dat ik hier vooral bedoel rekenkundige ſpelletjes, het oploſſen van raadſels, het pand ſpelen, en wat van dien aart meer is. Hoe gaarne zie ik, ſchoon dit, helaas! onder de woelige jongens zeldſamer is, dan bij de meer ſtille meisjes, dat gij *ſchool ſpeelt*. Hoe krijgt ieder dan gelegenheid, om met anderen te wedijveren en proeven van zijn vlijt te geven, en hoe geſchikt is dit, om den leerijver aantevuren en te onderhouden. Nogthands heb ik ook wel eens gezien, dat de voor meester ſpelende knaap, dikwijls een getrouw afbeeldſel van zijn oorſpronglijke, zijne waardigheid alleen ſtaande hield, door klappen rondtedeelen, en dat 'er dan weinig gedacht werd, om

iets nuttigs voor den dag te brengen. Nu, voor die verkeerdheid zijt gij althands beveiligd: gij ziet zoo iets niet op uwe ſchool. — Maar hoe het ook zij, ieder ſpel, waar bij gij iets moet raden, uitvinden of onthouden, verdient hier de voorkeuze.

Eindelijk prijs ik u alle zoodanige ſpelen aan, die eenige betrekking hebben tot den ſtand, waar toe gij waarſchijnlijk beſtemd wordt: dat wil zeggen, dat gij nu reeds in het klein doet, 't geen gij eens in het groot zult doen. Dus geef ik aan meisjes de pop in handen: laten zij ze aankleden, opſchikken, ontkleden, kleeren voor haar maken, met haar praten, leeren lopen of in het wagentje rijden: al ſpelende leren zij, het geen zij eens groot geworden, als vrouw en moeder zullen verrichten. Dus laat ik jongens verſchillende en wel de algemeen nuttigſte kunſten, wetenſchappen en ambachten in 't klein beoeffenen, waar toe eene menigte ſpeelgoed voorhanden is, en zonder 'er alleen van af zoodanigen, die voor ons bejaarden zeer onaangenaam zijn om bijtewonen of te horen, b v. het trommelſlaan en trompetten. Want zelden ligt daar der kinderen beſtemming. Zoodanige ſpelen zijn ook onder anderen, daarom de nuttigſten, om dat het kind ze gemeenlijk alleen kan beoeffenen, en zij nu eens ligchaamskrachten, dan eens geestvermogens vorderen, en dus zeer geſchikt zijn, om beiden te verſterken en te verbeteren.

Nu meen ik van mijn groot punt, de keus

der ſpelen; genoeg gezegd te hebben, en beſluit als het laatſte met deze waarſchuwing, dat gij in gezellige ſpelen niet alleen uw eigen vermaak moet zoeken, maar tevens het genoegen van anderen trachten te bevorderen. Speelt dus nooit met winzucht, met krakeelzucht, met heerschzucht en welke *zuchten* meer van dien aart zijn; maar zijt altijd toegevend, inſchiklijk, heusch, en vooral gelijkmoedig bij winst en verlies. Gij ſpeelt immers zelven het liefst met kinderen, die u gaarne uw zin laten, u toegeven in geſchillen, al hebben zij al eens gelijk. Zo gij kiezen moogt, zult gij hen opzoeken, en anderen laten ſtaan, die altijd de baas willen zijn en in alles gelijk hebben. Zoo zal men ook u zoeken en boven allen kiezen, indien gij u even eens gedraagt: eigenzinnige kinderen worden door hunne makkers zelven zoodanig alleen gelaten, dat hun niets anders overſchiet, dan in een hoek te pruilen. Gelooft mij, hoe meer gij u toelegt, om een ander vermaak aantedoen, hoe meer genoegen gij voor u zelven bereidt.

Deze, lieve kinderen, zijn de voorwaarden, waarop ik u het ſpelen toeſta, als bevorderlijk voor ligchaam, geest en hart. En om uw geheugen te gemoet te komen, zal ik ze u nog eens herinneren: zij zijn dezen; *ſpeelt niet te lang, niet dan wanneer gij door arbeid vermoeid zijt, nooit tot eene afmattende vermoeijing toe, en kiest altijd zoodanige ſpelen, die niet ſlechts onſchadelijk zijn, maar die de krachten van uw ligchaam*

en nog wel het meest de vermogens van den geest oeffenen en volmaken, en allerbijzonderst zoodanigen, die u voorbereiden tot het beroep, dat gij eens eindelijk in de maatschappij zult vervullen: speelt met bedaardheid, toegevendheid en inschiklijkheid, waardoor gij u voor uwe makkers het aangenaamst maakt.

Ten slotte voeg ik hier bij het leven van twee mijner bekenden, waar van de een nog leeft, en die u het gewigt dezer waarschuwingen zullen doen gevoelen. Daniël was in zijn jeugd een goedhartige jongen, maar verschrikkelijk gekweld met speelziekte, en wel van de slechtste soort. Van den morgen tot den avond was spelen bij hem de hoofdzaak. En dit alleen uit zucht tot verstrooijing. Een douzijn spellen kon hij op een dag doorloopen, niets kon hem een paar uuren gezet bezig houden. Die speelzucht hem op de school bijblijvende, maakte hem zeer onaandachtig op alles, wat de meester leerde: hij zat te praten, te stoeijen, of kwelde zijne mede-schoolkinderen, of deed de onnutste dingen, in stede van te leeren. Op zijn zestiende jaar kon hij het duidelijkst geschreven boek nog maar gebrekkig lezen en veel slechter verstaan: van het rekenen verstond hij nog niet eens de speciën. In het spelen zelfs was hij geen overvlieger: nooit had hij geduld gehad, om één spel grondig te leeren. Daar dit echter zijne hoofdstudie was, maakte hij hier in nog wel de meeste vorderingen. Veel had hij

op

op met kans fpelen: die kosten geen hoofdbreken. — Door zijn vader op een handwerk befteld, nam hij zijn arbeid flecht waar, daar hij al zijn tijd en vlijt aan het fpelen gaf: en zijne gedurige verliezen verleidden hem, om nu en dan zijn baas te befteelen. Dit ontdekt zijnde, poogden zijne ouders hem heimelijk uit het vaderland te krijgen. Dit gelukte: en nu moest onze DANIËL overal zwerven. Spelen was en bleef evenwel bij hem de hoofdzaak. Nu was het zelfs voor hem een kostwinning geworden, en gebrek vervoerde hem, om zich op valsch fpelen toeteleggen. Dit hielp hem een geruimen tijd aan een afwisfelend beftaan, daar hij onkundige fpeelzieke knapen onbefchaamd bedroog. Eindelijk vond hij zijn man in een jongeling, die zijne valfche zetten ontdekte: dit gaf aanleiding tot een hevig krakeel: van twisten kwam het tot vechten, en wel met dit ongelukkig gevolg, dat de fpeler DANIËL aan zijne bekomen wonden allerelendigst overleed.

Mijn vriend KAREL was in zijne jeugd ook een groot vriend van fpelen. Er waren geenen, die hij op zijn tijd niet mede deed Maar daar hij alles met infpanning en oplettendheid verrichtte, was hij in de meesten *koning*. Zijn beminnelijke geaardheid weerhield hem echter altijd, om van dit voorregt gebruik te maken. Hij wilde altijd, gelijk anderen wilden, en zou om geene kleinigheid een harnas aantrekken. Daarom zocht ieder hem gedurig, om met

hem te ſpelen. Hoe ijverig hij ook ſpeelde, was hij niet minder vlijtig in zijne letteroeffeningen. Op de ſchool wilde hij ook *koning* zijn, en hij verdiende den hoogſten rang. Veel vroeger verliet hij de ſchool dan DANIEL en wist echter alles, wat hij nodig had, om verder door de waereld te komen. Behalven zijne kundigheden, ten aanzien van het lezen, ſchrijven en rekenen, wist hij van andere wetenſchappen toch altijd zoo veel, dat hij anderen kon verſtaan, die 'er over ſpraken, en ook wel eens onkundigen te regt helpen. Dus wist hij zijne makkers te onderhouden over de vaderlandſche geſchiedenis, hij kon landen en plaatſen aanwijzen en beſchrijven, en kende zoo veel van de natuurkunde en natuurlijke geſchiedenis, als tot uitrooijing van het dom bijgeloof vereiſcht wordt. Zulk een jongeling was natuurlijk overal welkom, overal gezocht. De zaken, waar toe zijn vader hem beſtemde, nam hij met luſt en ijver waar, en genoegſame kunde verkregen hebbende, begon hij op zich zelve te werken. Welhaast zag hij zich meester, man en vader: gedurig maakte hij grotere vorderingen: zijne ſpeelzucht zelve had vermogens in hem ontwikkeld, die hem nu wel te ſtade kwamen. Toen had hij reeds geleerd de uitgeſtrektſte plannen te vormen, en nauwkeurig zijne middelen te berekenen, om ze uittevoeren. Zijn beminlijk charakter, zijne kundigheden en waereldkennis maakten hem overal gezocht en geacht, en dit zelfs was

zeer

zeer bevorderlijk voor den aanwasch van zijn fortuin. Kortom hij werd van een jongeling van geringen ſtand een zeer gegoed man, en ziet zich thands in zijn kring zoo gelukkig, als men in dit leeven kan worden. Zijne ſpeelzucht is nu veranderd in eene blakende zucht tot die edele uitſpanningen, welken het beoeffenen van wetenſchappen ons aanbiedt. Het overſchot van zijn tijd en een gedeelte van zijn overvloed daar aan te kost te leggen, is nu zijn hoogst vermaak, 't geen ieder verſtandige als edel en lofwaardig zal prijzen.

En nu, kinderen, zal ik 'er niets meer bijvoegen, dan mijn hartlijke wensch, dat gij bij de kort op handen zijnde vacantie veel om het gehoorde moogt denken, en bij het einde van dezelve, zoo vrolijk tot uw arbeid terug keeren, dat gij met waarheid kunt zeggen.

Mijn ſpelen is leeren, mijn leeren is ſpeelen,
En waarom zou mij dan het leeren verveelen?
Het lezen en ſchrijven verſchaft mij vermaak.
Mijn hoepel, mijn priktol verruil ik voor boeken;
Ik wil in mijn prenten mijn tijdverdrijf zoeken,
't Is wijsheid, 't zijn deugden, naar welken ik haak.

IETS VOOR SCHOLEN, WAAR DE BIJBEL GELEZEN WORDT.

Bekend is het dat de Bijbel thands zoo veelvuldig en tot zoo veele einden niet meer op de ſcholen wordt gebezigd, als weleer. Het wezenlijk misbruik van denzelven heeft tot een ander uiterſte aanleiding gegeven, om hem van de ſcholen geheel te verbannen. En met regt, beter hem op de ſcholen *in het geheel niet* te gebruiken, dan de kinderen uit denzelven te leren ſpellen en lezen, en de meergevorderden bij het openſlaan des boeks te laten lezen, zonder optemerken of het geen gelezen wordt, voor kinderen geſchikt zij en door kinderen verſtaan kunne worden. Menig een heeft aan zoodanig een misbruik van dit onſchatbaar boek in huisgezinnen en ſcholen, een bijna onverwinlijken afkeer van dit boek en de ongerijmdſte begrippen nopens veele daarin voorkomende bijzonderheden, in zijn volgend leven, te wijten gehad. Dan 'er is een midden tusſchen het misbruiken en verwerpen, en hierop heeft men tot hier toe te weinig gedacht. Men moet eene juiste keuze doen, en niets laten lezen, zonder het te verklaren en voor de kinderen duidelijk te maken. — Dit is niets nieuws, zal de lezer denken; maar daar ſchuilt het juist.

Wat

Wat moet men voor kinderen kiezen? Hoe zal men hen het geen zij lezen doen begrijpen? De Onderwijzers zijn geen Predikanten: de uitlegkundige werken over den Bijbel zijn hun te duur en te omſlachtig. Ook weten zij niet, hoe die te gebruiken, om daar uit voor kinderen te verklaren het geen zij bij het lezen niet verſtaan. Om aan deze bedenking te gemoet te komen, zullen wij onze lezers met een Hoogduitsch werk bekend maken, dat reeds 12. jaren het licht gezien heeft, en echter de aandacht van de zoo uitgebreide Vaderlandſche Vertaalfabriek ontſnapt ſchijnt, en dat reeds lang verdiend had in een Nederduitsch gewaad geſtoken te worden; het heet *de Schoolleeraars-Bijbel*, door G. F. SEILER uitgegeven: waar van het eerſte ſtuk reeds in 1790 het licht zag. Wij wenſchen, dat een onzer beste Godgeleerden en Kindervrienden zich eenmaal de moeite moge geven, om dit werk, juist niet geheel te vertalen, maar, met de nodige verkortingen en verbeteringen, in zoodanig een vorm te gieten, dat het voor onze ſcholen en ſchoolkinderen, zonder onderſcheid van kerkgenootſchaplijke leerſtelſels, bruikbaar worde.

Dit werk is eigenlijk geene nieuwe overzetting: wij kunnen die ook wel ontbeeren, na dat de B. VAN HAMELSVELD ons eene zeer goede geleverd heeft, waar van het Nieuwe Testament (en dit werk betreft ook alleen het Nieuwe Testament) zeer goedkoop te krijgen is; maar dit werk is alleen

een vrageboek, om het gelezene wel te verſtaan.

Ieder Capittel wordt eerst verdeeld, volgends de ſtoffen, die een geheel uitmaken. De inhoud dier afdeeling wordt kort en duidelijk verhaald. Vervolgends worden over ieder vers vragen opgegeven, die, of de kinderen of de meester, beandwoorden. De andwoorden zijn 'er tevens bijgedrukt, maar dit dient alleen, tot een handleiding voor den onderwijzer, om de kinderen te regt te wijzen. Iedere afdeeling wordt beſloten met eene korte toepasſing en aanmoediging aan de kinderen, om *dat* optemerken — om zoo*danig* te worden — of *dat* te verrichten. — En dit is wel het nuttigſte van dit werk, vooral voor zoodanige onderwijzers, die de kunst nog niet verſtaan, om het gelezene voor de kinderen regt toepasſelijk te maken en het hun verſtand en hart op het levendigst intedrukken — iets, waarop toch alles aankomt. Want waarom lezen wij den Bijbel? niet ſlechts om te lezen, maar om te verſtaan, en volgends het wel begrepene ons gedrag en onze gezindheden te richten.

Op de toepasſing volgt nog een kort gebed; en dit is mede van het hoogst belang, dewijl daar door het gehoorde en gelezene, nog duidelijker en met betrekking tot ons zelven, gedacht, en het voornemen, om daar na te handelen, nog krachtiger verſterkt wordt, een der wezenlijkſte voordeelen van een waardig gebed. — Tot eene proeve ſtrek-

ke

ke de tweede afdeeling van het II. Cap. van MATTHEUS vs. 13—23.

„ Vs. 13. *Vrage* Welk bevel gaf God
„ aan JOSEPH? — *Antw. Staa op en neem*
„ *tot u enz. Vr.* Waarom moest hij naar
„ *Egijpten* vluchten?

„ Vs 14. Deed JOSEPH dit?

„ Vs. 15. Hoe lang moest hij met het
„ kind in *Egijpten* blijven?

„ DE OND. *Egijpten*, Kinderen, was
„ ook eens de plaats, waar de kinderen van
„ JACOB, ten tijde van een hongersnood,
„ naar toe trokken: vervolgends voerde God
„ hen uit *Egijpten* in *Canaän*. Zoo ging
„ het nu ook met JESUS: hij werd ook uit
„ *Egijpten* naar *Canaän* terug gebragt.
„ Daarom kon men deze plaats uit *Hosea* op
„ hem toepassen Hoe leest gij *Hosea* II: 1.
„ (de zin is; *Gelijk God weleer zijne geliefde kinderen uit Egijpten voerde, zoo deed*
„ *hij nu ook omtrend zijn Zoon*)

„ Vs 16. Wat deed nu HERODES, toen
„ de wijzen niet terug keerden?

„ ONDERW. Hij liet de tweejaarige kin-
„ deren ombrengen; ongetwijfeld daarom,
„ dewijl de ster den wijzen reeds vóór een
„ jaar en daar boven was verschenen (*).

„ Vs.

(*) En waarom moest juist die ster *bij de geboorte* zijn verschenen? Hoe is het begrijpelijk, dat die wijzen eerst zoo laat te *Jerusalem* zijn aangekomen? Wat belet ons te stellen, dat die ster zich eerst laat *naa* JESUS *geboorte* vertoond hebbe? *Aanm. v. d. Uitg.*

„ Vs. 18. ONDERW. ô Hoe moet dit
„ de ouderen dier onschuldige kinderen gesmert hebben! Hoe veele tranen hebben
„ zij vergoten! Leest vs 18 — Toen *Jerusalem* door de *Chaldaeërs* in vroegere
„ tijden verwoest werd, werden ook veele
„ duizende kinderen omgebragt. RACHEL
„ was de stammoeder der *Israëliten*, daarom
„ zegt de *Profeet* JEREMIA Cap. XXXI:
„ 15 dat zij haar verslagen kinderen beweend heeft: zoo ging het nu ook, toen
„ de onschuldige kinderen te *Bethlehem* vermoord werden. Dankt God, dat hij tot
„ hier toe uw leven behouden heeft.

„ Vs. 19, 20. *Vr.* Welk bevel gaf God
„ aan JOSEPH na den dood van Koning
„ HERODES? *Andw.* vs. 20. — *Sta op* enz.
„ vs. 21 *Vr.* Waar heen trok JOSEPH eerst
„ met het kind? *Vs.* 22. Waarom bleef hij
„ niet in *Judea* of het land van *Israël*?
„ *Andw.* Dewijl hij hoorde dat ARCHELAUS Koning was."

„ OND. Dit was de zoon van HERODES,
„ die had JESUS ook naar het leven kunnen
„ staan.

„ Vs. 23. *Vr* Waar heenen reisde JOSEPH nu, volgends het Godlijk bevel? —
„ Hoe werd onze Heiland geheten, om dat
„ hij in *Nazareth* woonde? *Andw.* Een
„ *Nazarener*.

„ OND. Dat betekent ook een gering,
„ onaanzienlijk mensch, die in een verachtelijk oord wordt opgevoed. Hoe zeide eens
„ NATHANAËL? — Zoekt op, *Joann.* I: 47.
„ *Andw. Kan uit Nazareth* enz. Hier uit

„ ziet

„ niet gij, dat de *Nazareners* verachte lieden waren; zoo diep heeft JESUS zich uit liefde ten onzen beste vernederd, dat hij als een gering, onaanzienlijk mensch op aarde wilde leven (*).

TOEPASSING.

„ I. Die onschuldige kinderen werden op bevel van HERODES omgebragt, bedenkt nu, kinderen, dat gij in uwe jeugd zeer dikwijls in het gevaar kunt komen van te sterven. Wie heeft toen uw leven behouden? — Nu leeft dan ook, gelijk God van u vordert.

„ II. Welk eene leering ligt in deze geschiedenis? — Heeft God niet het kind JESUS beschermd? Even zoo zal God u beveiligen, wanneer gij vroom en JESUS immer meer gelijk wordt.

GEBED.

„ Wij danken u, goede God! dat gij, ook ten onzen beste, het kind JESUS uit levensgevaar gered hebt, op dat hij onze Leeraar en Heiland zou wezen. Wij loven u dat gij ons voor zoo menig kwaad behoed en ons in het leven behouden hebt. Op u en uwe magtige hoede willen wij ons verder verlaten en u steeds met kinderlijke gehoorzaamheid vereeren.

Thands

(*) Om hier van het *vrijwillige* dier zelfsvernedering den kinderen eenig begrip te geven, moet eene gansche reij van voorstellingen vooraf gaan, die wij zeer twijfelen of wel voor hunne bevatting geschikt zijn. *A. v. d. Uitg.*

Thands willen wij ook iets van het gebruik van dezen Bijbel, volgends des Schrijvers opgave zeggen. Vooraf merkt hij aan, dat, indien Onderwijzers de kinderen op eene doelmatige wijze tot het regt verſtand en gebruik der H. Schrift zullen opleiden, zij voor alles eerst zelven den Bijbel moeten verſtaan. Juist niet *alles* — dewijl zij niet alles met het kind behoeven te lezen, naardien wel alles tot zekere oogmerken en voor zekere lezers goed en nuttig, maar echter niet voor kinderen geſchikt is. Bij voorb. Zoo veele zaken, die den *Levitiſchen* godsdienst betreffen; zoo vecle aanſtootlijke geſchiedenisſen van NOACHS dochters, van DINA, THAMOR, AMMON, SUSANNA, den draak te *Babel*, SIMSON, of de duistere plaatſen uit eenige Profeeten en de Geſlachtregisters. — Zou dit wel, offſchoon het in den Bijbel ſtaat, zoo goed en nuttig zijn voor kinderen, als de levensgeſchiedenis van JESUS naar de Evangelisten, het boek van SIRACH, de *Spreuken* en dergel.? Dus alleen het *nuttigſte* behoren zij regt te leeren verſtaan, wijl zij dat alleen lezen moeten. En hier toe is dit werk geſchikt, terwijl het tweeſins kan gebezigd worden.

I. Of voor aankomende kweekelingen tot onderwijzers, mids men het dan gebruike om hen te leeren, hoe zij den Bijbel met Schoolkinderen moeten behandelen.

II. Of bij het ſchoolonderwijs zelve.

1. Dagelijks moet de Onderwijzer een avonduurtje na geëindigden arbeid afzonderen, om die plaatſen der H. Schrift uit dit

werk

werk en den Bijbel door te denken, die hij den anderen dag zal laten lezen en verklaren. Gelijk een predikant zich tot zijn voordragt den voorgaanden dag bereidt, zoo moet de Onderwijzer zich tot zijne Bijbelles voorbereiden.

2. De eerste vrage, die hij hier bij zich zelve doet, is deze, zal ik dit capittel door de kinderen laten lezen? of geheel? of zal ik eenige verfen weglaten, die voor de kinderen te zwaar, of voor landlieden en den gemeenen man onnodig zijn; en liever aan den geleerden moeten overgelaten worden?

3. In de school zelve moet de Onderwijzer dezen Schoolleeraars-Bijbel voor ogen hebben, om de vragen juist uittedrukken en in behoorlijke orde den kinderen voorteleggen. Het beste hier toe is, dat hij drie of vier bladen van denzelven afzonderlijk neemt en in een omslag in den Bijbel legt, wanneer hij op de eene zijde de vraag, op de andere het andwoord in den Bijbel voor ogen heeft: dan behoeft hij geene twee boeken in de hand te houden. — De Onderwijzer laat niet meer dan ééne afdeeling achter elkanderen lezen; hij ondervraagt daar over, maar niet naar de orde of den ouderdom, om daar door allen gelijklijk opmerksaam te maken. Doch nooit dulde hij dat eenigen te gelijk andwoorden. — De verklaring van zware woorden en plaatsen moet de Onderwijzer niet uit den Schoolbijbel voorlezen, maar hij moet dezelven vooraf beoeffend hebben, en slechts nu en dan met een wenk in het boek zien, om niet in de regte woorden der verklaring te missen. Ten

Hien einde kan hij ook de gewigtigste woorden uit de verklaring onderschrappen. — De schriftplaatsen ter opheldering aangehaald, laat hij de kinderen zelven opzoeken. — Somtijds zijn midden in een Cap. eenige zeer moeilijke versen, tot wier verklaring veel tijd zou gevorderd worden, en die de kinderen met hun zwak verstand toch niet begrijpen zouden. Dezen gaat de Onderwijzer voorbij, doch zoo, dat hij derzelver inhoud kortlijk opgeeft. — Zelfs vindt men hier en daar in een vers woorden, bij welken de Onderwijzer zich niet moet ophouden, offchoon hij de overige woorden van het vers verklaart. De oorzaaken hier van liggen deels in het voorgaande, deels in het ongepaste, van met kinderen over zekere zaken te spreken. Zoo kan bij voorb. de uitdrukking *Luc.* I: 35. *de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen*, voor kinderen van elf en twaalf jaren niet geheel duidelijk gemaakt worden: men moet die stilzwijgend voorbij gaan.

4. Eindelijk de kennis der waarheid zou weinig nuts aanbrengen, wanneer zij niet tot het hart ging. Toepassing van het gelezene is volstrekt noodzaaklijk. Indien de kinderen vroegtijdig aan zulk een practicaal lezen van den Bijbel gewend worden, zullen zij ook in het toekomende alles veel spoediger op hun hart toepassen, het geen zij in andere stichtelijke boeken lezen. En hiertoe wordt het volgende vereischt.

Dat men deze leeringen niet, gelijk zij in den Schoolbijbel staan, voordrage, maar meestal dezelve vraagswijze in het verstand

en

en hart der kinderen drukke — dat men ook daartoe korte gedenkſpreuken uitdenke, alzoo deze het gewigtigst, en voor de beoeffening der waarheid het werkſaamst zijn — dat men de toepasſingen niet letterlijk voorleze, gelijk zij in het boek ſtaan; daar door zouden zij haar kracht grotendeels verliezen. Maar, bij de voorbereiding, moet men zich met dezelven regt bekend maken, en ze dan op zijne wijze met veranderde woorden zoo regt vaderlijk uit het hart op het gemoed der kinderen drukken. De Onderwijzer mag wel eens eenige blikken in het boek ſlaan, om zijn geheugen te hulp te komen. — Eindelijk, betreffende het gebed; hij leze hetzelve op een regt ſtichtelijken toon voor, naa eene gepaste opwekking aan de kinderen om mede te bidden; of hij laat zulks door een der ſcholieren onder zijn opzigt en beſtuur verrichten. Het moet eene beloning zijn van vlijt en vooral van goed gedrag, zoodanige gebeden te mogen lezen. Alle de overige kinderen moeten met grote aandacht luisteren.

Wij besluiten met de herhaling van onzen wensch, dat deze opgave den een of anderen onzer Godgeleerden moge opwekken, om ook ons Vaderland met zoodanig een, ſchoon minder omſlachtigen Bijbel, voor de jeugd en derzelver onderwijzers, te verrijken; wij vertrouwen dat zulk een werk niet alleen voor Schoolmeesters, maar ook voor allen, die zich op het godsdienstig onderwijs der jeugd toeleggen, van een onberekenbaar nut zou wezen.

SCHOOLBERICHTEN.

SCHOOLBERICHT

van Junij 1802.

VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN.

Na afgelegde Examina is door het Departementaal Schoolbeſtuur van *Schelde en Maas* reeds in deszelfs gewone Vergadering van Maart l. l. een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT van bekwaamheid afgegeven aan CORNELIS MONTÉ, Schoolonderwijzer te *Middelharnis*; door dat van de *Eems* in eene buitengewone vergadering, gehouden te *Groningen* op den 21. Meij l. l., aan KLAAS REEMTZMA, openbaar Schoolonderwijzer en Organist te *Lier* in *Oostfriesland*; voorts zijn VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN in de laatstgehouden gewoone vergaderingen, na afgelegde Examina, afgegeven, door het Departementaal Schoolbeſtuur van *den Rhijn*, aan W. A. BAARS, Ondermeester in het Gereformeerd Diaconie-School te *Utrecht*, en W. C. LORAN, openbaar Schoolonderwijzer te *Renswoude*; door dat van *Texel*, aan PIETER

COR-

[redacted]

VER, Schoolhouder te *Velsen*; JACOBUS DRIKUS VAN STALBORCH, Schoolonder-er aan de *Meern*, beroepen te *Buikfloot*; an THEUNIS STANT, Schoolhouder te *'en*, ftaande op de Nominatie te *Hoorn*; dat van de *Delf*, aan HENDRIK DEE-AN, Schoolhouder aan den *Rijnsdijk*, t *Hazerswoude*, en JOHANNES VAN SHOORN, Fransch en Nederduitsch olhouder te *Schiedam*; door dat van *de mel*, aan DIRK VAN STEENES, School-rwijzer te *Waalwijk*, en JOHAN GEOR-VALGER, Schoolhouder in den *Bosch*; oor dat van *Schelde en Maas* aan NICO-S DE TROIJE, Schoolonderwijzer te *Mid-urg*.

indelijk is door het Departementaal olbeftuur van *den Amftel* befloten, een LEDIG GETUIGSCHRIFT aftegeven aan NDERT BOELHOUWER, openbaar Onder-er in een der Stads Armfcholen te *Am-lam*, uit hoofde van zijn welingericht ten, goede directie en blijken van kun-eden, bij gelegenheid van de openbare notie der kinderen, in voorfz. Scholen rwezen wordende; bij welke, op uit-ging der Commisfie van Beftuur der ge-le Scholen, een lid van het voorfz. olbeftuur was tegenwoordig geweest.

OPENGEVALLEN OF VERVULDE SCHOOLMEESTERSPLAATSEN.

In het Departement van DE EEMS.

KANTENS. De alhier beroepen Schoolmeester van *Aduard*, JAN BOLHUIS, heeft, in de laatst gehouden vergadering van het Departementaal Schoolbestuur, na voldoend examen, een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT van bekwaamheid ontfangen; en zal dus eerlang zijnen post aanvaarden.

OUDE PEKEL A. Door den vrijwilligen afstand van den Schoolonderwijzer ter dezer Plaatse, HENDRIK WESTER, aangezien dezelve is aangesteld en reeds fungeert als Schoolopziener over een gedeelte van het Departement van *de Eems*, is deze School met den 14. Junij vacant geworden, hebbende het Gemeentebestuur, met bewilliging van den Schoolopziener, voor de provisionele waarneming van dezen post reeds gezorgd, door aan den eersten Ondermeester dezer Schole, KORNELIS CRAMS, den Kerk- en Schooldienst optedragen. Het jaarlijksch tractement is *f* 180., vrije woning, en eene aanzienelijke som schoolpenningen, zijnde het schoolgeld van een Rekenaar, 's weeks twee stuivers, van een Schrijver, anderhalve stuiver, en van een Lezer één stuiver. Ligt in 't Schooldistrict van H. WESTER, in de *Oude Pekel A.*

In

In het Departement van DEN RHIJN.

RIJSWIJK in de *Nederbetuwe*. De alhier tot Schoolonderwijzer benoemde Ondermeester te *Putten*, ANDRIES JAN VAN DRAGT, is, na afgelegd examen, door het Departementaal Schoolbestuur aan deze Gemeente-School toegewezen.

In het Departement van DEN AMSTEL.

RUSTENBURGER PAD onder *Nieuwer Amstel*. De alhier benoemde Schoolmeester, P. VAN HULS, is onder zekere voorwaarde, door het Departementaal Schoolbestuur, na afgelegd examen, aan deze Gemeente-School toegewezen.

In het Departement van TEXEL.

OUDE SCHIL OF SCHILD op *Texel* is vacant geworden door het overlijden van JAKOB VELDHUIS. De jaarwedde is *f* 150. uit de Eilands kas, en schoolgeld van 125 à 150 kinderen. Men vordert, behalven een zedig gedrag, voldoend examen voor het Departementaal Schoolbestuur, ook kennis in de Stuurmans-Konst en Navigatie. Bijaldien de te beroepene tot de Hervormden behoort, en bekwaam geoordeeld wordt, kan dezelve mede worden begunstigd met het vacerend ampt van Voorzanger, Koster en Doodgraver, gevende *f* 50. vrije woning en aanzienlijke emolumenten. De Sollicitanten moeten

ten zich aandienen bij het Gemeentebestuur van *Texel*, en den Kerkenraad van het *oude Schild* op *Texel* voor den 1. Augustus aanstaanden — De schooldienst wordt intusschen waargenomen door den Ondermeester JAN FLENS. Ligt in 't Schooldistrict van J. CLARISSE, te *Enkhuizen*.

AARDSWOUD. De alhier beroepen Schoolonderwijzer, WILLEM PIJPER, is, na afgelegd examen voor het Departementaal Schoolbestuur, onder zekere voorwaarden, tot het geven van onderwijs in deze Gemeenteschool toegelaten.

HOOGKARSPEL. Door het onverwagt spoedig sterfgeval van den verdienstelijken Schoolonderwijzer, P DE WIT, is de School alhier komen te vaceren, op een jaarlijksch tractement van *f* 200. benevens vrije woning en verdere emolumenten. Ligt in 't Schooldistrict van J CLARISSE, te *Enkhuizen*.

BERKHOUT is vacant geworden door den vrijwilligen afstand van PIETER KAN, die echter, tot de komst van zijnen opvolger, de School blijft waarnemen, zijnde de Sollicitanten verzogt, om zich tot den 13. Junij bij de Municipaliteit te adresseren Het tractement is *f* 200. uit de Dorpskas, benevens vrije woning en *f* 24. emolumenten jaarlijks; als mede *f* 46. tractement en verdere emolumenten, ingeval de beroepene bekwaam en genegen is het Kosters- en Voorzangers-ampt bij de Hervormde Gemeente waartenemen. Ligt in 't Schooldistrict van J. CLARISSE, te *Enkhuizen*.

EDAM

EDAM is als nog vacant. (Zie Schoolbericht van Meij l. l.)

HOBREDE. De alhier beroepen Schoolmeester, CORNELIS HALF, is, na afgelegd examen voor het Departementaal Schoolbestuur, onder zekere voorwaarde, aan deze Gemeente-School toegewezen.

OOSTKNOLLENDAM. De alhier provisioneel aangestelde Schoolmeester, JAN SCHERMER, is nader door het Departementaal Schoolbestuur geëxamineerd, en alzo als openbaar Onderwijzer in deze Gemeente-School, onder zekere voorwaarde, toegelaten.

WORMER WESTEINDE. De alhier beroepen Schoolonderwijzer, JAN BRINKMAN, is, na afgelegd examen voor het Departementaal Schoolbestuur, door hetzelve aan deze Gemeente-School toegewezen.

WORMERVEER is nog vacant. (Zie Schoolbericht van Meij l. l.)

BUIKSLOOT. Alhier is tot Schoolonderwijzer beroepen JACOB HENDRIK VAN STALBORCH, Schoolonderwijzer aan de *Meern*, die na afgelegd examen voor het Departementaal Schoolbestuur, een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT heeft verkregen, en dus eerlang zijnen post zal aanvaarden.

ZUNDERDORP. Aan WILLEM VAN DER LAAN, beroepen Schoolonderwijzer alhier, is na afgelegd examen, door het Departementaal Schoolbestuur, onder zekere voorwaarde, het geven van openbaar onderwijs in onze Gemeente-School toegelaten.

LEYMUYDEN EN VRIESEKOOP. Door vrijwilligen afstand van H. VAN BRUSEKOM, de School alhier vacant geworden zijnde, doch tot 1. Julij aanstaande door denzelven waargenomen wordende, zal ten dage voorsz. in derzelver vervulling worden voorzien; behalven de emolumenten is de jaarwedde gesteld op *f* 100. Ligt in 't Schooldistrict van A SIMONS, te *Thamen*.

VINKENVEEN. De alhier beroepen Schoolmeester, E. NIEKERK, is, na afgelegd examen, door het Departementaal Schoolbestuur van *den Amstel*, onder zekere voorwaarde aan deze Gemeente-School toegewezen.

In het Departement van DE DELF.

LEIDSCHENDAM. Ter vervulling der vacante Schoolmeestersplaats, is hier uit een drietal, namelijk, T. BARENDS, J OOSTERWIJK en P. BARNOUW, allen met een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT voorzien, beroepen J OOSTERWIJK van *Schoonhoven*; welke dien post aangenomen en reeds in het midden van de maand Maij aanvaard heeft.

PAPECOP EN DIEMERBROEK. De alhier, blijkens het Schoolbericht van Maij l. l. benoemde Schoolonderwijzer, DIRK BAAR, is, in de laatstgehoudene gewone Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur geëxamineerd zijnde, door hetzelve aan deze plaats toegewezen.

SCHOOLNIEUWS.

Kort Verslag van het Onderzoek en de Uitdeling der Eereprijzen in het Leer- en Kweekschool van jonge Dochteren, van het Amsterdamsch Eerste Departement der Bataafsche Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, *den* 27. *April* 1802.

Na dat in het begin des vorigen jaars 1801, bij het eerste Departement der Bataafsche Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, alhier, besloten was, om, behalven het reeds bij hetzelve aanwezig zijnde Leerschool voor Jongelingen, en het Instituut voor Schoolmeesters, nog op te richten een Leer- en Kweekschool voor jonge Dochteren; na dat al het nodige daartoe voorbereid, in gereedheid gebragt, en op den 13. Julij l. l., de werkzaamheden op dat nieuwe Leerschool een aanvang hadden genomen; — na dat vervolgends in eene Departements-Vergadering besloten was, dat alsthands bij voorraad, in dit jaar, het groot

Examen van jonge Dochteren, om redenen, niet publiek, maar in tegenwoordigheid van een genoegzaam aantal van daartoe meest bevoegde perſoonen zou geſchieden; zo is op den 27. April dezes jaars 1802, het eerſte groot Examen in het bovengem. Leerſchool, met de uitdeling der Eereprijzen, in tegenwoordigheid van den Burger WERTZ, Opziener van het Schoolwezen, bij het Departement *den Amſtel*, van eene Commisſie uit het Beſtuur des eerſten Departements, van eene Commisſie uit het Beſtuur van dit Departements Kweekſchool voor Jongelingen; van alle de Leden van ons Schoolbeſtuur, en van de Ouders en Opzieners der Onderwijzelingen, plechtig gehouden. — Na dat de Preſident van dit Beſtuur, J. MES, de plechtigheid met een korte, maar nadrukkelijke en gepaste aanſpraak had geöpend, wierd een aantal van 51 jonge Dochteren, (zijnde ſommige door ongeſteldheid afwezig) door den verdienstelijken Leermeester P. H. YZERMAN, naar derzelver onderſcheiden vatbaarheden en clasſen, zeer geleidelijk onderzocht in het Spellen, Lezen, Schrijven, de beginzels en grondregels der Nederduitſche en Franſche Taalen, het Rekenen, de Landbeſchrijfkunde enz. terwijl deszelfs Echtgenote proeven toonde van der Leerlingen vorderingen in vrouwelijke handwerken.

Vervolgends wierden door bovengem. Preſident, verſcheiden Leerlingen van laagere naar hoogere clasſen bevorderd en gepaste eere-

eereprijzen uitgedeeld, beſtaande in nuttige netgebondene werkjes, uitgegeven door de Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, of in getuigſchriften van verſchillend ſoort, behoorlijk ingericht en verſierd. — Na dat voorts één, volgens de oorſprongelijke inrichting van dit Leerſchool, afgaande School-Beſtuurer en Beſtuurdereſſe, door eene Commisſie uit het Departements Beſtuur, honorabel ontſlagen en plechtig bedankt; en twee nieuwe in derzelver plaatſen, door de Leden des eerſten Departements daar toe benoemd, vriendelijk verwelkomd waren, is deze plechtigheid, over dewelke elk der aanwezigen zeer voldaan ſcheen te zijn, op eene gepaste wijze beſloten.

Uit naam van Beſtuurers en Beſtuureresſen van het bovengem. Leer- en Kweek-School.

(*Was get.*)

F. FOCK,

Secretaris.

DEN HAAG *den* 25.^e *Maij* 1802.

Den 28. der vorige Maand, geschiedde alhier een openbaar Examen van de Leerlingen in het Luthersche Wees- en Diaconie-School, door den verdienstelijken Onderwijzer ADAM ERASMUS, in tegenwoordigheid der Regenten van dat Huis en van een aantal andere persoonen.

Dit Examen wierd door de Leerlingen geopend, met het zingen van eenige Muzijkstukjes en ook zoo gesloten.

Het onderzoek zelf geschiedde in de kennis, uitspraak en het gebruik der Letteren, in het Spellen, Lezen en in de gronden der Nederduitsche, Hoogduitsche en Fransche Talen; voorts wierden de gereedgemaakte Schriften vertoond en met het onderzoek in het Rekenen geëindigd.

In het algemeen gaven de Leerlingen blijken, dat in dit School orde heerschte en uitstekend Onderwijs plaats had: de vorderingen der Leerlingen waren ook zeer aanmerkelijk; het gene te meer te verwonderen is, wanneer men in aanmerking neemt het groot getal van circa 100 kinderen en verscheidene andere omstandigheden, die het werk van den Onderwijzer, onnodig, moeielijk maken.

De

De Leerlingen naar hunne vorderingen in claſſen gerangſchikt zijnde, wierd er, *ten koste van den Onderwijzer*, een aanmerkelijk aantal boekjes, tot belooning en aanmoediging uitgedeeld: op het Bord van eer pronkten de namen van *P. W. Sack* en *J. H. Kulman*.

B. SPOELSTRA.

WOUDRICHEM *den* 27. *Meij* 1802.

Alhier heeft heden nademiddag onder 't opzigt van den School-opziener A. A. VAN OSSENBERCH, door den welwillenden Schoolleeraar J. VAN LOVEN, Examen over de vorderingen der jeugd plaats gehad, waarbij dezelve zeer veele blijken van vorderingen en naarſtigheid gegeven heeft; waarom ook die genen, die den meesten ijver getoond hadden en 't verſte gevorderd waren, met eerepríjzen begiftigd zijn. — Vooraf heeft de School-opziener eene korte aanſpraak gedaan, „ over de werkzaamheden van ee„ nen rechtgeäarden Onderwijzer in het be„ ſchaaven van 't verſtand der kinderen."

 De

De jaarlijksche openbaare Schoolplegtigheid is wederom te *Purmerende* in de Kerk der Gereformeerden den 4. Junij, in tegenwoordigheid van eene aanzienlijke en talrijke schaar toehoorderen, op eene aangenaame wijs en tot algemeen genoegen gevierd. De jongste Predikant bij de Gereformeerde Gemeente, Do. C. HABBEMA, opende dezelve met eene korte Voorafreden, *over de verpligting der ouderen om hunne kinderen tot kunde en deugd op te leiden*; daar op wierd door een aantal kinderen, tot de beide Schoolen behoorende, een proeve gegeven van hunne vorderingen in het onderwijs, zo als hetzelve in de onderscheidene classen gegeven wordt, niet alleen omtrent de kennis der letteren, in het spellen, leezen en cijfferen, maar ook in de taalkunde, en de beginzelen der Geographie. — Tot verdere aanmoediging en belooning van reeds betoonde vlijt, geschiedde er vervolgens weder eene uitdeeling van eereprijzen, bestaande in boeken, aan de meest uitgemunt hebbende kinderen, en in mindere geschenken aan de overigen. Bij het aanvangen der vorderingsproeven, en na de prijsuitdeeling, liet zich de Schooljeugd, in daar toe vervaardigde en gepaste beurtgezangen, hooren; en voords wierd het geheele werk, ter nadere toeëigening der voorafreden, door gemelden Predi-

dikant vergezeld en beſlooten met geſchikte aanſpraaken, niet alleen aan de Schoolmeesteren, (welken ook, gelijk bevorens, een boekgeſchenk wierd overhandigd,) maar vooral ook aan de jeugd, de ouderen, en de overige toehoorderen, in hunne onderſcheidene betrekkingen. Een aangenaam Orgelmuziek zettede aan deze plegtigheid, welke wij hier nu voor de *vierdemaal* hadden, voor zo ver de openbaare prijsuitdeeling aanbetreft, ook niet weinig luister bij.

J. M. WOLTMAN,
Præſident van 't Schoolbeſtuur.

PURMERENDE
12. Junij 1802.

Het Departement *Wormerveer* en *Crommenie* der Bataafſche Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, had op den 12. van Bloeimaand weder het ſtreelend genoegen, om, na gehouden Schoolonderzoek, Eereprijzen aan de leergierige Jeugd van 't Zuiderſchool, door eene Commisſie uit hetzelve, voor eene aanzienlijke Vergadering, in de oude Roomſche Kerk, op eene luisterrijke wijze uittedeelen. — Bij die gelegenheid opende de burger LEENDERT KLEIN, Lid van 't Plaatslijk Schoolbeſtuur en Secretaris van het Departement, deze plegtige bijëenkomst — en deelde vervolgens de Eereprijzen uit met

 aan.

aanmoedigende aanſpraaken aan de bekroonde Jeugd. — Waarop door den burger PIETER SMIDT VAN GELDER, Secretaris van 't Plaatslijk Schoolbeſtuur, eene gepaste Redevoering *over de pligten der Kinderen omtrent hunne Ouders, Onderwijzers en Verzorgers*, gedaan werd. — Wordende deze plegtigheid tevens geſloten met eene gepaste Aanſpraak door bovengenoemden burger L. KLEIN, in naam van het Departement, aan den waardigen Schoolhouder JAN PEETING, thans op zijn vertrek, als beroepen Onderwijzer naar *'t Heereveen* in *Friesland*, tot dankbetuiging voor zijn lofwaardigen ijver, in het onderwijs van de jeugd dezer plaats, volgens de inrigting der verdienstelijke Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, verſcheidene jaaren betoond; — welke Aanſpraak door voornoemden Onderwijzer met treffende redenen beandwoord, en niet zonder wederzijdſche aandoening van beide Spreekers ten genoegen der vergaderde Hoorders verrigt werd: terwijl mede eenige liefhebbers van 't Vierſtemmig gezang bij afwisſeling aan deze Feestviering door hun maatgezang den hoogstmogelijken luister toebragten. — Waarmede deze zo zigtbaar tot algemeen genoegen volbragte plegtigheid eindigde.

On-

Onder de Gemeentebesturen, die door het afzonderen eener somme gelds tot het aankoopen van eereprijzen voor de jeugd zich gunstig onderscheiden, verdienen ook de navolgende uit mijn Schooldistrict met roem vermeld te worden: als het Gemeentebestuur

van *Dinther*,	hetwelk	18	guldens
—— *Giffen*,	———	14	———
—— *Hees*,	———	25	———
—— *Heeswijk*,	———	15	———
—— *Nieuwland*,	———	10	———
—— *Oisch*,	———	30	———

ten dien einde heeft toegestaan.

S. VAN DER NOORDAA.

VERBETERDE DRUKFEILEN.

In de *Bijdragen van April l. l.* bl. 57. staat KORNELIS GREIN, lees KORNELIS GRIM; in bl. 58 WOLKERT VISSCHER in plaats van WOLBERT VISSCHER. Voorts moeten op bl. 57 reg. 8. v. ond. de woorden: *bij het middelste verlaat* wegvallen, als zijnde de Burger H. WESTER tot dus verre geweest Schoolonderwijzer aan de Hoofdschool in de *Oude Pekel A.*

INHOUD.

BOEKBEOORDEELINGEN.

J. BRUNT, *Eerste beginselen der Rekenkunde.* . . . . . . Bladz. 8.
Rekenboek voor de Schoolen in ons Vaderland en Andwoorden op de Rekenkundige Vragen. bl. 10.
H. WESTER, *Bevatlijk onderwijs in de Nederlandsche Spel- en Taalkunde voor de Schooljeugd.* . . . . . bl. 15.
Nuttige en Vermaaklijke School, — en Iets over het eerste onderwijs der Jeugd, enz. bl. 19.
H. MANGER, *Redevoering.* . . . . bl. 21.

MENGELWERK.

C. ROGGE, *Over het Spelen.* (Vervolg en Slot van het V. St. bl. 50.) . . Bl. 23.
Iets voor Scholen, waar de Bijbel gelezen wordt. . . . . . . bl. 38.

SCHOOLBERICHTEN.

Schoolbericht van Junij 1802. — *Volledige Getuigschriften.* . . . . . Bl. 48.
Opengevallen of vervulde Schoolmeestersplaatsen. . . . . bl. 50.
Schoolnieuws. — *Examen en Prijsuitdeeling in het Leer- en Kweekschool van jonge Dochteren, van het Amsterdamsch* 1ste *Departement der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen. . . . . . . bl. 55.
Examen in het Luthersche Wees- en Diaconie School in de Haag. . . . . . bl. 58.
——— *te Woudrichem.* . . . . . bl 59.
——— *te Purmerend.* . . . . . bl. 60.
——— *te Wormerveer en Crommenie.* bl. 61.
Bericht wegens eenige Gemeente-Besturen, voor de kosten der eereprijzen zorgende. bl. 63.
Verbeterde Drukfeilen in het IV. *Stukje.* ibid.

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

BATAAFSCH GEMEENEBEST.

II. DEEL VII. STUK.

(*Julij* 1802.)

Te LEYDEN, bij

D. DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCII.

BOEKBEOORDEELINGEN.

Het Leven der Aardsvaderen ABRAHAM, ISAAK *en* JACOB, *geschikt tot een Leesboek, ten dienste der Jeugd. In zamenspraken tusschen een Meester en zijne Leerlingen.* Amst. *bij* C. FOCK. 1802. 8vo. 96. bl. Prijs *f* 0:9:0.

Wat behoort wel het oogmerk te zijn, waar mede men aan kinderen verhalen van Bijbelsche Geschiedenissen tot een leesboek in handen geeft? En wat wordt 'er vereischt, om aan dat oogmerk te beandwoorden? Deze vragen vielen ons in, zoo dra wij het aangekondigde werkje ter hand namen, en wij besloten dezelven, ter gelegenheid van deszelfs beoordeeling, eens kortlijk te beschouwen.

Wij verklaren, 'er voor te zijn, dat kinderen vroegtijdig met den inhoud des Bijbels bekend gemaakt worden. Indien wij hier voor eenige tegenspraak vreesden, zouden wij voor deze verkiezing gewigtige gronden kun-

 nen

nen aanvoeren, die wij nu, kortheidshalven, achterhouden. Maar dan ook moet men de kinderen, met inachtneming van den verschillenden leeftijd, met den Bijbel nooit verder bekend maken, dan zij kunnen verstaan en nuttig gebruiken, — nooit verder, dan zij dien, in hun leeftijd, *mogen* kennen, ten einde hen niet *door den bijbel* dingen te leeren, die men *in andere boeken* voor hen zou verbergen, — nooit verder, dan waar van de verklaring voor hen bevatlijk gemaakt kan worden. — Onder deze voorbehoedingen, prijzen wij het behandelen van Bijbelsche Geschiedenissen, ook voor de vroegste jeugd, ten sterksten aan. Nu weet een verstandig opvoeder, onderwijzer of vader, volgends die voorbehoedingen, zeer wel eene keuze te doen van die gedeelten des Bijbels, welken hij door zijne kweekelingen, ieder naar zijne vatbaarheid en jaren, onschadelijk ja nuttig zelfs kan laten voorlezen, en 'er zoodanige ophelderingen bijtevoegen, waar door zij het eigenlijke nut uit dat lezen trekken. Maar allen hebben dat verstand niet: daar toe nu zijn zoodanige boekjes, die een enkel gedeelte der Bijbelsche Geschiedverhalen in den kindertoon voordragen, juist bestemd. Zij moeten dus volgends die bestemming, iets beters, of liever iets, beter geschikt voor de jeugd, bevatten, dan het lezen van den Bijbel zelven kan opleveren, — of, men houdt zijn geld, en laat de kinderen den Bijbel zelven lezen.

Het oogmerk toch van het lezen der Bij-

bel-

belſche Verhalen voor kinderen moet zijn, *en* hen met verſcheiden wetenswaardige bijzonderheden uit de oudheid bekend te maken: — zoodanigen zijn de ligging der plaatſen, de zeden en gebruiken dier tijden: — *en* hen ongevoelig en al ſpelende de beginſelen van Godsdienst en Godsdienstige deugd in het hart te prenten: — *en* eindelijk, moet het oogmerk van dit lezen zijn, hen eenig begrip van de geſchiedenis der Goddlijke openbaringen te geven: hoe namelijk de Godheid zich van tijd tot tijd aan het menschdom bekend gemaakt en aan hetzelve zijn genadige en gunstrijke ſchikkingen geopenbaard hebbe.

Deze oogmerken bepalen de keuze en de wijze der behandeling, met inachtneming van den verſchillenden ouderdom der jonge lezers, voor welken men ſchrijft. Kinderen van 6, 8. of 10 jaren behoeven geheel andere verhaalboekjes, dan kinderen van 12 of 14. jaren, en mogelijk is 'er nog een derde klasſe van 16. of 18. jaren; maar deze komt hier in geene aanmerking, om dat zij over het algemeen niet meer onder de ſchooljeugd gerekend kan worden.

Voor kinderen nu van 8. of 10. jaren is eene *volledige* levensbeſchrijving van den eenen of anderen groten man uit den Bijbel, onzes oordeels volſtrekt niet geſchikt. Men kan niet voorbij, om van zaken te ſpreken, die zij volſtrekt niet kunnen bevatten, en die men hun even weinig kan of mag verklaren. Bepalen wij ons ſlechts tot het aange-

kondigde werkje: is het voor kinderen van dien leeftijd geschikt, om van *de veelwijverij*, van *het huwen van broeders met zusters*, of van *de besnijdenis* te spreken? gelijk daar in, zonder eenige voorbereiding, gedaan wordt. Wat moeten zij denken van den gemeenzamen omgang der Godheid met den mensch, zelfs in eene menschelijke gedaante? gelijk hun dit hier, mede zonder eenige voorbereiding, als eene gewone geschiedenis, verhaald wordt. Intusschen, men kan dit niet overslaan, als men eene *volledige* geschiedenis wil leveren. Maar waartoe eene *volledige geschiedenis*? Waarom dan de Bijbel zelven niet gelezen? Vervalt niet juist door die volledigheid het grootst bedoelde nut van zoodanige boekjes? — Maar wat dan? — Wij voor ons wenschen derhalven een geschiedboekje van den gehelen Bijbel, dat alleen zoodanige lotgevallen der Heilige mannen in het oude en nieuwe Testament vervat, als kinderen van dien leeftijd kunnen verstaan; dat niets behelst, 't welk men hen niet durft verklaren, en juist zoodanige geschiedenissen kiest, die aanleiding tot de voordragt van nuttige lessen en gewigtige waarheden geven. — Dan deze verhalen moeten voor als nog geene wondergeschiedenissen behelzen. — In dien smaak zijn de verhalen van HENCKE en ROSENMULLER (*), schoon ook hier van

(*) HENCKE *Uitgezochte Bijbelsche Verhalen.* ROSENMULLER *geschiedenis van den Godsdienst.*

van den eenen kant nog te veel, van den anderen nog te weinig is.

Voor de volgende klasfe eerst zijn de *volledige* gefchiedverhalen gefchikt: dezen kunnen nu niets behelzen, 't geen men aan kinderen van dien ouderdom niet mag, niet moet verklaren. Maar de Schrijver moet die verklaring niet aan onkundige ouders of onderwijzers overlaten: hij moet ze zelve geven; doch hier toe wordt meer kunst vereischt dan men over het algemeen fchijnt te denken. Niet zonder voorafgaande opbelderingen nopens de wijze redenen der goedertierene afdaling van het Opperwezen naar de behoeften van het menschdom: van die tijden, moet de Schrijver tot het verhaal van een wonder of eene Godlijke verfchijning overgaan. Zonder dat, wat moeten kinderen dan denken, wanneer zij lezen dat God voorheen zoo gemeenzaam met de menfchen verkeerd heeft, en dit nu niet meer doet. Hoe ligt ftrooijt men door dit onvoorbereid lezen, de zaden van bijgeloof of ongeloof! — Niet zonder voorbereiding moet men de kinderen tot de kennis dier bijzonderheden in de natuur opleiden, welken voor hun als nog verborgenheden zijn. Hoe veel behoort er toe, om op eene waardige wijze van de zoo evengemelde onderwerpen, de veelwijverij, het huwen met zusters, de befnijdenis enz. te fpreken, zoo dat zij ook in die oude gefchiedenisfen de wijsheid van God erkennen! Met een woord, de Schrijver behoort telkens op alle moge-

lijke vragen, die zoodanige kinderen zouden kunnen doen, bedacht te zijn, om hen die opehelderingen te geven, die aan hun leeftijd voegen.

Ten overvloede voeg ik hier nog met een woord bij, dat ik voor verder gevorderde kinderen eene volledige geschiedenis der openbaring verlang, waar in de trapswijze ontwikkeling der waarheden van den godsdienst van de vroegste tijden af tot na de Apostelen hun verklaard wordt.

En nu nog iets over de wijze van behandeling. Zeer onverschillig is het ons, of men dit verkiest bij wijze van korte verhalen, of gesprekken, gelijk in dit aangekondigde. Echter moeten wij hier bij deze aanmerking voegen, dat de leerrijke aanmerkingen, die men uit het gebeurde afleidt, daadlijk als eene korte toepassing op het verhaal behooren te volgen, dewijl zij anders den draad der geschiedenis te veel aftebreken. Maar in gesprekken moeten zij tusschen ingevoegd worden, en niet, gelijk in dit, achter aangevoegd. Als dan toch hebben zij iets stijfs, iets gezochts, zijn moeilijk voor de bevatting der kinderen, en voor alles geeft men hier door aanleiding tot zeer verkeerde toepassingen, daar de kinderen dikwijls niet kunnen weten, op welk gedeelte van het verhaal de vermaning slaat. Dus leest men in dit werkje deze vermaningen, na het verhaal van ISAACS offerhande;

„ Lieve kinderen! welk eene cier-(sier-)
„ lyke deugd is de gehoorzaamheid. Zie (Ziet)
„ dit in *Isaac*, (:) zyn Vader gelast hem mede
„ te gaan, drie dagreizens verre, om God te
„ dienen, hy murmureerd (t) 'er niet tegen,
„ maar is terstond gereed. Hoe tegenstry-
„ dig is het gedrag van veelen uwer, die
„ uw ongenoegen somtyds niet onduidlyk
„ laat blyken, indien gy door uwe Ouders
„ word (dt) gelast naar de Kerk te gaan, daar
„ ook God gediend word (dt), en gy maar
„ weinige treeden van uwe wooning u be-
„ hoefd (t) te begeeven. —

„ Nog meer; *Abraham* gelast zynen zoon
„ het hout voor 't brandoffer te draagen;
„ hy zegt niet, zoo als veelen uwer zouden
„ doen: „ Och! moet ik dat draagen? laat
„ (laaten) de knechts het doen;" neen, hy
„ neemt het gewillig, zonder eenig tegen-
„ spreeken, op zich, en volgt zynen Vader.

„ En hoe gehoorzaam, hoe onderdanig
„ was hy, toen *Abraham* hem bekend maak-
„ te dat hy zelve het offer was; hy tracht
„ het niet te ontvluchten; hy verzet 'er zich
„ niet tegen, maar geeft zyn lichaam gewillig
„ aan de(n) wil van God en zijnen Vader over.

„ Handelt toch, ik bidde het u (,) myne Ge-
„ liefde Leerlingen! met uwe Ouders, Mees-
„ ters en anderen, onder welkers gebied gy
„ moogt staan, even zoo. Zyt dezelve ge-
„ hoorzaam, volvoerd(t) hunne beveelen zon-
„ der tegenspreeken, en uwe dagen zullen,
„ even als die van *Isaac*, verlengt (d) wor-
„ den in 't Land dat God u zal geeven."

En wat zou nu een Onderwijzer moeten andwoorden als het kind eens vroeg: „ moet „ ik mij ook, uit gehoorzaamheid, van mijn „ vader laten vermoorden?" — Zijn daar en tegen zoodanige aanmerkingen tusfchen in gevoegd, dan maken zij de gefprekken afwisfelend, levendig en onderhoudend, en verkrijgen ook oneindig meer invloeds, daar de kinderen als het ware de ftelling en het bewijs te gelijk voor zich zien.

Het aangekondigde werkje heeft niets van deze vereischten. Voor kinderen van de eerfte klasfe, volgends onze rangfchikking, bevat het te veel, daar het alle de lotgevallen der Aardsvaders voordraagt, zonder eenige uitzonderingen, die de kieschheid voorfchrijft: — en voor de tweede te weinig, daar het die verklaringen mist, welken aan kinderen van dien ouderdom kunnen en moeten gegeven worden. Daarenboven veroorlooft de Schrijver zich om het wonderbare nog te vergroten. Even als of het eene zeer gewoone zaak ware, verhaalt hij, dat een der drie vreemdlingen, welken ABRAHAM herbergde, God zelf was: iets, dat de text zoo duidelijk niet leert; — en 't geen bij dit wonder nog zonderlinger is, — geen der kinderen toont eenige verbazing bij dit verhaal — LOTHS vrouw wordt in een zoutpilaar veranderd, en niemand der kinderen vraagt zelfs, wat een zoutpilaar is. — De befneden *Sichemieten* worden in het midden der pijnen van de befnijdenis vermoord — en geen der kinderen is nieuwsgierig, om

van

van deze, voor hen vast geheel onbegrijpelijke geſchiedenis, iets nader te vernemen. Waarlijk, na *de vroegſte geſchiedenisſen van den Bijbel*, door ons I. D. IV. St. van ons tijdſchrift beoordeeld, en 't welk in twee deeltjes het geheele Oude Testament, mede in zeer geſchikte geſprekken vervat, had onze Schrijver zijn werkje wel kunnen achterhouden, daar het zoo al niet in alle opzigten minder, toch als niets beters leverende, geheel overtollig is.

Voords zijn taal en ſpelling van het gehele werkje zoo ſlordig en gebrekkig, dat wij het geene kinderen in de handen zouden durven geven.

Avondſtonden voor de Jeugd. II. Deel met Platen. Amſt. *bij* J. VAN DER HEY. 1801. gr. 8vo. 384. bl. Prijs *f* 3 : 12 : 0.

Indien de vereeniging van het leerrijke en nuttige met het aangename en onderhoudende eenig leesboekje aanſpraak op goedkeuring kan geven, dan verdient het aangekondigde werkje de ſterkſte aanprijzing. Ook dit deel wederſpreekt in geenen deele het gunstig getuigenis, dat wij aan het eerſte gaven, en bevat zeer belangrijke ſtukken.

De Leesavonden behelzen de volgende onderwerpen: *een vervolg van de Geschiedenis van* BACHUR; *het onverwacht wederzien*, en *de getrouwe ambtman*, beide Tooneelspellen; en de volgende vertelsels en fabelen: *de Schoorsteenveger; de gestrafte nieuwsgierigheid; de edele handelwijze; merkwaardige werking van het tooneel; Chineesche Spreuken; de tijdingen uit Londen; de snedige Dame, een gesprek; de jonge appelboom en de oude wilg; de mug, de mier en de bije;* DARIUS; *de zon en de lamp; de twee eenden; de verdiensten; arbeid; de twee beeken; het onrust en de raderen van het uurwerk; wie weet waar het goed voor is* en *de weldadigheid*, beide geschiedenissen; *aardige vinding van een Dorpschout; de te leur gestelde bedrieger; de waarzegger;* RICHARD STEELE; AMRU; *de gelukkige redding; de slaapzak;* (liever de langslaper) *de adelaar; de kat, het wilde zwijn en de vos;* voords Raadsels met derzelver oplossing en eindelijk eenige natuurkundige berekeningen.

Onder de *Speelavonden* vindt men *Het herbergspel;* eenige *Solitairspelen; het werpen naar den schijf; het rekenkundig yingt-un; de kluchtige hardloperij en het Rechterspel.*

De kunstavonden stellen ons voor, om uit drie *congruënte* vierkanten een regelmatigen *Rhombus*, en uit vijf zoodanige vierkanten een eenig vierkant te maken; voorts iets over de gezichtkunde en de wijze om een *optisch* kastje samentestellen.

Intusschen kunnen wij niet ontveinzen,

zoo

zoo wel bij dit als het voorige deel gewenscht te hebben, dat men zich bij ſommige onderwerpen uit de ſpeel- en kunstavonden de moeite had gegeven, eenige afbeeldingen ter opheldering te voegen, zonder welken wij vrezen, dat zij aan de jeugd weinig nuts zullen geven. En hoe lief de bijgevoegde plaatjes ook zijn, zouden wij, uit hoofde van het meerder nut, dezen wel voor zoodanige ophelderende afbeeldingen hebben willen verruilen. Wij bedoelen inzonderheid *de Solitairſpelen*, *het werpen naar den ſchijf*, *het maken van een regelmatigen Rhombus uit drie congruënte vierkanten en het maken van een vierkant uit vijf congruënten*, als ook de ſamenſtelling van *het optisch kastje*. Kon men nog goedvinden, om dezen als eene bijlage bij het eerstvolgend Stukje, 't welk wij met verlangen te gemoet zien, uittegeven, de waarde van het werkje zou er zeker grootlijks bij winnen.

Verlegen wat uit deze verzameling ten proeve te kiezen, daar alle de Stukjes even zeer om den voorrang dingen, viel ons oog op het BERICHT, achter de *Speelavonden* in No. VIII. dat daadlijk onze aandacht trok, daar het niet alleen dient om ons met den aard van dit werkje nader bekend te maken, maar inzonderheid de belangrijkſte bedenkingen over het lezen en de leesboeken voor de jeugd vervat, waarom wij ons niet konden onthouden om een gedeelte van hetzelve hier mede te deelen.

„ Alles wat wij ooit leeren, leeren wij
„ door eigen naadenken of door het on-
„ derricht van anderen. De eerſte wijze
„ om te leeren is zeer moeijelijk, wanneer
„ de andere te kort ſchiet, en *bijna*, zoo
„ niet *geheel* onmogelijk, wanneer deeze
„ het oogmerk niet bereiken kan. Wan-
„ neer men u van den tijd af aan dat uwe
„ zielsvermog·ns begonnen te ontwikkelen,
„ aan u zelven overliet, en in het geheel
„ geene onderrichting wilde geeven; zoo
„ zoudt gij in eene lange reeks van jaaren
„ ſlechts zeer weinig leeren. Maar reeds
„ van uwe wieg af aan, ontvangt gij van de
„ menſchen die u omringen, van uwe ou-
„ ders, opvoeders en anderen, het eerſte
„ onderwijs. In vervolg van tijd geeven het
„ u uwe leermeesters, zelfs uwe ſpeelmak-
„ kers en de gezelſchappen waarin gij ver-
„ keert. Maar 'er zijn ook levenlooze leer-
„ meesters, 'er is ook levenloos gezelſchap,
„ waar van men even zoo veel leeren kan
„ als van de levendigen. Dit zijn de Boe-
„ ken, welke ook met ons ſpreeken, ter-
„ wijl wij dezelven leezen en ons daar door
„ onderwijzen.

„ Leezen is dus een onontbeerlijk ding
„ voor een' ieder die zich hooger dan den
„ laagſten trap van verſtandsbeſchaaving ver-
„ heffen wil, en heeft voor den geenen die
„ 'er gebruik van maakt, zeer veel nuttig-
„ heid. Hij verzamelt daar door niet alleen
„ veel nuttige kennis, waar door zijn ver-
„ ſtand

„ ftand en zijne gedachten verrijkt worden;
„ maar hij oeffent zich ook, mits hij niet,
„ maar vluchtig en zonder gedachten voort
„ leest, in het naadenken, dewijl hij zich
„ moeite moet geeven, om den waaren zin
„ van het geen hij leest naatevorfchen —
„ en, het geen de hoofdzaak is, hij vindt
„ in de boeken, die hij leest, mits het goe-
„ de boeken zijn, (waar van hier na);
„ menigvuldige gelegenheid tot aanmoedi-
„ ging in het doen van edele befluiten, ter
„ vorming van zijn hart voor liefde tot
„ deugd, en affchuw van de ondeugd.

„ Indedaad, het koomt hierin, of men in
„ het leezen zoo veel nuttigheid vinden zal,
„ alleen daarop aan, wat en hoe men leest. —
„ Men zou het naauwelijks gelooven en ech-
„ ter is het maar al te waar, dat 'er ook
„ boeken zijn, welke deeze eigenfchap,
„ welke zij allen hebben moesten. om, na-
„ melijk tot wijsheid en deugd opteleiden,
„ niet alleen geheel en al ontbeeren; maar
„ zelfs in het tegendeel hoofdzaakelijk fchij-
„ nen ingericht om jonge onervarene lieden
„ hunne onfchuld, en met dezelve het ge-
„ luk van hun ganfche leven, te ontroo-
„ ven. — Zulke boeken zijn het echter
„ niet, welken de verftandige menfchen
„ voor zich uitkiezen, om zich daar door
„ te onderwijzen; maar gij, mijne LIEVE
„ VRIENDEN en VRIENDINNEN! kunt niet
„ altijd zelve duidelijk genoeg onderfchei-
„ den, welke boeken goed en nuttig, welke

 „ daar-

„ daarentegen schadelijk en verderfelijk zijn;
„ want zoo veelen van het laatste soort ver-
„ schijnen in zulk een bedriegelijk en aan-
„ lokkend gewaad, dat men het gif, het-
„ welk in hen verborgen ligt, niet eerder
„ ontdekt, dan nadat men het ingezogen en
„ deszelfs schadelijke werking maar dik-
„ wijls, helaas! te laat ondervonden heeft.
„ Gelooft mij, lieve leezers! ik heb jon-
„ gens en meisjens gekend, welke zich,
„ door de onvoorzichtige keuze van boe-
„ ken, welke zij lazen, zoo veel nadeel
„ hebben toegebragt, dat zij zich over dee-
„ ze onvoorzichtigheid, hun gantsche leven
„ hebben moeten beklaagen.

„ Ik weet u derhalven geen beter raad te
„ geeven, dan dat gij zelve, in de onmo-
„ gelijkheid zijnde, om de boeken die gij
„ leezen kunt, te beoordeelen, 'er nimmer
„ een in handen neemt, zonder den raad
„ van uwe ouderen of bejaarde vrienden,
„ die het goed met u meenen, en tot het
„ beoordeelen van boeken bekwaam zijn. —
„ Hier in deeze AVONDSTONDEN zult gij in-
„ tusschen nimmer iets te leezen krijgen,
„ het welk u, al ware het dan ook slechts
„ van verre, eenig nadeel kan toebrengen.
„ Uwe onschuld is ons te dierbaar, dan dat
„ wij niet alles zouden vermijden, hetwelk
„ voor dezelve gevaarlijk zou kunnen zijn,
„ en in het tegendeel alles aanwenden, het
„ welk dezelve ondersteunen, en u tot wijs-
„ heid en deugd kan opleiden. Maar toch,
„ ook de beste boeken kunnen schadelijk

wor-

„ worden, wanneer men dezelven niet op
„ eene verstandige wijze bezigt. Al te veel
„ van iedere zaak, zelfs van de beste, is
„ schadelijk. Dit heeft ook plaats in het
„ leezen. Wie *te veel* leest, heeft van al-
„ les wat hij *te veel leest* niet alleen geen
„ nut, maar al zijn leezen wordt hem scha-
„ delijk, of ten minsten onnut, hetwelk
„ ten opzichte des daar bij verlooren gaan-
„ den tijds, even gelijk schadelijk is — wie
„ te veel leest dien gaat het even als ie-
„ mand die te veel gegeeten heeft, hij kan
„ het niet verteeren, of om eigenlijk te
„ spreeken, hij kan den zin van het gelee-
„ zene niet recht bevatten, daar over niet
„ recht naadenken, het niet op de vrucht-
„ baarste wijze voor zich aanwenden, geene
„ lessen van wijsheid en deugd daar uit af-
„ leiden. Het leezen heeft op hem eene
„ uitwerking, even als een plasregen op een
„ droogen grond. In plaats dat een zachte
„ regen diep doordringt en de aarde naar
„ behooren bevochtigt, vloeit deeze over
„ de oppervlakte der lucht heenen, spoelt
„ een gedeelte van het aardrijk weg, en
„ maakt het overige nog harder. Dus is
„ het ook met het leezen; wanneer gij te
„ veel leest, dan is het niet anders moge-
„ lijk dan dat gij vluchtig leest, en dan
„ heeft het, in plaats van u wijzer en be-
„ ter te maaken, geene andere uitwerking
„ voor u, dan dat de inhoud van het ge-
„ leezene snel en bijna onbemerkt, ten min-
„ sten zonder nut voor uwe zielen voor bij
„ vliegt, en uw verstand en kunde, in plaats

„ van opgeklaard, veeleer door woorden in
„ de war geholpen wordt.

„ In het algemeen is het leezen op en
„ voor zich zelve, niet het doeleinde, maar
„ slechts het middel tot een veel hooger
„ doeleinde. Wij moeten ons door het lee-
„ zen onderwijzen en het ontvangen onder-
„ wijs daarna, niet als een dood capitaal
„ laaten leggen; maar hetzelve als een vrucht-
„ baar voor ons leven aanwenden, en de
„ gezamelde grondstellingen ter uitoeffening
„ brengen. Aan deeze aanwending en uit-
„ oeffening moet dus ook een gedeelte van
„ onzen tijd, en wel het grootste gedeelte
„ worden toegewijd. Dit geeft u dus reeds
„ den maatstaf, waar naar gij al het geen
„ gij leezen moogt, kunt afmeeten.

„ Wij hebben boven van de nuttigheid
„ van het leezen gesprooken. Het verstaat
„ zich, dat dezelve slechts uit een, als zoo
„ even opgenoemd, goed gekozen en wel
„ ingericht leezen kan voortvloeijen. Doch
„ in dit geval geeft dezelve nog eene ande-
„ re — ik mogt wel zeggen *uiterlijke* —
„ nuttigheid, welke hier boven niet kon
„ aangevoerd worden, vermits men slechts
„ van de wijze van leezen sprak. — Het is
„ namelijk zeer goed, wanneer gij. MIJNE
„ JONGE LEEZERS EN LEEZERESSEN! niet
„ altijd slechts in stilte voor u leest, maar
„ ook nu eens het een, dan eens het ander
„ stuk *overluid op leest*. Dit is in het bij-
„ zonder bij dichterlijke proeven zeer nut-
„ tig, wanneer gij dezelven in tegenwoor-
„ digheid uwer ouders en bejaarde vrien-

„ den,

„ den, die u zeggen kunnen wanneer gij
„ eene fout begaan hebt, of niet, overluid
„ voorleest; zo oeffent gij u daar door in
„ eene zuivere uitspraak in het wel uitdruk-
„ ken uwer gewaarwordingen, en in de
„ welluidendheid van stem en toonbuiging.
„ Om even dezelfde reden worden de mees-
„ te fabelen en verhaalen voor kinderen op
„ zulk eene wijze vervaardigd, dat men hen
„ daar door tevens in het zoo nuttig over-
„ luid leezen oeffenen kan.

„ Edoch het leezen van goede boeken is
„ niet alleen zeer nuttig, maar te gelijk in
„ een' zeer hoogen graad onderhoudend en
„ aangenaam, en behoort derhalven onder
„ de uitsteekendste vermaaken ter verkwik-
„ king, na volbragten arbeid, gerangschikt
„ te worden. — Men kan niet altijd spee-
„ len, want ook het speelen, wanneer men
„ het te lang doet, verveelt eindelijk — of
„ men kan somtijds geen gezelschap vinden
„ om mede te speelen: van hoe veel waar-
„ de is het ons als dan niet, wanneer wij
„ een goed boek in handen kunnen nee-
„ men, het welk ons, benevens het onder-
„ wijs het welk het ons geeft, daarenbo-
„ ven door eenen aangenaamen stijl onder-
„ houdt, of weldaadige gewaarwordingen in
„ ons hart doet gebooren worden, die wij
„ zoo gaarne voeden en te vreeden stel-
„ len! — Met genoegen zult gij u voorze-
„ ker nog kunnen herinneren, het vermaak
„ het welk u, in zoodanige uuren, de JON-
„ GE ROBINSON, de KINDERVRIEND, het
„ BLINDE KIND, en andere dergelijke schrif-
„ ten verschaft hebben."

MENGELWERK.

IETS OVER HET ONDERWIJZEN DER NEDERDUITSCHE TAALKUNDE AAN KLEINE KINDEREN.

Het is zeker geene der geringste zwaarigheden, *kleine kinderen* zonder zelfsverveeling, geduurende den gewoonen schooltijd bezig te houden, te meer wanneer die, gelijk het nog op veele plaatsen de gewoonte is, des namiddags tot eene lengte van 4 à 5 uuren wordt uitgestrekt, men kan hen altijd niet doen spellen, leezen of schrijven, men dient hen ook eenige andere hen meer vermaakende bezigheden te verschaffen; dezen kan men in onderscheidene weetenschappen vinden; ik waagde het voor eenigen tijd in eene verhandeling, over *het onderwijzen der Nederduitsche Taalkunde*, in het gezelschap OEFENING te *Amsteldam* voorgeleezen, middelen optegeeven om dezelven in de taalkunde te vinden, en dus den kleinen kinderen. behalven het gebruiken van een of twee klinkers, dat tot nog toe toch zoo verscheelende is, of andere eerstbeginnen-

nende regelen, hen ook een oppervlakkig denkbeeld van *sommige* taaldeelen te geeven, en besloot op verzoek van sommige mijner vrienden, dit gedeelte met nog eenige andere daartoe betreklijke dingen, van tijd tot tijd stuksgewijze aan het oordeel van mijne Medebroederen overtegeeven, daar dit toch aanleiding kon geeven, dat anderen meer dan ik kundige mannen, mij en anderen, door hunne mededeelingen in dit hier toe zoo juist geschikt maandwerk, van nut waren. Het is bij wijze van *een gesprek.*

Meester. Kom aan kinderen! gij hebt van daag zoo wel opgepast, en ik ben dus zeer over u te vreeden; nu wil ik u ook eens iets leeren, daar ik vast weet dat gij genoegen in vult hebben. — Raadt eens wat het is. (*De kinderen luisteren begeerig.*)*

Ik zie wel dat gij het niet raaden zult, daarom wil ik het u zeggen; hebt gij wanneer gij de groote leerlingen daar op het bord zaagt verbeteren, en dan analijseeren (ontleeden) dat is, zeggen wat een zelfstandig naamwoord, wat een lidwoord is, enz. niet eens gedagt, dit wenschte ik ook wel eens te weeten?

Allen. Ja Meester! want dat is zeer prettig.

Meester. Nu dan wil ik eens u hiervan iets leeren, mits dat gij wel oplet; — zeg mij eens *Willem!* zijn er niet veele boomen in de wereld?

Willem. Ja, Meester!

Meester. Maar zijn alle die boomen van dezelfde soort *Hendrik?*

Hendrik. Neen Meester! er zijn appelboomen, peerenboomen, pruimenboomen en nog verscheidene soorten meer.

Meester. Goed, onthoud dit! zeg mij eens *Baltus!* zijn er niet veele dieren?

Baltus. Ja Meester!

Meester. Maar zijn dat alle dieren van dezelfde soort, *Dirk?*

Dirk. Neen Meester! er zijn, honden, katten, aapen, beeren enz.

Meester. Wel zoo; wij zien dus dat men de boomen, de dieren, en nog meer andere dingen (*) waar van er veelen zijn, in onderscheidene soorten onderscheidt Er zijn zoo veele woorden, zou men die ook niet in soorten onderscheiden? Dit weet gij niet, niet waar? nu dan vertel ik u van ja: maar waar in nu? in aapen of beeren, dat gelooft gij immers niet?

Allen. (*Lagchende.*) Neen Meester!

Meester. Daar hebt gij gelijk in. Men heeft al de woorden in 10 soorten, waar van in de eene meerder en in de andere minder zijn, verdeeld; de eerste soort heeten *zelfstandige Naamwoorden*, en nu wil ik eens beproeven of ik u die van avond kan leeren kennen. — Zeg mij eens *Anthonie*, wat ziet gij al?

Anthonie. Banken, tafels, boeken....

Meester. En wat ziet gij nog al meerder, *Roeland?*

Roe-

(*) Is het noodig, men kan hen nog verscheidene dingen opnoemen.

Roeland. Borden, muuren, balken... (*)

Meester. Goed! Nu kinderen, de naamen van al wat gij zien kunt zijn .... *Zelfstandige Naamwoorden.* — Hoe heb ik gezegd *Dirk*?

Dirk. Zelfstandige Naamwoorden, Meester!

Meester. Juist, nu moest gij er eens elk drie bij u zelf bedenken, dan zal ik ze straks u afvraagen — (Ik weet wel dat de genoemde bepaaling van de Zelfstandige Naamwoorden niet volkomen juist is; maar daar zij toch niet valsch is, geloof ik dat zij geen kwaad zal doen; men herinnere zich hier en in het vervolg dat ik met kleine kinderen spreeke, deze krijgen hierdoor toch een oppervlakkig denkbeeld van de Zelfstandige Naamwoorden, en de ondervinding heeft mij geleerd, hoe spoedig zij dit hierdoor hebben; ik heb sommige kleinen, welken, den naam niet kunnende onthouden, dezelven *zienwoorden* noemden; dat ingewikkelde bepaalingen bij hen ten onpasse zijn, spreekt van zelven.)

Meester. Kom aan, kinderen! wie weet er nu drie ..... hoe heeten die woorden ook *Baltus*?

Baltus. *Zelfstandige Naamwoorden!* (†)

Mees-

(*) Men vraage dit aan nog eenigen, dit wekt de *eerzucht* op: een kind verblijdt zich als het eene vraag zelf kan beandwoorden.

(†) Sommigen zullen dit andwoord zeker niet geven, het spreekt van zelven, dat men hen den naam dan eenige maalen voorzegt.

Meester. Ja juist. Nu wie weet mij nu drie Zelfstandige Naamwoorden optenoemen?

Willem. Ik Meester!

Hendrik. Meester! ik weet er vier.

Roeland. En ik weet er zes, Meester!

Meester. Nu elk op zijn beurt. (*Na dat de kinderen dit gedaan hebben.*)

Meester. Nu moest gij wederom er elk eens zes opnoemen. (En hiermede gaat men weder als vooren te werk, het is natuurlijk, dat er sommigen zullen zijn, waar voor de bovenstaande redeneering niet genoegzaam zal wezen, en met welken men dus wat uitgebreider zal moeten spreeken; dan ik geef hier slechts eene schetse, men ziet alrede dat alleen het opnoemen van Zelfstandige Naamwoorden hen een speelend leeren verschaft. Laaten wij nu eens een tweede gesprek over de *Toevoeglijke Naamwoorden* opgeeven.) (*)

Meester. Kinderen gij hebt mij wederom wel voldaan, ik wil dus wederom met u wat over de taalkunde spreeken, en u nu eens eene andere soort van woorden leeren kennen. Zeg mij eens, *Roeland!* hoe kan die tafel er wel uitzien?

Roeland. Vuil, schoon, zwart en wit...

Meester. Gaa eens voord, *Hendrik!*

Hendrik. Blaauw, geel, groen...

Meester. En hoe kan de gedaante er wel van zijn, *Willem?*

Wil-

(*) Alvoorens echter hiertoe overtegaan, herhaale men verscheidene maalen het opgeeven van Zelfstandige Naamwoorden; om dezen dus wel in 't geheugen te prenten.

Willem. Rond, vierkant, lang, breed...

Meester. Kom aan, dit is reeds genoeg: al deze woorden, *die uitdrukken hoe de zaaken, of liever hoe de Zelfstandige Naamwoorden er uitzien*, noemt men. let wel op!... *Toevoeglijke Naamwoorden.* Hoe heb ik gezegd, *Baltus?*

Baltus. Toevoeglijke Naamwoorden, Meester!

Nu laate men hen even als bij de Zelfstandige Naamwoorden, wederom twee, drie of vier Toevoeglijke Naamwoorden opnoemen; doen zij dit vlug, dan laate men hen een *Zelfstandig en een Toevoeglijk Naamwoord* bij den anderen opnoemen, zij zullen van zelfs er de woordjens *de* en *het*; *een* of *eene* bijvoegen, en men zegge hen dan dat men deze woordjens *lidwoorden* noemt; en op deze wijze hebben zij dan reeds drie soorten van woorden of taaldeelen oppervlakkig geleerd; men maake hier dan ook terstond gebruik van, door hen b. v. wanneer men de grootere leerlingen laat ontleeden (analijseeren) eens de Lid- benevens de Zelfstandige- en Toevoeglijke Naamwoorden te laaten opnoemen; of men laate hen eens om het eerst, deze taaldeelen uit eene bladzijde van hun boek opzoeken (*); of op andere, hen vermaakende wijzen, welke ik, indien ik vernemen mag, dat deze eer te scherze eenigzins bevallen heeft, in het vervolg hoop op te noemen. W.

IN-

(*) Men kan dit zelfs reeds doen, wanneer zij de Zelfstandige Naamwoorden kennen.

kwaad verbeteren wilde, hetwelk algemeen geliefkoosd werd, en waarop men niet alleen trotsch was, maar zelfs als Kristelijke Godsdienst beſchouwde, en met welks uitroeijing men ook dezen in gevaar beſchouwde. Mijn eerſte werk was dan, den meester van mijne achting jegens hem en zijn moeijlijken post, bij mijne herhaalde ſchoolbezoeken te overtuigen. Vervolgends ſtelde ik hem eenige geſchikte boeken ter hand, en onderhield hem over den inhoud. Nu eerst ſloeg ik hem voor, dat wij eens beproeven zouden, of hij niet met minder moeite de kinderen beter zou kunnen onderwijzen, indien hij de ſchool in vier klasſen verdeelde. Men maakte eerst veele zwarigheden, en lang bleef mijn bidden en praten vruchtloos, ja men beſchouwde deze verdeeling als volſtrekt onmogelijk. Eindelijk rekende ik het den meester op de vingers voor, dat, volgends zijne leerwijze, ieder kind ſlechts weinig minuten op een ganſchen ſchooltijd werd bezig gehouden, en dat, zo hij mij volgde, ieder kind dan ten minſten een vol half uur met de anderen onderwezen werd, en bijgevolg meer en beter zou leeren. Nog was de man niet overtuigd; ik ging dus zelf in de ſchool, verdeelde de kinderen in vier klasſen, en na dat ik éénmaal, tot zijne onderrichting, zelve ſchool had gehouden, werd hij toch eindelijk overtuigd, en dankte mij, dat hij nu, met minder moeite en ongemak, de kinderen veel beter kon onderwijzen. Nu was

was ten minsten na verloop van eenen winter een gelukkig begin met de verbetering gemaakt, en ik had het voordeel, dat men dezelve niet, gelijk onkunde, bijgeloof en vooroordeel daar toe maar al te genegen zijn, voor eene den Godsdienst zelven nadeelige nieuwigheid beschouwde. Den volgenden zomer kon ik weinig uitrichten, en den winter daar op, voerde ik slechts eenige gepaste gebeden in; en lette vlijtig op het schrijven; niettemin trachtte ik van trap tot trap den meester tot gewigtiger verbeteringen voortebereiden, en dus voerde ik nog voor den afloop des winters het bekende *Nood- en Hulpboekje* in. Eindelijk gelukte het mij volkomen, ondersteund door hoger gezag, mijn plan tot verbetering ter uitvoer te brengen.

De winterschool begint nu 's morgens ten agt uuren, en duurt tot half elf; 's middags van 12. tot 2. uuren Ten einde de kinderen met meer orde bijeenkomen en de meester daadlijk ten 8. uuren kunne beginnen, wordt de schooltijd door het luiden der klok aangekondigd. De kinderen bijéén zijnde, wordt een morgenlied gezongen, dat hen op andere tijden verklaard wordt, op dat zij met hart en mond zingen. Nu neemt de meester eerst de vierde klasse, de a, b, c kinderen, en onderwijst hen een uur; dezen gaan dan naar huis. In dit uur schrijven de groten (*). Maan-

(*) Van al het volgende hebben wij slechts het belangrijkste overgenomen.

Maandag morgen wordt uit het hoofd gespeld. Dit is de beste voorbereiding tot het taalkundig goed schrijven.

Maandag en Dingsdag middag worden de kinderen in het gebruik van den Bijbel geoeffend. Anderen leren liederen van buiten.

Dingsdag en Vrijdag morgen worden uitgezochte Schriftuurplaatsen gelezen en verklaard; zoodanigen, die hen met God en hunne pligten bekend maken en hun achting en liefde tot den Bijbel inplanten. Tot dit einde heb ik zelf de plaatsen opgezocht, voor den Meester aangetekend en dezen alleen worden gelezen en verklaard — *zoo goed mogelijk*, moet ik 'er bijvoegen.

Dingsdag en Vrijdag middag is het schrijf- en rekenuur. Ook zegt de Meester de grooteren voor voorbeelden van brieven, contracten, rekeningen, zoo als zij in het leven van ieder landman voorkomen, en leert hun allerlei geschreven schrift lezen. De kinderen verhalen uit het geheugen de geschiedenissen, die zij 's morgens in den Bijbel hebben gelezen, en leren dus zich wel uitdrukken. Dit is mij bij het catechiseren van een onbegrijpelijk nut geweest.

Woensdag en Zaturdag morgen word eerst *gebeden*; deels om de afwisseling, deels om dat nu bijzonder zangoeffening wordt gehouden; dan wordt het *nood- en hulpboekje* gelezen, verklaard en in het geheugen geprent, en eindelijk zangoeffening gehouden.

Bij het einde der winterschool wordt door den Predikant een plegtig examen afgenomen in het bijzijn van den Kerkenraad.

Even

Even zoo ook geschiedt zulks bij den aanvang der winterschool, om te zien of de kinderen bij de zomerschool gevorderd of terug gegaan zijn. Bij die gelegenheid worden niet alleen de nalatige kinderen bestraft, maar ook hunne ouders voor den Kerkenraad ontboden en vaderlijk berispt en vermaand. Wordt een schoolkind ziek, dan bezoek ik of de Schoolmeester hetzelve, ten blijke van onze achting en liefde.

Wat de zomerscholen betreft, hebben wij het tot eene onverbreeklijke wet gemaakt, ons naar den arbeid en het weder te schikken. Want 'er zijn tijden dat de groteren hunne ouders in het veld moeten helpen en de kleineren het huis bewaren. Dan 'er valt, vooral in den oogst, wel eens zulk weêr in, dat de landman in het veld weinig kan uitrichten, en dan wordt 'er school gehouden. De Meester laat de klok luiden als 'er school gehouden wordt; hoort men de klok niet, dan gaan de kinderen met hunne ouders in het veld. Ook wordt deze verandering in acht genomen, dat nu de school des morgens ten 6. uuren begint: nu gaan de groten vóór en keeren ten 7. uuren weder naar huis. Kan in de gehele week geen school gehouden worden, dan oeffent de Meester de kinderen, die reeds schrijven kunnen, des zondags namiddags, één uur. Tot dit alles is de volgende schoolorde vastgesteld.

1. Eigenlijk moet de Meester zoo wel des zomers als des winters iederen dag school houden en wel des voormiddags.

 2. De

2. De Meester mag, zelfs des zomers, niet, buiten weten van den Predikant, de ſchool opzeggen.

3. De kinderen hebben geene vacantiedagen op beſtemde tijden, zelfs niet in den oogst.

4. De Meester ſchikt de zomerſchool en de vacantien naar het weder en den arbeid. Is de arbeid dringend en het weder gunstig, dan wordt geene ſchool gehouden.

5. De verzuimde dagen worden bij regenachtig weder zorgvuldig ingehaald.

6. Is het eene gehele week onmogelijk ſchool te houden, dan laat de Meester de grootſte kinderen zondags namiddag bij zich komen, leest met hen in het *nood- en hulp-boekje* en laat hen ſchrijven.

7. De ſchooltijd word gehouden van 6. tot 8. uren.

8. De hoogſte claſſen worden het eerst genomen, en na een uur onderwijs van de ſchool gezonden, om hunne ouders te helpen.

9. Inzonderheid ſtelt de Meester het zich tot eene wet de kinderen tot gehoorzaamheid, vlijt en beleefdheid jegens anderen en tot trouw en eerlijkheid aantemanen.

10. Hij houdt een nauwkeurig opzigt op hun zedelijk gedrag, vermaant hen vaderlijk en geeft van alle afwijkingen den Predikant kennis.

Om eindelijk te weten of de kinderen vooruit of terug gegaan zijn, en of de ouders hunne kinderen, naar vermogen, tot het goede, tot reinheid, orde en vlijt aanſporen, dient de volgende lijst, die bij ieder examen onderzocht wordt.

Na-

Namen der kinderen, naar de 4. Classen.	Ouderdom.	Kostwinning der Ouderen.	Reinheid der kinderen.	Gedrag in de School.	Schrijven.	Rekenen.	Schoolverzuimen.	Bijzondere opmerkingen.
1. Classe.								
KOENRAAD.	$13\frac{1}{2}$ Jaar.	vermogend.	rein.	opmerkfaam.	goed.	regel van drie.	geheel niet.	heeft een goeden aanleg en is ligt bewogen.
PIETER.	13 Jaar.	dagloner.	matig.	goed.	redelijk.	flecht.	zonder verlof zeer dikwijls.	is hardnekkig.
ELIZABETH.	$12\frac{1}{3}$ Jaar.	rijk.	kon beter.	redelijk.	begint.	begint.		is eigenzinnig.
2. Classe.								
FRANS.	11 Jaar.	kleermaker.	rein.	niet best.	goed.	multiplicеert.	eenige maal en.	alles is hem gemaklijk.
ANNA KATHARINA.	11 Jaar.	fmit.	rein.	goed.	begint.	begint de tafel.	geheel niet.	heeft een goed geheugen, maar is wat befchroomd.

SCHOOLBERICHTEN.

SCHOOLBERICHT

van Julij 1802.

De Haag 21. *Julij*. Alhier is, ingevolge Art. 16. der Publicatie van 15. Junij 1801, de gewoone jaarlijksche Vergadering van Afgevaardigden uit de Departementale Schoolbesturen, onder voorzitting van den Burger J. H. van der Palm, als daar toe gecommitteerd van wege den Raad van Binnenlandsche Zaken, den 15. Julij en zes volgende dagen gehouden.

VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN.

Door het Departementaal Schoolbestuur van *de Eems*, zijn, na afgelegd examen, op deszelfs gewoone Vergadering van Junij l. l., volledige getuigschriften afgegeven aan hendrik braak, bijzonder Schoolonderwijzer te *Groningen*; jan bronbergen, Schoolonderwijzer te *Muntendam*; jakob harms houtman, Schoolonderwijzer te *Cropswolde*; hermannus cremer, Schoolonderwij-
zer

zer te *Zuidhorn*; JOHANNES KUYPERS, Schoolonderwijzer op de *Leek*; en HERMANNUS WONDAAL, Schoolonderwijzer te *Dockum*, en beroepen tot tweeden Schoolonderwijzer te *Collum*.

Na afgelegd examen is, door het Departementaal Schoolbestuur van *Schelde en Maas*, op den 8 Julij l. l. een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT afgegeven aan CORNELIS MOREE, gewezen Ondermeester te *Pernis*, thans beroepen te *Nieuw Hellevoet*.

OPENGEVALLEN OF VERVULDE SCHOOLMEESTERSPLAATSEN.

In het Departement van DE EEMS.

LIONS is nog vacant. Men hoopt dit School met dat van *Hatms*, op billijke voorwaarden, te combineeren. Ligt in 't Schooldistrict van B. VAN WEEMEN, te *Leeuwarden*.

TZUMMARUM. De School alhier is, door het overlijden van den verdienstelijken S AARDEMA, vacant geworden, en de provisionele waarneming opgedragen aan L. M. DE BOER. — Het jaarlijksch inkomen van den Onderwijzer beloopt, de Schoolpenningen daar onder begrepen, *f* 146, waarbij eene vrije wooning wordt gegeven, van welke de School is afgezonderd en bij de Kerk gelegen. De bezolding voor Kerk- en Kosters-dienst bedraagt *f* 88 : 14. Het onderwijs

wijs wordt in den zomer aan ongeveer 62, in den winter aan 70 kinders gegeven; des zomers van 8 tot 10, van 12 tot 2, en van 3 tot 5 uuren; des winters van 9 tot 11, en van 1 tot 3 uuren. Ligt in 't Schooldiſtrict van B. VAN WEEMEN, te *Leeuwarden*.

BOLSWARD. De beroepen Onderwijzer, P. ZEVENHUIZEN, heeft zijne werkzaamheden alhier begonnen.

OFFINGAWIER. Door den Raad der Gemeente van *Wijmbritſeradeel* is, met overleg van den Schoolopziener, het School alhier opgedragen aan BONNE JANS, op vertoonde loffelijke getuigſchriften, en onder voorwaarde, dat hij in de maand September aanſtaande zich tot het gewoon examen zal ſiſteren.

GOINGA. De alhier proviſioneel fungerende Schoolmeester, HANS JANS SMIDTS, in de gewoone Vergadering van het Departementaal Schoolbeſtuur van Junij l. l. geëxamineerd zijnde, is, onder zekere bepaling, aan deze Gemeente toegewezen.

WITMARSSUM. De alhier proviſioneel fungerende Onderwijzer, GABE JANS VEENING, is door het Departementaal Schoolbeſtuur, na afgelegd examen, in deszelfs gewoone Vergadering van Junij l. l., onder zekere voorwaarde, aan deze Gemeenteſchool toegewezen.

ADUARD. Door het plaatſelijk Beſtuur alhier is, in plaats van den naar *Kantens* vertrokken Schoolmeester, JAN BOLHUIS, tot openbaar Onderwijzer beroepen H. WONDAAL,

DAAL, Schoolmeester te *Collum*, welke voorsz. beroep heeft aangenomen.

WEHE. De post van openbaar Onderwijzer alhier, is, door het beroep van B. VAN DYK naar de *Oude Pekel-A*, vacant geworden. Het jaarlijksch tractement, daar aan verknocht, bestaat uit *f* 67 van het Comptoir der vaste goederen; *f* 16 Renten, wegens den verkoop der Kosters-goederen; *f* 71 aan Land- en *f* 2 aan Huishuur, te samen uitmakende eene som van *f* 156; voords bedraagt het Schoolgeld voor ieder kind in de week één stuiver, en voor een rekenaar drie stuivers. Ligt in 't Schooldistrict van J R VAN EERDE, te *Groningen*.

OUDE PEKEL A. Ingevolge de uitnodiging van het Gemeentebestuur, hebben zich tot den post van openbaar Onderwijzer in de Hoofdschool alhier, zes personen aangegeven, allen met een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT voorzien, als J. H. GRIMMIUS, G. A VEENDORP, K. GRIM, J. P. SMIT, W. VISSCHER en B. VAN DYK; uit welke personen het Gemeentebestuur, met eenparige stemmen, gekozen heeft BERENT VAN DYK, Schoolonderwijzer te *Wehe*.

In het Departement van DEN OUDEN IJSSEL.

'T HEERENVEEN. De in de Gemeenteschool alhier benoemde Onderwijzer JAN PEETING, is in de gewoone Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur

van Junij l. l. geëxamineerd, en aan dezelve toegewezen.

STEGGERDA, FOKKE DE BOER, benoemd tot openbaar Schoolonderwijzer in deze Gemeente, is, na afgelegd examen in de gewoone Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur van Junij l. l., aan dezelve toegewezen.

'T NEDERLAND. De School alhier is, door het vertrek van GERRIT EVERTS SCHAAPMAN naar *Oosterwolde*, vacant geworden. De Gemeente gaf jaarlijks maar *f* 5, het Comptoir *Vollenhoven f* 25. Er werd School gehouden van den 11. November tot omtrent Meij, voor 25 kinderen, betalende wekelijks 1 stuiver, en die rekenen 2 stuivers. Dan, de Gemeente heeft besloten, voortaan *f* 25 's jaarlijks aan den te beroepen Onderwijzer te betalen, en doet pogingen om ook verhooging van het Landstractement te erlangen, ten einde eenen Onderwijzer te kunnen verkrijgen, die ook 's zomers School houdt. — Is gelegen in 't Schooldistrict van W. SANDERS, te *Vollenhoven*.

GOOR. Het Departementaal Schoolbestuur, in deszelfs gewoone Vergadering van Junij l l., geëxamineerd hebbende den alhier benoemden Onderwijzer, HENDRIK VAN DIEVEREN, heeft denzelven aan deze School toegewezen.

In

In het Departement van DEN AMSTEL.

LEYMUIDEN. In de Gemeenteschool alhier, is, op de vertooning van een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT, aangesteld K. DE VOS, Schoolonderwijzer te *Schiedam.*

AAN DE MEERN. De School alhier is komen te vaceren. Het jaarlijksch tractement, aan dezelve verknocht, is *f* 12, vrije wooning en verdere emolumenten van het Doodgravers-ampt enz., behalven nog *f* 50 van het Comptoir te *Utrecht.* — Is gelegen in het Schooldistrict van A. SIMONS, te *Thamen aan den Uithoorn.*

In het Departement van TEXEL.

EDAM. Alhier is tot Onderwijzer beroepen CORNELIS SCHOLTEN, Schoolmeester te *Assendelft*, welke echter dien post niet voor de maand September aanstaande zal aanvaarden, vermits hij vooraf in de eerste gewoone Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur zal moeten geëxamineerd worden

MARKEN BINNEN is vacant geworden door het beroep van den Onderwijzer C. MUNTJEWERF naar *Wormerveer.*

WORMERVEER. Tot vervulling der Schoolvacature alhier, is beroepen CORNELIS MUNTJEWERF, Schoolonderwijzer te *Marken Binnen*; welke in eene buitenge-

woone Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur, op den 13. Julij l. l. te *Haarlem* gehouden, is geëxamineerd en aan deze Gemeenteschool toegewezen.]

In het Departement van DE DELF.

LINSCHOTEN EN DISTRICTEN. De Onderwijzer der jeugd alhier, W. PEEREBOOM, wegens zijne hooge jaren, zijn ontslag gevraagd en bekomen hebbende, op een pensioen van *f* 40, zijnde het vast tractement, aan den post van Schoolmeester verbonden, is deze plaats hierdoor vacant geworden.

De te beroepen Onderwijzer zal, benevens vrije wooning en het geen een bekwaam Onderwijzer te verwachten heeft van de kinderen der naburige Districten en Gehuchten, genieten: 1. Het Dorps-Schooltractement, zijnde jaarlijks *f* 40. 2. Als Voorlezer en Voorzanger jaarlijks *f* 40. 3. Als Koster, met al het geen daaraan verknocht is, 's jaarlijks *f* 220. 4. Het Schoolgeld, het getal der kinderen maar gerekend op 60, en voor elk kind door den anderen 's jaarlijks vijf guldens, te samen *f* 300, dus in alles *f* 600. — Ligt in het Schooldistrict van W. GOEDE, te *Rotterdam*.

MOORDRECHT is vacant geworden door den vrijwilligen afstand van ADRIANUS VAN DEN BERG. Het jaarlijks tractement, als Schoolmeester, Koster, Voorzanger, Dood-

Doodgraver en Klokkeluider, is, benevens vrije wooning en andere emolumenten, ruim *f* 200, en het Schoolgeld voor ieder der Leerlingen, bedragende 50 à 60, 2 ſtuivers per week, en voor de Rekenaars 3 ſtuivers.

De Sollicitanten hebben zich te vervoegen bij den Preſident der Municipaliteit tot 20. Augustus aanſtaande; en kunnen hunne gaven in lezen en zingen bij de Gereformeerde Gemeente laten hooren, tot den 22. dier maand. — Ligt in het Schooldiſtrict van W. GOEDE, te *Rotterdam*.

In het Departement van SCHELDE en MAAS.

NIEUW HELLEVOET. De alhier beroepen Onderwijzer, CORNELIS MORÉE, gewezen Ondermeester te *Pernis*, heeft op den 8. dezer van het Departementaal Schoolbeſtuur een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT ontvangen, en zal dus eerlang zijnen post aanvaarden.

SCHOOLNIEUWS.

HARLINGEN *den* 17. *Junij* 1802.

In tegenwoordigheid van den Schoolopziener B. VAN WEEMEN, heeft alhier heden het gewoon halfjaars Examen in de openbare School plaats gehad. De Godsdienst-Leeraar MENTES, de werkzaamheden, met eene zeer ter zake dienende aanspraak, aan den Onderwijzer der jeugd, geöpend hebbende, namen de vier Scholarchen de taak op zich, om de Scholieren te onderzoeken, hetwelk op eene zeer gemeenzame, liefderijke, naauwkeurige en waarlijk verstandige wijze geschiedde, en men vond alle redenen om over den waardigen Onderwijzer en de vorderingen der Leerlingen voldaan te zijn — Overeenkomstig de zoo veel mogelijk naauwkeurige aantekeningen van de verschillende vorderingen der jeugd, zullen de prijzen op Stads kosten door de Scholarchen worden uitgedeeld.

De plegtigheid werd gesloten door den eerwaardigen MENTES, die de Leerlingen zeer ernstig en minzaam tot hunnen pligt opwekte.

DEN HAAG, *den* 19 *Julij* 1802.

Den 7. dezer maand, geschiedde alhier aan de Leerlingen in de Stads School, op de Ammunitiehaven, de plegtige uitdeeling der Eerepríjzen; bij welke gelegenheid aan den eersten Ondermeester in die School, P. L. BYVOET, een fraai gebonden exemplaar van NIEMEYER, *Grondbeginselen van de Opvoeding* enz. werd ter hand gesteld: voor het eerste deel daar van is geplaatst het volgende

EXTRACT uit het Register der Resolutien van het Gemeente-Bestuur van den Haag.

Dingsdag den 20. *April* 1802.

Door de Leden, uitmakende de Commissie van Oppertoezicht over de Stads Scholen, werd gecommuniceerd, dat zijlieden, met en benevens de Leden van het Plaatselijk Schoolbestuur, op laatstleden Vrijdag, inspectie over die Scholen hadden gedaan, en met het grootst genoegen ter kennisse van de vergadering moesten brengen, dat zijlieden bij de inspectie van het School op de Ammunitiehaven, van verwondering waren

opgetogen geweest over de buitengewone vorderingen die de Schoolkinderen aldaar hadden gemaakt in het leeren Spellen, Leezen, Schrijven enz. als mede over de goede orde en zindelijkheid, welke daar plaats vond; dat de Stads Schoolmeester B. SPOELSTRA aan de Commisſie had gedeclareerd, dat de goede orde die op zijn School bestond en de vorderingen welke de jeugd in het leeren maakte, grootendeels te danken waren aan den onvermoeiden vlijt en werkzaamheid van zijnen Ondermeester P. L. BYVOET.

Dat de Commisſie aan dien verdienstelijken Leermeester wel haar genoegen had betuigd over zijn gedrag, maar oordeelde aan de Vergadering te moeten voorſtellen om aan denzelven, van wegens dit Gemeente-Beſtuur, tot een blijk van te vredenheid en tot verdere emulatie te vereeren het werk, ten tijtel voerende: *Grondbeginſelen van de Opvoeding en het Onderwijs, voor Ouders, Leermeesters en Opvoeders, door* AUG. HERM. NIEMEYER.

Waar op gedelibereerd zijnde, is conform het voorgeſtelde van de Commisſie geresolveerd, en is de Commisſie wijders geauthoriſeerd, om het voorgemelde werk voor Stads Rekening aan te kopen, te doen inbinden en namens dit Beſtuur aan voornoemden Burger P. L. BYVOET, tot een blijk van tevredenheid over zijnen ijver en vlijt in het onderwijzen van de Jeugd betoond, te vereeren.

En

En wordt wijders het Committé van Finantie geauthoriseerd, om voor de betaling ordonnantie in forma op de Stads Thesaurie af te geven.

Accordeert met het voorsz. Register.

(get.)

J. L. VAN PANHUYS.

Conform het origineel Extract.

(get.)

A. SANDOZ,

Secretaris van het Plaatslijk Schoolbestuur.

Aan den Redacteur van de Bijdragen tot Verbetering van het Schoolwezen in de Bataafsche Republiek.

ZEER GEACHT MEDEBURGER!

Op het voorbeeld van andere Schoolbesturen, en in de hoop, dat u zulks niet onaangenaam zal wezen, nemen wij de vrijheid, u het nevensgaande Berigt aangaande de plegtigheid, die er onlangs, hier ter Stede, met de Leerlingen onzer Departementsschool van de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, plaats vond, toe te zenden, met vriendlijk verzoek, om het, door middel van uw geacht Maandwerk, publiek te maken.

En daar wij het niet ondienstig geacht hebben, dat ook de inwendige werkzaamheden dezer School meer bekend worden, voegen wij er, tot hetzelfde einde en met hetzelfde verzoek, de nevensgaande Schooltabel bij, die, wel verre van enkel als een theoretisch stuk ontworpen te zijn, door onzen in de daad verdienstlijken Schoolmeester M. MENSING getrouwlijk naar de werkzaamheden gecopiëerd is, die er in zijne School verrigt worden

U alles hartlijk toewenschende, wat u onvermoeid kan doen voordgaan met de uitgave

gave van uw zoo nuttig Maandwerk, noemen wij ons, met hoogachting en heilgroete,

Uwe DV. Medeburgers,

De Bestuurers der Departements-school: *Tot Nut van 't Algemeen*, alhier.

En uit derzelver Naam,

Rotterdam, den 10. Julij 1802. W. GOEDE, *Secretaris*

ROTTERDAM *den* 7. *Julij* 1802.

Heden namiddag vond alhier in de Groote Kerk der Remonstranten het gewone Jaarlijksche Examen plaats der Kinderen van de School, welke het Stedelijk Departement der Bataafsche Maatschappij: *Tot Nut van het Algemeen*, heeft tot stand gebragt, terwijl hetzelve verzeld ging van de gewone Prijs-uitdeeling.

Na dat deze plegtigheid door een der Leden van het Schoolbestuur met eene korte aanspraak geopend was, zongen de Kinderen een Muziekstukje, en werden de Leerlingen, ten getale van 140. door den Burger M. MENSING, Schoolmeester van dit Instituut, geëxamineerd in de Gronden der

 Spel-

Spel- en Leeskunst, als mede eenigen
eerfte Gronden der Zang- en Reke
alles bevestigd met Proeven, tot t
heid van Toehoorders en Directeurs;
na de Befturers de meestgevorderden
vroegen in de eerfte Beginfelen der
Aardrijks- Gefchied- Natuur- en Z
kunde: gevende de Kinderen allezins
ken van gewenschte vorderingen aan
en bijzonder aan hen, die zich verledigd
om door opgegeven vragen de Leerlin
toetfen. Hierop werden, door dezelfde
den van het Schoolbeftuur, met
aanfpraken aan de Kinderen, naar
verfchillende vorderingen, beloonende
aanmoedigende Eereprijzen toegedeeld
lijk ook aan den verdienstlijken School
ter, een boekgefchenk, tot eene dank
erkendtenis voor zijnen bijzonderen ij
werd overhandigd; terwijl dit gefchenk
eene hartlijke dankbetuiging van zijne
werd beandwoord. En daar 12 Kweek
gen door het Beftuur geoordeeld waren
School te kunnen verlaten niet alleen,
ook met loflijke Getuigfchriften,
hen dezelven thands, met een hartlijke
fpraak, toegereikt, en deze aanfpraak, d
een hunner, treffend beandwoord. D
dankte ook een der Leerlingen, uit naam
allen, met eenige Dichtregelen, die ver
gends mede tot eene proef hunner vordering
in de Zangkunst, door al de Kinderen w
den opgezongen: en eindelijk werd all
door een der Leden van het Schoolbeftuur
met onderfcheiden aanfpraken befloten.

T

R K Z 48*

D A G.

4. *Klasse.*			1. *Klasse.*	
1. Uur. Lezen.			1. Uur. Leeren stil.	
2. Uur. Schrijven	G.		2. Uur. Spellen	I.
3. Uur. Rekenen	H.		3. Uur. Oefeningen	K.

S D A

1. Uur. Lezen		1. Uur. Leeren stil.	
2. Uur. Schrijven	G.	2. Uur. Spellen	I.
3. Uur. Rekenen	H.	3. Uur. Oefeningen	K.

S D A

1. Uur. Lezen		1. Uur. Leeren stil.	
2. Uur. Schrijven	G.	2. Uur. Spellen	I.
3. Uur. Rekenen	H.	3. Uur. Oefeningen	K.

R D

1. Uur. Spellen	P.	1. Uur. Hooren	P.
2. Uur. Schrijven	P. HP.	2. Uur. Spellen.	P.
3. Uur. Vragen over	Vr. Q.	3. Uur. Hooren naar de Vr.	Q.

D A G

1. Uur. Lezen		1. Uur. Leeren stil.	
2. Uur. Schrijven	G.	2. Uur. Spellen	I.
3. Uur. Rekenen	H.	3. Uur. Oefeningen	K.

R D A

Algemeene vragen X. a.

A. Lezen in de

Spraakkunst door L. VAN BOLHUIS.

Vaderlandſche Geſchiedenis in Vragen en Andwoorden.

Natuurkunde van SCHMALING.

Geographie's Zakboekje.

Zedenkunde door de Maatſchappij: *tot Nut van 't Algemeen.*

De *Courant*, benevens al de Boeken, die op nieuw in de School worden ingevoerd.

De Leeslesſen zijn zoodanig verdeeld, dat ieder dezer boeken, in vijf weken, ten minste tweemaal eene geheele week achter den anderen zijn gelezen, en in elk uur wordt er in drie verſchillende boeken gelezen.

B. Schrijven

Naar voorſchriften in het klein, geſchikt om denkbeelden van Taal- en Zedenkunde te verkrijgen: dezen zijn in nummers afgedeeld en worden daar naar gevolgd; van deze voorſchriften zijn er ook in koopmansſchrift geſchreven en worden om de maand veranderd of voor ſtaande ſchrift verwisſeld.

C. Rekenen uit

ÆNEÆ, STRABBE, VAN OLM, VAN LINTZ en anderen.

Bij het eindigen van den Schooltijd wordt op ieders lei aangeteekend, hoe ver hij ge-

gevorderd is, en vele ftellen hun werk te boek, doch na den Schooltijd.

D. De eerfte rang gebruikt dezelfde boeken als de vierde klasfe, en de tweede rang gebruikt het *Kunstmatig Lezen*, de *Leeslesjes*, *Brieven voor Jonge Lieden*, 1e en 2e *Stukje*, de *Courant* en bij afwisfeling de Boeken van de Lijst, bij D. DU MORTIER EN ZOON, te *Leyden*, uitgegeven.

E. Schrijven; dezelfde ftaande voorfchriften als in de vierde klasfe.

F. Rekenen als de vierde klasfe; zie C.

G. Lezen, *Brieven voor Jonge Lieden*, 1e *Stukje*, *Levensfchetsen van voorname Mannen en Vrouwen*, 1e en 2e *Stukje*, *Historie van Jofef*, en bij afwisfeling de Boeken van gemeldde Lijst.

H. Schrijven; Zelfftandige Naamwoorden en Zedenkundige Spreuken: en na hetzelve worden zij geöefend in het Theöretisch Rekenen.

I. Spellen; de eerfte rang in het *Spel- en Leesboekje* door de Maatfchappij; en VAN BEMMELEN; en lezen in de *Leesoefeningen* door de Maatfchappij en in het Schoolboekje van *Vaderlandfche Deugden*; — de tweede rang het *Spelboekje* van de Maatfchappij, 1e en 2e *Stukje*, de *verkortte Trap der Jeugd*, en uit het *Spelboekje voor de Nederlandfche Jeugd*; bij afwisfeling ook anderen van gem. Lijst.

K. Oefeningen in het pen voeren of de rigting tot het Schrijven, in het uit het hoofd Rekenen, in de lesfen voor den vol-

volgenden dag, en door eenvoudige vragen of gezegden, om tot denken opgeleid te worden.

L. Schrijven des Dingsdags om de 14 dagen, in een daar toe apart aangelegd boek, om de voorderingen van tijd tot tijd in het Schrijven te zien, vooral om dat bij het openlijk Examen gemaklijk te vertoonen; in de andere week worden er in de gewone Schrijfboeken cijferletters geschreven.

M. De vierde klasse schrijft om de drie weken, in beurten met den eersten en tweeden rang der derde klasse, Opstellen van Brieven of Rekeningen, enz. uit het hoofd op een 4to blad papier; welken, gecorrigeerd, den volgende morgen in hunne gewone Schrijfboeken worden overgeschreven.

N. De geschiktsten uit de vierde en derde klasse krijgen onderwijs in de Muziek, de overigen verrigten het gewone werk, volgends C.

O. Schrijven, wier beurt het is, uit de vierde of derde klasse, de, in den vorigen Morgen schooltijd vervaardigde en nu verbeterde Opstellen, Rekeningen enz. in de gewone Schrijfboeken.

R. Velen uit al de klassen zeggen, onder het Schrijven, vragen van buiten op, uit de *Zedenkunde* van VAN VOORST en de *Bijbelsche Historien* van V. D. BERG.

S. Schrijven op de cijferlei, om de andere week eene Conjugatie of Declinatie.

T. Ieder moet, naar elken regel, dien hij,

of zij in den Autheur gepasſeerd is; twee ſommen opſtellen, te huis uitwerken en des Maandags morgens mede brengen.

U. De vierde klasſe zegt vragen op over de Geographie en Aardglobe — zij zeggen allen de kaartjes, die zij in die week gekregen hebben, van buiten op, als ook de andwoorden op zoodanige vragen, als zij vervatten — ook worden de genen, welken er 40 hebben, onderzocht of zij op het eerbord kunnen vorderen.

U en V. Hooren naar de vragen en moeten het een of ander vertellen dat zij gehoord hebben, en ontvangen kleine belooningen en aanmoedigingen van prentjes of citsp pier.

W. Onder het ſchrijven worden de ſommen, die Zaturdag zijn opgeſteld, nu uitgewerkt, nagezien.

P. De vierde, derde en eenigen uit de tweede klasſe, ſchrijven Capitale Schrijfletters — Te gelijk met het Schrijven beginnen zij ook elk een Zelfſtandig Naamwoord of Spreuk overluid te ſpellen, met bepaling van lettergrepen, klinkers en medeklinkers.

Q. Schrijven 6 à 8 woorden of ſpreuken die zij hebben hooren ſpellen, op hunne cijferleijen, teekenen elk woord met een nummer, welk taaldeel het is, en worden in het derde uur gevraagd, welke eigenſchappen deze taaldeelen, woorden en ſpreuken hebben.

X. Na dat alles is afgeloopen, wordt er over-

overluid in iedere klasſe gevraagd, of er iemand is wien in de afgeloopene week iets is voorgekomen, dat hij of zij niet begrijpt, zoo van woorden als van zaken; men zegt zulks, en wordt dan, zoo veel de omſtandigheden toelaten, onderrigt.

ALGEMEENE BIJVOEGSELEN.

a. Het Onderwijs begint elken Schooltijd met een Gebed en eindigt met eene dankzegging door den Meester of een der Kinderen.

b. Bij het eindigen van den Voormiddag-Schooltijd worden aan ieder Kind twee kaartjes gegeven, beſchreven met eene vraag of ſpreuk over een of ander vak van wetenſchap in de School onderwezen, ter belooning van betoonde vlijt op den vorigen dag: de ſpreuk wordt van buiten geleerd, en op de vraag zoeken de kinderen zelven het andwoord.

c. Tweemaal in de week, na den Morgen-Schooltijd, worden de Protestantſche Kinderen in het Pſalmgezang onderwezen.

d. Vrijdags, na den Middag-Schooltijd, worden de Muziekleſſen van Woënsdag Morgen gerepeteerd.

e. Bij het eindigen van de Namiddag-Schooltijd, wordt er door een of twee der Kinderen, elk op hun beurt, overluid eene ver-

vertelling gedaan, die zij in een of ander nuttig Kinderſchrift hebben gelezen, doch meestal uit hunne Prijsjes; waaruit eerst de Kinderen en daarna de Meester leeringen trekken, ter opwekking voor allen.

f. Dikwijls worden, bij het eindigen van den Namiddag-Schooltijd, aan de Kinderen korte eenvoudige vragen mede naar huis gegeven, om die den volgenden Schooltijd te beandwoorden.

g. Zoo er bij het afloopen der werkzaamheden nog tijd en gelegenheid over is, worden aan de Kinderen openlijk, meestal Rekenkundige vragen gedaan, om hen uit het hoofd te leeren rekenen, of op andere zaken te leeren nadenken.

h. De derde, tweede en eerſte klasſe is nog nader verdeeld in eerſten en tweeden rang, wegens het groot aantal Kinderen.

i. De meeste Boeken, die in de School gebruikt worden, zijn op de Lijst, welke bij D. DU MORTIER EN ZOON, te *Leyden* wordt uitgegeven.

k. Er is bij de School een Bibliotheekje voor Kinderen, waar uit de Schoolmeester of Leden van het Schoolbeſtuur nu en dan, ter belooning van vlijt, Boekjes te lezen geven.

l. Het verdere omtrent de inrigting dezer School, is omſtandig te vinden in het School-Programma, uitgegeven bij C. VAN DER DRIES, te *Rotterdam*.

BE-

BERICHT.

Bestuurers van het Amsteldamsche Eerste Departement der Bataafsche Maatschappije: Tot Nut van 't Algemeen,

Hebben het genoegen, bij dezen te berichten:

Dat op den 21sten van Wintermaand des afgeloopen jaars, wederom, in eene der gewoone Vergaderingen van hetzelve Departement, het openbaar onderzoek der Leerlingen van het Kweekschool voor Schoolmeesters, door dit Departement opgericht, heeft plaats gehad; dat bij die gelegenheid, na dat dezelve met eene treffende voorafspraak, door den Præsident der Scholarchen van dit Instituut, Profr. YSBRAND VAN HAMELSVELD, (waar in bij onder anderen aantoonde, dat, schoon er onder de Schoolonderwijzers in vroegere tijden kundige mannen gevonden wierden, de tegenwoordige Jeugd echter bij de toenmaalige veel vooruit had, door de meer redelijke opvoeding, en het grondiger onderwijs, dat zij, vooral in de besten der thans gevestigde Schoolen, geniet;) geöpend was, door den Onderwijzer in dit Instituut, G. RANAKERS, ter bezichtiging werden

 aan-

aangeboden de Schriften en Vertaalingen der Kweekelingen, zoo wel van 't Nederduitsch in 't Fransch, als van 't Hoogduitsch in 't Fransch en Engelsch, benevens eenige zindelijk afgezette en volgens wiskundige regels door hun vervaardigde Aardrijkskundige Kaarten; terwijl vervolgens de jongelingen ADRIANUS VAN DER SWAN, JAN VLAANDEREN C.Z. en PIERRE FREDRIK ERDBRINK, die bij het voorgaande openbaar onderzoek reeds blijken van hunne vorderingen in de Schrijfkunst, de Fransche en Nederduitsche Taalkunde, de gronden van de Reken-, Meet- en Stelkunst, de Aardrijkskunde, het Italiaansch Boekhouden enz gegeven, en nu, gedurende eenigen tijd, bij eene weeklijksche afwisseling, benevens JOHANNES WALLBERG, die als vasten Ondermeester fungeerde, den post van Mede-onderwijzer hadden waargenomen, de doorslaandste blijken gaven van hunne geschiktheid, om de door hun verkregene kundigheden aan anderen mede te deelen, met, elk op zijne beurt, eenen hunner Mede-leerlingen te ondervraagen en te onderwijzen in de Weetenschappen, waar in deze Jongeling zeide reeds op zijn voorige School onderwezen te zijn, te weeten, in de Lees-, Schrijf en Rekenkunst, de Aardrijks-, Geschied-, en Nederduitsche en Fransche Taalkunde; en bij welke ondervraaging en onderwijs de Jongeling JOANNES DE BRUIN, die de taak van Leerling volvoerde, juist zoodanig antwoordde, en zich volkomen eveneens gedroeg als

bij

bij zijne komst op het Kweekſchool: 't welk op eene natuurlijke en duidelijke wijze deed zien, het onderſcheid dat er plaats heeft tusſchen het oude Schoolonderwijs, en dat, 't welk in dit Inſtitut gegeeven wordt.

Ondertusſchen gaf de Onderwijzer G. RAMAKERS aan de twee overige Leerlingen, WILLEM VAN HENGEL en HENDRIK FLÖRYN, Rekenkundige voorſtellen ter oplosſing, en daarna nog eenige regels in de Franſche Taal, vol van met opzet gemaakte taalfouten, geſchreven op een daartoe geſchikt bord, ter verbetering op; 't welk zij vlug en redenmaatig verrichteden; voorts toonden twee der bovengenoemde Jongelingen, A. VAN DER SWAN en P. F. ERDBRINK, nog hunne vorderingen in de Koopmansrekening en Algebra, terwijl de derde, JAN VLAANDEREN C Z., der Vergadering eene korte Verhandeling voorlas, over de woorden: *Ouden en Nieuwen Stijl*, van welken bij eerst de waare betekenis trachtte te ontvouwen, en vervolgens derzelver oorſprong op te ſpooren; waarna de drie laatstgemelden ook nog gebrekig Engelsch op het voornoemde bord verbeterden.

Eindelijk werden door den voormelden Præſident van Scholarchen, aan alle de Leerlingen, voor hun goed en naarſtig gedrag, en tot aanmoediging om daarin te volharden, Eereprijzen uitgedeeld, beſtaande in zeer nuttige en zindelijk gebondene boeken, welke gem. Præſident hun, één voor één, met op ieder boek pasſende aanſpraaken,

 over-

overhandigde, en 't welk beantwoord wierd met eene hartlijke dankbetuiging, die door den oudsten der Leerlingen, ADRIANUS VAN DER SWAN, in aller naam wierd uitgesproken; waarmede deze plegtigheid een einde nam.

Voorts; dat op den 21sten van Grasmand dezes jaars, het jaarlijksch onderzoek van de Leerlingen, op het Leerschool voor Jongelingen, door dit Departement opgerigt, heeft plaats gehad; wordende in dit Leerschool den post van Onderwijzer bekleed door J. VAN WYK ROEL. Z., gewezen Leerling in het Kweekschool voor Schoolmeesters dezes Departements; dat bij deze gelegenheid, na dat de Voorzitter van het Bestuur over dit Leerschool, D. BOING, bij eene gepaste aanspraak had geschetst, *het schoone, het nuttige en 't aangenaame van den aart van het onderwijs, door de Bataafsche Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen, *aangenomen;* mitsgaders *de voordeelen, daar uit voortvloeijende*, betoogd had; door alle de Leerlingen, in evenredigheid van hunnen ouderdom, en den tijd dien zij op dit Leerschool hebben doorgebragt, de doorstaandste blijken van hunne vorderingen in de Spel-, Lees- en Schrijfkunst, Taal-, Reken-, Tijdreken-, Aardrijks- en Vaderlandsche Geschiedkunde gegeven werden, (hebbende het Schoolbestuur zich de moeite gegeven, van reeds den dag te voo-

ren,

ten over eenigen dezer ſtukken een afzonderlijk onderzoek te doen, ten einde in ſtaat te zijn, om ter beſpaaring des tijds bij dit meer openlijk Examen, aan de daarbij genoodigden, de in het bijzijn des Beſtuurs gemaakte Schriften, Vertaalingen en Rekenkundige oplosſingen te kunnen vertoonen.) Ook werden door een der Jongelingen blijken van zijne voordering in de Tekenkunde gegeven.

Hierna werden aan verſcheiden Jongelingen de door hun behaalde Eereprijzen, en genoegzaam aan allen loflijke getuigſchriften uitgedeeld; waar voor een der Leerlingen, uit aller naam, den gepasten dank betuigde.

Vervolgens overhandigde de Voorzitter des Schoolbeſtuurs, aan agt Jongelingen, die het School verlieten, loflijke op pergament gedrukte Getuigſchriften; waar voor mede door één dier Jongelingen op eene treffende wijze bedankt wierd.

Eindelijk werd één dezer Jongelingen, JOHANNES FREDRIK KLIEFOOT, die zich gaerne verder tot Schoolonderwijzer zag opgeleid, tot tweede Ondermeester op dit Leerſchool aangeſteld.

Wordende voorts deze plegtigheid, welke tot groot genoegen van alle aanwezenden was afgeloopen, door den Voorzitter wederom met een gepaste aanſpraak, waarbij dezelve, zoo voor zich als voor den medeSchoolbeſtuurer L. VAN WACHENDORFF VAN RYN, als aftredende Beſtuurers van dit bloeijend Leerſchool, een hartelijk afſcheid nam;

en tevens de nieuw gekozene Schoolbestuurers, JAN SCHELTEMA en DO. HERMANUS RIETVELD, met deze posten geluk wenschte, gesloten.

Zijnde vervolgens op den 6den van Bloeimaand, door eene Commissie uit het Departementsbestuur voorn, aftredende Schoolbestuurers, op eene plegtige wijze voor hunne beweezene diensten bedankt, en de mede voornoemde nieuw benoemde Schoolbestuurers in derzelver posten ingehuldigd.

Dat éénsgelijks op den 27sten van Grasmaand laatstl is gehouden het eerste jaarlijksch onderzoek van de Leerlingen op het Leerschool voor jonge Dochteren, in het voorige jaar door dit Departement opgericht. (*).

Bestuurers des Amsterdamschen Eersten Departements vertrouwen, dat deze kennisgeving, welke, om toevallige redenen, niet vroeger heeft kunnen geschieden, alle de Leden der uitgebreide Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, en tevens het geheele weldenkende Publiek, aangenaam zijn zal, al-

(*) Het berigt deswegens is reeds geplaatst in een vroeger Stukje. Zie II. D. VI. St. bl. 55.

alzoo zij daar door meer bekend worden, 1o. met eene inrichting, zoo verre Bestuurers weeten, éénig in haar soort, naamlijk het Kweekschool voor Schoolmeesters, waar uit reeds zes Jongelingen tot Schoolonderwijzers zijn bevoorderd, en die allen op de Schoolen en aan de Jeugd, hun toebetrouwd, de beste blijken van het nut dezer inrichting geven; als J. VAN WYK, ROEL. Z., Leermeester op het voormelde Leerschool voor Jongelingen; J NIEUWVEEN. Onderwijzer in het Departements Leerschool te *Zaandam*; JAN KWANTES, Onderwijzer te *Spaarndam*; JACOBUS VAN OOSTVEEN, vóór eenigen tijd Onderwijzer in het Weeshuis der vereenigde Doopsgezinde Gemeente alhier, doch onlangs zelf een Leerschool binnen deze Stad hebbende opgericht; en ADRIANUS VAN DER SWAN, welke in plaatse des laatstgemelden in het gemelde Weeshuis tot Onderwijzer is aangesteld; terwijl ook S. WALLBERG onlangs als Onderwijzer der Jeugd naar *Noordhoorn* is vertrokken: — eene inrichting dus, die zekerlijk, naar maate dit Departement worde in staat gesteld dezelve uittebreiden, ook de uitgestrektste voordeelen voor de Jeugd zal aanbrengen.

2o Met de inrichting van twee Leerschoolen, het eene voor Jongelingen, het andere voor jonge Dochteren, waar van zodanige Ouders of Voogden, welker Kinderen of Pupillen daar op geplaatst zijn, zich mede op goede gronden de beste gevolgen mogen belooven.

Beſtuurers eindigen dit Bericht, met den wensch, dat deze en ſoortgelijke inrichtingen aanleiding mogen geven, zoo tot verdere volmaaking van het Schoolwezen, als tot vermeerdering van kunde, en verbetering der zeden van het aankomende geſlacht; dit te mogen ondervinden, is de hoogſte belooning voor de belanglooze pogingen der Leden van de Maatſchappij *Tot Nut van 't Algemeen.*

In naam van Beſtuurers des Amſteldamſchen Eerſten Departements der Maatſchappij voorn.

N. BREUKELAAR,
tweede Secretaris.

Amſteldam,
den 30. van Zomermaand 1800.

VERBETERDE DRUKFEILEN.

In het II. D. VI. Stuk, bl. 48. reg. 6. ſtaat *Schoolonderwijzer* moet zijn *woonende*
—————— bl. 54. reg. 18 en 21, ſtaat J. OOSTERWYK moet zijn J. OOSTEN-RYK

NA-

NABERICHT.

Hoe welkom ons alle Bijdragen ook mogen zijn, die het groot doel van dit Tijdschrift maar eenigsins bevorderen, verzoeken wij echter onze geëerde Correspondenten ons te verschoonen van het mededeelen van Schoolberichten, die zij reeds vroeger in de openbare Nieuwspapieren geplaatst hebben. De bekrompenheid van ons bestek gedoogt niet ons Tijdschrift optevullen met tijdingen die reeds elders gelezen kunnen worden. Aangenaam zal het ons intusschen altijd wezen in onze pogingen, door het mededeelen van, nog niet elders geplaatste, Berichten ondersteund te worden; inzonderheid (en wij nemen deze gelegenheid waar, om ons verlangen deswegens te uiten) zal ons altijd hoogst aangenaam zijn de mededeeling van eenige genomene proeven van verbetering in het Onderwijs, in de wijze van straffen of beloonen, of in bijzondere Schoolinrichtingen. Ieder, wien het heil der Jeugd ter harte gaat, zij hier gedachtig aan de les van JESUS, *niemand steekt een kaars aan en zet die onder eene koornmaat, maar op een kandelaar en zij licht allen, die in den huize zijn.*

INHOUD.

BOEKBEOORDEELINGEN.

Het leven der Aardsvaderen ABRAHAM, ISAAK *en* JACOB. *In Samenspraken.* . Bladz. 3
Avondstonden voor de Jeugd. II Deel. bl. 11

MENGELWERK.

Iets over het Onderwijzen der Nederduitsche Taalkunde aan kleine Kinderen. . Bl 20
Inrichting der Dorpscholen in het Kerspel Immichenhain. . . . . bl. 26

SCHOOLBERICHTEN.

Schoolbericht van Julij 1802. . . . Bl. 34
Volledige Getuigschriften. . . . ibid.
Opengevallen of vervulde Schoolmeestersplaatsen. . . . . bl. 35
Schoolnieuws. — *Schoolonderzoek te* Harlingen. . . . . bl. 42
Uitdeeling van Prijzen in de Stads School in de Haag. . . . . . bl. 43
Onderzoek bij de Departementsschool te Rotterdam. . . . . . . bl. 46
Inrichting dier School. . . . bl 49
Onderzoek bij de Kweekschool voor Schoolmeesters. — *Bij de Leerschool voor Jongelingen en Jonge Dochters van het Amstteldamsche eerste Departement.* . . . bl. 55
Nabericht. . . . . bl. 63

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

BATAAFSCH GEMEENEBEST.

II. DEEL VIII. STUK.

(*Augustus* 1802.)

Te LEYDEN bij

D. DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCII.

SCHOOLVERORDENINGEN.

In het laatste Nummer van dit Maandwerk gaven wij aan onze lezers kennis, dat de gewoone jaarlijksche Vergadering van Afgevaardigden uit de Departementale Schoolbesturen in de voorleden maand in *den Hage* gehouden was. Thans kunnen wij hen berichten, dat de Raad van Binnenlandsche Zaken, die overeenkomstig het slot van deszelfs Missive van den 17. Maart l. l. (zie *Bijdr.* van April 1802. bl. 30.) eerlang aan het Staatsbewind eene voordragt zoude doen, over de alteratien, welke, uit hoofde der veranderde orden van zaken, in de Schoolverordeningen, vervat in de Publicatiën van den 15. Junij en 22. Augustus 1801, zouden behooren gemaakt te worden, ten gevolge van het verhandelde in de voormelde Algemeene Schoolbestuurs-Vergadering, de voorsz. Voordragt op den 12. dezer aan het Staatsbewind heeft geärresteerd.

Dan, daar de verordeningen, welke uit deze voordragt voortvloeijen, na 'dat dezelve de goedkeuring en bekrachtiging van het Staatsbewind en het Wetgevend Ligchaam zullen hebben verkregen, in dit Maandwerk

vervolgens zullen moeten geplaatst worden, achten wij het min geschikt dezelve thans in hun geheel mede te deelen, en zullen, om onze lezers met geene herhalingen lastig te vallen, nu alleen eene beknopte opgave doen van den inhoud dezer belangrijke voordragt

Dezelve is in twee deelen onderscheiden: in het eerste gedeelte onderzoekt de Raad, welke veranderingen in de gemelde Publicatiën noodzakelijk worden, door de nieuwe territoriale verdeeling van het Gemeenebest; vermits de werkzaamheden der Schoolbestuuren en Schoolopzieners, tot nog toe gebonden aan de grensscheidingen en afdeelingen der voormalige Departementen, als nu zullen moeten geregeld worden naar de grenzen en verdeelingen der thans aanwezige Departementen.

In het tweede deel wordt gehandeld over de veranderingen in de Schoolverordeningen, welke haren grond hebben in den aart der tegenwoordige Staatsregeling, in zoo verre dezelve van die der voorige afwijkt en verschilt.

Na een algemeen overzicht der pointen van dit verschil, bepaalt de Raad zich tot eene voordragt van Stukken, welke dien ten gevolge door denzelven zijn ontworpen, en aan het Wetgevend Ligchaam ter bekrachtiging behooren aangeboden te worden, als:

Een algemeen Reglement voor het openbaar lager Schoolwezen.

Eenige verordeningen op 't afnemen en af-

ggen van examen van Onderwijzers op openbare Scholen.

)e Schoolorden voor alle zoodanige Scholen, de Instructie voor de Schoolopzieners Schoolbestuuren.

Terwijl eindelijk de Raad voorstelt de ze, op welke, in de onderscheidene Detementen, met medewerking der Deparentale Bestuuren, de noodige huishoude- e Reglementen zouden kunnen ontworpen bewerkstelligd worden.

Met verlangen zien wij over deze, voor Nationaal onderwijs zoo gewigtige, zaak, uitslag der deliberatiën van het Staatswind en Wetgevend Ligchaam te gemoet, lke wij hartelijk wenschen, dat eerlang lager Schoolwezen op eenen vasten voet en brengen.

BOEKBEOORDEELINGEN.

Schriftuurlijk Schoolboek, behelzende eene verzameling van uitgekipte Bijbelplaatsen, benevens eenige verzen uit de Psalmberijming. Vierde druk. Groningen *bij* J. OOMKENS. 1801. 8vo. 80. Bl. Prijs *f* 0 : 3 : 0.

Het denkbeeld, om de kinderen, in ſtede van den gehelen Bijbel, geſchikte uittrekſels uit denzelven te geven, verdient in der daad de hoogſte goedkeuring. Reeds vroeg zorgde men in ons Vaderland voor deze behoefte, waar van het ſchriftuurlijk Schoolboek van J. MAAS en andere dergelijke werkjes ten bewijze verſtrekken. Het hier boven aangekondigde, dat reeds voor eenige jaren het licht zag, is beſtemd om het genoemde te vervangen, 't welk zekerlijk op verre na aan de vereischten van zoodanig een werkje niet beandwoordde. Ingevolge daar van is in dit werkje de ſpelling verbeterd, naamlijk in zoo ver het onze tegen-

genwoordige ſpelling volgt en niet die van de Nederduitſche overzetters van den Bijbel. Men heeft er alle *Apocrijfe* Schriftuurplaatſen uitgelaten, om ze niet met de Canonijken in gelijken rang te plaatſen. Schoon wij voor ons deze reden wel eens willen laten gelden, moeten wij toch aanmerken, dat, daar de Schrijver zelve de nuttigheid dier boeken erkent, en wij voor het zedekundig gedeelte van dezelven eene uitgebreide hoogachting hebben, dat de uitmuntendſte leſſen voor de jeugd vervat, wij wel gewenscht hadden, dat men deze plaatſen in eene bijzondere afdeeling had bijeen gebragt. — Verder heeft men in deze uitgave zorg gedragen, om de voor de jeugd nuttigſte plaatſen te kiezen, inzonderheid zoodanigen, die de belangrijkſte waarheden en pligten van den Godsdienst op de duidelijkſte en treffendſte wijze uitdrukken. Wij kunnen zeggen, dat men dit heeft *pogen* te doen. Immers, ieder verſtandig kindervriend zal, dit werkje doorlezende, en zich alleen willende bepalen om die plaatſen te behouden, welke de, *voor de jeugd*, belangrijkſte waarheden en pligten van den Godsdienst, op de duidelijkſte wijze uitgedrukt, behelzen, hier en daar wel iets doorteſchrappen vinden. Zoo veel mogelijk heeft men ook de gelijkſoortige plaatſen bij elkanderen gevoegd en hier en daar eenigen van de nuttigſte en meest gebruiklijke verſen uit de Pſalmberijming, bij de Hervormde Gemeenten van ons Vaderland gebruikt wordende, overgenomen. En

in deze keuze is men over het algemeen niet ongelukkig geslaagd. In het gebruik der letters heeft men de oplettendheid gehad om de *duitsche*, de *gebogen* en *latijnsche* letters met elkanderen te doen afwisselen.

En nu onze gevoelens over hetzelve zullende uiten, willen wij de meerderheid in verdiensten van dit werkje boven dat van MAAS volmondig erkennen en verlangen zelfs dat het in alle de Scholen van ons Vaderland ook alzoo moge begrepen worden. Doch van den anderen kant kunnen wij ook niet ontveinsen de allergewigtigste verbeteringen, bij eene nieuwe uitgave, in hetzelve te wenschen. Veele, zeer veele schriftplaatsen, die de belangrijkste waarheden en pligten van den Godsdienst, op eene voor de jeugd bevatlijke en geschikte wijze uitdrukken, hebben wij te vergeefs in hetzelve gezocht; en veelen daarentegen, gelijk wij reeds aanmerkten, hadden onzes inziens zeer wel gemist kunnen worden. — Eene meerdere opklimming van het eenvoudige tot het moeijlijke, dan thands in het oog is gehouden, zou dit werkje ook veel bruikbaarer maken; deze opklimming behoort de keus der schriftplaatsen te bepaalen, en niet de sijstematische orde waar in de waarheden van den Godsdienst gewoonlijk voorgedragen worden. Het boekje is toch geen *Bijbelsch godgeleerd samenstel*, maar eenvoudig eene *Bijbelsche Chrestomathie*; — en eindelijk wenschten wij boven iedere afdeeling of les een opschrift, op dat de onderwijzer dan juist zoo-

da-

me kieze, als hij voor zijne school-
i het geschiktst vindt. — Daar van
kje welligt binnen kort weder eene
oplage nodig is, meenen wij deze be-
en aan de ernstigste overweging des
rs bij de eerste nieuwe uitgave te
aanbevelen, alzo zij zijn werkje voor
erlandsche Jeugd algemeen bruikbarer
naaken.

Geschiedenis van den Godsdienst. I. D. Gron. *bij* A. GROENEWOLT EN ZOON. 1796. 8vo. 84. Bl. II. D. 180. Bl. Prijs *f* 0:8:0.

het grootst genoegen doorlazen wij
oor een geruimen tijd deze *Geschie-
en den Godsdienst*, voor kinderen ge-
en verbeidden slechts de bekwame
heid om dezelve algemeener bekend
en, dan zij tot hier toe geweest is.
er den opgegeven titel behelst dit
de Geschiedenis van het O. Testa-
voordgezet tot op den tijd van de
onzes Zaligmakers. Het eerste Hoofd-
it, in drie afdeelingen, van de Schep-
t de Geschiedenis der Israëlieten. Het
Hoofdstuk, mede in drie afdeelin-
deeld, bevat de geheele Geschiedenis

 van

van het Israëlietische Volk, tot het boven-gemeld tijdperk. Natuurlijk moet men in zulk een kort bestek, als dit boekje vordert, veele verkortingen en uitlatingen verwachten; doch met zeer veel oordeel heeft de Schrijver zich toegelegd om juist die bijzonderheden in de Bijbelsche Geschiedenis voorbij te gaan, welken voor kinderen niet verklaard kunnen worden, en zoodanigen, als hij moest behouden, heeft hij op zulk eene wijze uitgelegd, als voor hunne bevatting en leeftijd juist geschikt is, of anders het verhaal zelve zoo ingericht, dat het door kinderen verstaan kan worden. Men leze de Geschiedenissen van NOACH, ABRAHAM, MOSES, ELIA en ELIZA, en men zal voorzeker de kieschheid van den Schrijver bewonderen. Met deze kieschheid vereenigt zich eene duidelijkheid en eenvoudigheid, die het tot een regt kinderboek maakt.

Intusschen zouden eenige geringe veranderingen, die den Schrijver weinige moeite kunnen kosten, hetzelve veel bruikbaarer voor de jeugd maken. Vooreerst zou hij de afdeelingen elkanderen meer gelijk in lengte behoren te maken: de laatste afdeeling toch bevat meer dan het tweede deeltje geheel. Behoorlijke rustpunten zijn in de Geschiedenis voor het geheugen onontbeerlijk. Ten anderen, zouden wij slechts twee soorten van letters wenschen: — de *latijnsche* van gewone grootte voor den text, en een kleiner voor de verklaringen en leeringen, die de Schrijver voor meer en min gevorderden nodig achtte,

reilden zoo veel mogelijk achter le-
ling moesten komen. Twijfelt hij of
wijzer die verklaringen wel te pas zal
waar het behoort, hij kome hem
rijzingen te hulp. Zoo als het nu
is, met die verschillende soorten
rs en tusschengevoegde aanmerkin-
welken geene reden of opheldering
Onderwijzer wordt gegeven, daar
el geen voorbericht nopens het ge-
i dit boekje wordt gevonden, valt
opleттenden zelven dikwijls moeij-
eden van de verwisseling van letters
tken, en de tusschengevoegde aan-
n, die meestal voortreffelijk zijn,
het eigenlijke doel des Schrijvers
n en toetepassen. De Geschiede-
elijk der beide rijken van Juda en
eest niet in kolommen naast elkan-
gelijklijk, maar in korte afdeelin-
afzonderlijk verhaald worden. Het
ijdperk der beide Geschiedenissen;
Schrijver boven de afdeeling plaat-
r door de leerling zou weten, dat ten
tijde, wanneer een zeker geval in
eurd was, het andere in *Israël* had
iad. Waar de geschiedenis van beide
et wel van elkander kan afgezonderd
zou hij beider geschiedenis in dezelf-
ig kunnen vervatten. Langs dien weg
wij geen ogenblik of dit nuttig
al dien algemeenen ingang verwer-
lke het waarlijk verdient en waar
misschien alleen daarom verstoken
VIII. St. is

is geweest, om dat men het als onduidelijk en verwarrend beschouwde.

Nog voegen wij er bij, dat wij een voorbericht verlangen, nopens het gebruik van het werkje, 't zij dan hoe de Schrijver hetzelve verkieze interichten; als ook bij wijze van Inleiding, eene verklaring van den titel *Geschiedenis van den Godsdienst*. Het zou toch geen wonder zijn, indien een jongen zijn meester eens vroeg, waarom dit juist de Geschiedenis van den Godsdienst, en niet van het Joodsche Volk, of iets anders heette?

Tot eene proeve laten wij hier volgen het verhaal van de geschiedenis van ADAM en EVA, dat den gegeven lof overvloedig zal staven.

„ *Het Kind.* Staat het ook in den Bij-
„ bel, wie de *allereerste* menschen waaren?
„ *De Vader.* Na dat God de weereld had
„ geschaapen en gemaakt, met allerlei ge-
„ wassen en dieren er in, zeide God, dat
„ er ook menschen in zouden weezen. Aan-
„ stonds was er een *paar* menschen. *Adam*
„ was de man, en *Eva* was de vrouw.
„ *Het Kind.* Hadden Adam en Eva dan
„ geene ouderen, uit welke zij gebooren
„ waaren?
„ *De Vader.* Neen: God hun Schepper
„ was zelf hun Vader.
„ *Het Kind.* Was God zelf hun Vader?
„ Dat begrijp ik niet.
„ *De Vader.* Uw Vader geeft u alles,

„ wat

wat gij nodig hebt. Nu, zoo bezorgde God, die hun het leeven had gegeeven, hun alles, wat zij tot onderhoud noodig hadden, tot zoo lang zij geleerd hadden, ook voor hun eigen onderhoud te zorgen.

„ Uw Vader wil u ook graag alles leeren, wat gij begrijpen kunt, en u nuttig is; en hoe grooter gij wordt, hoe meer uw Vader u leeren wil.

„ Nu: zoo leerde God hen ook alles, wat zij weeten moesten, en van zelven zoo niet weeten konden.

„ Uw Vader zegt u ook, wat gij *doen* moet, en wat gij *laaten* moet; hij wil u nooit iets gebieden, dan met liefde en wijsheid; en wanneer gij gehoorzaamt, dan heeft uw Vader alles voor u over: maar wanneer gij kwaad doet, dan moet Hij u bestraffen, en dat doet Hij ook met *liefde*.

„ *Het Kind.* Handelde God dan ook zoo omtrent Adam en Eva, als gij, Vader! omtrent mij?

„ *De Vader.* Wel zeekerlijk: want zij hadden immers ook eene goede opvoeding noodig! En geen Vader kan zoo goed zijn omtrent zijn kind, als God was omtrent Adam en Eva; want God is oneindig goed en wijs.

„ *Het Kind.* Dan waren Adam en Eva wel gelukkig!

„ *De Vader.* Jaa: zeer gelukkig; zoo lang zij geen kwaad deeden.

„ *Het Kind.* Och! zij wierden wis
„ ongehoorzaam aan God?
„ *De Vader.* God had hen in eenen
„ schoonen hof gebragt, en vrijheid gegee-
„ ven, om allerlei gezonde en smaaklijke
„ vruchten te plukken, die rijp waaren;
„ maar God verbood hun éénen boom; God
„ zeide; „ *indien gij daar van eet, dan*
„ „ *moet gij sterven.*"
„ *Het Kind.* Was de vrucht van dien
„ boom dan nog niet rijp? of deugde die
„ vrucht in het geheel niet voor de ge-
„ zondheid?
„ *De Vader.* Dat weet ik zoo net niet.
„ *Het Kind.* Maar zij hadden toch het
„ leeven en alles van God; en zij mogen
„ niet neemen het geen God hun verbood,
„ al wisten zij niet, *waarom* God hun dat
„ verbood.
„ *De Vader.* Recht zoo: en al wisten
„ zij nog niet, waarom God hun dat ver-
„ booden had, zoo wist God het zeer wel;
„ God wist beter dan zij, wat voor hun
„ *goed* of *kwaad* was; God verbood hun
„ dit tot hun eigen best.
„ *Het Kind.* Vriendlijker kon God niet
„ handelen: mij dunkt, zoo dikwijls zij dien
„ boom aanschouwden, moesten zij telkens
„ denken, dat God het goed voor had met
„ hun, en wijzer was, dan zij.
„ *De Vader.* Zeekerlijk, en dit was zeer
„ goed, om hen gehoorzaamheid te leeren.

Gen. 2. en 3.

„ Maar

„ Maar zij lieten zich verleiden door de
„ *begeerlijkheid.*

„ Och! zij deeden, gelijk onverstandige
„ kinderen, die zich door den schijn laa-
„ ten misleiden, en dan het wijze ouder-
„ lijk gebod vergeeten!

„ *Het Kind.* Daar schrik ik van; maar
„ hoe bekwam hun dit?

„ *De Vader.* Zeer slecht: hun geweeten
„ klopte aanstonds; want zij begreepen wel,
„ dat God zijn ongenoegen hier over too-
„ nen zoude. Zij konden nu eens naaden-
„ ken op dat zeggen: " *gij zult sterven*" —
„ En zij wisten, dat dit hunne eigene schuld
„ was.

„ *Het Kind.* Wierden zij toen niet be-
„ vreesd?

„ *De Vader.* Jaa: en zij mogten wel
„ vreezen...

„ Ondertusschen waaren zij eerst zoo
„ dwaas, dat zij ook wilden weg loopen:
„ maar zij konden voor God niet vluchten.

„ *Het Kind.* Schaamden zij zich ook niet?

„ *De Vader.* Jaa; wel deeglijk schaam-
„ den zij zich. Ondertusschen was het
„ goed, dat zij zich schaamden; dit was
„ een blijk, dat zij nog liefde hadden voor
„ God, hunnen heemelschen Vader.

„ *Het Kind.* Moesten zij nu ook aanstonds
„ sterven?

„ *De Vader.* *Geen* Vader kan zoo veel
„ langmoedigheid en meedelijden hebben met

„ zijn kind, als God heeft met een' armen „ zondaar, — vooral, wanneer hij zich „ schaamt voor God.

„ God wist wel, wat maaksel zij waren; en hij bleef toch hun Vader; hij „ wilde zich ook wel over hen ontfermen „ als een Vader.

„ Maar zij mogten nooit hunne hand „ weer uitsteeken naar die verboodene vrucht. „ God liet hen daarom uit dien hof zeenen, „ en wist hun zeer wel te beletten, om er „ *nooit* weêr in te koomen.

„ Want de almagtige God kan donderen en bliksemen!

„ En nu moesten zij zelven de kost zoeken, en zwaarer werken, dan zij in den „ hof behoefden te doen, en er wel eens „ van *zweeten*.

„ Ondertusschen was het voor hun zeer „ goed, dat zij nu allerlei nuttigen arbeid „ leerden; want door *leedigheid* verroesten de vermogens van de menschen maar.

„ Eevenwel wilde God zelf het oog ook „ nog wel op hen houden. God sprak hun „ moed in, als een Vader; — in het bijzonder moedigde Hij hen aan, om in het „ vervolg, beter te strijden teegen de verleiding; en hij beloofde hun, en hun naa-

„ ge-

„ geslacht, in dien langen strijd, van tijd
„ tot tijd, eene godlijke hulp, met de ver-
„ zekering er bij, dat, al bezweeken zij,
„ en alle, die met hun strijden wilden, al
„ eens, zij alle kwaad nog eens te boven
„ zouden komen. Dit was voor hun eene
„ groote aanmoediging Zij moesten nu maar
„ weêr *aan God gelooven*.

„ Die wijzer weezen wil, dan God, en
„ ongehoorzaam is aan Hem, handelt
„ dwaas, en wordt altijd ongelukkig;
„ maar die gehoorzaam is, wordt geluk-
„ kig. En die tegen de verleiding strijden
„ wil, zal altijd van God geholpen wor-
„ den, meer, dan een kind kan bidden,
„ of denken, en zelfs meer, dan eenig
„ mensch kan vooruitzien. Want God
„ doet zijne belofte als een wijs Vader,
„ die altijd veel meer wil doen, dan een
„ kind kan denken (*). En die belofte
„ raakt u ook, mijn kind! want gij zijt
„ ook een naakoomeling van Adam. Wan-
„ neer gij gehoorzaam zijt, en gelooft aan
„ God, en teegen het kwaad strijdt, ook
„ naa dat gij eens kwaad hebt gedaan;
„ dan zult gij gelukkiger worden, dan ik
„ U kan zeggen, en alle kwaad eens over-
„ winnen.

„ *Het Kind*. Zoo wil ik ook doen.

„ De

(*) Gen. 3: 15.

„ *De Leerling.* Hoe *lang* leefde Adam
„ nog?

„ *De Leeraar.* Wel negen honderd en
„ dertig jaaren.

„ *De Leerling.* Dan was God wel zeer
„ langmoedig jegens hem; want nu worden
„ de menschen op verre na, zoo oud niet.

„ *De Leeraar.* De goede God wilde, dat
„ het menschdom zoude *vermeenigvuldigd*
„ worden op de aarde; en het is goed, dat
„ er veele menschen op de wereld zijn.
„ Adam kon dus de Vader en Groot-Vader
„ worden van zeer veele kinderen en kinds-
„ kinderen. Het menschdom moest, van
„ het begin af aan, alles leeren. Van kon-
„ sten en weetenschappen wist men in het
„ eerst minder, dan nu de kinderen weeten.
„ En Adam, die van God zelven opgevoed
„ was, had tijd, om zijn groot huisgezin
„ veel goeds te vertellen, (*) en, uit zij-
„ ne langduurige ondervinding, veel te lee-
„ ren aan die geenen, die van hem leeren
„ wilden.

„ Hier door konde hij veel ongelukken
„ voorkoomen, en veele godloosheid
„ hinderen."

Tech-

„ (*) Wat hij hun kon vertellen van het geen
„ God hem geleerd, en hij zelf ondervonden
„ had, kan men leezen in de drie eerste kapit-
„ tels van Genesis.

Technologische Wandelingen of Gesprekken van een Vader met zijne Kinderen over eenige der belangrijkste Uitvindingen, van GOTTFRIED GROSSE. *Naar 't* Hoogduitsch *gevolgd*. II. St. Zutphen *bij* H. A. C. THIEME. 1802. 8vo. X. en 220. Bl. Prijs *f* 1 : 10 : 8.

Aangenaam is het ons nu reeds het tweede Stukje van dit zoo nuttig en onderhoudend werkje te kunnen aankondigen, welks doorlezing ons geen minder genoegen heeft gegeven dan het eerste, en voorzeker niet minder welkom zal wezen. Op dezelfde wijze als het eerste voorgaande, beschouwt het de *geldmunten*, *de luchtbol*, *den bliksemafleider*, *het buskruid en schietgeweer*, *den snaphaan*, *de automate* of het zelfbewegend kunstwerktuig, en *de spraak en taal*, in tien wandelingen of afdeelingen.

Zij die het eerste deelkje met genoegen ontvangen hebben, zullen dit met geene mindere goedkeuring doorbladeren, daar hetzelfs vertaling in eene zeer goede hand is gevallen, die het met een oorspronglijk Stukje over de taal verrijkt heeft, dat over dit onderwerp zeer leezenswaardige en belangrij-

ke bijzonderheden behelst. Mogelijk zou men en niet zonder eenigen grond, kunnen aanmerken dat dit onderwerp niet eigenlijk tot de *technologie* behoort, als ook dat het voor kinderen wat afgetrokken is. Doch het gewigt des onderwerps en de onderhoudende wijze van behandeling, zullen deze aanmerking ligtlijk over het hoofd doen zien. Kunnen jonge lieden niet alles verstaan, ouderen zullen hen geene opheldering weigeren.

Niet ongevallig meenen wij zal het voor onze lezers zijn het volgende over de *Automaten* te lezen.

„ Doch om weder te keeren tot VAN „ KEMPELEN, van wien ik u zoo even „ sprak en tot de zelfwerkende werktuigen „ of automaten; deze had een veel kunstiger werktuig gemaakt, dan het sprekend „ beeld, een werktuig, 't welk by een ieder verwondering baren moet, en by my „ ook verwondering zou verwekken, wanneer ik hetzelve zag.

„ PIET. En welk een, Vader?

„ VADER. Stelt u een beeld voor, in „ de gedaante eens mans van natuurlyke „ grootte, gekleed als een Turk en zittende „ voor een tafel, waar op een schaakbord „ staat. Een levend mensch, die het schaakspel verstaat, biedt den Turk aan, een „ party te maken; het beeld neemt zulks „ aan, en speelt het spel, even als of hy, „ indedaad, verstand bezat.

„ WILLEM. Een werktuig speelt met

„ een verſtandig mensch het moeilyke ſchaak-
„ ſpel, waarby men zoo ingeſpannen den-
„ ken moet!

„ VADER. Speelt het, en wint het ook
„ wel.

„ PIET. Dat is byna ongelooflyk; want
„ er zyn wel millioenen veranderingen in
„ het ſchaakſpel, en het eene valt altyd an-
„ ders uit, dan het andere

„ KAATJE. Het kost ieder verſtandig
„ mensch veel moeite, om dit ſpel te lee-
„ ren, hy moet waarlyk zeer ſchrander zyn,
„ anders leert hy het van zyn leven niet

„ VADER. Genoeg; het levenlooſe beeld
„ ſpeelt met een ieder, die daar mede ſpe-
„ len wil.

„ WILLEM. Er moet, indedaad, een
„ levend mensch in verborgen zyn, die het
„ de handen beſtuurt.

„ VADER. Zulks hebben ſommigen ver-
„ moed: maar, de kunstenaar laat het van
„ binnen bezien, en men ontdekt niets an-
„ ders, dan raderen, dryfwerk, hefboo-
„ men, ſpringveren en dergelyke dingen,
„ maar geen levend mensch, dat er, daaren-
„ boven, geen ruimte genoeg in hebben
„ zou, of het moest een zeer klein kind
„ zyn

„ PIET. Maar heeft men de tafel ook
„ onderzocht, waarop het ſchaakbord ſtaat?

„ VADER. Ook deze, welke naar eene
„ commode gelykt en aan de zyden geſloten
„ is, laat de kunſtenaar van binnen bezien,
„ maar ſlechts vlugtig en voor een korten

 „ tyd;

„ tyd; en dan ziet men, gelyk by de speel-
„ uurwerken, eenige rollen of cylinders,
„ hefboomen of hevels enz. Daarenboven
„ staat de tafel op rollen, en, om het ver-
„ moeden voor te komen, dat dezelve, met
„ den grond, gemeenschap hebbe, wordt
„ zy somwylen heen en weer geschoven.

„ WILLEM. Wel, zoo moest men aan-
„ nemen, dat werktuigen ook denken en
„ overleggen kunnen, dat is evenwel eene
„ onmogelyke, volstrekt onmogelyke zaak;
„ is de kunstenaar ook tegenwoordig, wan-
„ neer het werktuiglyk beeld speelt?

„ VADER. Hy is er by tegenwoordig,
„ en werpt somwylen een vlugtig oog op
„ een ander gesloten kistje, 't welk, op een
„ tafeltje, daarneven staat, maar, voor het
„ uiterlyke, met het werktuig geene ge-
„ meenschap heeft; doch waarom en waar-
„ toe zulks geschiedt, weet men niet, en
„ hy openbaart het ook niet.

„ WILLEM. Hebben ook wel geleer-
„ den en wiskunstenaars het werktuig beke-
„ ken, wanneer het speelde, en de zaak,
„ met naauwkeurig nadenken, onderzocht?
„ Aan andere menschen is ligt wat wys te
„ maken.

„ VADER. Ja, zoo wel inlandsche als
„ buitenlandsche geleerden hebben het spe-
„ len van het beeld aangezien; zyn ooggé-
„ tuigen geweest, wanneer de kunstenaar de
„ staalveren daar in opwond: hebben met
„ hem breedvoerig daar over gesproken,
„ maar van de zaak geen begrip kunnen kry-

„ gen,

„ gen, en, tot nog toe, heeft niemand,
„ schoon daarover reeds boeken geschreven
„ zyn, er wys uit kunnen worden.

„ PIET. De kunstenaar moest het rond
„ uit zeggen, hoe hy het gemaakt heeft.

„ VADER. Dat diende hy indedaad wel
„ te doen, en het zou hem tot eer verstrek-
„ ken; hy heeft daartoe, tot dus ver, nog
„ niet willen besluiten, maar er zyn ver-
„ maak in gevonden, om de menschen nu
„ naar dit, dan naar dat te laten raden. On-
„ dertusschen ontkend (ontkent) hy niet, dat
„ er eenige list of begoocheling by plaats heeft,
„ maar welke, zegt hij niet. Kunstenaars
„ plegen gemeenlyk van hunne kunsten, en
„ vaak van hunne nuttigsten zelfs, een ge-
„ heim te maken, ja velen zyn zoo eigen-
„ zinnig, dat zy ze, niet eens na hunnen
„ dood, willen geopenbaard hebben, maar
„ ze mede in het graf nemen.

„ De Hoogleeraar BEIREIS in *Helm-*
„ *stad*, een zeer beroemd man, bezit ook
„ een werktuig, waaruit nog niemand wys
„ is geworden. Het is een uurwerk, welk
„ zoo veel malen slaat, als men begeert.
„ Men behoeft zich slechts voor hetzelve te
„ stellen, en op zekere cyfer of zeker getal,
„ met het uiterste van den vinger, te wy-
„ zen, zoo slaat het, zonder dat er aan ge-
„ raakt wordt, juist zoo veel slagen, als het
„ cyfer getal aanduidt. Ik heb het zelf ge-
„ zien, en hem verzocht, my de geheime
„ kracht te ontdekken, maar vergeefs. Zelfs
„ de overledene Koning van *Zweden*, die,

,, op zyne reizen, den Hoogleeraar bezogt,
,, en met bewondering dit uurwerk beschouwde, heeft hem daartoe niet kunnen bewegen. Het geschiedt echter waarschynlyk door middel van eene (eenen) magneet.

,, WILLEM Hy moest ten minste, zyn geheim verkoopen.

,, VADER. Dat heeft hy niet noodig, want hy behoort onder die weinige mannen, die, door zyne kundigheden, welgesteld en ryk is geworden.

,, Hy bezit nog meer automaten, die zeer kunstig zyn.

,, PIET. En by voorbeeld?

,, VADER. Een kunstwerktuiglyke eend-vogel, die gaan, kwaken, eten inslokken, het verteren, en de verteerde spys weder ontlasten kan.

,, WILLEM. Heeft de Hoogleeraar deze (dezen) wonderen t-zelf gemaakt?

,, VADER Neen, dezelve is van zekeren Franschman, met naame VAUCANSON, reeds voor vele jaren, vervaardigd, die het toen in de kunst van automaten te maken, ongemeen ver gebragt had. Hy leverde onder anderen, in den jaare 1738, eenen verwonderenswaardigen fluitspeler, die den fluitspeler, welken gy, benevens den koordedanser, gezien hebt, nog ver overtrof.

,, Het beeld was zoo groot, als een gewoon mensch, het zat op een stoel, waarin het voornaamste gedeelte van het werktuiglyke verborgen was. Het speel-

,, de,

„ de, op een dwarsfluit, verscheide muziekstukken met de grootste naauwkeurigheid, zette daarby de lippen aan, en gebruikte de vingers, om de toonen voord te brengen, zo als ieder bekwaam fluitspeler dezelve gebruikt. Deze Vaucanson had ook eenen tromslager gemaakt, die de trom, juist als een tamboer, prompt naar de maat sloeg.

„ Willem. Vaucanson moet een by uitstek bekwaam wiskunstenaar geweest zyn: maar, myns oordeels overtreft van Kempelen hem toch.

„ Vader. Ja, myn zoon! wanneer er, naamlyk, geen fyn en levendig bedrog, onder zyn zoo zeer bewonderenswaardig schaakwerktuig, schuilt, 't geen hy niet wilde ontdekken, gelyk by den endvogel van Vaucanson reeds ontdekt is Twee mannen echter hebben zeker ook Vaucanson overtroffen, naamlyk twee Franschen, Jaquez Droz, vader en zoon.

„ Piet. En wat hebben die zoo merkwaardigs geleverd?

„ Vader. Onder anderen het beeld van een tweejarig kind, 't welk aan een schrijftafel zit, de pen in de inktpot doopt, de overtollige inkt afschudt, en alles naschryft, wat het in de fransche taal, voorgezegd wordt.

„ Willem. Verbazend!

„ Vader. Zy hebben ook een beeld gemaakt, dat, met een potlood, kleine

„ teekeningen op een raam ſcheert. Ook
„ een jonge juffrouw, die het klavier
„ ſpeelt.

„ KAATJE. Maar, is dat ook wel waar,
„ vader! er wordt dikwyls zoo veel verteld
„ en gejokt.

„ VADER. Gy kunt dit vrylyk gelooven
„ en u daarop verlaten; want geloofwaardi-
„ ge en geleerde mannen hebben de berig-
„ ten daarvan, in druk uitgegeven.

Eenige weinige merkwaardige drukfouten kunnen wij niet ongemerkt voorbij zien. bl. 85. reg. 6. van ond. ſtaat *barbaarſche*, moet zijn *baleäriſche*. bl. 178. reg. 9. van ond. ſtaat KEBER, moet zijn HEBER. bl. 204. reg. 14. van bov. ſtaat *tegenwoordigen*, moet zijn *toekomenden*.

MEN-

MENGELWERK.

GEDACHTEN OVER HET BESTUUR DER KINDEREN NAAR DERZELVER VERSCHILLENDE JAREN, GENIE, GEAARDHEID, EN HEERSCHENDE NEIGING.

Door J. G. S.

Als een kind geboren wordt, heeft het geene denkbeelden van de voorwerpen, die het omringen: de eerſten, die het daarvan krijgt, worden geboren uit de gewaarwordingen, die dezelven op zijne zintuigen maken; het gevoelt dus eer het denkt. Van hier, dat het licht, een ſchel geluid, een ſtukje ſuiker, en alles, wat de zinnen ſterk aandoet, boven andere dingen op de kinderen werkt. Van tijd tot tijd ontwikkelen zich hunne vermogens. Al ras beginnen zij teekenen van kennis en onderſcheiding te geven. Hoe ſpoedig is een kind met zijne verzorgſter bekend! Het ſtrekt de armen naar haar uit; zijne oogen verlevendigen zich, wanneer zij het toeſpreekt; de veran-

deringen van blijdſchap en droefheid kan men ras uit zijn gezicht lezen; het lacht, het luistert, maakt een afgebroken geluid, als wilde het zijne gevoelens in zijne kindertaal mededeelen.

Let gij verder op de zich meer en meer ontwikkelende hoedanigheden van het kind, dan zult gij den uitnemenden aanleg tot verkrijging van kundigheden en ter bevordering van zijn geluk in hetzelve bewonderen. Uw kind is *handgaauw*, neemt alles in handen, wat onder zijn bereik komt, en betast het van rondomme; — het is *woelig en werkſaam*, wil altijd wat te doen hebben; — *veranderlijk*, het kan zich niet lang met dezelſde zaak bezig houden; — het toont een *zucht* te hebben *om te ſpelen en anderen na te bootſen*. — Komt het kind zoo ver, dat het begint te ſpreken, dan openbaart zich deze aanleg nog duidelijker door zijn gedurig *vragen*; want bij gebrek aan ondervinding is alles voor hetzelve vreemd, alles maakt zijne nieuwsgierigheid gaande, en doet het telkens reden vragen. Nu toont het ook duidelijker dat gij zijn *onbepaald vertrouwen* bezit, door al het geen gij zegt voor waarheid aantenemen, zich op uw woord geheel te verlaten, en zich aan uwe leiding zonder ſchroom, zonder eenig beding overtegeven.

Hoe ouder de kinderen worden, hoe meer zij tot de jongelingſchap naderen, des te ſtouter zullen zij in ondernemingen zijn: de kindſche vreesachtigheid maakt plaats voor fieren moed; de prikkel tot eer en wellust

wordt

wordt thans recht levendig, en blijft voordwoelen tot dat de mannelijke jaren een bedaarder en redelijker wijze van denken en handelen aanbrengen.

De zinlijkheid is dierhalven aan de jeugd eigen. In het eerste tijdperk des levens kunnen de kinderen alleen door aangename en onaangename gewaarwordingen bestierd worden. Zijn de gevolgen van hunne eigene daden hiertoe niet sterk genoeg, dan behoort gij dezelven daarbij opzettelijk te verwekken en standvastig mede te doen gepaard gaan: zoo zal, wanneer uw kind zoet is en naar uwen zin handelt, uw vriendelijk aanhalen, het nemen op den arm, het dragen al zingende, vooral in de opene lucht, 't geluid van een schelletje enz., hetzelve hiertoe lust doen krijgen; daar, integendeel, uwe onverschilligheid, uwe verwijdering, de ontneming van zijn speelgoed, de staking van zijn vermaak, een klapje en diergelijken, het zijne stoutheid en dwingen best zullen afleren.

Voords moet gij de natuurlijke eigenschappen der kinderen niet uitdoven, maar dezelven wel bestieren en u bij hun onderricht ten nutte maken — Wil u daarom hunne *weeligheid en handgaauwheid* laten welgevallen, en hun onschadelijke, zoo veel mogelijk nuttige, bezigheden verschaffen. — Wegens hunne *veranderlijkheid* behoort gij het gelijksoortige in de beloningen en vermaken met het eentoonige in het onderwijs te vermijden. — Verschaf hun genoegsame ge-

genheid tot *ſpelen*, tracht dezelve langs bij hen te krijgen, en hen ſpeelende te leren. — Wegens hunne *geneigdheid en lust tot naarvolging* moet gij tegen alle kwade gezelſchap zorgvuldig waken, maar hen geduurig een of meer goede kinderen, die gij wel kent, toevoegen, ten einde zich met dezelven te vermaken en de plichten der ſamenleving te leren uitoeffenen; verlustig ü zelven daarom dikwijls met uwe kinderen; maar, ſchoon gij altijd zijt gehouden hun een goed voorbeeld te geven, zo weet dat voornamelijk op uw eigen gedrag in alles zal opgelet worden. — Op dezen tijd hebt gij ook de beste gelegenheid om van hun *vertrouwen* vrucht te trekken, door u hetzelve waardig te maken, door ze nooit te bedriegen, en te doen ondervinden, dat de opvolging van uwen raad en alle uwe pogingen tot hun waar welzijn ſtrekken. — Over de *vragen*, die zij u doen, moet gij hen nimmer berispen, zelfs den ſchijn niet geven, dat zij u onaangenaam zijn; want dus doende, zoudt gij hunne leergierigheid uitbluſſchen: beſchouw ze veelmeer als eene geſchikte gelegenheid om hen te leren, door dezelven op eene, zoo veel mogelijk hun voldoende, en met de waarheid overeenkomende, wijze te beantwoorden. Is de kennis van het geen zij vragen voor hun nog te hoog of ſchadelijk, zo zeg hun dat zij die zullen krijgen, als zij meer jaren en kunde hebben, maar nu nog niet in ſtaat zijn om dezelve te bevatten: dit is verkieslijker, dan hun

eene

eene onwaarheid, vooral iets ongerijmds of belachlijks op den mouw te spelden, u verlegen te toonen of te doen blijken dat gij andere redenen voor uwe geheimhouding hebt, 't welk hun wantrouwen tegen u zou inboezemen, hunne nieuwsgierigheid meer gaande maken, en hen dezelve op eene ongeschikte wijze doen trachten te bevredigen.

Bij het toenemen der jaren moet gij op eene meer redelijke wijze met de kinderen te werk gaan; hunne verlichting, beschaving en zedelijke verbetering nu boven alles ter harte nemen. Zoek tot dat einde de kennis van hunne plichten, van Gods geopenbaarden wil en hunne eigenlijke bestemming steeds uittebreiden; het verschil tusschen den uiterlijken schijn en het wezen der dingen, tusschen 't geen met eene zaak toevallig gepaard gaat en van dezelve onafscheidelijk is, hun gedurig aantetoonen; hen zorgvuldig te doen zijn in de keuze hunner genoegens, en over de gevolgen hunner daden te leeren nadenken. Maak hen daarbij opmerkzaam op hun eigen geweten, tracht alle hunne begeerten naar de goedkeuring van hetzelve te doen uitgaan, en deszelfs verwijt voor hun onverdraaglijk te maken.

Het is van 't grootste belang voor opzieners van kinderen, derzelver genie, aart en heerschende neiging te ontdekken, zoo in 't bepalen van het toekomend beroep, (waar-

omtrent men kan nazien de Verhandeling van J. VAN LAAR over dit onderwerp, door de Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, bekroond en uitgegeven,) als met betrekking tot eene wel ingerichte opvoeding.

Zonder deze kennis toch zullen uwe welmeenendſte poogingen dikwijls vruchteloos, niet zelden ſchadelijk, ja ſomtijds alleronrechtvaardigst zijn: een ſtuursch gezicht, dat het eene kind tot zijn plicht brengt, zal een tweede gemelijk, een derde neerſlagtig maken, en voor een vierde onverſchillig zijn; 't geen voor 't eene kind een ware belooning is, kan 't andere tot ſtraf verſtrekken. Drangredenen tot deugd, met de gezegde geſteldheden overeenkomende, richten wonderen uit; belooningen en uitſpanningen, waarbij dezelven niet werkſaam zijn, ſtrekken dikwijls meer tot last dan vermaak, en de jeugd is nooit meer aan verleiding blootgeſteld, dan wanneer men haar van deze hare zwakke zijde aanvalt.

Laat ons nu *in de eerſte plaats* aantonen, *dat er verſchillende Geniën*, *Geaartheden en Hoofdneigingen zijn*, *en waarin die voornamelijk beſtaan.*

Vooreerst de Genie. Er zijn kinderen, die men zekere zaken volſtrekt niet aan 't verſtand kan brengen, door welke middelen en op welken tijd men zulks ook beproeve, die ſommigen zeer ſchielijk leren, welken wederom voor iets anders eene grotere ſtompheid toonen. — Terwijl eenigen op niets acht geven dan 't geen hunne zinnen ſtreelt,

bras-

brassen, spelen, visschen en jagen hun eenigste vermaak is, zullen anderen op alles letten wat hun voorkomt, welke daarom in vervolg van tijd grote vorderingen in de kennis van den landbouw en den invloed van het weder op denzelven kunnen maken. Dezen houden zich met een verbazend geduld bezig omtrent droge afgetrokken waarheden; reken- en meetkunde verschaft hun genoegen: genen hebben eene levendige verbeeldingskracht en vindingrijk vernuft; voor het lezen van een dichter en 't beschouwen van fraaije prenten, zouden zij alles laten staan, zij maken zelfs nu en dan kleine versjes en teekenen aardig, zonder nog een meester gehad te hebben: wanneer zij hunne keuze volgen, zullen zij goede dichters en schilders worden. Sommigen kunnen bovendien alles naamaken, wat zij eens gezien hebben; zij zijn geheel kunstenaars.

Gelijk gij nu, wanneer gij dezen zoo zeer uit eenloopenden aanleg van vaardigheid en sterkte in de verstandelijke vermogens gade slaat, u een denkbeeld kunt vormen van 't geen men de *bijzondere Genie der menschen* noemt, zo zult gij *ten tweeden* ook begrijpen, wat men door *den onderscheiden aard* of *het Temperament* te verstaan hebbe, indien gij op het volgend verschil der natuurlijke neigingen let.

De meeste kinderen zijn levendig, vlug, milddadig en gedienstig; maar tevens zorgeloos, wispeltuurig en onvoorzichtig. Sommigen zijn werksaam, ondernemend en stand-

vastig, zij rusten niet voor dat zij hun oogmerk bereikt hebben; doch roekeloosheid, neiging tot toorn en trotschheid zijn hun niet minder eigen. Ook zult gij er aantreffen, omtrent alles bijna onverſchillig, traag in hunne geheele manier van doen; zij zijn goed als zij wat te eeten en te drinken hebben, maar tegen alles, wat moeite kost, zien zij, als tegen bergen, op. Eindelijk vindt men enkelen, die geduldig, onvermoeid in 't aanwenden hunner krachten, ſtandvastig en voorzichtig zijn; maar tevens traag van begrip, vreesachtig, kwaaddenkend, gierig en onverzettelijk.

Ten derden: de heerſchende neiging, de hoofdneiging of het zwak. Het ſpreekwoord: *ieder mensch heeft zijn ſtokpaardjen of ſpeelpopje*, geldt zoo wel in de jongheid als in den meer gevorderden ouderdom. Door gedurige voldoening der begeerte naar een zeker ſoort van vermaak boven anderen, vooral indien het met de genie en 't temperament overeenkomt, krijgen wij eene vaardigheid, om alles wat ons voorkomt daaraan te toetſen; hevig te begeeren 't geen daarmede inſtemt; te ſchuwen 't geen met haar ſtrijdig is, en onze aandacht geheel aftetrekken van alles wat op haar geene betrekking heeft. Van hier dat wij, uit de overeenkomst en ſtrijdigheid der dingen met deze neiging, derzelver waarde afmeten, en ongeſchikt worden, om de zaken op haren rechten prijs te ſtellen. Zoo vervalt hij, wiens ondernemingen ſteeds van winst gevolgd worden, zeer ligt tot

vrek.

vrekheid, alleen bekoorlijk achtende, wat zijne schatten vermeerdert; voor 't overige omtrent alles ongevoelig zijnde, de dringendste nooden zijner medemenschen, zijner naastbestaanden, ja van zich zelven niet uitgezonderd. Zoo wordt hij, die zijn trek tot sterken drank en lekkere spijzen dikwijls opvolgt, zachtjes tot eene dronkaart en zwelger, die alleen voor zijn buik leeft, verder naar niets staat, om niets denkt, dan 't geen zijnen smaak kittelt, schoon een arm en ziekelijk leven zich reeds bij hem begint te doen gevoelen.

Gij ziet nu, dat er verschillende Geniën, Temperamenten en Hoofdneigingen *zijn*; ook dezen laten zich gemaklijk *ontdekken*.

Tot verkrijging dezer kennis moet gij slechts de vatbaarheid en neiging der kinderen in verschillende zaken en omstandigheden zoeken optemerken, vooral wanneer zij, onder hunne makkers of elders verkeerende, meenen buiten opzicht volkomen hunne eigene meesters te zijn. Geef op zulke tijden heimelijk acht, op welke wijze hen de uitwendige voorwerpen aandoen; hoe zij zich in verschillende betrekkingen gedragen; en welk gebruik zij van de hun eigene hoedanigheden maken. Dan zult gij niet zelden waarnemen, dat b. v. uit twee kinderen, beiden van hunne overmagt bij hunne makkers bewust, het eene, door zijne krachten te doen gelden, alles tot onderwerping zal dwingen, terwijl het andere zijne grootmoedigheid zal aan den dag leggen; na het ontdekken eener nieuwe waar-

heid, zal het eene kind zich verheugen, terwijl het andere onverschillig blijft; hetzelfde voorval, dat den eenen jongen bedeesd maakt, zal in den anderen den moed vermeerderen.

Dus de rechte kennis van de Genie, Geaartheid en Hoofdneiging der kinderen verkregen hebbende, behoort men *daarop het bestuur der jeugd te gronden.*

Ten einde hierin wel te slagen, moet gij de goede neigingen en hoedanigheden aankweken, maar tegen alle ontaarding en kwade richting met dubbelen ijver waken. Zie derhalven toe, dat de voorzichtige niet kwaaddenkend worde; dat milddadigheid niet in verkwisting overga; dat de zucht tot ondernemingen wel bestuurd, maar roekeloosheid geweerd worde. Bepaal de kinderen, uwer zorge toevertrouwd, wanneer hunne neigingen hen tegen hunnen plicht doen handelen, inzonderheid daarbij: leer hen op de gevolgen hunner daden letten, en de waarde der dingen recht kennen; gewen hen smaak te krijgen in 't genoegen, dat voordvloeit uit de bewustheid van weltedoen, van daardoor hun eigen geluk bevorderd en de goedkeuring van God, hunne Ouders en Meesters verkregen te hebben: laat hen het genot van dezelfde zaak niet te dikwijls herhalen; doe hen zelfs onschuldige begeerten, die de hoofdneiging te zeer koesteren, somtijds verzaken. Oeffen hen, om dezelfde reden, veel in de tegenovergestelde begaafdheden; tracht milddadigen tot zuinigheid, onder-

dernemenden tot bedaardheid enz. opteleiden. Maar wilt gij van dit alles de rechte vruchten plukken, doe hen dan, naar hunne vatbaarheid, eene duidelijke kennis krijgen van dat geen, waartoe hunne neigingen zich uitſtrekken. Beduid, bij voorbeeld, den eergierigen, dat de ware eer alleen in de gunst van God en de achting van brave menſchen, die over onze daden kunnen oordeelen, gelegen is; en breng hem onder het oog, door welke handelingen hij dezelve kunne verkrijgen. Met op deze wijze zijne neigingen te beſtuuren, zult gij hem de loffelijkſte daden zien verrichten, daar hij anders een onverdraaglijke trotschaart zou geworden zijn.

[redacted]

EENIGE BEPROEFDE MIDDELEN, OM KINDEREN TE LEREN LEZEN.

Hoe zeer de volgende middelen niet voor ſcholen eigenlijk geſchikt zijn, kunnen zij de onderwijzers doen zien, hoe veel dikwijls van de leerwijze afhangt, om den tegenzin der kinderen van ſommige wetenſchappen te overwinnen, en hen lust en liefde tot dezelven inteboezemen. Zij worden door een huisonderwijzer, die dezelven beproefd heeft, dus voorgedragen.

Voor een paar jaren werd mij opgelegd, een jeugdigen knaap van voortreffelijken aanleg het lezen en andere wetenſchappen te leren. Op dezen aanleg bouwde ik mijn plan, om niet met het lezen te beginnen, gelijk anders de ſlenter vordert. Ik maakte hem bekend, eerst met zoodanige fabelen en vertelſels, als ik voor zijne bevatting geſchikt oordeelde; vervolgends geleidde ik hem in het veld der ware geſchiedenis, alleen dat geen kiezende, wat hij kon verſtaan. Na dus eenige maanden voor zijn geheugen en verbeeldingskracht gearbeid te hebben, wendde ik mij tot zijn verſtand en hart. Hij moest, zekerlijk eerst met mijne hulp, eerst uit de fabelen en vervolgends uit de geſchiedenisſen het leerrijke of eene

ze-

zedekundige ſtelling afleiden. Hij moest opmerken, wat deugdſaam of ſnood ware, wat naagevolgd of vermijd moest worden. Deze proeven overtuigden mij, dat reeds in mijn kweekling het tederst en fijnst zedelijk gevoel ontwaakt was. Toen het mij eindelijk tijd dacht te zijn, om met lezen te beginnen, bediende ik mij alvorens van de kunstgreep, om hem eenige malen regt levendig voorteſtellen, welke wonderſchone zaken in de boeken gevonden worden. Door mijn voorig onderwijs, was hij bereid om dit te gevoelen. Ongemeen was nu ook de vlijt, waarmede hij zich op het lezen toelegde, en ik had het genoegen, hem binnen zeer korten tijd zoo ver te brengen, dat hij niet ſlechts kon lezen, maar met verſtand, met geest, met gevoel, met den geſchiktſten uitdruk der ſtem — met één woord, kunstmatig lezen.

Voor meerdere jaren kreeg ik een agtjarigen knaap onder handen, een levendige jongen, die niet alleen het abc. niet kende, maar mij ook friſch weg verklaarde, dat hij het nooit zou leren. Rasch won ik zijne genegenheid door allerleie vertellingen, en den vrolijken toon, waarop ik met hem ſprak. Na een dag of tien kwam ik met het *abc.* voor den dag; doch hij wilde 'er maar niet van horen. Welke zachte woorden en liefkozingen ik ook gebruikte — vergeefs: hij werd moedloos en weende. Ik werd nu geheel overtuigd, dat, op de gewone wijze, met den jongen niets uitgericht kon

worden; en zeide hem dus: „ ja, kind,
„ ook mij fmaakt het *abc* niet: zijt gerust;
„ ik zal 'er u niet meer mede plagen. Maar;
„ wij moeten toch wat doen, als wij zoo
„ bij elkanderen zijn: wel nu, als wij eens
„ met foldaatjes fpeelden. Ik weet 'er ge-
„ noeg van papier te krijgen, als gij 'er niet
„ tegen hebt, ga ik ze daadlijk halen."
Deze voorflag was mijn leerling onbegrijpe-
lijk aangenaam. Ik kreeg ze, en hoe was
hij verrukt, toen hij zoo veele mooijgekleu-
de papieren foldaatjes op mijn tafel zag ftaan
en de orde aanfchouwde, waarin zij fchenen
te marcheeren. Ik geliet mij ook zeer ver-
heugd, en zeide: „ gij hebt groot genoegen
„ in onze compagnie; ik maak u daadlijk
„ vaandrig; en als gij geleerd'hebt, het geen
„ ik van u verlang, kunt gij hoger klimmen
„ en lieutenant, en zelfs capitein worden."
„ Wat moet ik daar toe kennen?" — „ Gij
„ moet alle onze foldaten bij namen kunnen
„ noemen. Doch, daar het te moeijlijk zou
„ zijn van ieder foldaat den vollen naam te
„ onthouden, ben ik te vrede, als gij flechts
„ de eerfte letter van zijn naam weet te
„ noemen. Onze tamboer heet *Adolf*, en
„ de pijper *Bernhard*; maar wij zullen hen
„ zoo niet noemen; zij moeten met *a* en *b*
„ te vrede zijn. Ik heb reeds ieder krijgs-
„ man zijn naam op den rug geplakt: draaij
„ maar eens om, en gij zult het zien." Hij
deed zoo en vond het zoo: hij toonde hier
over meer vreugd, dan ik zelf verwacht had,
en onderfcheidde zeer fpoedig 7. of 8. let-
ters,

ten. Dit gaf hem zoo veel genoegen, dat hij binnen 3. dagen alle zijne soldaten kon noemen, of het gehele *abc.* opzeggen. Nu maakte ik hem *Lieutenant*, en vermaande hem om zich tot het capiteinschap voorte-bereiden. En welke voorbereiding was hier toe nodig, denkt gij? Ik kocht nog meer soldaatjes, dien ik letters op den rug plakte, en maakte toen mijn leerling bekend, dat hij als capitein verpligt zou zijn, alle hoeken van mijne kamer met wachten te bezetten. Doch, daar het mij niet onverschillig was, wie mijn lessenaar of mijne boeken bewaakte, wilde ik hem deswegens zekere tekens geven. Deze tekens bestonden in zekere *seinwoorden*, met welken het dus gelegen was. Wanneer ik, b v., gebood, dat aan mijn lessenaar de *vlijt* moest waken, dan beteekende dit even zoo veel, als of ik gezegd had, dat de 4. soldaten, welker aanvangletters in het woord vlijt vervat zijn, aan mijn lessenaar de wacht hadden: dus de soldaten, gemerkt V. L. Y. T. Ik leerde hem, dat hij vooral moest zien, hoe veel, en welke letters in ieder seinwoord vervat waren. Dit viel hem eerst wel wat moeijlijk, maar was echter van dat gevolg, dat hij binnen 10. dagen reeds een aanmerkelijke vaardigheid in het spellen had verkregen. Nu eerst waagde ik het, mijn kleinen, die nu capitein was geworden, iets over boeken te zeggen. Ik verzekerde hem op een schertsenden toon, dat hij zelf niet wist, hoe geschikt hij was in het spellen

en mogelijk wel in het lezen. Ik bad hem slechts eene proeve te nemen. Daar ik hem te gelijk beloofd had, voor ieder woord, dat hij voordbragt, eenige amandelen te geven, liet hij zich gaarne overhalen, en bragt tot zijne eigen grote verwondering eenige woorden voord. Zekerlijk zorgde ik in den beginne, dat hem het lezen niet zwaar of verdrietig voorkwam. En spoedig had ik het genoegen, dat hij alle soorten van letters duidelijk en vaardig kon lezen.

Bij anderen heb ik met de gelukkigste gevolgen beproefd, dat ik iets voor hen, een liedje, vertelsel of iets dergelijks, op rood of ander sterk gekleurd papier, liet drukken. Zij bevlijtigden zich wel tienmaal ijveriger, dan anders, om het te leren lezen, alleen om dat het voor hen vervaardigd was. — Anderen leerde ik etende; ik liet namelijk de letters bakken, en ieder letter was de beloning, als men haar kende. — Een ander, doch deze was reeds 30. jaren oud, leerde het lezen zeer spoedig, doordien ik de orde omkeerde, en eerst met schrijven begon. Reeds onder het schrijven leerde hij eerst kleiner en daarna groter geschreven woorden spellen en lezen. In korten tijd kon hij niet slechts geschreven schrift lezen, maar ook naar voorzegging schrijven. Nu behoefde hij slechts eene korte aanwijzing voor de drukletters, en binnen weinige dagen kon hij al het gedrukte lezen.

SCHOOL-

SCHOOLBERICHTEN.

SCHOOLBERICHT

van Augustus 1802.

VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN.

Door het Departementaal Schoolbestuur van *Schelde en Maas*, zijn, in eene extraordinaire Vergadering, den 29. Julij gehouden, geëxamineerd en met VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN begiftigd, HERMANUS GOEDHART, openbaar Schoolonderwijzer te *Nieuwerkerk* in *Duivenland*, en PIETER ROEST, Ondermeester bij den openbaren Schoolonderwijzer, A. PRINS, te *Zierickzee*.

OPENGEVALLEN OF VERVULDE SCHOOLMEESTERSPLAATSEN.

In het Departement van DE EEMS.

LIONS is nog vacant; daar er zich redenen opdoen, die de vervulling dezer School doen uitstellen. Ligt in het Schooldistrict van B. VAN WEEMEN, te *Leeuwarden*.

In het Departement van DEN RHIJN.

HARDINXVELD. Alhier is uit een door den Schoolopziener geäpprobeerde N minatie, bestaande uit WILLEM JAN KUI Ondermeester te *Giessendam*, W. A. BAAR Ondermeester bij F. VROOM, in het Ge formeerde Diaconie - School te *Utrech* BORKING, Ondermeester in het Diacon School te *Dordrecht*, en J. V. D BIL, O dermeester te *Geertruidenberg*, waarva beide eerste van VOLLEDIGE GETUIGSCH TEN voorzien waren, op den 30. Julij l tot openbaar Schoolonderwijzer aangest WILLEM JAN KUYK.

In het Departement van TEXEL.

BERGEN, OP HET WOUD. Al is in plaats van J. BRINKMAN, tot Sch meester benoemd C. BAKKER, Onderm ter te *Overbeek*.

HOOGKARSPEL. De tijd der be ping van eenen Schoolonderwijzer, is hier bepaald op den 15. September aanst de; wordende inmiddels de School- Kerkdienst vervuld door M. GROEN, leerling van den Burger D. SCHUITEMAK te *Venhuizen*. Ligt in 't Schooldistrict J. CLARISSE, te *Enkhuizen*.

St. MAARTEN. De School alhi komen te vaceren, door het vertrek ARIE TULLING, als Collecteur naar *S gen*. Van Dorpswege wordt aan den

derwijzer, betaald eene jaarwedde van *f* 114. benevens vrije wooning, zijnde het tractement van den Koster en Voorzanger nog boven dien *f* 50. Ligt in 't zelfde Schooldistrict.

MIDWOUD is vacant geworden door het vertrek van PIETER HARTOG, beroepen tot Schoolmeester in het Stads- en Diaconie-School te *Hoorn*. Het tractement beloopt *f* 112. benevens vrije wooning. Zoo de beroepene tot de Hervormden mogt behooren, en hij den post van Voorzanger obtineren, zou daardoor het tractement met *f* 38. vermeerderen. Het door de Municipaliteit gemaakte viertal, waaruit de beroeping zal geschieden, bestaat uit de Burgers H. LANGEVOORT, van *Schardam en Etersheim*, M. GROEN, provisioneel fungerende te *Hoogkarspel*, JACOB KWAST van *Tydewind*, D. VISSER van *Westwoud*. Ligt in 't zelfde Schooldistrict.

In het Departement van SCHELDE en MAAS.

OUDE TONGE. Op den 4. Augustus l. l. is door het Gemeentebestuur alhier, uit eene door den Schoolopziener goedgekeurde Nominatie, bestaande uit WILLEM JAN KUYK, Ondermeester te *Giessendam*, CORNELIS MONTÉ, woonende te *Middelharnis*, WILLEM GROENENDIJK, Ondermeester in het Stads Armschool te *Delft*, en HERMANUS GOEDHART, openbaar Schoolonderwijzer te *Nieuwerkerk* in *Duivenland*; de laatstgemelde tot Onderwijzer beroepen.

SCHOOLNIEUWS.

Ter aanmoediging van andere Municipaliteiten binnen deze Republiek, verdient gemeld te worden: dat de Municipaliteit van *Tetterode*, *Aalbertsberg* en de *Vogelenzang*, met de meeste bereidvaardigheid alles heeft laten bewerkstelligen, wat tot de behoorlijke inrichting der School te *Overveen* nodig was, als: het nommeren der banken, het ophangen van een Leesbord, een Eer- en Schande-Bord, Kapstokken, en het doen vervaardigen van een goede kas tot berging van het Schoolgoed. De bekrompenheid der School in de *Vogelenzang*, is oorzaak, dat zulks te dier plaatse nog maar gedeeltelijk heeft kunnen geschieden.

SPAARNDAM *den* 16. *Augustus* 1802.

Uit hoofde van ongesteldheid, den Burger KLOTS, Lid der Plaatselijke School-

Com-

ommisfie alhier, onverwacht overgekomen, ende de Burger PELTENBURG, in diens aats de Vergadering, welke bij gelegenheid n het Examen der Kinderen, gehouden ierd en zeer talrijk was, met kortelijk ar van bericht te geven. Voorts werd het kamen zelf in de volgende orde gehouden.

Orde, waarin het Onderzoek, naar de vorderingen der Leerlingen op de Spaarndamfche School, is gehouden den 25. Meij 1802.

De werkzaamheden van de 1e Tafel der Clasfe hebben beftaan,

In het opnoemen der Letters, derzelver ort en gebruike.

Der 2e Tafel,

In het onderzoek over de Taaldelen en het noemen van Leestekens.

Van de 1e Tafel der 2e Clasfe.

1. In *Taalkunde.*
   Woordbuiging.
2. In *Rekenkunde.*
   Uitfpreken van Getallen.
3. In *Aardrijkskunde.*
   Onderzoek over de Aardrijkskundige gedaante der Aard - Globe.
4. In *Vaderlandfche Gefchiedenis.*
   De aankomst der eerfte Bewoners van ons Vaderland.

Der 2e Tafel.

1o. In *Taalkunde.*
Woordbuiging.

2o. In *Rekenkunde.*
Over de Optelling.

3o. In *Aardrijkskunde.*
Over de hoofdstreken en afbeeldi[ng] der Aard-Globe.

4o. In *Vaderlandsche Geschiedenis.*
Over de geaardheden der Batavieren, derzelver Godsdienst en de aan-komst der Romeinen.

Der 3e. Tafel.

1o. In *Taalkunde.*
Over de vergroting in de Bijvoeglijk[e] Naamwoorden.
Over de Voornaamwoorden.
De verbetering van eenen Volzin.
Kunstmatig te Lezen.

2o. In *Aardsrijkskunde.*
Over de Punten en Lijnen op d[e] kunstige Aard-Globe.

3o. In *Rekenkunde.*
Over de Aftrekking.
Over de Vermenigvuldiging.
Oplossing van Rekenkundige Voor-stellen.

4o. *Vaderlandsche Geschiedenis.*
Over den invoer van den Christelij-ken Godsdienst door de Franken.

Van de 1e Tafel der 3e Classe.

1o. In *Taalkunde.*
Vervoeging van Werkwoorden.

Ver-

[redacted]

Verbetering van eenen Volzin en Analijsis der Woorden.
Kunstmatig te Lezen.

In *Aardrijkskunde*.

Aardrijkskundige ligging van deze Republiek, over de voortbrengselen van derzelver Grond en opnoeming van bijzonderheden van Steden, Dorpen, enz.

In *Vaderlandsche Geschiedenis*.

Het 2e Tijdvak, over de Graaflijke Regering.

In *Rekenkunde*.

Over de Deling.
Over de Breuken.
Oplossing van Rekenkundige Voorstellen.

Van de 2e Tafel.

In *Taalkunde*.

Vervoeging van Werkwoorden in het Fransch en Nederduitsch.
Over de Deelwoorden.
Verbetering van eenen Volzin en Analijsis der Woorden.
Kunstmatig te Lezen.

In *Aardrijkskunde*.

Deze Wetenschap is, wat aangaat deze Republiek, overeenkomstig het verrichte der eerste Tafel behandeld.
Bepaling en verdeling der Waerelddelen.
Over de Eilanden en Rivieren in Europa.
Werkstukken op de Globe.

3°. In *Vaderlandsche Geschiedenis.*
Het 2e Tijdvak, over de Graaflijke Regering.
4°. In *Rekenkunde.*
Over de Decimale Breuken.
Over Aritmet. en Geomet. evenredigheden, en uit deze laatste de bewerking van den Regel van Drieën aantonen.
En eindelijk oplossing van Rekenkundige en Algebraische Voorstellen.

Lijst der Kinderen en Kweekelingen, welken prijzen ontvangen hebben, en opgave der prijzen.

Uit de eerste Classis, eerste Tafel tot de tweede.

HENDRIKS, *Levensschetsen van Vaderlandsche Mannen en Vrouwen.*
JANNETJE KINDERMAN, *Zonderlinge Levensgevallen* van *Jan Weltevreden.*

Tweede Tafel tot de derde Tafel.

AALTJE INKES, *Levensschetsen &c.*
SARA MELCHIOR, *Zonderlinge Levensgevallen.*

Uit de eerste Classis, derde Tafel tot de eerste Tafel tweede Classis.

NEELTJE AKERBOOM, *Levensschetsen &c.*
FRANS TAMBER, *Zonderlinge Levensgevallen &c.*

Van

n de eerste tot de tweede Tafel der tweede Classis.

F MELCHIOR, *Levensschetsen.*

'an de tweede tot de derde Tafel.

ONELLA GYSBERTS, *Levensschetsen.*
IT WILLEMSE, *Geschiedenis van Jozef,*
n Hulshof.

an de derde tot de eerste Tafel der derde Classis.

ARDUS BRONDS, *Levensregelen*, door
E. Knigge.

n de eerste tot de tweede Tafel der derde Classis.

TELTJE MOLENDYK } *Brieven voor Kin-*
SUE. HONZELAAR, } *deren van onder-*
NA VAN WYCK, } *scheide Jaren.*

lijk van de tweede tot de derde Tafel.

JOH. BRIEGER, (Kweekeling) *Kort*
rip der Waereldgeschiedenis van J. F.
rtinet.

HENDR. SCHOUTEN, *Natuurkundig*
oolboek van Buis.

IEELINK en } (Kweekelingen) *Fa-*
RIK BUISMAN, } *belen en Vertellin-*
gen van Ebert.

erts zijn nog aan zeven Kinderen Prij-
ter beloning geschonken, en eindelijk
Vier-en-twintig anderen, prijzen ter
oediging.

: examen bij te wonen, was, offchoon
ijf uren geduurd heeft, voor mij een

waar genoegen. Ik beroep mij ten aanzien van het zelve op mijn Ambtgenoot *Beets*, die er mede tegenwoordig was, en op verscheiden kundige Mannen van Amsterdam, Zaandam, Haarlem, en elders, derwaards saamgevloeid, het liet eenen zeer gunstigen indruk na, en er werd naderhand nog veel, en met grote deelneming van gesproken. Uit de opgegeven schets blijkt, en dit is mijns oordeels, offschoon niet het meest schitterende, echter het allerbeste er van, dat het geheele examen classicaal opvolgend, en aaneensluitend was. Met blijdschap bemerkte ik aanzienlijke vorderingen bij vele Leerlingen, en in vergelijking met het vorig examen, bij allen voortgang; over het geheel ijver, eerzucht, betamelijke vrijmoedigheid, en eene opgeruimdheid, een genoegen, het welk het beste bewijs is van de goede behandeling des onderwijzers.

Deze is reeds zo loffelijk bekend, dat ik er niets bij voegen kan, dan dat dit examen nog met meer orde, klaarheid, en volledigheid gehouden is, dan het voorgaande.

Eer ik hier van afstappe, moet ik nog melden, dat er bij het onderzoek in de Aardrijkskunde Kaarten gebruikt worden, van de Waereld en van Europa en van ons Vaderland, zonder eenige namen er bij, dezelve worden bij *Covens* (meen ik) uitgegeven, en verdienen onzes inziens, aanbeveling.

(*was get.*)
J. TEISSEDRE L'ANGE.

Het

Het Gezelschap, onder de Zinspreuk: ter onderlinge verlichting, *bestaande uit Leermeesters der Jeugd binnen het Schooldistrict van* S. VAN DER NOORDA, *Departement* Braband,

Aan

Hunne Ambtgenooten binnen de Bataafsche Republiek.

AMBTGENOOTEN!

In het derde en vierde Stuk der *Bijdragen betrekkelijk het Schoolwezen*, zagen wij het daadlijk aanwezen van drie Gezelschappen Onderwijzers: dit deed ons besluiten, om ook zulk een Gezelschap opterichten; en thans kunnen wij ulieden melden dat het reeds werkelijk bestaat — Het oogmerk onzer bijëenkomsten is hetzelfde, als van die voornoemde Gezelschappen. — Onze vergaderingen worden gehouden alle eerste Zaturdagen van ieder maand, en wel op iedere plaats éèns, waar een Lid van dezelve woont. Alle maanden contribuëert ieder Lid twee stuivers tot den aankoop van Boeken; de boeten, die op het af-

wezig blijven, te laat komen enz. willen, worden tot hetzelfde einde gebruikt. — Zo de reeds bestaande Gezelschappen ons met hunne Correspondentie gelieven te vereêren, zoo verzoeken wij, de Brieven franco te adresseeren aan J. L. VAN RIET, Schoolmeester te *Nuland*, zullende wij van onzen kant hetzelfde in acht neemen.

Wij eindigen met den wensch, dat dit ons bericht onze Mede-onderwijzers meer en meer mag aanspooren tot het oprichten van zulke Gezelschappen.

Uit naam van 't Gezelschap voorn.

J. L. VAN RIET,

Secretaris.

No.

Provisioneele Lijst van Schoolboeken, in hunnen opklimmenden rang, uit welke de Openbare Schoolonderwijzers tot het Schoolgebruik eene keuze kunnen doen, zonder zich daar toe van andere Boeken te mogen bedienen, dan met bijzondere schriftlijke toestemming van den School-Opziener, welke zij als dan tot hunne verandwoording moeten bewaaren (*).

VOOR DE MINSTGEVORDERDEN DER EERSTE CLASSE.

De *Letters van het A. B. C., op losse kaartjes geplakt.* Deezen kunnen de Meesters, des verkiezende, bij afwisseling van het School-

(*) Deze lijst ter plaatsing van een der Schoolopzieners ontvangen hebbende, haasten wij ons om dezelve mede te deelen, en voegen hier bij onzen wensch, dat alle de Schoolopzieners ons met de toezending hunner verschillende lijsten gelieven te begunstigen, ten einde uit die allen ééne te vormen.

Schoolbord, bézigen, om de kinderen bij beurten eenen gevraagden letter te laten zoeken, en hen, die de meesten derzelven gevonden hebben, met eene verhooging van zitplaats, een prent of iets dergelijks te beloonen. Het waarlijk aangenaam en nuttig gebruik van deeze losse letters, kan de Meester aangeweezen vinden in SALTSMAN'S *A. B. C. en Leesboekjen*, gedrukt te *Amsterdam* bij J. V. D. HEY.

Klein A. B. C. Boek, nieuw soort, op Kardoespapier.

VOOR DE MEESTGEVORDERDEN DER EERSTE CLASSE.

A. B. C. Boek voor de Bataafsche Jeugd.

Spel- en Leesboekjen: uitgegeeven door de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen.*

Het Vaderlandsch A. B. C. Boek van SWILDENS.

VOOR DE MINSTGEVORDERDEN DER TWEEDE CLASSE.

Nieuw Spelboek, uitgegeeven ten dienste der Nederlandsche Schooljeugd

J. VAN BEMMELEN, *Nieuw vermaaklijk Nederd. Spel- en Leesboek.*

Leesöefeningen voor Eerstbeginnenden.

HAZEU, *'t Leezen gemaklijk gemaakt.*

Trap der Jeugd van de Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen.

Trap der Jeugd van CRAMER, 1e Stukje.

NB. Dit laatste dient voor Kinderen, die in 't Spellen achter blijven.

Het

Spreukboek van SALOMO, verbeterde el.ing.

OOR DE MEESTGEVORDERDEN DER TWEEDE CLASSE.

ılboekjen van Nederlandsche Deugden, or de Maatschappij: Tot Nut van 't gemeen.
boek voor de Nederlandsche Jeugd.
rijke en Aangename Onderhoudingen or de Jeugd.

'OOR DE MINSTGEVORDERDEN DER DERDE CLASSE.

ınsschetsen van Vaderlandsche Mannen Vrouwen.
boek voor de Landschoolen, door de Maatchappij: tot Nut van 't Algemeen.
zameling van Vaderlandsche Spreekwoorn, door J. F MARTINET.
hiedenis van Josef, door W. VAN OOSERWIJK HULSHOF, twee Stukjens.

VOOR DE MEESTGEVORDERDEN DER DERDE CLASSE

llessens, behorende bij de Verhandeling er 't Kunstmatig Lezen.
Gedrag van ELSJE VAN HOUWENING, ienstmaagd van H. DE GROOT.
andeling over Gods bestaan, door P. CHOUTEN.

TAALKUNDE.

Schoolbefeningen of handleidingen, ten dienste der Stadsscholen, te Haarlem.

CRAMER's *Trap der Jeugd*, 2de Stukje, volgends verbeterde uitgave.

H. WESTER, *bevatlijk onderwijs in de Nederd. Taalkunde.*

REKENKUNDE.

A. VAN LINTZ, Eerste Deel.

A. B. STRABBE, 4 Deelen.

VAN OLM, *Rekenkunde.*

VADERLANDSCHE GESCHIEDENIS.

H. WESTER, *Schoolboek der Geschiedenis van ons Vaderland.*

Kort Begrip der Vaderl. Geschiedenis in vragen en antwoorden.

GEÖGRAPHIE.

Een verstandig gebruik van het *Geögraphisch Handboekje*, en der Stukjes van SASERAC, VAN EMBDRE en MARTINET over de *Geögraphie*, (waar bij men zich vooreerst en voornaamlijk tot ons Vaderland moet bepaalen) zij hier aangepreezen.

NATUURKUNDE.

J. UILKENS, *Korte Schets der Natuurkennis.*

L. C. SCHMAHLING, *Natuurkunde.*

ZEDEKUNDE.

F. MOENS, *Zedenkundig Schoolboek.*

CAMPE, *Zedenleer voor Kinderen.*

SALTSMAN, *Zedekunde*, 2 Stukken.

J. H. JUNGST, *Zedelijk Onderwijs voor Schoolkinderen.*

ALGEMEEN GODSDIENSTIG ONDERWIJS.

Eerste beginselen van den Godsdienst voor Kinderen.

CHARLES CHAIS, *kort en eenvoudig onderwijs.*

HENCKE, *Bijbelsche Verhaalen*, uitgegeeven door MARTINET.

Dit laatste dient voornaamlijk tot een handleiding voor den Onderwijzer.

NB. Het onderwijs in de Zedenkunde en algemeene Godsdienstbeginselen kan in de tweede, zoo wel als in de derde Clasfe, gegeeven en de boeken, daar toe aangewezen, in beide dezelven gebruikt worden.

GEBEDEN EN GODSD. GEZANGEN.

Hier toe kunnen de Meesters zich bedienen van alles, wat alle de bovengemelde boekjes ten dien einde nuttigs opleveren; voords van de *Gebeden en Liederen: uitgegeeven door het Committé tot Publ. Ond. van het voorig Gewest Utrecht*, en gedrukt bij BLANCHÉ aldaar.

GEZANG VAN GEMENGDEN AART.

Volksliedjes van de Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen.

VOORSCHRIFTEN VOOR DE SCHRIJVERS.

Deezen kan men ontleenen uit de bovengemelde boekjes, inzonderheid uit de voornoemde *Gebeden en Liederen, uitgegeeven door het Comm. enz.*, en uit andere nuttige geschriften. Men zorge slechts, dat ze net, zonder taalfouten en met de vereischte leesteekens geschreeven zijn, — en dat ze eene zeer belangrijke en algemeen nuttige Godsdienstige of andere waarheid bevatten, zeer kort en duidelijk naar de vatbaarheid van kinderen voorgesteld.

Opgave van eenige boekjes, welke tot Prijzen voor kinderen zouden kunnen dienen, of uit welke de Schoolleeraars nu en dan kinderen iets zouden kunnen voorlezen, ter vervulling van een ledig tijdvak, of ter beloning van een algemeen goed gedrag: alles echter met de nodige bijvoegsels en ophelderingen van den Onderwijzer.

Behalven veelen der voornoemde Schoolboekjes zelve, voor zoo verre zij niet reeds daad-

daadlijk in de handen der kinderen zijn, kunnen hier toe dienen de volgende werkjes:

JESUS, *een voorbeeld voor de Jeugd*, door C. ROGGE.
De gevolgen der losbandigheid, door denzelven.
Levensgeschiedenissen voor jonge lieden, door denzelven, twee stukjes
CAMPE, *Leesboek voor Kinderen*, vier deeltjes.
——— *Robinson Crusoë*, twee deeltjes.
VAN ALPHEN, *Kinderdichtjes*, 3 stukjes.
De kleine Frederik in het groote Rijk der Natuur.
Gumal en Lina, 3 deelen.

Lijst van eenige Boeken, welke den Schoolleeraaren, zoo ter verkrijging en uitbreiding der nodige bekwaamheden, als tot handleiding in het onderwijs der Jeugd inzonderheid kunnen dienen.

WESTER en HORSTIG, *over de gebreken der Burgerschoolen.*
FLOH en VAN DAM, *Theörie van straffen en belooningen in de Schoolen.*

SPOELSTRA en WEILAND, *Verhandeling over de wijze om de jeugd in de Schoolen tot gezellige deugden opteleiden.*

Verhandeling over het kunstmatig lezen.

Algemeene denkbeelden over het Nationaal Onderwijs. (*) NB Hier in vindt men een goede tafel van tijdsverdeeling in de Schoolen.

BOLHUIS, *over de Nederd. Taal.*

ÆNEÆ, *Rekenboek*, twee deelen.

LOUIS DE KOFF, *gesprekken over de burgerlijke Rekenkunde*, 2 stukken.

CURAS en SCHROCK, *Algemeene Geschiedenis.*

J. BUIS, *Natuurkundig Schoolboek.*

Betoog van het ongegronde, schadelijke en onzedelijke der vooroordeelen omtrent waarzeggerijen, spooken enz.

Prijsverhandeling over de wijze, op welke men den minkundigen ten klaarsten en gemaklijksten den Schepper kan leeren kennen in zijne volmaaktheden, uit zijne werken.

Prijsverhandeling over de verplichting van een' braven Huisvader en Moeder in 't gemeen burgerlijk leven.

Beschrijving van het Godsdienstig en zedelijk charakter van Jesus Christus.

NB. De meesten dezer bovenstaande Boeken zijn uitgegeven door de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen.*

Bij-

(*) Dit is niet voor ieder verkrijgbaar.
Aanm. v. d. Uitg.

Bijdragen tot den ſtaat en de verbetering van het Schoolwezen in het Bataafſch Gemenebest.

MARTINET, *Catechismus der Natuur.*

En eindelijk alles, wat door bovengemelde Maatſchappij, alsmede door CAMPE en SALZMAN, over de Opvoeding of ter bevordering van dezelve is uitgegeven.

VERBETERDE DRUKFEILEN.

In de *Bijdragen* van Meij 1802. bl. 52. ſtaat onder het Artikel BOLSWARD: „ alle voorzien van VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN;" moet zijn: „ allen, behalven den laatstgemelden, die door ziekte belet werd zich tot het examen aantegeven, voorzien van VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN."

INHOUD.

SCHOOLVERORDENINGEN.

Voorlopig Bericht nopens de voordragt van den Raad van Binnenl. Zaaken aan het Staats-Bewind der Bataafsche Republiek. Bladz. 3

BOEKBEOORDEELINGEN.

Schriftuurlijk Schoolboek . . . Bl. 6
Geschiedenis van den Godsdienst. 2. Stukj. bl. 9
G. GROSSE, *Technologische Wandelingen, 2. Stukje.* bl. 19

MENGELWERK.

Gedachten over het Bestuur der Kinderen naar derzelver verschillende jaren, genie, geaardheid en heerschende neiging, door J. G. S. Bl. 27
Eenige beproefde middelen om kinderen te leeren lezen. . . . . . . bl. 38

SCHOOLBERICHTEN.

Schoolbericht van Augustus 1802. — *Volledige Getuigschriften.* . . . . Bl. 43
Opengevallen of vervulde Schoolmeesterplaatsen. . . . . . . ibid.
Schoolnieuws. — *Bericht nopens* Tetterode, Aalbertsberg en de Vogelenzang. . bl. 46
Bericht wegens het gehouden onderzoek te Spaarndam. . . . . . ibid.
Het Gezelschap Schoolonderwijzers tot onderlinge verlichting *te* Nuland, *aan hunne Ambtgenooten.* . . . . . bl. 53
Provinciaale Lijst van Schoolboeken enz. bl. 55
Verbeterde Drukfeil. . . . bl. 63

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

BATAAFSCH GEMEENEBEST.

II. DEEL IX. STUK.

(*September* 1802.)

Te LEYDEN bij

D. DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCII.

BOEKBEOORDEELINGEN.

Kort Begrip der algemeene Geschiedenis, of inleiding tot dezelve. Oorspronglijk opgesteld door H. CURAS, *en op nieuw bearbeid en ten gebruik der Scholen geschikt gemaakt, door* J. M. SCHROCK; *van wegens de Bataafsche Maatschappij:* tot Nut van 't Algemeen, *naar de vijfde uitgaave uit het* Hoogduitsch *vertaald.* III. Stuk 1ste gedeelte. *Te* Leyden, Deventer *en* Utrecht *bij* D. DU MORTIER EN ZOON, J. H. DE LANGE *en* G. T. VAN PADDENBURG EN ZOON. 1802. 210 bladz. Prijs *f* 0 : 10 : 0.

De uitgebreidheid van het derde Stukje van dit Kort Begrip, heeft de uitgevers bewogen, om hetzelve in twee gedeelten te splitsen, van welken thands het eerste het licht ziet; zullende het andere spoedig vol-

 gen,

gen, in betwelke de bladzijden zullen doorlopen. Wij verheugen ons over deze schikking, niet alleen daar dezelve ieder stukje tot eene behoorlijke dikte brengt, maar ook deze aan ons lang gerekt verlangen naar het vervolg van dit uitmuntend werkje, enigsins te gemoet komt, door ons niet naar het geheel te laten wachten.

Gaven wij bij de uitgave van het 1. en 2. Stukje van dit werk, (in het I. D. II. St. bl. 49. van dit Tijdschrift) verslag van deszelfs inhoud en onze gedachten over deszelfs waarde en gepast gebruik, het doorlezen van dit I. D. III. St. heeft onze goede gedachten nopens hetzelve nog nader bevestigd, en wij kunnen niet anders dan deszelfs gebruik ten ernstigste aanprijzen. Inzonderheid kunnen wij niet nalaten aan de verdiensten des vertalers regt te doen, die door zijne keurige aantekeningen geene geringe waarde aan dit werkje heeft bijgezet. Wij hopen dat wij bij de uitgave van het laatste Stukje ons verlangen, reeds bij de uitgave van de voorige Stukjes geüit, nopens zoodanige bijvoegselen, die tot beter gebruik kunnen strekken, vervuld zullen zien, als wanneer dit werkje voor een onzer beste Schoolboeken gerekend zal kunnen worden.

Dit Stukje bevat de algemeene geschiedenis van het begin onzer jaartelling tot het jaar 1520. in vijf tijdvakken. Het eerste bevat de grondvestiging des Kristendoms en de verdeeling des *Romeinschen* Rijks: het tweede, den ondergang van het *Westersche* Keizerrijk

t en de opkomst van nieuwe Koningrijken; : derde, de invoering van den godsdienst 1 MAHOMETH: het vierde de vestiging 1 het *Fransch Romeinsche* Keizerrijk: het tste, de volkomen grondvestiging van het aslijk rijk, deszelfs val en de herstelling : weetenschappen en geleerdheid in *Europa*. hter ieder tijdvak zijn weder gemengde imerkingen gevoegd, die ten hoogsten be-grijk zijn. Tot eene proeve van de wijze ' behandeling, kunnen wij ons niet ont-nden, het verhaal nopens de omstandighe-1, die de herstelling der Geleerdheid in *uropa* bewerkt hebben, hier overtenemen, vertrouwende onze lezers met dit onder-udend verslag geen ondienst te zullen doen. Na dan aangemerkt te hebben dat de over-ig van het *Griekfche* Keizerrijk in de magt : *Turken* voor *Europa* in eenige opzigten t onvoordeelig was, vervolgt de Schrij-':

„ Hoe meêr de *Turken* in het *Europisch* gedeelte van het *Griekſche* rijk doordron-gen, des te meêr *Griekſche* geleerden kwa-men eene schuilplaats zoeken in het *Wes-tersch* rijk. Het is waar, men had sedert langen tijd onder hen niet meêr dan heel middenmaatige geschiedschrijvers gevon-den; die op geene andere verdiensten aan-spraak konden maaken dan op die, van ons de geschiedenissen hunnes tijds ter ken-nisse te brengen; zeer zeldzaam ook wa-ren bij hun geleerde wijsgeeren en god-

„ geleerden, hoedanigen MICHAËL PSELLUS
„ en THEOPHILACTUS waren, desniettegen-
„ ſtaande was de kennis aan en de navol-
„ ging van de beste oude *Griekſche* Schrij-
„ vers nooit geheel onder hen verloren ge-
„ raakt; daar deeze, zoo wel als de groote
„ voorbeelden van de oude *Romeinen*, ſe-
„ dert veele eeuwen onder de *Westerſche*
„ *Christenen*, of vergeeten geraakt, of al-
„ thands zeer verwaarloosd waren. De
„ *Grieken*, derhalven, welke zich in deeze
„ oorden nederſloegen, bragten in dezelve
„ niet ſlechts de kennis hunner moederſpra-
„ ke over, (hetwelk het eerst door EMA-
„ NUËL CHRIJSOLORAS geſchiedde) maar zij
„ deeden ook door dat middel, in dezelven,
„ den goeden ſmaak voor de Welſpreekend-
„ heid, de Dichtkunst, de Geſchiedkunde,
„ de Wijsbegeerte en de Weetenſchappen
„ in het algemeen, herleeven: waar aan
„ GEÖRGIUS GEMISTIUS PLETHO, BESSA-
„ RION en THEODORUS GAZA, het meeste
„ hebben toegebragt.

„ XXXV. Deeze gelukkige omkeering van
„ zaaken vertoonde zich het eerst in *Ita-*
„ *liën:* maar heel veel laater bij de overige
„ *Christenen* van het westen. Tot hier toe
„ had men zich onder de *Westerſche Chris-*
„ *tenen* voornaamelijk bepaald tot de Scho-
„ lastieke wijsbegeerte en godgeleerdheid;
„ het kerklijk (eigenlijk gezegd Pauslijk)
„ recht en ook van langzaamerhand tot het
„ burgerlijk recht en inzonderheid de geſchie-
„ denis: maar alles zonder geleerdheid en

„ een

„ een juist oordeel, zoo noodig bij de beöe-
„ fening van zulke weetenschappen; waar-
„ bij ook hun ſtijl heel barbaarsch was, en
„ weinig geſchikt voor de onderwerpen,
„ welke zij behandelden. Nu en dan ver-
„ ſcheen 'er onder den grooten hoop der
„ geſchiedſchrijvers deeze en die, welke bo-
„ ven anderen uitmuntede; zoo als SIGBERT
„ DE GEMBLOURS in de *Nederlanden*; OT-
„ TO, bisſchop van *Freiſingen* in *Duitsch-*
„ *land*; SAXO GRAMMATICUS in *Deenemar-*
„ *ken*, en de monnik MATTHEUS PARIS in
„ *Engeland*. In het laatstgenoemd rijk, zag
„ men ook in JOHANNES VAN SALLISBURIJ,
„ eenen Schrijver, die groote geleerdheid,
„ ſchranderheid en vrijmoedigheid te ſamen
„ verbond. IRNERIUS, of WERNER, een
„ *Duitsch* geleerde, was de eerſte, die het
„ Romeinſche recht te *Bologne* openlijk on-
„ derwees. ACCURSIUS, BARTOLUS en BAL-
„ DUS, drie beroemde *Italiaanen*, van de-
„ welken de eerſte in de twaalfde, de bei-
„ de anderen in de veertiende eeuw leef-
„ den, hebben in hetzelfde vak veele ſcherp-
„ zinnige uitleggingen en rechterlijke beſlis-
„ ſingen geſchreeven, alhoewel zij zich niet
„ in het bezit bevonden van de daartoe noo-
„ dige grondige geleerdheid. *Duitschland*
„ had zelfs onder de regeering der Keizers
„ uit het huis van *Swaben*, aan wier hof de
„ geleerdheid beſchermd en beöefend werd,
„ eenige dichters, wien het niet mangelde
„ aan vernuft (*genie*), bekend onder den
„ naam van *Minnezangers* of *Zangers* [mis-

 „ ſchien-

„ ſchien bezingers] *der liefde*. Dan de *Duitſche* dichtkunst (*poëſij*) hield weldra op de bezigheid te zijn, waarmede de grooten zich eenig vermaak verſchafteen; op het einde van dit tijdvak, verviel hij in de handen van ellendige rijmers, *meesterszangers* genoemd, onder wier beheering zij al het edele en verhevene, haar anderzins eigen, geheel verloor. Van tijd tot tijd, evenwel, lieten zich onder de Europeërs eenige mannen zien van uitſteekend vernuft en ſchranderheid, die, met verächting der ſpitsvindigheden hunnes tijds, tot de oirſpronglijke bronnen der geleerdheid bij de ouden, en tot de natuur zelve, terug keerden, en aan hunne tijdgenooten op eene zekerder wijze, de waarheid en het ſchoone leerden kennen. Zoodanig was ROGER BACON, in *Engeland*. Hij begon met de hervorming van verſcheidene weetenſchappen; ſtelde een aantal proeven in het werk, om de eigenſchappen der lichaamen te leeren kennen, en was de uitvinder van de verrekijkers, (*) brandglazen, vergrootglazen en andere nuttige en belangrijke dingen; „ maar

„ (*) Hoe ver BACON in uitvindingen van deezen aart moge gevorderd zijn, zal hem evenwel de eer der uitvinding van de Verrekijkers niet toekomen, als behoorende dezelve aan een burger onzes Vaderlands, te weeten ZACHARIAS JANSZOON, van *Middelburg*, „ die

„ maar deeze man, het wonder zijner eeuwe, werd voor een tovenaar gehouden, en vervolgd door domheid en haat. DANTE ALIGHIERI, FRANCISCUS PETRARCHA en JOHANNES BOCATIUS, drie zeer geleerde en vernuftige *Italiaanen*, in de veertiende eeuw, beschaafden niet alleen de taal hunnes vaderlands, ten dienste der welspreekenheid en dichtkunst, en zetteden deeze beiden ongemeen veel kracht, sieraad en bevalligheden bij: maar breideden ook in hun vaderland den smaak uit voor de schoone letteröefeningen der oudheid. LAURENTIUS VALLA was, in hetzelfde land, een nog grooter hersteller der geleerdheid en grondige weetenschappen; inzonderheid maakte hij zich verdienstelijk in taalkennis en in de geschiedenis en uitlegging der Heilige Schriften. Zoodanige groote vernuften bleeven, echter, zeldzaam, tot dat het voorbeeld en het onderwijs der geleerde *Grieken*, eenen algemeenen naijver verwekten; de kennis van den Godsdienst alleen uitgezonderd, aan wier hervorming zich niemand durfde waagen.

„ XXXVI.

„ die omstreeks de zeventiende eeuw, dat nuttig werktuig vervaardigde; niet in de volkomenheid, gelijk ieder ligtelijk begrijpt, echter zoo, dat het de grondslag geworden is der volgende verbeteringen.

„ NED. VERT."

„ XXXVI. Het ontbrak, wel is waar,
„ den *Westerschen Christenen*, door toe-
„ doen der Geestelijkheid, nog grootelijks
„ aan het genot dier vrijheid, welke zoo
„ noodzaaklijk vereischt wordt, ter oefe-
„ ning van het verstand in alle soorten van
„ waarheden; zij verkreegen, evenwel, in
„ dit tijdvak eene aanmerklijke verligting in
„ hunne poogingen door de in de dertiende
„ eeuw opgerichte aanzienlijke schoolen,
„ *universiteiten* geheeten; waar in de ge-
„ leerdheid in haare geheele uitgebreidheid
„ werd voorgedraagen: zij werden vervol-
„ gens, naar de plaats, alwaar PLATO te
„ *Athenen*, was gewoon geweest lessen te
„ geeven, *Akademiën* genoemd. Hier door
„ was het, dat de weetenschappen niet meêr
„ een eigendom der Geestelijkheid bleeven;
„ maar door lieden van alle standen begon-
„ nen beöefend te worden. Nogthans lie-
„ ten de *Pausen* niet na, om deeze gezel-
„ schappen van geleerden, weldra, op de
„ eene of andere wijze aan hun gezag te
„ onderwerpen, of van hun en de overige
„ geestelijkheid te doen afhangen. De voor-
„ naamste *Universiteiten*, welke van tijd tot
„ tijd (in dit tijdvak) gesticht zijn gewor-
„ den, waren die van *Parijs*, *Oxford*,
„ *Keulen*, *Padua*, *Heidelberg*, *Weenen*,
„ *Erfurt*, *Leipsig*, *Bazel*, *Tubingen* en
„ *Wittenberg*.

„ XXXVII. Een ander, zeer gewigtig
„ hulpmiddel ter bevordering der geleerd-
„ heid was de *Boekdrukkunst*, welke door

„ ju-

„ JOHAN GUTTENBERG te *Straatsburg* uit-
„ gevonden: doch door JOHAN FAUST en
„ PETER SCHÖFFER te *Mentz*, daar door
„ tot meerder volkomenheid gebragt werd,
„ dat zij in de plaats der houten, ook loo-
„ den en gesneedene letteren, metaalen en
„ gegootene hebben vervaardigd (*). Tot
„ hier toe wist men de boeken alleen te
„ vermenigvuldigen door het maaken van af-
„ schriften, en de vervaardiging van dezelve
„ vereischte veel tijds en was kostbaar. Voor-
„ naamlijk hielden zich de Monniken daar
„ mede bezig, en deeze afschriften bleeven
„ meest allen in de kloosters, en enkelen in
„ het bezit van zeer rijke lieden. Veele goe-
„ de geschriften der oudheid werden zelfs
„ niet meer door de Monniken afgeschree-
„ ven, en ook waren de afschriften, welke
„ zij

„ (*) Ons Vaderland, met reden naijverig
op de eer eener uitvinding als deeze, welke
niet slechts *Europa*, maar de geheele Waa-
reld, zulk eenen onbeschrijflijk grooten dienst
bewijst, laat zich dezelve niet ligt ontwrin-
gen: maar houdt het als eene op goede, duch-
tige, gronden beweezen waarheid vast, dat
LAURENS JANSZOON KOSTER en niet
JOHAN GUTTENBERG het drukken met
beweegbaare letters, omtrend den jaare 1440
hebbe uitgevonden. Verzekerende de geschie-
denis aan den onpartijdigen onderzoeker, dat
JOHAN FAUST, een Knegt van KOSTER,
hem met alle de drukgereedschappen, welke
van deezen zijnen meester wist te beschaa-
„ ren,

„ zij maakten, doorgaands, zeer gebrekkig.
„ Maar na dat deeze voortreflijke kunst ont-
„ dekt was, konden de beste schriften, van
„ allerleiën aart, in ontelbaare naaukeurige
„ afdrukken, door geheel *Europa* verspreid
„ en voor een kleinen prijs gekocht worden.
„ Het werd nu gemaklijk Boekverzamelin-
„ gen aanteleggen; en orderwijzingen en
„ uitvindingen van eene algemeene nuttig-
„ heid, inzonderheid, wanneer ze den gods-
„ dienst niet betroffen, konden nu, zonder
„ beletselen, aan iedereen bekend en mede-
„ gedeeld worden.

„ XXXVIII. Over het algemeen breidde
„ zich de smaak voor de geleerdheid in dit
„ tijdvak meêr en meêr uit, onder verschei-
„ den volken; zelfs onder dezulken, die in
„ godsdienstige gevoelens zeer van elkander

„ ver-

„ ren, is ontvlugt; zich te *Maintz* heeft neder-
„ gezet, en aldaar, geholpen zijnde door zijnen
„ neef JOHAN SCHÖFFER, de gemelde kunst
„ tot meerder volkomenheid heeft gebragt; in-
„ zonderheid toen bij zich, ter voortzetting
„ daarvan, verbonden had met den door onzen
„ Schrijver als oirspronglijk uitvinder opgegee-
„ ven JOHAN GUTTENBERG. Dit zal al-
„ zoo der waarheid overëenkomstig zijn, dat
„ FAUST, SCHÖFFER en GUTTENBERG,
„ de door KOSTER uitgevonden kunst heb-
„ ben verbeterd, en vooräl door het uitvinden
„ van letteren uit metaal gegooten, meerder
„ volmaaktheid hebben bijgezet

„ NED. VERT.

„ verschilden. De Jooden, die anderzins
„ niets bestudeerden, dan de leerstellingen
„ van hunnen godsdienst, en onder de *Wes-*
„ *tersche* Christenen zwaare verdrukkingen —
„ zelfs verbanning uit hunne landen moesten
„ ondergaan, begonnen, sedert de twaalfde
„ eeuw, onder het gebied der *Arabieren*,
„ inzonderheid in *Spanjen*, zich, door kun-
„ digheden en geschriften over wijsbegeerte,
„ wis- en geneeskunde; door geleerde uit-
„ legging hunner heilige boeken; taal- en
„ dichtkunde, te onderscheiden. Hunne
„ meest beroemde schrijvers waren ABEN
„ EZRA, MAIMONIDES en ABARBANEL. Bij
„ de *Arabieren* hield de beöefening der wee-
„ tenschappen niet op. AVERROËS [AVI-
„ CENNA] kan als hun beroemdste wijsgeer
„ en geneeskundige, in deezen tijd, worden
„ aangemerkt. Zelfs de *Mogollen*, hadden
„ in *Ulugh Beigh*, Kleinzoon van den ge-
„ duchten TIMUR [TAMERLAN] een' vorst,
„ wiens sterrenkundige geleerdheid de na-
„ komelingschap nog in een van hem over-
„ gebleeven werk, in die weetenschap met
„ verwondering beschouwt.

XXXIX. „ *Europa* was tot hier toe zeer
„ arm aan voortbrengselen der werktuigkun-
„ de, wanneer men daar van uitzondert de
„ schoone handwerkskunsten [Manufactu-
„ ren] welke de Koophandel van *Venetiën*
„ en *Vlaanderen*, zoo uitneemend deeden
„ bloeiën. Gebouwen, schilderstukken en
„ andere dergelijke werken, waren meesten-
„ deels plomp en wanstaltig, tot dat, om-

 „ trend

„ trend het einde van dit tijdvak, de navol-
„ ging der natuur en der oude gedenkteke-
„ nen der kunst, zoo talrijk in *Italiën*, de
„ groote ſchilders MICHAËL ANGELO en RA-
„ PHAËL deeden geboren worden; die, wel-
„ dra, door andere uitſteekende kunſtenaars,
„ in allerleie vakken, gevolgd werden. Dan
„ ook daar benevens kwamen andere belang-
„ rijke uitvindingen ten voorſchijn; over
„ den eigenlijken tijd, van welker ontdek-
„ king men het, echter, niet eens is. JO-
„ HANNES GOJA, een burger van *Amalphi* in
„ het rijk van *Napels*, ſchrijft men, in de
„ veertiende eeuw, de uitvinding toe van
„ het *Kompas*, dat werktuig zoo nuttig voor
„ de zeevaart: BARTHOLD SCHWARTZ, een
„ *Duitſche* Monnik van *Brisgow*, was, vol-
„ gens de gemeene overleevering, de uitvin-
„ der van het *buskruid*. Deeze ſtoffe werd
„ weldra, een middel ter verwoesting van
„ het menschdom; de wijze van oorlog voe-
„ ren verkreeg daar door eene geheel andere
„ gedaante, en perſoneele dapperheid heeft,
„ ſedert de uitvinding deezer ſtoffe, opge-
„ houden in den krijg noodzaaklijk te zijn.
„ XL. Het waren deeze beide uitvindin-
„ gen, welke den *Europeëeren* de hand boo-
„ den in het ontdekken en veröveren van een
„ nieuw waerelddeel. De Zeevaarten der
„ *Portugeezen*, langs de Kusten van *Afrika*,
„ waarvan wij te vooren geſproken hebben,
„ vernieuwden het eerst weder de oude ſpoo-
„ ren van zekere groote onbekende landen
„ in het *Westen* gelegen. In dit gevoelen
„ wer-

„ werden de *Europeërs* versterkt door ge-
„ leerde aardrijkskundigen, onder anderen
„ MARTIJN BEHAIM van *Nurenberg*. Ein-
„ delijk ontdekte CRISTOPHORUS COLUMBO,
„ gemeenlijk COLUMBUS geheeten, een *Ge-*
„ *nuees*, ondersteund door FERDINAND den
„ Catholijken, Koning van *Spanjen*; en nog
„ meer geleid door zijne kundigheden,
„ standvastigheid en moed, de *Lucaïsche*,
„ *Antillische* en andere Eilanden, benevens
„ een gedeelte van het, in derzelver nabij-
„ heid gelegen, vaste land. Nogthans wierd
„ deeze groote man, die zoo veele gevaaren
„ doorgestaan, en zulke groote diensten aan
„ *Spanjen* had beweezen, zeer slecht be-
„ loond; daar hem nijd en naijver vervolg-
„ den. AMERICUS VESPUTIUS [of VES-
„ PUCCI] een *Florentijner*, ontroofde hem
„ zelfs de eere, dat het door hem ontdekte
„ waerelddeel naar zijnen naam werd ge-
„ noemd; daar deeze voorgaf het eerste dit
„ land gevonden en bezocht te hebben. Dee-
„ ze groote ontdekking, welke aan *Spanjen*,
„ en weldra aan *Portugal* eene zeer aanzien-
„ lijke magt en rijkdommen verschafte, lag
„ de eerste grondslag tot de verbindtenis der
„ vier waerelddeelen met elkander; en daar
„ men ook, genoegzaam gelijktijdig, den
„ weg naar de *Oost-Indiën* vond, zoo wa-
„ ren de *Europeërs*, omtrend het einde van
„ dit tijdvak, door zoo veele voordeelige
„ ontdekkingen en gelukkige veränderingen
„ in kundigheden, smaak en geäartheid,
„ veel meêr dan andere bewooners der wae-

„ reld voorbereid, om groote zaken in het „ volgend tijdvak uittevoeren."

Nuttig en vermaaklijk Zakboekje voor de Jeugd, behelzende verhaalen van allerlei Uitvindingen: naar het Hoogduitsch *vrij gevolgd door* PAIDOPHILUS. 2 *Stukjes. Te* Leyden *bij* D. DU MORTIER EN ZOON. 1802. 58. en 79. bl. Prijs *f* 0 : 14 : 0.

Gaven wij onlangs een voordeelig bericht van GROSSE's *Technologische wandelingen*, niet minder gunstig is ons gevoelen nopens het aangekondigde werkje, dat, hoe zeer hetzelfde onderwerp behandelende, de geschiedenis der uitvindingen, echter zoodanig van het eerste onderscheiden is, dat beiden wel bij elkander gevoegd kunnen worden. Daarenboven zij, voor welken het eerste mogelijk te duur zou wezen, kunnen in dit, als minder in prijs, ook eenigsins hunne weetlust bevredigen. Boven alles maakt deze bijzonderheid het voor het gebruik in de scholen zeer geschikt.

De geachte Vertaler heeft verkozen, en dit

dit geeſt zijn werk gene geringe waarde, het tooneel in ons Vaderland te verplaatſen. Een kostſchoolhouder van een aanzienlijk Dorp in *Holland* rijdt met zijne eigen en eenige kostkinderen, in de zomervacantie, naar *de Haag*, om eene luchtreize van den vermaarden BLANCHARD te beſchouwen, en na dit tooneel keren zij naar hun dorp terug. Op de heenreize in de koets krijgen zij aanleiding om over *het glas* en de verſchillende uitvindingen van deszelfs bewerking te handelen. *De Haag* meer genaderd zijnde, valt de aandacht op de uitvinding der koetſen en andere rijdtuigen. In *de Haag* zelve krijgen de kinderen gelegenheid om een boekdrukkerij te zien. Dit geeſt ſtof om over de ſchrijfkunst en de uitvinding der boekdrukkunst te ſpreken. De gehele geſchiedenis dier vinding, als ook de ſchandelijke dieſſtal van GUTTENBERG, wordt hier uitvoerig behandeld, en de *Europeeſche* boekdrukkunst met de *Chineeſche* vergeleken. Onder zoodanige geſprekken is het tijdſtip gekomen, waar in BLANCHARD zijne luchtreize aanvaart. Deze, als ook de geſchiedenis van de uitvinding der luchtbollen, worden hier breedvoerig beſchreven, waarna het gezelſchap gelukkig thuiswaards keert.

Mogelijk zal men zich verwonderen, in deze beide ſtukjes, ſamen 130. bl. klein gedrukt, zoo weinige uitvindingen behandeld te vinden. Maar dit boekje ſchijnt ook geenszins alleen tot dit oogmerk geſchreven, maar wel voornaamlijk, om het verſtand der

kinderen te ontwikkelen en opteſcherpen, waar door het niet alleen onder de onderhoudende, maar ook de nuttige leerzame werkjes eene voorname plaats verdient. Bovendien wordt over iedere uitvinding zeer uitvoerig gehandeld, en niets vergeten, dat voor kinderen gewigtig kan gerekend worden. — Daar wij de wijze van drukken bij de *Chineeſen* minder bekend durven onderſtellen, zullen wij hier het verhaal van dezelve invoegen, tot eene proeve tevens van de wijze der behandeling.

„ V. d. Does. Met eerbied willen wij
„ den man noemen, die de boekdrukkunst
„ uitvond.

„ Ferdinand. Ja, en dien ken ik, het
„ was Laurens Koster.

„ V. d. Does. Zoo noemde men hem.
„ En deze groote man, die der wereld eene
„ zoo nuttige kunst mededeelde, was — een
„ Nederlander.

„ Allen. Ha! een Nederlander! dat is
„ goed! dat is ſchoon! dat verheugt mij:

„ V. d. Does. In de daad, lieve kinde-
„ ren! het is een groote roem voor ons Ne-
„ derlanders, dat hij onze leidsman (*) was;
„ want ik bedenk en bedenk al, en weet
„ evenwel niet, welk eene uitvinding ik wel
„ met deze zou willen verruilen, de ſchrijf-
„ kunst zelve misſchien uitgezonderd. Nog-
„ thands heeft men er lange over getwist,
„ of den *Europeanen* in het algemeen de

„ eer

(*) Dit moet zekerlijk *landsman* wezen.

„ eer dier uitvinding wel toekome, en zoo
„ dit ook, of *Nederland* er wel te regt aan-
„ spraak op maken kunne. De *Chinezen* in
„ het oostlijk gedeelte van *Asie* hebben, (dit
„ is zeker) reeds 1084 jaar *voor* Christus
„ geboorte, of 2899. na de schepping der
„ wereld, eene soort van boekdrukkunst ge-
„ had; de *Japanneezen* betwisten hen de eer
„ der uitvinding echter. Beiden volken gaan
„ daar bij dus te werk: zij schrijven hunne
„ letters of de karakters van hun schrift op
„ fijn doorschijnend papier, plakken dit
„ schrift op eene *houten plaat* en snijden
„ rondom de letters het hout weg. • Voords
„ bestrijken zij de platen met een kwastje of
„ een borstel van fijne boomschors, in druk-
„ kers-inkt gedoopt, leggen het papier daar
„ op, en strijken er, met een ander zacht
„ kwastje, over, dan is het afgedrukt. —
„ Zoo doende hebben immers de *Chinesen* de
„ boekdrukkunst uitgevonden; wat dunkt u,
„ kinderen?

„ Frits. Wel ja — maar toch niet ge-
„ heel, zoo als wij ze hebben.

„ V. d. Does. Toon mij het onder-
„ scheid eens tusschen hun en ons boek-
„ drukken.

„ Frits. (*Zwijgt stil*)

„ V. d. Does. Gij hebt het straks im-
„ mers zelf gezien, waarmede drukte men,
„ hoe drukte men?

„ Frits. Met papier en drukkers inkt.

„ V. d. Does. Dat doen de *Chinezen*
„ ook. Maar — Ferdinand! — of Ka-

„ rel of Mietje! — wie kan mij het on-
„ derſcheid zeggen?

„ Karel. Bij den Heer Zeldzaam deed
„ men, met ballen den inkt op de letters,
„ en de *Chinezen* nemen, gelijk gij zegt,
„ kwastjes daar toe.

„ V. d. Does. Eene kleinigheid, waar
„ uit toch, in de hoofdzaak, geene veran-
„ dering ontſtaan kon. Maar de hoofdzaak—
„ de hoofdzaak — Ferdinand!

„ Ferdinand. Dat zij op hout druk-
„ ken ——

„ V. d. Does. Goed; maar nog niet
„ genoeg. Dat zij het ſchrift in houten pla-
„ ten ſnijden of graveren en daar van af-
„ drukken, dit maakt het groote onderſcheid
„ uit. Verbeeldt u eens, welk een moeilijke
„ arbeid het is, elke bladzijde zoo naauw-
„ keurig uit te ſnijden, als dezelve geſchre-
„ ven ſtaat; is het ſchrift fraai geſchreven,
„ dan wordt het ook fraai gegraveerd, en
„ zoo niet, dan wordt de druk ſlecht. Wij
„ mogen nog zoo ſlecht ſchrift ter drukkerij
„ leveren, het wordt toch ſchoon en alles-
„ zins gelijkvormig, alleenlijk moet een
„ ſchrijver altijd een leesbaar ſchrift over-
„ zenden, om den zetter, die het, onder
„ het zetten, eerst lezen moet, niet te veel
„ moeite te maken. Verbeeldt u verder
„ eens! zoo vele bladzijden als er in een
„ boek gevonden worden, zoo vele met
„ moeite geſneden platen zijn er ook noo-
„ dig; en wanneer nu eindelijk een boek,
„ met veel arbeid en omſlag, op honderden

„ van

„ van platen gegraveerd is, dan zijn de pla-
„ ten zoo min, als de daarop gesneden let-
„ ters, van eenig verder nut. Is het hier
„ mede, bij onze drukkerij, ook zoo gelé-
„ gen, kinderen?

„ Ferdinand. ô Neen! Ik zag het zelf,
„ hoe een zetter, op de drukkerij van den
„ Heer Zeldzaam, de regels en bladzij-
„ den, die afgedrukt waren, weer uit el-
„ kander maakte, en iedere letter op nieuw
„ in haar bijzonder hokje of vak wierp.

„ V. d. Does. Daar hebt gij het! Wij
„ hebben enkele *beweegbaare* letters tot het
„ drukken; die voegen wij bij een, maken
„ ze vast, drukken ze af, en doen ze weer
„ uit elkander, om ze nog honderd, ja dui-
„ zendmaal, op nieuw te gebruiken. Maar
„ wat de *Chinees* op zijne plaat gearbeid
„ heeft, kan hij niet weer gebruiken; hij
„ moet iederen regel, elk woord en iedere
„ letter, op nieuw, met dezelfde moeite en
„ naauwkeurigheid, bearbeiden. Dit is der-
„ halve geene *ligte* en *gemaklijke* manier,
„ om de schriften te vermeenigvuldigen; zij
„ kan ook niet *goedkoop* wezen, daar zij zoo
„ moeilijk is, en veel meer oefening, tijd
„ en bekwaamheid, dan de onze, vereischt.
„ De eigenlijke ware, nuttige boekdruk-
„ kunst heeft de *Chinees* dus niet uitgevon-
„ den."

Daar werkjes van dien aart, niet slechts voor kinderen allernuttigst zijn, maar zelfs voor hunne ouderen belangrijk, wenschen

 wij

wij de voordzetting van dit onderwerp, schoon wij hier, even a's bij de beoordeeling van het I. St. van GROSSE, tevens ons verlangen te kennen geven, dat dan ook de geschiedenis der uitvindingen zoo veel mogelijk hoofdwerk blijve, en zoo min mogelijk door *Episodes* afgebroken worde.

De middelen van Bestaan, of Ambachten, Konsten en Handwerken; voorgesteld ter opwekking voor Kinderen, om zich in een of ander derzelven bekwaam te maken; doormengd met leerrijke vertellingen en bijzonderheden. met 14. platen. *Te* Amst. *bij* G. ROOS en J. WEEGE. 1802. 8vo. 58. bl. Prijs *f* 1 : 0 : 0.

Wanneer een goedhartig vader dezen titel leest, de zindelijkheid van papier en letter opmerkt, en tot het *voorbericht* overgaande, dit werkje den kinderen vindt aangekondigd *als eenig in zijn soort*, en geschikt, om hen eenig middel van bestaan te doen verkiezen, heeft hij voorzeker reeds zijn geld gereed, om een werkje te koopen, dat

dat schijnbaar het nuttige en het belangrijke met het aangename zoo volkomen vereenigt. Dan, hoe rasch legt hij het weder uit de hand en beklaagt zijn verspild geld, wanneer hij de gekozen onderwerpen ziet: zij zijn dezen: *de Ratelwacht*, (op andere plaatsen *Klapwaker* of *Klepperman*); *de Turftrappers*; *de Jood*, (waar onder moet die gebragt worden, ambachten, of konsten? Waarom niet liever de oude Kleêrenkoper); *de Bierdrager*; *de Mandenmaker*; *de braave Matroos*; (wat doet hier het bijvoegelijke braaf?) *de Koorndrager*; *de Vleeschhouwer*; *de Scheepstimmerman*; *de Pakkers*; *de Karremen*, (de Aschhaalder); *de Mosselman*; *de Heelmeester*; *de Kok*. Hoe weinige ambachten zijn hier onder, waar uit een kind kan kiezen! Hoe veelen, die onder ambachten, kunsten of handwerken niet begrepen kunnen worden! Hoe veelen, waar op een vader de keus zijner kinderen niet gaarn zou zien vallen!

Intusschen, even zoo onbedacht als het is, dit boekje, op den titel af, te kopen, even zoo onberaden is het, om het, op het gezigt der onderwerpen, uit de hand te leggen. Wij beklagen alleen de verkeerde keuze der Schrijvers, mogelijk gedwongen door de voorhanden zijnde plaatjens; maar verklaren tevens, dat zij de onderwerpen, zoo als zij zijn, voortreffelijk hebben behandeld, en inderdaad het aangename met het onderhoudende zeer wel vereenigd: en wij durven hun de beste gevolgen van hun arbeid be-

loven, indien zij in het toekomende geene onderwerpen kiezen, dan die aan de opgave in den titel beandwoorden, en de Uitgevers zich bevlijtigen, om beter plaatjes te leveren. Tot een ſtaal van behandeling diene hier *de Bierdrager.*

„ Sints eenigen tijd, lieve Kinderen! is
„ het getal der bier-brouwerijen in ons Va-
„ derland allengs verminderd, en dit bewijst
„ dat onze landgenooten dien ouden vader-
„ landſchen drank thans veel minder dan
„ weleer gebruiken: waarſchijnlijk zal de
„ ſchraalere toebereiding van hetzelve dan
„ weleer, hiertoe medegewerkt hebben,
„ terwijl deze weder een gevolg is van de
„ meerdere duurte der beſtanddeelen van
„ het bier

„ Mij dunkt ik hoor ſommigen mijner
„ Jeugdige leezeren vraagen: „ hoe en waar-
„ uit wordt toch het bier gebrouwd?"
„ Welaan, lieve Kinderen! ik ben al gereed
„ om aan uwen prijswaardigen weetlust te
„ voldoen; ik zal 't u kortlijk verhaalen,
„ luistert dan aandachtig!

„ Uit een mengſel van Gerst en Haver
„ wordt het bier bereid; op dit mengſel
„ wordt warm water gegoten, om hetzelve
„ te doen uitdijen, na deze uitzetting neemt
„ men het uit 't water, en legt het op hoo-
„ pen bij één, om het zelve te doen broeiën;
„ als het graan door deze warmte begint te
„ kiemen, ſpreidt men het van een, en
„ droogt het of in de lucht, of door mid-

„ del

„ del van vuur, en dit alzoo bereide graan
„ wordt nu *mout* geheten.

„ Vervolgends wordt deze mout met eene
„ genoegzaame hoeveelheid water en met
„ hoppe vermengd en gekookt, en hierdoor
„ verkrijgt men *Bier*; 't welk echter door
„ verſchillende kunstbewerkingen en toebe-
„ reidingen (te omſlagtig om hier te mel-
„ den) verſcheidenheid van ſmaak verkrijgt,
„ gelijk de veelerlei ſoorten van bier doen
„ blijken.

„ De hoppe wordt 'er bij gekookt, om
„ het zuur worden van 't bier, 't welk uit
„ zijnen aart zeer aan gisting onderhevig is,
„ te beletten.

„ Men onderſcheidt de bieren in twee
„ hoofdſoorten, in dik en dun bier naam-
„ lijk; naar maate het meer of minder ver-
„ kookt wordt, verkrijgt men een dikker
„ of dunner ſoort.

„ Gij ziet dus, Jeugdige vrienden, dat in
„ het Bier de fijnſte en voedzaamſte deelen
„ van het koorn worden opgelost of ont-
„ bonden, en dat hetzelve daardoor eene
„ verſterkende en verkwikkende kracht be-
„ zit: hierom derhalven werd het eertijds
„ te recht door bijkans ieder een, met ſmaak
„ gedronken; zelfs werden de krachtigſte
„ vaderlandſche bieren in vroegere tijden
„ tot eenen onthaaldrank in de deftige ge-
„ zelſchappen gebruikt; doch de weelde
„ heeft deze prijslijke gewoonte verdron-
„ gen; en de Burgerſtand, die altoos ſpoe-
„ dig gereed is, om de gebruiken van hun-

„ ze meerderen te volgen, behelpt zich thans liever met ſlechten wijn of bedwelmende ſterke dranken, dan dat men elkanderen een lekker glas bier zoude toedienen; ook worden de gewoone bruine en witte of dunne bieren, die tot lesſching van den dorst zo regt plagten gebruikt te worden, tegenwoordig door het overmatig drinken van verſlappende Koffij en Thee-dranken veel minder gezocht.

„ Als gij eens bij uwe ſpeelmakkers waart geweest, Kinderen! en de meid van dat huis was met een kan of fles bier binnen gekomen; zoudt gij veelligt, te huis komende, ook aan uwe moeders zeggen: „ hé, dat was gemeen, wij hebben maar „ bier gedronken!" en intusſchen zoudt gij waarlijk beter getracteerd zijn geweest, dan dat gij uit fraaije kelkjens ſlechten wijn had genuttigd; want, lieve Kinderen! gij kunt naauwlijks gelooven hoe ſlegt de wijn dikwerf is toebereid, en hoe nadeelig voor uwe gezondheid alsdan het drinken van denzelven is.

„ Zijt dus blijde, Kinderen! wanneer uwe vrienden u op een lekker glas-bier onthalen; gewent u dezen heilzamen drank veel te drinken; dan zult gij eens zien hoe gezond en ſterk gij zult worden, en als gij eens groot zult geworden zijn, drinkt dan of zeer goeden wijn (maar deze kost veel geld!) of blijft bij uwe vaderlandſche bieren, en gij zult 'er u altijd wel bij bevinden."

Ro-

Redevoering ten betoge dat alle verbetering van maatschaplijke inrichting met de verbetering van den mensch zelven moet begonnen en voordgezet worden, uitgesproken in de Kerk der Doopsgezinde Gemeente te Utrecht, bij gelegenheid van het verjaarfeest des Utrechtschen Departements der Maatschappij: tot Nut van 't Algemeen, *gevierd den* 30. *van Zomermaand* 1802. *door den daar toe benoemden Voorzitter* C. W. WESTERBAAN, (*uitgegeven door het Utrechtsche Departement*) *te* Utrecht *bij* G. T. VAN PADDENBURG EN ZOON. 1802. Prijs *f* 0 : 7 : 0.

Daar het gewone lot van gedrukte gelegenheidsverssen en redevoeringen is, om na eene oppervlakkige doorbladering van hen, die de mondlinge voordragt niet bijgewoond hebben, ter zijde gelegd te worden, haasten wij ons om deze Redevoering algemener bekend te maken, ten einde haar, ware het mo-

mogelijk, langs dezen weg, voor dit lot te bewaren — een lot, dat zij van allen wel het minst zou verdienen. Reeds het gewigt des onderwerps moet de leeslust lokken: en wij kunnen, na eene aandachtige doorlezing, verzekeren de behandeling alleszins waardig aan het gewigt des onderwerps bevonden en in de gantsche voordragt eene warmte, eene levendigheid aangetroffen te hebben, die getuigt, hoe geheel de ziel des Redenaars met zijn onderwerp vervuld zij geweest. Niemand geloven wij zal zich zijner moeite in het doorlezen dezer Redevoering beklagen.

Intusschen kan men geenszins verwachten, de zoo gewigtige geschilvrage, hier behandeld, binnen het enge perk eener Redevoering afgehandeld te zien; en daar zij nog zoo volledig niet uitgemaakt is, hadden wij hier en daar liever een minder stelligen toon gewenscht. Mogelijk had de Redenaar met meer grond even zoo beslisschend kunnen spreken, indien hij tot stof had verkozen, dat alle verbetering van maatschaplijke inrichtingen (daar onder begrepen ook de zoogenaamde huishoudelijke inrichtingen) met de verbetering van den mensch ten gelijken tijde gepaard moet gaan. Dewijl het moeilijk te beslisschen is, en vooral in het eng bestek van eene Redevoering niet afgedaan kan worden, wat hier voorgaan moet, wat volgen. Daarenboven, al is het waar, dat *eerst* de menschen verbeterd moeten worden, zullen de maatschaplijke inrichtingen verbetering erlangen; dan zal de Re-

Redenaar toch niet ontkennen, dat de maatschaplijke inrichtingen zelven de hervorming van den mensch kunnen bedoelen. — Getuigen alle verordeningen tot verbetering van het Schoolwezen, welken hij zelven ook, naar waarde, gedenkt. — Is het nu zoo onmogelijk, dat de gedachte daarop valt, zelfs in eene bedorven maatschappij, daar toch het bederf nimmer zich tot alle leden uitstrekt? Is het zoo onmogelijk, dat zij de beste uitwerking voordbrengen, 't zij dan ook wanneer? Is het zoo onmogelijk, dat zij spoediger, gelijkmatiger en krachtdadiger werken, dan bijzondere pogingen, door geen openbaar gezag ondersteund? — Dan misschien bedoelt de Redenaar alleen staatshervormingen, of verbeteringen in de staatsregeling, en geensins in huishoudelijke inrichtingen. Ons is dit zeer waarschijnlijk, schoon wij het nergens aangeduid vinden: dan het zij al eens, dat hij dezen alleen bedoeld hebbe, dan nog valt de vraag, is het onmogelijk, dat eene staatshervorming ook de hervorming van den zedelijken mensch voordbrenge? Was *Rome* niet beter, althands onder de vroegste Consuls, dan onder de Koningen? — Nog komt het ons voor, dat de pogingen tot verbetering van het Schoolwezen, door de Maatschappij: *tot Nut van 't Algemeen*, sedert zoo veele jaren aangewend en met zulke gelukkige gevolgen bekroond — pogingen, die zoo juist des Redenaars stelling helpen staven, breedvoeriger gedacht behoorden geweest te zijn.

Verre is het van ons door deze aanmerkingen iets aan de waarde dezer Redevoering te kort te willen doen. Integendeel, wij geven ze als blijken dat wij haar onze hoogſte opmerking waardig gekeurd hebben. Wij wenſchen, daar wij het goede beminnen, 't zij dan door afzonderlijke, 't zij door maatſchaplijke inrichtingen bewerkt, dat ook deze Redevoering iets moge bijdragen tot opſcherping des ijvers om aan de verbetering des menschdoms immer meer te arbeiden.

MEN-

MENGELWERK.

IETS OVER HET ONDERWIJZEN DER NEDERDUITSCHE TAALKUNDE AAN KLEINE KINDEREN.

(*Vervolg van* II. D. VII. St. bl. 25.)

Meester. Lieve kinderen! gij hebt van daag wederom zoo wel opgepast, dat ik u eenig vermaak moet aandoen; waarover willen wij nu eens spreeken?

Allen. Over de Taalkunde, Meester!

Meester. Komt aan dan; welke soorten van woorden weet gij nu, *Anthonie?*

Anthonie. Zelfstandige en toevoeglijke naamwoorden, en ook lidwoorden, Meester!

Meester. Braaf. Ik wil u nu weder eene andere soort van woorden leeren. Zeg mij eens, beste *Roeland!* wat kunt gij al doen?

Roeland. Spellen, schrijven, praaten, loopen ....

Meester. Genoeg! Kunt gij nog meerder, *Hendrik?*

Hendrik. Ja, Meester! eeten, drinken, knikkeren, dansen ....

 Mees-

Meester. Al genoeg! En wat kunnen a
dere menſchen al doen, *Willem?*

Willem. Timmeren, metſelen, rijden
wandelen . . . .

Meester. Goed! En wat doen de beest
al, *Baltus?*

Baltus. Ook eeten, drinken, Meeste
en dan nog vliegen, zwemmen, balke
zingen . . . .

Meester. Genoeg! Nu, kinderen, a
deze woorden, en dus *de woorden, die u
drukken wat de menſchen, beesten enz. d
kunnen*, noemt men, *let wel op!* WER
WOORDEN. Hoe heb ik gezegd, *Anthonie*

Anthonie. Werkwoorden, Meester!

Meester. Bravo! Nu moet gij elk ee
vier Werkwoorden verzinnen. (En verd
handelende, gelijk bij de *Zelfſtandige Naam
woorden* gezegd is, zullen de kinderen, v
gends mijne gedachten, een redelijk go
denkbeeld van de Werkwoorden ontvange
en wanneer zij dit hebben, gaat men voord

Meester. Kinderen! nu kent gij reeds v
ſoorten van woorden, wij willen dus ee
beginnen met te ontleeden (*analyſeren* (*)
Welaan, *Roeland!* toon nu eens, dat
h

(*) Jammer is het waarlijk, dat wij ſommi
termen, zoo in de taalkunde als in andere we
tenſchappen, nog veelal door *uitheemſche woor
den* uitdrukken. Onze taal heeft voorraad v
woorden genoeg, om deze in dezelve te vi
den; mogten ſlechts alle Onderwijzeren hier
b

het volgende ontleden kunt: DE BRAAVE MAN WERKT.

Roeland. Kom aan, Meester!

DE is *Lidwoord*,
BRAAVE is *Bijvoegl. Naamw.*
MAN is *Zelfstand. Naamw.*
WERKT is *Werkwoord.*

Meester. Zeer wel, braave vriend! Komt, gij anderen, nu zal ik voor u elk zoo wat opschrijven, en zien, of gij allen dit zoo goed zult doen als *Roeland.* (Nu schrijve men voor elken leerling eene soortgelijke uitdrukking op, en dit zal niet alleen hen hier in oefenen; maar ongetwijfeld ook hunne eerzucht prikkelen, iets waartoe toch elk Onderwijzer alle zijne poogingen dient aantewenden; doen zij dit vrij vlug, dan gaa men voord:)

Meester. Kinderen! gij hebt mij in deze ontleeding bijzonder voldaan; maar zeg mij nu eens, konden wij bij de uitdrukking: *de braave man werkt*, nog niet een woord voegen, dat ons zeide, hoe die man werkt? Wat dunkt u, *Hendrik?*

Hendrik. (*Na zich eenigen tijd bedacht te hebben.*) Ja, Meester: *de braave man werkt* HARD.

Meest-

bereid zijn; dan, sommigen, helaas! doen hier in juist het tegendeel; ik beroep mij op het zoogenaamde: *Iets wezenlijks over het Schoolwezen*, onlangs uitgekomen.

Meester. Juist! Komt aan, laat ons eens zien, of nu elk bij de uitdrukking, die hij ontleed heeft, zulk een woord zou kunnen voegen, bedenkt u nu eens, straks kom ik weder bij u.

Meester. (*Na zich eenigen tijd bij de meer gevorderde leerlingen te hebben opgehouden.*) Wel nu, vrienden! hebt gij u nu bedacht? Wel, *Willem*, wat voegt gij bij uwe uitdrukking: *Het goede kind leert?*

Willem. Het goede kind leert NAARSTIG, Meester!

Meester. Goed! En wat zegt gij bij de uwe, *Baltus: de goede vrouw slaapt?*

Baltus. De goede vrouw slaapt VEEL, Meester!

Meester. Zeer goed, vriend! (En op deze wijze gaat men bij allen voord; het is natuurlijk, dat niet alle de kinderen dit even vlug zullen doen; maar men moet dit dan al meer en meer herhaalen, en dan kan men voord gaan:)

Meester. Deze woorden nu, kinderen, die gij daar hebt bijgevoegd, en die dus uitdrukken, *hoe of de menschen, beesten enz. iets doen*, maaken een nieuw soort van woorden uit, en die noemt men, luistert wel toe! BIJWOORDEN. Hoe zeide ik, *Willem?*

Willem. Bijwoorden, Meester!

Meester. Zeer goed! Wilt gij mij nu elk wel eens weder vier Bijwoorden bedenken? (En verder gaat men hier weder voord, zoo als te vooren bij de *Zelfstandige Naamwoor-*

den

den gezegd is, en dan dunkt mij dat de kinderen ook een bevatbaar denkbeeld van de *Bijwoorden* zullen hebben, en hebben zij dit, dan kan men weder zijne ontleeding met dezen vermeerderen. — Ik wil nu nog eens eenige middelen opgeven, om ook sommige *Voornaamwoorden* aan hen bekend te doen zijn. Ik heb dezelve niet in den gewoonen rang geplaatst, om dat de reeds behandelde taaldeelen voor kleine kinderen gemaklijker te onderwijzen zijn.)

Meester. Wel, lieve vrienden! mij dunkt ik zie al weder dat gij begeerig zijt, om nog iets van de taalkunde te leeren; laaten wij dus maar eens beginnen; doch gij dient nu vooral oplettend te zijn, wilt gij dit wel wezen?

Allen. Ja gaarne, Meester!

Meester. Welaan dan! zegt mij eens, *Dirk*, zo gij eens uit wildet gaan, en gij wildet het mij zeggen, zoudt gij dan zeggen: *Dirk gaat uit?*

Dirk. Neen, Meester! ik zou zeggen: ik *gaa uit.*

Meester. En, *Anthonie!* als gij mij eens vraagen wildet of ik uitging, zoudt gij dan zeggen: *Meester! gaat* MEESTER *uit?*

Anthonie. Neen, Meester: ik zou vraagen: *Meester! gaat* GIJ *uit?*

Meester. Zeer goed! en als ik uw boek eens nam, *Roeland!* en ik vroeg: wiens boek is dit? zoudt gij dan andwoorden: *Roelands boek?*

Roeland. Wel neen, Meester! ik zou zeggen: MIJN *boek* (*).

Meester. Zeer goed, vriend! Nu, kinderen, deze woorden, als *ik*, *gij*, *mijn* (†) enz. zijn wederom een bijzonder taaldeel, en dit taaldeel noemt men.... VOORNAAMWOORDEN. Hoe noemt men het, *Baltus?*

Baltus. *Voornaamwoorden*, Meester!

En hiermede even als te vooren handelende, zal men dit taaldeel ook *gedeeltlijk* aan het verſtand der kleine kinderen, dunkt mij, kunnen brengen; en nu laate men hier, om het ſpoedigſte, een of meerder dezer taaldeelen opnoemen; men doe hen van tijd tot tijd iets ontleeden, waarin alleen zulke woorden voorkomen, die men hen reeds heeft onderricht; of men doe hen, gelijk wij reeds te vooren aanhaalden, de geleerde taaldeelen, uit eene bladzijde van hun boek, of uit de ontleedingen der meergevoorderden opzoeken, al hetwelke niet weinig tot hunne meerdere bevoordering zal toebrengen.

Ziet daar, geachte Mede-onderwijzers! eene proeve, hoe men kleine kinderen aangenaam en tevens nuttig kan bezig houden.

Ik

(*) Men kan deze vraagen nog zeer veel vermenigvuldigen, en hoe meer men dit doet, hoe meer men dit aan het verſtand van kleine kinderen zal begrijpelijk maaken.

(†) Onderſcheidene ſoorten der bijzondere taaldeelen aantewijzen, is te vroeg voor zulke kinderen, voor welken ik dit onderwijs meen geſchikt te zijn.

Ik heb ſlechts geſchetst, om mij der kortheid te bevlijtigen: was dit geringe u niet ongevallig, het zal mij aanvuuren om meermaalen, zoo verre mijne weinige krachten toelaaten, het mijne bijtedraagen tot verbetering van het onderwijs der Jeugd. Mogt het u behaagen, ook iets van uwe ondervindingen in een of ander vak van onderwijs, door dit zoo nuttig Maandwerk mede tedeelen! Veele handen toch maaken ligt werk. Wanneer elk zijne waarneemingen aan den dag bragt, waar toe het Mengelwerk van dit Maandwerk zoo juist geſchikt is, zou ongetwijfeld eene verbetering in het Schoolwezen bijzonder beſpoedigd, onze post aangenaamer, en de vruchten op onzen arbeid des te grooter worden.

W.

HET SCHOOL-ONDERZOEK.

In alle welingerichte Scholen heeft thans jaarlijks een of tweemalen een min of meer openlijk en plegtig onderzoek plaats naar de vorderingen der kinderen, en meestal gaat hetzelve vergezeld van eene prijsuitdeeling. Waarlijk eene inſtelling, waar van men de gezegendſte vruchten kan verwachten, en ook werklijk beſpeurt. Dan tot hier toe is men nog te weinig bedacht geweest, om dien plegtigen dag voor de kinderen als het ware onvergeetlijk te maken, en hen naar denzelven een geheel jaar te doen reikhalzen. Hij loopt voor kinderen te droog, te koel af. Veelal gaan zij, na het behalen der prijzen weder ſtil naar huis. Gelukkig, indien zij met ouderen zijn begunstigd, die kinderlievend genoeg zijn, om van dezen dag ook een huislijken feestdag te maken, door hen zoodanige vermaken te gunnen, die en geoorloofd, en door hen meest geliefd zijn. Maar hoe veele ouderen zijn er, wien het daar toe aan lust, aan tijd of vermogens ontbreekt! En de kinderen van dezen ondervinden waarlijk eene te grote, te plotselinge verandering, dat zij voor de verdrietigſte zelfsverveling bewaard kunnen blijven. Verbeeldt u een vurigen, levendigen en voor

[illegible]

eerzucht vatbaren jongen! Des morgens ziet hij zich in eenen kring van aanzienlijke mannen, of althans voor het oog van eene groote menigte, boven velen zijner medescholieren toegejuicht, zijne ziel zwemt in eene zee van verrukking: des middags is hij onder zijne broeders en zusters, in den kring des stillen huislijken levens, weet niet wat te doen, en begaat niet zelden uit zelfsverveling strafwaardige misstappen, waar door hij den roemruchtigsten dag schandelijk eindigt. Zulks moet de kinderen in het eind voor dezen dag onverschillig maken, en men vindt 'er reeds, wien het om 't even is, of zij al of niet een prijs wegdragen.

Deze opmerking deed ons de volgende verhalen van kinderfeesten met het uiterst genoegen lezen, en de pen opvatten om ze onze lezers medetedeelen. Veel vonden wij in dezelven, dat op de scholen in ons Vaderland, en boven alles in de scholen ten platten lande, nagevolgd en overgenomen kan worden. En voor deze laatsten is het juist zoo veel te meer noodzaaklijk, daar de stadskinderen duizend andere gelegenheden boven dezen hebben, om uitspanningen te vinden.

In zeker dorp in het *Hessen Casselsche* had men de kinderen tot de boomkweekerij opgeleid. Ieder kind had reeds zijne eigen boompjes, die hij opkweekte. Dit trok de aandacht van het *Vorstlijk genootschap tot den akkerbouw*, dat eene kleene som voor deze kinderen ten geschenke zond. Op ze-

keren dag in den zomer werd den kinderen vooraf aangekondigd, dat de eerstvolgende zondag voor hen een feestdag zou wezen.

Des zondags morgens dan, werden de ouders bij de godsdienstoeffening verzocht, des namiddags in de kerk en den geheelen dag met de nodige opmerkſaamheid aan de vreugd der kinderen deel te willen nemen. Reeds voor twee uuren, beſtemd tot de opening der godsdienstoeffening, die geheel voor het feest was ingericht, kon de kerk de aanſchouwers niet meer bevatten: velen moesten buiten blijven, want ook van andere plaatſen waren aanſchouwers toegevloeid. De jongens en meisjens hadden zich zoo zindelijk mogelijk gekleed; de hoeden waren met bloemen en linten geſierd, en de meisjens hadden beiden door haare hairen gevlochten. Onder het gezang kwam ten twee uuren de trein ter kerke. De Predikant trad voor het altaar; voor hem ſtonden in een halven kring vijftig jongens en meisjens: aan beide kanten de voor hen geſchikte geſchenken in manden. Geene predikatie werd gehouden; alleen werd eene aanſpraak aan de ouderen en kinderen gedaan, ſtrekkende om hen te doen zien, dat het genoegen van dezen dag hen kon leeren, dat alles, wat menſchengeluk heet (in zoo verre de mensch zich zulks aan deze en gene zijde des grafs, door godsvrucht, trouw in zijn beroep, vlijt in zijn arbeid, gehoorzaamheid jegens het beſtuur, liefde tot de naasten en weldadigheid jegens nood-

hij-

lijdenden kon verſchaffen) alleen van eene verſtandige en kristelijke opvoeding en vorming der kinderen afhangt. Deze prees hij hen zoo ſterk aan, dat de braafſte en trouwſte vader niet hartlijker en warmer daar van had kunnen ſpreken. Tot de kinderen zei hij alleen: dat hij met hunne vaders en moeders over hun geluk had geſproken; en dewijl hunne opvoeding in het vervolg daar op gegrond zou zijn, zoo vorderde hij, dat zij allen door een luid geſproken JA hem gehoorzaamheid jegens hunne ouderen zouden beloven. Dit geſchiedde eenparig met de aandoenlijkſte plegtigheid. Hier op deelde hij met behulp der ouderlingen de geſchenken uit. Jongens en meisjens die de hoogſte prijzen verdiend hadden, kregen, genen doeken, dezen linten, alle de overigen kregen ieder een grote krakeling. Dit werd beſloten door een toepasſelijk gezang van den meester met de kinderen, en het uitſpreken van den zegen.

Aan de uitgang der kerk werden de kinderen met muzijk ontvangen en ſchaarden zij zich in paren. Voor den trein ging een der grootſte jongens met een boompje in de hand, dat met linten aan een ſtokie gebonden en met allerleie vruchten verſierd was. Naast hem gingen twee meisjens met omwoelde ſtaven in de eene en een vaandel in de andere hand. Op het eene las men het opſchrift; *lang leve het gezelſchap van landbouw en kunſten.* Op het andere de woorden: *braafheid en vlijt zij onze opregtſte*

 dank.

dank. Daarop volgden de muzijkanten, dan de jongens, die doeken, en de meisjes, die linten gekregen hadden, welken zij om hunne ſchouderen geſlingerd hadden. De overigen droegen bontgeverfde ſtaven op hunne ſchouders, aan welken de krakeling hing aan een bloemkrans. Zoo ging de trein naar de boomkwekerij, onder het geleide der aanſchouwers. De kinderen plaatſten zich voor dezelve en zongen met den meester, onderſteund door de muzijk, een uitmuntend gepast gezang, terwijl de omſtanders de kwekerij bezigtigden. De boompjens van ieder kind ſtonden bij elkanderen, zij werden onderſcheiden door ſtokjens met bordjes, waar op de naam des kinds en eene zinſpreuk. Daar een van de geſchikſte en ijverigſte jongens overreden en onder de hevigſte ſmarten ongelukkig overleden was, zoo omwoelde men zijne boompjens met zwarte linten. Gene tekens van gevoeligheid zijn voor lieden, die een hart hebben, ongewigtig: het koude verſtand alleen ziet ze maar al te dikwijls voorbij. Men maakte nog de aanmerking, dat zijne boompjes om hem ſchenen te treuren: en indedaad zij waren eenigſins verwelkt. Nu ging de trein naar het met hoge linden beplante kerkhof. Aan deszelfs ingang ſtond een tafel met koeken en wijn; daar plantten zij alle hunne ſtaven met de vaandels, als ware het een legerkamp.

Thands ging het aan een danſen; te weten, de kinderen danſten alleen. Het ſcheen

als

e of het voordeelt op dit feest hen ſe-
ert 8. dagen wendingen geleerd had,
ie zuen anders van hen niet verwacht zou
ebben. Geene de minſte twist ſtoorde de
reugd. Zelden dansten prinſen en prinſes-
en met zoo veel vreugd en hartlijke deel-
eming van anderen. De menſchen zaten
elfs in de bomen om het te zien. De dans
werd afgewisſeld door eten en drinken De
redikant hield orde en men volgde zelfs
zijne wenken. Zoo kunnen predikanten wor-
en, het geen zij allen behoorden te zijn,
neer dan blote leeraars op den kanſel. —
aderlijk gezinde leeraars der jeugd, en bui-
en de ſchool de vertrouwde vrienden en
aadslieden der ouderen en ſchoolonderwij-
ers; — hunne zedenleeraars en hartbeſtuur-
ers, niet door droge zedekunde, maar door
en verſtandig gebruik van de voorvallen en
mſtandigheden in hunne gemeente. Na een
keuren dans trokken zij naar de pastorij en
ronken met een glas wijn de gezondheid
an allen, die eenigſins aan dit feest deel
had hadden. Men bedankte hun en ver-
zekerde hun van de beste aanbevelingen,
indien zij in hun vlijt en goed gedrag vol-
harden. Dit was de vreugd dezer 50 kin-
eren, tot 's avonds ten 8. uuren. Bij het
fſcheid kregen zij nog een glaasje, en toen
namen zij met den hartlijkſten dank van den
redikant en Schoolmeester afſcheid, hun
eder de hand gevende, en gingen met hun-
e ouderen vergenoegd naar hunne wonin-
en.

Het andere Feest, werd op een dorp nabij *Leipzig* gehouden. Bij den voormiddag-godsdienst zaten de kinderen voor den predikstoel: de stof der leerrede was; *wanneer kunnen Ouderen voor zich zelven de vraag gerust beandwoorden, zullen onze kinderen in het vervolg ook goede menschen worden?* De voordragt was zoo geheel in den volkstoon en zoo uit het hart, dat zij ook het hart trof, gelijk de algemeene aandacht en de stille tranen der toehoorders getuigden. Namiddags ten 2. uuren verzamelden zich de kinderen, van den meester vergezeld, op het voorplein van de woning van den Heer van 't Dorp, trokken van daar order muzijk in den thuin, legerden zich op een grasperk en zongen een lied uit GELLERT. Van daar gingen zij naar de tent, waar de edelmoedige Heer zich bevond. Hij trad als een Vader onder hen, vermaande hen liefderijk tot de vervulling hunner pligten in hun bijzonderen kring, en deelde de voor hen bestemde prijzen onder hen uit: deze waren, *de liederen van* GELLERT, HENCKES *Bijbelsche Verhalen*, ROCHOWS *Kindervriend*, JUNKERS *klein Schoolboek* en *Aandachtsboek van* ROSENMULLER. Zijne waardige Echtgenoote deelde toen, na dat zij weder gezeten waren, mutsen, linten, en andere vrouwlijke kledingstukken aan de meisjens — en dassen, zakdoeken, kousen enz. onder de jongens uit. Alle deze geschenken hingen aan eene groote met bl. . . . versierde pijramide. Hunne beide zoonen lieten uit een hoed het lot trekken;

en de dochters reikten de prijzen aan
uit. Daar op werd geëten en gedron-
en tot den avond bij het muzijk ge-
:. Bij het affcheid werd den Heer een
toegewenscht, alles liep in de beste
en zonder eenige uitfpatting van wild-
af. Men zag het aan allen en hoorde
in hun gejuich, dat deze kinderen van
artlijkfte dankbaarheid doordrongen wa-
ten blijke, dat de menfchen waarlijk
zijn, en gaarn en gemaklijk beter wor-
als men hen maar als menfchen acht
oor verftand en liefde zoekt te geleiden.
iemand zal ontkennen, dat deze dagen
die kinderen de heerlijkfte feestdagen
n, waar bij de dagen van onderzoek en
uitdeeling, gelijk die in de meeste fcho-
n ons Vaderland gevierd worden, in ge-
elijkenis kunnen komen. En zoodanige
n kunnen wij onze kinderen ook geven.
rlijk, het zou iets meer kosten: maar,
is een dorp of plaats in ons Vaderland,
meer gegoedden niet gaarne een ruime
age zouden fchenken? Ook worden overal
dezelfde kosten vereischt: — zelfs is het
nodig, dat die plegtigheid ieder jaar te-
keert. Men zou om de twee jaren zulk
eest kunnen vieren. Vooral moet men
cht zijn, om hun, die prijzen behaald heb-
zekeren voorrang te gunnen. — Met één
rd: vreugde voor den gehelen dag en
eming van bejaarden in de vreugd der
eren, moet de ziel van zoodanige fees-
zijn, zullen zij het voorgeftelde doel be-
n.

HANDGREEP OM DE TAFEL VAN VERMENIGVULDIGING GEMAKLIJKER TE LEREN.

Deze beſtaat hier in, dat men het getal, dat men vermenigvuldigen wil, op de vingers der eene hand, en het andere getal, met hetwelk men vermenigvuldigt, op de vingers van de andere hand telt; en wel op de volgende wijze.

1. Legt men alle de vingers in de geſloten vuist ſamen, en ſteekt zoo veelen in de hoogte als het te vermenigvuldigen getal boven de 5. bedraagt. Doch men houde wel in het oog, dat zoo wel de vermenigvuldiger als het te vermenigvuldigen getal boven 5. moet wezen.

2. Telt men de opgeſtoken vingers der beide handen ſamen, ieder van dezelven voor een tienheid rekenende, zoo dat twee vingers twintig, drie dertig, vier veertig enz. gelden.

3. Vermenigvuldigt men de nog liggende vingers der beide handen met elkanderen en telt het daar uitkomende getal bij de voorgaande ſom: en dan heeft men het gezochte. Bij voorbeeld, men wil op de vingers weten, hoe veel 7. maal 8 zij, dan moet men van de eene hand 2. vingers (want 7. is

is twee meer dan 5.) en van de andere hand 3. vingers (8. is drie meer dan 5.) in de hoogte opſteken. Ieder van deze opgeſtoken vingers is een tienheid, dus 5. tienheden of 50. De nog liggende vingers der eene hand 2. vermenigvuldigt men met die der andere, zijnde 3: dit maakt 6. Dit wordt nu gevoegd bij de 50. en nu weet men dat 7. maal 8. 56. is. Even zoo gaat het met ieder ander getal dat boven de 5. is.

Het twee maal twee tot 5. toe leert men de kinderen gemakklijk, door het tellen van zigtbare voorwerpen, 't zij boonen, penningjes of dergelijken, wanneer men dezelve eerst aan twee, dan aan drie ſamen legt en dan door hen tellen laat. Dergelijke leerwijzen zijn voor de vatbaarheid der tederſte jeugd berekend, maken hun het geen zij leeren aangenaam en vermaaklijk, en evenwel is het geen louter ſpeelwerk, maar men daalt eerst tot den zinlijken ſpheer des kinds af, om het van daar trapsgewijze tot de hogere gewesten van het afgetrokkene optevoeren.

SCHOOLBERICHTEN.

SCHOOLBERICHT

van September 1802.

VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN.

Het Departementaal Schoolbestuur van *de Delf*, heeft in deszelfs gewoone Vergadering van den 8. September l. l., na voorafgaand examen, VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN afgegeven aan ALBERTUS VERMAAS, oud 28 jaren, thans Schoolmeester te *Harmelen*, en HERMANUS JOHANNES BEEKMAN, oud 24 jaren, thans Ondermeester te *Voorschoten*.

OPENGEVALLEN OF VERVULDE SCHOOLMEESTERSPLAATSEN.

In het Departement van DE EEMS.

DOEZUM. Door den Raad der Gemeente van *Tolbert* is, met goedkeuring der Ingezetenen, tot Schoolmeester alhier beroepen

den J. SMID; die door het Departementaal Schoolbeſtuur van *de Eems* is geëxamineerd, en onder zekere voorwaarden toegelaten.

HARDEGARYP. De School alhier is vacant geworden door den dood van STEPKE WILLEMS, op een inkomen van ongeveer *f* 200, profluërende voor een deel uit Landerijen. — Ligt in het Schooldiſtrict van J. H. NIEUWOLD, te *Wergea.*

In het Departement van DEN OUDEN IJSSEL.

ONNA is komen te vaceren, wijl ROBERT JANS SMIT voor den post van Onderwijzer heeft bedankt. Het is eene winterſchool, en de Schoolmeester geniet *f* 25 uit het Comptoir *Vollenhoven*; *f* 1 van elk vermogend huisgezin, welker getal 15 à 16 bedraagt; en voor Schoolgeld, van ieder kind, 8 ſtuivers, en van die rekenen, 16 ſtuivers. Ligt in het Schooldiſtrict van W. SANDERS, te *Vollenhoven.*

OSSENSYL is als nog vacant; boven het Schoolgeld van *f* 25 geniet de Onderwijzer eene jaarwedde van *f* 75. Ligt in hetzelfde Schooldiſtrict.

In het Departement van TEXEL.

ASSENDELFT is vacant, door het vertrek van den Schoolonderwijzer CORNELIS SCHOLTEN, die, ter jongſte Vergadering van het Departementaal Schoolbeſtuur van *T*

[redacted]

aan het Stads School te *Edam*, onder ze-kere voorwaarden, is toegewezen. Ligt in 't Schooldistrict van P. BEETS PZ., te *Zaardam*.

MARKEN BINNEN. Door het Gemeente-Bestuur van *Uitgeest* en *Marken Binnen* is beroepen tot Schoolonderwijzer alhier, P VAN DER VEEN, Ondermeester te *Thamen aan den Uithoorn*, aan wien, door den Schoolopziener van dit District, de provisioneele waarneming van den Schooldienst is toegestaan, mits zich ter eerste Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur behoorlijk onderwerpende aan het, bij de wet bepaalde, examen.

In het Departement van DE DOMMEL.

GROESBEEK is vacant, door het overlijden van den Onderwijzer NAS. Het inkomen bestaat in eenige weinige toevallige voordeelen. De begeving dezer plaats staat aan de Rekenkamer van *Arnhem*. Ligt in het Schooldistrict van S. VAN DER NOORDAA, te *Dinter*.

SCHOOL-

SCHOOLNIEUWS.

Extract.

De Schoolopziener van het eerſte Diſtrikt in het voormalig Departement van den Ouden *IJſſel*,

aan

Den Raad van Binnenlandſche Zaken.

Vollenhoven 11. September 1802.

MEDEBURGERS!

Uit de &c.

Deze gelegenheid neem ik waar, om u van den gunſtigen toeſtand van de bovenſte ſchool te *Blokzijl* een aangenaam berigt te doen toekomen. — Het Gemeente-beſtuur aldaar; in alles zo welwillend, zo onvermoeid in het bevorderen van een verbeterd onderwijs, heeft ſchier zijne kragten uitgeput, om aan de vrolijke jeugd, in plaats van een ongeſchikt en akelig, een nieuw, wel-

ingericht en luchtig leerverblijf te bezorgen. Onderſteund door eene ieverige en ſtandvastige Schoolcommisſie, heeft de verdienſtelijke Onderwijzer, H. PAUW, bij het betrekken van dit Schoolgebouw, de geſchikte boeken en de nieuwe orde van onderwijs, aanſtonds geheel in hetzelve ingevoerd. — Met overleg, met onvermoeiden iever, en wat nog meer zegt, uit bezef van pligt, is door hem, niettegenſtaande veel tegenſpraak, alles verrigt. In plaats van wanorde, een wild gedruisch, verminkte ſpelling, gebrekkig lezen, en andere trekken van onbeſchaafdheid, heerscht nu in dit School orde, ſtilte en vaderlijke tucht. Het ſpellen, lezen en ſchrijven wordt naar eisch geleerd, vele borden in het School dienen den Meester om te onderwijzen, of in de beginſelen der taal, of in de regtſchrijving, of in het rekenen enz. Gelijk in alles van het geene geleerd wordt, zo ook over de Aardrijks- en Natuurkunde, weten de kinderen antwoorden te geven, die hunne vorderingen zedert de nieuwe inrichting zo kennelijk doen opmerken. — Tot hiertoe heeft de Onderwijzer voor zijne naarſtigheid en geleden tegenſtand niets anders, dan de herhaalde goedkeuring van hun, die in deze verbetering zo veel belang ſtelden, en zeer zeker ook het medegetuigenis van zijn eigen hart. Niets evenwel ſmert ons meer, dan dat wij geene middelen in handen hebben, noch kunnen verkrijgen, om 's mans verdubbelden iever waardig te belonen. — Het

is uit dien hoofde, dat ik denzelven op het ſterkst aan uwe aanmoediging aanbeveel: te meer nog, daar zijn School en voorbeeld voor mij zo dienſtig is, om anderen hierop te wijzen, en 'er door optewekken. Terwijl ik mij tevens verzekerd houde, dat het loffelijk gedrag van het Gemeente-beſtuur en Schoolcommisſie uwe meeste goedkeuring weg zal dragen.

Heil en Eerbied!

Uw volvaardigen Medeburger

(*Was get.*)

SANDERS.

EINDHOVEN. Alhier heeft de Municipaliteit zich zeer verdienſtelijk gemaakt door het accorderen van *f* 70 tot aankoop van eereprijzen voor verdienſtelijke Scholieren, op de Nederduitſche, Franſche en Latijnſche Scholen gezamenlijk.

HARLINGEN.

Ter bevordering van den bloeij onzer Nederduitsche Stads-School, heeft de Raad der Gemeente van de Stad *Harlingen* de navolgende NOTIFICATIE gedaan.

De Raad der Gemeente van de Stad *Harlingen*, aan alle hunne Medeburgeren, Heil en Broederschap!

Doet te weeten: Dat bij den Raad, na rijpe overweeging, besloten en vastgesteld is, om mede binnen deeze Plaats in werking te brengen het XVIII. Articul der Publicatie van den 15. Junij 1801, betrekking hebbende tot het bestuur en toevoorzicht op het onderwijs in de lagere Schoolen binnen de Bataafsche Republiek.

Dat 't ten gevolge van dien, aan ieder Burger en Ingezeten vrij zal staan, van een bijzondere School te mogen en kunnen oprichten, om in hetzelve onderwijs te geeven, even als in de openbaare Schoolen geschiedt: des dat dezelve, welke (na de bekendmaaking deezes) eene zoodanige bijzondere School binnen deeze Stad begeert op te richten, gehouden zal zijn, daar toe al-

alvoorens Admisfie van den Raad of het Gemeente Bestuur in der tijd te vraagen en te verkrijgen, en, even als de openbaare Onderwijzers, geëxamineerd moet zijn, overeenkomstig welgedagte Publicatie.

Dat de Raad wijders geoordeeld en goedgevonden heeft, ter kennisse van een ieder, die zulks aangaan mag, te brengen, dat zij, in conformiteit van het XIX. Articul van meer- en welgedagte Publicatie, binnen deeze Stad tot Plaatselijke School-Opzienders en Bestuurders, benoemd en aangesteld heeft de Leden, uitmaakende het Collegie van Scholarchen der Latijnsche Schoolen alhier, welken zich deezen Last tot algemeen welzijn hebben laaten welgevallen, en tot dat einde reeds bij de daar toe gestelde en Geconstitueerde Magt zijn geäpprobeerd, en genoegzaam gequalificeerd; wordende dienvolgends ieder Schoolhouder of Schoolhouderes binnen deeze Stad bij deezen ten serieusten aangemaand en gelast, welgedagte Collegie in die qualiteit te eeren en te respecteeren; waar van echter uitgeslooten wordt de Onderwijzer of Meester in de Fransche Taal alhier, uit hoofde dat over deszelfs School bijzondere Curatoren gesteld zijn.

En ten einde dit ter kennisse van een ieder komen mag, zal deeze van de Puije van 't Huis der Gemeente worden gepubliceerd, en op onderscheiden plaatsen binnen deeze Stad geaffigeerd.

Aldus gedaan en geresolveerd op 't Huis der Gemeente binnen *Harlingen*, den 27. April 1802.

(*Was get.*)

MARTEN BOS.

Ter Ordonnantie van den Raad.

(*Get.*)

YPE FEDDEMA.

De Leden in het Collegie van Scholarchen der Latijnsche Schoolen alhier, waar van in bovengemelde Notificatie wordt melding gemaakt, en die, volgens dezelve, tot plaatselijke Schoolopzieners en Besturers aangesteld zijn, zijn thans de volgende Heeren:

ALBERTUS REEN MENTES.
JOHANNES VAN ASSEN.
JACOB CASPER METZLAR.
AMBROSIUS DORHOUT.
Mr. ALBERTUS JACOBUS CONRADI.
Dr. JOHANNES ALBARDA.
Mr. WYBE HANEKUYK.
Mr. PIETER DEKETH.

OLST *den* 20. *Julij* 1802. Gepasseerden Donderdag werd des morgens ten tien uuren in de grote Kerk te *Deventer*, door den Burger H. VAN LOGHEM JR., Lid van de School-Commissie en Secretaris van het Departement *Deventer* der Bataafsche Maatschappij: *tot Nut van 't Algemeen*, aan een groot aantal Leerlingen van de Nederduitsche en Fransche, als mede van de, in den voorleden jare door dit Departement opgerichte Teken- en Stads Werk-Scholen, welke geduurende het afgelopen jaar, en voorål bij de gehouden Examina's, de meeste blijken hadden gegeven van hunne vordering in het Spellen, Lezen, Schrijven, Rekenen, Nederduitsche en Fransche Talen, Aardrijks- Geschied- en Tekenkunde, als mede van betoonden ijver en arbeidzaamheid, in den naam van het gemelde Departement de verdiende eereprijzen uitgedeeld.

Vooraf hield de genoemde Burger ene alzins schone Redevoering *over den groten invloed van het gedrag der Ouderen in hun huiselijk. — en van dat van de leden der zamenleving in hun openbaar leven op de zedelijke vorming der jeugd.* Hij zocht door bondige bewijzen, en door treffende tafere-

len het gewicht van dezen invloed te betogen; en moedigde zo wel de ouderen als alle andere menschen ten krachtigsten aan, om zich overal en ten allen tijde als goede en deugdzame voorbeelden aan de jeugd te tonen. — Het aanzienelijk aantal Toehoorers bij deze plechtigheid en het aangenaam Muziek vermeerderde den luister en het genoegen van dit kinderfeest, hetwelk zeker enen voordeligen indruk op de oor- en ooggetuigen zal nalaten.

J. W. A. MULLER,

Schoolopziener.

DOKKUM, *den* 17. *Augustus*.

Heden had alhier in de groote Kerk het zesde jaarlijks Examen plaats der Nederduitsche Schooljeugd, in tegenwoordigheid van den Raad der Gemeente dezer Stad en een aanzienlijk getal toehoorders.

Do. A. ADRIANI opende de plegtigheid met eene redevoering, *ter aanprijzing van de waare verlichting*, en gaf, uit naam van het Committé van openbaar Onderwijs, aan de waardige Onderwijzers der Jeugd, R. DE JONG en W. PANNENBORG, aanzienlijke eereprijzen, om eenigzins met daden te tonen, hoe zeer men over hun Schoolwerk voldaan was.

Hier op volgde het Examen. Onderscheiden Leerlingen van lagere en hogere Classen gaven blijken van hunne vorderingen in 't Spellen, Lezen, Schrijven, Zingen, en vaerdig beantwoorden van gedane vragen over verschillende onderwerpen; als Taalkunde, Vaderlandsche Geschiedenis, Geographie enz.

 Ruim

Ruim 40 prijzen werden er uitgedeeld aan hun, die zich het best gekweten hadden, onder welke, zich ook een jong Bosjesmannetje bevond, van Africa's Zuidhoek afkomstig, nu genaamd THOMAS.

Tusschen beiden werd door het Orgel de aandacht verlevendigd, en alles met, naar tijdsgelegenheid, gepaste aanspraken en dankbetuigingen, besloten.

TJALLEBIRD *den* 20. *September* 1802.

ZEER GEACHT MEDEBURGER!

Ik kan niet voorbij om U te verzoeken in uw alom geächt Maandwerk, *de Bijdragen ter verbetering van het Schoolwezen*, te willen aankondigen; dat op den 10. Sept. l: l. te *Wyckel* (gelegen in mijn Schooldiſtrict) na het afgelopen Examen eene uitdeling van eerepryzen heeft plaats gehad, waartoe een edelmoedig Menſchen- en Kinder-vriend, aldaar woonachtig, aan den Schoolonderwijzer J. M. BANNING, eene zekere ſom gelds had ter hand geſteld, met uitdruklijk verbod van zijnen naam te melden. — De plechtigheid wierd geregeld door den Predikant der plaats S. L. NAPJUS, welke door geſchikte aanſpraken de kinderen aanmoedigde tot vlijt en leerzaamheid, en vervolgens de uitdeling der Prijsjes verrichtte, ontvangende de verdienstlijkſten uit elke claſſe een boekje tot een Prijs, terwijl de overige niet bekroonde kinderen, alle eene kleinigheid in geld, en de kleinſte kinderen een ſtuk koek ontvingen ter aanmoediging.

Ik wensch dat het voorbeeld van dezen waarlijk edeldenkenden Menſchenvriend vele navolgers moge vinden in andere plaatſen, en hoop daartoe een geſchikten weg gevonden te hebben, met voor hetzelve in uwe *Bijdragen* eene plaats te verzoeken; 't welk Gij zeker niet zult weigeren aan hem, die het zich eene rekent, met hoogachting zich te noemen

ZEER GEACHT MEDEBURGER!

Uwen heilwenſchenden en dienstvaardigen Medeburger,

M. J. ADRIANI.

INHOUD.

BOEKBEOORDEELINGEN.

H. CURAS en SCHROCK, *kort begrip der Algemeene Geschiedenis.* III. Stuk I. gedeelte . . . . Bladz. 3

Nuttig en vermaaklijk Zakboekje voor de Jeugd, behelzende verhaalen van allerlei Uitvindingen. 2. Stukjes. . . . . bl. 16

De middelen van bestaan, of ambachten, konsten en handwerken. . . . . . . bl. 22

C. W. WESTERBAAN, *Redevoering.* bl. 27

MENGELWERK.

Iets over het onderwijzen der Nederduitsche Taalkunde aan kleine Kinderen. (Vervolg van II. D. VII. St. bl. 25.) . . Bl. 31

Het School-onderzoek. . . . . bl. 38

Handgreep om de tafel van vermenigvuldiging gemakkelijker te leeren. . . . . . . bl. 46

SCHOOLBERICHTEN.

Schoolbericht van September 1802. . Bl. 48

Volledige Getuigschriften. . . . . . ibid.

Opengevallen of vervulde Schoolmeestersplaatsen. . . . . ibid.

Eindhoven. ...
een leerpelijk...

Harlingen. N...
aldaar.

School-onderw...

Gift van een o...

IJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

HOOLWEZEN

IN HET

TAAFSCH GEMEENEBEST.

II.e DEEL X. STUK.

(*October* 1802.)

Te LEYDEN *bij*

DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCII.

BOEKBEOORDEELINGEN.

Nieuw en volkomen A. B. C. Spel- en Taalkundig Leesboek voor kinde-deren: naar het Hoogduitsch van J. G. REINHARDT, *met* Plaaten. Amst. *bij* C. TIMMER. 1802. 72. bl. 8vo. Prijs *f* 0 : 14 : 0.

Hoe veele a b. c. boekjes 'er ook reeds voor de jeugd vervaardigd mogen zijn, en dus het aangekondigde gevaar loopt om in die zee verzwolgen te worden, meenen wij echter, dat het zich zoo voordeelig onderscheidt, dat het voor dat gevaar weinig heeft te vrezen. — Wij althands kunnen den Vertaler zoo wel als den Schrijver den lof niet weigeren; van bij deszelfs samenstelling eene gezonde oordeelkunde geraadpleegd, en op alles, wat kinderen onderscheidt, naauwkeurig acht geslagen te hebben.

Ziet hier de orde der onderwerpen. I. Gewoone orde der letteren. II. Eigenschappen der letteren, welken men in 't schrijven in acht moet nemen. III. Zelfklinkers. IV. Me-

deklinkers. V. Twee en drie klanken. Eenige gewigtige aanmerkingen over het gebruik van sommige letters. VI De leestekens. Hier vindt men eene aanwijzing om de laatste afdeeling niet eerder te hand te nemen, dan na dat de kinderen reeds in het lezen geoeffend zijn. Ook dit, voegen wij 'er bij, geldt op II. — Nu volgen VII. en VIII. verschillende soorten van letters en het gebruik der hoofdletters. IX. Sijllaben of lettergrepen. X. Woorden van één, XI. van twee en XII. van drie lettergrepen met de lidwoorden. XIII. Zelfstandige, met hunne bijvoeglijke woorden. XIV. Gelijkluidende woorden, die door de spelling onderscheiden worden. Hoe zeer veelen die onderscheiding niet volgen, als op geene gronden steunende, keuren wij haar echter zeer nuttig, om misverstand voortekomen. De hier opgegeven lijst is voor kinderen volkomen voldoende. XV. De cijfferletters in alle hare soorten. XVI. Tafel van vermenigvuldiging, deze gaat tot 20 maal twintig XVII. Nu volgen leesoeffeningen voor kinderen: (in welken men echter geene opklimming heeft in het oog gehouden, door eerst korte afdeelingen van een en twee lettergrepen, en vervolgends van drie en meer te geven, als ook eenige gebeden en spreuken *De aanmerkelijke levensgeschiedenis van Jantje en Klaartje*, hadden wij, om meer dan eene reden, liever gemist. Beter behaagden ons de *boerenknaap* en *de vertelling*. — Voorts is het werkje versierd met 24. lieve afbeeldingen op

op 6. plaatjes, staande op de letters van het a. b c. terwijl het slot eene verklaring van ieder figuurtje bevat, die zeer lezenswaardig is

Maar nu is de vraag, voor wie moet dit eindelijk a b. c. boekje dienen? Voor de scholen is het te kostbaar en te mooij. Een bekwaam huisonderwijzer, of een vader des huisgezins alleen kan het met het beste gevolg bezigen. Vooral, wanneer hij zelf kan onderscheiden, hoe veel de kinderen kunnen bevatten en daar naar zijn onderwijs inrichten. Want dit voornaam punt, de opklimming van het eenvoudige tot het moeielijke, is te weinig in dit boekje in het oog gehouden, dan dat men het aan iederen onderwijzer zou kunnen overlaten, om hetzelve als een onbedrieglijken gids, blindling te volgen.

Wij voor ons zouden hen raden eerst met de plaatjes en de verklaringen te beginnen, om de kinderen de kennis der letteren op eene onderhoudende wijze bijtebrengen, en wel voor eerst slechts één soort: men leere hen dan de afdeelingen I. III. IV. en V. (de laatste zonder de aanmerkingen) men gaa dan over tot het spellen van IX. X. XI. en XII. en het lezen van XIII. XVII. en de volgenden. Dan eerst kan men II. de aanmerkingen achter V, VI, VII, VIII. en XIV. ter hand nemen, en men besluite met alles, wat hier over de rekenkunde gevonden wordt.

Eerſte Beginſelen der Rekenkunde, voorgeſteld in vragen en andwoorden ten dienste der Schoolen, door J. BRUNT. 2de Stukje. Leyden bij D. DU MORTIER EN ZOON. 1802. 118. bl. 8vo. Prijs ƒ0:5:0.

De ſpoed, waar mede de Schrijver en Uitgevers van dit werkje dit tweede Stukje op het eerſte doen volgen, deed ons beſluiten om het ook onverwijld ter hand te nemen, ten einde onze lezers met hetzelve bekend te maken.

Dit Stukje dan beheist de toepasſing der, in het voorgaande behandelde, ſpecien op gelden, maten en gewigten, en de zoogenaamde *reductie* of *casſa rekening*; waar na de Schrijver tot den *regel van drieën* overgaat.

Hoe zeer wij nu ook op dit ſtukje al het goede en lesſlijke moeten toepasſen, 'tgeen wij reeds van het eerſte gezegd hebben, en zelfs onze goedkeuring verdubbelen, daar de Schrijver in dit Stukje bij iederen behandelden regel juist zoodanige voorbeelden gevoegd heeft, als voor kinderen geſchikt zijn, om hun lust en ijver tot de bewerking der voorſtellen optewekken: willen wij ons echter hier mede thands niet ophouden. Maar wij achten ons verpligt den lezer opmerkſaam te maken

op

op iets, het geen dit werkje van alle ons bekende Rekenboeken onderscheidt.

De Schrijver, den regel van drieën, te regt, op de meetkundige evenredigheid grondende, behandelt, alvorens tot dien regel zelven overtegaan, eerst de evenredigheden in het algemeen, en vervolgends de rekenkundige en meetkundige evenredigheden in het bijzonder, en toont dan ten duidelijkste aan, dat de regel van drieën niets anders is, dan eene meetkundige evenredigheid.

Gaarne wenschten wij dit geheel overtenemen, ten einde onze lezers des te beter in staat te stellen, om over de wijze van behandeling van dit belangrijk deel der rekenkunde te oordeelen. Dan de bekrompenheid van ons bestek veroorlooft ons niet, iets meer te plaatsen, dan dat geene, 't welk hier toe de naaste betrekking heeft, te weten, het geen de Schrijver zegt nopens de meetkundige evenredigheden.

„ 1. *Wanneer heeft er eene Meetkundige*
„ *Evenredigheid plaats?*

„ Als de Meetkundige reden van twee
„ grootheden of getalien, gelijk is aan de
„ Meetkundige reden van twee anderen.

„ 2. *Hoe schrijft men eene Meetkundige*
„ *Evenredigheid?*

„ Op deze wijze: $3 : 12 = 5 : 20$, dat is:
„ 3 *staat tot* 12, *gelijk* 5 *tot* 20.

„ 3. *Heeft eene Meetkundige Evenredigheid ook eigenschappen?*

„ Ja; de eerste en voornaamste eigenschap eener Meetkundige Evenredigheid

is

„ is deze: *Dat in alle Meetkundige Even-*
„ *redigheden het vermenigvuldigde der beide*
„ *uiterste termen, gelijk aan dat der beide*
„ *middelsten is.*

„ 4. *Heeft dat in alle Meetkundige Even-*
„ *redigheden plaats, hoedanig die ook mo-*
„ *gen wezen?*

„ Ja, want ieder *volgende term* eener
„ Meetkundige Evenredigheid, is altijd ge-
„ lijk aan deszelfs *voorgaande*, vermenig-
„ vuldigd of gedeeld door *de gemeene reden.*

„ 5. *En wat volgt daar uit?*

„ Daar uit volgt dan, dat eene Meetkun-
„ dige Evenredigheid als 3 : 15 = 4 : 20 on-
„ der deze gedaante
„ kan geschreven wor-
„ den, 3 : 3 × 5 = 4 :
„ 4 × 5; dewijl der-
„ zelver volgende ter-

$$\frac{3 : 3 \times 5 = 4 : 4 \times 5}{4 \times 4 \times 5 = 4 \times 5 \times 4}$$

„ men uit de voorgaanden, vermenigvuldigd
„ met de gemeene reden bestaan. En dat,
„ wanneer men van die laatste evenredig-
„ heid de beide uiterste en middelste ter-
„ men vermenigvuldigt, de producten uit
„ dezelfde getalmerken, en wel *uit de beide*
„ *voorgaande met de gemeene reden verme-*
„ *nigvuldigd*, bestaan.

„ 6. *Wat kan men uit deze eigenschap lee-*
„ *ren?*

„ Men kan er uit leeren, om tot drie ge-
„ gevene getallen, een vierde Meetkundige
„ Evenredige te vinden.

„ 7. *Als ik dan tot drie gegevene getal-*
„ *len, bij voorbeeld 3, 6 en 9 een vierde*

„ *Meet-*

Meetkundige Evenredige wil vinden? — *Hoe vind ik die dan?*

„ Dan schrijft gij de drie gegevene getalen ter neer, en zegt: 3 *staat tot* 6, *gelijk* 9 *tot de onbekende vierde Meetkundige Evenredige.*

„ 8. *Wat is men gewoon om voor de vierde Meetkundige Evenredige die gezocht moet worden, te stellen?*

„ Een x, en dan wordt de evenredigheid op deze wijze uitgedrukt: $3:6=9:x$, dat is: 3 *staat tot* 6 *gelijk* 9 *tot* x.

„ 9 *Wordt nu die vierde Evenredige door middel der voorgaande eigenschap gevonden?*

„ Ja, want dewijl het altijd zeker is, dat in alle Meetkundige Evenredigheden het vermenigvuldigde der beide uiterste termen gelijk aan dat der beide middelsten is; zo moet dan ook de onbekende, door x verbeeld, met 3, de voorste term, vermenigvuldigd zijnde, aan het product der beide middelste termen, en dus aan 9×6 gelijk zijn.

„ 10. *Maar als die onbekende, door x verbeeld, met 3 vermenigvuldigd wordt, wat is dan het product?*

„ Dan is het product $3\times x$ of $3x$, hetwelk te kennen geeft dat x, of de onbekende vierde Evenredige, 3 maal genomen, of met 3 vermenigvuldigd is.

„ En de vergelijking $3x = 54$ „ welke daar uit voorkomt, „ toont dan aan, dat de onbekende 3 maal genomen, gelijk aan 54 is.

$$3 : 6 = 9 : x$$
$$3 \times x = 6 \times 9$$
of $3x = 54$

„ 11. *En wordt dan uit die vergelijking „ de waarde van x, en dus de vierde evenredige gevonden?*

„ Ja, want dewijl dezelve aantoont, dat „ 3 maal de onbekende gelijk aan 54 is, „ zo moet dan éénmaal de onbekende „ ook gelijk een derde deel van 54 wezen; en daarom hebt gij, om de onbekende evenredige te weten, niets anders te doen, dan de vergelijking aan beide zijden door 3 te deelen, en de „ uitkomst zal de begeerde vierde evenredige zijn.

„ 12. *Maar moet ik dan de vergelijking „ $3x = 54$ aan weerszijden door 3 deelen?*

„ Zeer zeker, *want als gelijke dingen, „ door gelijken worden gedeeld, dan zijn „ ook de uitkomsten gelijk*; en daarom, als „ de vergelijking $3x = 54$ aan „ de eene zijde door 3 gedeeld „ wordt, en daardoor x alleen „ tot uitkomst komt, dan moet „ ook, om de gelijkheid te behouden, de andere zijde der vergelijking „ door 3 worden gedeeld, dewijl 3 *maal* „ $x = 54$, en dus éénmaal x gelijk een derde deel van 54 moet zijn.

$$3/\ \frac{3x = 54}{x = 18}$$

„ 13. *En dan verkrijg ik $x = 18$ voor de „ uitkomst, niet waar?*

„ Dat

„ Dat is ook zo, en daar uit blijkt dan,
„ dat $x = 18$, of dat 18 de begeerde vierde
„ de evenredige is.

„ 14. *En dat 18 de begeerde vierde even-*
„ *redige is, wordt ook gemakkelijk bewezen?*

„ ô Ja, heel gemakkelijk, want als gij
„ de gevondene 18 in de plaats van x stelt,
„ dan ziet gij, dat 3 *tot*
„ 6 *dezelfde Meetkundige*
„ *reden heeft, als* 9 *tot*
„ 18; en dat het product
„ der beide uiterste ter-
„ men gelijk is aan dat der beide middelsten,
„ waar uit dus blijkt, dat 18 de begeerde
„ vierde evenredige is tot 3, 6 en 9.

$$3 : 6 = 9 : 18$$
$$3 \times 18 = 6 \times 9$$

„ 15. *Volgt uit deze handelwijze, om een*
„ *vierde Meetkundige Evenredige tot drie*
„ *gegevene getallen te vinden, nu niet een*
„ *korter manier?*

„ Ja, hier uit volgt, dat gij, om een
„ vierde Meetkundige Evenredige tot drie
„ getallen te vinden, niets an-
„ ders te doen hebt, dan de
„ beide middelste termen met
„ elkander te vermenigvuldi-
„ gen, en dat product door de
„ voorste term te deelen; als
„ wanneer de uitkomst de
„ vierde Meetkundige Even-
„ redige zal zijn.

$$3 : 6 = 9 : x$$
$$6$$
$$3 / 54 \{ 18$$

„ 16. *Die manier is heel eenvoudig?*

„ Dat is zij ook, en hier bij moet gij
„ ook nog aanmerken, dat dit juist dezelf-

„ de bewerking is, die men in de gewone
„ Rekenboeken, voor de bewerking van
„ den *Regel van Drieën* opgeeft.

„ 17. *Is dan de* Regel van Drieën *op deze*
„ *eigenschap der Meetkundige Evenredigheden gegrond?*

„ Ja, want zij bestaat in niets anders,
„ dan om tot drie opgegevene grootheden,
„ een vierde Meetkundige Evenredige te
„ vinden."

Korte inleiding in de boeken des ouden Testaments, ten gebruike van den gemeenen man en de schoolen. Uit het Hoogduitsch *van* F. C. ZAREL. *Vertaald en veranderd door* H. W. C. A. VISSER, *Predikant te Warns en Scharl.* Sneek *bij* C. VAN GORCUM 1802. VI. en 80. bladz. 8vo. Prijs *f* 0 : 5 : 0.

Reeds lang wenschten wij een leerboekje voor kinderen en eenvoudigen, dat hun eenig algemeen overzigt van den inhoud des Bijbels en deszelfs geschiedenis kon geven. De meesten toch beschouwen denzelven als een

een heilig orakelboek en lezen alles zonder onderscheid, niet zoo zeer tot onderwijs, stichting en verbetering, als wel om zich van een godsdienstpligt te kwijten, zich voor het overige weinig bekommerende of zij ook verstaan, wat zij lezen, en dezelfde gewigt gevoelen. Zekerlijk men heeft zich edert eenigen tijd bezig gehouden om zoo-anige eenvoudigen het regt gebruik des Bij-els te leren, maar, zonder eene nadere andleiding, doen alle zulke voorschriften einig uit. — Op dezelfde wijze leert de jeugd rifttplaatsen van buiten, om eene waarheid zedepligt te staven, zonder eenige bevat-g, dat het voorstel waar moet zijn, om die Schrijver zulks bevestigt; of begrip, waar hij zijn gezag ontlene.

Volledig hebben wij onze wenschen be-igd gevonden in het aangekondigde werk-dat, behalven het nut voor bejaarde een-igen, voor kinderen onmisbaar is, zoo in de katechisatien als scholen. Zullen inderen een aaneengeschakeld en op-nend bijbelsch onderwijs in den Gods-erlangen, dan behoort dit werkje voor-vooraf te gaan en ten grondslage te

best kunnen wij den lezer met den waarde van dit uitmuntend boekje maken, wanneer wij hier de drie i- overnemen.

§. 1.

at is eene Inleiding in de Heilige t?

X. St.

Oa-

„ Onder eene *Inleiding in de Heilige Schrift* verstaat men onderscheidene berigten nopens de Opstellers der Bijbelboeken, den tijd in welken dezelve opgesteld wierden, de aanleiding tot derzelver opstelling, den inhoud en de lotgevallen van deeze Boeken; met één woord, alle zoodanige onderrichtingen, als geschikt zijn, om ons tot eene grondigere kennis der Heilige Schrift opteleiden en ons dezelve met wezenlijk nut te doen leezen.

§. 2.

„ Wat beteekent *Testament?*

„ De *Bijbel* (of in den voortreffelijksten zin *het Boek*) bestaat uit het *Oud* en *Nieuw Testament*. Christus noemde zijne nieuwe Godsdienstleer, die hij met zijn bloed bekragtigen zoude, *het Nieuw Testament* (zie Luc. XXII: 20.) Van daar hebben de Boeken, waarin die vervat was, deezen naam gekregen, welk woord moet overgezet worden door *Verbond*, en alsdan te kennen geeft de verzameling van die Boeken, waarin Gods genadige schikking tot Zaligheid van menschen vervat is. De eerste Christenen hebben in tegendeel de Heilige Boeken der Jooden *het Oud Testament* genoemd, als waarin de oude Godsdienstleer der Vereerers van den eenigen waaren God, en derzelver eerste geschiedenis vervat was.

§. 3.

„ *Inhoud van het Oud Testament.*

„ Het *Oud Testament* vervat (in eenen

„ ru-

„ ruimeren zin) de verzameling van die „ schriften, welke de inrigting van den „ Godsdienst, van de openbaringen van God „ aan de Vaderen der Israëliten, en van „ de Regeringsform der Israëliten bevatten, „ en van geloofwaardige persoonen, langen „ tijd voor Christus geboorte, opgeteekend „ zijn geworden. Zij zijn de oudste schrif„ten in de weereld."

Na deze verklaaring worden wij met de waarde van het O. T. bekend gemaakt — Die boeken beheizen het verhaal van Gods bestuur, tot bevordering van de kennis des waren Gods en het geluk der menschen: — zij zijn belangrijk om de beloften van een verlosser, welken daarin vervat zijn: — derzelver zedeleer is gewigtig; — zij staan in het naauwst verband met de boeken des N. T. — zij zijn onder eene Godlijke besturing geschreven; — derzelver inhoud is ongeschonden tot ons gekomen: — zij zijn door menschen en voor menschen geschreven. De verschillende benamingen, de taal, de oorsprong en gesteldheid der oude schrijfwijze, en de verschillende verdeelingen van het O. T., maken des overigen inhoud dezer afdeeling uit. — Daar in deze, over de oude schrijfwijze en de verdeeling in kapittels en verzen gehandeld wordt, zou het ook hier de plaats geweest zijn, om over de wijze van het samenstellen van boeken, bij de Ouden, vervolgends van de uitvinding der drukkunst, en eindelijk over onze tegenwoordige ne-

derduitsche vertaling, bij de Hervormden in gebruik, te handelen. Waar bij men nog zou kunnen voegen een bericht, welke overzettingen de Roomsch- en Luthersgezinden bezigen. Immers de sprong, van de schrijfwijze der *Israëliten* in *Gosen* — tot onze tegenwoordige gedrukte Bijbels, is voor kinderen verbazend groot. Zonder zoodanig een bijvoegsel, kan het kind, in weerwil van dit boekje, nog geen begrip krijgen, hoe die Bijbel ontstaan zij, dien het voor zijne ogen heeft. Bij een herdruk, wenschen wij hartlijk, dat de kundige vertaler, ten einde aan dit werkje nog meerdere volkomenheid te geven, op zoodanig een bijvoegsel bedacht zal zijn. — Ook verlangen wij, ter zelfder plaats of elders, eenig naricht, over het onderscheid tusschen de *kanonijke* en *apocrijfe* boeken, het geen tevens een denkbeeld kan geven, hoe de eersten in één bundel bij elkanderen zijn gekomen, en wat aan dezelven gezag geeft: als ook iets, over de vertaling der 70 waar van eenvoudigen zoo dikwijls op den kansel horen spreken, zonder iets hier van te begrijpen.

Het O. T. in *de geschiedkundige*, *dichtkundige* en *prophetische* boeken verdeeld hebbende, laat de Schrijver thands eene inleiding *in de bijzondere boeken des O. T.* volgen, waar bij deze verdeeling ten grondslage gelegd is. En dus treft men hier berichten aan, eerst van de levensomstandigheden der Schrijvers, zo zij bekend zijn, en

en vervolgends van den hoofdinhoud hunner schriften.

Om des te beter over de wijze van behandeling te kunnen oordeelen, lust het ons hier overtenemen het geen de Schrijver zegt, over de Poëtische Boeken in het algemeen, en over Job in het bijzonder.

„ II. DE POËTISCHE OF DICHTKUNDIGE „ BOEKEN DES OUDEN TESTAMENTS.

§. 42.

„ De boeken, welke tot deeze zoort be„hooren, zijn: het Boek van *Job*, de *Psal„men*, *Spreuken*, *Prediker* en *het Hooglied*. „ In het N. T. worden dezelve bedoeld, „ wanneer 'er van de *Psalmen* gesprooken „ wordt.

§ 43.

„ *Algemeene Inhoud en Stijl dezer Boeken.*

„ Deeze boeken zijn bijkans geheel van „ eenen zedekundigen inhoud. De Zeden„leer, daarin vervat, is zuiver en voortref„lijk. Duidelijke en naadruklijke betuigin„gen vervatten dezelve van het geloof aan „ 's menschen waare bestemming, van de „ erkentenis van den eenigen volmaakten „ God — van het geloof aan een toekomstig „ leven en rechtvaardige vergelding, en van „ de hoope op den beloofden Messias.

„ Dit alles wordt in den verhevenen dich„terlijken stijl der Oosterlingen voorgedraa„gen. De verhevenste gedagten en aandoe-

„ ningen des harten worden 'er in eenen
„ even verhevenen ſtijl voorgeſteld.

„ Onder alle de Boeken der O. T. zijn
„ het deeze, welke, benevens de Prophetiſche,
„ het minst recht verſtaan worden,
„ het geen voornaamlijk uit de volgende
„ oorzaaken voortſpruit:

„ 1°. Dat men niet genoeg den verhevenen
„ ſtijl der Oosterlingen, die van leenſpreuken
„ en vergrootende wijzen van zeggen
„ overvloeit, in aanmerking neemt. In
„ de overzetting, welke wij in onze gewoone
„ Bijbels hebben, zijn deeze veelal
„ woordelijk overgebragt. En dit veroorzaakt
„ meenigerlei duisterheid en verkeerd
„ verſtand, wanneer wij dezelve naar ons
„ westersch Taaleigen opvatten.

„ 2°. Niet weinig vermeerdert dit misverſtand,
„ wanneer men, in het leezen van
„ deeze boeken, de zeden en gewoontens
„ der Oosterlingen, de geſteldheid hunnes
„ Lands, hun herderlijk leven niet behoorlijk
„ voor oogen houdt.

„ 3°. Eindelijk komt hier nog in aanmerking,
„ de verkeerde zin, waarin veele
„ plaatzen uit deeze H. Boeken aanhoudende
„ gebruikt zijn geworden. Voornaamlijk
„ heeft zulks plaats omtrent zoodanige plaatzen,
„ waarin geloofswaarheeden vervat
„ zijn. De zucht, om alle die geloofswaarheeden,
„ welke duidelijk en nadruklijk in
„ de Boeken des N. T. geleerd worden,
„ even duidelijk en menigvuldig in de Boeken
„ des O. V. te vinden, bragt hier menig

„ nig een op het dwaalfpoor. En wanneer
„ eens zoodanige verklaring genoegzaam ge-
„ zag verkregen had, dan wierd dezelve
„ weldra aangenoomen, en met de kennis
„ dier plaats wierd tevens zoodanig ver-
„ keerd begrip van dezelve algemeen inge-
„ zoogen. Wat is 'er b. v. algemeener,
„ dan in Ps. XXXIII: 6, een bewijs voor het
„ beftaan der drie Goddelijke Perfonen te
„ vinden, daar toch het gansche lied een
„ Lofzang is op het werk der fchepping en
„ onderhouding, en dit Vers duidelijk eenen
„ gelijken zin heeft met het 9 Vers van dien
„ zelfden Psalm.

§ 44.

„ *Job.*

„ De opfteller van dit fchoone boek is
„ hoogstwaarfchijnlijk een vrije Hebreer,
„ van voortreflijke zielsvermogens, in Ara-
„ bien, vóór Mofes tijd. Het geen in het
„ eerfte Hoofddeel verhaald wordt is eene
„ leerrijke gelijkenis, gelijk b. v. de gelij-
„ kenis van den Rijken Man en Lazarus in
„ het N. T. Het oogmerk van dit boek
„ was, om te toonen, hoe dwaas de men-
„ fchen handelen, wanneer zij onbezonnene
„ oordeelen over Gods Regering vellen.
„ Het gewoone vooroordeel moest tegen-
„ gewerkt worden, het geen den ongeluk-
„ kigen, in ieder geval, een zondaar, en ie-
„ iederen gelukkigen eenen onfchuldigen
„ noemt.

„ Job leed het gevoeligst verlies zijner

,, have, en wierd nog ten laatsten van de
,, smertelijkste en schriklijkste krankheid
,, aangetast. Zijne bekenden bezoeken hem
,, in zijn lijden. Rondsom hem verzameld,
,, onderzoeken zij de oorzaaken van het
,, ongeval hunnes vriends, en vangen ge-
,, zamenlijk aan, hem de bitterste voorwer-
,, pen te maaken, (duidlijker zou het zijn
,, *verwijtingen te doen*) waar bij zij telkens
,, op de gedagte terug komen, dat hij zich door
,, geheime zonden deeze elenden veroor-
,, zaakt zou hebben. Doch Job behoudt,
,, in den hevigsten strijd der wijzen, de ze-
,, ge. Zijne naadruklijke redenen treffen.
,, Men waagt het niet meer, den lijdenden,
,, in het aangezicht, een Boosdoener te
,, noemen; maar de vraag bleef nog onbe-
,, antwoord, waarom hij in deezen onge-
,, lukkigen toestand moest zijn? tot einde-
,, lijk de Godheid zelve verschijnt en aan
,, de onder elkanderen strijdenden verklaart,
,, dat het Stervelingen niet toekomt, over
,, de Weereldregering stoutelijk oordeel te
,, vellen. Dit is de korte inhoud van dit
,, boek.

§ 45.

,, *Vervolg.*

,, Het Boek van Job verdeelt zich in drie
,, deelen:

,, 1. De *Inleiding*, Hoofdst. I en II, waar
,, verhaald wordt, waarom Job met dit
,, zwaar lijden gefolterd wierd.

,, 2. *Samenspraaken* tusschen Job en zij-

,, ne

ne vrienden, waar over de Godheid eindelijk uitspraak doet. Hoofd. III: 1, XLII: 6.

„ 3. *Aanhangzel*, waarin verhaald wordt, hoe Jobs volharding in deugd en Godvrucht van God beloond zij geworden, Hoofd XLII: 7. tot aan het einde.

„ Het nut van dit Boek bepaalt zich niet alleen tot de Lezers der toenmaalige tijden; maar van den kant der Zedenleer blijft het ook voor ons van groot nut. De onschuldig lijdende kan uit hetzelve zeer veel leeren, gelijk ook de dwaaze zondaar. Het vervult den mensch met eerbied voor het Bestuur des Hoogen Gods, en bestrijdt alle onberaadene oordeelvellingen over Gods wegen, alle murmureringen over zijn Bestuur, zeer tragtig. Wij vinden in hetzelve zeer veele bewijzen, en verhevene beschrijvingen van Gods grootheid, en van zijne volmaaktheeden, voornaamlijk van zijne Eeuwigheid, Wijsheid, Almagt en Regtvaardigheid."

Verzameling van Gebeden en Dankzeggingen voor de Jeugd. Amst. *bij* J. A. SWALM. 1800. 43 bl. 8vo. Prijs *f* 0 : 4 : 0.

Zoodanig een School- of Kinderboekje ontbrak ons nog. Dit werkje vervat eene verzameling van 72 gebeden en dankzeggingen voor kinderen van verschillenden ouderdom geschikt, waarom men ook, over hetzelfde onderwerp, een aantal gebeden van verschillende lengte aantreft. Of zij eigen opstel, dan wel uit andere taalen en schriften overgenomen zijn, wordt niet gemeld. Eenigen hebben wij aangetroffen, uit andere Schrijvers overgenomen. Natuurlijk zal men eenigen vinden, minder geschikt voor kinderen, ook niet instemmende met iedere godsdienstige begrippen. Dan door de verscheidenheid der gebeden zullen 'er weinigen zijn, die niet voor een kristen, 't zij dan ook van welke godsdienstbegrippen, geschikt zijn.

Na het gebed onzes Heeren volgen twaalf morgengebeden, 27. geschikt voor het middag- en avondeten, en tien voor den avond. Dan vindt men 5. gebeden tot de school, en twee tot den openbaren godsdienst betrekkelijk, en drie tot JESUS gericht. Voords treft men aan een gebed om 't eeuwig le-

leven, om deugdſaam te leven, om menſchenliefde, om zachtmoedigheid tegen beleedigingen, om bewaring onder de vermaken der jeugd, om werkſaamheid en tegen de ledigheid, een tegen ziekten en ongeſteldheden, een in krankheid, een dankzegging voor herſtelde gezondheid, en voor alle bewaring, een gebed om ouderliefde, eindelijk een gebed van ouderen voor hunne kinderen. Eene verzameling van korte bijbelſche gedenkſpreuken in ziekten, — doch die ons, uit hoofde van derzelver duisterheid, voor kinderen geheel ongeſchikt zijn voorgekomen, — beſluit dezen bondel. Tot eene proeve geven wij hier de gebeden *om werkſaamheid* en *tegen de ledigheid*, als bijzonder voor de jeugd geſchikt als ook het gebed *van ouderen voor hunne kinderen*, welk laatſte ons boven alles, uit hoofde van zijne kortheid, eenvoudigheid en den treffenden toon, zeer behaagd heeft.

„ *Gebed om Werkſaamheid.*

„ Dierbare Jeſus! Mogt het werkzaam
„ leven van uwe Jeugd op deze aarde, ons
„ aanſporen, dat wij onze krachten in geen
„ trage ledigheid mogen verkwisten. Maak
„ ons zo werkzaam in het goede, gelijk Gij
„ waart, en geef ons gewilligheid om de
„ bezwaren der Jeugd met gelatenheid te
„ verdragen. En als wij naar de krachten,
„ die Gij ons ſchenkt onze vermogens aan-
„ wenden, zegen dan onze vlijt, en

„ dezelve Uwe Eer en onze welvaart be-
„ vorderd worden, verhoor ons om Uwe
„ Genade. Amen.

„ *Gebed tegen Ledigheid.*

„ Barmhartige God! bewaar ons voor
„ alle traagheid en ledigheid, waar door
„ wij ons schande behalen en in tijd en eeu-
„ wigheid ongelukkig konnen maken. Geef
„ ons het regte verstand, om onzen tijd wel
„ te besteden, en laat zodanige bezigheid
„ als wij onder Uw opzicht ondernemen,
„ door U gezegend worden. Verlos ons uit
„ Genade van alle kwaad, en neem ons in
„ Uw Hemelsch Rijk, 't welke Gij, dier-
„ bare Jesus! voor ons verwierft. Amen.

„ *Gebed van Ouderen voor hunne Kinderen.*

„ Vader van onzen Heere Jesus Christus!
„ Wij komen tot U met ons gebed. Ver-
„ werp ons niet van Uw aangezicht. Ziet
„ hier onze kinderen, aan U toegewijd. Hei-
„ lig ze in Uwe waarheid; maak het hun-
„ nen lust U te erkennen, te loven en te
„ aanbidden. Bewaar hunne harten voor
„ verstrooijingen. Laat het hun ernstig
„ voornemen zijn en blijven, U met gebed
„ hun hart te dienen en in Uwe vreze te
„ wandelen. Zij weeten nog niet, wat zij
„ zullen bidden, kom Gij hunne tederheid
„ te hulpe, en zo zij U kinderlijk aanroe-
„ pen, ach Heere, hoor hen dan, en schenk
„ hun dat gene, wat hun Zalig zij. Amen.

Wij wenschten echter niet zoo veele spel fouten in dit werkje aantetreffen.

Me-

Magazijn van Spreekwoorden, opgehelderd door voorbeelden en vertellingen, tot een Leesboek voor de Jeugd. 3de Deel. Amst. *bij* W. VAN VLIET. 1802. 207. bl. 8vo. *Met een* Plaat. Prijs *f* 0 : 16 : 0.

Ook dit deeltje van dit algemeen geacht en gezocht werkje, doet eer aan den Vertaler en Uitgever. Inzonderheid heeft de eerste zich toegelegd om het voor onze Vaderlandsche jeugd meer geschikt te maken, door hier en daar bijzonderheden intevoegen, die in ons land t'huis horen.

Bij het doorbladèren viel ons oog op de spreuk: *die ligt gelooft, wordt ligt bedrogen*, waar in het bijgeloof nadruklijk wordt te keer gegaan, en welke wij hier zullen overnemen, ter staving van ons gunstig oordeel over de vertaling.

„ WIE LIGT GELOOFT, WORDT LIGT „ BEDROOGEN.

„ BAREND en TEUNIS, twee boeren, die „ weeklijks met hunne goederen en vee, in „ eene naburige Stad gaan markten, kwamen „ onlangs bij elkander, des avonds, een

„ pijpje rooken. Zij voerden, onder an-
„ deren, te zamen, het volgende gesprek.

„ BAREND. Willen wij, Dingsdag, met
„ elkander, naar de Stad, daar wij gewoon-
„ lijk markten, gaan kermis houden?

„ TEUNIS. Ik zal zien, of ik kan.

„ BAREND. Of gij kunt; waarom zoudt
„ gij niet kunnen?

„ TEUNIS. Ik heb nog zoo veel te huis
„ te doen.

„ BAREND. Altijd met uw doen; wat
„ baat U al dat werken dan toch?

„ TEUNIS. (*Hem verwonderd aankijkende.*) Is dat boert of ernst?

„ BAREND. Volkomen ernst.

„ TEUNIS. Wel nu weet ik niet, hoe ik
„ het met U heb, BAREND! Gij zijt toch
„ anders zulk een groot vriend van wer-
„ ken en orde.

„ BAREND. Wat helpt nu al het wer-
„ ken? Welras zal het uitgewerkt zijn. De
„ aardbeving zal alles verwoesten. Ik ga
„ al mijn vee, koorn en boter verkoopen,
„ en 'er nog eens wakker kermis voor hou-
„ den, eer het te laat is.

„ TEUNIS. Zijt gij dan razend dol, buur-
„ man? Van wat aardbeving spreekt gij?
„ Die zijn in ons land zeldzaam, en dan nog
„ zoo hevig niet, dat alles 'er door ver-
„ woest wordt.

„ BAREND. Wat aardbeving? Wel, daar
„ het geheele dorp vol van is en waar van
„ ik het berigt, zwart op wit in mijn zak
„ heb. (*Hij haalt een papier uit zijnen zak.*)

„ TEU-

TEUNIS. o Dat domme ding van die edjes zangster! BAREND! laat U zulke ekkernijen toch niet wijs maken. Hoe ou een liedjes zangster dat weten?

BAREND Wel uit de staartster, die r onlangs gezien is. Wat beteekent die nders, dan allerlei ongeluk?

TEUNIS. Waarlijk, buurman! ik weet iet, of ik om U lagchen, dan U bewee- en moet Gij hebt dan vast ook de erkjes van de Maatschappij: *tot nut van 't algemeen*, niet gelezen.

BAREND. Loop, loop met al die nieu- wigheden; men wil 'er ons het geloof maar nede ontnemen. Nu, ik wed, dat de ardbeving komt.

TEUNIS. Dewijl gij toch nooit door edenen te overtuigen zijt, kom aan! vaarom wedt gij?

BAREND. Om een paar koeijen.

TEUNIS. Het is gewed. Maar ik moet J toch zeggen, dat gij al vrij ligtzinnig ijt, daar gij een zoo ernstig voorval ver- vacht, en evenwel nog te kermis gaan vilt. Doch, het is zoo, bijgeloof en igtzinnigheid gaan gewoonlijk hand aan and.

TEUNIS moest toch lagchen, toen BA- REND afscheid van hem genomen had. Die veddingschap kon ik ligt wagen, dacht iij. Want zoo de aardbeving kwam, wat baatte mij dan een paar koeijen? en komt lezelve niet, zoo heb ik 'er een paar meer.

L. D. X. St.

„ meer, en ik genees mijnen buurman, misschien, op eene gevoelige wijze, van zijn bijgeloof.

„ De aardbeving kwam niet. Teunis won de weddingschap en dacht nu, dat BAREND tot betere begrippen zou gekomen zijn; maar hoe stood hij verbaasd, toen deze hem te gemoet voerde. „ Dat hebt gij voor ditmaal gewonnen, buurtje! om dat de Liedjeszangster 'er niet recht achter was; maar 'er zijn wel andere lieden, die dat beter weten en juister voorspellen kunnen."

„ Zoo was 'er, voor eenige jaren, een Superintendent of opziener over de Predikanten, in *Duitschland*, naamlijk te *Clausthal*, ZIRHEN genaamd, die, door zijne voorspelling, dat geheel *Duitschland*, door eene aardbeving, zou verwoest worden, vele eenvoudige, ligtgeloovige menschen schrik en vrees aanjoeg; terwijl zij van achteren eerst begrepen, dat zij, zonder reden, beangst waren geweest. ZIRHEN was misschien, een eerlijk, goed en, in zijn vak, geleerd man, maar hij had zich eenmaal de dwaasheid in het hoofd gehaald, om eene aardbeving te willen voorspellen. Uit het klimmen van zekere ster, *Capella* genaamd, wilde hij bewijzen, dat de korst der aarde, tegen het zuiden, allengs instortte, en dat zulks ook eindelijk het lot van *Duitschland* zijn zou. Hij had daar toe de jaren van 1779 tot 1786 bepaald; maar die jaren zijn verloopen,

„ *Duitsch-*

Duitschland is nog hetzelfde, behalve dat het, naderhand, gedeeltelijk, veel van den oorlog geleden heeft, en ZIENER zou, leefde hij nog, zelf belijden moeten, hoe zeer hij zich bedrogen had.

„ Die Superintendent deed deze voorspelling, veelligt, met een goed oogmerk en eerlijk hart, maar 'er zijn vele lieden, die zich, op soortgelijke wijze, van anderer ligtgeloovigheid, tot hun voordeel, bedienen, en dezelven, op de behendigste en listigste manier, bedriegen. Niets lokt den eenvoudigen en ligtgeloovigen hoop des volks sterker aan, dan het geld. Naauwlijks zou men het zich kunnen verbeelden, dat vele menschen zich nog, door het graven naar schatten, laten verblinden en bedriegen, en evenwel is dit zoo. Nog voorleden jaar immers, gebeurde 'er iets van dien aart niet verre van *Amsteldam*, dat den luimigen RIJK, hervormd Leeraar te *Nieuwendam* aanleiding gaf, om dit geval, in eene Romance, *de schat* genaamd, te bezingen. De ondervinding leert ons gestadig, dat allen, die naar schatten groeven, bedrogen zijn uitgekomen en evenwel laat men zich telkens op nieuw bedriegen

„ Het is nog maar weinige jaren geleden, dat 'er eene landloopster te *Erfurt*, eene Stad in *Saksen*, kwam, die, op deze wijze, eenige burgers dier Stad opligtte, welken zich zelven nog wel onder de verstandigen rangschikten. Zij wilde, met

 „ hen,

„ hen, eenen ſchat van eenige duizende daalders opgraven. Volgends haar voorgeven, had zij daar over reeds met eenen Jezuiet te *Bamberg* geſproken, die de kunſt zou verſtaan, om geeſten te bannen en op te roepen; want, naar het gewone domme begrip, wordt elke ſchat van eenen geeſt bewaard, die, wanneer de ſchat opgegraven is, daar door van zijne wacht afgeloſt wordt. De Jezuiet had die kunſt uit eenen Bijbel geleerd; waar in zeven boeken van MOZES te vinden waren. Dit vertelſel, of liever deze leugen, lieten die ſchrandere inwoners van *Erfurt* zich dan ook wijsmaken, en zij verrigtten de ongerijmdſte en laſſte dingen, die hun het ondeugende vrouwmensch beval te doen. De ſchat moeſt zich bij eenen ſchoenmaker, heette het, in zijn kelder, bevinden. Deze man, door het geld verblind, dacht: „ Waarom zou ik toch dat geld, hetwelk „ in mijn huis verborgen is, en mij dus, „ van regtswege, alleen toekomt, met „ anderen deelen? Ik zal mij wel alleen „ meeſter van dien ſchat maken." Hij begon 'er dus naar te graven, en groef zoo vele gaten, dat niet ſlechts zijn eigen, maar ook zijns buurmans kelder in ſtortte, waar door hij in groote onkoſten verviel en niet minder misnoegen met zijnen buurman. De andere burgers gaven het wijf geld, en onderhielden haar rijklijk, wat koſt en kleeding betrof. Zij werden ook niet eer van hunne dwaasheid en ligtgelo-

„ vig-

„ vigheid genezen, dan na dat zij zich ten
„ uiterste bedrogen zagen en de landloopster
„ eindelijk, onverhoeds, het hazenpad ge-
„ kozen had.

„ Waar is een oord in de wereld, alwaar
„ niet, vroeger of later, zulk eene gekken
„ historie, want zoo kan men ze in de daad
„ noemen, zou zijn voorgevallen. Hoe ve-
„ len laten zich niet waarzeggen door oude
„ wijven, uit koffijdik of kaarten, ja door
„ middel van den Bijbel zelfs? Hoe velen
„ laten hun Horoskoop trekken bij zooge-
„ noemde Planeetlezers? Hoe veel aftrek
„ had niet de man, die, voor een paar jaar,
„ eerst te *Amsterdam*, en naderhand te *Rot-*
„ *terdam*, tot schande voor de politie dier
„ Steden, openlijk met briefjes op de markt
„ te koop stond, waar op ieder zijn toeko-
„ mend lot kon voorspeld vinden? Hoe ve-
„ len wagen leven en gezondheid niet ligt-
„ zinnig aan eenen Kwakzalver, die, te lui
„ om te werken, en te dom, om iets regt-
„ schapens te leeren, enkel van zijne bedrie-
„ gerij leeft? Kinderen! 'er zijn eene me-
„ nigte lieden, die ligt gelooven, maar ook
„ gestadig bedrogen worden. Wilt gij dit,
„ wat U betreft, vermijden, zoo let reeds
„ vroegtijdig op, en onderzoekt alles, wat
„ U voorkomt Luistert naar menschen,
„ die u verstandigen raad geven. Vliedt de
„ zoodanigen, die U vele heksen- spook-
„ en schatgraverij historietjes vertellen. De-
„ zen zijn of zelven ligtgeloovigen en be-
„ drogenen, of zij loeren 'er op, om U te

„ bedriegen. Worden verstandige lieden
„ zelfs vaak door bedriegers opgelicht; hoe
„ gemaklijk kan U zulks dan niet gebeuren!
„ waarlijk! *wie ligt geloofd, wordt ligt bedrogen.*

„ Nog in 't jaar 1792. werd den Heer
„ MANN, te *Erfurt*, den schrijver van het
„ werkje, dat ik ten grondslag van dit *Magazijn* gelegd heb, 50 Rijksdaalders geboden, wanneer hij narigt wist te geven,
„ waar men den Bijbel met de zeven boeken van *Mozes* vinden kon, en 500 Rijksdaalders of 1000 Hollandsche gulden,
„ wanneer hij zulk een Bijbel te koop bragt.
„ Hoe vele ligtgeloovige dwazen vindt men
„ dus niet nog in de wereld! En evenwel
„ worden zij boos, bij aldien men, om
„ hunne gekheden, lagchen moet. Zij worden niet wijzer, of zij moeten bedrogen
„ worden. Ligtgeloovigheid en bijgeloof
„ zijn een paar Zusters, die men gestadig bij
„ één vindt, maar ook steeds 'er op uit zijn,
„ om hare aanbidders in het ongeluk te storten. Wie wijs is, hoede zich voor haar!"

Dit deeltje is wederom met een lief plaatje versierd. Achter hetzelve is gevoegd eene algemeene titelplaat voor de 3 deeltjes, voor hen, die ze bijeen willen binden, en eenige gedrukte titels, wanneer men verkiest de deeltjes afzonderlijk te houden. Op dezen algemeenen titel wordt het werk geheten *verzameling van Spreekwoorden en Zedespreuken*, dat beter aan den inhoud beandwoordt, dan de titel der afzonderlijke deeltjes.

MEN-

MENGELWERK.

OVER DE ONDERSCHEIDEN GEVOLGEN ONZER DADEN, EN HET NUT DAARUIT, BIJ HET ONDERWIJS DER JEUGD TE TREKKEN.

DOOR

J. S. S.

Zeer vele menfchen, en inzonderheid kinderen blijven aan het *tegenwoordige* hangen; aan een vermaak, dat zij *terftond* kunnen genieten, offeren zij eene menigte anderen, veel gewigtiger, op, die hun *na verloop van tijd* eerst kunnen te beurt vallen; zelfs dan, wanneer zij de onaangenaame gevolgen van het, zich *thans* opdoende, vermaak reeds ondervinden. Ten blijke hiervan ftrekken de dronkaard, de wellusteling en de verkwister, die, door ingetogenheid eene ftandvastige gezondheid en hunne goederen volôp hebbende kunnen genieten, nu een kommervol kwijnend leven leiden en dagelijks door hunne fchuldëifchers bedreigd worden;

„ bedriegen. Worden verstandige lieden „ zelfs vaak door bedriegers opgeligt; hoe „ gemaklijk kan U zulks dan niet gebeuren? „ waarlijk! *wie ligt gelooft, wordt ligt be-* „ *drogen.*

„ Nog in 't jaar 1792. werd den Heer RA- „ MANN, te *Erfurt*, den schrijver van het „ werkje, dat ik ten grondslag van dit *Ma-* „ *gazijn* gelegd heb, 30 Rijksdaalders ge- „ boden, wanneer hij narigt wist te geven, „ waar men den Bijbel met de zeven boe- „ ken van *Moses* vinden kon, en 500 Rijks- „ daalders of 1000 Hollandsche guldens, „ wanneer hij zulk een Bijbel te koop had. „ Hoe vele ligtgeloovige dwazen vindt men „ dus niet nog in de wereld! En evenwel „ worden zij boos, bij aldien men, om „ hunne gekheden, lagchen moet. Zij wor- „ den niet wijzer, of zij moeten bedrogen „ worden. Ligtgeloovigheid en bijgeloof „ zijn een paar Zusters, die men gestadig bij „ één vindt, maar ook steeds 'er op uit zijn, „ om hare aanbidders in het ongeluk te stor- „ ten. Wie wijs is, hoede zich voor haar!"

Dit deeltje is wederom met een lief plaatje versierd. Achter hetzelve is gevoegd eene algemeene titelplaat voor de 9 deeltjes, voor hen, die ze bijeen willen binden, en eenige gedrukte titels, wanneer men verkiest de deeltjes afzonderlijk te houden. Op dezen algemeenen titel wordt het werk geheten *verzameling van Spreekwoorden en Zedespreuken*, dat beter aan den inhoud beandwoordt, dan de titel der afzonderlijke deeltjes.

MEN-

MENGELWERK.

OVER DE ONDERSCHEIDEN GEVOLGEN ONZER DADEN, EN HET NUT DAARUIT, BIJ HET ONDERWIJS DER JEUGD TE TREKKEN.

DOOR

J. S. S.

Zeer vele menſchen, en inzonderheid kinderen blijven aan het *tegenwoordige* hangen; aan een vermaak, dat zij *terſtond* kunnen genieten, offeren zij eene menigte anderen, veel gewigtiger, op, die hun *na verloop van tijd* eerst kunnen te beurt vallen; zelfs dan, wanneer zij de onaangenaame gevolgen van het, zich *thans* opdoende, vermaak reeds ondervinden. Ten blijke hiervan ſtrekken de dronkaard, de wellusteling en de verkwister, die, door ingetogenheid eene ſtandvastige gezondheid en hunne goederen volöp hebbende kunnen genieten, nu een kommervol kwijnend leven leiden en dagelijks door hunne ſchuldëiſchers bedreigd worden;

maar des niettegenſtaande hunne oude zonden niet kunnen vaarwel zeggen.

Daarom behooren wij kinderen bij tijds, eer dat zij nog ſlaven hunner lusten geworden zijn, met de *gevolgen hunner daden* bekend te maken, en hen te gewennen om over dezelven, alvoorens zij die bedrijven, na te denken.

Dan, ten einde de gevolgen den vereischten invloed te doen hebben op het hart der jeugd, in het wel beſtuuren van haar gedrag, zo moeten wij haar op zulke gevolgen opmerkſaam maken, die *natuurlijk* zijn, en *gewoonlijk* uit de zaken voordvloeiën, waarvan bovendien het verband met dezelven gemakkelijk in het oog valt: nog liever bediene men zich van de zoodanigen, die er *noodzaaklijk* en *ſtandvastig* mede gepaard gaan; maar men neeme niet dan om bijzondere redenen tot *buitengemeene gevolgen* de toevlucht. Zoo is het noodzakelijk, dat braave jongelingen een zuiver geweten hebben; gewoonlijk zal men hen in de waereld voorthelpen; maar het is iets buitengemeens, wanneer zij tot den eerſten rang verheven worden. Dat een wilde jongen zich bezeert is natuurlijk; het verband tusſchen de oorzaak en het uitwerkſel is hier duidelijk; maar dat hem een ſteen van een dak op 't hoofd valt, gebeurt zeer zelden en is louter toevallig. Wanneer men nu een jongen tot braafheid wil aanſporen door de hoop, dat hij, even als JOSEPH en DANIËL, eerſte Staatsdienaar kan worden;

den; en een kind deszelfs wildheid poogt afteleren, om dat een steen het op 't hoofd kan vallen en verpletteren, kan dit eene enkele reis en voor korten tijd sterken indruk op hen maken; maar vermids zulks bijna nooit gebeurt, en zij geen verband tusschen deze dingen zien, zullen zij daarop allengskens geen acht meer geven, ja u misschien wel beginnen te wantrouwen: daar zij, integendeel, natuurlijke en gewoonlijke gevolgen, vooral de noodzakelijken, dagelijks bevestigd vinden, en het verband met derzelver oorzaaken dikwijls begrijpen kunnen. Daarom zijn sommige verhaalen uit den Bijbel, die met buitengemeene gebeurenissen, inzonderheid met wonderwerken vergezeld gaan, wel uitmuntend geschikt, om de wegen der Godsregeering te doen opmerken, Gods onveranderlijken wil tot het goede, en zijnen heiligen afkeer van het kwaade, nevens zijne almagt treffend aftesch ilderen; ja ook, om nu en dan bij opwellende driften, en ten tijde van verzoekingen te worden aangehaald, ten einde eene spoedige wending der aandacht te bewerken: maar bij het dagelijksche onderrecht moet men natuurlijke verhaalen, die niet te buitengemeen zijn, zoo uit den Bijbel als van elders bezigen.

In 't algemeen behoren wij kinderen te overtuigen dat, hoe menigvuldiger wij aan onze begeerten voldoen, wij des te moeiëlijker aan dezelven kunnen wederstaan; hoe meer zij dus aan hunne speelziekte toegeven,

en zich aan het leren onttrekken, dit hun des te lastiger zal vallen, terwijl het, eenmaal moedig ondernomen, en met ijver voordgezet, ſteeds gemakkelijker en aangenamer wordt. Wij moeten hun gedurig onder het oog brengen, dat het nalaten van eenen plicht, het bedrijven van eene geringſchijnende ondeugd een erger kwaad doorgaans ten gevolge heeft, en ons zachtjes tot de grootſte euveldaden vervoert, waar voor wij bij den eerſten misſtap zouden geëijsd hebben: langs dezen weg zien wij lieden die in hunne jeugd niets hebben willen leren, weetnieten en ledigganger worden, die van ieder veracht zijn, zich zelven verveelen, om den tijd te korten allerhande baldadigheden bedrijven, uit vrees voor armoede, bedrog zoeken, zich aan 't ſtelen overgeeven, en niet zelden op eene ſchandelijke wijze hun leven eindigen. — Wij kunnen hun niet te ſterk inprenten, dat tuſchen dit leven en onzen toekomſtigen ſtaat het naauwſt verband plaats heeft, zoo dat elke goede daad ons eeuwig geluk zal vergrooten, elke ondeugd daarentegen hetzelve zal verminderen, en zij dierhalven door vermeerdering van kundigheden en verbetering van zeden, zich tot de eeuwige zaligheid voorbereiden, en bovendien tot het ſmaken der ware genoegens van dit leven geſchikt worden; terwijl integendeel, de verwaarlozing van hunnen tijd en een ſlecht gedrag voor de gezondheid nadeelig zijn, het leven verkorten, hun algemeene ver-

verachting en wantrouwen op den hals halen, alle genoegens des levens benemen, het hart met angsten, zorgen, knaging en vrees voor den dood vervullen, hen van de goddelijke gunst berooven, en, indien zij in dezelven volharden, hun uiteinde allerrampzaligst doen zijn.

Men tone den kinderen dit alles in bekende voorbeelden aan, en neme vooral de gelegenheid waar om, wanneer zij zelven de gevolgen hunner daden ondervinden, hen daarbij te bepalen. Zoo kunnen hunne eigene ongelukken hun van veel nut zijn: men houde, bij voorbeeld, een wilden knaap, die zich bezeerd heeft, zijne smart, de berooving van 't vermaak, om met zijne kameraden te spelen of uittegaan, als gevolgen zijner wildheid voor; een kind, 't welk geen lust tot leeren heeft, brenge men juist, wanneer het de tijd lang valt, of anderen, om hunne naarstigheid prijzen en vrijheid tot spelen krijgen, dit zijn gedrag onder het oog.

LIJSJE LEERGRAAG,

OF HET

GOEDE SCHOOLKIND.

EENE VERTELLING.

LIJSJE LEERGRAAG te * * *, is een meisje van omtrent zeven jaaren. Haar vader en moeder behoren niet tot de zogenaamde aanzienelijke Lui. De vader wint de kost als metſelaars knecht, en de moeder gaat bij de lui uit werken, zoveel als haar huishouden toelaat, want behalven Lijsje heeft zij nog een kind.

LIJSJE gaf al vroeg blijken, dat zij grooten lust in leeren had. Als zij met haar vader, eens langs den weg gaande, een der Stads poorten doorkwam, zag zij daar biljetten met roode letters aangeplakt, en vroeg, gelijk zij gewoonelijk na veele dingen deed, wat of dat beteekende. De vader, die toch ook wat lezen kan, en zelfs, ſchoon vrij gebrekkelijk, ſchrijven, beduidde haar, dat dit letters waren, die zij leeren zou, als zij ſchool ging, want dat zij daar het a. b. c. zou leeren, en als zij verder kwam, ſpellen en lezen. „ He! vader!" zei de kleine ſnapſter, „ zou jij me niet zo een letter kun-

„ nen

„ nen leeren. Wel ja, kind!" antwoordde hij, „ dat zou nog al gaan. — Noem er „ mij dan eens een," zeide zij. — „ Wel dat „ is een H," was zijn antwoord, terwijl hij de kleine optilde, „ dat is een U, dat een „ I, en dat een S. En wat wil dat nu zeg„ gen, Vader?" vroeg LIJSJE. — „ Wel kind!" antwoordde hij, „ dat beteekent zoveel als „ *huis*. — Als huis, als huis," hernam zij, „ zo als daar wij in woonen, dat is raar, „ dat gij dat zo zeggen kunt."

Hierbij bleef het nu; maar 's avonds, eer LIJSJE naar bed ging, zag zij haar vader in de *Haarlemſche Courant* zitten lezen. „ Wat doet „ gij nu? Vader!" vroeg LIJSJE. „ Stil, kind!" zei moeder, „ vader leest de krant. Lezen," zei ze in haar zelve, „ Lezen . . . ja dat leert „ men op ſchool heeft vader gezeid." Ondertuſchen was de kleine gereed gemaakt om naar bed te gaan, toen ſprong zij op haar vaders ſchoot, om hem een nachtzoen te geven, en met een viel het oog op de krant. „ Kijk, „ vader!" zei ze, „ daar hebje weer letters „ op, net als in de poort, ja ik ken die eerſte „ wel, dat is H huis." De moeder, die noch lezen noch ſchrijven kon, zag de vader verſteld aan, en daar menſchen, die weinig weeten, ligt aan toverijen en zulke grollen denken, begon ze waarlijk te zorgen, of hier ook zo wat onder liep; maar de vader, die de leerzaamheid van LIJSJE beſpeurde, prees haar, dat zij zo oplettende was, en zei, dat zij binnen kort naar ſchool zou gaan. „ Zal ik dan nog meer H leeren, va-

 „ der-

„ derlief," zei het aardig ding, en was met een ſprong in het bed.

't Is niet noodig te zeggen, dat de vader en moeder van LIJSJE over haar praatten, toen zij te bed lag. De vader was zo blij over de ſchranderheid van LIJSJE, dat hij zijn pijp en krant op de tafel nederleide, zoo dra als zijn vrouw LIJSJE te bed gelegd had. „ Wijf!" zeide hij (want de man was aangedaan en daarom praatte hij zo harte-lijk) „ wijf! in dat kind zit wat; dat kind „ moet naar ſchool. Ik dacht, dat het nog wat „ vroeg was, en dat het geld in het water „ wezen zou, als wij ze nu ſchool deeden, „ maar ziedaar! zoo een kind moet geen ogen- „ blik verwaarloosd. Zo maar, in eens te zeg- „ gen, al een letter te weeten, dat lijkt er „ na." Hier vertelde hij in het lange en bree-de aan moeder, hoe of zich alles had toe-gedragen, en de ouders beſlooten nog, eer zij te bed gingen, dat zij den volgenden dag ter ſchool beſteld zou worden.

Toen LIJSJE den volgenden morgen aange-kleed, en haar broertje ook in de noppen was, ging haar moeder met haar naar matres GEERTJE ZORGVULDIG, eene oude, brave zagtzinnige en zindelijke vrouw, die zoo goed was en tevens zo verſtandig, dat, toen zij het ſchooltje van matres HARDHAND overnam, haar eerſte werk was, dat zij de plak verbrandde, en al lachende zeide: „ ik „ heb mijn eigen kinderen, zonder ſlagen groot „ gebragt, en zij zijn brave lui geworden; ik „ denk, dat die van andere menſchen zooveel

„ ſlim-

„ slimmer niet zullen zijn. Zelfs een beest is
„ vatbaar voor goede woorden, en zouden dan
„ kleine menschen geklopt moeten worden."
GEERTJE ZORGVULDIG, die een school vol kinderen had, zag naauwlijks LIJSJE LEERGRAAG, of aan haar heldere ogen en vrijen opslag merkte zij, dat dat een puikje van een leerling wezen zou. Terwijl de moeder en matres in het zijkamertje spraken, gluurde LIJSJE al door een kier van de deur naar de kindertjes in de school; GEERTJE was met haar moeder spoedig over den prijs klaar, waaromtrent vrouw GEERTJE, die altijd, zo als men het noemt, haar luf aanzag, zeer handelbaar was. En nu bleef LIJSJE maar in de school. Zij keek haar moeder wel wat zuinig na, maar matres, die de Historie van de H. van de moeder met oplettendheid had aangehoord, gaf LIJSJE een H. uit haar trommel, die LIJSJE, na dat zij dezelve eenigen tijd bekeeken had, opat, terwijl zij, met veel aandacht, opmerkte, hoe de kindertjes één voor één de les kwamen opzeggen, en, toen zij op den middag naar huis ging, vroeg zij matres, of zij, als zij weêr kwam, ook een boek zou hebben: en met die belofte ging zij naar huis.

(*Het vervolg in het volgende Stuk.*)

SCHOOLBERICHTEN.

SCHOOLBERICHT

van Ottober 1802.

VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN.

In eene buitengewoone vergadering, op den 6. October l. l. gehouden, heeft het Departementaal Schoolbestuur van *de Delf*, geëxamineerd JACOBUS VAN GEELEN AZ., oud 23 jaren, en thans buiten eenige functie, te *Schoonhoven* woonachtig, en is aan dezelve een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT toegewezen.

Door het Departementaal Schoolbestuur van *Schelde en Maas*, zijn, in deszelfs vergadering van den 7. September l. l. geëxamineerd en met VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN begiftigd, PIETER DOUW L. Z. Schoolmeester in het Gereformeerd Burger-Weeshuis te *Bergen op den Zoom*, en BASTIAAN VAN VUGT, Ondermeester aldaar.

OPEN-

OPENGEVALLEN OF VERVULDE SCHOOLMEESTERSPLAATSEN.

In het Departement van DE EEMS.

DOESUM. In de September vergadering van het Departementaal Schoolbestuur, is geëxamineerd, en onder voorwaarden aan deze Gemeente toegewezen, de alhier beroepen Onderwijzer JAKOB HAATJES SMID.

NIEUWOLDA. TJAPKO HOPMAN, tot Onderwijzer alhier beroepen, is in September l. l. bij het Departementaal Schoolbestuur geëxamineerd, en is door hetzelve voorwaardelijk geädmitteerd.

SAPMEER is vacant geworden door het overlijden van den ouden Schoolmeester A. SMITH. Het jaarlijksch tractement van den Schoolonderwijzer en Voorzanger is f 289: 7: 4. Het getal der Scholieren beliep tot nog toe 105, doch zou in deze volkrijke plaats aanmerkelijk kunnen vermeerderen. Provisioneel wordt thans de Schooldienst waargenomen door den Ondermeester T. FOKKENS. Ligt in het Schooldistrikt van H. WESTER, in de *Oude Pekel-A.*

In het Departement van DEN OUDEN IJSSEL.

DE LEMMER. Door den Raad der Gemeente van *Lemsterland*, is tot tweeden openbaren Onderwijzer alhier, met overleg van den Schoolopziener, en onder goedkeu-

ring van den Raad van Binnenlandsche Zaken, aangesteld, de Burger RYK VAN DEN BERG, welke reeds te vooren als Onderwijzer alhier heeft gefungeerd.

OOSTERWOLDE. GERRIT EVERTS SCHAEPMAN, tot Schoolmeester alhier beroepen, heeft, na afgelegd examen voor het Departementaal Schoolbestuur, van hetzelve admissie bekomen.

OUWSTER - NYEGA en bijgelegene Dorpen, in het District *Doniawerstal*. Door den vrijwilligen afstand van BROER HENDRIKS, is de School alhier vacant geworden, op een jaarlijksch tractement van *f* 40. Het Schoolgeld van 14 à 16 Scholieren is *f* 2 : 4 : 0. — Ligt in het Schooldistrict van M. J. ADRIANI, te *Tjallebird*.

KOTTUM. De waarneeming der Winter- of Huur-School alhier, is door den Raad der Gemeente van *Schoterland*, met goedkeuring van den Schoolopziener, bij provisie, gedurende den aanstaanden winter, opgedragen aan HENDRIK JEENS.

LEMELE. In de laatste gewoone Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur, is geëxamineerd, en als openbaar Onderwijzer in deze Gemeente, onder zekere voorwaarden geädmitteerd, JAN VEENHOVEN.

EPE. De alhier benoemde Schoolonderwijzer, JAKOB PYKEREN, is, na afgelegd examen voor het Departementaal Schoolbestuur, aan deze Gemeente, onder zekere voorwaarden, toegewezen.

NUNSPEET. In September l. l. heeft het

: Departementaal Schoolbestuur, den al-
· beroepen Onderwijzer, PIETER HARTOG,
xamineerd, en voorwaardelijk geädmit-
'd.

n het Departement van DEN RHIJN.

ZYDERVELD. Het Departementaal
hoolbestuur heeft in deszelfs gewoone
rgadering op den 15. September l. l., den
ier beroepen Onderwijzer H. W. VAN ECK,
xamineerd en geädmitteerd.

In het Departement van TEXEL.

HOOGKARSPEL. Uit eene Nominatie
i drie, met volledige getuigschriften voor-
ze, Personen, zijnde P. DE RIDDER, PH.
ANT en ALB. VERMEY, respective School-
eesters te *Westerblokker*, *Bergen*, en *Har-
len*, is de laatstgemelde alhier beroepen,
lke echter voor dit beroep heeft bedankt.
llende deze plaats dus nog eenigen tijd
ant blijven, en de School- en Kerken-
nst verder provisioneel vervuld worden
or M. GROEN, die alhier met lof fungeert.
gt in het Schooldistrict van J. CLARISSE,
Enkhuizen.

ST. MAARTEN. De alhier beroepen
hoolonderwijzer, CORNELIS CAPITEIN, is
de gewoone September Vergadering, door
Departementaal Schoolbestuur geëxami-
erd, onder voorwaarden aan deze plaats
I. D. X. St. toe-

toegewezen, en heeft zijne voormalige functien onder ons hervat.

MIDWOUD. JACOB KWAST, tot openbaar Onderwijzer in de School alhier beroepen, is in de laatste gewoone Vergadering van het Departementaal Schoolbestuur geëxamineerd, en heeft van hetzelve, onder voorwaarden, admissie verkregen.

NOORDEREIND. Onder voorwaarden is de tot openbaar Onderwijzer alhier beroepene WILLEM DE GRAAF, na afgelegd examen, door het Departementaal Schoolbestuur geädmitteerd.

OUDE SCHIL, op *Texel*. Alhier is tot Schoolonderwijzer beroepen, P. DE RIDDER, Schoolmeester te *Westerblokker*, zijnde voorzien geweest van een volledig Getuigschrift, en onderwijzende ook de Stuurmanskunst.

SPANBROEK. Door de aanstelling van den Onderwijzer B. VAN SANDWYK, tot Secretaris van de *Oude Niedorp*, is de School alhier vacant geworden, op een jaarlijksch tractement van *f* 150. benevens vrije woning en verdere emolumenten; zullende de Kerkenraad, zoo de beroepene van den Hervormden Godsdienst mogt zijn, aan hem de posten van Voorzanger en Koster opdragen. De geenen, die naar deze plaats willen staan, zijn uitgenoodigd, om zich voor of op den 31. October aantemelden, zullende de Burger VAN SANDWYK nog eenigen tijd den Schooldienst blijven waarnemen. — Ligt in 't Schooldistrict van J. CLARISSE, te *Enkhuizen*.

STROE

STROE, op *Wieringen*. Door het overlijden van HENDRIK GROOT, is de plaats van Schoolonderwijzer en Voorzanger alhier komen te vaceren, op een tractement, als Schoolmeester van *f* 80. en als Voorzanger van *f* 50 benevens vrije wooning. Het getal der Schoolieren is van 20 tot 25, welke voor Schoolgeld, in 13 weken, 3 stuivers betalen. De Sollicitanten worden uitgenodigd, om zich tegen den 21. September en 1. October te willen aanmelden — Ligt in 't Schooldistrict van J. CLARISSE, te *Enkhuizen*.

WESTERBLOKKER wordt vacant door het aanstaande vertrek van P. DE RIDDER naar het *Oude Schil*, op *Texel*. Het jaarlijksch tractement is *f* 105. vrije wooning en verdere emolumenten; brengende het Schoolgeld *f* 50. à *f* 60. op. Ligt in hetzelfde Schooldistrict.

'T WOUD. CORNELIS BAKKER, alhier tot Schoolmeester beroepen, is in September l. l. door het Departementaal Schoolbestuur geëxamineerd, en heeft van hetzelve, onder zekere voorwaarden, verlof bekomen, om voor den tijd van één jaar, de alhier vacante School te mogen waarnemen als provisioneel Schoolvervuller.

EDAM. Het Departementaal Schoolbestuur heeft op deszelfs laatste Vergadering den alhier beroepen Onderwijzer CORNELIS SCHOLTEN, voorwaardelijk als zoodanig geädmitteerd.

JISP. Alhier is tot Schoolonderwijzer H. D. X. Sr. be-

beroepen TEUNIS STANT, van *Bergen*, die reeds in Junij l. l. bij het Departementaal Bestuur, na afgelegd examen, een volledig Getuigschrift heeft ontvangen.

SCHELLINGWOUDE. De School alhier, door het overlijden van JAN ALDERCAMP, zijnde komen te vaceren, heeft het Gemeentebestuur, met goedkeuring van den Schoolopziener, besloten, om uit hoofde van de geringheid en den armoedigen toestand dier plaats, en de combinatie van den Schoolmeesterspost met anderen, daar van geene advertentie in de nieuwspapieren te doen; maar eene Nominatie te formeren, en daaruit, na ingenomen advis van den Schoolopziener, de electie te doen. — Ligt in het Schooldistrict van P. BRETS P. Z., te *Zaandam*.

In het Departement van DE DELF.

DE KRUISWEG, onder *Bleiswijk*, is vacant geworden door den vrijwilligen afstand van PIETER BARNOUW, op een jaarlijksch tractement van *f* 60. uit de Ambachtskas, vrije wooning en de Schoolgelden van omtrent 95 Leerlingen, bedragende *f* 100 à 150. Ligt in het Schooldistrict van R. SPOELSTRA, in *den Haag*.

MOORDRECHT. Door de Municipaliteit alhier, is, ter vervulling der vacerende Schoolmeestersplaats, uit eene Nominatie van drie Sollicitanten naar dezelve, zijnde J. VAN GEELEN AZ. woonachtig te *Schoon-*

ho-

hoven, P. BARNOUW, woonachtig te *Schiedam*, en W. GROENENDYK, Ondermeester bij B. SPOELSTRA, in *den Haag*, allen van een volledig Getuigſchrift voorzien, beroepen J. VAN GEELEN AZ., die dit beroep heeft aangenomen en eerlang zijnen dienst zal aanvaarden; zijnde hij door Rentmeester en Kerkmeesteren van het Gereformeerd Kerkgenootſchap tevens tot Voorzanger, Koster en Doodgraver aangeſteld.

In het Departement van SCHELDE en MAAS.

VLISSINGEN. Door den Raad dezer Stad, is, ter vervulling van de vacerende plaats als Nederduitsch Schoolmeester, op den 9 dezer, uit eene Nominatie van drie met volledige Getuigſchriften voorziene Perſonen, beroepen J. VAN DYXHOORN, Stads Schoolhouder te *Schiedam*.

SCHOOLNIEUWS.

EXTRACT *uit eenen brief van den Schoolopziener* W. GOEDE, *aan den Raad van Binnenlandsche Zaken, van den 13 October 1802, behelzende bericht van den staat der Scholen, in een gedeelte van zijn districtt.*

KAPELLE OP DEN YSSEL. Gelijk de Municipaliteit dezer plaats de eerste geweest is in mijn Schooldistrict, die het hare heeft bijgedragen, om de School, naar het uitwendige, in zulk eenen staat te brengen, als, volgends de nieuwe Schoolorde, vereischt werd, zo was zij ook de eerste, die eene som tot uitdeling van prijsjes accordeerde, en wel van *f* 21:0:0 in het jaar. — Intusschen verdient de onderwijzer MAURITS DE HAAS, in dezen niet minder lof. Hij heeft zijn School zodanig ingerigt, dat dezelve waarlijk een model voor veele anderen is, die ik daar op heb gewezen. Om maar eens van zijn leerbord te spreken; het zelve is in vier vakken verdeeld:

Het

Het *eerste* vak dient, om de jeugd de leesteekens te leeren kennen, die er allen op geschilderd zijn.

Het *tweede*, om hen de getalmerken te leren. De gewone Cijferletters zijn alle op aparte bordjes van blik geschilderd en kunnen aan het leerbord, dat van pennen voorzien is, worden opgehangen; op nog andere blikjes vindt men de Romeinsche getalletters. Door deze blikjes leeren de kinderen het uitspreken van getallen en de numeratie.

Het *derde* is geschikt, om het ABC te leren, iedere letter is op een apart blikje geschilderd, aan de eene zijde de figuur der Duitsche, aan den anderen kant die der Romeinsche, en zij kunnen dus, aan de pennen, zo door een opgehangen worden, als men zelfs wil.

Het *vierde* dient, om lettergreepen en woorden te leren spellen, waarbij van dezelfde letters, wederom aan pennen gehangen, wordt gebruik gemaakt.

Met het uiterste vermaak heb ik zijn wel geordend Schoolonderwijs bijgewoond, waaraan bijkans niets ontbreekt, terwijl hij tevens met de Schoolmeesters van *Nieuwerkerk en Ouderkerk op den Yssel* weeklijks gezelschap houdt, om zich onderling nog meer te volmaken. Ook verdient het geen geringen lof, dat hij, door zijn zedig en voorzichtig gedrag, zich de achting, de liefde en het vertrouwen der Ingezetenen heeft weten te verwerven, en zijne School,

hoewel er geene andere boeken dan van mijne lijst gebruikt worden, meer bloeit dan ooit. Lichaamlijke ſtraffen betuigt hij, volſtrekt niet nodig te hebben, en evenwel vormt hij zeer goede discipelen. Zijne Zuster houdt naai- en breiſchool; er is dus ook induſtrie. —

NIEUWERKERK OP DEN YSSEL. Van deze School, alsmede van den verdienſtelijken Onderwijzer der Jeugd aldaar, mag bijkans hetzelfde gezegd worden, als van de ſtraks genoemde Municipaliteit en Schoolonderwijzer.

HAASTRECHT. Reeds vroeger, dan de Publicatie des Uitvoerenden Bewinds van het voorleden Jaar geëmaneerd was, was deze Municipaliteit met den Onderwijzer, DIRK DUPPER, ter verbetering van het onderwijs werkzaam geweest, blijkens een Schoolreglement, daar ter plaatſe ingevoerd, dat volmaakt ſtrookt met de nieuwe Schoolorde, en er de zaden van bevat. Thans heeft de Municipaliteit aldaar al het nodige laten in orde brengen.

HEKENDORP. Een in alle opzichten uitmuntend Schoolmeeſter, die de kunst verſtaat, om, met de minſte uitwendige vertoning, nut te bewerken.

WOERDEN. Ook hier was het Gemeente-beſtuur, door eene expres daartoe benoemde Commiſſie, gelijk te *Haastrecht*, reeds jaren voor de Publicatie van het Uitvoerend Bewind, ter verbetering van het Schoolonderwijs werkzaam, en droeg de

kur-

kundige onderwijzer, ELIAS DE JONG, die zich in het lopende Jaar, bij het Departementaal Schoolbestuur van *de Delf*, een volledig getuigschrift verwierf, volijverig het zijne daartoe bij. Ook hier is alles, volgends de nieuwe Schoolorde ingerigt.

OUDEWATER. In deze Stad heeft de Municipaliteit mede, ten aanzien der School, alles in orde doen brengen, en de brave Schoolmeester, KLAAS VERMEER, wendt de beste pogingen aan, om zijn onderwijs, al zachtjes aan, overeenkomstig de Schoolorde interichten.

YSSELSTEIN. Terwijl de Municipaliteit ter dezer plaatze, in beide Scholen, die hier gevonden worden, alles heeft doen in orde brengen, en, voor elke School, jaarlijks f 40:0:0 en dus te zamen f 80:0:0 tot prijsjes heeft bepaald, gelijk zij die reeds in vorige jaren toedeelde; zijn de onderwijzers N. W. SPIERING en J. E. KUIT, de eerste in de Gereformeerde, de laatste in de Roomsche School, ijverig bezig, om, naar hun vermogen, het onderwijs te verbeteren.

JAARSVELD. Daar de Schoolmeester alhier, KASPER VAN SOLINGEN, de oude Schoolboeken reeds allen met beteren heeft verwisseld, en de School in classen afgedeeld, heeft hij, tevens zelf President der Municipaliteit zijnde, van Dorpswege, een Kagchel met vrij vuur in de School doen plaatsen.

POLSBROEK. Ook het uitwendige dezer School is in orde en de Onderwijzer JACOB LAGENBURG, doet zijn best, om die ook inwendig, wat de leertrant betreft, in orde te brengen.

SCHOONHOVEN. Vele verbeteringen zijn hier reeds, door den nijveren onderwijzer, F. M. VAN ITARSON, begonnen, en, daar de Municipaliteit het uitwendige der School naar het nieuwe Reglement heeft doen inrigten, terwijl eene Commissie uit haar midden, van tijd tot tijd, de Jeugd examineert, geeft hij ook meer en meer eene goede rigting aan zijn onderwijs. Veel echter is, in deze Stad, nog ten beste van het Schoolwezen te doen, waaraan men echter niet met vrucht zal kunnen beginnen, alvorens het Gouvernement nadere maatregelen omtrent hetzelve zal hebben genomen.

AMMERSTOL. Zeer wel gezind zijn Municipaliteit en Onderwijzer ter dezer plaatse, ten bewijze waar van dient, dat de eerste de School heeft laten vergrooten en verlichten niet alleen, maar dezelve ook van eenen Kagchel en vrij vuur heeft voorzien, en de laatste, WILLEM VAN LUTTERVELD, dezelve, al zachtjes aan, inwendig hervormt.

STOLWYK. IJverig is de Schoolmeester alhier, GERRIT BOERS, bezig om zijne School inwendig te vormen, terwijl de Municipaliteit het uitwendige begint te bezorgen.

BER.

BERKENWOUDE. De jonge Schoolmeester op deze plaatse, ARIE SNEL, werkt ijverig aan het in orde brengen zijner School, naar het Reglement, terwijl de Municipaliteit alles voor het uitwendige bezorgd heeft.

LEKKERKERK. Verdient een ijverig man, die eenigzints bij jaren is, lof, uit hoofde zijner werkzame pogingen, het is zekerlijk de onderwijzer der Jeugd ter dezer plaatse, PAULUS VAN VELSEN, een man van 53 jaaren oud, heeft hij zich zelven, op eigen kosten, de vereischte Leer-, Eer- en Schandborden aangeschaft, zelfs losse letters en getalmerken vervaardigd, en, met een woord, zijne School in volmaakte orde gebragt

OUDERKERK OP DEN YSSEL. Heb ik ooit met vermaak eenen geheelen Schooltijd bijgewoond, het was hier, waar ik den verdienstlijken onderwijzer GILLES VAN DUEL, het oordeelkundigst en opwekkendst onderrigt zag geeven, allergeschikst tot ontwikkeling van het verstand en vorming van het hart der Jeugd Het schijnt, dat hij en de Municipaliteit hebben gewedijverd, de een, om de School inwendig, en de ander om die uitwendig in de beste orde te brengen.

HILLEGERSBERG, BERGSCHE HOEK en TERBREGGE. Deze drie Scholen behooren allen onder het beheer der Municipaliteit van *Hillegersberg*; en hebben de drie onderwijzers aan die plaatzen,

naamlijk ADAM VAN BEECKUM, GERRIT BLOK en HENDRIK HOOMS, hunne Schoolen, wat het inwendige betreft, geheel en al ingericht naar de nieuwe Schoolorde. Inzonderheid verraschte mij deze bevinding op eene aangename wijze, bij den eerstgenoemden onderwijzer, dewijl hij voorheen zelf tegen het nieuw of verbeterd Schoolönderrigt ingenomen was, en thands, volgends zijne eigene verklaring, het nuttige daar van, uit ervaaring, had leeren kennen en bevroeden.

BERKEL. Hier heeft de Municipaliteit aan den Schoolmeester WILLEM VAN DEN BERG, die reeds met eenige verbeteringen in zijne School begonnen was, vrijheid gegeven, om alles, wat tot de uitwendige inrichting zijner School, naar het Schoolreglement vereischt wordt, in de beste orde, voor rekening der Plaats, te laten vervaardigen.

OVERSCHIE. IJverig is ook hier de Onderwijzer der Jeugd, PIETER ARNMEY, bezig, om zijne School inwendig te organiseren, terwijl de nodige borden enz. hem verzorgd zijn. Opmerking verdient het, dat de Schoolmeester, een man van reeds over de 50 Jaren, voorheen niet zeer met het nieuwe onderwijs ingenomen, thands hetzelve nader hebbende leeren kennen, het waarlijk met geestdrift bevordert; zoo waar is het, dat het goede slechts moet gekend worden, om te worden bemind, en dat men, bij de bevordering daarvan alleen voor-

sich-

zichtigheid met ijver moet paren, om bergen van zwarigheden in het niet te zien wegzinken. Ook hier is veel hoop op eene som voor Prijsjes.

DELFSHAVEN. Alle pogingen wendt de Onderwijzer JACOB VERHULST, aan, om zijne School en het Onderwijs geheel en al naar het Schoolreglement te vormen, en hij slaagt daarin geensins ongelukkig, ook, wat het uitwendige betreft, is de School, in de meeste opzichten, door zijne eigene vlijt, naar de Schoolorde ingerigt.

KOOL. De Municipaliteit van dit Ambacht, wier ijver en welgezindheid ten aanzien der verbetering van het Schoolwezen, reeds in dit *Tijdschrift* (II. Deel III. Stuk bladz. 50. voor de maand *Maart* dezes Jaars) zijn geroemd, heeft in de School heurer plaats, alles volkomen naar het Schoolreglement doen in orde brengen. De waardige Onderwijzer, HUIBERT HAMMENDORP, die zich, in de maand Maart dezes jaars, bij het Departementaal Schoolbestuur van *de Delf*, een volledig Getuigschrift heeft verworven, beantwoordt mede volkomen aan de verwachting, en heeft zijne School en Onderwijs op het beste ingericht.

Op bijna alle der vermelde Plaatsen hebben de Municipaliteiten eene som tot uitdeeling van Prijsjes vastgesteld, of althans voor het vervolg toegezegd.

Verder kan ik betuigen, dat er geen onder al de Scholen in mijn District is, waar men niet reeds, meer of minder, ter ver-

betering zou werkzaam wezen, het zij uit- of inwendig, ja in de allerachterlijkste zelfs, als te *Kralingen*, *Gouderak*, *Bergambacht* enz. terwijl overal, hier geheel, daar ten deele, de ongeschiktere leerboeken met beteren zijn verwisseld. En, offschoon ik geen gewag heb gemaakt van de Scholen, die ik, als in het Stichtsche liggende, eerlang zal verliezen, ben ik nogthands verzekerd, dat de Schoolopziener, die dezelven ten deel krijgt, ze allen aanvanglijk georganiseerd en de voornaamsten daar van, gelijk *Harmelen*, *Montfoord*, enz. volkomen in orde zal vinden.

Nog moet ik aanmerken, dat de Plaatselijke Schoolbesturen hier ter Stede en te *Schiedam*, alleenlijk op de nadere maatregelen van het Gouvernement, ten opzigte van het lagere Schoolwezen, wachten, om hunne werkzaamheden met allen ijver te beginnen, terwijl er alle hoop op eenen goeden uitslag is.

Ten blijke eindelijk, hoe zeer de lust onder de Schoolmeesters aanwakkert, om zich de nodige kundigheden in hun vak te verwerven, moet ik 'er nog van gewagen, dat zes Onderwijzers der Jeugd, elken Zaturdag daar in bij mij komen les nemen, hoewel 'er onder zijn, die 2½, ja 3 uuren ver herwaard en even ver terug, moeten reizen. Hunne namen dienen, ten voorbeelde van anderen, gemeld. Zij zijn P. D. BAZENDYK, bijzonder Schoolmeester in deze Stad; G. BLOK, openbaar Onderwijzer aan den

Berg-

Bergschen Hoek; H. HOOMS, Onderwijzer te *ter Brugge*; JAN BORSJE, Onderwijzer te *Katwijk en Keulen*; TEUNIS VAN VELSEN, Onderwijzer te *Delfgaauw*; en C. J. DE RIJK, Ondermeester te *Krimpen op de Lek*.

God zegene alle pogingen ter verbetering der Scholen en tot heil der Jeugd, op dat het ons en ons kroost welga nu en eeuwiglijk.

Heil en Eerbied!

(*getekend*)

ROTTERDAM den 13. October 1802.

W. GOEDE,
Schoolopziener.

OUDSHOORN EN DE GNEPHOEK.

29. *September* 1802.

Heden wierd alhier voor het eerst examen en prijsuitdeling gehouden. De Municipaliteit had mij uitgenodigd om die plechtigheid te beſturen. Om half 12 nam dezelve eenen aanvang. Ik deed eene zeer korte aanſpraak ter opening. Het School, een fraai langwerpig vierkant vertrek, met zes naar beneden openſchuivende ramen, helder, luchtig, vrolijk, was voorzien van een 120 tal kinderen. Slechts 24 waren er, uit hoofde van ziekte, afwezig. Allen zaten zij, gerangſchikt in de beste orde, aan tafels, en op banken, naar mate hunner vorderingen. Het onderzoek nam eenen aanvang met het aanwijzen en opzoeken der letters op het zwarte bord, door de eerstbeginnenden van de eerſte Claſſe; vervolgens met het laten ſpellen van woorden van eene lettergreep, door de daaropvolgenden; toen van drie, vier, en zo vervolgens. Meest allen wisten klinkers van mede-klinkers te onderſcheiden, en derzelver getal in de verſchillende lettergrepen opregeven. — Dit afgelopen zijnde, wierd er onderzoek gedaan naar de gemaakte vorderingen der

twe-

de Clasſe, aan nette en propere tafels ge-
n, en allen, aan dezelfde tafel, uit hetzelf-
boek lezende. Ook dit voldeed bij uit-
, en gaven de kinderen meer dan ge-
e blijken van kunde, niet alleen in de
konst met het geen daartoe behoort,
r ook in de zaken zelve, die door hun
zen wierden. Op dezelfde wijze, en
hetzelfde gelukkig gevolg, wierd er ten
te onderzoek gedaan naar de vorderin-
van de derde of hoogſte Clasſe, wier
iften ook mede vertoond wierden, en
ook blijken gaven van iets van de reken-
de te verſtaan. Onder dezen waren er
en, die al vrij wat wisten van het taal-
dige, en in ſtaat waren om enige ge-
kkig geſchrevene volzinnen te verbete-
, tegelijk met aanwijzing van de delen
rede, en met verbuiging der naam- en
voeging der werkwoorden. Dit een en
ler afgelopen zijnde, ging men over tot
prijsuitdeling. De eerſte prijs in het
enen en ſchrijven wierd door mij, uit
m van de Municipaliteit, uitgereikt aan
RNELIS VAN NOOD, de twede aan
LLEM BOEKES; de eerſte in het lezen
ARIE VAN RIJN, de twede aan JAN
SSEN; de eerſte in het ſpellen aan ARIE
M *Walingszoon*, de twede aan NAN-
NO DE HEN. Toen wierden er nog
mindere prijzen rondgedeeld voor ge-
akte vorderingen in het algemeen, en
tot beloning voor naarſtig ſchoolkomen.
e overige kinderen kregen elk een prent.

en wierd de gehele plechtigheid door mij besloten met ene korte aanspraak aan de Kinderen, aan den Leermeester, aan de Ouders en aan de Municipaliteit. — Gebed en Psalmgezang was voorafgegaan, en gingen ook de kinderen daar mede, verheugd en blijmoedig naar huis — Even over half 2 uur was alles afgelopen. — Alles beantwoordde bij uitstekenheid aan het oogmerk, en waren alle de aanwezenden bewogen — Trouwens welk ene zelfsvoldoening moest dit verrichte niet geven aan de Municipaliteits-Leden, de Burgers LEENDERT KALKOVEN, Schout en Secretaris, ARIE DAM, CORNELIS VOS, en JAN VERGUNST, mitsgaders aan den verdienstlijken onderwijzer CORNELIS VOORSLUIS, die allen, als om strijd, gewedijverd hadden, om, reeds lange voor dat er van 's Landswegen om Schoolverbetering gedacht wierd, en niet tegenstaande de hevigste tegenkantingen, dit School op ene allezins verstandige wijze interichten!

Zij plukken nu reeds aanvanklijk de vruchten van hunnen arbeid; — de tegenstand is verbroken, het vooroordeel is schaamrood geworden, de Leermeester van Ouders en Kinders geächt, en het School zelve zo bloeiënd als ooit! Hunne nagedachtenis blijve ten allen tijde in zegening!

JAN VAN GEUNS,
Schoolopziener.

VER-

VERBETERDE DRUKFEIL.

II. D. IX. St. bl. 48. r. 5. van DE VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN; staat ALBERTUS VERMAAS: moet zijn ALBERTUS VERMEY.

NABERICHT.

NB. *Wij zijn genoodzaakt geworden de Schoeiberichten van* ZAANDAM *en* NIEUWENDAM, *zoo door plaatsgebrek, als door het te laat inkomen derzelven, voor het volgend Stukje te houden.*

I N H O U D.

BOEKBEOORDEELINGEN.

J. G. REINHARDT, *nieuw en volkomen A. B. C. Spel- en Taalkundig Leerboek.* . . . . Bladz. 3

J. BRUNT, *Eerste beginselen der Rekenkunde*, 2e Stukje. . . . . bl. 6

F. C. ZANGE, *korte Inleiding in de boeken des ouden Testaments.* . . . . . bl. 11

Verzameling van Gebeden en Dankzeggingen voor de Jeugd. . . . . bl. 28

Magazijn van Spreekwoorden, III. Deel. bl. 28

MENGELWERK.

Over de onderscheiden gevolgen onzer Daden, en het nut daaruit, bij het onderwijs der Jeugd te trekken. . . . . . . Bl. 33

LIJSJE LEERGRAAG, *of het goede Schoolkind. Eene vertelling.* . . . . . bl. 38

SCHOOLBERICHTEN.

Schoolbericht van October 1802. . . . Bl. 43

Volledige Getuigschriften. . . . . . . ibid.

Opengevallen of vervulde Schoolmeestersplaatsen. . . . . bl. 43

Schoolnieuws. — Bericht van den Schoolopziener W. GOEDE, *aan den Raad van Binnenl. Zaken, van den* 13. *October* 1802. bl. 50

School onderzoek en Prijsuitdeeling te Oudshoorn en de Gnephoek. . . . . bl. 60

Verbeterde Drukfeil. . . . . bl. 63

Nabericht. . . . . ibid.

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

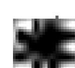
SCHOOLWEZEN

IN HET

BATAAFSCH GEMEENEBEST.

II. DEEL XI. STUK.

(*November* 1802.)

Te LEYDEN *bij*

D. DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCII.

BOEKBEOORDEELINGEN.

Godsdienstig Handboekje voor Jongelingen op hoge en lage Scholen, van A. G. NIEMEYER, *(Uit het* Hoogduitsch.) Leeuwarden *bij* P. WIARDA. 1802. 12mo. XII. en 128. bl. Prijs *f* 0 : 12 : 0.

De naam alleen van NIEMEYER, door zijne *Charakterkunde des Bijbels*, als Godgeleerden, en zijne *Beginsels van opvoeding en onderwijs*, in het vak van opvoeding, bij onze landgenooten zoo voordeelig bekend, moet dit werkje, ook buiten onze aanprijzing, van een genoegsamen aftrek verzekeren. Gelukkig zullen wij ons toch rekenen, indien onze aanbeveling slechts iets mag toebrengen, om dien aftrek te vermeerderen. — Ja, ouders, opvoeders, onderwijzers, gij allen, wien het heil van 't aankomend geslacht ter harte gaat, geeft dit boekje uwe kweekelingen mede, wanneer zij uw oog moeten ontwijken, en, 't zij dan ook in

hoe verre, aan hun eigen opzigt overgelaten worden; — geeft hun, het zij jongeling of maagd, dit boekje mede, als, naast den Bijbel, hun besten vriend en leidsman, en wij staan u borg, dat, willen zij slechts zijn raad en geleide volgen, gij altijd het uur zult zegenen, dat gij hun dit geschenk gedaan hebt.

Voor zoodanige Scholen echter, als gewoonlijk in ons Vaderland gevonden worden, is het minder geschikt, hoe zeer het ook daar wel eens met nut gebezigd kan worden, wanneer de onderwijzer, of een der meestgevorderde leerlingen, mids in de kunst van het kunstmatig lezen wel ervaren, (de doorgaande stijl van hetzelve vordert een verheven toon in het lezen,) nu en dan iets uit hetzelve voorleest. Ook treft men 'er eene verzameling van 100. Bijbelsche en andere krachtige zedespreuken aan, die meestendeels tot schrijf-exempels kunnen gebezigd worden Dan bijzonderlijk is het nuttig in alle opvoedings-instituten, deels om den meer beschaafden toon, die daar heerscht, en de jonge lieden vatbarer maakt. om een welgeschreven boek te verstaan; deels om dat men zich daar iederen dag langer met de jonge lieden kan bezig houden; deels om dat onder de kinderen, zich daar bevindende, velen van een verder gevorderden ouderdom zijn. — Nuttig is het ook, om aan jonge lieden, die eene gewone School verlaten, als prijsjes uitgedeeld te worden. Ja, wij wenschten wel, dat het zoo-

ier eenige uitzondering, dan die de vat-
heid noodzaaklijk maakt, daar toe gebe-
werd. Ook in meisjes-scholen, waar,
iet oeffenen der handwerkjes, zoo veel
tot voorlezingen overblijft, zou het
zeer veel vruchts gebruikt kunnen wor-
Want, schoon de titel het voor jon-
igen schikt, is het voor meisjes even
l berekend.

it uitmuntend werkje heeft een keurigen
taler aangetroffen, zelfs de weinige dicht-
jes, in hetzelve voorhanden, zijn zoo-
g, als wij voor kinderen wenschen. De
oering is netjes en behagelijk, en doet
Uitgever eer aan. Om den lezer met
voortreffelijk werkje eenigsins nader be-
l te maken, nemen wij met genoegen de
ite om den inhoud af te schrijven.

VOOR HET BEGIN DER LESSEN
ENE VACANTIE. — II OP DE DA-
I DER GEWONE SCHOOLOEFE-
IGEN. 1. *Betuiging van eerbied en*
:baarheid. 2. *Werkzaamheid en vlijt.*
'wakheid van het jeugdig hart. 4. *Her-*
ring aan het voorbeeld van Jesus. 5. *Ver-*
in den aanleg en de vermogens. 6. *Op*
rdag avond. Over de vluchtigheid des
. 7. *Dankbare gevoelens in de jeugd.*
odvruchtige wensch en voornemen. 9. *Ge-*
ten aan God. 10. *De ware roem.* 11 *Op-*
theid en waarheidsliefde. 12. *Omschrij-*
van het volmaakt gebed. — III. OVER-

DENKINGEN VOOR HET ONDERWIJS IN DEN GODSDIENST. 1. *Grote waarde van den Godsdienst.* 2. *Hoogachting voor den Godsdienst.* 3. *Vorderingen in de kennis van God.* 4. *De enigste wijze der waardige Godsvereering.* — IV NA HET EINDE DER LESSEN, VOOR ENE VACANTIE — V GODSDIENSTIGE EN ZEDENKUNDIGE SPREUKEN; STOF OPLEVERENDE TOT ALGEMENE OVERDENKINGEN DES MORGENS — VI. GODSDIENSTIGE OVERDENKINGEN IN DEN AVOND. 1. *Onze zwakheid en Gods hulp.* 2. *Opwekking tot dankbaarheid.* 3. *Rekenschap des avonds afgelegd.* 4. *De deugdzame is alleen gerust.* 5. *Het gevaar der lichtzinnigheid.* 6. *Dankbetuiging en Bede.* 7. *Overdenking van onze voorrechten boven vele armen en ongelukkigen.* 8. *In enen sterlichten avondstond.* 9. *Herinnering aan onze sterfelijkheid.* — VII GODSDIENSTIGE OVERDENKINGEN OP DEN ZONDAG. 1. *Het oogmerk van dezen dag.* 2. *Zondagsviering.* 3. *De voorbede.* 4. *Openlijke godsdienst.* 5. *Weldadigheid jegens Armen.* 6. *Ware godsdienstigheid.* 7. *Overdenking op Zondagavond.* — VIII. GODSDIENSTIGE OVERDENKINGEN BIJ HET GEBRUIK VAN HET AVONDMAAL. 1. *Over de geschiedenis der instelling.* 2. *Het gewicht en aanbelang van de eerste bijwoning des Avondmaals.* 3. *Zelfsbeproeving bij het gebruik van 't Avondmaal.* 4. *Overdenking in den morgenstond van den dag, wanneer het Avondmaal zal gevierd worden.* 5. *Op*

den avond van den dag, wanneer het Avondmaal gevierd werd. — IX. ZELFSGESPREKKEN VOOR JONGELINGEN. 1. *Bij de komst op ene ſchool.* 2. *Bij de bewustheid van enen misſtap.* 3. *Gemoedsangst over geheime zonde.* 4. *Bij den dood van enen ſchoolmakker.* 5. *Bij het vertrek van de ſchool.*

Hoe zeer wij verlegen zijn in de keuze der proeve, die ons good getuigenis kan ſtaven, valt ons oog op deze drie uit de eerſte afdeeling, 6, 7, 8, te meer, om dat ook daar bij een dichtſtukje wordt gevonden.

„ 6. *Op Zaturdag avond. Over de*
„ *vluchtigheid des tijds.*

„ Op nieuw is ons een' week ontvlogen!
„ Men telt haar nog, maar z' is niet meer.
„ Zo ſtaat een ſchaduw voor onz' ogen:
„ Zij neigt, verdwijnt en komt niet weer."

„ Waar zijn de dagen en uren, welken
„ wij beleefd hebben, gebleven? Wij meen-
„ den, bij derzelver begin veel te kunnen
„ uitvoeren? Hoe veel is er echter onafge-
„ daan blijven liggen?

„ Zo zal de ene dag na den anderen, de
„ ene week na de andere, de ene maand,
„ het ene jaar na het ander verlopen, zon-
„ der dat wij derzelver ſnelle vlucht eerder
„ bemerken, dan wanneer zij onherſtelbaar
„ verdwenen zijn.

„ ô Gij, voor welken er geen tijd is,

„ EEUWIGE, ONEINDIGE! Leer ons dik-
„ werf bedenken, hoe vluchtig en onzeker
„ ons leven zij, op dat wij vroegtijdig wijs
„ en bedachtzaam mogen worden.

„ Wij hebben door uwe goedheid elken
„ dag nieuwe gelegenheid gevonden, om
„ wijzer en beter te worden. Gelukkig is
„ het voor allen onder ons, die zonder
„ ſchroom kunnen zeggen, dat zij in de
„ daad beter geworden zijn. o Dat waren
„ de ſchoonſte, de zaligſte uren, wanneer
„ wij uit de bronnen der waarheid en wijs-
„ heid mogten putten; wanneer een nieuwe
„ ſtraal van kennis in ons verſtand ſchoot,
„ ene duisterheid ophelderde, of wanneer
„ wij, het geen een hoger menſchelijke geest
„ uitvond en bedacht, bewonderend leer-
„ den kennen, en ons over deze kostbare
„ overblijfzels der oude en nieuwe kunst
„ verheugden. Dat was ene aanwinst voor
„ onzen eigenen geest; dat veredelde ons
„ hart; daar door gevoelden wij ons verhe-
„ ven boven de lage vermaken der zinnen,
„ en gelukkig, boven duizenden in den
„ ſtand, dien wij gekozen hadden.

„ Elk van ons moet echter met ſchaamte
„ en berouw te rug zien op die uren, in
„ welken wij, verzonken in loomheid en
„ ledigganng, ons gelukkiger rekenden, dan
„ in de werkzaamheid, maar ook te laat
„ ontdekten, hoe veel wij hier door verlo-
„ ren hadden. Wat blijft hier van over, dan
„ ene treurige nagedachte, en de onvervulde
„ wensch, om dezelve nog eens te mogen
„ beleven?

„ Laat

„ Laat dan de laatste dag dezer week niet
„ verloren gaan, — zelfs niet voor hem,
„ die aan de vorigen met een gerust gewe-
„ ten kan te rug denken; wie toch kan
„ ooit te spaarzaam met zijnen tijd te werk
„ gaan? — Deze dag moet vooral niet ver-
„ loren gaan voor hem, die tot hier toe
„ deszelfs waarde niet opmerkte. Nu toch
„ moeten hem de nog overgeblevene uren,
„ van welken hij gebruik kan maken, zo
„ veel te belangrijker zijn.

„ o GOD! draag ons verder met ene va-
„ derlijke goedheid. Laat ons nog lang het
„ geluk van een wijs en beschaafd onder-
„ richt genieten. Zegen de onderwijzers en
„ de leerlingen; laat van het veelvuldig
„ zaad, 't welk Gij daaglijks onder ons doet
„ uitstrooijen, een rijke oogst voor den
„ tijd en voor de eeuwigheid opwassen.

„ 7. *Dankbare gevoelens in de jeugd.*

„ Ons eerste vrolijk gevoel zij dankbaar-
„ heid jegens U, onzen goeden VADER!
„ Door U leven wij; door U genieten wij
„ alles goeds; in uwe hand is ons gehele
„ lot!

„ Wij komen hier bij elkander, om op
„ nieuw onderwezen en beschaafd te wor-
„ den. Hiervoor danken wij U met gevoel
„ en aandoening Wat zouden wij zijn zon-
„ der beschaving en onderwijs?

„ Wij zijn vrolijk en gezond ontwaakt.
„ Daarvoor prijzen wij U. Ach wat zoude

„ het onderwijs ons baten, indien wij met
„ smart en verdriet moesten worstelen, en
„ dus ongeschikt waren, om dat onderwijs
„ te bevatten.

„ Wij zien ons nog omringd van getrouwe
„ we ouders, leeraars en leidslieden onzer
„ jeugd. God! dit is uwe goedheid, die
„ ons met aandoening tot het innigst dank-
„ gevoel moet opwekken.

„ Welk offer kunnen wij aan U toebrengen,
„ gen, dan een dankbaar en gewijd hart?
„ Ontvang hetzelve genadig, blijf ook heden
„ den onze beschermgod, gelijk Gij dit tot
„ hier toe, alle dagen van ons leven, ge-
„ weest zijt!

„ 8. *Godvruchtige wensch en voornemen.*

„ De blijde morgen lacht ons toe,
„ Wij zijn 't bedwelmend leger moê;
„ Ontwijk, o slaap! onze ogen,
„ Laat ons naar 't vrije buiten gaan,
„ Als priesters daar voor 't altaar staan,
„ En onzen God verhoogen.

„ Met roem en dank, op blijden toon,
„ God! nadren wij tot uwen troon;
„ Hoe goed hebt G' ons bejegend!
„ De rust verkwikte ons dezen nacht,
„ Dit deed uw zorg, uw liefde en macht,
„ Maak voorts ons weer gezegend.

„ Gij

„ Gij opent thans voor onze jeugd
„ Op nieuw, de bron van ware deugd,
„ Van licht en kennis tevens:
„ Op dat zij ons ten leidsvrouw zij;
„ Van schijn en dwaling ons bevrij,
„ Op 't hobblig pad des levens.

„ Voldoen wij dan weer onzen plicht;
„ En wandlen met een blij gezicht
„ In voorspoed en in lijden;
„ Voorts leergraag aan ons werk te gaan;
„ Het algemeen ten dienst te staan,
„ Dan zullen we ons verblijden.

„ En, wees Gij onze leidsman, Heer!
„ Bescherm, bestier den jongling weer,
„ Maak zijnen weg beveiligd.
„ Zó vordren we op het deugdenspoor;
„ Zó wordt U, heel ons leven door,
„ En kracht en drift geheiligd."

Dewijl de stijl, gelijk de aard der onderwerpen vordert, hoe zeer ook eenvoudig, doorgaands verheven is, spreekt het van zelve, dat niet alle jongelingen, veel minder jonge kinderen, geschikt zullen zijn, om het te verstaan. Wij vrezen dus ook, dat No. 5. van de IX. Afd. wel het minst gebezigd zal kunnen worden. Dan het is, inzonderheid bij No. 3. dier zelfde afdeeling, waar in wij het talent des Schrijvers ten hoogsten bewonderd hebben, van zich over dat onderwerp zoodanig uittedrukken, dat alles voor een *schuldigen* volkomen *duidelijk*, en voor

 een

een *onschuldigen onverstaanbaar* is. Niettemin moet men dit vooral niet te vroeg, of, zo al, dan met de hoogste omzigtigheid in de verklaring, laten lezen.

Zedelijk Onderwijs voor Kinderen, tot regeling van derzelver gedrag in en buiten de Scholen, door J. P. JUNGST (*tweede verbeterde uitgave*) Zutphen *bij* H. C. A. THIEME. 1802. VIII. en 81, bladz. 8vo. Prijs *f* 0 : 4 : 0.

Het gunstig getuigenis, 't welk wij aan de eerste uitgave van dit nuttig werkje gaven (*), moeten wij hier verdubbelen, alzoo het bij deze tweede uitgave door de gewigtigste bijvoegselen aanmerklijk verbeterd en bruikbaarer gemaakt is. Bij dezen herdruk is hetzelve in hoofdstukjes afgedeeld, en zijn de pligten meer uitgebreid; ook is het, behalven andere bijvoegselen, vermeerderd met eenige vragen over de pligten jegens God. Eene korte opgave van den inhoud, gelijk het thands afgedeeld is, mag dienen om deszelfs waarde beter te leren kennen.

I. Af-

(*) II. D. I St. bl. 37.

I. AFDELING. Hoe een Kind zich moet gedragen omtrent God, en omtrent menschen in onderscheidene betrekkingen. 1. *Hoedanig een braaf en deugdzaam kind zich omtrent God en zijnen dienst te gedragen hebbe, en welke bijzondere pligten daaruit voortvloeien.* 2. *Hoe een deugdzaam kind zich gedragen moet omtrent zijne Ouderen en Leermeesters.* 3. *Hoe een braaf Kind zich gedragen moet jegens zijne Broeders, Zusters en Speelmakkers.* 4. *Hoe een braaf Kind zich gedragen moet in de tegenwoordigheid van volwassenen.* — II. AFDELING. Eenige regelen van zindelijkheid, welvoegelijkheid en zedigheid der Kinderen in en buiten het huis. 1. *Wat een Kind omtrent zijne kleeding heeft in acht te nemen.* 2. *Van het gedrag, dat een Kind in 't eten, drinken, slapen en in ziektens te houden heeft.* 3. *Wat een Kind omtrent zijne uitspanningen en spelen heeft in acht te nemen.* 4. *Dat een Kind door eerlijkheid en getrouwheid moet trachten de achting en liefde van brave menschen te verkrijgen.* 5. *Een Kind, hetwelk niet gaarne de achting, liefde en het vertrouwen van goede menschen verliezen wil, moet niet praatzuchtig of loogenachtig zijn.* — III. AFDELING. Van de welvoegelijkheid, zedigheid en zindelijkheid der Kinderen voor, in en na den Schooltijd. 1. *Bij het opstaan.* 2. *Bij het komen in de school.* 3. *Van de houding des ligchaams bij het zitten en leeren in de school.* 4. *Van de wijze, waarop men iets van den meester of medescholier behoort*

hoort te vertoonen. 5. *Van ſlordigheden, die in leerlingen volſtrekt niet te dulden zijn.* 6 *Van de zedigheid bij het uitgaan uit de ſchool.* — IV. AFDELING. Algemeene regelen over de welvoegelijkheid ten aanzien van het uiterlijke. 1. *Bij het eten en drinken.* 2. *Ten aanzien der geſprekken.* 3. *Van het bijzonder gedrag jegens zijnen medemensch van hoogen en lagen ſtaat.* — V. AFDELING. Van het geweten, het leven na dit leven en de gevolgen van een goed zedelijk gedrag.

Evenwel moeten wij aanmerken, dat, hoe zeer wij erkennen dat de voorſchriften van beſchaving ook voor de lagere ſtanden niet geheel ongeſchikt zijn, echter anderen, die zedelijke deugden en ondeugden regtſtreeksch betreffen, voor hen van meer gewigts mogen gerekend worden. Wanneer wij dit werkje gelijk het thands uitgebreid is, inzonderheid geſchikt oordeelen voor die ſcholen, waar kinderen van den eenigſins beſchaafden ſtand onderwezen worden; voor dezen is het onmisbaar. En wij kennen nog geen werkje, waar in de pligten en leefregelen, die zoodanige jeugd bijzonder behoort in acht te nemen, zoo uitvoerig en bevatlijk worden voorgedragen. Ten dien opzigte is het een waar *zedekundig Schoolboek*. Doch ten gebruike in lagere ſcholen, waar men omtrent de regelen van het welvoegelijke minder uitvoerig behoeft te zijn, zouden wij de eerſte uitgave aanprijzen.

Te-

Tafereelen uit het dagelijksche leven, benevens eenige Spreekwoorden, als Tooneelstukjes voor de jeugd bewerkt; door den Schrijver van GUMAL *en* LINA. Amst. *bij* VAN VLIET *en* VAN DER HEY. 300. bl. 8vo. *Prijs f* 1 : 16 : 0.

Met veel genoegen hebben wij deze Ta-
reelen en Tooneelstukjes gelezen, en ver-
achten ook, dat zij met dezelfde gretig-
id als GUMAL en LINA zullen ontvan-
worden. De Schrijver heeft verkozen
ige verhalen, waar van sommigen van an-
en overgenomen en reeds eenigsins bij ons
end, anderen en wel de meesten zelf ge-
den zijn, in den vorm van kortere of lan-
Tooneelstukjes te brengen; en op de-
e wijze heeft hij ook eenige spreek-
den behandeld. Zulks heeft het voor-
dat het den lezer de gebeurtenis levend
voor den geest brengt, dan bij een
verhaal, en de zedelessen gemaklijker
even kunnen worden. Nietteenin had-
ij den Schrijver ten dezen opzigte wel
eknopter en nadruklijker gewenscht.
jk lange zedelessen, 't zij gelezen, 't
oord wordende, doen veel minder nut

 dan

dan korte krachtige spreuken. Ook komen zij in die uitvoerigheid minder te pas in tooneelstukjes, om dat het gescheetste geval (verstaat de fabeldichter zijn werk) reeds *alles* moet zeggen, en 'er slechts enkele wenken nodig zijn, om de aandacht tot die bijzonderheid te bepalen, die men wil doen uitsteken.

Het laatste stukje, genaamd, *het vredefeest in de hut der armoede, of de weldadige koopman*, heeft ons inzonderheid bevallen, zoo om dat de bovengemaakte aanmerkingen op hetzelve minder gelden, als om dat het ons een levendig beeld schetst van de verrukkingen, die de tijding dezer heuglijke gebeurtenis in het hart van zoodanigen gestort heeft, die meer onmiddelijk, dan de bewoners van ons vaderland, de rampen van den oorlog ondervonden hebben. Daar wij echter in de zegeningen dier gebeurtenis mede rijklijk deelen, zal het onze lezers niet onaangenaam zijn het volgende tot eene proeve te lezen.

LOHMAN, een arm metselaar, met een gebroken been in een kussen, van zijn dochtertje de eerste tijding van den vrede gehoord hebbende, die hem tevens eenige geschenken van liefdadige menschen heeft t'huis gebragt, barst in deze dankzegging tot God uit:

„ Nu dan, lieve vader in den hemel! ont-
„ vang onzen innigsten hartlijken dank voor
„ uwe barmhartigheid en trouwe, die gij
„ aan ons en aan ontelbaar vele menschen
be-

,, bewezen hebt. Gij ziet ook in het ver-
,, borgen, ook in de nederige hut van den
,, behoeftigen, en verſmaadt de dankzeggin-
,, gen niet, die, uit de laagſte ſtulp, maar
,, uit een opregt hart, tot U opklimmen.
,, Ook wij verheugen ons in uwe liefde en
,, goedertierenheid, daar gij onze ellende
,, met ontferming hebt aangezien en ons den
,, zoo hartlijk verlangden vrede verleend
,, hebt. Heb dank, gij God des vredes!
,, dat gij de harten van de Grooten der aar-
,, de weêr tot vrede hebt geneigd, en, aan
,, de bewoners van zoo veele landen en ge-
,, westen, op nieuw rust en veiligheid ge-
,, ſchonken. Reeds zien wij hier de wel-
,, dadige vruchten van uwen zegen. Reeds
,, opent zich het hart der rijken en vermo-
,, genden tot nieuwe weldadigheid jegens de
,, armen; nu zullen goedertierenheid en
,, waarheid elkaâr weêr ontmoeten, gereg-
,, tigheid en vrede elkander kusſen. Dank-
,, baar ontfangen wij thands van U, door
,, de handen onzer weldoeners, deze eerſte-
,, lingen des vredes. Vergeld hun, ô God!
,, het goede, dat zij ons gedaan hebben.
,, Neem deze tranen van dank en vreugde
,, aan in plaats van woorden; gij toch weet,
,, dat zij uit het binnenſte van ons hart op-
,, wellen. Gij, vader! hebt ons dezen blij-
,, den dag geſchonken; ach! geef, dat wij
,, ook dan, wanneer gij weêr dagen van lij-
,, den en rampſpoed over ons gehengt, op
,, uwe goedheid vertrouwen en ſteeds op
,, uwe hulp onze hoop vestigen. Laten al-

„ len zich verheugen, die op U hun ver-
„ trouwen ſtellen, laat hen U roemen en
„ juichen eeuwiglijk, want gij zegent en
„ beſchermt hen; laten zij, die U bemin-
„ nen, vrolijk zijn in U, hunnen God!
„ Amen."

En nu vervolgt hij:

„ Komt nu, kinderen! en genieten wij te
„ zamen blijmoedig dezen maaltijd des vre-
„ des. Lieve God! kon ik toch maar eens
„ mijn been weêr gebruiken! Weest maar
„ regt vrolijk en vergenoegd; God gunt U
„ die vreugde. Schenk nu eens in, moe-
„ derlief!

„ FIJTJE.

„ Eerst voor U, vader! (*Zij ſchenkt het*
„ *glas vol.*) Gij zijt onze huispriester, en
„ moet den vreugde beker het eerst drinken.

„ LOMAN, *het glas om hoog heffende.*

„ Eere zij God in de hoogſte hemelen,
„ vrede op aarde, in de menſchen een wel-
„ behagen! (*Hij drinkt.*) Nu, zoo heeft
„ mij in lange geen dronk verkwikt! Ja, het
„ is waar, God heeft het druivenſap tot des
„ menſchen vreugd geſchapen. God ver-
„ kwikke ook onze weldoeners! (*Hij drinkt*
„ *nog eens en overreikt het glas aan zijne*
„ *vrouw.*)

„ FIJTJE, *het brood en vleesch ronddeelende.*

„ Daar, vaderlief! eet er nu wat bij.
„ Komt kinderen! laat het u wel ſmaken.

„ LAD-

„ HENDRIK *en* GRIETJE, *al etende*
„ *en terwijl zij ieder een glaasje wijn*
„ *gedronken hebben.*

„ ô Moeder! dat smaakt heerlijk! God
„ geve velen thands zulk eenen zoo goeden
„ dag!

„ FIJTJE.

„ Ja, nu zullen zich zeker vele duizende
„ menschen vrolijker aan tafel zetten en hun
„ brood met meer vreugde eten, dan zij tot
„ hiertoe gedaan hebben.

„ LOMAN.

„ ô Zeker! wanneer zij allen den zegen
„ des vredes maar regt erkenden en waar-
„ deerden! —

„ GRIETJE.

„ Dat dit helaas! geen plaats vindt, heb
„ ik aan dien man gezien met zijn onvriend-
„ lijk gelaat, die bij het stadhuis stond.

„ LOMAN.

„ Dat zijn menschen van een beneveld
„ verstand en een ongevoelig hart, die zich
„ weinig om de ellende hunner medebroe-
„ deren zouden bekommeren, als zij maar
„ hunnen zin kregen. Dus zijn er ook eeni-
„ gen, die meer voordeel uit den oorlog,
„ dan van den vrede trekken. Maar de zul-
„ ken ontwaren ook niet die innige vreugde
„ des harten, welke alleen de waare men-
„ schenvriend geniet.

„ HENDRIK.

„ Nu schieten de menschen elkander niet
„ meer dood, ook vader? gelijk in den oor-
„ log geschiedde. Nu wordt er niet meer

„ zoo veel onfchuldig menfchenbloed ver-
„ goten.

„ LOMAN.

„ Neen, nu niet meer, mijn zoon! en
„ God geve, dat het nooit weêr gebeure!

„ GRIETJE.

„ Hoe beklaag ik de arme menfchen, die
„ daar bij hun leven, of ten minfte hunne
„ gezonde leden verloren hebben!

„ LOMAN.

„ Ach ja! wie weet, hoe menig arme va-
„ der er thands nog veel erger aan is dan ik.
„ Ik heb doch nog hoop, dat mijn been
„ weêr genezen zal; maar zo menig arm fol-
„ daat heeft zijn been voor altijd verloren.
„ God verkwikke en vertrooste iederen lij-
„ denden! (*Hij drinkt.*)"

De vertaling en uitvoering verdient den-
zelfden lof, als wij aan GUMAL en LINA
hebben gegeven.

Tafereelen tot nut en vermaak voor de Jeugd. In Proza en Poëzij. Met platen. Zwolle *bij* J. DE VRI. 1801. 138. bl. gr. 8vo. Prijs *f* 1 : 8 : 0.

Dit werkje fchijnt geheel aangelegd om
tot gefchenkjes en prijsjes gebezigd te wor-
den.

den. Tot dit oogmerk is het ook niet ongeschikt en heeft het zijne waarde. Zindelijk en zelfs prachtig is de uitvoering: zeer lief zijn de plaatjes. Maar een kind wil zijn prijsje toch ook wel eens lezen: en dan vrezen wij zal het oordeel minder gunstig uitvallen. Sommige stukjes hebben ons vrij wel bevallen; maar anderen hebben wij naauwlijks ten einde kunnen lezen. De menigte spel- en taalfouten willen wij liefst aan onachtsaamheid bij de correctie der proeven wijten. — De geringe betrekking tusschen de plaatjes en de afdeling, voor welke zij staan, zou ons doen vermoeden, dat het boek voor de platen, maar niet de platen voor het boek gemaakt zijn, en dat aan sommigen slechts eene plaats is toegewezen, om dat zij toch ergens moesten staan. — Niettemin is dit werkje niet zonder verdiensten, gelijk uit de volgende proeve mag blijken.

„ HET GELUKKIG HUISGEZIN.

„ In het Zomersaisoen, na het werk van
„ den dag verricht was, tradt (trad) de eer-
„ lijke Erastus, met zijne vrouw en kinde-
„ ren, vergenoegt (noegd) en vrolijk in zij-
„ ne nederige wooning, alwaar de gelukkig-
„ ste harmonie, de tederste vriendschap en
„ de ongekunsteldste liefde in heerschten. —
„ Lucia, de vrouw van Erastus, bereide
„ (bereidde) voor haaren Echtgenoot en
„ kroost, schielijk een meer dan gewoon
„ overvloedig avondmaal, van versche melk,

,, goed brood, lekkere boter en eijeren;
,, en terwijl zij alles, met eene gulle ver-
,, genoegz(d)heid, op de tafel plaatste, zeide
,, zij, haare(n) man omhelzende, tegen haa-
,, re Kinderen: Heden avond, mijne Lieve-
,, lingen! zullen wij ons, een uur laater en
,, een weinig overvloediger dan wij gewoon
,, zijn, onderling vermaaken: het is heden
,, de verjaardag van uwen braven Vader;
,, deeze(n) zullen wij vieren, en den Almach-
,, tigen God danken voor de jaaren die hij
,, reeds heeft mogen beleeven, en den
,, Schepper bidden, dat hij nog veele da-
,, gen, aan de weggezwondene dagen van
,, deezen achtingwaardigen man wille toe-
,, voegen!..... Naauwelijks hadt (had)
,, *Lucia* aldus gesprooken, of alle de Kin-
,, deren vloogen om den hals van Erastus;
,, staamelden hem hunne oprechte zegenin-
,, gen toe, en een ijder hunner was droe-
,, vig (.) dat zij daar niet eerer (eerder)
,, aan gedacht hadden. — Wel Moeder lief,
,, zeide de kleene *Louise*, hadt (had) ik
,, geweeten dat deeze dag de verjaardag van
,, onzen lieven Vader was geweest, ik zou-
,, de hem met eenen bloemenkrans hebben
,, verrast; en ik, zeide de kleene *Jan*, ik
,, zoude hem mijn Lammertjen geslacht heb-
,, ben; en ik, zeide *Coosje*, ik heb geen
,, Lammertjens, ik ben te jong, maar ik
,, zoude onze(n) lieve(n) Vader de groot-
,, ste Eijeren uit het geheele nest hebben
,, geschonken; hij zou mijne kleene gift, in
,, zijne goedheid, niet hebben versmaad.

,, Neen,

„ Neen, beste, lieve, goede Kinderen!
„ zeide de bewoogen Vader; ik zoude U
„ geen van allen hebben verſmaad; doch,
„ de bereidwilligheid van uw hart, om mij
„ eenig genoegen te verſchaffen, is mij even
„ aangenaam als uwer aller gift mij zoude
„ geweest zijn; gij ziet dat uwe lieve Moe-
„ der rijkelijk voor ons gezorgt (d) heeft;
„ koomt (,) zet u, naast ons, aan de tafel
„ neder, bid God, en laat ons onderling dit
„ avonduur vreedzaam en gelukkig door-
„ brengen.

„ De Kinderen voegden zich, blijmoe-
„ dig, rondöm de tafel; Lucia deedt (d) een
„ treffend, doch kort gebed, en allen ver-
„ zadigden zij zich, vrolijk ſchuldeloos kou-
„ tende, aan de (den) eenvouwigen disch,
„ die (dien) de huwelijksliefde, den (de)
„ deugd en het vergenoegen aan Erastus op
„ zijnen verjaardag hadden bereidt (d).

„ Nimmer was eenig huisgezin gelukkiger
„ door zich zelve, dan deezen (ze) kleenen (ne)
„ kring van Ouders en Kinders in de wooning
„ van onſchuld en deugd!

„ Toen het avondmaal geëindigt (d) was,
„ verzaamelde de Vader, opſtaande, zijn
„ gezin rondom zich; plaatſte *Lucia* aan
„ zijne rechterhand, *Coosjen* naast haar, en
„ *Louiſe* met *Jantjen* aan zijne linkerzijde;
„ zeggende: Koomt, mijne dierbare Echt-
„ genoote! Koomt, mijne lieve gevoelige
„ Kinderen! laat ons een dankbaar lied,
„ knielende, tot God, den geever aller Ze-

„ geningen, aanheffen: Valt neder en –
„ aanbid (dt)!

„ *Lucia* knielde, met haar kroost, met
„ den godvruchtigen Vader neder en Eras-
„ tus hief, met eene manne.ijke stemme,
„ waarin zijne Vrouw en Kinderen hem ver-
„ gezelden, het volgend, kort, danklied
„ aan:

„ Goeddoend vader uwer Schepzelen!
„ God, die loutre liefde zijt!
„ ô Ontfang de dankbre hulde,
„ Door ons hart u toegewijd!

„ Weder is één Jaar verdweenen,
„ Van mijn leeven op deeze aard;
„ En uw' zegen, goede Hemel!
„ Heeft mij bij mijn Kroost bewaard!

„ Hoor het danklied dankend galmen,
„ Van mijn Echtgenoote en Kroost;
„ Doe ons lang nog zaamen leeven,
„ Tot ons aller lust en troost!

„ Weer de ramp van onze wooning,
„ Zendt (d) uw' zegen op ons neêr,
„ Maak ons dankbaar voor uw goedheid,
„ Maak ons deugdzaam, Hemelheer!

„ Neem ons allen in uw hoede,
„ Als ooit tegenspoed ons naakt;
„ Leer ons altijd vrolijk denken,
„ Dat de deugd gelukkig maakt!

„ Blijf

„ Blijf ons in den Nacht verzellen;
„ Wek ons in den Morgenstond:
„ Zweef steeds, als een zorgend Vader,
„ Om mijn needrig hutjen rond!

„ Geef dat morgen, bij 't ontwaaken,
„ Bij de warme Zonneschijn,
„ IJder onzer weder vlijtig,
„ Werkzaam — naarstig mooge zijn!

„ Hier zweeg *Erastus*: zijne Lucia en „ Kinderen drukten hem, vol aandoening, „ aan hun hart, en het gelukkig huisgezin „ begaf zich vrolijk ter ruste!"

MENGELWERK

LIJSJE LEERGRAA

OF HET

GOEDE SCHOOLK

EENE VERTELLING.

(*Vervolg van* II. *D.* X. *St. bl.* 4

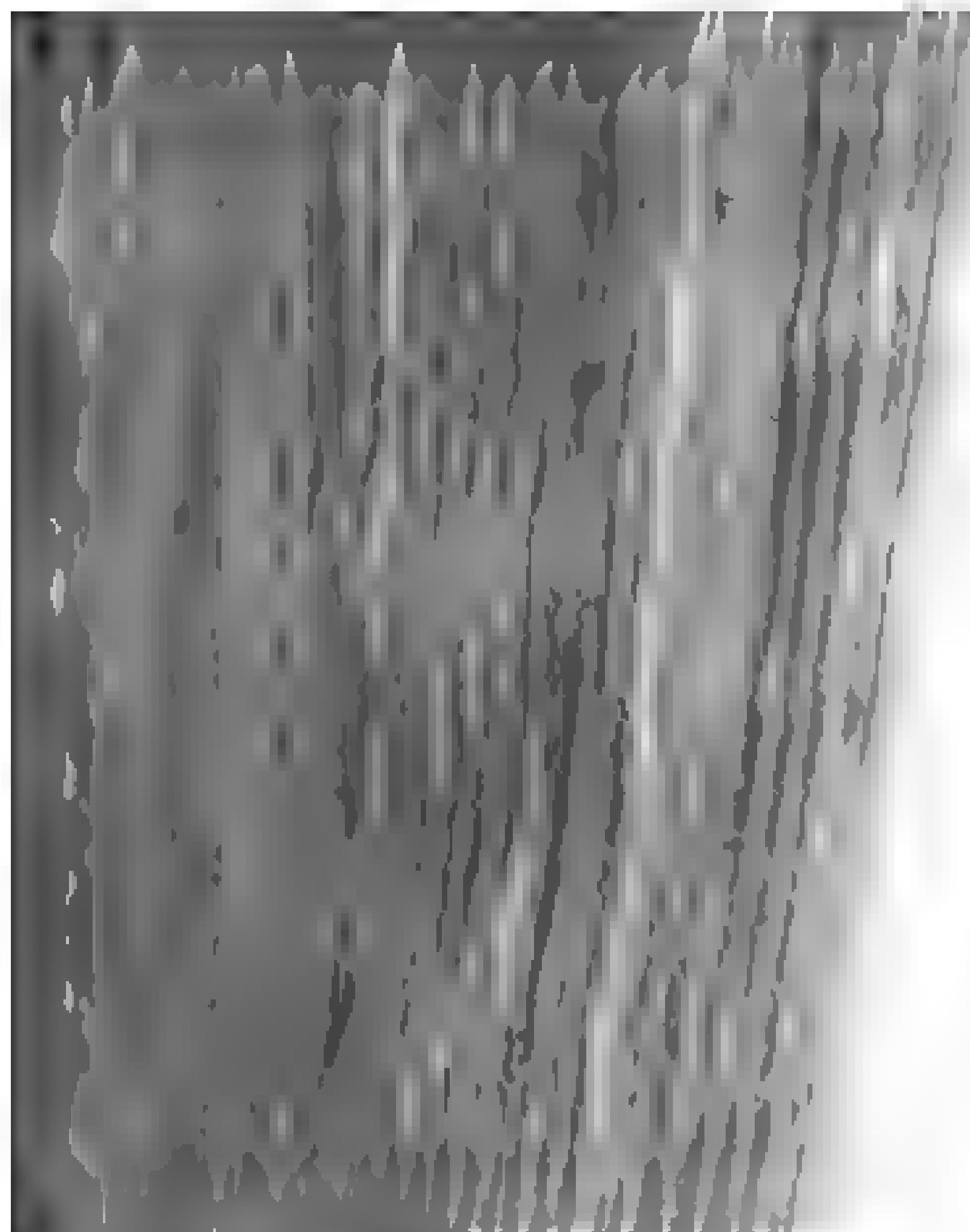
Nu had LIJSJE, toen zij te huis wat te vertellen van al de kindertje zij gezien had, maar bovenal, dat zij dags ook een boek zou hebben. Zij zich pas den tijd om te eten, zo ve zij naar school, en er waren nog ma nige kinderen in de school, of LIJSJE reeds bij de matres, en kreeg haar boek. Gelijk men denken kan, was A, B boek, waarvoor een haan vrij staat afgebeeld. „ Heden, matres!" LIJSJE, „ kijk, matres! daar staat een „ waarom is dat?" „ Wel kind!" GEERTJE ZORGVULDIG, „ de

kraaijen, als de meeste menschen nog op hun bed liggen, en zijn 's morgens 'er heel vroeg bij. Menschen, die vroeg opstaan, en vroeg aan hun werk gaan, worden voor naarstige lui gehouden; en daar de naarstigheid ook heel noodig is voor kinderen, om te vorderen, heeft men dien haan voor de A, B boeken geplaatst, om de kinderen, als zij dat boek inzien, te doen denken, dat zij naarstig en wakker zijn moeten. Dat moetje altijd bedenken, LIJSJE! alsje je boek inziet."

Nu ging LIJSJE met heel veel aandacht i haar boek zitten kijken, dat haar toen al- oedig verveeld zou hebben, had matres ar niet geroepen, om haar les op te zeg- n, of haar voor de eerstemaal te zeggen, at of de letters beduiden. Matres gaf haar ie letters op, om dien namiddag te lee- n, en, eer de school uitging, kende zij r van de drie reeds twee. Men begrijpt g., met welk een gejuich LIJSJE t'huis wam, en haare vader en moeder vertelde, oe zij al twee letters kende.

Het zou verveelende zijn, om van stukje t beetje, of van A tot Z te vertellen, oe het van dag tot dag met LIJSJE ging. enoeg is het, dat, toen LIJSJE een vierde eel jaars op de school geweest was, haare oeder de goede matres het geld bragt, en ernam, hoe het haar kind maakte; dat ma- es OEBERTJE de goede vrouw versocht, at zij een oogenblik zou gaan zitten, want, at zij haar vertellen moest, welk een leer-

 zaam

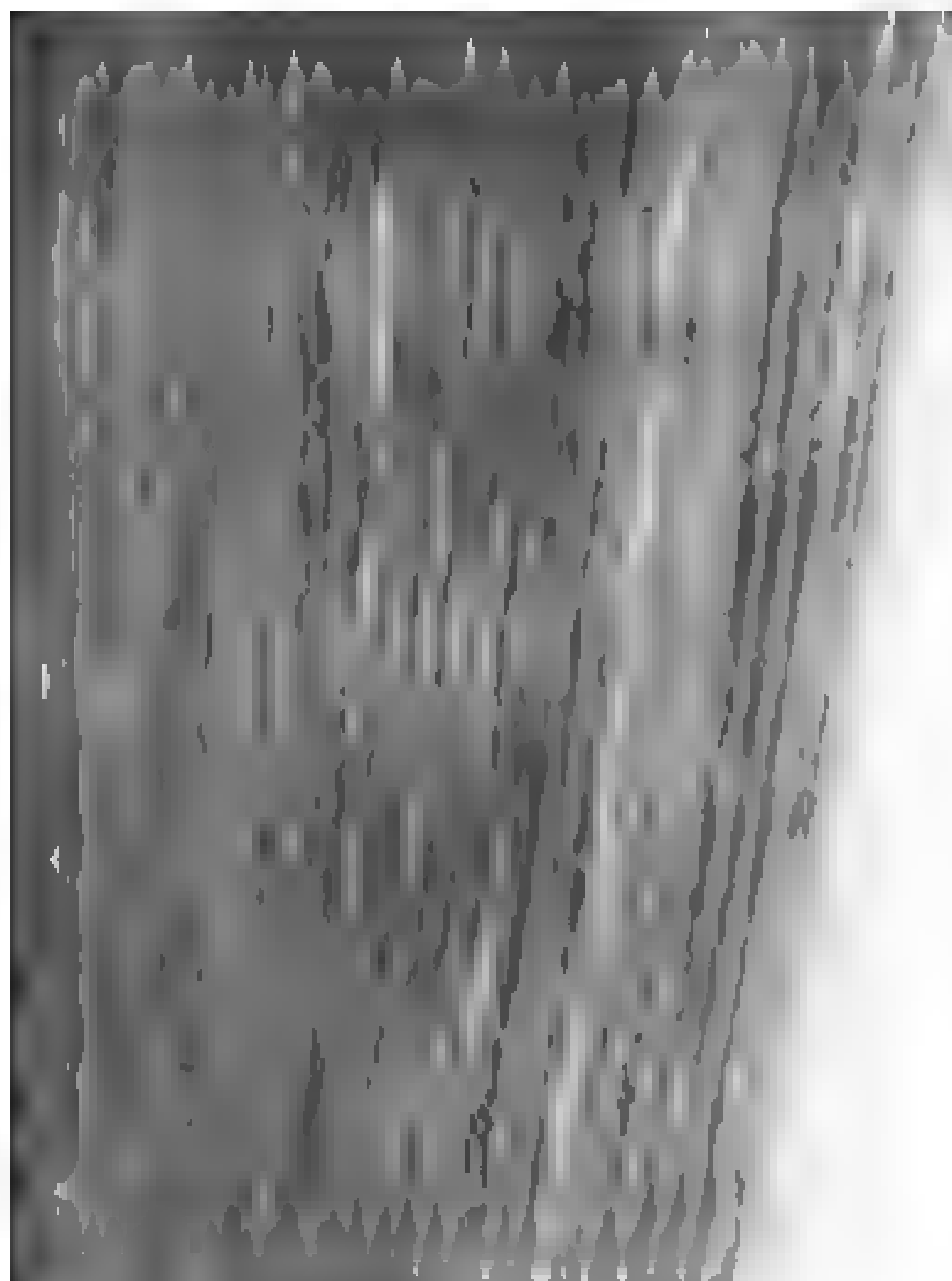

„ aan te kijken, en zij kan aan mij zien,
„ wat ik van haar verlang: en, ſchoon zij
„ waarlijk een levendig gastje is, zit zij met
„ veel aandacht de les, die ik haar opgeef,
„ te leeren, en kan zoo ſtil zijn, dat ik
„ haar tijën aan tijën niet hoor. Waarlijk,
„ als zij zoo voortgaat met leeren, dan zal
„ zij met één jaar naar den meester kun-
„ nen. Nu, vrouw! ik zeg het nog eens,
„ het is een geluk van den hemel, zulk een
„ kind te hebben." De moeder van LIJSJE moest nu naar huis, en de traanen van blijdſchap ſtonden de vrouw in de oogen, toen zij uit de ſchool ging; want niets is voor rechtgeaarte ouders, of voor hun, die het opzigt over kinderen hebben, aangenaamer, dan te hooren, dat de kinderen leerzaam en braaf zijn.

Matres ZORGVULDIG had zich omtrent LIJSJE niet vergist. — Toen zij een jaar bij haar geweest was, kon zij niet alleen de grootſte woorden ſpellen, maar las allerliefst, en alleen, omdat zij nog heel jong was, en matres 'er een eer van maakte, om LIJSJE volop het lezen te leeren, bleef zij nog een half jaar bij de matres, die, toen LIJSJE alles van haar geleerd had, wat zij haar kon leeren, haar met aandoening de deur zag uitgaan. Zelfs hoorden de kinderen haar zeggen: „ Ik houd groot van jelui
„ allemaal, maar zoo een, als LIJSJE, zal
„ ik niet ligt weêr krijgen."

LIJSJE ſtond zoo bekend, als eene vlijtige leerlinge, dat de meester, bij wien

 haar

„ schrijven, dat doet zij, en als zij nog
„ een half jaar leert, dan zal zij ver de baas
„ zijn, maar laten wij God danken, dat wij
„ een zo leerzaam kind hebben, en dat wij
„ nog zoo veel overhouden, dat wij haar
„ het een en ander kunnen laten leeren, en
„ wat zal zij een goed voorbeeld voor on-
„ zen jongen DIRK wezen."

LIJSJE ging al zo van stap tot stap voort. Wel eus schreef zij van enkele letters, regels; van de regels ging zij aan de voorbeelden; van het groot tot het middelbaar, en van het middelbaar tot het klein. Nu schrijft zij een hand zo fraai, dat 'er ieder over verwonderd staat, en thans is zij bezig aan de gronden van het reekenen, die zij reeds voor een gedeelte bevat; en, eer zij een jaar ouder is, zal zij zo veel reekenen kunnen, als, ja waarschijnlijk meer, dan haar in haar leven te pas zal komen.

't Is geen wonder, dat zulk een meisje overal bekend, en dat met regt geacht en bemind is. De moeder van LIJSJE heeft, toen zij nog ongetrouwd was, gediend bij Mevrouw de Weduw MENSCHLIEVEND. Deze vrouw, die altijd groote hoogachting voor LIJSJES moeder, die eene gnappe en oppassende meid was, behouden heeft, laat ook het huishouden van haare oude meid niet varen, maar zij acht zich verpligt zich daarmede tot deszelfs welzijn te bemoeijen. Zij had dus ook wel van LIJSJE LEERGRAAG gehoord, en verlangde dat LIJSJE eens met haar schrift bij haar komen

Dat leek LIJSJE bijzonder, en zij zette, hoezeer zij oppaste, nu, zo als men zegt, het beste beentje voor, en schreef een opperbest schrift, en daarmede naar Mevrouw MENSCHLIEVEND. Deze had een dochtertje, nagenoeg even oud als LIJSJE, maar niet zo gaauw; althans niet zo ver gevorderd. Mevrouw MENSCHLIEVEND stond versteld over het fraai en zindelijk schrift van LIJSJE, en ook, toen zij haar een der Fabelen van GELLERT, waarvan een deel toevallig bij haar op tafel lag, hoorde lezen. Ja, zij kon niet nalaten, om, hoe zagtzinnig haar dochtertje KATOOTJE, door het opligten van haar vinger, en haar bedenkelijk aankijken te kennen te geven, hoe veel zij van LIJSJE verschilde. Wat gebeurde 'er nu? Na dat LIJSJE thee gedronken had, gingen KATOOTJE en LIJSJE in den tuin spelen, en na dat zij wat rondgekuijerd hadden, naast elkander in een prieeltje zitten. Juist was Mevrouw MENSCHLIEVEND niet ver van haar af, toen zij het volgende gesprek hoorde, dat tusschen haar dochter KATOOTJE en LIJSJE LEERGRAAG plaats had.

KATOOTJE. „ Ik vind het dan wel raar „ LIJSJE, dat jij zo veel mooijer lezen en „ schrijven kunt, dan ik. Ik ben 'er wel „ niet boos over, maar ben 'er toch wat „ jaloersch van. Zouje mij niet kunnen „ zeggen, hoe het bijkomt, dat jij zo veel „ verder heen bent."

LIJSJE. „ Och dat weet ik juist niet,

„ Juf-

„ Juffrouw KATOOTJE! Ik doe mijn best,
„ en ik heb mijn plaisier in mijn best te
„ doen. Ik ben althans nergens liever, dan
„ in school, om dat ik daar braaf wat lee-
„ ren kan. Zie, Juffrouw KATOOTJE! ik
„ ben maar de dochter van een arbeidsman,
„ maar, als ik daar zo in de school, 's mor-
„ gens het gebed hoor doen, en 'er komt
„ in, dat „ God de Vader van alle men-
„ „ schen, grooten en kleinen, rijken en
„ „ armen, jongen en ouden is;" dan denk
„ ik, waarlijk ik kan duidelijk merken, dat
„ ik ook zijn kind ben, want ik heb van
„ hem de vermogens gekreegen, waar
„ door ik kan leeren. En ô! dan dunkt
„ mij, als ik zo gebeden heb om kragten,
„ om weder wel op te passen, dat ik met
„ zo veel nieuwen lust aan het werk gaa.
„ En, juffrouw KATOOTJE! van mijn
„ meester houd ik dan verbaazend veel; ik
„ zou haast zeggen, zo veel als van mijn'
„ vader. Laatst had ik zo wat veel zitten
„ praten met mijn beste kameraadje, en daar-
„ door slecht geschreeven. LIJSJE! LIJSJE!
„ zeide de meester, dat gaat den kreeften-
„ gang. o Juffrouw KATOOTJE! wat werd
„ ik toen bedroefd. Ik kreeg een kleur als
„ bloed. Ik kon 's middags haast niet eten,
„ en ik was niet in rust, voor dat ik na-
„ middags een keurlijk schrift, naar mij-
„ nen doen, geschreeven had."

KATOOTJE. „ Je praat 'er al raar over,
„ LIJSJE! ik weet het niet. Ik mag het
„ wel zoo hooren; maar het is bij mij toch

 „ heel

„ heel anders. Zeg mij eens, hoe ſtel jij
„ het met je ſchoolkameraadjes."

LIJSJE. „ ô Al de kinderen op de ſchool
„ heb ik lief, net of het mijn broêrs en zus-
„ jes zijn. Ik krieuw 'er zelden of nooit
„ meê. De ſtoute, luije en ongehoorzaame
„ laat ik maar loopen, daar moei ik mij zo
„ weinig meê als ik maar kan; maar het
„ ſpijt mij toch dat zij zoo zijn, en dat zij
„ mijn goeden meester, die het zo wel met
„ hun meent, zoo veel verdriet aandoen.
„ Vooral maak ik kennis met die meer wee-
„ ten, dan ik, om wat van hun te kunnen
„ leeren; maar op mijn beurt geef ik aan hun,
„ die minder dan ik weeten, ook gaarne on-
„ derricht, als ik merk dat zij 'er begerig na
„ zijn. Wat had ik laatst een medelijden
„ met STIJNTJE KLEINVERMOGEN; och
„ die lieve meid! had zoo haar best gedaan,
„ toen wij om den prijs ſchreeven; ik kreeg
„ hem; maar zoo waar ik zou hem wel
„ midden door hebben willen ſnijden, en
„ haar de helft geven; want zij had aan
„ haar ſchrift wel tienmaal meer moeite ge-
„ had, dan ik aan het mijne."

KATOOTJE. „ Daar zullen 'er toch wel
„ op de ſchool zijn, die nijdig op u zijn."

LIJSJE. „ Dat geloof ik niet. Och neen!
„ ik gaa met allen even vriendelijk om."

KATOOTJE. „ Klik je dan nooit van
„ den een of ander?"

LIJSJE. „ Wel neen! Juffrouw KATOO-
„ TJE! dat zou lelijk zijn. Als ik zo eens
„ wat zie of hoor, dat laat ik maar blaauw

„ blaauw,

„ blaauw, en ik breng het nooit den meester aan. Ik denk dan: ik doe ook niet altijd juist zo als het wel behoort. Laat ik, liever, dan het aan te brengen, maar voor mij zelf oppassen; en het zou mijn meester maar bedroeven."

KATOOTJE. En als uw meester u dan naar iets vraagt omtrent uwe schoolmakkertjes?"

LIJSJE. „ Wel nu, Juffrouw! dan zeg ik hem de waarheid: want liegen mag ik niet; maar ik zeg die toch zoo laat en zoo zacht als ik maar kan. Laatst nog had WILLEM WOESTAART een groot klad op mijn schrift gegooid. De meester vroeg mij: LIJSJE heb jij dat gedaan. Neen! meester! zei ik, en ik was blij, dat hij niet meer vroeg. Maar wat laater zei hij, het is toch jammer dat er die klad op ligt. Ik hield mij stil. Wie heeft dat gedaan? Ik hieldt mij nog al stil. Waarom andwoordt gij mij niet, zei toen de meester. Och meester! zei ik, de klad is er bij ongeluk op gekomen. De pen was wat te diep ingedoopt. De pen van wien.... LIJSJE? vroeg hij toen. Och meester! als ik het dan zeggen moet, zei ik toen eindelijk; 'er was van den morgen eerst versche inkt in de koker gedaan, en WILLEM dacht 'er niet op..."

KATOOTJE. „ Wel, LIJSJE! je bent wel een goed schaap. Ik zou dien WILLEM zoo niet gespaard hebben."

LIJSJE. „ Ja, Juffrouw KATOO[illegible] dan zou hij, twee dagen daarna, [illegible]

„ bij ongeluk een van zijne letters in het
„ voorbijgaan uitveegde, mij ook niet ge-
„ spaard hebben, maar mij bij den meester
„ ook hebben aangebragt."

KATOOTJE. „ Maar hoe liep het met
„ WILLEM af, toen gij hem aan den mees-
„ ter genoemd had."

LIJSJE. „ Toen werd hij degelijk door-
„ gehaald van den meester, zoo dat mij de
„ traanen in de ogen kwamen. Maar toen
„ ik een goed woord voor hem deed, hield
„ de meester op; en toen was ik zoo blij."

KATOOTJE. Nu LIJSJE! ik moet zeg-
„ gen, dat ik u dan een heel raar en bij-
„ zonder meisje vind."

Nu kon Mevrouw MENSCHLIEVEND zich niet langer bedwingen, maar na eenig geritsel gemaakt te hebben, om de kinderen niet te ontstellen, kwam zij van agter het prieëltje voor den dag, en zeide op eenen zeer ernstigen toon: „ KATOOTJE! LIJSJE
„ is niet alleen een raar, een bijzonder,
„ maar zij is een heel goed lief meisje..."
en met een omhelsde Mevrouw MENSCH-LIEVEND LIJSJE, zeggende: Kinderen! ik
„ heb uw gesprek toevallig gehoord, en dui-
„ delijk gemerkt, hoe het bijkomt, dat LIJSJE
„ zo braaf vordert, zo geacht bij haar mees-
„ ter, en bemind bij haare makkertjes is.
„ Hoor, LIJSJE! alle weken moet gij een
„ halven dag bij KATOOTJE komen. Een
„ zo goed schoolkind als gij zijt, zal een
„ braaf mensch worden, en ik hoop, dat
„ KATOOTJE u tot haar vriendinnetje ver-
„ kiezen zal."

SCHOOL-

SCHOOLBERICHTEN.

SCHOOLBERICHT

van November 1802.

VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN.

Het Departementaal Schoolbestuur van *de Delf* heeft, in eene buitengewoone Vergadering, den 22. October l. l. gehouden, na behoorlijk examen, een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT verleend aan JAN PATYN C. Z., oud 22 jaren, en wonende te *Maassluis.*

OPENGEVALLEN OF VERVULDE SCHOOLMEESTERSPLAATSEN.

In het Departement van DE EEMS.

SCHRAARD in *Wonseradeel.* De School alhier is vacant geworden door het overlijden van den Onderwijzer HESSEL WILLEMS. Het vast inkomen voor Koster en Schoolmeester bedraagt jaarlijks *f* 100, die uit de Dorpskas betaald worden, terwijl de School-

's
va
be
wi
B.

O
pen.
Scho
ſtaan
JOHA
midd
meer,
volge
Schoo
diſtriĉ
FOI
alhier
wed e
ſlukje
tal der
zelven

50 Leerlingen bedraagt *f* 20. — Ligt in het Schooldiſtrict van M. J. ADRIANI, te *Tjallebird*.

DE BLESSE, voormaals *Peperga en Blesdijke*, is weder vacant, alzoo de alhier beroepen L. POSTHUMUS voor de beroeping heeft bedankt — Ligt in het Schooldiſtrict van M. J. ADRIANI, te *Tjallebird*.

RUINERWOLD. De Schoolmeester en Voorzanger alhier, W. J. GROENEWOLD, voor dezen zijnen post bedankt hebbende, is daartoe gediſpiciëerd W. LUBBERS aan den *Camper Zeedijk*.

OSSENZIJL. In plaats van DIRK VAN DER ZYL, welke bij het Departementaal Schoolbeſtuur was afgewezen, is tot Onderwijzer alhier gediſpiciëerd GERRIT LIST uit de *Oosterboer*.

NIEUWESLUIS. Door het bedanken van den Onderwijzer C. DE BOER, is de School alhier komen te vaceren, op een Landstractement van *f* 50 's jaars, en ruim *f* 110 aan Schoolgelden. — Ligt in het Schooldiſtrict van W. SANDERS, te *Vollenhoven*.

In het Departement van DEN RHIJN.

HEESSELT in de *Thielerwaard*. De School alhier is komen te vaceren, door de remotie van den Onderwijzer H. CRETIER, op eene jaarwedde van *f* 200, eenige emolumenten, een zeer goed huis en ſchoolvertrek, benevens een fraaije tuin. — Ligt in

het Schooldistrict van G. W. BOOT, te *Gorinchem.*

GENDT in *Overbetuwe.* De post van Schoolmeester en Koster alhier is komen te vaceren, en wordt provisioneel waargenomen door . . . PENRAAD. — Ligt in het Schooldistrict van J. VAN MANEN ADZ., te *Renswoude.*

DEUTICHEM. G. J. HASSELS, provisioneel Schoolhouder alhier, die zich bekwaam maakte tot het examen, ten einde een *Volledig Getuigschrift* te erlangen, en naar den post van effectiven Onderwijzer te dingen, overleden zijnde; heeft het Gemeentebestuur de Sollicitanten tegen den 15. der maand November, bij aankondiging in de nieuwspapieren, uitgenoodigd. — Ligt in het Schooldistrict van H. W. VAN WOELDEREN, te *'s Heerenberg.*

In het Departement van DEN AMSTEL en 7en Ring van TEXEL.

MUIDEN. De door den vrijwilligen afstand van den Onderwijzer RÖPCKE alhier vacant geworden School is opgedragen aan J. KRUYS, Ondermeester in de Diaconie-school der Nederduitsche Hervormden te *Amsterdam.*

WAVERVEEN. De School alhier vacant geworden zijnde door den dood van den verdienstelijken Onderwijzer H. GROET, zal dezelve vervuld worden door den Ondermeester W. A. BAARS van *Utrecht*, die

van

van het Departementaal Schoolbestuur van *Utrecht* een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT heeft ontvangen.

In het Departement van TEXEL.

OOSTEREND op *Texel.* Alhier is tot Schoolonderwijzer beroepen A. BASKE, Schoolmeester te *Eemnes.*

STROE op *Wieringen.* Tot Onderwijzer alhier is beroepen JAN FLENS, Ondermeester aan het *Oude Schil* op *Texel*; uit eene nominatie, waarop, benevens hem, geplaatst waren J. ELDERBEEK en J. HOEK, Ondermeesters aan de *Burgerbrug* in de *Zijp*, en aan den *Ilp.*

WESTERBLOKKER is als nog vacant. — Ligt in het Schooldistrict van J. CLARISSE, te *Enkhuizen.*

HOOGKARSPEL. In plaats van A. VERMEY, die voor het beroep heeft bedankt, is uit de voormalige Sollicitanten beroepen J. BRANDENBURGH, Schoolonderwijzer te *Lambertshaag.*

BERKHOUT. Uit eene, ter vervulling der Schoolvacature alhier, geformeerde nominatie, bestaande uit T. DE SMETH, P. AVIS en J. VAN KEERN, Onderwijzers te *Groet*, *Oostzanen* en *Haarlem*, is de eerstgemelde beroepen.

BERGEN is vacant geworden door het vertrek van T. STANT naar *Jisp.* Het jaarlijksch tractement is *f* 132; voorts vrije wooning, turf en hout; alsmede *f* 18 voor vrij

licht en het ſchoonhouden van 't Raadhuis. Het getal der Scholieren is 50 à 60, die in het vierendeel jaars hoofdelijk 5 ſtuivers aan Schoolgeld betalen. De Kerkedienst wordt met *f* 68 beloond, en de Collecte kan *f* 90 opbrengen. — Ligt in 't Schooldiſtrict van J. CLARISSE, te *Enkhuizen*.

DE BEEMSTER is door het overlijden van den Schoolmeester JAN OTTER vacant geworden op eene jaarwedde van *f* 25, vrije wooning, het vrij gebruik van eenige landerijen enz. — Ligt in het Schooldiſtrict van P. BEETS PZ, te *Zaandam*.

SCHELLINGWOUDE. Alhier is tot Schoolonderwijzer, en tevens tot Secretaris, Pondgaarder enz. beroepen PIETER CLIEMENS, aan wien door den Schoolopziener de proviſioneele waarneming der School is opgedragen, tot hij door het Departementaal Schoolbeſtuur zal zijn geëxamineerd.

SCHOOLNIEUWS.

ZAANDAM *den* 21. *October* 1802.

BURGER REDACTEUR!

Ter aanmoediging voor anderen, en tevens ter dankbare erkentenis voor dienstvaardige medewerking, vind ik mij verpligt, het volgende aan u ter plaatsing toetezenden, ten bewijze, hoe ijverig men ook in mijn Schooldistrict werkzaam is, ter bevordering van de bij 's Lands hoog Bewind bedoelde Schoolverbetering.

Op den 29. Junij dezes jaars heeft eene Commissie uit het Departement *Koog en Zaandijk*, volgends jaarlijksche gewoonte, in het School te *Zaandijk*, onderzoek gedaan naar de bekwaamheden en vorderingen der kinderen, ten einde dezelven, voor rekening van dat Departement, met Eereprijzen te beloonen. Dit geschiedde op mijn verzoek — en liep over alle vakken van het School-onderwijs. De uitslag van dit onderzoek beantwoordde, in allen opzichte, zo wel aan het oogmerk, dat bij dezelve Commissie werd besloten, tot eene zeer

aanzienlijke uitdeeling van Eereprijzen het kenmerk draagt van de belang des Departements in de vordering de deren, en van de edelmoedigheid va zelfs Leden Deze uitdeeling geschie den 4 Augustus. Uitgenodigd tot ning van dit feest, aarzelde ik niet Eerw. VISSER opende deze plegtighe eene treffende Redevoering, *over de heid van de belooning der naarstig kinderen.* Hij besloot met gepaste aa ken: de Eereprijzen werden uitgedeel len ontsingen nuttige *boekjens*, en de gen *prenten.* — Alles liep ten algen genoege af. — Die dag zal ten geden verstrekken van den ijver van het D ment *Koog en Zaandijk* der Bataafsche schappij: *tot Nut van 't Algemeen*, de behartiging van 't belang der jeug algemeen belang te bevorderen. —

Wat ten dezen opzichte door *Purm* en *Wormerveer* is verrigt, is reeds zesde stukjen dezer *Bijdragen* gemeld. Departement *Wormer* en *Jisp* van de schappij: *tot Nut van 't Algemeen*, vo zelfde spoor, en zoekt, door gepaste ningen, de naarstigheid en ijver der aantemoedigen.

Voords kan ik u nog, in navolgin mijnen ambtgenoot NOORDAA, berigte ook de Gemeente-bestuuren binnen District ver van onledig zijn. Te *Za* heeft men aan de School-commissie reeds eene aanmerklijke som ter verbe

der Schoolen ter hand gefteld. — Te *Purmerende* is het Tractement van den eerften Stads Schoolonderwijzer verhoogd, ten einde hem in ftaat te ftellen, om een Ondermeester te houden, in welks keuze men gelukkig geflaagd is. — Te *Jisp* is het Tractement aanmerklijk verhoogd, ten einde den aldaar beroepen Schoolonderwijzer, STANT, tot de aanvaarding van dien post aantemoedigen. — Te *Buikfloot* is, met goedkeuring van het Departementaal Beftuur van Holland, eene belasting op de Burgerij gelegd, ten behoeve van de School en het Schoolonderwijs.

Het nevensgaande ftuk van *Nieuwendam* geeft berigt van het geen aldaar is gefchied. Ik verzoek dat het moge geplaatst worden.

P. BEETS PZ.

Schoolopziener in het tweede Diftrict van het voormalig Departement Texel.

NIEUWENDAM *den* 19. *Augustus* 1802.

In tegenwoordigheid der plaatselijke School-Commissie, is alhier heden het jaarlijks School-Examen in de openbaare School, door onzen verdienstelijken Onderwijzer JAN VISSER. gehouden.

Na dat door de Kinderen een gepast gezang, (hier toe voor onze Schooljeugd opzettelijk vervaardigd) gezongen was, deed de President der School-Commissie G. RIJK, eene korte aanspraak, waar in hij de kinderen tot vrijmoedigheid en oplettenheid opwekte.

De volgende orde werd in het Examen gevolgd.

De werkzaamheden der 1. Classe, bestonden

1. In het opnoemen der letters, en het onderscheid tusschen klinkers en medeklinkers.

2. In het opnoemen der saamgestelde medeklinkers, en derzelver gebruik in de spelling.

3. Over de twee- en drieklanken, en derzelver gebruik in de spelling.

Der 2. Classe.

1. In het spellen.

2. In iets te leezen.

3. In verbuiging der zelfstandige naamwoorden.

Der

Der 3. Claſſe.

1. In het leezen.
2. ——— kunstmatig leezen.
3. ——— ſchriftelijk verbuigen der zelfſtandige en bijvoeglijke naamwoorden, vervoeging der werkwoorden, verbeteren van gebrekkige volzinnen, en ontleeding der woorden.
4. In het rekenen, waar toe in bijzijn der School-Commisſie, aan de meestgevorderde Rekenaars, eenige voorſtellen, door den Onderwijzer, ter ontbinding zijn opgegeeven.

Voorts werd der Kinderen geheugen, oordeel en denkwijze getoetst, door de geleezen ſtukken elk op zijne wijze te laaten beoordeelen; en zodanige zedekundige aanmerkingen op dezelve te maaken, als meest konden ſtrekken, om hunne denkwijze en zedelijk gevoel, gelijktijdig met hunne verſtandelijke beſchouwingen, te beproeven.

5. Eindelijk zijn de ſchriften, die alvorens door de Kinderen geſchreven waren; en de ontbondene voorſtellen over het rekenen, nagezien.

Waar meede het werk van deezen dag, ten genoegen van de School-Commisſie was afgeloopen.

NIEUWENDAM *den* 9. *September* 1802.

Na dat op den 19. Aug. l. l. het Jaarlijks Examen in de openbaare School alhier gehouden was, is op heden de plegtige uitdeeling der Prijzen, aan de Kinderen, in de kerk der Hervormden gedaan.

Alvorens wierd door de School-Commisſie, de Beſtuurderen deezer Plaats, den Onderwijzer, de Ouders der Kinderen, en verdere aanwezenden, een gepast gezang, door het orgel beſtuurd, gezongen.

Hier op deed de Voorzitter der Plaatſelijke School Commisſie, G. RYK, eene korte redevoering over de redenen die ons moeten aanſporen. om ons meer en meer toe te leggen op de volmaking van alles, het geen de redelijke Opvoeding der Jeugd betreft, ontleend uit de genoegens, welke met het wel gelukken dier pogingen verbonden zijn.

Toen werd door de Kinderen een daar toe mede vervaardigd gezang, bij wijze van choorgezang, gezongen.

Hierop volgde een kort onderzoek van de kundigheden der Kinderen in de onderſcheidene clasſen, namentlijk: in de kennis der letteren, het ſpellen, leezen, kunstmatig leezen, de woordbuiging, vervoeging der werkwoorden, het verbeteren van gebrekkige volzinnen, en ontleden der woorden.

Dit

Dit verricht zijnde, werd door den Redenaar eene kleine tusſchenreden gedaan; en vervolgens aan twaalf verdienstelijke Kinderen, Prijzen, beſtaande in gebonden boekjes; en aan de overige Kinderen, Prenten uitgedeeld.

Dit afgedaan zijnde, beſloot de Redenaar deeze plegtigheid met eene treffende aanſpraak, waar in hij, die eerlang naar een ander waerelddeel ſtaat te vertrekken, met gevoel en erkentelijkheid, een broederlijk afſcheid van ons nam, en zijnen post nederleide.

Daar deze opgave de eerſte is, welke door ons, aangaande onze School, in het openbaar geſchiedt, meenen wij niet te mogen nalaaten, om hier aan het publiek te zeggen, dat, niettegenſtaande onze Schooljeugd bijna geheel beſtaat uit kinderen van onafhankelijke Ouders; echter op deeze plaats, de verbeteringen, zoo in boeken als leerwijze, reeds zeer vroegtijdig begonnen; en zonder verbittering of tegenkanting, voltrokken is. — Het geen bij de menigvuldige redeloze tegenkantingen, welke dikwijls ten Platte Lande plaats hebben, zeker iets zeldzaams is. — Wij moeten bij deze gelegenheid de goedwilligheid der Ingezetenen, maar vooral ook de welwillendheid en menschkundige wijze, om dit alles allen ſmaakelijk te maken, van onzen braaven School-Leeraar, wiens kunde en ervarenheid in alle de gronden van zijn nut-

tig en edel vak, genoeg bekend zijn, de verdiende hulde bewijzen. — Wij hoopen; dat hier en elders alle wezenlijke verbetering den besten invloed, op het verstand en hart der Kinderen, en den bloei der Maatschappij hebben moge.

Uit naam der School-Commissie voorn.

A. DONKER,

Secretaris.

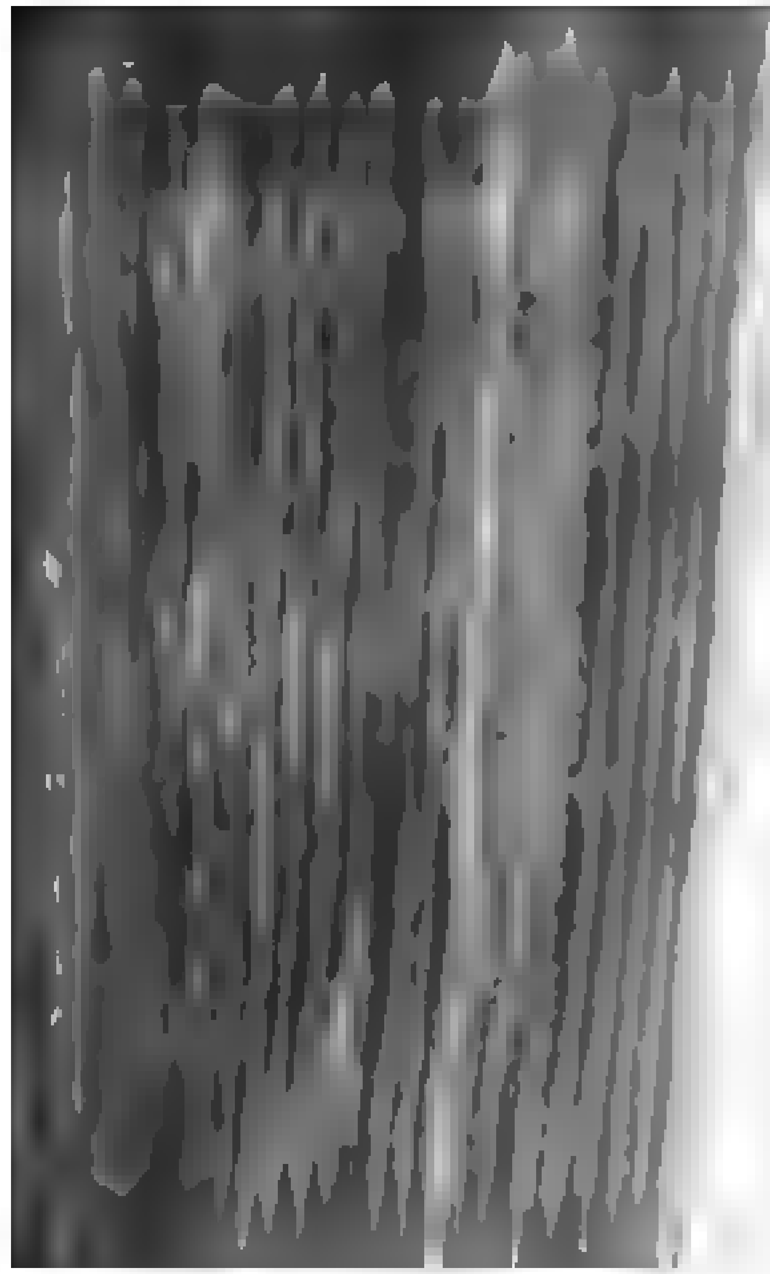
BOLSWARD *den* 2. *November* 1802.

Het Schoolonderzoek van de Nederduit-
:he Stads Schoole, welk tot hier toe be-
aald gebleeven was binnen de muuren van
e gewoone plaats van onderwijs, is op den
7. October 1802. voor de eerstemaal in de
:erk der Gereformeerden openlijk verrigt,
)t algemeen genoegen van eene aanziene-
jke schaare van Toehoorders.

De Predikant der Gereformeerden H. G.
ANNEGIETER, een der Schoolopzieners,
pende (uit naam van eene Commissie uit
en Raad der Gemeente, en de Leden van
et Schoolbestuur) de plegtigheid, met eene
orte voorafreden of aanspraak, dienende
)t inleidinge van de verrigtingen, waarom
ien te samen gekomen was.

Daarop werden uit een aanzienlijk getal
choolieren deezen en geenen naar willekeur
pgeroepen en van dezelven doorslaande proe-
en gegeven van vorderingen in het lee-
en, naar het onderwijs, zodanig als het
u onlangs door den jongstberoepen School-
nderwijzer, PIETER ZEVENHUIZEN, inge-
eld is.

De groote vorderingen binnen een zeer
ort tijdbestek, welke men onder de School-
ugd waarnam, zo in de kennis der lette-

leſſen
gemee
post b
Ter
ſommig
ſchiede
van ee
het So
van de
elke Ch
Strak
zich de
hooren,
vervaard
Dit gezan
genaam
Vervol
kant de
moeuiging
ren, met
wijzer vo
hoorders
eindelijk n

Aangaande opgemelde School te *Bolsward*, blijkt tevens uit eene Misſive van den Schoolopziener B. VAN WEEMEN, aan den Raad van Binnenlandſche Zaken, geſchreven te *Leeuwarden* den 13. November 1802, het navolgende:

De School is niet alleen zeer veel ruimer gemaakt, maar ook uitnemend ingericht, en van de noodige borden, tot het onderwijzen geſchikt, voorzien; waar van de kundige, ijverige, leerzame en vriendelijke Onderwijzer ZEVENHUIZEN zulk een goed gebruik maakt, dat de vorderingen der Scholieren zijne verwondering verwekten.

Het Onderwijs in het geen men meer machinaal kan noemen, is zeer goed, maar bovenal is het onderricht over de kinderen zeer aangenaam, om dat het zeer redelijk en in alles vatbaar is: het vroeg en aanhoudend ſchool komen der Jeugd ſtrekt ten bewijs van haar genoegen. — Ook behoeven zij gene ſlagen te vrezen, die er nooit worden uitgedeeld. Het toeneemen van het getal der Leerlingen, heeft den Raad der Gemeente eenen Ondermeester, op Stads kosten, aan den Onderwijzer doen toevoegen.

WENCKEBACH.

Ver
eenige
wigtige
zef va
ter uw
een Ex
heb. bij
de ope
saal; w

ze plegtigheid bijgewoond door verfcheiden Predikanten, den Rector en Præceptoren der Latijnfche Schoolen, nabuurige School-onderwijzers, en andere Perfoonen.

De Burger H. J. GOSSENBERG, Onderwijzer in deeze Schoole, opende de plegtigheid met eene korte en zeer gepaste aanfpraak, zo aan de vergaderde Toehoorders, als aan zijne Leerlingen: de eerften, ten zijnen opzigte, om toegeeflijkheid, en met opzigt tot zijne Leerlingen, om geduld, en een aandachtig oor verzoekende; en de anderen aanmoedigende, om, met eene zedige vrijmoedigheid, zijne vraagen te beantwoorden, en van hunne vorderingen blijken te geeven.

De Schooljeugd in drie Clasfen, en de eerfte in drie, en de andere Clasfen in twee onderdeelen verdeeld zijnde, begon het onderzoek met het eerfte onderdeel der eerfte Clasfe; en wel omtrent de kennis der letteren, met opzigt tot de gedaante en foort; welk eerfte aan het bord werd getoond, als mede de getalmerken en het cijffergetal. — Bij het onderzoek van het tweede onderdeel deezer Clasfe, werd het voorgemelde kortelijk herhaald, en voorts verder voortgezet, en tot het fpellen en opnoemen der lettergreepen overgegaan enz.

Bij het derde onderdeel dier Clasfe werd gehandeld, na eene beknopte herhaaling van het voornaamfte des vorigen onderdeels, over de famenftelling en famenvoeging van woorden; woorden van 5, 6 en meer let-

tergreepen gefpeld, en door de Lee
zelve bedacht; over de getalmerken, e
bijzonder over het Romeinsch getal
tot honderd, 't welk op het bord we
getoond door elkander; en voorts
kennis der leestékenen.

Bij het onderzoek der tweede Cla
fte onderdeel, handelde men over
menftellen en famenvoegen van wo
over 't afdeelen van dezelven in lett
pen; over de verlengde klank, tw
enz; over de leestekenen en derzel
bruik, en leesoefening; en voorts ver
men de fchriften der Leerlingen,
maand Meij l. l. tot op heden; m
Toonfchrift, voor deezen dag opz
vervaardigd.

Bij het tweede onderdeel deezer C
handelde men over de beginfelen v
kunstmatig leezen; men las, en n
overluid de leestekens, en wat men d
in acht te neemen had; voorts las me
der de leestekens te noemen, en gaf
van oefening in de eerfte beginfelen d
kenkunde, en vertoonde als vooren
fchriften.

In de derde Clasfe eerfte onderdee
men kunstmaatig, zo in rijm als o
naar verkiezing van de bijwooners v
Examen. Men dicteerde iets, 't welk
de Leerlingen goed gefpeld, en, met i
neeming der leestekens, werd opge
ven. Men gaf hun een gefchrift vol fo
om te verbeteren, en deed hen eenige

gen nopens de Vaderlandsche Geschiedenis; en derzelver geschriften werden vertoond.

Bij het tweede onderdeel deezer Classe werd de oeffening in de Vaderlandsche Geschiedenis en in de Nederduitsche Spraakkonst verder voortgezet, gelezen, het geleezene verhaald, en over de daaden en handelingen der daar bij voorkomende persoonen geöordeeld: voorts werd er iets in de pen gezegd en in loopend schrift geschreven, een eigen opstel van een brief vervaardigd, mitsgaders eene rekening, eene quitantie, en voorts een paar voorstellen uit den regel van drieën bewerkt, en eenige rekenkundige vragen beantwoord, waarmede dit onderzoek afliep.

Zigtbaar was het uiterste genoegen op de aangezigten van alle aanwezenden te lezen; en ik voor mij, zeer voldaan over Onderwijzer en Leerlingen, gaf dit, in eene korte aanspraak, te kennen; en nam deeze gelegenheid waar, om de aanwezenden oplettend te maaken op het voordeel eener verbeterde opvoeding in de Schoolen, en hen te doen opmerken, hoe zeer geschikt de nieuwe verordening nopens het Schoolwezen zij, ter bereiking van het waare doel van al het ter Schoole gaan; en tevens het Gemeentebestuur bedankende voor deszelfs bereidvaardigheid in het doen daarstellen van alles, in de beide openbaare Schoolen deezer Gemeente, wat 'er volgends het Reglement gevorderd wordt; moedigende ik den volijverigen Onderwijzer deezer Schoole aan,

om zich verder te bevlijtigen,
voor de Maatschappij zo belangri
met lust en ijver waarteneemen.
alle Leerlingen een, door den C
sierlijk vervaardigd, getuigschrift
naarstigheid, met min en meer
gende aanspraaken, uit mijne h
vingen; en, na ordenlijk gegroet
in eene zeer geregelde orde het
trek verlieten.

Vergeeft het mij, geachte M
dat ik zo uitvoerig ben. Deeze
ik verschuldigd te zijn aan den C
deezer Schoole, den Burger H.
BERG, een jongman, die zich
beijvert om aan zijne bestemm
doen; die zijne Leerlingen op d
ste wijze behandelt, hunne har
hun verstand ontwikkelt, en w
ook hunne zeden beschaaft, hun
nierdheid leert, en wiens School
dat 'er in dezelve de grootste z
heerscht, zo wel in allen opzicl
nizeerd is, dat 'er, naar ik geloo
Schoolen in de Bataafsche Repul
naar evenredigheid, dezelve zullen

Het is om deeze redenen, dat
heid neeme, deezen Onderwijzer
allergunstigste wijze aantebevélen
willenheid is Ulieder aanmoedigin
en uit hoofde van zijnen aan den
den vlijt en ijver, om zijnen moeije
die sober bezoldigd wordt, op de be
ke wijze waarteneemen, verdient bij

Met verschuldigde hoogachting heb ik de eere mij te noemen,

Uwen D. V. Medeburger,

ENSCHEDÉ (*Was get.*)
den 25. *Oct.* 1802.

J. H. FLOH.

Op de vorenstaande Missive is door den Raad van Binnenlandsche Zaken, op den 5. November daaraanvolgende, sub No. 14, besloten: den Schoolopziener FLOH te authoriseeren, om uit naam van den Raad, in deszelfs eerstvolgend Schoolbezoek, in bijzijn van het plaatselijk Bestuur van *Oldenzaal*, aan den Burger H. J GOSSENBERG, zoo ten bewijze van des Raads goedkeuring van het reeds door hem gepresteerde, als tot aanmoediging om in zijn zoo loffelijk begonnen werk met ijver voortegaan, ter hand te stellen een zindelijk gebonden exemplaar der Nederduitsche vertaling van het werk van AUG. HERM. NIEMEYER, getiteld: *Grondbeginselen van Opvoeding en Onderwijs.*

En voorts, naar aanleiding van Artikel 21 van des Raads instructie, den voorn. Schoolonderwijzer aan de zorg van het Departementaal Bestuur van *Overijssel*, ter verbetering van deszelfs lot, aantebevelen.

WENCKEBACH.

EERSTE ONDERZOEK EN PRIJSUIT
LING TE OVERVEEN.

Den 11. *November* 1802.

Na dat de Municipaliteit van *O*
en de *Vogelezang* voor beide die pl
ter uitdeeling van Prijzen aan de Jeu
de openbare Schoolen, aldaar gev
eene somma van *f* 25. had geschikt,
heden te *Overveen* voor het eerst E
gehouden en daarna Prijsuitdeeling
Het een en ander werd, op verzoek d
nicipaliteit, door mij bestuurd, en l
de volgende wijze af

Een getal van 76 Kinderen, waar
slechts zeer weinigen afwezig ware
klassen en orden verdeeld, waren na
nen School-rang geplaatst, en de
klasse begon met het noemen der let
het spellen van woorden van eene
greep, het aanwijzen der klinkers, e
uitspreken der getalmerken; terwijl de
gevorderden eindigden met het s
van woorden van drie lettergrepen e
noemen van sommige leestekens, ten
einde op het zwart Bord geplaatst.

Hier op werden door de midden-

woorden geſpeld tot van zes Lettergrepen, van allerlei ſoort van letters; alle de lees-tekens aangeduid; de Arabiſche en Romeinſche cijffers uitgeſproken en proeven gegeven van aanvanglijk lezen; terwijl ook van de meestgevorderden ſchriften werden vertoond

De eerſte of hoogſte klasſe las, (alles klasſikaal even als de vorigen, uit dezelfde boeken) en gaf blijken van vordering zoo wel in de leeskonst zelve, als in het verſtaan, onthouden en uitdrukken der zaken, waarvan zij gelezen hadden. Voorts toonden zij het gebruik der zin- en lees-teekenen wel te verſtaan; zij verbeterden een en ander verkeerd geſchreven volzin; ſpraken zeer groote getalen uit en toonden hunne bedrevenheid in de eerſte beginſelen der rekenkunde. Eindelijk beandwoordden zij eenige vraagen over de Nederduitſche Taal, waar uit bleek, dat zij in de kennis der gronden van dezelve een aanvang hadden gemaakt. De ſchriften van deze klasſe werden ook vertoond, waar onder eenigen die meesterlijk geſchreven waren.

Na het afloopen van het een en ander, ging men over tot de toewijzing der Prijzen; waar bij men acht ſloeg niet alleen op de vorderingen, waar van de Scholieren bij het Examen bewijzen gaven, maar ook op hunne ſchriften en op hun geheel ſchoolgedrag; blijkende dit laatſte uit de aantekening der verdiende eer- en ſchande-teekenen, door den Onderwijzer gehouden.

Eindelijk gefchiedde de Prijsuitdee
ve, door mij, van wegens de Munic
onder eene korte aanfpraak, welk
eene hartelijke dankzegging tot God
Deze voor elken Kindervriend zoo
rijke plegtigheid, liep dus tot alge
noegen ten einde, en ftrekte tot ee
bewijs, hoe veel men met de ve
Schoolinrichting, door middel van
fchikt Onderwijzer, *ook op het Lan*
kan. Sedert de invoering derzelve
zeen, zijn alle onredelijke ftrafmidde
de School verbannen en nodeloos ge
de Meester onderwijst met veel meer
genoegen en vrucht, dan te vooren;
deren komen gaarn School, en al he
oordeel, dat er tegen de hervorming
zelve plaats had, is overwonnen.

Dit onderzoek ftrekte mij dus tot e
genaam bewijs van den ijver en de g
heid des Onderwijzers dezer School,
LEEUWEN: die met eene goede beha
der Kinderen eene gepaste eerzucht
en in de beoeffening der verbeterde L
ze, in korten tijd aanmerkelijke vorde
gemaakt heeft.

Een Kindervriend en zijne Echtgen
het Examen en de Prijsuitdeeling tegen
dig, waren daarmede zoo ingenomen,
alle de Kinderen op Chocolade en Be
voor hunne rekening deden onthalen;
door de plegtigheid in een vrolijk Kind
uitliep.

(Was get.)
J. TEISSEDRE L'AN

De Schoolopziener van het eerste District in het voormalig Departement van de Delf,

aan

Den Raad van Binnenlandsche Zaken der Bataafsche Republiek.

ALPHEN *den* 25. *October* 1802.

Heden namiddag ten twee uuren had alhier in het Choor der Kerk een plegtig Onderzoek plaats, naar de vorderingen der Leerlingen van den openbaren Onderwijzer DEN BOUWMEESTER. Weinig minder dan 200. Kinderen werden hier ondervraagd; de eerstbeginnende naar de letteren, verder gevorderde toonden hunne bekwaamheid in het wel spellen en lezen: de muuren van het Choor waren in de beste orde behangen met fraaije schriften; een groot gedeelte der Leerlingen gaf blijken van goede vorderingen in het rekenen gemaakt te hebben, met de leij in de hand, was men gereed om de gegeevene voorstellen optelossen, bijzonder muntte men uit in het gene tot het wel spreken en schrijven der moedertaal vereischt wordt; waar omtrent niet alleen een aantal vragen met vaardigheid beandwoord werden, maar de Kinderen toonden ook door het

 ont-

ontleden van eene op het bord gefchrev rede, dat zij de deelen daar van wel bena den: laatstelijk gaven verfcheiden Leerlin blijken eenige kennis van de Aardrijksk de te bezitten.

Met genoegen zag ik mij hier bevestig het goed gevoelen, 't geen ik van de ku en gefchiktheid van den Onderwijzer BOUWMEESTER had opgevat.

De Leerlingen die reikhalzend naar d plegtigheid hadden uitgezien, gaven blij van welgefchiktheid en orde.

Behalven het Gemeentebeftuur, was aanzienlijk getal der Inwooners van groot, welgelegen en vermaaklijk Dorp de plegtigheid tegenwoordig.

Na het onderzoek afgelopen was, we aan 53 Leerlingen, die uitgemunt had door mij, op kosten en in naam der M cipaliteit, Eereprijzen ter hand gefl waar voor een der meestgevorderde L lingen, ABR. H. DOZY, in aller naam dankte.

Deze plegtigheid duurde ruim drie uu de verbeterde manier van onderwijzen w hier op de proef gebragt; — de Toehoo fcheenen voldaan en bewogen te zijn, k dige Mannen van deze en andere Plaat hier te zamen gekomen, betuigden het n op goeden grond kan ik mij verzekerd h den, dat dit zoo naauwkeurig, openlijk wel uitgevallen Examen, eenen gunsti indruk zal nalaten.

De volgende dag, op denzelfden tijd,

een dergelijk Onderzoek in de Kerk der Gereformeerden te *Hazerswoude*, plaats, zoo in het spellen, lezen, schrijven en rekenen, als in de vaderlandsche geschiedenis en zedekunde. — Ook hier liep alles te zamen, om overtuigende blijken opteleveren van het nuttige der verbeterde Leerwijze: de ondervragingen geschiedden met veel orde; de Leerlingen gaven blijken van wel onderwezen te zijn; ook hier had de Onderwijzer, de kundige J. VAN DAM, alle eer van zijnen nuttigen arbeid en weluitgevoerd Examen; een aantal Onderwijzers van nabuurige Plaatsen, was hier te samen gekomen, niemand werd in zijne verwagting te leur gesteld.

Na het eindigen van het Onderzoek, werden een groot aantal Leerlingen, op kosten en in naam van het Gemeentebestuur, met Eereprijzen bekroond. Een jong kind bedankte op eene bevallige wijze, ieder was geroerd en voldaan: — de President van de Municipaliteit gaf er, in eene hartelijke aanspraak, het getuigenis van; de Leeraaren van de drie onderscheidene Gezindheden alhier, wien ik tot eenig plaatslijk opzicht verzogt had, adsisteerden mij bij deze plegtigheid; een van hun, de Burger V. SWART, sloot dezelve met zeer gepaste aanspraken.

(was get.)

DEN HAAG, den 17. Novemb. 1802.

B. SPOELSTRA, *Secretaris.*

le
S
is
ge
op
der
hu
agt
eide
bove
de
van

derduitsche Taal en de Aardrijkskunde, alsmede dat de drie meestgevorderden, welke tevens den post van Ondermeesters op de Departementale Schoole waarneemen, door het onderwijzen van andere kinderen, proeven van praktikaal onderwijs behoorden te geeven.

Alzo op geenerlei wijze eenigsins voorbereid zijnde, gaven de gemelde Jongelingen, in tegenwoordigheid van de Leden der Commissie en van dit Departement, de kennelijkste bewijzen hunner vorderingen in de gemelde wetenschappen; beantwoordden met de vereischte vaardigheid en juistheid de vraagen, welke hun door den Onderwijzer werden gedaan; gelijk ook de voorschreeven Ondermeesters, in den aanleg en den voortgang van hun onderwijs der Jeugd, de duidelijkste proeven gaven, dat zij ook in deezen met de lessen van hunnen Onderwijzer hun voordeel trachten te doen.

't Gevolg hier van was, dat de Commissie het besluit nam, om die geenen van hun, welken in 't bijzonder hadden uitgemunt, met Eereprijzen te bekroonen, zo als straks nader zal bericht worden.

Op den 26. October l. l. werd door den Onderwijzer, ten overstaan van de Commissie, en in 't bijzijn van een aanzienlijk getal persoonen, in de Luthersche Kerk alhier, het gewoone halfjaars Examen gedaan van de Kinderen der Departementale Schoole, zonder dat zij daar toe eenigsins voorbereid waren.

De kundigheden van die der laagste Classe, die weder in onderdeelen, overeenkomstig hunne vatbaarheid, waren verdeeld, werden door proeven in 't Spellen of Leezen getoond; vervolgens werden door sommigen hunner eenige vraagen, (die telkens, naar hunne vatbaarheid, in alle de Clasfen bij opklimming gedaan werden) over het geleezene beantwoord; en eindelijk deed de Onderwijzer hun eenige vraagen over algemeene kundigheden.

De Kinderen der middenste Classe werden ook in het Leezen geëxamineerd; deeze beantwoordden mede de hun voorgestelde vraagen: en gaven vervolgens de duidelijkste blijken van vorderingen in hunne Moedertaale.

Eindelijk die der hoogste Classe tot het Examen toegelaten zijnde, gaven die Kinderen, zo door hun kunstmatig Leezen, het vaardig en juist beantwoorden der, door den Onderwijzer aan hun voorgestelde vraagen, gaande over dat gedeelte der Taalkunde, waar men bij het voorig Examen het onderzoek gestaakt had; het verbeteren van een met fouten geschreeven opstel, en de beantwoording van verscheiden vraagen over de Vaderlandsche Geschiedenis, de overtuigendste bewijzen van hunne vorderingen in die kundigheden. welke hun ten allen tijde nuttig zijn kunnen. — En hiermede werd ook dit onderzoek tot genoegen van alle de aanwezenden in 't algemeen, en van de Leden der Commissie in 't bijzonder, geëindigd.

De

De dag van uitdeeling der Prijzen bepaald zijnde op Maandag den 1. November l. l., geschiedde zulks in de Luthersche Kerk. Na dat de Voorzitter der Commissie, CORNELIS DE KONING L. Z., deeze plegtige bijëenkomst had geöpend met eene korte, hartelijke en geheel op den kindertoon gestemde aanspraak, over den noodzakelijken pligt van *bedachtzaamheid*, werden de volgende Prijzen aan de Schooljeugd uitgedeeld; als in de hoogste Classe: *Geographische Oeffeningen*; BLAIR, *Zedekundige Schoonheden*; EBERT'S *Fabelen*; *Natuurkundig Schoolboek*; en HAMELSVELD, *Historisch Handboek*. In de middenste Classe: *Het blinde Kind*; CAMPE, *Zedekunde voor Kinderen*; *Zakboekje van Uitvindingen*; RIEMSNYDERS *Liedjes*; PIETERSONS *Geslachtlijst*. In de laagste Classe: *Volksliedjes* van de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*; HARTMAN, *Hendrik en Anna*; en SALTZMANS *A*, *B*, *C Boek*. Waarna de Leerling JAN RYNIER GOTELING VINNES in eene korte aanspraak aan de Commissie en den Onderwijzer zijnen hartelijken dank betuigde voor het genoten onderwijs, en van hun, zo wel als van zijne Medeleerlingen, afscheid nam, daar hij nu voorts, ter beoeffening der Zeevaart, zich van hier stond te begeeven.

Hier op werden tot Prijzen aan de meest uitgemunt hebbende *Kweekelingen tot Schoolmeesters* uitgedeeld: VOS en BUIS, *over 't Horoscooptrekken*; STRONCK, *Pligten der Samenleving*; CLARISSE, *Losheid in Zeden*;

JELGERSMA, *over de Naarstigheid*; en *Onderwijs in 't Spellen, Leezen en Schrijven.* Waarna alles besloten werd, zo met dankbetuiging aan den Onderwijzer voor zijne betoonde activiteit, als met gepaste vermaaningen aan de Jeugd; eindigende gemelde Voorzitter zijne aanspraak met een kort, doch alzins toepasselijk Dichtstukje.

De buitengewoone en vrij algemeene vorderingen zo van de Schooljeugd als der Kweekelingen; het dankbaar genoegen van veele Ouders en Naastbestaanden; en het eenpaarig gunstig oordeel van veele getuigen deezer plegtigheid, zijn, zo wel voor de Commissie als voor den Onderwijzer, de zekerste proeven, dat hun arbeid in deezen niet vruchteloos geweest zij; vleijende zij zich voorts, dat hunne aangewende poogingen, tot heil, ook van het opkomend geslacht aangewend, met de zegenrijkste gevolgen zullen bekroond worden.

Uit naam der Commissie voorn.

(*Was get.*)

MARTINUS BODISCO,
Secretaris.

HAARLEM
den 10. *Nov.* 1802.

VERBETERINGEN.

X. Stukje, bl. 52. r. 10. achter het woord *aldaar*, moet ingevoegd GIJSBERT BLOEMENDAAL.
Bl 55. r. 21 en 22. staat GILLES VAN DUEL, moet zijn GILLES VAN DRIEL.

IN-

J N H O U D.

BOEKBEOORDEELINGEN.

A. H. NIEMEYER, *Godsdienstig Handboekje voor Jongelingen.* . . . . . Bladz. 3

J. P. JUNGST, *Zedelijk Onderwijs voor Kinderen.* . . . . . bl. 12

Tafereelen uit het dagelijksche leven, door den Schrijver van OUMAL *en* LINA. bl. 15

Tafereelen tot nut en vermaak voor de Jeugd, in proza en poëzij. . . . bl. 20

MENGELWERK.

LIJSJE LEERGRAAG, *of het goede Schoolkind. Eene vertelling.* (Vervolg van II. D. X. St. bl. 41. . . . . . Bl. 26

SCHOOLBERICHTEN.

Schoolbericht van November 1802. — *Volledige Getuigschriften.* . . . . . . Bl. 37

Opengevallen of vervulde Schoolmeestersplaatsen. . . . . ibid.

Schoolnieuws. — Schoolonderzoek en Prijsuitdeeling te Zaandijk, *en Bericht van de Scholen te* Purmerend, Jisp *en* Buiksloot. bl. 42

Ba

Sc

Ve
f
d

Ew
ve

Scho
en

Schoo
Kin
Ew
lem

Verbes

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

BATAAFSCH GEMEENEBEST.

II. DEEL XII. STUK.

(*December* 1802.)

Te LEYDEN bij

D. DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCII.

BOEKBEOORDEELINGEN.

Nuttig Leerboekje voor de Jeugd, of voorbereiding tot derzelver Godsdienstig onderwijs, geschikt tot Kerk- Huis- en Schoolgebruik. (Naar den tweeden Hoogduitschen *druk.)* Amst. *bij* J. VAN DER HEY. 1802. VIII. en 132. bl. Prijs *f* 0 : 14 : 0.

Met bijzonder genoegen zagen wij eindelijk eene vertaling van een werkje, dat waarlijk voor de jeugd een onschatbaar kleinood is, en, hoe veele kinderboekjes, na deszelfs uitgave, ook in het licht verschenen zijn, nog genoegsame waarde heeft, om de ruimste aanprijzing te verdienen. Reeds in den jare 1775. zag men eene vertaling van de vragen van het *Zuricher* Zedekundig Gezelschap, onder den tijtel van *vragen voor kinderen, of inleiding in de onderwijzing in de Zedekunde, door het Ascetisch Genootschap in Zurich;* maar welke geheel in vergetelheid geraakt is: deels door andere werkjes verdrongen wordende, deels om dat wei-

nigen hetzelve regt te gebruiken wisten. Wij vertrouwen dan, dat dit werkje alle onderwijzers der jeugd veel aangenamer zal zijn, dat, fchoon alleen korte voorftellen vervattende, voor hen van meer gebruik zal wezen, daar het gemaklijker valt uit die voorftellen vragen te trekken, dan op vragen een andwoord te zoeken: en in allen gevalle het bovengen. werkje eene gefchikte handleiding aanbiedt.

Om met den geest van dit werkje des te beter bekend te worden, getroosten wij ons de moeite om de volgende opgaven uit he *Voorbericht* overtenemen.

„ Reeds voor meer dan dertig jaren, vie
„ de aandacht van een gezelfchap van brav
„ Kristenleeraars in *Zwitferland*, zich on
„ derling verbonden hebbende, om, me
„ vereenigde kragten, ter meerdere uitbrei
„ ding van waarheid, deugd, kristendom e
„ gelukzaligheid werkzaam te zijn, op ee
„ zeer groot gebrek bij het Godsdienfti
„ onderwijs der jeugd; daar in beftaande
„ dat men zonder haar eerst genoegzaam e
„ geregeld te hebben leeren nadenken in he
„ algemeen, en over zulke onderwerpen i
„ het bijzonder, waarvan de kennis en over
„ denking haar vatbaar en gefchikt maakt
„ voor, ja regelregt opleidt tot het bepein
„ zen van en belangftelling in verheven
„ waarheden, dezelve ftraks te midden de
„ diepzinnigfte leerftukken en verborgenhe
„ den zelfs van den kristlijken Godsdiens
„ voerde. „ Zi

„ Zij zagen het verkeerde en hoogst na-
„ deelige van zulk eene handelwijze des te
„ duidlijker in, naar mate zij levendig be-
„ vroedden, hoe daar door het nadenken
„ over den Godsdienst en eene gegrondde
„ kennis van deszelfs inhoud gehinderd
„ wierd; hoe men het onderwijs in denzel-
„ ven meer aanmerkte als eene zaak van het
„ geheugen, dan van het verſtand en van
„ het hart; en hoe, uit dit een en ander,
„ het onzalig verſchijnſel wierd geboren,
„ dat dus kwalijk onderwezene belijders van
„ JESUS leer, het Kristendom, welk zij niet
„ kenden noch wisten te ſchatten, met hun
„ gedrag ontſierden en verlochenden.

„ Hun ijver voor den Godsdienst, hun
„ Godvruchtig hart, en hunne zucht voor
„ het ware heil van het opkomend geſlacht,
„ ſpoorden hen dus aan, om alle hunne
„ vermogens in te ſpannen tot het verhel-
„ pen van zoodanig gebrek. Zij ontwierpen
„ gezamenlijk een *voorbereidend* onderwijs,
„ waarin de kinderen tot het eigenlijk Gods-
„ dienſtig onderrigt zouden kunnen bekwaam
„ gemaakt worden, door te leeren naden-
„ ken over zich zelven, benevens de ver-
„ ſchillende voorwerpen rondsom hen, en
„ daardoor opgeleid tot de erkendtenis van
„ een Opperwezen, den Schepper en On-
„ derhouder van alles, en van des menſchen
„ edele vermogens, verhevene beſtemming,
„ meenigvuldige betrekkingen en onderſchei-
„ dene pligten."

Dit was de aanleiding tot en de
ling met het schrijven van dit werk
wat deszelfs gebruik betreft, zie hier
Vertaler zich deswegens verklaart.

„ Daar niemand, die de gesteldh
„ het gewoon Godsdienstig onderwi
„ onderscheidene Kerkgenootschapp
„ der meestgebruiklijke Leerboekje
„ dat vak, kent, mij het nuttige j
„ zaaklijke van zoodanig een werkje
„ twisten, hetwelk ook hier eene w
„ ping aanvult, beloof ik mij van l
„ zeer veel vrucht. Leeraars toch
„ techizeermeesters bij verschillende
„ ten kunnen, vermids er niets in
„ is, wat tegen de leerstellingen v
„ Kerkgenootschap aanloopt, en alle
„ eene verstandige Godsdienstleer ter
„ slag strekt, er zich bij hunne Le
„ van bedienen, om hen dus tot
„ onderrigt voor te bereiden; schoo
„ wijzers durven het veilig aan de h
„ vertrouwde jeugd in handen ge
„ haar daar over ondervragen, zonde
„ de thands in gebruik zijnde school
„ misdoen, terwijl zij er het onder
„ de Bijbelsche Historie, des verkie
„ op kunnen laten volgen of daar me
„ verzeld gaan; en ouders, die geen
„ ven de handen aan het werk slaa
„ hunne kinderen tot een verstandig
„ ken over derzelver gewigtigste be
„ op te leiden, zullen, zoo dra die

„ den ouderdom van 7 of 8 jaren hebben
„ bereikt, met hen, zo aangename als nut-
„ tige gesprekken over hetzelve kunnen voe-
„ ren, waar bij velen hunner misschien niet
„ minder dan hunne kinderen zouden lee-
„ ren. Wie zich echter daartoe niet mogt
„ in staat gevoelen, zal de noodige hulp in
„ de beloofde *Handleiding*, welke onver-
„ wijld volgen zal, wanneer dit *Leerboekje*
„ een goed vertier vindt, aantreffen."

Intusschen raden wij den Vertaler, het bovengenoemde werkje, met hetwelke hij niet bekend schijnt, eens te onderzoeken, alvorens de beloofde *handleiding* te geven, daar dit waarschijnlijk het werk is, welkers vertaling hij belooft.

Wij laten hier volgen den inhoud der verhandelde onderwerpen.

EERSTE HOOFDSTUK. Beschouwing van den mensch in het algemeen. A. *De Zinnen*. B. *De Behoeften*. C *De Ligchaamskragten*. D. *De Zielsvermogens*. E. *De vereeniging van de Ziel met het Ligchaam*. F. *De Voorregten van den Mensch boven de Planten en Dieren*. — TWEEDE HOOFDSTUK. De mensch beschouwd met opzigt tot andere menschen. A. *Ouders en Kinderen*. B. *Broeders en Zusters*. C. *De Huishouding*. D. *Gebuuren*. E. *Dorp- en Stad-bewoners*. F. *De Burgerstaat*. G. *Algemeene Verbindtenis der Menschen onder elkanderen*. — DERDE HOOFDSTUK. De be-

d
g
lij
P.
vi
als
we
van
mee
Sch
du
eene
van
per
loof
P. H

Indi
mogen
het eig
lijk va
afhange
voudig

voortelezen, als wanneer de onderwijzer gelegenheid heeft, om ieder kind, naar zijne vatbaarheid, te ondervragen; terwijl het anders voor de lagere clasſen te duister, en voor de hoogeren wel eens te plat zal wezen.

Voor het overige zal het in alle ſcholen en huisgezinnen van een onwaardeerbaar nut zijn, zelfs al wordt het niet als een *godsdienſtig* leerboekje gebezigd. De voorſtellen in hetzelve leveren eene menigte onderwerpen, van verſchillenden aard, die den onderwijzer of opvoeder ſtof tot leerrijke en aangenaame geſprekken met de jeugd kunnen geven. Waarom het in alle ſcholen en huisgezinnen een handboekje verdient te worden, dat daadlijk volgen kan op *de eerſte beginſelen van den Godsdienst* (*), in hetwelk juist dezelfde waarheden, ſchoon veel korter en eenvouwdiger, behandeld worden.

(*) Zie I. D. IV. St. bl. 19.

Magazijn van Natuur en Kun[…] *nevens schitterende tafereele*[…] *het menschlijk leven, en bes*[…] *vingen van de zeden, gewo*[…] *levenswijzen, klederdragten en* […] *dienstige gebruiken der veru*[…] *legene volken, enz. enz. ten d*[…] *van kinderen boven de tien j*[…] *Naar het* Hoogduitsch *gevolgd.* […] *gekleurde plaaten.* Amst. b[…] TIMMER. 1802. 204. bl. 8vo. […] *f* 1 : 5 : 0.

Waarlijk dit boekje behoefde zulk […] breedsprakigen titel ter aanprijzing niet, […] bij velen mogelijk een vooroordeel te[…] hetzelve zal verwekken. Goede wijn […] hoeft geen krans: en zoo ook zou een […] voudiger titel hier van meer voordeel […] weest zijn. Wij althands hebben met v[…] genoegen dit werkje doorgelezen, en […] durven wel verzekeren, dat niet alleen k[…] deren, maar ook bejaarden, het niet l[…] ter zijde zullen leggen, voor zij het geh[…] doorgelezen hebben. De onderwerpen zi[…] met smaak gekozen, en meest allen belan[…] rijk: de behandeling is onderhoudend en aan[…]

genaam; en de vertaling zuiver en vloeijend. Zie hier den hoofdzaaklijken inhoud der onderwerpen, waar van wij het verhaal van *den Oostindischen Kerker met gevangene Engelsche Officieren* ten proeve zullen geven.

Treffende Tafereelen van menschlievendheid, dankbaarheid en goedaartigheid. Woltemade. De boer en de geit. De toren van babel. De handel in menschen. De steenoven, of de beloonde kerkgang. De regenboog. De pijnboom. Het rendier. De zon met twee bijzonnen. Het nut der bergen. Een Oostindische kerker met gevangene Engelsche Officieren. De Hottentotten. De Basilisk. De Groenlanders. De Noordsche steedevaart. De Pharos en andere wereldvermaarde kunstwerken. Het dwaallicht. De Pottebakker: De Coraalvisscherij. De Paerlvisscherij. Het Afrikasche koemelken. De Boa; of, groote reuzenslang. Over den blikfem. De rateislang. Onderscheidene Priesterdragten, bij onchristelijke Gezinten. De Flamingo. De Giraffe. De Crocodil. De willige Boom. De Luchtbal.

„ Staande zekeren oorlog, in de *Oostindiën*, met de inboorelingen des Lands, wa-
„ ren eenige Engelsche Officieren krijgsge-
„ vangen gemaakt, en, zo ik mij niet ver-
„ gis, naar *Mysora* in eene opene gevange-
„ nis gevoerd geworden, alwaar de voor-
„ bijgangers hun met slijk wierpen, en voor
„ *Christen - honden* scholden. Zij bekwa-

 „ men

„ men ongeveer 6 penningen daags te
„ onderhoud, alwaarom zij zig da
„ naauwlijks voor den hongersnood k
„ behoeden: het was op zwaare ſtraff
„ boden hun eenige goedheid te betoo
„ een beklagend woord; eene medelijd
„ gebaarde zelfs was reeds ſtrafbaar.
„ Zeker vleeschhouwer, dikwijls d
„ vangenis voorbijgaande, nam, (bo
„ het handwerk zulker lieden hen a
„ onbarmhartig en wreed maake,) de
„ de deezer gevangenen ter harte, e
„ zonder iets van het geen hij gevoel
„ durven laaten blijken: hij voegde
„ daarom bij de geenen welken den
„ cieren met ſlijk wierpen, en wierp h
„ op zijn beurt, met kogeltjens van k
„ dit kwam den gevangenen wel zeer
„ derling voor, echter gaven zij er ve
„ geene acht op: de ſlagter kwam dikw
„ voor de traliën, en wierp bij aanh
„ denheid met zijne kogeltjens, waard
„ hij de Officieren niet weinig verbitter
„ toen hij eindelijk eens, met meer
„ gewoon geweld, zijne kogeltjens wie
„ ſprong één van dezelven ſtuk, en
„ daar, in hetzelve was een ſtukjen gel
„ terſtond daarop werden alle de voorh
„ ingeworpene kogeltjens opgezocht, ſ
„ geſlagen, en ook werd in ieder van
„ zelven een ſtukjen gelds gevonden:
„ werd het waarlijk edel oogmerk van d
„ werper bevroed, en hij van harten
„ dankt. — Daar deeze vervolgends aldra b

„ me

„ merkte dat zijn list de gewenschte uit-
„ werking gehad had, liet hij het daarbij
„ niet blijven, maar bragt, om de gevan-
„ genen, naar de mening van het volk, nog
„ meer te beledigen, ſchaapenkoppen me-
„ de, welken hij, onder een aanhoudend
„ ſmaaden, den gevangenen naar 't hoofd
„ wierp, waarover het volk zig niet weinig
„ verheugde.

„ De Officieren nu ook het oogmerk van
„ dit bedrijf bevroedende, openden des
„ nachts de koppen, en vonden in dezelven
„ verſcheiden en grootere geldſtukken, door
„ middel van welken zij in ſtaat geſteld
„ werden om zig het benoodigde onder-
„ houd te verſchaffen.

„ Eindelijk werden zij uitgewisſeld en in
„ hunne voorige posten herſteld.

„ Korten tijd daarna werden de *Engel-*
„ *ſchen* meester van denzelfden oord, en de
„ bewuste Officieren bevonden zig onder de
„ overwinnaars: ook zij drongen met hun-
„ ne onderhoorigen in zeker huis, om het-
„ zelve te plunderen, toen hun een man
„ ten gemoete kwam en om genade bad;
„ terſtond herkenden zij in deezen den goed-
„ hartigen ſlagter, vielen, verrukt van
„ vreugde, om zijn' hals, zetteden wach-
„ ten uit ter verzekeringe van hem en de
„ zijnen, en beveiligden alzoo zijne woo-
„ ning voor alle geweld."

„ *Zoo wordt menschlievendheid, en het*
„ *weldoen aan vijanden beloond.*"

Proeve van Schoolgezan
Haarlem *bij* A. LOO
1802. 12. bl. 8vo. Prijs

De gewoonte, op de meeste Sc
ons Vaderland plaats hebbende, om
wijs in het Pfalmgezang te geven,
lijks hetzelve te oeffenen, deed me
in ons den wensch ontftaan, dat 'er
gezangen vervaardigd of uit het *Hoog*
in welke taal eene menigte hierva
handen is, overgenomen werden, te
de Pfalmen, waar van de duidelijkf
voor kinderen niet gefchikt is, te ver
Ook aan dezen wensch zien wij ged
voldaan door het aangekondigde werk
zes zoodanige gezangen op gemaklijke
wijzen vervat, die voor kinderen z
fchikt zijn. Gedeeltelijk zeggen wi
dat wij eene verzameling, ten minft
maal groter, wenfchen, en ook ande
zen dan die der Pfalmen, mids niet
lijk zijnde, hier in aanmerking komen.
hopen wij deze behoefte vervuld te
vooral verwachten wij in zulk eene
meling bede- en lofzangen tot God,
het begin en het einde van den fch
gebezigd, en nu en dan voor de gewo
beden en dankzeggingen verwisfeld
worden.

No. 1. *De Kindervriend, of eerste onderwijs in het lezen en bij het lezen, van* F. E. VAN ROCHOW. *Tweede verbeterde druk.* Groningen *bij* A. GROENEWOLT. 1802. 95. bl. 8vo. Prijs *f* 0 : 4 : 0.

No. 2. *Leerzaame gesprekjes en verhaalen voor de Jeugd. Tweede druk.* Amst. *bij* W. VAN VLIET. 96. bl. 12mo. Met 1. plaat. Prijs *f* 0 : 8 : 0.

No. 3. *Vertellingen en Oeffeningen voor Nederlandsche Kinderen;* met plaatjes. *Tweede druk.* Leyden *bij* D. DUSAAR. 1800. 88. bl. 8vo. Prijs *f* 0 : 11 : 0.

No. 4. *Zedelijke Verhalen, Gesprekken en Gedichtjes voor Kinderen.* Amst. *bij* C. FOCK. 1802. 50. bl. 8vo. Prijs *f* 0 : 5 : 0.

No. 1. Is bij dezen tweeden druk van de misslagen, die door overhaasting in den eersten ingeslopen waren, gezuiverd, waar door het thands een zeer geschikt schoolboekje is geworden, dat alle aanprijzing verdient.

 De

De inhoud van No. 2. is aangen
leerrijk. Indien men het bij dezen t
druk van taalfouten had gezuiverd,
wij het als een gefchikt leesboekje o
aanbevelen.

No. 3. Verdient volledig den aftre
eene tweede oplage noodzaaklijk g
heeft Het zal als leesboekje of o
der jeugd zeer nuttig en aangenaam w

Ook No 4. verdient de fterkfte
zing Duidelijkheid en bevalligheid va
dragt, zuiverheid van taal en fpellin
heid en zindelijkheid van uitvoering
alles vereenigd, kan het tot een bel
en ftreelend gefchenk voor de jeugd
Intusfchen zal een onderwijzer of op
wel eens verlegen zijn, na het gele
hebben, wien zijner kinderen hij l
vereeren. De kleenheid maakt het t
gefchenkje voor kleene kinderen; maa
hunne vatbaarheid is het te hoog: — e
groter kinderen, voor welken het d
keuze en het gewigt der onderwerp
nuttigst, het meest gefchikt is, een ge
van 5. ftuivers! hoe weinigen zullen h
toe verkiefen! — Intusfchen is deze
righeid weinig beteekenend, en die
ren, welken het kunnen verftaan e
zelfs waarde gevoelen, zullen, ondan
kleenheid, het met genoegen doorleze
zich met ons in den wensch verenige
de Schrijver hen nog meer op dergelij
fchenkjes onthale.

M

MENGELWERK.

Het volgende ſtuk vond ik, bij het doorſnuffelen mijner papieren. Ik herinnerde mij terſtond van het, ſints een geruimen tijd, uit een zeker Werkje te hebben overgenomen. Om dat mij deszelfs belangrijkheid groot genoeg voorkwam voor Onderwijzers, die zich met de zorg der opvoeding bezig houden, en voor wien het juist vervaardigd is, aarzelde ik ook niet, om het terſtond aan de Redacteurs der *Bijdragen voor het Schoolwezen* toetezenden, ten einde, door het plaatſen in dit hun gewigtig Maandwerk, hetzelve, hoe gering ook, iets mogte medewerken tot verbetering van het Schoolwezen. Slechts eenige weinige veranderingen heb ik hierin gemaakt, die ik oordeelde naar de tegenwoordige geſteldheid van zaken beter te zullen voldoen. — Mogt het dat einde bereiken, waartoe ik hetzelve heb laten plaatzen, zo zal ik mij zelven toejuichen.

PLIGT VAN EEN' SCHOOLHOUDE OF LEERMEESTER (*).

De groote bekwaamheid van een meester bestaat hierin, dat hij de br waaruit de misslagen der kinderen vo men, naauwkeurig kenne, om den f gen te bestraffen, te vernederen, trotschheid, — en aantemoedigen, tragheid de oorzaak hunner overtrec

Draag zorg dat uwe jonge lieden aan den arbeid zijn. Behalven dat beidzaamheid den geest vestigt op be voorwerpen, en de verbeelding aan l legt, doet zij ook de natuurlijke bek heden ten voorschijn komen. 'Er zi gelingen, bij welken deze zich lan ontwikkelen: maar indien men slecht geduld en schranderheid heeft, valt h maklijk te oordelen, of de wolk de stralen zal doorlaten, dan of dezelven ondoorschijnend zullen blijven.

Wagt u met oplettenheid van in uw ze van bestuur altijd denzelfden trant gen. De een moet ene gestrenge ping ondergaan; daar de ander

(*) Oorspronglijk staat 'er: *Pligt va Opziener in een Kweekschool.*

ene enkele oogwenk behoeft: — uw stilzwijgen zij welsprekend: dit is het middel, om niet dan zelden ter bestraffing genoodzaakt te worden. De jonge lieden geloven bijkans altijd, dat het uit grilligheid of kijfzucht geschiedt, wanneer men hen zonder ophouden met vermaningen lastig valt, — en dikwijls bedriegen zij zich niet. — Houd zorgvuldig de wacht over hen; maar zonder dat zij het bemerken. Wanneer men een voorkomen van mistrouwen vertoont, doet men de zucht, tot liegen en bedriegen, geboren worden.

Gebruik nooit arglistigheid om hen te brengen tot erkentenis van misslagen, die gij wilt weten; de loosheid laat zich kwalijk vereenigen met eerlijkheid.

Vergeef bijna nooit iets, hetgeen den Godsdienst regelregt aantast; en let naauwkeurig op alles, wat de zeden benadeelt. Onderscheidt echter een ogenbliklijken misslag, van die zonde, die uit hebbelijkheid haren oorsprong neemt.

Laat de kastijdingen altijd evenredig zijn aan de misdrijven; en maak gene misdaad van enige ligte overtreding, die noch kwaadaartigheid, noch ongebondenheid onderstelt. Het razen kan de kinderen niet verbeteren. Wees indachtig, dat de ware deugd niet norsch is; en dat een lagchend wezen vertrouwen inboezemt. Men is bijna altijd te onvreden op een koel en ernstig voorkomen, dewijl het naar trotschheid gelijkt.

Vertoon u altijd in eene eenparige ge-

moedsgesteltenis. Niets is belach
een mensch die zich zelven ni
Jonge lieden hebben een doordrin
wanneer zij het character van hun
ter willen onde.zoeken. Zelden
zij zich, wanneer zij te doen he
een grillig mensch, of die van ee
deren aart is. Men wint hunne
wanneer men altijd naar denzelfde
werk gaat. Gene gemelijkheid moe
maar standvastigheid. — Wagt u
ene te grote gemeenzaamheid; m
echter meer de goede vriend der g
uwe zorge zijn toevertrouwd, dan
Opziener: een vriendelijke toon n
hart in. Laat hen in u enen vader
en weten dat het uw grootste sma
te bestraffen.

Trek de volmaaktheid niet te ver
schen zijn geen Engelen, en men m
zijn tot matigheid, anders zullen d
lieden een afkeer van u krijgen, en d
zelve moede worden. Het is de g
herhaling der geboden niet, die he
verbeteren. — Verban het verspie
een pest voor het gemeen, anders
men de menschen om huichelaars en
vrienden te worden. Heb even ze
afgrijzen van vooringenomenheid; zij
zaak dat de onschuldigen dagelijks
drukt worden, en de schuldigen ze
len. Indien gij door aanbrengen iets g
wordt, tracht dan de zaak te doorgro
en veroordeel nooit iemand zonder he

legenheid gegeven te hebben van zich te verdedigen. — Straf niet zonder te waarschouwen; ten minsten indien de misdaad niet van dien aart is, dat zij op staande voet ene evenredige straf eische. Wees toegevende ten opzicht van geheime overtredingen, dewijl zij niet verzeld gaan met het geven van ergernis, het grootste kwaad van allen. Bedenk dat de jeugd uitspanning nodig heeft, en dat het verstand is gelijk de aarde, die, om te meer vruchten voord te brengen, tusschen beiden moet uitrusten. Daarenboven is het dienstig dat alles met een soort van vrijwilligheid geschiede De gehoorzaamheid wordt een ondraaglijk juk, indien men geene zorg draagt om het te verzagten.

Geef den Leerlingen genen dier Apocrijphe Boeken in handen, die PAULUS ongodlijke en oudwijfsche Fabelen noemt De waarheid wordt nooit gesterkt door den leugen, en de Godsdienst is de waarheid zelve. Breng verscheidenheid in de stukken die uwe jonge leerlingen lezen; en doe hen zich niet toeleggen op zaken die enkel bespiegelende zijn, uit vrees, van hunne verbeelding te verhitten, of op den doolweg te brengen. Daarenboven moet in den tederen leeftijd het geheugen worden bezig gehouden met gebeurenissen die het kan bewaren.

Doe vooral den vrede stand houden; en draag zorg dat gij de kinderen die u zijn toevertrouwd, zo veel mooglijk, verheft boven alle kleinigheden, die niet dan al te

dikwijls ontaarden in twist, haat en
Leer hen groot zijn, tot in hunne ge
daden; en de laagste diensten, tot w
zij verplicht zijn, waardij bijzetten,
de wijze op welke zij ze verrichten.

Laat aan uwe jonge lieden de vrijhe
in uwe tegenwoordigheid te spreken,
der hun schrik aantejagen: dit is het
middel om hunne zielsgesteltenis te
kennen.

Wagt u voor die schoolvosserij, di
zelven voor onfeilbaar uitgeeft, e
naam wil hebben van alles te weten.
ik (*) een school bestuurde, bekens
wanneer men mij iets vraagde het g
niet wist, openhartig mijne onkunde,
in tegenwoordigheid van mijne schol
en zij achtten 'er mij te meer om.
lieden zien gaarne dat men zich niet
verren afstand van hun plaatze.

Met één woord, gedraag u zoo d
van uwe kinderen, noch slaven, noch
chelaars, noch domôren wilt maken,
menschen, die weten, aan God te geve
geen men verschuldigd is; — aan den
dienst dat denzelven toebehoort; — e
de Maatschappij het geen de welvoe
heid vordert.

P. I

(*) De Autheur.

SCHO

SCHOOLBERICHTEN.

SCHOOLBERICHT

van December 1802.

VOLLEDIGE GETUIGSCHRIFTEN.

Het Departementaal Schoolbestuur van *de Delf*, heeft in deszelfs laatste gewoone Vergadering geëxamineerd MAARTEN DE HAES, Schoolonderwijzer te *Capelle op den Ysel*, oud 28 jaren, en aan denzelven een VOLLEDIG GETUIGSCHRIFT toegewezen.

OPENGEVALLEN OF VERVULDE SCHOOLMEESTERSPLAATSEN.

In het Departement van ***DE EEMS.***

GARYP. De School alhier, is door het overlijden van den Onderwijzer T. D DUURSMA komen te vaceeren. Het getal der Leerlingen is 's winters 60, 's zomers 30; het Schoolvertrek is zeer goed; het vast tractement, voor het Schoolhouden, is *f* 35.—

Ligt in het Schooldistrict van J. H. WOLD, te *Warrega.*

HARDEGARYP. Door den Ra Gemeente van *Tietjerksteradeel*, Schoolmeester alhier beroepen P. H MA, thans Schoolmeester te *Haske.*

In het Departement van DE OUDEN IJSSEL.

NEDERLAND. Alhier is den vember l. l. tot Schoolonderwijz noemd JAN DE VRIES.

ONNA. Op den 2. November Schoolmeester alhier benoemd H WILLEMS SCHURTE.

HAARLE. De Schoolmeester JAN DROSTEN, overleden zijnde, is visionele waarneming van den Schoo alhier opgedragen aan GERHARDUS LINK. Tot hier toe werd alleen de ters School gehouden, de jaarwed *f* 25 uit de provintiale kas, en het S geld van 30 en 40 Leerlingen een 's weeks; dan het Gemeentebestuur zich moeite om het tractement met 's Jaars te vermeerderen, ten einde vervolg het geheel jaar door onderwi kunnen gegeven worden. — Ligt i Schooldistrict van J. W. A. MULL *Steenwijkerwoud.*

In het Departement van DEN RHIJN.

HEESSELT. Uit een aantal Sollicitanten is tot openbaar Schoolleeraar in deze Gemeente geëligeerd W. O. DE REUS, openbaar Schoolonderwijzer te *Kerkwijk*, zijnde voorzien van een verērend Getuigſchrift, vóór de jongſte Schoolverordeningen, aan hem afgegeven door het Departementaal Beſtuur van *de Dommel*, doch die zich desniettemin bij de eerstvolgende Vergadering van het Departementaal Schoolbeſtuur van *den Rhijn*, aan het gewoon examen zal ſubmitteren.

ECK en WIEL. De gecombineerde bediening van Schoolmeester, Voorzanger, Koster en Custos is alhier komen te vaceren door het overlijden van P. J. KOOIMAN. Behalven vrije wooning en tuin, geniet de Onderwijzer van het Dorp *f* 75., van het Ampt van Nederbetuwe *f*. 25, uit de vicaris goederen *f* 25., van de Kerk voor het ſchoonhouden enz. *f* 10., van eenen Boomgaard *f* 7., van den Armen, voor het onderwijs der Kinderen *f* 4., van 50 Scholieren, a 5. Stuivers per maand, in de 7 maanden *f* 87 - 10., en eindelijk als Dorps Scriba *f* 25. — Ligt in het Schooldiſtrict van G. W. BOOT, te *Gorinchem*.

RENSWOUDE Door het beroep van den Schoolmeester, Koster, Voorzanger en Doodgraver LORAN, naar *Linſchoten*, is de School alhier komen te vaceren, op een vast tractement van *f* 132. benevens vrije

Huishuur en een Moestuin; wijders ...
dinaire Schoolgelden, de geregtighede...
het begraven der Dooden en het o...
den; midsgaders de emolumenten als ...
bidder. Het getal der Leerlingen ...
zomers 30, en des winters wel 100 ...
beloopen. — Ligt in het Schooldistri...
C. W. WESTERBAEN, die echter den ...
woonenden Schoolopziener J. VAN ...
ADZ heeft gequalificeerd, om voor...
het opzicht over de vacature waartene...

RUURLO. Door het overlijden ...
den Onderwijzer, is de School alhie...
men te vaceren, op eene jaarwedde ...
ƒ 50, vrije wooning en het Schoolgel...
40 Leerlingen, die een Stuiver (per ...
betalen — ligt in het Schooldistrict ...
H. W. VAN WOELDEREN, te *'s Heeren...*

In het Departement van TEXEL.

WESTERBLOKKER. Het Dep...
mentaal Schoolbestuur heeft, na afgeno...
examen, aan de School alhier, onder ...
kere voorwaarden, toegewezen den be...
pen Onderwijzer FLORIS SWART.

HOOGKARSPEL. Het Departemen...
Schoolbestuur *van Texel* heeft, op den ...
laatstgehoudene gewoone Vergadering ge...
mineerd, en onder zekere voorwaarden g...
mitteerd den alhier beroepen Onderwi...
JAN BRANDENBURG.

BERKHOUT. Na afgelegd Examen v...
het Departementaal Schoolbestuur, is on...

ze...

zekere voorwaarden, als Onderwijzer alhier geädmitteerd THYS DE SMETH.

MARKEN. PIETER VAN VEEN, welke de School alhier provisioneel waarnam, is door het Departementaal Schoolbestuur van *Texel* geëxamineerd en voorwaardelijk geädmitteerd.

ASSENDELFT. De alhier beroepen Onderwijzer MAARTEN GROEN, door het Departementaal Schoolbestuur geëxamineerd zijnde, is door hetzelve, onder zekere voorwaarden geädmitteerd.

In het Departement van DE DELF.

SCHEVENINGEN. Door het overlijden van S. DE ZOETE (de Vader), is een der twee Scholen alhier vacant geworden; de Sollicitanten, voorzien van een volledig getuigenis, zijn uitgenodigd zich in persoon, of door brieven aan te melden, ter *Secretarie van den Haag, aan de Commissie uit het Gemeente-Bestuur tot het Schoolwezen* aldaar, voor den 15. Januarij 1803.

De nodige bekwaamheden der Sollicitanten gelijk staande, is men genegen, om bij voorkeur aantestellen, die meer of min bedreven is in de Stuurmanskonst.

Als Tractement wordt 's jaarlijks uit de kas van *den Haag* betaald *f* 100, onder den naam van Douceur, voor het onderwijzen van arme Kinderen *f* 40, en voor Turf ten gebruike van den Meester *f* 30.

Het Tractement, als Voorlezer, uit de

beurs van Kerkmeesters te *Scheven*
taald wordende, is 's jaars *f* 50;
deelen van het Trouwen in de Ker
men mede op *f* 50 's jaars. Als
der der Diaconen *f* 20; voor het
arme Kinderen van de Diaconie *f* 1
Er wordt School gehouden 's voo
van 9 tot 12, en 's namiddags van
uuren.

De Schoolgelden van 150 Leerl
1, 2 en 3 stuivers in de week, wo
rekend op *f* 450 's jaars.

Er is eene vrije wooning. De
dienst wordt provisioneel waargenom
A. VAN DER HAAR. — Ligt in het
district van B. SPOELSTRA. in *den*

BODEGRAVER MEYE, een
school onder *Bodegraven*, is door
trek van A. VAN HERK vacant gew
er is een jaarlijksch Tractement van *f*
eene vrije wooning: de Schoolgeld
25 Leerlingen kunnen berekend wor
f 78 's jaars. — Ligt in hetzelfde S
district.

LINSCHOTEN en MASTWIJK
eenige Sollicitanten van VOLLEDIG
TUIGSCHRIFTEN voorzien, is op den
vember l. l., door Schout en Gerecl
zer Gemeente, tot Schoolmeester be
W. C. LORAN, van *Renswoude*.

In het Departement van DE DOMMEL.

KERKWIJK. Door het vertrek van den Onderwijzer W. O. DE REUS, naar *Heesselt*, is de School alhier vacant geworden. Het geheel inkomen van den Schoolmeester, Custos en Voorzanger, de Schoolgelden daar onder begrepen, bedraagt 's jaarlijks *f* 165 benevens vrije wooning; zijnde het getal der Leerlingen door elkanderen 's zomers 5, en 's winters 15. — Ligt in het Schooldistrict van S. DE KANTER, te *Bommel*.

SCHOOLNIEUW

SOUWERT. Alhier is het Sc
Woonhuis van den Onderwijzer ge
nieuwd, en in de nieuwe School
voor de eerstemaal School gehoude

EENRUM. Onlangs werd hier
we School betrokken, welke door
van den Kerkvoogd, G. O. ALBER
DYKSTERHUIS, voorheen Heer en
dezer plaats, aanzienelijk vergroot e
nieuw is opgebouwd; zijnde dezel
door hare ruimte en grootte gen
voldoende, om het aanzienelijk aan
deren, het geen op sommige tijden
wel eens een getal van 127 bedraa
gemak te plaatsen. Ook is door
vaardigen van nieuwe en het verbete
oude tafels en banken, welke alle i
vast staande, zoo geplaatst zijn, dat
derwijzer overal kan rondgaan, en
kleinste kinderen hunne tafeltjes
veel toegebragt, om een verbeterd
wijs geheel in werking te brengen;

de voor het overige, behalven de borden, welke er thans reeds worden gevonden, een nieuw leerbord van eene aanzienelijke grootte, ten dienste van den Schoolonderwijzer gereed gemaakt.

MEPPEL. Door het plaatselijk Schoolbestuur alhier, bestaande uit de Burgers J. HOUWINK, C. PATHOFF, G. SMIT en J. E. TEN WOLDE, is in tegenwoordigheid van den Schoolopziener W. SANDERS, het eerste examen gehouden in de School van den Onderwijzer J. A. ELSINGA, en zijn aan de Leerlingen, naar hunne vorderingen in het Rekenen, Schrijven, Lezen en Spellen, eereprijzen, door het plaatselijk Bestuur, zoo welwillend in het bevorderen van een verbeterd onderwijs, daar toe aangekocht, uitgedeeld.

WANNEPERVEEN. In tegenwoordigheid van den Schoolopziener W. SANDERS, is alhier het Schoolexamen gehouden, en zijn bij die gelegenheid prijzen uitgedeeld, welke aangekocht waren door de plaatselijke Schoolcommissie, bestaande uit de Burgers P. M. DE VALAT, H. VAN BAAK en H. V. ACKER.

KETHEL EN SPALAND. De Municipaliteit alhier heeft *f* 25 's jaars, voor prijsjes, tot aanmoediging der jeugd, geaccordeerd.

MOORDRECHT. De Municipali[...] zer plaats stelt alles in het werk [...] Dorpschool, in alle opzichten, op [...] goeden voet te brengen. Er is niet [...] gezorgd voor de noodige eer- en scha[...] den, maar f 25 's jaarlijks voor 't ui[...] van prijzen bij de examina vastgestel[...] daarenboven is een bijzondere Scho[...] behalven de gewoone, bepaald, voo[...] arme kinderen en bejaarden, die m[...] nen hunne kost verdienende, de o[...] Schooltijden niet kunnen bijwoonen [...] voor aan den Schoolmeester teve[...] afzonderlijke belooning is toegelegd.

EMPEL. De Municipaliteit alhi[...] wederom een blijk van hare belan[...] in het Onderwijs der Jeugd gegeve[...] zij onze School met eene uitmuntend[...] begiftigd heeft.

Bijzonder EXAMEN, *gehouden te* SPAARNDAM, *den* 25. *November* 1802.

Met de plaatslijke School-Commisſie te *Spaarndam* overeengekomen zijnde, aldaar eenmaal 's jaars een openbaar, meer plegtig onderzoek, van eene prijsuitdeeling gevolgd, te doen, en eenmaal een bijzonder te houden in de School zelve, begaf ik mij tot dat einde den 25. November l. l. derwaards.

Het Examen werd gehouden door den Onderwijzer, echter zoo, dat 'er van tijd tot tijd ook vragen werden gedaan door de Leden der Commisſie en door mij, waar toe het meer gemeenzame van zulk een Examen natuurlijk aanleiding geeft.

Het ſloot zich weder aan het voorgaande, zoo als uit de vergelijking van dit bericht met dat, 't welk in de *Bijdragen* II. D. VIII. St. bl. 46. te zien is; waarin nagelaten is melding te maken van de bevordering van den wel oppasſenden Leerling *S. H. van der Noordaa*, zich van de derde Tafel der tweede Clasſe naar de eerſte Tafel der derde of hoogſte begeevende.

Na de vergelijking van de Schriften der Leerlingen met die van 't vorig half jaar,

waar uit bleek, dat zij over 't
't schrijven wel waren gevorderd,
migen zelfs aanmerkelijk, — sp
Leerlingen van de eerste Tafel d
Clasſe, uit 't hoofd en op 't bord,
van 1 en 2 lettergrepen; ook ad
subſtraheerden, multipliceerden en
den dezelve aanvanglijk praktisch
ten, welke verzinnelijking, met
deel door den Onderwijzer aangewe
ook voor deze kleinen zeer ge
maakte.

De tweede Tafel dier Clasſe s
het hoofd, woorden van verſcheid
ben, tot van 6 toe.

De derde Tafel verboog uit 't h
ſtandige Naamwoorden, en afzond
met een bijvoeglijk er bij: dezelve
vorderd tot aan de Werkwoorden
woorden, ook las zij, beantwoord
gen, die er over 't gelezene werden
enkelen zelfs begonnen kunstmatig

De tweede Clasſe analijſeerde doo
der aanvanglijk, beantwoordde een
voudige vragen over de Aardrijksk
Vaderlandsche Geſchiedenis, name
de eerste bewoners des Lands enz.
de invoering des Christendoms.

Voorts las dezelve kunstmatig; e
de Tafel gaf reeds blijken van mee
dingen in de Geographie, wordende
vraagd over de voornaamste Rivie
ons Land, en de geſchiedenis der G

De derde Clasſe las kunstmatig:

en tweede Tafel werd in de Geographie ondervraagd over de Zeeën, Baaijen, Eilanden, Zeeëngten; in de Vaderlandsche Geschiedenis over de *Hoeksche* en *Kabeljaauwsche* onlusten, en het vervolg der Graaflijke Regering tot aan derzelver einde; terwijl de derde Tafel, zijnde de meestgevorderden, in de Vaderlandsche Geschiedenis ondervraagd werd tot aan de Beeldstormerij, en de geschiedenis van *Alba*; en in de Geographie over de Bergen onzes Aardbols; deze Tafel, eindelijk, verbeterde een vrij moeilijken volzin, door ons opgegeven, waarin niet alleen de spelling maar ook de woordvoeging verkeerd was, vaardiglijk, en gaf voor de gemaakte verbeteringen goede redenen op.

Na dit Examen en de vergelijking van het Schoolgedrag der Leerlingen, gedurende het afgeloopen half-jaar, gebleken uit de aanteekeningen, door den Onderwijzer daar van gehouden, werden de volgende Leerlingen bevorderd.

Van de eerste Tafel eerste Classe, naar de tweede Tafel derzelve.

M. H. Conrad.
B. van Luiken.
J. van der Zyp.
P. de Jong.

Van de tweede naar de derde Tafel der eerste Calsse.

H. Wilting.
H. Jukes.

Van de derde Tafel der eerfte Cla
de eerfte Tafel der tweede Cla

M. Jas.
M. van Linken.
J. van Petten.
S. Meyer.

Van de eerfte Tafel naar de tw
van de tweede Clasfe.

S. Mansfelder.
C. Akerboon.

Van de eerfte Tafel der derde Cla
de tweede Tafel van dezelv

A. M. Te Veltrup.
S. H. van der Noordaa.
C. Kwantes.
G. Meyer.

Dit bijzonder onderzoek gaf blijk
de goede vorderingen der Leerling
School, als van den ijver en vlijt
derwijzers, die fteeds al wat tot
ring van het Onderwijs ftrekken ka
dig aangrijpt en in 't werk ftelt.

(*Was getekend*)

J. TEISSEDRE L'

HAARLEM
4. December
1802.

HOGEZAND *den* 15. *van Wijnm.* 1802.

Zijn de nieuwspapieren gestadig vervuld met tijdingen van gewenschte vorderingen der Schooljeugd, op veele plaatsen in ons Vaderland, veroorzaakt door den ijver en applicatie der Schoolleeraars; in het daarstellen niet slegts van een beschaafder onderwijs in onze moedertaal, maar tevens om de Jeugd tot verscheidene takken van wetenschappen op te leiden en te bekwaamen: ook onze Gemeente deelt in die genoegens, en vindt zich verplicht hulde te doen aan de kunde en vlijt van deszelfs Schoolleeraar E. VEENHOVEN, en om aan het publiek te berichten, dat op heden in de Kerk alhier heeft plaats gehad een tweede publiek Examen, tot groot genoegen van den Eerwaardigen Schoolopziener GUYOT, zoo wel, als van eene aanzienlijke menigte omstanders: niet alleen wegens de weergaloze toeneming der Jeugd in kennis en verstandige bevatting; als wel ook in het doorstraalen eener ongemene verbetering van hart en zeden. Bij welke gelegenheid verscheiden eereprijzen, door Gecommitteerden uit de Maatschapplj: *tot nut van 't Algemeen* te *Sappemeer*, (welk 'er de kosten toe gedragen heeft,) zijn uitgedeeld; en tevens door de aanwezenden zoo veele liefdegaven geschonken, dat een aantal van 180 Leerlingen, op dien zelfden dag, door hunnen Meester rijkelijk en vrolijk daar voor zijn onthaald geworden.

Proeve van Schoolge

F. E. VAN ROCHOW,

Leerzame Gesprekjes.

Vertellingen en Oefe

Zedelijke Verhalen,

MENGELWERK.

Pligt van een Sch
ter.

SCHOOLBERICHT

Schoolbericht van De
ge Getuigschriften.

Opengevallen of vera
fen.

L IJ S T

van in het Tweede Deel beoordeelde

SCHOOLBOEKEN,

volgends den rang der onderwerpen.

Het eerste getal betekent de Stukjes, het tweede de Bladzijden.

ALGEMEENE LEERBOEKEN OVER ONDERWIJS EN OPVOEDING.

A. H. NIEMEYER, *Grondbeginselen van de Opvoeding*, III. en IV. *Stukken.* I, 16.

SCHOOL-LEERBOEKEN.

Leeskunst.

J. G. REINHARDT, *Nieuw A, B, C, Spel- en Taalkundig Leesboek.* X, 5.

Rekenkunde.

J. BRUNT, *Eerste beginselen der* ... *de*, 1. St. VI, 3. 2. St. X, 6.
Rekenboek voor de Scholen: en ... *de Rekenkunstige Vragen.* VI, 10

Godsdienst en Zedekun

F. C. ZANGE, *Korte inleiding in d* ... *des O. T.* X, 12.
Schriftuurlijk Schoolboek. VIII, 6.
CH. G. MOREL (Vinzé), *de Zede* ... *Kinderen.* I, 24.
J. F. JUNGST, *Zedelijk Onderwijs voo* ... *kinderen.* I, 37. 2de uitg. XI, 12.
PH. E ... ANDGE, *Levensregelen.* II, 4
Verzameling van Gebeden en Dank ... *gen.* X, 22.
A. H. NIEMEYER, *Godsdienstig Han* ... *voor Jongelingen.* XI, 3.
Nuttig Leerboekje voor de Jeugd.

Geschiedkunde.

M. CURAS en J. M. SCHRÖCK, *Kort* ... *der Algemeene Geschiedenis*, III ... IX, 5.

Zangkunst.

Proeve van Schoolgezangen. XII, 24.

Taalkunde.

H. WESTER, *bevatlijk Onderwijs in de Nederlandsche Spel- en Taalkunde.* VI, 15.

SCHOOL - LEESBOEKEN.

Godsdienst.

C. ROGGE, *Jesus een voorbeeld voor de Jeugd.* III, 19.

——— *de gevolgen der losbandigheid.* III, 19.

K. F. LOSSIUS, *Gumal en Lina*, II. en III. D. I, 16.

S. MUTSCHELLE, *Gesprekken van een Landman met zijne Kinderen over de grondwaarheden van den Godsdienst.* III, 3.

Geschiedkunde.

R. C. LOSSIUS, *de nieuwste Geschiedenissen van den Bijbel.* I, 41.

Het Leven der Aardsvaderen, in Samenspraken. VII, 3.

Het Leven van den Apostel Paulus. III, 23.

A. F. J. FREVILLE, *Levensbeschrijvingen van beroemde Kinderen*, III. *D.* II, 27.

Geschiedenis van den Godsdienst, 2. *Stuk.* VIII, 9.

Natuurkunde en Nat Gefchiedenis.

Nieuw Prenteboek voor Kindere en volledige Verklaring tot No
Goedman of de Kindervriend, II.
G. W. MUNDT, *Burgheim ender deren.* V, 14.

Mengelwerk.

Magazijn van Spreekwoorden, II. III. D. X, 25.
J J EBERT, *Fabelen en Vertellinge*
A. ESSENBERG OZ., *leerzaam en lijk onderhoud.* III, 10.
——— *zonderlinge le len van Jan Weltevreden.* III, 1
Brieven en Gefchiedenisfen voor landfche Jeugd. III, 24
Verzameling van Franfche Opfte leerzame Opftellen. III, 26.
A FOKKE, *Lettergefchenkje.* IV, 40
Maurits en Augusta; of de Kinderen zij behoorden te zijn. IV, 45.
G. GROSSE, *Technologifche Wand* I. St. V, 4. II. St. VIII, 19.
Nuttig en vermaaklijk School. VI,
Avondftonden voor de Jeugd, II. D.
Nuttig en vermaaklijk Zakboekje, b *de verhalen van allerlei uitvindingen* IX, 16.
De middelen van beftaan of ambacht IX, 22.

K. F. LOSSIUS, *Tafereelen uit het dagelijksche leven.* XI, 15.

Tafereelen tot nut en vermaak voor de Jeugd. XI, 10.

J. CLARISSE en VAN DER PLOEG, *over de middelen tegen de losheid in grondbeginselen en zeden, en tot herstel van den eerbied in den Godsdienst.* V, 22.

Magazijn van Natuur en Kunst. XII, 10.

F. E. VAN ROCHOW, *de Kindervriend*, 2de druk. XII, 15.

Leerzame Gesprekjes en Verhalen voor de Jeugd. ibid.

Vertellingen en Oefeningen voor Kinderen. ibid.

Zedelijke Verhalen enz. ibid.

H. MANGER, *Redevoering.* VI, 21.

C. W. WESTERBAAN, *Redevoering.* XI, 15.

Aar
han
Aard
w.
Abo.
jong
Adam
Kind
Aduar
WOND
Akerſl
Alphe
ling. X
Ammer
X, 54.
Amſter
uitdeeli

Ancum vacant. III, 46. V, 53.
ASPEREN (J. J. VAN) ontvangt een volledig Getuigschrift. I, 62.
Asfendelft vacant. IX, 49. Vervuld door M. GROEN. XII, 27.
Augustinus en Colas, twee Zwitsersche Kinderen. Geschiedenis van dezelven. II, 31.
Automaten Beschrijving van de merkwaardigste van dezelven. VIII, 20.
Avondstonden *voor de Jeugd.* VII, 11.

B.

BAAN (R. N. VAN) ontvangt een volledig Getuigschrift. IV, 57.
Baardwijk vervuld door C. VAN DER HEYDEN. IV, 60.
BAARS (W A.) ontvangt een volledig Getuigschrift. VI, 48.
Baldadigheid der Kinderen. Eenige vragen over dezelve. I, 39.
BARNOUW (P.) ontvangt een volledig Getuigschrift. I, 62.
BEEKMAN (H J.) ontvangt een volledig Getuigschrift. IX, 48.
Beemster (De) vacant. XI, 42.
Bergen op het Woud vacant. XI, 41. Vervuld door C. BAKKER. VIII, 44.
Berghem geeft *f* 20. tot Eereprijzen voor de Jeugd. V, 61.
Berkel. Schoolverbetering aldaar. X, 55.

Berkhout vacant. VI, 50. en
door T. DE SMETH. XI, 41. XII
Bestaan. (De middelen van) IX
Beukelsdijk enz. aldaar tot O
Onderwijzer aangesteld H. HAMM
III, 50
Bierbrouwen. Beschrijving va
ve. IX, 24.
Blokzijl. Bericht wegens den
toestand der School aldaar. IX,
Boekdrukkunst. Beschrijving
zelve. IX, 18.
BOELHOUWER (M.) ontvangt een
Getuigschrift. II, 48.
BOLHUIS (J.) ontvangt een volle
tuigschrift. IV, 57.
Bolsward vacant II, 53. IV, 5
vuld door P ZEVENHUIZEN. V, 52.
—— —— Schoolonderzoek en
deeling. XI, 51. Nader bericht
den toestand der School aldaar. XI,
BRAAK (H) ontvangt een volledig
schrift. VII, 35.
Brieven *en Geschiedenissen voor de*
landsche Jeugd. III, 24.
BRINKMAN (W) ontvangt een volled
tuigschrift. I, 62.
BRONBERGEN (J.) ontvangt een v
Getuigschrift. VII, 35.
BRUNT (J.) *Eerste Beginselen der*
kunde. VI, 3. X, 6.
Buiksloot vacant. V, 58. Vervuld
J. H. VAN STALBORCH VI, 33.
Bijbel. (*De nieuwste Geschiedenisse*
den) I, 41.

Bijbellezen. (Iets over het) VI, 38.
Bijbelsche Geschiedenissen, hoe voor de Jeugd te behandelen. VII, 4.
BYVOET (P. L.) Ondermeester op de Stads-School in den Haag, ontvangt NIEMEYER, *Grondbeginselen*, tot eene Eereprijs van de Municipaliteit. VII, 43.

C.

Callenberg. Vervuld door S. KLAASSEN. I, 64.
CLARISSE (J.) en VAN DER PLOEG, *over de middelen tot stuiting van losheid in zeden bij de Jeugd.* V, 42.
Collum. De tweede School vacant. III. 45.
COPPELMAN (L. H.) ontvangt een volledig Getuigschrift. I, 60.
CORVER (P) ontvangt een volledig Getuigschrift. VI, 46.
CREMER (H.) ontvangt een volledig Getuigschrift. VII, 35.

D.

Dalen vacant. III, 46. Provisioneel vervuld door H. BROEKHOF. V, 53.
DAM (J. VAN) ontvangt een volledig Getuigschrift. III, 44.
Dankbare gevoelens in de Jeugd voor God. XI, 9
De Blesse vacant. XI, 39.
DEELEMAN (H.) ontvangt een volledig Getuigschrift. VI, 48.

Dinther bepaalt
voor de Jeugd. VI,
Dirksland vacant.
Doetichem vacant.
Doezum vacant, en
IX, 48. X, 43.
Dokkum. Schoolo
deeling aldaar. IX,
Domburg vacant. I.
Donkerbroek vaca
Doop. Voorbereidin
Heidenen. I, 18.
DOUW (P.) ontvangt
schrift. X, 49.
Duitschland. In
voeren de Dochters
het Huisbestuur. V
DYK (B. VAN) ontv
tuigschrift. IV, 57.
DYKSHOORN (J. VAN)
dig Getuigschrift. V

Edam vacant. V, 56. VI, 53. Vervuld door C. SCHOLTEN VII, 39. X, 47.
Eenrum. De School vernieuwd. XII, 30.
Eindhoven bepaalt ƒ 70. tot Eereprijzen voor de Schooljeugd. IX, 53
Engelschman, (Tegenwoordigheid van geest in een jeugdigen) die door Rovers werd aangevallen. II, 30.
Epe vacant, en vervuld door J. PYKEREN. X, 44.
ESSENBERG (H.) *Leerzaam en vermakelijk onderhoud.* III, 10. *Zonderlinge Levensgevallen van* JAN WELTEVREDEN. III, 18.

F.

FOKKE SZ. (A.) *Lettergeschenkje.* IV, 40.
Follega vacant. XI, 38
Fortuin. (De) Verklaring van dit Zinnebeeld. IV, 42.
FREVILLE (A. F. J.) *Levensbeschrijvingen van beroemde Kinderen.* II, 27.

G.

Garyp vacant. XII, 23.
Gebeden (*Verzameling van*) *en Dankzeggingen voor de Jeugd.* X, 22.
GEELEN (J. VAN) ontvangt een volledig Getuigschrift. X, 42.
Geleerdheid. De omstandigheden, die haar herstelling in Europa bewerkt hebben. IX, 5.

Gelooft (*Wie ligt*) *wordt ligt*
X, 25.
Gendt in Overbetuwe vacant. X
Getuigschriften (Volledige)
COPPELMAN, J. GROEN, H. I
W. BRINKMAN, J. KONING, R.
BARNOUW, E. DE JONG, A. VAN I
J. OOSTENRYK, J. J. VAN ASPERI
aan P. B. DE MUIJNMEESTER, P.
P. DE RIDDER, P. VEEN, P. Z.
ZEN, J. VAN DAM, H. HAMA
III, 44. aan R. N. VAN DER BAAN
HUIS, B. VAN DYK, K. GRIM, J
J. H. GRIMMIUS, H. TH. NYENBA
J. P SMIT, S. S. TYEMA, G. A
DORP, W. VISSCHER, C. VAN DER I
F. KLEIN, W. J. KUYK. IV, 57. aan
NANDYK, K. DE VOS. V, 51. aan C.
K. BEEMTZMA, W. A. SAARS, W
RAN, P. CORVER, J. H. VAN STA
TH. STANT, H. DEELEMAN, J. VA
HOGEN, D. VAN STEENE, J. G. V
N DE TROYE, M. BOSLHOUWER,
HUIS. VI, 48, 49, 50. aan H. BI
BRONBERGEN, J H. HOUTMAN,
MER, J. KUYPERS, H. WONDAAL,
BÉE. VII, 35. aan H. GOEDHART, P
VIII, 43. aan A. VERMEY, H. J. B
IX, 48. aan J. VAN GEELEN, R.
B. VAN VUGT. X, 42. aan J. PATYN.
aan MAERTEN DE HAES. XII, 23.
Gevolgen (De onderscheiden) o
den en het nut daaruit bij 't onder
jeugd te trekken. X, 33.

GEUNS (J. VAN) Schoolopziener in de plaats van J. DE KRUYFF. IV, 61.
Gezelschap (Onderwijzers) te *Hoorn*. IV, 62.
——— van Onderwijzers, opgericht in het Departement *Braband*. VIII, 53.
Giffen bepaalt *f* 14. tot Eereprijzen voor de Jeugd. VI, 63.
Godsdienst. (*Geschiedenis van den*) VIII, 9.
Goedman *of de Kindervriend*. II, 9.
GOEDHART (H.) ontvangt een volledig Getuigschrift. VIII, 43.
Goinga vacant. IV, 58. Vervuld door H. J. SMITS. V, 51. VII, 36.
Goor vervuld door H. VAN DIEVEREN. IV, 59. VII, 38.
Graft Noordeinde vacant. IV, 59. Vervuld door W. GRAAF. V, 56.
GRIM (K.) ontvangt een volledig Getuigschrift. IV, 57.
GRIMMIUS (J. H.) ontvangt een volledig Getuigschrift, IV, 57.
GROEN (J.) ontvangt een volledig Getuigschrift. I, 62.
GROENENDYK (W.) ontvangt een volledig Getuigschrift. V, 51.
Groesbeek vacant. IX, 49
GROSSE (G.) *Technologische Wandelingen*. V, 4. VIII, 19.

H.

Haag. (De) Schoolonderzoek en P uitdeeling op de Lutherſche Wees- Diaconij School. VI, 58.
——— ——— ——— Schoolonderzoek en P uitdeeling aldaar op de Stads School. VII
——— — ——— Vergadering van Afgev digden uit de Departementale Schoo ſturen aldaar gehouden VII, 34.
Haarle vacant. Proviſioneel vervuld d G. VRILINK. XII, 24.
Haarlem. Schoolonderzoek en Prijs deeling op de Kweek- en Leerſchool het Departement. XI, 66.
HAAS. (M DE) Onderwijzer te Kapelle den Yſſel. Zijn loflijke ijver. X, 50. O vangt een volledig Getuigſchrift. XII,
Haastrecht. Gunstige toeſtand der Scho X, 51.
HAMMENDORP (H.) ontvangt een volle Getuigſchrift. III, 44.
Handel Scholen. Inrichting en nutt heid van dezelven. I, 7.
Hardegarijp vacant. IX, 49. Aldaar beroepen P H. BUISMA XII, 24.
Hardingsveld vacant. V, 54. vervu door W. J. KUYK. VIII, 44.
Harlingen. Beſchikkingen van den Ra dier Stad op het Schoolwezen. IX, 5
——— ——— Schoolonderzoek en Prijsu deeling. VII, 42.
Hazerswoude. Schoolonderzoek en Pri uitdeeling. XI, 64.

He

Heerenveen vacant. I, 64. Schoolonderzoek aldaar. I, 64, III, 45. Provisioneel vervuld. IV, 59. Vervuld door J. PEETING. V, 53. VII, 37.
Hees bepaalt *f* 25. tot Eereprijzen voor de Jeugd. VI, 63.
Heesselt vacant. XI, 39. Vervuld door W. O. DE REUS. XII, 25.
Heeswijk bepaalt *f* 15. tot Eereprijzen voor de Jeugd. VI, 63.
Heikoop vervuld door R FREEM. V, 55.
Hellevoet (Nieuw) vervuld door C. MORÉE. VII, 41.
Helpman vervuld door H TH. NYENBANDRING. IV, 58.
Hennaard. De Schoolmeester LUBBRONK aldaar hersteld. V, 52.
Het *heeft zoo moeten wezen*. Brief over dat spreekwoord. I, 29.
HEYDEN (C VAN DER) ontvangt een volledig Getuigschrift. IV, 57.
Hierden vervuld door J. VAN RULDER. II, 51.
Hillegersberg enz. Schoolverbetering. X, 55.
Hilversum vacant. I, 66. III, 49.
Hobrede vacant. III, 48. vervuld door C. HALF. IV. 59 VI, 53.
Hogezand. Onderzoek en prijsuitdeeling aldaar. XII, 37.
Holijsloot vervuld door K BUYS. II, 52.
Hoogkarspel vacant. VI, 52. X, 45. provisioneel vervuld door D. SCHUITEMA-

MAKER. VIII, 44. vervuld door J.
DENSBURGH. XI, 41. XII, 26.
HOUTMAN (J. H.) ontvangt een volled
tuigschrift. VII, 35.
Huisgezin. (Het gelukkig) XI, 2
Huiswaard vervuld door P. DE S
II, 54. III, 49.

I.

Jaarsveld. Gunstige toestand der S
aldaar. X, 53.
Jan Hansjes Pad, bij Amsterdam
School aldaar vervuld door W. NIE
HUIS. III, 47.
Idskenhuizen en Kortezwaag
fioneel vervuld. I, 64.
JESUS. Zijne aanbeveling van Mari
Joannes. III, 8.
Jisp vacant, en vervuld door T. S
X, 47.
Immichenhain. Inrichting der
schoolen in dat Kerspel. VII, 26.
Inschiklijkheid en onverdraagzaa
Voorbeeld van dezelve voor kin
III, 12.
Job. Iets over hem en zijne geschie
X, 29.
JONG (E. DE) ontvangt een volledig G
schrift. I, 62.
Jongens, (De twee Zandvoortsche)
vertelling. II, 62.
Judas. (Het verraad van) III, 7.

JU

JUNGST, (J. P.) *Zedelijk onderwijs voor Schoolkinderen.* I, 37. XI, 12.

K.

Kantes vacant. II, 50. vervuld door J. VAN BOLHUIS V, 53.
Karper. Beschrijving van dezen visch. IV, 33.
Kerkwijk vacant. XII, 29.
Kethel en Spaland. De Municipaliteit accordeert ƒ 25 's jaars voor prijsjes aan de jeugd. XII, 31.
Kinderen. Gedachten over derzelver bestuur naar de jaren, genie, geaardheid en heerschende neiging. VIII, 27.
KLEIN (F.) ontvangt een volledig Getuigschrift. IV, 57.
KNIGGE, (P. E.) *Levensregelen.* II, 4.
KONING (J.) ontvangt een volledig Getuigschrift. I, 62.
Kool. Schoolverbetering. X, 57.
Kruisweg (De) onder Bleiswijk vacant. X, 48.
KUYK (W. J.) ontvangt een volledig Getuigschrift. IV, 57.
KUYPERS (J.) ontvangt een volledig Getuigschrift. VII, 35.
KWANTES, (J.) Onderwijzer te Spaarndam, ontvangt van wegens den Agent van Nationale Opvoeding: A. H. NIEMEYER, *Grondbeginselen van Opvoeding en Onderwijs*, tot een eerprijs. III, 51.

L.

Leegkerk vervuld door M. RYK
I, 63.
Leerboekje (*Nuttig*) *voor de*
XII, 3.
Leidschendam vervuld door J. OO
RYK. VI, 54.
Lekkerkerk. Schoolverbetering.
Lemele vacant. V. 54. en vervuld
J VEENHOVEN. X, 44
Lemmer vacant, en vervuld door R
DEN BERG X, 43.
Leymuyden en Vriesekoop v
VI, 54. vervuld door K. DE VOS. VI
Lezen. Bedenkingen over hetzelve
leesboeken voor kinderen. VII, 13.
——— Eenige beproefde middele
kinderen hetzelve te leren. VIII, 38
Linschoten en Mastwyk vacant V
vervuld door W. G. LORAN XII, 28
Lions vacant. IV, 58. V, 52. VII
VIII, 43
Lochem Schoolonderzoek aldaar. II
LORAN (W. G) ontvangt een volledig
tuigschrift. VI, 48.
LOSSIUS, (K. F.) *Gumal en Lina.* I,
————— *Tafereelen uit het*
lijksch leven. XI, 13.
LUICHJES (H.) ontvangt een volledig
tuigschrift. I, 62.
Lijsje Leergraag, of het goede Sc
kind, eene Vertelling. X, 38. XI, 26

M.

Maarten (St.) vacant. VIII, 44. en vervuld door C. CAPITEIN X, 45.

Maatschappij: (Bataafsche) *tot nut van 't Algemeen.* Hare verdiensten omtrend het Schoolwezen. IV, 16.

Magazijn van Natuur en Kunst. XII, 10.

MANGER, (H.) *Redevoering.* VI, 21.

Marken Binnen vacant. VII, 39. en vervuld door P VAN DER VEEN. IX, 49. XII, 27.

Marsfum. Examen en prijsuitdeeling aldaar. V, 62.

Maurits en Augusta, of de Kinderen, zoo als zij behoorden te zijn. IV, 45.

Meern (Aan de) vacant. VII, 39.

Meetkundige evenredigheden. Derzelver beschrijving X, 7. Zij zijn de grondslag van den regel van drieën. X, 8.

MEEUWEN (A. V) ontvangt een volledig Getuigschrift I, 62.

Meppel. Schoolonderzoek en prijsuitdeeling aldaar. XII, 31.

MEULMEESTER (P B DE) ontvangt een volledig Getuigschrift. III, 44.

Midwoud vacant. VIII, 45. vervuld door J. KWAST X, 46

MINK (P.) ontvangt een volledig Getuigschrift I, 62.

MONTÉ (C.) ontvangt een volledig Getuigschrift. VI, 48.

Moordrecht vacant. VII, 40. en vervuld door J. VAN GEELEN. X, 49.

Moordrecht. De Municipaliteit a[...] *f* 25. 's jaars voor prijsjes aan d[...] XII, 32.

MOREE (C.) ontvangt een volledig [...] schrift. VII, 35.

MOREL, (CH. G.) *Zedeleer der Kind[...]* I, 24.

Muiden vacant, en vervuld door J. [...] XI, 40.

MUNDT, (G. W.) *Burgheim onder zij[...] deren* V, 14.

MUTSCHELLE, (S.) *Gesprekken v[...] Landman.* III, 3.

N.

Naarden vacant. III, 49. en vervul[...] T. BARENDS. IV, 60.

Nederhorst den Berg vervuld doo[...] R. VAN DEN BERG. I, 66.

Nederland vacant. VII, 38. aldaar [...] roepen J. DE VRIES XII, 24.

Nes en Zwaluwenbuurt vervuld [...] B. VELDMAN. III, 47.

Nibbixwoude vervuld door A. DE [...] I, 65. II, 54.

NIEMEYER, (A. H.) *Grondbeginselen v[...] Opvoeding en het Onderwijs.* I, 3.

——— *Godsdienstig Handb[...] voor Jongelingen.* XI, 3.

Nieuw Helvoet vacant. IV, 61.

Nieuwendam. Schoolonderzoek en p[...] uitdeeling. XI, 46.

Ni[...]

Nieuwerbrug vervuld door C. VAN DER WAL. V, 57.

Nieuwerkerk op den Ysfel. Gunstige toestand der School. X, 51.

Nieuwesluis vacant. XI, 39.

Nieuwland bepaalt ƒ 10 tot eereprijzen voor de jeugd. VI, 63.

Nieuwolda vacant, en vervuld door T. HOPMAN, X, 43.

Noordeind vacant, en vervuld door W. DE GRAAF X, 46.

Noordscharwoude vervuld door W. BRINKMAN. I, 65.

Nunen vervuld door R. SMITS. IV, 60.

Nunspeet vacant. IV, 59. en vervuld door P. HARTOG. X, 45.

Nuys vacant. II, 50.

NYENBANDRING (H. TH.) ontvangt een volledig Getuigschrift. IV, 57.

O.

Offengawier vacant. V, 52. en vervuld door B. JANS VII, 36.

Officieren. (Gevangen Engelsche) Gebeurtenis met dezelven in een kerker te *Mysora*. XII, 11.

Oldenzaal. Schoolonderzoek en prijsuitdeeling. XI, 54.

Onna vacant. IX, 49. aldaar is beroepen W SCHURTE. XII, 24.

Ontvangers van Nationale en Gewestelijke Comptoiren gelast om met de betaling van

. III, 48. vervuld d
Oosterlink vacant
Oosterwolde vac
G. E. SCHAEPMAN .
Oostknollendam
door J. SCHERMER
Oostzaan Noord
vervuld door P BLO
——— Zuider
AVIS. III, 49.
Opstellen. (Verz
en Nederduitsche) .
Optelling Geschi
dezelve. VI, 12.
Osch bepaalt f 30. t
jeugd. VI, 63.
Osfenzyl vacant. V
vuld door G LIST.
Oudega en Colde
vervuld . I, 64.
Oudenbosch prov
M. HUBREGTS. IV,
Oude Pekel A verv
VII, 37.

Oude Tonge vacant, en vervuld door M. GOEDHART. VIII, 45.
Oudewater. Gunstige toestand der School. X, 53.
Oudshoorn en de Gnephoek. Onderzoek en prijsuitdeeling aldaar. X, 60.
Ouwster Nyega vacant. X, 44. en provisioneel vervuld door FOLKERT JOHANNESZ. XI, 38.
Overschie. Schoolverbetering. X, 56.
Overtoomsche Weg, bij Amsterdam. De School aldaar vervuld door P. P. COTTRIAUX. III, 47.
Overveen. Schoolonderzoek en prijsuitdeeling. XI, 60.

P.

PAIDOPHILUS, *nuttig en vermaaklijk Zakboekje.* IX, 16.
Papecop en Diemerbroek vacant en vervuld door D. BAAR. V, 58. VI, 54.
PATYN (J) ontvangt een volledig Getuigschrift. XI, 37.
Paulus. (*Het Leven van den Apostel*) III, 23.
Poëtische Boeken des Ouden Testaments. X, 17.
Polsbroek. Gunstige toestand der School aldaar. X, 54.
Praatzucht der Kinderen. Eenige vragen over dezelve. I, 38.
Prenteboek (*Nieuw*) *voor Kinderen, en volledige verklaring.* VI, 31.

Purmerende. Schoolonderzoek
uitdeeling op de School aldaar.

R.

Raad (De) van Binnenlandsche
Deszelfs voordragt aan het Staat
betreffende de verbetering van het
wezen. IV, 5.

——— ——— ——— ———
zelfs voordragt aan het Staatsbewi
pens eenige veranderingen in de
tien van 15. Junij en 22. Aug.
in de Schoolverordeningen. VIII,
REEMTSMA (K.) ontvangt een volle
tuigschrift. VI, 48.
REINHARDT, (J. G.) *Nieuw en v*
Abc. Boek voor Kinderen. X, 3.
Rekenboek *voor de Scholen in ons*
land: en andwoord op de Rekenk
vragen in hetzelve. VI, 10.
Rekenen. (Over de leerwijze in
I, 46. II, 35. III, 28. IV, 47. V
Renswoude vacant. XII, 25.
RIDDER (P. DE) ontvangt een volled
tuigschrift. III, 44.
ROCHOW, (F. E. VAN) *de Kinder*
XII, 15.
ROEST (P.) ontvangt een volledig G
schrift. VIII, 43.
ROGGE (C.) JESUS, *een voorbeeld v*
Jeugd. — De gevolgen der losba
heid. III, 19.
——— ——— over het Spelen. V, 42. V

Rotterdam. Onderzoek en Prijsuitdeeling op de Departementsschool aldaar. VII, 47. en inrichting dier School. VII, 49.
Rottum vacant en provisioneel vervuld door H. JEENS. X, 45.
Ruinerwold vacant en vervuld door W. LUBBERS. XI, 39.
Rustenburger Pad, bij Amsterdam. School aldaar vacant. III, 48. Vervuld door P. J. HULST. V, 56. VI, 51.
Ruurlo vacant. XII, 26.
RYKES (J) ontvangt een volledig Getuigschrift. IV, 57.
Rijswijk in de Nederbetuwe vervuld door A. J. VAN DRAGT. VI, 51.

S.

Sapmeer vacant. X, 43.
Schardam en Etershem vacant. I, 65. vervuld door H. LANGEVOORDT. II, 55. III, 49.
Scharmer vacant. I, 63. vervuld door H. LUICHJES. II, 50.
Schellingwoude vacant. X, 48. vervuld door P. CLEMENS. XI, 42.
Scheveningen vacant XII, 27.
School, (Nuttige en vermakelijke) en iets over het regt gebruik van dezelve. VI, 19.
Schoolboeken, (Provisioneele lijst van) geschikt voor de openbare Onderwijzers. VIII. 55.
Schoolgezangen. (*Proeve van*) XII, 14.

Schoolhouder. (Pligt van een)
Schoolmeesters, tevens Gaar meene middelen, verpligt om be te blijven waarnemen. V, 3.
Schoolonderwijs. Voorslag niging van hetzelve met het P V, 27.
Schoolonderzoek. Hoedanig ten. IX, 38. Beschrijving van in zeker Dorp in het Hessen sche. 34.
Schoolwezen. Noodzaaklijkheid zelfs verbetering. IV. 19. mo van dezelve. IV, 15. doch word de medewerking van 't Bestuur IV, 22.
Schoonhoven. Gunstige toe School. X, 54.
Schraard in Wonseradeel XI, 37.
Schriftuurlijk *Schoolboek*. VIII
SCHRÖCK, (J. M.) *Algemeene Ges* IX, 3.
SMIT (J P) ontvangt een volledig schrift. IV, 57.
Souwert. Een nieuw school XII, 34.
Spaarndam. Schoolonderzoek en deeling aldaar. VIII, 46.
——— Bijzonder Examen a houden. XII, 53.
Spanbroek vacant. X. 46.
Spreekwoorden. (*Magazijn van* X, 25.

STALBORGH (J. H. VAN) ontvangt een volledig Getuigschrift VI, 48.

STANT (TH.) ontvangt een volledig Getuigschrift. VI, 48.

STECHWEY, Kostschoolhouder in den Haag. Schoolonderzoek op zijn School. III, 58.

STEENE (D. VAN) ontvangt een volledig Getuigschrift. VI, 48.

Steggerda vacant. III, 45. vervuld door F. R. DE BOER. V, 53. VII, 38.

Stolwijk. Schoolverbetering aldaar. X, 54.

Stroe op Wieringen vacant. X, 47. vervuld door J. FLENS. XI, 41.

T.

Taalkunde. Iets over het onderwijs in dezelve voor kleine Kinderen. VII, 20. IX, 31.

Tafereelen *tot nut en vermaak voor de Jeugd*. XI, 20.

Tegenwoordigheid van geest. Voorbeeld van dezelve in een Engelschman. II, 30.

Tijd. Overdenking van deszelfs vluchtigheid. XI, 7.

TROYE (N. DE) ontvangt een volledig Getuigschrift. VI, 48.

TYEMA (S. S.) ontvangt een volledig Getuigschrift. IV, 57.

Tzummarum vacant. VII, 35.

U.

Uilen, (De oude en jonge) een
II, 17.
Uitgeest vacant. IV, 59. verv
P. RYKES. V, 46.
Utrecht. Instructie voor de Curat
de bijzondere Scholen aldaar. III,

V.

VEENDORP (G. A.) ontvangt een
Getuigschrift. IV, 57.
Veldrot, (De) of de gestrafte
heid en Ondankbaarheid, een Fabe
Veranderingen (Noodzaaklijkh
eenige) in de Publicatien van
en 22. Aug. 1801. IV, 6
Verhalen, (*Zedelijke*) *Gesprek*
Gedichtjes voor Kinderen. XII, 1
VERMEY (A.) ontvangt een vollec
tuigschrift IX, 48.
Vermenigvuldiging. Onderr
dezelve. VI, 4. Handgreep om d
gemaklijker te leren. IX, 46.
Verrekijkers. Geschiedenis van
ver uitvinding. V, 7.
Vertellingen en Oeffeningen vo
derlandsche Kinderen. XII, 15.
Vesuvius. Waarschuwende aan
denzelven berg in den mond gek
lezen in een opschrift te *Portici*.
Vinkeveen vacant III, 49 vervu
E NIEUWKERK. V, 57. VI, 54.

ISSCHER (W.) ontvangt een volledig Getuigschrift. IV, 57.
lagtwedde vervuld door W. H. ALVERINGH. I, 63.
lissingen. Tractement en emolumenten uit Stads kas voor een Schoolonderwijzer vastgesteld. V, 58.
lissingen vacant, en vervuld door J. VAN DYKSHOORN. X, 49.
ogelezang (De) vervuld door H. RICHT. I, 66.
OS (K DE) ontvangt een volledig Getuigschrift. V, 51.
ollenhoven. Examen en prijsuitdeeling aldaar. V, 59
rede. (Schets van de dankbaarheid van een arm huisgezin nopens den algemeenen) XI, 16.
JGT (B. VAN) ontvangt een volledig Getuigschrift. X, 42.

W.

WALGER (J C) ontvangt een volledig Getuigschrift. VI, 48.
anneperveen. Schoolonderzoek en prijsuitdeeling aldaar. XII, 31.
averveen, Waveren, Botshol en Ruige Wilnisse vervuld door H. GROET. I, 66. Vacant, en vervuld door W. A. BAARS. XI, 40.
eesp. Examen en Prijsuitdeeling aldaar. V, 60.

Wehe vacant. VII, 37.
Weldadigheid jegens behoeftigen. [...]
schrijving van dezelve. I, 42.
Welsrijp vacant. IV, 58. Provis[...]
vervuld door P NAUTA. V, 52.
Wensch. Godvruchtige wensch en [...]
nemen. XI, 10.
Wereld. ('Er is meer goeds dan k[...]
in de) II, 10.
WESTER, *Bevatlijk Onderwijs in de Sp[...]*
Taalkunde. VI, 15.
WESTERBAAN, (C. W.) *Redevo[...]*
IX, 27.
Westerblokker vacant. X, 47. X[...]
vervuld door F SWART. XII, 26.
Witmarsum provisioneel vervuld [...]
P. PIETERS. V, 52. Vervuld door [...]
VEENING. VII, 36.
Woerden. Gunstige toestand der S[...]
aldaar. X, 52.
WONDAAL (H) ontvangt een volledi[...]
tuigschrift. VII, 35.
Wormer Westeinde vacant. V, 5[...]
vuld door J. BRINKMAN. VI, 53.
Wormerveer vacant. V, 57. VI, 5[...]
vuld door C. MUNTJEWERF. VII, [...]
Wormerveer en Crommenie. S[...]
onderzoek en prijsuitdeeling op de [...]
tementschool aldaar. VI, 61.
't Woud vacant, en provisioneel v[...]
door C. BAKKER. X, 47.
Woudrichem. Schoolonderzoek e[...]
uitdeeling op de School aldaar. VI, [...]

Wyckel. Schoolonderzoek en prijsuitdeeling aldaar. — Gift van een onbekenden tot eereprijzen. IX, 61.

Y.

Ysfelftein bepaalt *f* 80. voor eereprijzen, en gunftige toeftand der School aldaar. X, 53.

Z.

Zaandijk. Schoolonderzoek en prijsuitdeeling door het Departement. XI, 43.

ZANGE, (F. C.) *Inleiding in de Boeken des O. T.* X, 12.

Zeddam vervuld door J. SMITS III, 46.

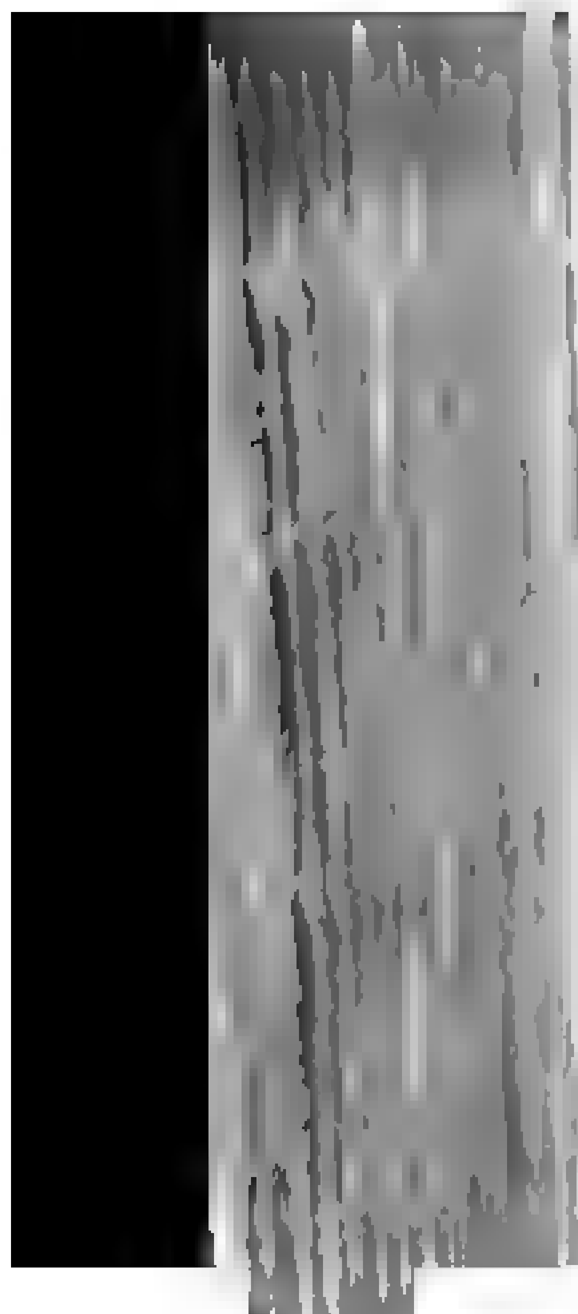
Zedefpreuken. II, 5.

ZEVENHUISEN (P.) ontvangt een volledig Getuigfchrift. III, 44.

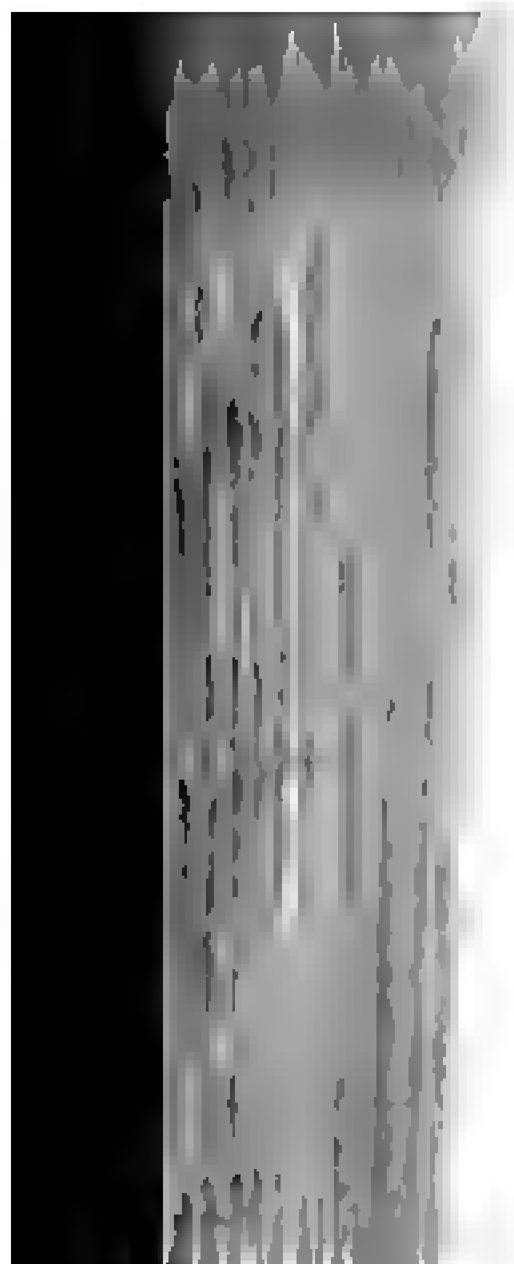
Zyderveld vacant V, 55. vervuld door H. W. VAN ECK. X, 45.

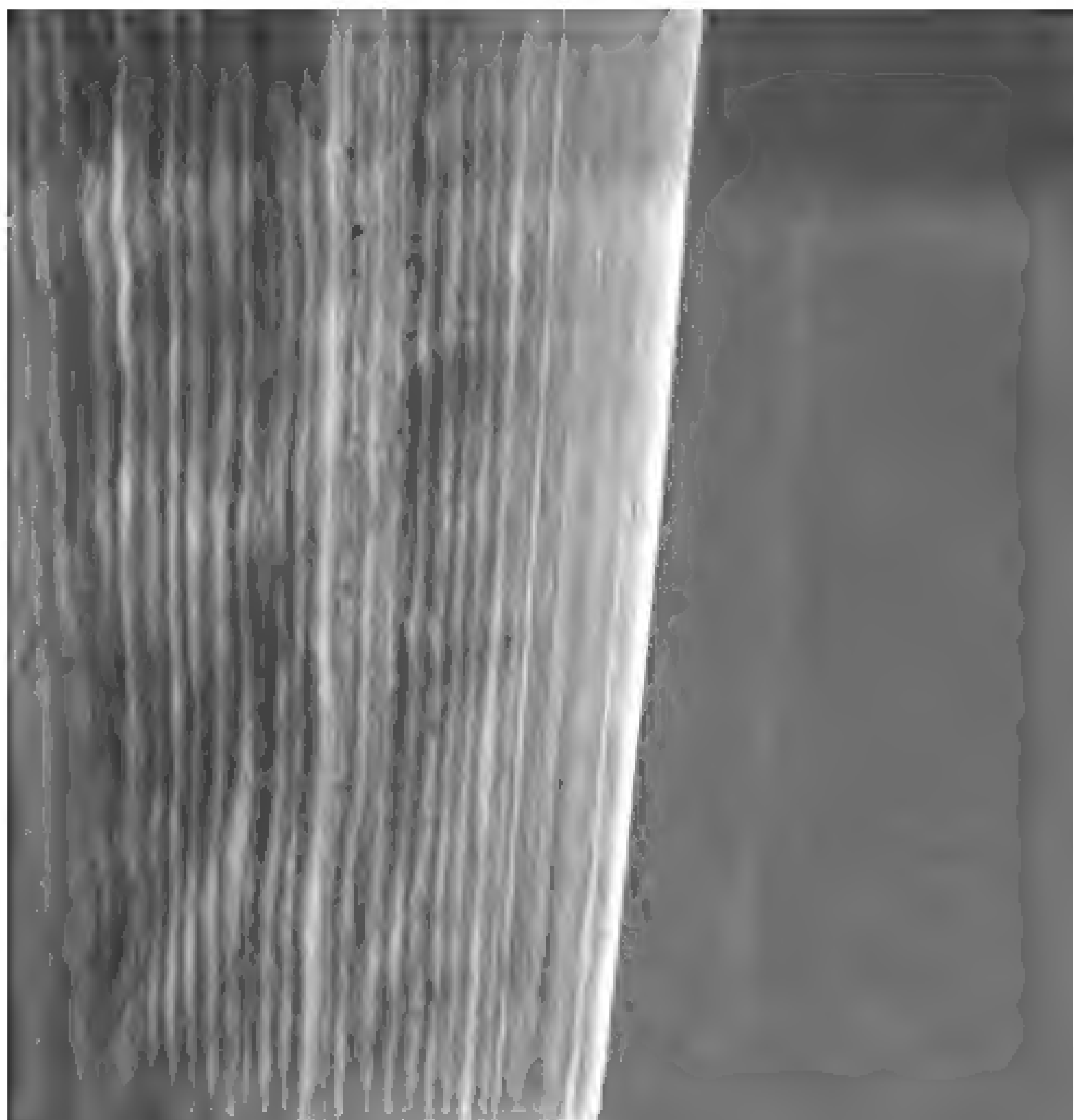
Ingevolge het Bericht, op den 3
cember des voorleeden jaars, hier
gegeeven, kan tot den 15. Februari
komende, op dezelfde wijze als
na verstreeken Jaargang, ingeteekend
den op de 12. Stukjes, welke in d
re 1803. van dit zoo alom geacht N
werk zullen uitkomen. — Verbin
de Uitgeevers zich op nieuw, om
letterlijk te blijven houden aan de
waarden, tot welken zij zich b
bovengemelde Bericht verbonden he

JAN 28 1935

